

ספר בראשית

Genesis

Formatting by Nathan Kasimer

With the Targum, 1917 JPS Translation, and Rashi

©Nathan Kasimer, 2021 (5782). This text may be re-used under the terms of the Creative Commons Sharealike 2.0 license (CC-BY-SA), the terms of which are available here: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>. This book includes the following texts:

- Miqra According to the Masora
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/מקרא_על_פי_מסורה
- Targum Onkelos, vocalized according to the Yemenite Taj
  - License: CC-BY-SA
  - Source: https://he.wikisource.org/wiki/תרגום_אונקלוס
- Rashi Chumash, Metsudah Publications, 2009
  - License: CC-BY

All these texts were retrieved from Sefaria. It was typeset and formatted using L^AT_EX, using the Shlomo font by Shlomo Orbach from <https://sites.google.com/site/orlaeinayim/download> and the EB Garamond font by Georg Duffner from <http://www.georgduffner.at/ebgaramond/index.html>. Both of these were used under the terms of the SIL Open Font License.

תוכן העניינים

v	Introduction
vi	Usage Guide
1	פרשת בראשית
24	פרשת נח
44	פרשת לך לך
64	פרשת וירא
88	פרשת חיי שרה
103	פרשת תולדות
118	פרשת ויצא
140	פרשת וישלח
161	פרשת וישב
178	פרשת מקץ
199	פרשת ויגש
214	פרשת ויחי
231	פרשת שמות למנוחה בשבת ויחי
231	פרשת שמות
233	הפטרות
233	הפטרת בראשית
235	הפטרת נח

237	הפטרת לך לך
239	הפטרת וירא
243	הפטרת חיי שרה
245	הפטרת תולדות
248	הפטרת ויצא
250	הפטרת וישלח
252	הפטרת וישב
253	הפטרת מקץ
255	הפטרת ויגש
257	הפטרת ויחי
259	מפטיר לשבת ראש חודש
259	הפטרת שבת ראש חודש
262	הפטרת שבת מחר חודש
264	הפטרת פרשת שקלים
266	מפטיר לשבת חנכה

Introduction

This ḥumash is intended primarily for learning *Shnayim Mikra veEchad Targum*, but to be versatile enough to be usable in a synagogue. To that end, it includes multiple texts used as the "Targum"—Targum Onkelos itself, the commentary of Rashi, and a translation into English. For Haftarot, special Maftir portions, and Shabbat Minḥa readings, only Hebrew and English are printed, since these sections are included for ease of use in synagogues rather than for study use.

The text of the Torah itself is from the *Mikra al pi Masorah* project. The text was selected for its open licensing, extensive source documentation, and accuracy in presenting the masoretic text. The text of Targum is the Wikisource Targum, which is based on Yemenite texts (particularly the 1901 edition of the Taj). It was selected for its accurate vocalization. The English translation is the 1917 JPS translation, and text of Rashi is from the Metsudah edition. All these texts were retrieved from Sefaria. Data for aliya divisions, haftarot, and lengths of parshiyot was pulled from Hebcal. Information on which special *Maftir* and *Haftarot* can occur on which Sabbaths is from the Koren Shabbat Chumash. Sedarim data was pulled from *Mikra al pi Masorah*.

I hope this text will be helpful to those who use it.

Usage Guide

This text has minimal notations about various textual differences in the Masoretic text of the Torah. For information where this text varies from others, see the notes of the *Mikra al pi Masorah* project, or notes in *Minḥat Shai*. The *Mikra al pi Masorah* project also has information in its notes about variations in customs about where to divide aliyot. Only differences that affect the consonantal text as it appears in a Seder Torah are noted. Kamatz Katan is indicated with a special symbol for the text of the Torah, but not in the text of the Targum.

To reduce confusion, different numbering systems used for running verse references are numbered differently. Roman numerals are used for chapters, Hindu-Arabic numerals for verses, and Hebrew letters for Sedarim. In verse references in notes, however, chapters are listed in Hindu-Arabic numerals. Where there are attested seder divisions that are not included in the traditional 154-seder count, the number is printed with an asterisk, indicating that it is a seder break but the seder number has not increased. Instances where there are variations in tradition for the start of a seder are in brackets or parentheses.

Names of parshiyot, aliyot, and the number of verses in each parsha are noted in Rashi script. The weekday aliyot can be assumed to end where the second aliya begins. The ending is noted if that is not the case. לוי and ישראל indicate the weekday aliyot. Aliyot for doubled parshiyot are in parentheses.

Parsha breaks are indicated with a פ or ט in parentheses. A petuḥa is a paragraph break that ends a line, a setuma is a break where a blank space is left mid-line. Keri ukhetiv instances are noted with brackets and letters indicating which text is the kerī and which is the ketiv.

Large/small letters are printed in the text. Note that in an actual Seder Torah the large/small letters have the top of the letter aligned with the rest of the text. They are printed aligned with the bottom line here due to typesetting considerations. Other special letters are indicated with parenthetical notes.

1	In the beginning God created the heaven and the earth.	בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:	בראשית א
2	Now the earth was unformed and void, and darkness was upon the face of the deep; and the spirit of God hovered over the face of the waters.	וְהָאָרֶץ הִיְתָה תֵהוֹ וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם:	2
3	And God said: 'Let there be light.' And there was light.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהי אוֹר וַיְהי־אֹר:	3
4	And God saw the light, that it was good; and God divided the light from the darkness.	וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאוֹר כִּי טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ:	4
5	And God called the light Day, and the darkness He called Night. And there was evening and there was morning, one day.	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה וַיְהי־עֶרֶב וַיְהי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד: (פ)	5

(1) בראשית. אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחֲדָשׁ הָיָה לָכֵס, שהיא מִזוֹה ראשונה שנִטְווּ ישראל ומה טעם פתח בבראשית (תנחומא כ"י יא), משום פֶּחַ מַעֲשֵׂיו הִגִּיד לַעֲמֹו לְחַט לָהֶם נִחַלְת גוֹיִם (תהלים קיא, ו), שאם יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם, כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, בראונו נתנה להם, ובראונו נטלה מהם ונתנה לנו (ב"ר): בראשית ברא. אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה א, ו) בשביל התורה שנקראת ראשית דְּרָפּוּ (משלי ח, כב), ובשביל ישראל (תנחומא כ"י ג) שנקראו ראשית פְּזוּזָה (ירמיה ג, ג). ואם זאת לפרשו כפשוטו כך פרשהו, בראשית בריאת שמים וארץ, והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך וגו', ויאמר אלהים יהי אור. ולא זאת המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם זאת להורות, כך היה לו לכתוב, בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו, כמו בראשית ממלכות יהוֹיָקִים (ירמיה כו, א), ראשית ממלכתו (בראשית י, י), ראשית דְּגָנָךְ (דברים יח, ד), אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו' כמו בראשית ברא, ודומה לו פְּחַלְת דְּרָפּוּ ה' בהושע (הושע א, ז), כלומר תחלת דבורו של הקב"ה בְּהוֹשֶׁעַ ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות זאת, שְׁאֵלָו תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו פ' לא קָנַר דְּלָטִי בְּטָנִי (איוב ג, ט), ולא פירש מי הסוגר, וכמו יִשָּׂא חַט חֵיל דְּמָשָׁק (ישעיה ח, ד), ולא פירש מי ישאלו, וכמו אִם יִחְרֹשׁ בְּצִקָּרִים (עמוס ו, יב), ולא פירש אִם יחרוש אדם בצקרים, וכמו מִגִּיד מִרְאשִׁית אֲחֵרִית (ישעיה מו, י), ולא פירש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בסידור הקודמים והמאוחרים כלום בריית המים מתי היתה, הא למדת, שקדמו המים לארץ, ועוד שהשמים מאש ומים נבראו (בראשית רבה ד, ז), על כרחך לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים. ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לברואותו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, והקדים מדת רחמים ושחפה למדת הדין (בראשית רבה יב, טו), והיינו דכתיב (ד, ז) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' הָאֱלֹהִים אֶרֶץ וַשָּׁמַיִם:

(2) תהו ובהו. מהו לשון פְּמֵה ושממון, שאדם תוהו ומשוממון על זה שבה: תהו. אשטורדי"שין בלע"ז: בהו. לשון ריקנות וְאֵדוּ (אונקלוס) (סא"א): על פני תהום. על פני המים שעל הארץ: ורוח אלהים מרחפת. כסא כבוד עומד באויר, ומרחף על פני המים ברוח פיו של הקב"ה ובמאמרו, כיונה המרחפת על הקן (חגיגה טו, ב"ר), אקובטי"ר בלע"ז:

(4) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל. אף זוה אנו נריכין לדברי אגדה (חגיגה יב). קָאָהוּ שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו ללדיקים לעמיד לצא. ולפי פשוטו כך פרשהו, ראהו כי טוב, ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשין בערבוזיא, וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה (ב"ר):

(5) יום אחד. לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון, כמו שכתוב בשאר הימים, שני, ושלישי, רביעי, למה כתב

6	And God said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters.'	וַיֹּאמֶר יְיָ יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:	וַיֹּאמֶר יְיָ יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מִבְדִּיל בֵּין מַיִם לַמַּיִם:	נִי
7	And God made the firmament, and divided the waters which were under the firmament from the waters which were above the firmament; and it was so.	וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:	וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן:	7
8	And God called the firmament Heaven. And there was evening and there was morning, a second day.	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: (פ)	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמַיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי: (פ)	8
9	And God said: 'Let the waters under the heaven be gathered together unto one place, and let the dry land appear.' And it was so.	וַיֹּאמֶר יְיָ יִתְכַנְשׁוּן מַיִם מִתַּחַת שָׁמַיִם לְאַחַד חֵד וְתִתְחַזֵּי יַבְשָׁתָא וַיְהִי כֵן:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְוּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד וְתִרְאָה הַיַּבֶּשֶׁת וַיְהִי־כֵן:	ישראל
10	And God called the dry land Earth, and the gathering together of the waters called He Seas; and God saw that it was good.	וַיִּקְרָא יְיָ לַיַּבֶּשֶׁת אֶרֶץ וּלְמִקְוֵי הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:	וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבֶּשֶׁת אֶרֶץ וּלְמִקְוֵי הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:	10
11	And God said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so.	וַיֹּאמֶר יְיָ תִּדְאֵית אֶרֶץ דָּחָא עֲסָבָא דְּבֵר זֶרְעִיהּ מִזְדְּרַע אִילָן פִּירִין עֲבִיד פִּירִין לְזִנְיָה דְּבֵר זֶרְעִיהּ בֵּיתָה עַל אֶרֶץ וַיְהִי כֵן:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֲשֵׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה פֶּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זֶרְעוֹ־בּוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן:	11

אחד, לפי שהיה הקצ"ה יחיד בעולמו, שלא נצראו המלאכים עד יום שני, כך מפורש בצראשית רצה (ג, ח"ט):

(6) יהי רקיע. יתחזק הרקיע (צ"ר), שאף על פי שנצראו שמים ציוס הראשון, עדיין לחים היו, וקקשו בשני מגערת הקצ"ה באומרו יהי רקיע, וזהו שנאמר עמודי שמים ירוקפו (איוצ כו, יא), כל יום ראשון, ובשני יקמהו מגערתו, כאדם שמשותם ועומד מגערת המאיים עליו: בתוך המים. באמצע המים (אונקלוס), שיש הפרש בין מים העליונים לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ (צ"ר), הא למדת, שהם תלויים במאמרו של מלך (חגיגה טו.):

(7) ויעש אלהים את הרקיע. תקנו על עמדו, והוא עשייתו, כמו וַעֲשֶׂה אֶת הַכֶּסֶד (דברים כא יב): מעל לרקיע. על הרקיע לא נאמר, אלא מעל לרקיע, לפי שהן תלויים באויר. ומפני מה לא נאמר כי טוב ציוס שני, לפי שלא היה נגמר מלאכת המים עד יום השלישי, והרי התחיל זה בשני, ודבר שלא נגמר אינו צמלואו וטובו, ובשלישי שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת, כפל צו כי טוב שני פעמים, אחת לגמר מלאכת השני, ואחת לגמר מלאכת היום (צ"ר):

(8) ויקרא אלהים לרקיע שמים. קא מים (צ"ר), קא מים, אש ומים, שערצון זה צוה ועשה מהם שמים (חגיגה יב). (ס"א שמים. שם מים ד"א אש ומים):

(9) יקוו המים. שטוקין היו על פני כל הארץ (פדר"ה), והקוים באוקינוס הוא הים הגדול שצכל היםים:

(10) קרא ימים. והלא ים אחד הוא, אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים צעכו לדג העולה מן הים באספמיה (צ"ר):

(11) תדשא הארץ דשא עשב. לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא, ולא היה לשון המקרא לומר תעשיב הארץ, קמיני דשאים מחולקין, כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני, ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני, שלשון דשא הוא לבישת הארץ כשהיא מתמלאת בדשאים: תדשא הארץ. תתמלא ותתכסה לבוש עשבים (ר"ה יא), כלשון לע"ז נקרא דשא ארצרייך,

12 And the earth brought forth grass, herb yielding seed after its kind, and tree bearing fruit, wherein is the seed thereof, after its kind; and God saw that it was good.	ואפיקת ארעא דתאה עסבא דבר זרעיה מזדכר לזנהי ואילן עבד פירין דבר זרעיה ביה לזנהי ונחא יי ארי טב:	ותוצא הארץ דשא עשב מזרע זרע למינהו ועץ עשה-פרי אשר זרעו-בו למינהו וירא אלהים כי-טוב:	12
13 And there was evening and there was morning, a third day.	והנה רמש ונהה צפר יום תליתי:	ויהי-ערב ויהי-בקר יום שלישי: (פ)	ע"כ בחול 13
14 And God said: 'Let there be lights in the firmament of the heaven to divide the day from the night; and let them be for signs, and for seasons, and for days and years;	ונאמר יי יהון נהורין ברקיעא דשמיא לאפרשא בין יממא ובין ליליא ויהון לאתין ולזמני ולזמני בהון יומין ושני:	ונאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאתת ולמועדים ולמים ושנים:	14
15 and let them be for lights in the firmament of the heaven to give light upon the earth.' And it was so.	ויהון לנהורין ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא ונהה כן:	והיו למאורת ברקיע השמים להאיר על-הארץ ויהי-כן:	15
16 And God made the two great lights: the greater light to rule the day, and the lesser light to rule the night; and the stars.	ועבד יי ית תרין נהוריא רבבבא ית נהורא רבא למשלט ביממא וית נהורא זעירא למשלט בליליא וית בוכבא:	ויעש אלהים את-שני המארת הגדלים את-המאור הגדל לממשלת היום ואת-המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים:	16

כולן צערבוציא, וכל שורש לעצמו נקרא עש: מזרע זרע. שיגדל צו זרע לזרוע ממנו צמקום אחר: עץ פרי. שיהא טעם העץ כטעם הפרי. והיא לא עשמה כן, אלא ותוצא הארץ וגו' ועץ עושה פרי, ולא העץ פרי, לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עוניה (ונתקללה ס"א אינו ודו"ק): אשר זרעו בו. הן גרעיני כל פרי, שמהן האילן צומח כשנוטעין אותן:

(12) ותוצא הארץ וגו'. אף על פי שלא נאמר למינהו דשאיין ציווייהן, שמעו שנצטוו האילנות על כך, ונשארו קל וחומר בעצמן, כדמפורש באגדה בשחיטת חולין (חולין ס.):

(14) יהי מארת וגו'. מיום ראשון נבראו, וברביעי צוה עליהם להתלות ברקיע (חגיגה יז.), וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו ציוס ראשון, וכל אחד ואחד נקבע ציוס שנגזר עליו, הוא שכחצו את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה: יהי מארת. חסר וי"ו כתיב, על שהוא יום מארה ליפול אסכרה צמינוקות (מדרש אגדה), הוא ששנינו (תענית כז.), ברביעי היו מתענים על אסכרה שלא תפול צמינוקות: להבדיל בין היום ובין הלילה. משנגזר האור הראשון, אצל צשצעת (נ"א צג') ימי בראשית, שמשו האור והחשך הראשונים יחד, צין ציוס צין צלילה: והיו לאתת. כשהמאורות לוקיין סימן רע הוא לעולם (סוכה כט.), שנאמר מאורות השמים אל תסתוו וגו' (ירמיה י, ז), צשעוכם רצון הקצ"ה, אין אחס צריכין לדאוג מן הפורענות: ולמועדים. על שם העתיד, שעמידים ישראל להצטוות על המועדות, והם נמנים למוולד הלצנה: ולימים. שמוש החמה חצי יום ושמוש הלצנה חצי יום שלם: ושנים. לסוף שס"ה ימים (ס"א ורביע יום), יגמרו מהלכתם צ"ב מזלות המשרתים אותם, והיא שנה, (ס"א והוא שס"ה יום ורביע יום) וחזורים ומתחילים פעם שניה לצבצ בגלגל כמהלכן הראשון (פס"ז):

(15) והיו למאורת. עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם:

(16) המארת הגדולים. שוים נבראו, ונתמעטה הלצנה, על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד (חולין ס.): הכוכבים. על ידי שמיעט את הלצנה, הקצה לצאיה להפיע דעמה (ז"ר):

17	And God set them in the firmament of the heaven to give light upon the earth,	וַיִּתֵּן אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ וַיִּתֵּב יְתֵהוֹן יְיָ בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל-הָאָרֶץ:
18	and to rule over the day and over the night, and to divide the light from the darkness; and God saw that it was good.	וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
19	And there was evening and there was morning, a fourth day.	וַיְהיֶ-עֶרֶב וַיְהיֶ-בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי: (פ)
20	And God said: 'Let the waters swarm with swarms of living creatures, and let fowl fly above the earth in the open firmament of heaven.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם וְיָרֶץ גִּפְשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ עַל-פְּנֵי רָקִיעַ הַשָּׁמַיִם:
21	And God created the great sea-monsters, and every living creature that creepeth, wherewith the waters swarmed, after its kind, and every winged fowl after its kind; and God saw that it was good.	וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִים וְאֶת כָּל-גִּפְשׁ הַחַיָּה וְהַמְּשִׁשׁ אֲשֶׁר יִשְׂרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֶת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:
22	And God blessed them, saying: 'Be fruitful, and multiply, and fill the waters in the seas, and let fowl multiply in the earth.'	וַיְבָרֶךְ אֱתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיּוֹם וְהָעוֹף יִרְבַּ בָּאָרֶץ:
23	And there was evening and there was morning, a fifth day.	וַיְהיֶ-עֶרֶב וַיְהיֶ-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי: (פ)
24	And God said: 'Let the earth bring forth the living creature after its kind, cattle, and creeping thing, and beast of the earth after its kind.' And it was so.	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ גִּפְשׁ חַיָּה לְמִינֵהָ בְּהֶמָה וָרֶמֶשׂ וְחַי-הָאָרֶץ לְמִינֵהָ וַיְהיֶ-כֵן:

(20) נפש חיה. שיהא זה חיות: שרץ. כל דבר חי שאינו גזוה מן הארץ קרוי שרץ. בעוף כגון זבובים, בשקצים כגון נמלים וחיפזאים ותולעים, וצבניות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא בזה וכן הדגים: (21) התנינים. דגים גדולים שצצים. וצבצבי אגדה (פרק הספיה צבא צמרא עד:) הוא לויתן וכן זוג, שצבאם זכר ונקבה, והרג את הנקבה ומלחה לנדיקים לעתיד לזא, שאם יפרו וירצו, לא יתקיים העולם בפניהם. התנינים כחיצ (צ"ר): נפש החיה. נפש שיש זה חיות: (22) ויברך אותם. לפי שמחסרים אותם ונדין מהם ואוכלין אותם, הוצרכו לצרכה, ואף החיות הוצרכו לצרכה, אלא מפני הנחש שעמיד לקללה לכן לא צרכן, שלא יהא הוא צכלל (מדרש אגדה): פרו. לשון פרי, כלומר עשו פירות: ורבו. אם לא אמר אלא פרו, היה אחד מוליד אחד ולא יותר, וצא ורצו שאחד מוליד הרבה: (24) תוצא הארץ. הוא שפירשתי (פסוק יד) שהכל נצרא מיום ראשון ולא הוצרכו אלא להוציאם: נפש חיה. שיש זה חיות (עיינ לעיל פסוק כ'): ורמש. הם שרצים, שהם נמוכים ורומשים על הארץ ונראים כאלו נגזרים, שאין הליצן ניכר.

25 And God made the beast of the earth after its kind, and the cattle after their kind, and every thing that creepeth upon the ground after its kind; and God saw that it was good.

26 And God said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth.'

27 And God created man in His own image, in the image of God created He him; male and female created He them.

28 And God blessed them; and God said unto them: 'Be fruitful, and multiply, and replenish the earth, and subdue it; and have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over every living thing that creepeth upon the earth.'

25 וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-חַיַּת הָאָרֶץ וְאֶת-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֶת כָּל-רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

26 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָאָרֶץ וּבְכָל-רֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ:

27 וַיְבָרֵא אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם:

28 וַיְבָרֵךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ וּרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל-חַיַּת הָרֶמֶשׂ עַל-הָאָרֶץ:

כל לשון רמש ושרץ כלשוננו קונטוב"ש (רענען):

(25) ויעש. תקנס בציונס צתקונן וצקומתן:

(26) נעשה אדם. עקונותו של הקב"ה למדנו מכאן, לפי שהאדם הוא צדמות המלאכים ויתקנאו בו, לפיכך נמלך בהן, וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו, שכן מצינו באחאב, שאמר לו מיכה קאיתי את ה' יושב על פסאון וכל קצא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו (מלכים א כב, יט), וכי יש ימין ושמאל לפניו, אלא אלו מימיניו לזכות ואלו משמאליו לחובה, וכן בגזירת עירין פתגמא ומאמר קדישין שאלקא (דניאל ד, יד), אף כאן בפמליא שלו נטל רשות, אמר להם יש צעליונים צדמותי, אם אין צדמותי צחחוניס הרי יש קנאה צמעשה צראשית: נעשה אדם. אף על פי שלא סייעוהו ציזירתו, ויש מקום למינים לרדות, לא נמנע הכחוד מללמד דרך ארץ ומדת ענוה, שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן (סנהדרין לז: צ"ר), ואם כחז אעשה אדם, לא למדנו שהיה מדצר עם בית דינו, אלא עם עצמו, ומשובחו כחוצה צדדו, ויצרא את האדם, ולא כתיב ויצראו (צ"ר): בצלמנו. צדפוס שלנו: כדמותנו. להצין ולהשכיל (מדרש אגדה): וירדו בדגת הים. יש צלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה, וזה רודה צחיות וצהמות, לא זכה, נעשה ירוד לפנייה והחיה מושלת בו (צ"ר):

(27) ויברא אלהים את האדם בצלמו. צדפוס העשיונו, שהכל נצרא צמאמר והוא נצרא צידים, שנאמר ופשת עלי פפכה (תהלים קלט, ה), נעשה צחומס, כמטבע העשויה על ידי רושם שקורין קוני"ץ (ובצ"י קוי"ן והוא צלשון אשכנו טעעמעפל), וכן הוא אומר פתהפך פחומר חוקס (איוב לז, יד): בצלם אלהים ברא אותו. פירש לך, שאותו צלם הממוקן לו, צלם דיוקן יוצרו הוא: זכר ונקבה ברא אותם. ולהלן הוא אומר ויקח אשת מלעוסי וגו' (בראשית ב, כא), מדרש אגדה (ברכות סא. צ"ר) שנצראו שני פרופים צריאה ראשונה ואחר כך חלקן, ופשוטו של מקרא, כאן הודיעך שנצראו שניהם צשאי, ולא פירש לך כיצד צרייתן, ופירש לך צמקום אחר:

(28) וכבשה. חסר וי", ללמדך שהזכר כובש את הנקבה, שלא תהא ינאנית (צ"ר), ועוד ללמדך, שהאיש שדרכו לכבוש, מנווה על פריה ורביה, ולא האשה (יצמות סה: צ"ר):

<p>29 And God said: 'Behold, I have given you every herb yielding seed, which is upon the face of all the earth, and every tree, in which is the fruit of a tree yielding seed—to you it shall be for food;</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשְׂבוֹ זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:</p> <p>וַיֹּאמֶר יי הָאֵל יִתְּבִית לְכֹן יֵת כָּל עֵסְבָא דְּבֵר זֶרְעִיה מְזִדְרַע דְּעַל אֲפִי כָל אֲרַעָא וְיֵת כָּל אֵילָנָא דְּבִיה פִּירִי אֵילָנָא דְּבֵר זֶרְעִיה מְזִדְרַע לְכֹן יִהִי לְמִיכָל:</p>	<p>29 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נֹתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשְׂבוֹ זֶרַע זָרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ זֶרַע זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ:</p>
<p>30 and to every beast of the earth, and to every fowl of the air, and to every thing that creepeth upon the earth, wherein there is a living soul, [I have given] every green herb for food.' And it was so.</p>	<p>וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:</p> <p>וּלְכָל חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל עוֹפֵא דְּשָׁמַיָא וּלְכָל דְּרָחִישׁ עַל אֲרַעָא דְּבִיה נֶפֶשׂא חַיָּתָא יֵת כָּל יְרוֹק עֵסְבָא לְמִיכָל וַהֲוֶה כֵּן:</p>	<p>30 וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל־רֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־יֶרֶק עֵשֶׂב לְאֹכְלָהּ וַיְהִי־כֵן:</p>
<p>31 And God saw every thing that He had made, and, behold, it was very good. And there was evening and there was morning, the sixth day.</p>	<p>וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (פ)</p> <p>וַחֲזָא יי יֵת כָּל דְּעֵבֵד וְהָא תְּקִין לַחֲדָא וַהֲוֶה רִמַּשׁ וַהֲוֶה צִפֹּר יוֹם שְׁתִּיתִי:</p>	<p>31 וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי: (פ)</p>
<p>II And the heaven and the earth were finished, and all the host of them.</p>	<p>וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם:</p> <p>וַאֲשַׁתְּכָלְלוּ שָׁמַיָא וְאֲרַעָא וְכָל חַיְלֵיהוֹן:</p>	<p>II וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צָבָאָם:</p>
<p>2 And on the seventh day God finished His work which He had made; and He rested on the seventh day from all His work which He had made.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:</p> <p>וַיְבָרֶךְ יי בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֵד וְנַח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה מְקַל עֲבִידְתִּיה דְּעֵבֵד:</p>	<p>2 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְקַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:</p>
<p>3 And God blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which God in creating had made.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיְקַדְּשׁ יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וְיָתִידִּי אֲרִי בִּיה נַח מְקַל עֲבִידְתִּיה דְּבֵרָא יי לְמַעֲבֵד:</p> <p>וַיְבָרֶךְ יי יוֹמָא שְׁבִיעָאָה וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ)</p>	<p>3 וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל־מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת: (פ)</p>

(29) לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ. וְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ. הַשָּׂוֶה לָהֶם צְהֻמוֹת וְחַיּוֹת לְמַאֲכָל, וְלֹא הִרְשָׁה לָאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ לְהַמִּית צְרִיה וּלְאִכּוֹל צֶשֶׂר, אֲךָ כָּל יֶרֶק עֵשֶׂב יִכְלְלוּ יַחַד כָּלֶם, וְכַשְׁבָּאוֹ צִנִּי נַח הִתִּיר לָהֶם צֶשֶׂר (סְנֵה־דְרִין נט:), שְׁנֵאֲמַר כָּל דְּרָמַשׁ אֲשֶׁר הוּא חַי וְגו' (ט, ג), כִּירֵק עֵשֶׂב שֶׁהִתְרִית לָאָדָם הִרְאָשׁוֹן, נִתְּתִי לָכֶם אֵת כָּל: (31) יוֹם הַשְּׁשִׁי. הוֹסִיף ה' צֶשֶׂשׁ, בְּגִמְרַמַּעַה צְרָאשִׁית, לוֹמַר שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם עַל מִנַּת שִׁיקְצָלוֹ עֲלֵיהֶם יִשְׂרָאֵל חֲמֵשֶׁה חוֹמְשִׁי חוֹרָה (תְּנַחֲמוּמָא צְרָאשִׁית א). דְּצֵר אַחֵר, יוֹם הַשְּׁשִׁי, שְׁכָלִים תְּלוּיִים וְעוֹמְדִים עַד יוֹם הַשְּׁשִׁי, הוּא שְׁשִׁי צִסְיוֹן (ס"א שְׁצִיֹּם ו' צִסְיוֹן) שֶׁקֶצְלוֹ יִשְׂרָאֵל הַחוֹרָה נִתְחַזְקוֹן כָּל יְצִירַת צְרָאשִׁית, וְנִשְׁחַצְּ כֻּלָּיו נִצְרָא הָעוֹלָם עִמָּה, וְהוּא יוֹם הַשְּׁשִׁי צֵה"א, שְׁאוֹמֵת יוֹם ו' צִסְיוֹן) הַמוֹכֵן לְמַתָּן חוֹרָה (שְׁצַת פח:): (2) וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. ר' שְׁמַעוֹן אֹמֵר, צֶשֶׂר וְדָם שֶׁאִינוֹ יוֹדַע עֲמִיּוֹ וְרַגְעִי, צָרִיךְ לְהוֹסִיף מַחֹל עַל הַקּוֹדֶשׁ, אֲבָל הַקֶּצֶה שִׁדּוּעַ עֲמִיּוֹ וְרַגְעִי, נִכְנָס צוֹ כְּחוֹט הַשְּׁעָרָה וְנִרְאָה כְּאִלוֹ כֹּלָה צוֹ צִיֹּם (צ"ר). דְּצֵר אַחֵר, מֵהָ הִיָּה הָעוֹלָם חֲסֵר, מְנוּחָה, צֵה"א שְׁצַת צֵה"א מְנוּחָה, כְּלָמָה וְנִגְמָרָה הַמְּלָאכָה (צ"ר):

<p>4 These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the LORD God made earth and heaven.</p>	<p>אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא עָשָׂה יְיָ אֱלֹהִים אֶרֶץ וּשְׁמַיָּא:</p>	<p>שני ב אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות יהוה אלהים ארץ ושמים:</p>
<p>5 No shrub of the field was yet in the earth, and no herb of the field had yet sprung up; for the LORD God had not caused it to rain upon the earth, and there was not a man to till the ground;</p>	<p>וְכָל אֵילָנִי חֲקָלָא עַד לָא הָוָה בָּאָרֶץ וְכָל-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֵם עַד לָא צִמַּח אֲרִי לָא אָחִית יי אֱלֹהִים מִטָּרָא עַל אֶרֶץ וְאָנֹשׁ לִית לְמַפְלַח יַת אַדְמָתָא:</p>	<p>5 וכלו שית השדה טרם יהיה בארץ וכל-עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר יהוה אלהים על-הארץ ואדם אין לעבד את-האדמה:</p>
<p>6 but there went up a mist from the earth, and watered the whole face of the ground.</p>	<p>וַעֲנָנָא הָוָה סָלִיק מִן אֶרֶץ וּמִשְׁקֵי יַת כָּל אֲפִי אַדְמָתָא:</p>	<p>6 ואד יעלה מן-הארץ והשקה את-כל-פני האדמה:</p>
<p>7 Then the LORD God formed man of the dust of the ground, and breathed into his nostrils the breath of life; and man became a living soul.</p>	<p>וַיִּצְרֵ יְיָ אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם עֲפָרָא מִן אֶרֶץ וַיִּנְפַח בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:</p>	<p>7 ויצר יהוה אלהים את-האדם עפר מן-האדמה ויפח באפו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה:</p>

(3) ויברך ויקדש. זכרו זמן, שכל ימות השבוע ירד להם עומר לגלגולת, ובששי לחם משנה. וקדשו זמן, שלא ירד כלל בשבת, והמקרא כחזו על שם העמיד: אשר ברא אלהים לעשות. המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת, כפל ועשאה בששי, כמו שמפורש בבראשית רבה (יא, ט):

(4) אלה. האמורים למעלה: תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה'. ללמדך שכלם נבראו בראשון. דבר אחר בזהבראם, זה בראם (מנחות כט:), שנאמר בְּיַד ה' צור עולמים, (ישעיה כו, ד) 'בצ' אותיות הללו של השם, יצר שני עולמים, ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בזה"א, (ס"א רמז כמו שה"א פתוחה למטה, כך העולם פתוח לשמים בתשובה, ועולם הבא נברא בזיו"ד, לומר שזדיקים שזכו וזמן מועטים (מנחות שס), כמו י' שהיא קטנה באותיות). רמז שירדו הרשעים למטה לראות שחת, כה"א זאת שסתומה מכל כדדיה, ופתוחה למטה לדרך שם:

(5) טרם יהיה בארץ. כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא, ואינו לשון קודם, ואינו נפעל לומר הטרים כאשר יאמר הקדים, וזה מוכיח, ועוד אחר פי טָרַם פִּירָאוֹן (שמות ט, ל), עדיין לא תיראו. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ, כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם, וכל עשב השדה עדיין לא צמח, ובג' שכתוב וחואל, לא ילאו, אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ששי (חולין ס:), ולמה, כי לא המטיר, ומה טעם לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד את האדמה, ואין מכיר בטובתן של גשמים, וכשנא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם וירדו, וזמחו האילנות והדשאים (שם): ה' אלהים. ה' הוא שמו, אלהים, שהוא שליט ושופט על כל העולם, וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו, ה' שהוא אלהים:

(6) ואד יעלה. לענין ברייתו של אדם העלה התהום, והשקה עננים לשרות העפר, ונברא אדם, כגָּזַל זה שנותן מים ואחר כך לשאת העיסה, אף כאן והשקה, ואחר כך וייצר (ב"ר):

(7) וייצר. שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים (ב"ר), אבל בזהמה שאינה עומדת לדין, לא נכתב ביצירה שני יודיין: עפר מן האדמה. צבר עפרו מכל האדמה, מארבע רוחות (סנהדרין לח), שכל מקום שימות שם, תהא קולטתו לקבורה (תנחומא פקודי ג). דבר אחר, נטל עפרו ממקום שנאמר צו מִצָּחַת אֲדָמָה פַּעֲשָׁה לִי (שמות כ, כ), הלאי תהא לו אדמה כפרה ויוכל לעמוד (ב"ר): ויפח באפו. עשאו מן התחתונים ומן העליונים, גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים, לפי שציוס ראשון נבראו שמים וארץ, בשני ברא רקיע לעליונים, בשלישי תראה היבשה לתחתונים, ברביעי ברא מאורות לעליונים, בחמישי ישראו המים לתחתונים, הווקק בששי לבראות צו מעליונים ומתחתונים, ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית, שהיו אלו רבים על אלו בבריאת יום אחד (ב"ר): לנפש חיה. אף בזהמה וחיה נקראו נפש חיה, אף זו של אדם חיה שכולן, שנמוקף צו דעה ודבור (אונקלוס):

8 And the LORD God planted a garden eastward, in Eden; and there He put the man whom He had formed.	וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:	8 וַיִּטֵּעַ יְהוָה אֱלֹהִים גֶּן-בְּעֵדֶן מִקְדָּם וַיִּשֶׂם שֵׁם אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:
9 And out of the ground made the LORD God to grow every tree that is pleasant to the sight, and good for food; the tree of life also in the midst of the garden, and the tree of the knowledge of good and evil.	וַיֵּצֵא מִן הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נֹחַמָּד לַמַּרְאָה וְטוֹב לַמֶּאֱכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע:	9 וַיֵּצֵא מִן הָאֲדָמָה כָּל-עֵץ נֹחַמָּד לַמַּרְאָה וְטוֹב לַמֶּאֱכָל וְעֵץ הַחַיִּים בְּתוֹךְ הָגֶן וְעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע:
10 And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads.	וַנְהַר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לָאַרְבָּעָה רָאשִׁים:	10 וַנְהַר יֵצֵא מִעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הָגֶן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לָאַרְבָּעָה רָאשִׁים:
11 The name of the first is Pishon; that is it which compasseth the whole land of Havilah, where there is gold;	שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסָּבִב אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַוִּילָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזָּהָב:	11 שֵׁם הָאֶחָד פִּישׁוֹן הוּא הַסָּבִב אֶת כָּל-אֶרֶץ הַחַוִּילָה אֲשֶׁר-שָׁם הַזָּהָב:
12 and the gold of that land is good; there is bdellium and the onyx stone.	וְהַזָּהָב דֶּאֶרֶץ הַהִיא טוֹב תָּמָן בְּדוּלְחָא וְאַבְנֵי בּוֹרְלָא:	12 וְהַזָּהָב דֶּאֶרֶץ הַהִיא טוֹב שָׁם הַבְּדֻלְחָא וְאַבְנֵי הַשֵּׁהָם:
13 And the name of the second river is Gihon; the same is it that compasseth the whole land of Cush.	וְשֵׁם הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ:	13 וְשֵׁם הַנְּהָר הַשֵּׁנִי גִיחוֹן הוּא הַסּוֹבֵב אֶת כָּל-אֶרֶץ כּוּשׁ:
14 And the name of the third river is Tigris; that is it which goeth toward the east of Asshur. And the fourth river is the Euphrates.	וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי תִּדְקַל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנְּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:	14 וְשֵׁם הַנְּהָר הַשְּׁלִישִׁי תִּדְקַל הוּא הַהֹלֵךְ קִדְמַת אַשּׁוּר וְהַנְּהָר הָרְבִיעִי הוּא פָּרָת:

(8) מקדם. במזרחו של עדן נטע את הגן, ואם חאמר הרי כבר נאמר ויצרא וגו' את האדם וגו', ראיתי בצרייתא של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי מל"ב מדות שהתורה נדרשת וזו אחת מהן, כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של ראשון, ויצרא את האדם וגו', זה כלל, סתם צרייתו מהיכן וסתם מעשיו, חזר ופירש ויצר ה' אלהים וגו', ויצמח לו גן עדן, ויניחהו בגן עדן, ויפלו עליו תרדמה, השומע סבור שהוא מעשה אחר, ואינו אלא פרטו של ראשון. וכן אצל הבהמה חזר וכתב ויצר ה' וגו' מן האדמה כל חית השדה (יט), כדי לפרש ויצא אל האדם לקרות שם, וללמד על העופות שנבראו מן הרקק:

(9) ויצמח. לענין הגן הכחוז מדבר: בתוך הגן. צאמלע הגן (אונקלוס):
(11) פישון. הוא נילוס נהר מצרים (זוהר א, קכה), ועל שם שמימי מתצרכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון, כמו וקשו פקשיו (חזקוני א, ח). דבר אחר פישון, שהוא מגדל פשתן (צ"ר), שנאמר אלל מצרים וצושו עוצדי פשתים (ישעיה יט, ט):

(13) גיחון. שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד, כמו וכי יצח (שמות כא, כח), שמנגח והולך והומה:
(14) תידקל. שמימי חדין וקלין (צרכות נט: צ"ר): פרת. מימי פרין ורצין (שם שם), ומצרכין את האדם: כוש ואשור. עדיין לא היו, וכתב המקרא על שם העמיד (צ"ר): קדמת אשור. למזרחא של אשור: הוא פרת. החשוב על כולם, הנזכר על שם ארץ ישראל (צ"ר):

<p>15 And the LORD God took the man, and put him into the garden of Eden to dress it and to keep it.</p>	<p>וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַדְּבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ:</p>	<p>15 וַיִּקַּח יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הָאָדָם וַדְּבַר יְיָ אֱלֹהִים יֵת אָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֶן-עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ:</p>
<p>16 And the LORD God commanded the man, saying: 'Of every tree of the garden thou mayest freely eat;</p>	<p>וַיִּצַּל יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם וַיְצַו אֶת-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:</p>	<p>16 וַיִּצַּל יְהוָה אֱלֹהִים עַל-הָאָדָם וַיְצַו אֶת-הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ-הַגֶּן אָכַל תֹּאכַל:</p>
<p>17 but of the tree of the knowledge of good and evil, thou shalt not eat of it; for in the day that thou eatest thereof thou shalt surely die.'</p>	<p>וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְהָ מָוֶת מוֹת תָּמוּת:</p>	<p>17 וּמֵעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְהָ מָוֶת מוֹת תָּמוּת:</p>
<p>18 And the LORD God said: 'It is not good that the man should be alone; I will make him a help meet for him.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֵיחָד אָדָם בְּלִחְדוּתוֹ אֶעֱבִיד לִיהִי עֹזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>	<p>18 וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֵיחָד אָדָם בְּלִחְדוּתוֹ אֶעֱשֶׂה-לּוֹ עֹזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>
<p>19 And out of the ground the LORD God formed every beast of the field, and every fowl of the air; and brought them unto the man to see what he would call them; and whatsoever the man would call every living creature, that was to be the name thereof.</p>	<p>וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת מֶה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:</p>	<p>19 וַיִּצְרֶה יְהוָה אֱלֹהִים מִן-הָאֲדָמָה כָּל-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל-הָאָדָם לִרְאוֹת מֶה-יִקְרָא-לּוֹ וְכָל אֲשֶׁר יִקְרָא-לּוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ:</p>
<p>20 And the man gave names to all cattle, and to the fowl of the air, and to every beast of the field; but for Adam there was not found a help meet for him.</p>	<p>וַיִּקְרָא אָדָם שְׁמוֹת לְכָל בְּעִירָא וּלְעוֹפֵף דְּשָׁמַיָא וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא אִשְׁבַּח כְּנֶגְדָּהּ:</p>	<p>20 וַיִּקְרָא אָדָם שְׁמוֹת לְכָל-הַבְּהֵמָה וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא-מָצָא עֹזֶר כְּנֶגְדּוֹ:</p>

- (15) ויקח. לקחו צדצרים נאים, ופתחו ליכנס (צ"ר טז, ה):
- (18) לא טוב היות וגו'. שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקצ"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג, וזה צחצחונים ואין לו זוג (פדר"א זי): עזר כנגדו. זכה עזר, לא זכה כנגדו (יצמות סג. צ"ר) להלכס:
- (19) ויצר וגו' מן האדמה. היא יצירה היא עשייה האמורה למעלה ויעש אלהים את חית הארץ וגו', אלא צא ופירש שהעופות נצראו מן הרקק, לפי שאמר למעלה מן המים נצראו, וכאן אמר מן האדמה נצראו. ועוד למדך כאן, שבשעת יצירתן, מיד בו ציוס, הציאם אל האדם לקרות להם שם (חולין כז:). וצדצרי אגדה (צ"ר יז, ד) יצירה זו לשון רידוי וכצוה, כמו פי קצור קל עיר (דצרים כ, יט), שצצן תחת ידו של אדם: וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה וגו'. קרסוהו ופרסוהו, כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם שם, הוא שמו לעולם:
- (20) ולאדם לא מצא עזר. ויפל ה' אלהים תרדמה. כשהציאן, הציאן לפניו כל מין ומין, זכר ונקבה, אמר, לכלם יש בן זוג ולי אין בן זוג (צ"ר שס), מיד ויפל.

<p>21 And the LORD God caused a deep sleep to fall upon the man, and he slept; and He took one of his ribs, and closed up the place with flesh instead thereof.</p>	<p>וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה: תַּחֲתֹתָהּ:</p>	<p>21 וַיִּפֹּל יְהוָה אֱלֹהִים תַּרְדֵּמָה עַל-הָאָדָם וַיִּישָׁן וַיִּקַּח אֶחָת מִצְלָעָתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה: תַּחֲתֹתָהּ:</p>
<p>22 And the rib, which the LORD God had taken from the man, made He a woman, and brought her unto the man.</p>	<p>וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֶל-הָאָדָם:</p>	<p>22 וַיִּבֶן יְהוָה אֱלֹהִים אֶת-הַצֶּלַע אֲשֶׁר-לָקַח מִן-הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיִּבְאֶהָ אֶל-הָאָדָם:</p>
<p>23 And the man said: 'This is now bone of my bones, and flesh of my flesh; she shall be called Woman, because she was taken out of Man.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עֵצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ- זֹאת:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפַּעַם עֵצָם מִעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לִקְחָהּ- זֹאת:</p>
<p>24 Therefore shall a man leave his father and his mother, and shall cleave unto his wife, and they shall be one flesh.</p>	<p>עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:</p>	<p>24 עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד:</p>
<p>25 And they were both naked, the man and his wife, and were not ashamed.</p>	<p>וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִתָּתָהּ וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ:</p>	<p>25 וַיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִים הָאָדָם וְאִתָּתָהּ וְלֹא יִתְבַּשְּׁשׁוּ:</p>
<p>III Now the serpent was more subtle than any beast of the field which the LORD God had made. And he said unto the woman: 'Yea, hath God said: Ye shall not eat of any tree of the garden?'</p>	<p>וַהֲנַחֵשׁ הַנָּחַשׁ עֲרוּם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן:</p>	<p>III וַהֲנַחֵשׁ הַנָּחַשׁ עֲרוּם מִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר אֶל-הָאִשָּׁה אַף כִּי-אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִכָּל עֵץ הַגֶּן:</p>

(21) מצלעותיו. מסטריו (צ"ר), כמו ולצלע המִשְׁכָּן (שמות כו, כ), זהו שאמרו שני פרזופין נצראו (צרכות סא): ויסגור. מקום החתך (שס): ויישן ויקח. שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נצראת, ותחבזה עליו (סנהדרין לט).
(22) ויבן. כבנין, רחצה מלמטה וקצרה מלמעלה, לקבל הולד (צרכות סא: צ"ר), כאוצר של חטים שהוא רחב מלמטה וקצר מלמעלה, שלא יקציד משאו על קירותיו: ויבן את הצלע לאשה. להיות אשה, כמו ויעש אותה גִּדְעוֹן לְאִפּוֹד (שופטים ח, כז), להיות אפוד:
(23) זאת הפעם. מלמד שצא אדם על כל צהמה וחסיה, ולא נחקררה דעתו עד שצא על חוה (יצמות סג). לזאת יקרא אשה כי מאיש וגו'. לשון נופל על לשון, מכאן שנצרא העולם כלשון הקדש (צ"ר יח, ד)
(24) על כן יעזב איש. רוח הקדש אומרת כן, לאסור על בני נח העריות (סנהדרין נז): לבשר אחד. הולד נוצר על ידי שניהם, ושם נעשה צרם אחד (שס נח).
(25) ולא יתבוששו. שלא היו יודעים דרך כניעות להבחין בין טוב לרע, ואף על פי שנתנה בו דעה לקרות לו שמות, לא נתן בו יצר הרע, עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע, וידע מה בין טוב לרע (פס"ז):
(1) והנחש היה ערום. מה ענין זה לכאן, היה לו לסמוך ויעש לְאִדָּם וְלֹאֲשָׁמוּ פְתוּנוֹת עוֹר וְיִלְצִיטָם, אלא ללמדך מאיזו סבה קפץ הנחש עליהם, ראה אותם ערומים ועסוקים בחשימת לעין כל, ונחאזה לה (צ"ר יח, ו): ערום מכל. לפי ערמתו וגדולתו הייתה מפלתו, ערום מכל ארור מכל (שס יט, א): אף כי אמר וגו'. שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וגו', ואף על פי שראה אותם אוכלים משאר פירות, הרצה עליה דברים, כדי שחשיבנו ויבא לְדַבֵּר בְּאוֹתוֹ הַעֵץ:

<p>2 And the woman said unto the serpent: 'Of the fruit of the trees of the garden we may eat;</p>	<p>וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחָשׁ מִפִּירִי אֵילָן גִּנְתָּא נִיכּוֹל:</p>	<p>2 וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶל-הַנָּחָשׁ מִפִּירִי אֵילָן גִּנְתָּא נִיכּוֹל:</p>
<p>3 but of the fruit of the tree which is in the midst of the garden, God hath said: Ye shall not eat of it, neither shall ye touch it, lest ye die.'</p>	<p>וּמִפִּירֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן-תָּמוּתוּן:</p>	<p>3 וּמִפִּירֵי הָעֵץ אֲשֶׁר בְּתוֹךְ-הַגֶּן אָמַר אֱלֹהִים לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא תִגְעוּ בּוֹ פֶן-תָּמוּתוּן:</p>
<p>4 And the serpent said unto the woman: 'Ye shall not surely die;</p>	<p>וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמוּתוּן:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר הַנָּחָשׁ אֶל-הָאִשָּׁה לֹא-מוֹת תָּמוּתוּן:</p>
<p>5 for God doth know that in the day ye eat thereof, then your eyes shall be opened, and ye shall be as God, knowing good and evil.'</p>	<p>כִּי יֵדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:</p>	<p>5 כִּי יֵדַע אֱלֹהִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶּם מִמֶּנּוּ וּנְפַקְחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאֱלֹהִים יֹדְעֵי טוֹב וָרָע:</p>
<p>6 And when the woman saw that the tree was good for food, and that it was a delight to the eyes, and that the tree was to be desired to make one wise, she took of the fruit thereof, and did eat; and she gave also unto her husband with her, and he did eat.</p>	<p>וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תִאוּהָ-הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפִּירָיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:</p>	<p>6 וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכָל וְכִי תִאוּהָ-הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפִּירָיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם-לְאִישָׁהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל:</p>
<p>7 And the eyes of them both were opened, and they knew that they were naked; and they sewed fig-leaves together, and made themselves girdles.</p>	<p>וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרֻמָּם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת:</p>	<p>7 וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עֲרֻמָּם הֵם וַיִּתְּפְרוּ עָלֶיהָ תְּאֵנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת:</p>

(3) ולא תגעו בו. הוסיפה על הנווי, לפיכך צאה לידי גרעון (סנהדרין כט.), הוא שנאמר אל תוסק על דצקרו (משלי ל, ו):

(4) לא מות תמותון. דחפה עד שנגעה בו, אמר לה כשם שאין מיתה צנועה כך אין מיתה באכילה (צ"ר יט, ג):

(5) כי יודע. כל אומן שונא את בני אומנותו, מן העץ אכל וצרא את העולם (שם, ד): והייתם כאלהים. יוצרי עולמות (צ"ר):

(6) ותרא האשה. ראתה דצריו של נחש והנאו לה והאמינתו (צ"ר): כי טוב העץ. להיות כאלהים: וכי תאוה הוא לעינים. כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם: ונחמד להשכיל. מו שאמר לה יודעי טו ורע: ותתן גם לאישה. שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת (פדר"א יג): גם. לרצות צהמה וסיה (צ"ר):

(7) ותפקחנה וגו'. לעינין הסכמה דצור הכחוצ, ולא לעינין רציה ממש (צ"ר), וסוף המקרא מוכיח: וידעו כי עירומים הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום, אלא מהו וידעו כי עירומים הם, מזה אחת היטה צידם ונתערטלו הימנה (צ"ר יט, ו): עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו, בדצור שנתקלקלו בו נחנקו (סנהדרין ע:), אצל שאר העצים מנעום מליטול עליהם (צ"ר). ומפני מה לא נחפרסס העץ, שאין הקצ"ה חפץ להונות צריה, שלא יכלימוהו ויאמרו זה שלקה העולם על ידו. (מדרש רבי תנחומא וירא פי"ד):

<p>8 And they heard the voice of the LORD God walking in the garden toward the cool of the day; and the man and his wife hid themselves from the presence of the LORD God amongst the trees of the garden.</p>	<p>וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּת הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן:</p>	<p>8 וַיִּשְׁמְעוּ אֶת-קוֹל יְהוָה אֱלֹהִים מִתְהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּת הַיּוֹם וַיִּתְחַבֵּא הָאָדָם וְאִשְׁתּוֹ מִפְּנֵי יְהוָה אֱלֹהִים בְּתוֹךְ עֵץ הַגֵּן:</p>
<p>9 And the LORD God called unto the man, and said unto him: "Where art thou?"</p>	<p>וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה:</p>	<p>9 וַיִּקְרָא יְהוָה אֱלֹהִים אֶל-הָאָדָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֵיכָה:</p>

- 15 And I will put enmity between thee and the woman, and between thy seed and her seed; they shall bruise thy head, and thou shalt bruise their heel.⁷
- 16 Unto the woman He said: 'I will greatly multiply thy pain and thy travail; in pain thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee.'
- 17 And unto Adam He said: 'Because thou hast hearkened unto the voice of thy wife, and hast eaten of the tree, of which I commanded thee, saying: Thou shalt not eat of it; cursed is the ground for thy sake; in toil shalt thou eat of it all the days of thy life.
- 18 Thorns also and thistles shall it bring forth to thee; and thou shalt eat the herb of the field.
- 19 In the sweat of thy face shalt thou eat bread, till thou return unto the ground; for out of it wast thou taken; for dust thou art, and unto dust shalt thou return.'
- וְאִיבָהּ אִשִּׁית בֵּינְךָ וּבֵין הָאִשָּׁה
וּבֵין זֶרְעֶךָ וּבֵין זֶרְעָהּ הִוא
יִשׁוּפְךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנָהּ
עָקֵב: (ס)
- אֶל-הָאִשָּׁה אָמַר הָרְבָּה אֲרֹבָה
עֲצָבוֹנְךָ וְהִרְבֵּה בְּעֶצֶב תֵּלְדִי
בָּנִים וְאֶל-אִישׁךָ תִּשְׁוָקֶתְךָ וְהִוא
יִמְשָׁל-בְּךָ: (ס)
- וּלְאָדָם אָמַר כִּי-שָׁמַעְתָּ לְקוֹל
אִשְׁתְּךָ וְתָאכַל מִן-הָעֵץ אֲשֶׁר
צִוִּיתִיךָ לֵאמֹר לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ
אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבּוּרְךָ
בְּעֶצְבוֹן תֹּאכֶלְנָה כָּל יְמֵי
חַיֶּיךָ:
- וְקוֹץ וְדִרְדָּר תַּצְמִיחַ לָךְ
וְאָכַלְתָּ אֶת-עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה:
וְכֹבֵדִין וְאַטְדִּין תַּצְמַח לָךְ
וְתִיכּוֹל יֵת עֶסֶבָא דְחַקְלָא:
- בְּזֵיעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם עַד
שׁוּבְךָ אֶל-הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה
לָקַחְתָּ כִּי-עֹפָר אַתָּה וְאֶל-עֹפָר
תָּשׁוּב:

התלמיד דברי מי שומעין (סנהדרין כט). מכל הבהמה ומכל חית השדה. אם מצהמה נתקלל, מחיה לא כל שכן, העמידו דבריו מדרש זה במסכת זכורות (ח), ללמד שמי עיצורו של נחש שזע שנים: על גהנוך תלך. רגלים היו לו ונקללו (סוטה ט: ז"ר):

(15) ואיבה אשית. אתה לא נתכוונת אלא שימות אדם כשיאכל הוא תחלה ותשא את חוה (ז"ר), ולא זאת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים דעתן קלות להתפתות, ויודעות לפתות את זעליהן, לפיכך ואיבה אשית (סוטה ט:): ישובך. יכתתך, כמו וְאִפְּוֹת אִתּוֹ (דברים ט, כא), ותרגומו ושפית יתיה: ואתה תשופנו עקב. לא יחל לך קומה, ותשכנו עקבך, ואף משם תמיתנו. ולשון תשופנו, כמו נָשַׁף זָקֵם (ישעיה מ, כד), כשהנחש צא לנשוך הוא נושף כמין שריקה, ולפי שהלשון נופל על הלשון, כתצו לשון נשיפה בשניהם:

(16) עצבונך. זה לער גדול צנים (עירוצין ק): והרנך. זה לער העזר (שם): בעצב תלדי בנים. זה לער הלידה (שם): ואל אישך תשוקתך. לתשמיש, ואף על פי כן אין לך מנח לתוצעו צפה, אלא הוא ימשול בך, הכל ממנו ולא ממך (שם): תשוקתך. תאותך, כמו וְנִפְשׁוּ שׁוֹקֶקָה (ישעיה כט, ח): (17) ארורה האדמה בעבורך. תעלה לך דברים ארוכים, כגון זכרים ופרעושים וגמלים (ז"ר), משל ליוצא לתרבות רעה, והצרות מקללות שדים שניק מהם (ירושלמי כלאים א, ז):

(18) וקוץ ודירדר תצמיח לך. הארץ, כשחורענה מיני זרעים, תצמיח קוץ ודירדר קונדם ועכביות (ז"ר), והן נאכלים על ידי תיקון (זינה לד). ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו, והלא בצרכה נאמר לו (א, כט) הִגֵּה נִפְסִי לָקֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֹרַע וְזֶרַע גּוֹי, אלא מה אמור כאן בראש הענין, ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה, ואחר העצבון וקוץ ודירדר תצמיח לך, כשחורענה קטניות או ירקות גנה, היא תצמיח לך קוצים ודירדרים ושאר עשבי שדה, ועל כרחך תאכלם:

20	And the man called his wife's name Eve; because she was the mother of all living.	וַיִּקְרָא אָדָם שֵׁם אִשְׁתּוֹ חַוָּה כִּי הִיא הִיְתָה אִם כָּל-חַי: אָרִי הִיא הָיָה אִמָּא דְכָל בְּנֵי אָנְשָׁא:	20
21	And the LORD God made for Adam and for his wife garments of skins, and clothed them.	וַיַּעַשׂ יְהוָה אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם: (פ)	21
22	And the LORD God said: 'Behold, the man is become as one of us, to know good and evil; and now, lest he put forth his hand, and take also of the tree of life, and eat, and live for ever.'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהִים הֵן הָאָדָם הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לְדַעַת טוֹב וָרָע וְעַתָּה פֶּן-יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מִעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וְחַי לְעֹלָם:	רביעי ג
23	Therefore the LORD God sent him forth from the garden of Eden, to till the ground from whence he was taken.	וַיִּשְׁלַחְהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגֶּן-עֵדֶן לַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם:	23
24	So He drove out the man; and He placed at the east of the garden of Eden the cherubim, and the flaming sword which turned every way, to keep the way to the tree of life.	וַיִּגְרֹשׁ אֶת-הָאָדָם וַיִּשְׁכֵּן מִקֵּדֶם לְגֶן-עֵדֶן אֶת-הַכְּרֻבִּים וְאֵת לַהֲטֵה הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת לִשְׁמֹר אֶת-דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים: (ס)	24
IV	And the man knew Eve his wife; and she conceived and bore Cain, and said: 'I have agotten a man with the help of the LORD.'	וַהֲאָדָם יָדַע אֶת-חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת-קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת-יְהוָה:	IV

- (19) בזעת אפריך. לאחר שתטרח צו הרצה:
- (20) ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם שמות, ולא הפסיק, אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה, כמו שכתוב ולאדם לא מלא עזר כנגדו, לפיכך ויפל תרדמה, ועל ידי שכתב ויהיו שניהם ערומים, סמך לו פרשת הנחש, להודיעך, שמתוך שראה אותם ערומים וראה אותם עסוקים צתשמים, נתאוה לה וצא עליהם צמחשצה וצמרמה: חוה. נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר מה הוה לָאָדָם (קהלת ז, כב) כלשון היה (פס"ט):
- (21) כתנות עור. יש דברי אגדה (צ"ר) אומרים חלקים כלפורין היו מדווקים על עורן. ויש אומרים דבר הבא מן העור, כגון זמר הארנצת שהוא רך וחם, ועשה להם כתנות ממנו (סוטה יד. צ"ר):
- (22) היה באחד ממנו. הרי הוא יחיד צתחתונים כמו שאני יחיד צעליונים (צ"ר), ומה היא יחידתו, לדעת טוב ורע, מה שאין כן צצמה ומה: ועתה פן ישלח ידו וגר. ומשיחיה לעולם, הרי הוא קרוב להטעות הצריות אחריו, ולומר אף הוא אלוה. ויש מדרשי אגדה, אצל אין מיושצין על פשוטו:
- (24) מקדם לגן עדן. צמורחו של גן עדן, חוץ לגן: את הכרובים. מלאכי חבלה (צ"ר): החרב המתהפכת. ולה להט לאיים עליו מלכנוס עוד לגן. תרגום להט שָׁנָן, כמו שלף שננא (סנהדרין פב). וכלשון לע"ז למ"א. ומדרש אגדה יש (צ"ר), ואני איני צא אלא לפשוטו:
- (1) והאדם ידע. כבר קודם הענין של מעלה, קודם שחטא ונטרד מגן עדן, וכן ההריון והלידה (סנהדרין לח); שאם כתב וידע אדם, נשמע שלאחר שנטרד היו לו צנים: קין. על שם קניתי: את ה'. כמו עס ה', כצברא אותי ואת אישי, לצדו

2	And again she bore his brother Abel. And Abel was a keeper of sheep, but Cain was a tiller of the ground.	וַתֵּסֶף לָלֶדֶת אֶת־אָחִיו אֵת־ הָבֶל וַיְהִי־הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה:
3	And in process of time it came to pass, that Cain brought of the fruit of the ground an offering unto the LORD.	וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים וַיָּבֵא קַיִן מִפְּרִי הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה:
4	And Abel, he also brought of the firstlings of his flock and of the fat thereof. And the LORD had respect unto Abel and to his offering;	וְהָבֶל הֵבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ וּמִחֲלִבְהֶן וַיַּשֶּׁעַ יְהוָה אֶל־ הָבֶל וְאֶל־מִנְחָתוֹ:
5	but unto Cain and to his offering He had not respect. And Cain was very wroth, and his countenance fell.	וְאֶל־קַיִן וְאֶל־מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה וַיִּחַר לְקַיִן מְאֹד וַיִּפְּלוּ פָנָיו:
6	And the LORD said unto Cain: 'Why art thou wroth? and why is thy countenance fallen?	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־קַיִן לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה נָפְלוּ פָנֶיךָ:
7	If thou doest well, shall it not be lifted up? and if thou doest not well, sin coucheth at the door; and unto thee is its desire, but thou mayest rule over it.'	הֲלוֹא אִם־תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם־ לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוָקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל־ בּוֹ:
8	And Cain spoke unto Abel his brother. And it came to pass, when they were in the field, that Cain rose up against Abel his brother, and slew him.	וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל־הָבֶל אָחִיו וַיְהִי בְהִיוֹתָם בַּשָּׂדֶה וַיִּקָּם קַיִן אֶל־ הָבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:

- בראשית, אבל זה שותפים לנו עמו (נדה לא): את קין את אחיו את הבל. ג' אחים ריבויים הם, מלמד שתאומה נולדה עם קין, ועם הבל נולדו שנים, לכך נאמר ותוסף (צ"ר כז, ג):
- (2) רועה צאן. לפי שנתקללה האדמה, פירש לו מעבודתה (מדרש אגדה):
- (3) מפרי האדמה. מן הגרוע (צ"ר). ויש אגדה (תנחומא) שאומרת זרע פשתן היה. (דבר אחר מפרי, מאיזה שצא לידו לא טוב ולא מוצח):
- (4) וישע. ויפן. וכן ואל מנחתו לא שעה, לא פנה. וכן ואל ישעו (שמות ח, ט), אל יפנו. וכן שעה מעליו (איוב יד, ו), פנה מעליו: וישע. ירדה אש ולסקה מנחתו (פס"ו):
- (7) הלא אם תיטיב. כמרגמו פירושו: לפתח חטאת רובץ. לפתח קצרך חטאתך שמור (מדרש אגדה): ואלריך תשוקתו. של חטאת, הוא יצר הרע, תמיד שוקק ומתאוה להכשילך (שם): ואתה תמשל בו. אם תרצה תתגבר עליו (שם):
- (8) ויאמר קין. נכנס עמו בדברי ריב ומנה, להפעול עליו להרגו. ויש בזה מדרשי אגדה, אך זה ישובו של מקרא:

9 And the LORD said unto Cain: 'Where is Abel thy brother?' And he said: 'I know not; am I my brother's keeper?'	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לֶכֶן אֵן הִכֵּל אָחִיךָ אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשֹּׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:	9 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לֶכֶן אֵן הִכֵּל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי הַשֹּׁמֵר אָחִי אָנֹכִי:
10 And He said: 'What hast thou done? the voice of thy brother's blood crieth unto Me from the ground.'	וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי זָרְעֶךָ דֹּעֲתִידִין לְמַפֵּק מִן אָחִיךָ קָבָל קַדְמִי מִן אֶרֶעָא:	10 וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ צַעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה:
11 And now cursed art thou from the ground, which hath opened her mouth to receive thy brother's blood from thy hand.	וְעַתָּה אָרֹר אֶתְּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:	11 וְעַתָּה אָרֹר אֶתְּה מִן-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת-פִּיהָ לִקְחַת אֶת-דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ:
12 When thou tillest the ground, it shall not henceforth yield unto thee her strength; a fugitive and a wanderer shalt thou be in the earth.'	כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא- תִסָּף תִּתֶּן-כֹּחָהּ לָךְ גַּע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:	12 כִּי תַעֲבֹד אֶת-הָאֲדָמָה לֹא- תִסָּף תִּתֶּן-כֹּחָהּ לָךְ גַּע וְנָד תִּהְיֶה בָאָרֶץ:
13 And Cain said unto the LORD: 'My punishment is greater than I can bear.'	וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂאָה: (בספרי ספרד ואשכנז מנשוא)	13 וַיֹּאמֶר קֵין אֶל-יְהוָה גָּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשֹׂאָה: (בספרי ספרד ואשכנז מנשוא)
14 Behold, Thou hast driven me out this day from the face of the land; and from Thy face shall I be hid; and I shall be a fugitive and a wanderer in the earth; and it will come to pass, that whosoever findeth me will slay me.'	הָא תִרְיָקָתָא יִתִּי יוֹמָא דִּין מַעַל אִפִּי אֶרֶעָא וּמִן קִדְמָךְ לִית אֲפֻשֶׁר לְאַשְׁמְרָא וְאִיהִי מִטְלִטֵל וְגַלִּי בָאֶרֶעָא וִיהִי כָל דִּישְׁכַּחֲנִי יִקְטֹלֵנִי:	14 הֵן גִּרַּשְׁתָּ אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר וְהִיִּיתִי גַּע וְנָד בָּאָרֶץ וְהָיָה כָל-מֹצְאִי יִהְרֹגֵנִי:
15 And the LORD said unto him: 'Therefore whosoever slayeth Cain, vengeance shall be taken on him sevenfold.' And the LORD set a sign for Cain, lest any finding him should smite him.	וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֵּן כָּל-הֹרֵג לֶכֶן שִׁבְעָתַיִם יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֹו:	15 וַיֹּאמֶר לוֹ יְהוָה לִכֵּן כָּל-הֹרֵג לֶכֶן שִׁבְעָתַיִם יִקָּם וַיִּשֶׂם יְהוָה לֶכֶן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מֹצְאֹו:

(9) אי הבל אחיך. להכנס עמו בדברי נחת, אולי ישוּב ויאמר אני הרגתי וחסרתי לך: לא ידעתי. נעשה כגונג דעת העליונה: השומר אחי. לשון תימה הוא, וכן כל ה"א הנקודה בחטף פת"ח:
(10) דמי אחיך. דמו ודס זרעיו. דבר אחר, שעשה זו פאעיס הרצה, שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה (סנהדרין לז):
(11) מן האדמה. יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה, וגם זו הוסיפה לחטוא: אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו'. והגני מוסיף לה קללה אצלך, לא תוסף ת כחה (ס"א הכל דבור אחד ממך האדמה עד כאן):
(12) גע ונד. אין לך רשות לדור במקום אחד:

(13) גדול עוני מנשוא. חתמיה, אהה טוען עליונים ותחמונים, ועוני אי אפשר לטוען (ז"ר כז, יא):
(15) לכן כל הורג קין. זה אחד מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו, לכן כל הורג קין, לשון גערה, כה יעשה לו, כך וכך עונשו, ולא פירש עונשו: שבעתים יוקם. איני רוצה להנכס מקין עכשיו, לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ממנו, שיעמוד למך מזני בני ויהרגו. וסוף המקרא שאמר שבעתים יוקם, והיא נקמת הבל מקין, למדנו שחלל מקרא לשון גערה היא, שלא תהא צריה מזיקתו. וכיוצא בו ויאמר דוד קל מפה יצאי ויגע בצנור (שמואל ב' ח), ולא פירש מה יעשה לו,

<p>16 And Cain went out from the presence of the LORD, and dwelt in the land of Nod, on the east of Eden.</p>	<p>וַיֵּצֵא קַיִן מִן קֶדֶם יְיָ וַיֵּתֵב בְּאֶרֶץ גִּלְיָ וּמִשְׁלָטַל דְּהֶתָּה עֲבִידָא עֲלוֹהֵי מִלְקָדְמִין כְּגִנְתָּא דְּעֵדֶן:</p>	<p>16 וַיֵּצֵא קַיִן מִלְפָּנֵי יְהוָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ־נוֹד קִדְמַת־עֵדֶן:</p>
<p>17 And Cain knew his wife; and she conceived, and bore Enoch; and he builded a city, and called the name of the city after the name of his son Enoch.</p>	<p>וַיֵּדַע קַיִן יֵת אֶתְּתִיהָ וַעֲדִיאָת וַיֵּלִידַת יֵת חֲנוֹךְ וַתְּהֵא בְנִי קַרְתָּא וַקְרָא שְׁמָהּ דְּקַרְתָּא כְּשֹׁם בְּרִיהָ חֲנוֹךְ:</p>	<p>17 וַיֵּדַע קַיִן אֶת־אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־חֲנוֹךְ וַיְהִי בְּנָהּ עֵיר וַיִּקְרָא שֵׁם הָעִיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ:</p>
<p>18 And unto Enoch was born Irad; and Irad begot Mehujael; and Mehujael begot Methushael; and Methushael begot Lamech.</p>	<p>וַאֲתֵּלִיד לְחֲנוֹךְ יֵת עִירָד וְעִירָד אוֹלִיד יֵת מֶחֻיָּאֵל וּמֶחֻיָּאֵל אוֹלִיד יֵת מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל אוֹלִיד יֵת לָמֶךְ:</p>	<p>18 וַיֵּוָּלֵד לְחֲנוֹךְ אֶת־עִירָד וְעִירָד יָלַד אֶת־מֶחֻיָּאֵל וּמֶחֻיָּאֵל יָלַד אֶת־מֶתוּשָׁאֵל וּמֶתוּשָׁאֵל יָלַד אֶת־לָמֶךְ:</p>
<p>19 And Lamech took unto him two wives; the name of one was Adah, and the name of the other Zillah.</p>	<p>וַנְּסִיב לִיהָ לָמֶךְ תַּרְתִּין נָשִׁין שׁוֹם חֲדָא עָדָה וְשׁוֹם תְּזִילָה צִלָּה:</p>	<p>חמישי וַיִּקַּח־לוֹ לָמֶךְ שְׁתֵּי נָשִׁים שֵׁם הָאֶחָת עָדָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית צִלָּה:</p>
<p>20 And Adah bore Jabal; he was the father of such as dwell in tents and have cattle.</p>	<p>וַיֵּלִידַת עָדָה יֵת יָבָל הוּא הָהָא רִבְחֹן דִּיתְבִּי מִשְׁכְּנִין וּמְרִי בְעִיר:</p>	<p>20 וַתֵּלֶד עָדָה אֶת־יָבָל הוּא הָיָה אָבִי יֹשֵׁב אֹהֶל וּמִקְנֶה:</p>

אבל דבר הכתוב ברמז, כל מכה יבואי ויגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשו, וְאֵת הַעֲוֹנִים וְגו', וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא יבא אל תוך הבית, המכה את אלו אני אעשו ראש ושר, כאן קצר דבריו, ובדברי הימים (א יא, ו) פירש יהיה לראש ולשר: וישם ד' לקין אות. חקק לו אות משמו במנחו. (ס"א) כל מוצאי יהרגני, הבהמות והחיות, אבל בני אדם עדיין לא היו שירא מהם, רק אציו ואמו, ומהם לא היה ירא שיהרגוהו, אלא אמר, עד עכשיו היה פחדתי על כל החיות, כמו שנאמר וּמִוֹרָאֵם כו', ועכשיו בשביל עון זה לא ייראו ממני החיות ויהרגוני, מיד וישם ה' לקין אות, החזיר מוראו על הכל: (16) ויבא קין. יבא בהכנעה כגונב דעת העליונה: בארץ נוד. בארץ שכל הגוילים נדים שם: קדמת עדן. שם גלה אציו כשגורש מגן עדן, שנאמר וַיִּשְׁפֹּן מִקֶּדֶם לָגֶן עֵדֶן וְגו', לשמור את שמירת דרך מבוא הגן, שיש ללמוד שהיה אדם שם, ומצינו שרוע מזורחית קולטת בכל מקום את הרוצחים, שנאמר אִזְי יִצְדִּיל מִשָּׁה וְגו' מִזְרָקָה שְׁמֶשׁ (דברים ד, מא). דבר אחר בארץ נוד, כל מקום שהלך, היתה הארץ מזועזעת תחתיו, והצריח אומרים סורו מעליו, וזה שהרג את אחיו: (17) וידהי. קין בונה עיר, ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:

(18) ועירד ילד. יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד, ויש מקום שהוא אומר ילד, שהלידה משמשת שתי לשונות, לידת האשה נישטר"א בלע"ז, וזריעת תולדות האיש אינו ינד"ר בלע"ז, כשהוא אומר הוליד בלשון הפעיל, מדבר בלידת האשה, פלוני הוליד את אשתו בן או בת, וכשהוא אומר ילד, מדבר בזריעת האיש, והוא בלע"ז "אני דרי"ר: (19) ויקח לו למהר. לא היה לו לפרש כל זה, אלא ללמדנו מסוף הענין שקיים הקצ"ה הבטחתו, שאמר שבעתים יקם קין, ועמד למן לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי, והרג את קין, וזה שאמר פִּי אִישׁ רֶקֶנִי לְפָנָי וְגו': שתי נשים. כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, וזו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרון (ס"א אינו) כדי שתעקר, ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה נזופה ואכלה כאלמנה, וזהו שפירש איוב (כד, כא) לָשָׂה עֲקָרָה לֹא תֵלֵד וְאִלְמָנָה לֹא יִיטֵב, (ב"ר כ"ג, ז) כמו שמפורש באגדת חלק: עדה. היא של פריה ורביה, ועל שם שמגונה עליו ומוסרת מאכלו (ס"א ממאכלו), עדה תרגום של סורה: צלה. היא של תשמיש, על שם שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם בצראשית רבה (שם): (20) אבי ישב אהל ומקנה. הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות, ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה לאנו, וכשכלה המרעה צמקום זה הולך ומוקע אהלו צמקום אחר. ומדרש אגדה (ב"ר) בונה בתים לעבודת אלילים, כמה דאמ

<p>21 And his brother's name was Jubal; he was the father of all such as handle the harp and pipe.</p>	<p>וַשׁוּם אֶחָיו יוֹבֵל הָיָה רִבְהוֹן דָּקֵל דִּמְנֵן עַל פֹּה נִבְלָא יָדָעִי זִמְרָא כְנָרָא וְאֹבִיבָא:</p>	<p>21 וַשָּׁם אֶחָיו יוֹבֵל הָיָה אָבִי כָל-תֹּפֶשׁ כְּנֹר וְעוּגָב:</p>
<p>22 And Zillah, she also bore Tubal-cain, the forger of every cutting instrument of brass and iron; and the sister of Tubal-cain was Naamah.</p>	<p>וַצִּלָּה אִף הִיא יָלִידָת יִתְ תוֹבֵל קִין הוּא הָיָה רִבְהוֹן דָּקֵל דִּיָּדָעִי עֲבִידָת נַחֲשָׁא וּבְרָזְלָא וְאַחֲתֶיהָ דְּתוֹבֵל קִין נַעֲמָה:</p>	<p>22 וַצִּלָּה גַם-הִוא יָלְדָה אֶת-תּוֹבֵל קִין לִטֵּשׁ כָּל-חֶרֶשׁ נְחָשֶׁת וּבְרָזָל וְאַחֲוֹת תּוֹבֵל-קִין נַעֲמָה:</p>
<p>23 And Lamech said unto his wives: Adah and Zillah, hear my voice; Ye wives of Lamech, hearken unto my speech; For I have slain a man for wounding me, And a young man for bruising me;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָמֶךְ לְנָשָׁיו עָדָה וַצִּלָּה שְׁמַעְא קוֹלִי נָשִׁי לָמֶךְ אֲצִיתָא לְמִימְרֵי לֹא גוּבְרָא קְטִילִית דְּבִדְלִיהָ אֲנָא סְבִיל חוּבִין לְמָמַת וְאַף לֹא עוֹלִימָא חֲבִילִית דְּבִדְלִיהָ וְשִׁתִּיזִי זָרָעִי:</p>	<p>שִׁי וַיֹּאמֶר לָמֶךְ לְנָשָׁיו עָדָה וַצִּלָּה שְׁמַעְן קוֹלִי נָשִׁי לָמֶךְ הַאֲזִנָּה אֲמַרְתִּי כִּי אִישׁ הִרְגֹתִי לְפָצְעִי וַיֵּלֶד לַחֲפָרְתִּי:</p>
<p>24 If Cain shall be avenged sevenfold, Truly Lamech seventy and sevenfold.</p>	<p>אַרְי שְׁבַעַה דָּרִין אֲתֵלִיאֵן לְקִין הֵלֵא לְלָמֶךְ בְּרִיהַ שְׁבַעִין וְשִׁבְעָה:</p>	<p>24 כִּי שְׁבַעֲתִים יָקָם-קִין וּלְמָךְ שְׁבַעִים וְשִׁבְעָה:</p>
<p>25 And Adam knew his wife again; and she bore a son, and called his name Seth: 'for God hath appointed me another seed instead of Abel; for Cain slew him.'</p>	<p>וַיֵּדַע אָדָם עוֹד יִת אֲתֵתִיהָ וַיֵּלִידָת בֶּר וּקְרָת יִת שְׁמִיהָ שֵׁת אַרְי אֲמַרְתִּי יִהְיֶה לִּי בֶר אַחֲרָן חֲלָף הַבֵּל דְּקִטְלִיהָ קִין:</p>	<p>25 וַיֵּדַע אָדָם עוֹד אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שֵׁת-לִי אֱלֹהִים זָרַע אַחֵר תַּחַת הַבֵּל כִּי הִרְגֹּה קִין:</p>

אמר סמל הקנאה המקנה (יחזקאל ח, ג), וכן ואחיו תופש כנור ועוגב, לומר לעבודת אלילים: (22) תובל קין. תיצל אומנתו של קין. ותוצל לשון תצלן, תיצל והתקין אומנתו של קין לעשות כלי זיין לרנאים (צ"ר): לושש כל חרש נחשת וברזל. מחדד אומנות נחשת וברזל, כמו ילְטוֹשׁ עֵינָיו לִי (איוב טו, ט), חורש אינו לשון פועל כסגור"ל אלא לשון פועל צעיר, שהרי נקוד קמן קטן, וטעמו למטה, כלומר מחדד ומנחל כל כלי אומנות נחשת וברזל: נעמה. היא אשתו של נח, צבראשית רבה (כג, ג):

(23) שמען קולי. שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש, לפי שהרג את קין ואת תובל קין בנו, שהיה למך סומא ותוצל קין מושכו, וראה את קין ונדמה לו כחיה, ואמר לאציו למשוך בקשת והרגו, וכיון שידע שהוא קין זקנו, הכה כף אל כף וספק את בנו ציניהם והרגו, והיו נשיו פורשות ממנו, והוא מפיסן: שמען קולי. להשמע לי לתשמיש, וכי איש אשר הרגתי לפצעי הוא נהרג, וכי אני פלעתי מויד שיהא הפלע קרוי על שמי, וילד אשר הרגתי לחבורתי נהרג, כלומר על ידי חבורתי בתמיה, והלא שוגג אני ולא מזיד, לא זהו פלעי ולא זהו חבורתי (תנחומא): פצעי. מכת חרב או חץ, מקאדור"ה בלע"ז:

(24) כי שבעתים יקם קין. קין שהרג מזיד נתלה לו עד שבעה דורות, אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שביעות הרצה (תנחומא): שבעים ושבעה. לשון רצוי שביעות אחז לו, כך דרש ר' תנחומא (בראשית יא). ומדרש בראשית רבה (כג, ד), לא הרג למך כלום, ונשיו פורשות ממנו משקייתו פריה ורביה, לפי שגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות, אמרו, מה אנו יולדות לבהלה, למחר המבול בא ושוטף את הכל, והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי, וכי אני הרגתי את הכל, שהיה איש צקומה וילד צננים, שיהא זרעי כלה בזאתו עון, ומה קין שהרג נתלה לו שבעה דורות, אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לי שביעות הרצה, וזה קל וחומר של שטות, אם כן אין הקדוש ברוך הוא גוצה את חובו ומקיים את דברו:

26	And to Seth, to him also there was born a son; and he called his name Enosh; then began men to call upon the name of the LORD.	וּלְשֵׁת גַּם-הָיָא יֶלֶד-בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אֱנוֹשׁ אַזְ הוֹחֵל לִקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה: (ס)	וּלְשֵׁת אִף הוּא אֶתְלִיד בֶּר וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיה אֱנוֹשׁ בְּכִין בְּיוֹמוֹהִי חָלוּ בְנֵי אָנְשָׁא מִלְצִלָּה בְשֵׁמָא דִּי:
V	This is the book of the generations of Adam. In the day that God created man, in the likeness of God made He him;	זֶה סֵפֶר (בספרי תימן סֵפֶר בסמ"ך גדולה) תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹם בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם בְּדִמּוּת אֱלֹהִים עָשָׂה אֹתוֹ:	זֶין סֵפֶר תּוֹלְדֹת אָדָם בְּיוֹמָא דְבָרָא יֵי אָדָם בְּדִמּוּת אֱלֹהִים עֲבַד יֵתִיָּה:
2	male and female created He them, and blessed them, and called their name Adam, in the day when they were created.	זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמֵם אָדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָם:	דְּכָר וְנוֹקְבָא בָּרָאנוּ וּבְרִיךְ יֵתְהוֹן וַיִּקְרָא יֵת שְׁמֵהוֹן אָדָם בְּיוֹמָא דְאֵתְבְּרִיאוּ:
3	And Adam lived a hundred and thirty years, and begot a son in his own likeness, after his image; and called his name Seth.	וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בְּדִמּוּתוֹ כְּצַלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ שֵׁת:	וַיְחִי אָדָם מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַאֲוִלִיד בְּדִמּוּתֵיה דְדָמִי לִיה וַיִּקְרָא יֵת שְׁמִיה שֵׁת:
4	And the days of Adam after he begot Seth were eight hundred years; and he begot sons and daughters.	וַיְחִי יְמֵי-אָדָם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-שֵׁת שְׁמֹנֶה מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַהּוּ יוֹמֵי אָדָם בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת שֵׁת תְּמִנֵי מֵאָה שָׁנִין וַאֲוִלִיד בָּנִין וּבָנִין:
5	And all the days that Adam lived were nine hundred and thirty years; and he died.	וַיְחִי כָּל-יְמֵי אָדָם אֶשְׁרֵ-חַי תִּשְׁעֵה מֵאוֹת שָׁנָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וַהּוּ כָּל יוֹמֵי אָדָם דְּחֵיָא תִּשְׁעֵה מֵאָה וּתְלָתִין שָׁנִין וַיָּמָת:
6	And Seth lived a hundred and five years, and begot Enosh.	וַיְחִי-שֵׁת חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת-אֱנוֹשׁ:	וַיְחִי שֵׁת מֵאָה וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲוִלִיד יֵת אֱנוֹשׁ:
7	And Seth lived after he begot Enosh eight hundred and seven years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי-שֵׁת אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֱנוֹשׁ שִׁבְעֵה שָׁנִים וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַיְחִי שֵׁת בְּתַר דְּאוֹלִיד יֵת אֱנוֹשׁ תְּמִנֵי מֵאָה וּשְׁבַע שָׁנִין וַאֲוִלִיד בָּנִין וּבָנִין:

(25) וידע אדם וגו'. צא לו למך אצל אדם הראשון וקבל על נשיו, אמר להם, וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום, אחס עשו מצותכם והוא יעשה את שלו, אמרו לו קשוט עצמך תחלה, והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידך, מיד וידע אדם וגו', ומהו עוד, ללמוד שנתוספה לו תאוה על תאוותיו. צבראשית רבה (כג, ה):
(26) אז הוחל. לשון חולין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים ששמו של הקצ"ה, לעשותן אלילים ולקרותן אלהות (ילקוט סוף צבראשית):

(1) זה ספר תולדות אדם. זו היא ספירת תולדות אדם, ומדרשי אגדה יש רבים: ביום ברא וגו'. מגיד שציוס שנצבר הוליד (צ"ר):
(3) שלשים ומאת שנה. עד כאן פירש מן האשה (עירונין ית: צ"ר):

8	And all the days of Seth were nine hundred and twelve years; and he died.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי-שֵׁת שְׁתַּיִם עָשָׂר וּשְׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי שֵׁת תֵּשַׁע מֵאָה וְתִרְמֵשׁ עֶסְרִי שָׁנִין וּמֵיָת:
9	And Enosh lived ninety years, and begot Kenan.	וַיְחִי אֵנוֹשׁ תִּשְׁעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-קֵיִן:	וַחֲיָא אֵנוֹשׁ תִּשְׁעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת קֵיִן:
10	And Enosh lived after he begot Kenan eight hundred and fifteen years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי אֵנוֹשׁ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-קֵיִן חֲמֵשׁ עָשָׂר וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא אֵנוֹשׁ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת קֵיִן תַּמְנֵי מֵאָה וְחֲמִישׁ עֶסְרִי שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
11	And all the days of Enosh were nine hundred and five years; and he died.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי אֵנוֹשׁ חֲמֵשׁ שָׁנִים וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי אֵנוֹשׁ תֵּשַׁע מֵאָה וְחֲמִישׁ שָׁנִין וּמֵיָת:
12	And Kenan lived seventy years, and begot Mahalalel.	וַיְחִי קֵיִן שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-מַחְלָלָאֵל:	וַחֲיָא קֵיִן שִׁבְעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת מַחְלָלָאֵל:
13	And Kenan lived after he begot Mahalalel eight hundred and forty years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי קֵיִן אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מַחְלָלָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא קֵיִן בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת מַחְלָלָאֵל תַּמְנֵי מֵאָה וְאַרְבָּעִין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
14	And all the days of Kenan were nine hundred and ten years; and he died.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי קֵיִן עָשָׂר שָׁנִים וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי קֵיִן תֵּשַׁע מֵאָה וְעֶסְרִי שָׁנִין וּמֵיָת:
15	And Mahalalel lived sixty and five years, and begot Jared.	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל חֲמֵשׁ שָׁנִים וּשְׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-יָרֵד:	וַחֲיָא מַחְלָלָאֵל שְׁתֵּין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת יָרֵד:
16	And Mahalalel lived after he begot Jared eight hundred and thirty years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי מַחְלָלָאֵל אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-יָרֵד שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא מַחְלָלָאֵל בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת יָרֵד תַּמְנֵי מֵאָה וְתִלְתִּין שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:
17	And all the days of Mahalalel were eight hundred ninety and five years; and he died.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי מַחְלָלָאֵל חֲמֵשׁ וּתִשְׁעִים שָׁנָה וּשְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	וְהָיוּ כָּל יְוֹמֵי מַחְלָלָאֵל תַּמְנֵי מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וּמֵיָת:
18	And Jared lived a hundred sixty and two years, and begot Enoch.	וַיְחִי-יָרֵד שְׁתַּיִם וּשְׁשִׁים שָׁנָה וּמֵאֶצֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-חֲנוֹךְ:	וַחֲיָא יָרֵד מֵאָה וּשְׁתֵּין וְתִרְמִין שָׁנִין וְאוֹלִיד יֵת חֲנוֹךְ:
19	And Jared lived after he begot Enoch eight hundred years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי-יָרֵד אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-חֲנוֹךְ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת:	וַחֲיָא יָרֵד בְּתֵר דְּאוֹלִיד יֵת חֲנוֹךְ תַּמְנֵי מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנִין:

20	And all the days of Jared were nine hundred sixty and two years; and he died. .	וַיְהִי כָּל-יְמֵי-יָרֵד שְׁתַּיִם וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	20
21	And Enoch lived sixty and five years, and begot Methuselah.	וַיְחִי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-מֶתוֹשֶׁלַח: וַיְחִי חֲנוּךְ שְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנִין וַאֲלִיד יָת מֶתוֹשֶׁלַח:	21
22	And Enoch walked with God after he begot Methuselah three hundred years, and begot sons and daughters.	וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-מֶתוֹשֶׁלַח שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים בְּדַחֲלָתָא דִּי בְּתֵר דְּאֹלִיד יָת מֶתוֹשֶׁלַח תְּלַת מֵאָה שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:	22
23	And all the days of Enoch were three hundred sixty and five years.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי חֲנוּךְ חֲמֵשׁ וְשָׁשִׁים שָׁנָה וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה: וַיְחִי כָּל יְמֵי חֲנוּךְ תְּלַת מֵאָה וּשְׁתַּיִן וַחֲמִישׁ שָׁנִין:	23
24	And Enoch walked with God, and he was not; for God took him.	וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ אֶת-הָאֱלֹהִים וְאֵינֶנּוּ כִּי-לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים: (ס) וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוּךְ בְּדַחֲלָתָא דִּי וְלִיתְהוּי אַרִי אִמִּית וַתִּהְיֶיּ:	24
25	And Methuselah lived a hundred eighty and seven years, and begot Lamech.	וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח שְׁבַע וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת-לָמֶךְ: וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח מֵאָה וַחֲמִנָן וּשְׁבַע שָׁנִין וַאֲלִיד יָת לָמֶךְ:	שניע
26	And Methuselah lived after he begot Lamech seven hundred eighty and two years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-לָמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּשְׁבַע מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְחִי מֶתוֹשֶׁלַח בְּתֵר דְּאֹלִיד יָת לָמֶךְ שְׁבַע מֵאָה וַחֲמִנָן וַתְּרַתִּין שָׁנִין וַאֲלִיד בָּנִין וּבָנוֹ:	26
27	And all the days of Methuselah were nine hundred sixty and nine years; and he died.	וַיְהִי כָּל-יְמֵי מֶתוֹשֶׁלַח תֵּשַׁע וְשָׁשִׁים שָׁנָה וַתֵּשֶׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַיָּמָת: (ס) וַיְחִי כָּל יְמֵי מֶתוֹשֶׁלַח תֵּשַׁע מֵאָה וּשְׁתַּיִן וַתֵּשֶׁעַ שָׁנִין וַיָּמָת:	27
28	And Lamech lived a hundred eighty and two years, and begot a son.	וַיְחִי-לָמֶךְ שְׁתַּיִם וּשְׁמֹנִים שָׁנָה וּמֵאֶת שָׁנָה וַיֹּלֶד בֶּן: וַיְחִי לָמֶךְ מֵאָה וַחֲמִנָן וַתְּרַתִּין שָׁנִין וַאֲלִיד בֶּר:	28

(24) וייתהלך חנוך. לדיק היה, וקל (ס"א וקצל) צדעתו לשוב להרשיע, לפיכך מיהר הקצ"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו (שם כה, 6), וזהו שסינה הכתוב במיתתו לכחוצ ואיננו בעולם למלאות שנותיו (צ"ר): כי לקח אותו. לפני זמנו, כמו הקני ליקח ממך את מקמד עיניך (יחזקאל כד, טז):
(28) ויולד בן. שממנו נבנה העולם (מדרש אגדה):

29 And he called his name Noah, saying: 'This same shall comfort us in our work and in the toil of our hands, which cometh from the ground which the LORD hath cursed.'	וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמֵּנוּ מִמְּעֹשֵׁינוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדֵינוּ מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָהּ יְהוָה: וַיִּקְרָא יְת שְׁמִיהָ נֹחַ לְמִימְרֵי דִין יִנְחַמֵּנָא מִעֲבֻדְנָא וּמִלִּיאֹת יִדְנָא מִן אֲרֻעָא דְלִטָּה יי:	29 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ נֹחַ לֵאמֹר זֶה יִנְחַמֵּנוּ מִמְּעֹשֵׁינוּ וּמִעֲצָבוֹן יְדֵינוּ מִן־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אָרְרָהּ יְהוָה: וַיִּקְרָא יְת שְׁמִיהָ נֹחַ לְמִימְרֵי דִין יִנְחַמֵּנָא מִעֲבֻדְנָא וּמִלִּיאֹת יִדְנָא מִן אֲרֻעָא דְלִטָּה יי:
30 And Lamech lived after he begot Noah five hundred ninety and five years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־לָמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְחִי לָמֶךְ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נֹחַ חֲמִישׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹת:	30 וַיְחִי־לָמֶךְ אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־נֹחַ חֲמֵשׁ וְתִשְׁעִים שָׁנָה וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: וַיְחִי לָמֶךְ בְּתֵר דְּאוֹלִיד יְת נֹחַ חֲמִישׁ מֵאָה וְתִשְׁעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין וְאוֹלִיד בָּנִין וּבָנוֹת:
31 And all the days of Lamech were seven hundred seventy and seven years; and he died.	וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)	31 וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וַיָּמָת: וַיְהִי כָּל־יְמֵי־לָמֶךְ שִׁבְעֵי וְשִׁבְעִין וְשִׁבְעֵי שָׁנָה וַיָּמָת: (ס)
32 And Noah was five hundred years old; and Noah begot Shem, Ham, and Japheth.	וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם יְת חָם וְיֶפֶת: וַיְהִי נֹחַ בֶּן חֲמִישׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד נֹחַ יְת שֵׁם יְת חָם וְיֶפֶת:	32 וַיְהִי־נֹחַ בֶּן־חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיֹּלֶד נֹחַ אֶת־שֵׁם יְת חָם וְיֶפֶת: וַיְהִי נֹחַ בֶּן חֲמִישׁ מֵאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד נֹחַ יְת שֵׁם יְת חָם וְיֶפֶת:
VI And it came to pass, when men began to multiply on the face of the earth, and daughters were born unto them,	וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם: וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם:	VI וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם: וַיְהִי כִּי־הִתְחַל הָאָדָם לָרֹב עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וּבָנוֹת יֻלְּדוּ לָהֶם:
2 that the sons of nobles saw the daughters of men that they were fair; and they took them wives, whomsoever they chose.	וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיִּרְאוּ בְנֵי רִבְרִבְיָא יְת בָּנוֹת אֲנָשָׁא אֲרִי שְׁפִירָן אֲנִין וְנָסִיבוּ לָהֶן נָשִׁין מִכָּל דְּאֲתָרְעִיאוּ:	2 וַיִּרְאוּ בְנֵי־הָאֱלֹהִים אֶת־בָּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הֵנָּה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ: וַיִּרְאוּ בְנֵי רִבְרִבְיָא יְת בָּנוֹת אֲנָשָׁא אֲרִי שְׁפִירָן אֲנִין וְנָסִיבוּ לָהֶן נָשִׁין מִכָּל דְּאֲתָרְעִיאוּ:
3 And the LORD said: 'My spirit shall not abide in man for ever, for that he also is flesh; therefore shall his days be a hundred and twenty years.'	וַיֹּאמֶר יי לֹא יִתְקַיֵּם דְּרָא בִּישָׁא הָדִין קִדְמִי לְעֵלָם בְּדִיל דְּאֲנִין בְּסָרָא וְעוֹבְדֵיהֶן בִּישִׁין אֲרָקָא וְיִיב לָהֶן מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין אִם יִתְיַבֹּן: וַיֹּאמֶר יי לֹא יִתְקַיֵּם דְּרָא בִּישָׁא הָדִין קִדְמִי לְעֵלָם בְּדִיל דְּאֲנִין בְּסָרָא וְעוֹבְדֵיהֶן בִּישִׁין אֲרָקָא וְיִיב לָהֶן מֵאָה וְעֶסְרִין שָׁנִין אִם יִתְיַבֹּן:	3 וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֵלָם בִּשְׁגָם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמֵיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא־יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֵלָם בִּשְׁגָם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמֵיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה:

(29) זה ינחמנו. יניח ממנו את עצבון ידינו, עד שלא זא נח לא היה להם כלי מחרישה, והוא הכין להם, והיתה הארץ מוֹיָאָה קוֹיָס ודרדרים כשזרעים חטים, מקללתו של אדם הראשון, וצימי נח נחה, וזהו ינחמנו (תנחומא). ואם לא תפרשהו כן, אין טעם הלשון נופל על השם, ואתה צריך לקרות שמו מנחם (צ"ר):

(32) בן חמש מאות שנה. אמר רבי יודן, מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות, אמר הקצ"ה, אם רשעים הם, יאזדו צמים ורע (ס"א לזרע של צדיק זה) לנדיק זה, ואם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה, כזא את מעינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה, כדי שלא יהא יפת הגדול שצבניו ראוי לעונשין לפני המבול (צ"ר כו, ז), דכתיב כי נָעַר צֶן מֵאָה שָׁנָה יָמוֹת (ישעיה סה, כ), ראוי לעונש לעתיד, וכן לפני מתן תורה: את שם את חם ואת יפת. והלא יפת הגדול הוא, אלא בתחלה אמה דורש את שהוא צדיק, ונולד כשהוא מהול, ושאברהם יצא ממנו וכו'. (צצראשית רבה כו, ג):

(2) בני האלהים. צני השרים והשופטים (צ"ר). דצר אחר צני האלהים, הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום, אף הם היו מתעוררין צהם (פדר"א כז). כל אלהים שצמקרא לשון מרות, וזה יוכיח וְאֵסָה פְּהִיָּה לֹא לְאֵלִים (שמות ד, טו), לָאָה נְסָפִיד לְאֵלִים (שם א, א). כי שבת הנה. אמר רבי יודן טבת כתיב, כשהיו מטיבין אותה מקושטת ליכנס לחופה, היה גדול כנסם וצועלה תחלה (צ"ר כו, ה): מכל אשר בחרו. אף צעולת צעל, אף הזכר והצמחה (צ"ר שם):

<p>The Nephilim were in the earth in those days, and also after that,</p> <p>4 when the sons of nobles came in unto the daughters of men, and they bore children to them; the same were the mighty men that were of old, the men of renown.</p>	<p>הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם וַיֵּלְדוּ לָהֶם הַמָּוֶה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם: (פ)</p>	<p>4 הַנְּפִלִים הָיוּ בָאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵם וְגַם אַחֲרֵי־כֵן אֲשֶׁר יָבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶל־בָּנוֹת הָאָדָם וַיֵּלְדוּ לָהֶם הַמָּוֶה הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר מֵעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁם: (פ)</p>
<p>And the LORD saw that the wickedness of man was great in the earth, and that every imagination of the thoughts of his heart was only evil continually.</p>	<p>וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יָצָר מַחְשַׁבַת לִבּוֹ רָק רָע כָּל־הַיּוֹם:</p>	<p>מפסיר וַיַּרְא יְהוָה כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל־יָצָר מַחְשַׁבַת לִבּוֹ רָק רָע כָּל־הַיּוֹם:</p>
<p>And it repented the LORD that He had made man on the earth, and it grieved Him at His heart.</p>	<p>וַיִּנָּחַם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֵל־לִבּוֹ:</p>	<p>6 וַיִּנָּחַם יְהוָה כִּי־עָשָׂה אֶת־הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְּעַצֵּב אֵל־לִבּוֹ:</p>
<p>And the LORD said: 'I will blot out man whom I have created from the face of the earth; both man, and beast, and creeping thing, and fowl of the air; for it repenteth Me that I have made them.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:</p>	<p>7 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲמַחֶה אֶת־הָאָדָם אֲשֶׁר־בָּרָאתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נִחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:</p>

(3) לא ידון רוחי באדם. לא יתרעם ויריז רוחי עלי בשביל האדם: לעולם. לאורך ימים, הנה רוחי נידון בקרצי אס להשחית ואס לרחס, לא יהיה מדון זה צרוחי לעולם, כלומר לאורך ימים: בשגם הוא בשר. כמו בשגם צסגורל, כלומר בשביל שגם זאת צו שהוא צשר, ואף על פי כן אינו נכנע לפני, ומה אס יהיה אס אז דבר קשה. כיוצא צו עד שקמתי צדצורה, (שופטים 1), כמו שקמתי, וכן ששסה מדצצ עמי (שס ו 1), כמו ששסה, אף בשגם כמו בשגם: ודיו ימיו וגר. עד קץ שנה אחרין להס אפי, ואס לא יצצו, אציא עליהס מצול. ואס תאמר משנולד יפת עד המצול אינו אלא מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר צבורה (פסחים 1), צבר היתה הגזרה גזורה עשרים שנה קודס שהוליד נח תולדות, וכן מציו צסדר עולם (פרק כח). יש מדרשי אגדה רבים צלא ידון, אצל זה הוא צחלוח פשוט:

(4) הנפילים. על שס שנפלו והפילו את העולם (צ"ר), וצלשון עצרית לשון ענקים הוא: בימים ההם. צימי דור אנוש וצני קין: וגם אחרי כן. אף על פי שראו צאצדן של דור אנוש, שעלה אוקיינוס והציץ שליש העולם, לא נכנע דור המצול ללמוד מהס (צ"ר כו, 1): אשר יבאו. היו יולדות ענקים כמוס (צ"ר): הגבורים. למרוד צמקוס (צ"ר): אנשי השם. אותס שנקצו צשמות, עירד, מחויאל, מחושאל, שנקצו על שס אצדן, שנמוחו והותשו (צ"ר). דבר אחר, אנשי שממון, ששמו את העולם (צ"ר):

(6) וינחם ה' כי עשה. נחמה היתה לפניו שצראו צחחחונים, שאלו היה מן העליונים היה ממרידן. צצראשית צצה (כו, 1): ויתעצב. האדם אל לצו של מקוס, עלה צמחשצתו של מקוס להעציצו, וזהו תרגוס אונקלוס. דבר אחר וינחם, נהפכה מחשצתו של מקוס ממדת רחמים למדת הדין, עלה צמחשצה לפניו מה לעשות צאדס שעשה צארץ. וכן כל לשון ניחוס צצמקרא לשון נמלך מה לעשות, וצן אדס ויתקסס (צמדצכ כג, יט), ועל עצדיו יתקסס (דצרים לצ, לו), וינקסס ה' על הקעה (שמות לצ, יד), נחמתי כי המלכתי (שמואל־א טו, יא), כולס לשון מחשצה אחרת הס: ויתעצב אל לבו. נתאצל על אצדן מעשה ידי, כמו (שמואל־צ יט, ג) נעצב הקלך על צנו (צ"ר), וזו כחצתי לחשוצת אפיקורוס אחד ששאל את רצי יהושע צן קרחה, אמר לו, אין אחס מודיס שהקצ"ה רואה את הנולד, אמר לו הן, אמר לו והא כחצי ויתעצב אל לצו, אמר לו נולד לך צן זכר מימין, אמר לו הן, אמר לו ומה עשית, אמר לו שמחתי ושימחתי את הכל, אמר לו ולא היית יודע שסופו למות, אמר לו צשעת חדותא חדותא צשעת אצלא אצלא. אמר לו כך מעשה הקצ"ה, אף על פי שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאצדן, לא נמנע מלצראן (צ"ר) (ועיין צרא"ס), צשביל הצדיקים העמידים לעמוד מהס:

8 But Noah found grace in the eyes of
the LORD.

קמו
פסוקים וְלֹא מָצָא חַן בְּעֵינַי יְהוָה: (פ) וְנָתַן אֶשְׁכַּח רַחֲמִין קָדָם יי:

The Haftarah is Isaiah 42:5 – 43:10 on page 233. Sepharadim read Isaiah 42:5 – 42:21.

These are the generations of Noah.
9 Noah was in his generations a man
righteous and wholehearted; Noah
walked with God.

נח
ה
אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֹרֹתָיו אֶת־הָאֱלֹהִים תִּתְהַלֵּךְ־נֹחַ:
אֵלֶּין תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ גִּבֹּר זָכַר שְׁלֵמִים הָיָה בְּדֹרוֹתָיו בְּדַחֲלָתָא דִּי תַלְיָד נֹחַ:

10 And Noah begot three sons, Shem,
Ham, and Japheth.

וַיֹּלֶד נָח שְׁלֹשָׁה בָנִים אֶת־שֵׁם
אֶת־חַם וְאֶת־יָפֶת׃

II And the earth was corrupt before
God, and the earth was filled with
violence.

וַתִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרֶץ לִפְנֵי הָאֱלֹהִים וַאֲתַחֲבֹלֶת אֶרְעָא קֳדָם יי
וַתִּמְלֹא הָאֶרֶץ חֲמֹס׃ וַאֲתַמְלִיאֵת אֶרְעָא חֲטוּפִין׃

And God saw the earth, and,
12 behold, it was corrupt; for all flesh
had corrupted their way upon the
earth. .

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
 נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר
 אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ: (ס)

וְהָאֱלֹהִים יִרְאֵהוּ אֶת־הָאָרֶץ וְהִנֵּה
 נִשְׁחָתָה כִּי־הִשְׁחִית כָּל־בָּשָׂר
 אֶת־דַּרְכּוֹ עַל־הָאָרֶץ: (ס)

13 And God said unto Noah: ‘The end of all flesh is come before Me; for the earth is filled with violence through them; and, behold, I will destroy them with the earth.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ הֵן כָּל-
בְּשׂוֹר גָּאֵל לִפְנֵי כִי-מֵלֶאכֶת הָאָרֶץ
חָמָס מִבְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם
אֶת-הָאָרֶץ:

(7) ויאמר ה' אמוחה את האדם. הוא עפר, ואציל עליו מים ואמחה אותו, לכך נאמר לשון מחוי. מאדם עד בהמה. אף הם השחיתו דרכם (סנהדרין קט.). דבר אחר, הכל נברא בצביל האדם, וכיון שהוא כלה מה לזרז צאלו (שם): כי נחמתי כי עשיתם. חשבתי מה לעשות על אשר עשיתם:

(9) אלה תולדות נח נח איש צדיק. הוא והזכירו ספר בשבחו, שנאמר (משלי יז), זכר לדיק לזכרה. דבר אחר, ללמדך שעיךר תולדותיהם של לדיקים מעשים טובים (צ"ל, ל): בדורותיו. יש מרבותיו דורשים אותו לשבת, כל שכן שאלו היה צדור לדיקים היה לדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי, לפי דורו היה לדיק, ואלו היה צדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום (סנהדרין קט): את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא אומר (לקמן כד, מ), אשר התהלכתי לפניו. נח היה צדיק סעד לתומכו, אבל אברהם היה מתחזק ומהלך בצדקו מאליו: התהלך. לשון עבר. וזהו שמושו של ל' בלשון כבד, משמשת להבא ולשעבר בלשון אחד, (שם יג, יז) קום התהלך להבא, התהלך נח לשעבר. (ש"א יב) התפלל צעד עבדיך להבא, (מלכים י"ז,), (11) ותשחת. לשון ערוה ועבודה זרה (סנהדרין נו, א) (ס"א ערוה כי השחית כל בשר את דרכו, ועבודה זרה) כמו (דברים יז, טז) פן תשחיתון: ותמלא הארץ חמס. גזל (ס"א שנאמר (וינה ג) ומן החמס אשר בפייהם):

(12) כי השחית כל בשר. אפילו צדמה היה ועוף נזקקין לשאינן מיין (סנהדרין קא,א):
 (13) קץ כל בשר. כל מקום שאתה מוצא זנות ועבודה זרה, אנדרולמוסיא צאה לעולם והורגת טובים ורעים: כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל (סנהדרין קא,א): את הארץ. כמו מן הארץ. ודומה לו, (שמות ט,כט) כלאתי את העיר, מן העיר. (מ"א טו,כג) חלה את רגליו, מן רגליו. דבר אחר, את הארץ, עם הארץ. שאף ג' טפחים של עומק המחרשה נמוחו ונטשטשו (ב"ר לא,ז):

<p>14 Make thee an ark of gopher wood; with rooms shalt thou make the ark, and shalt pitch it within and without with pitch.</p>	<p>עֲשֵׂה לְךָ תֵּבָה מֵעֵצֵי גֹפֶרֶת קָנִים דְּקָדְרוֹס מְדוּרִין תַּעֲבִיד יֵת תֵּיבָתָא וְתַחֲפִי יֵתָּה מִגִּיּוֹ וּמִבְּרָא בְּכוֹפְרָא:</p>	<p>14 עֲשֵׂה לְךָ תֵּבָה מֵעֵצֵי גֹפֶרֶת קָנִים תַּעֲשֵׂה אֶת־הַתֵּבָה וְכִפְרָתָּ אֹתָהּ מִבִּיֹּת וּמִחוּץ בְּכֹפֶר:</p>
<p>15 And this is how thou shalt make it: the length of the ark three hundred cubits, the breadth of it fifty cubits, and the height of it thirty cubits.</p>	<p>וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ:</p>	<p>15 וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֵׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה חֲמִשִּׁים אַמָּה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתָהּ:</p>
<p>16 A light shalt thou make to the ark, and to a cubit shalt thou finish it upward; and the door of the ark shalt thou set in the side thereof; with lower, second, and third stories shalt thou make it.</p>	<p>נִיהוֹר תַּעֲבִיד לְתֵיבָתָא וּלְאַמָּתָא תַּשְׁכֵּל לָנֹה מִלְּעִילָא וְתַרְעֵה דְתֵיבָתָא בְּסִטְרָה תִּשְׁוִי מְדוּרִין אֲרֻעָאין תַּנְגִּין וְתִלְיָתָאין תַּעֲבֹדָנָה:</p>	<p>16 צִהַר תַּעֲשֵׂה לַתֵּבָה וְאֶל־אַמָּה תִּכְלָנָה מִלְּמַעְלָה וּפֶתַח הַתֵּבָה בְּצִדָּהּ תִּשֶׂים תַּחְתִּימָם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַּעֲשֶׂה:</p>
<p>17 And I, behold, I do bring the flood of waters upon the earth, to destroy all flesh, wherein is the breath of life, from under heaven; every thing that is in the earth shall perish.</p>	<p>וְאֵנִי הֹנֵנִי מֵבִיא אֶת־הַמָּבּוּל מַיִם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחֵת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ:</p>	<p>17 וְאֵנִי הֹנֵנִי מֵבִיא אֶת־הַמָּבּוּל מַיִם עַל־הָאָרֶץ לְשַׁחֵת כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־בָּאָרֶץ יָגוּעַ:</p>
<p>18 But I will establish My covenant with thee; and thou shalt come into the ark, thou, and thy sons, and thy wife, and thy sons' wives with thee.</p>	<p>וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתָ אֵל־הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ:</p>	<p>18 וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבָאתָ אֵל־הַתֵּבָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וְנִשְׁי־בְנֶיךָ אִתְּךָ:</p>
<p>19 And of every living thing of all flesh, two of every sort shalt thou bring into the ark, to keep them alive with thee; they shall be male and female.</p>	<p>וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֵל־הַתֵּבָה לְהַחֲיָתָ אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיוּ:</p>	<p>19 וּמִכָּל־הַחַי מִכָּל־בָּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תָּבִיא אֵל־הַתֵּבָה לְהַחֲיָתָ אִתְּךָ זָכָר וְנִקְבָּה יְהִיוּ:</p>

(14) עשה לך תבת. הרצה ריח והזלה לפניו. ולמה הטריחו צננין זה. כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה ק"כ

שנה, ושואלין אותו, מה זאת לך. והוא אומר להם, עתיד הקצ"ה להביא מבול לעולם (תנחומא נח ה), אולי ישוּבו: עצי גפר. כך שמו. ולמה ממין זה. על שם גפרית שנגזר עליהם להמחות זו: קנים. מדורים מדורים לכל זהמה וסיה: בכפר. זפת כלשון ארמי. ומצינו בגמרא כופרא (שבת סז, א). צמיצתו של משה על ידי שהיו המים חשים, דיה בחומר מצפנים וזפת מצחון. ועוד, כדי שלא יריח אותו נדיק ריח רע של זפת. אבל כאן, מפני חזק המים וזפתה מצית ומצחון (צ"ר לא, י):

(16) צהר. יש אומרים חלון, ויש אומרים אבן טובה המאירה להם (צ"ר ס): ואל אמה תכלנה מלמעלה. כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה, כדי שיזו המים למטה (מכאן ומכאן, ס"א אינו): בצדה תשים. שלא יפלו הגשמים זה: תחתים שנים ושלשים. ג' עליות 12 על 12. עליונים לאדם אמצעים למדור תחתים לזבל (ס): (יז)

(17) ואני הנני מביא. הנני מוכן להסכים עם אותם שזרזוני ואמרו לפני כזר (תהלים ח, ה) מה אנוש כי תזכרנו: מבוֹל. שזלה את הכל. שזלזל את הכל. שהזיל את הכל מן הגבוה לגמון. וזה לשון אונקלוס שתרסם טופנא, שהזיק את הכל והביאם לזבל שהיא עמוקה. לכן נקראת שנער, שנערו שם כל מתי מבול (ס"א מימי, וכן הגיה מהרש"ל בחכמת שלמה במסכת שבת [קיג, ג]):

(18) והקמתי את בריתי. ברית היה צריך על הפירות שלא ירקצו ויעפשו, ושלא יהרגוהו רשעים שצדור (צ"ר לא, יז) אתה ובניך ואשתך. האנשים לזד והנשים לזד. מכאן שנאסרו בתשמיש המטה (ס):

<p>20 Of the fowl after their kind, and of the cattle after their kind, of every creeping thing of the ground after its kind, two of every sort shall come unto thee, to keep them alive.</p>	<p>מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יָבֹאוּ אֵלֶיךָ לְהַחְיֹת:</p>	<p>ישראל</p>
<p>21 And take thou unto thee of all food that is eaten, and gather it to thee; and it shall be for food for thee, and for them.'</p>	<p>וְאַתָּה קַח־לָךְ מִכָּל־מֵאֲכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְאַסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וּלְהֶם לְאֻכְלָה:</p>	<p>21</p>
<p>22 Thus did Noah; according to all that God commanded him, so did he.</p>	<p>וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כִּן עָשָׂה:</p>	<p>22</p>
<p>VII And the LORD said unto Noah: 'Come thou and all thy house into the ark; for thee have I seen righteous before Me in this generation.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בֶּן־אֵתָה וְכָל־וְכָל־בֵּיתְךָ אֶל־הַתֵּבָה כִּי־אֵתָה רְאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי בְּדֹר הַזֶּה:</p>	<p>שני</p>
<p>2 Of every clean beast thou shalt take to thee seven and seven, each with his mate; and of the beasts that are not clean two [and two], each with his mate;</p>	<p>מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח לָךְ שְׁבָעָה שְׁבָעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הִוא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:</p>	<p>2</p>
<p>3 of the fowl also of the air, seven and seven, male and female; to keep seed alive upon the face of all the earth.</p>	<p>גַּם מִהָעוֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבָעָה שְׁבָעָה זָכָר וְנִקְבָּה לַחַיֹּת זָרַע עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ:</p>	<p>3</p>
<p>4 For yet seven days, and I will cause it to rain upon the earth forty days and forty nights; and every living substance that I have made will I blot out from off the face of the earth.'</p>	<p>כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבָעָה אָנֹכִי מְמַטֵּיר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־הַיְּקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה:</p>	<p>4</p>
<p>5 And Noah did according unto all that the LORD commanded him.</p>	<p>וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּהוּ יְהוָה:</p>	<p>5</p>

- (19) ומכל החי. אפילו שדים (חגיגה טו): שנים מכל. מן הפחות שבהם לא פחתו משנים, אחד זכר ואחד נקבה:
- (20) מהעוף למינהו. אותן שדכין צמיניהם ולא השמייתו דרכם, ומאליהם צאו. וכל שהמצינו קולטתו הכניס בה (צ"ר):
- (22) ויעש נח. זה בנין המצבה (סנהדרין קח, ג):
- (1) ראיתי צדיק. ולא נאמר לדיק חמים. מכאן שאומרים מקצת שצחו של אדם צפניו, וכולו שלא צפניו (צ"ר ל, ג):
- (2) הטהורה. העמידה להיות טהורה לישראל. למדנו שלמד נח תורה (עירובין יח): שבעה שבעה. כדי שיקריב מהם קרבן צלחתו (צ"ר ל, ט):
- (3) גם מעוף השמים וגו'. צטהורים הכתוב מדבר, ולמד סתום מן המפורש:
- (4) כי לימים עוד שבעה. אלו שבעה ימי אצלו של מתושלח הדיק (סנהדרין קח) שחס הקצ"ה על כבודו ועכב את הפורענות. לא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמנא שהם כלים בשנת ת"ר שנה לחיי נח: כי לימים עוד. מהו עוד, זמן אחר זמן. זה נוסף על ק"כ שנה: ארבעים יום. כנגד יצירת הולד שקלקלו להטריח ליוצרים לצור צורת ממזרים (צ"ר ז, ב):

6	And Noah was six hundred years old when the flood of waters was upon the earth.	וַנֹּחַ בֶּן־שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַהֲמַבּוּל הָיָה מַיִם עַל־הָאָרֶץ:	וַנֹּחַ בֶּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים וַהֲמַבּוּל הָיָה מַיָּא עַל אֶרֶץ:
7	And Noah went in, and his sons, and his wife, and his sons' wives with him, into the ark, before the waters of the flood.	וַיָּבֹא נֹחַ וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל־הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל:	וַעֲלֵ נֹחַ וּבְנוֹהֵי וְאִתְּחִיָּה וּנְשֵׁי בְנוֹהֵי עִמָּה לְתִיבְתָּא מִן קֳדָם מֵי טוֹפָנָא:
8	Of clean beasts, and of beasts that are not clean, and of fowls, and of every thing that creepeth upon the ground,	מִן־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהוֹרָה וּמִן־הָעוֹף וְכָל אֲשֶׁר־רֹמֵשׁ עַל־הָאֲדָמָה:	מִן בְּעִירָא דְכִנָּא וּמִן בְּעִירָא דְלִיתְהָא דְכִנָּא וּמִן עוֹפָא וְכָל דְרָחִישׁ עַל אֶרֶץ:
9	there went in two and two unto Noah into the ark, male and female, as God commanded Noah.	שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל־נֹחַ אֶל־הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ:	תָּרִין תָּרִין עָאֻו עִם נֹחַ לְתִיבְתָּא דְכָר וְנִקְבָּא כְּמֵא דְפִקִּיד יְיָ יְתֵ נֹחַ:
10	And it came to pass after the seven days, that the waters of the flood were upon the earth.	וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיָּבֹא הַמַּבּוּל הַיּוֹ עַל־הָאָרֶץ:	וַהֲוָה לְזִמְנָ שְׁבַעַ יוֹמִין וּמֵי טוֹפָנָא הָווּ עַל אֶרֶץ:
11	In the six hundredth year of Noah's life, in the second month, on the seventeenth day of the month, on the same day were all the fountains of the great deep broken up, and the windows of heaven were opened.	בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ־מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי־נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַשְּׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל־מְעִינֹת (בספרי ספרד ואשכנז מעינות) תְּהוֹם רַבָּה וְאֲרָבַת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:	בַּשָּׁנָה שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנִים לְחַיֵּי נֹחַ בִּירְחָא תְּנִינָא בַשְּׁבַעַת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּיוֹמָא הַדִּין אֲתַבְּזוּ כָּל מְבוּעֵי תְהוֹם רַבָּא וְכֹנִי דְשְׁמַיָּא אֲתַפְּתָחָא:
12	And the rain was upon the earth forty days and forty nights.	וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:	וַהֲוָה מִטְרָא נְחִית עַל אֶרֶץ אַרְבַּעִין יָמִין וְאַרְבַּעִין לַיְלָן:

(5) ויעש נח. זה ביאתו למציצה:

(7) נח ובניו. האנשים לצד והנשים לצד, לפי שנאסרו צחשמיש המטה, מפני שהעולם שרוי בצער (תנחומא נח יא): מפני מי המבול. אף נח מקטני אמנה היה. מאמין ואינו מאמין שיצא המבול, ולא נכנס למציצה עד שדחקוהו המים:

(9) באו אל נח. מאלהין (צ"ר לב, ח): שנים שנים. כלם הושוו במנין זה, מן הפחות היו שנים:

(11) בחדש השני. רצי אליעזר אומר זה מרחשון, רצי יהושע אומר זה אייר (סנהדרין קח): נבקעו. להוציא מימיהן:

תהום רבה. מדה כנגד מדה. הס חטאו צרצה רעת האדם (לעיל ו, ה), ולקו צההוס רצה (סנהדרין קח, א):

(12) ויהי הגשם על הארץ. ולהלן הוא אומר, ויהי המבול. אלא כשהורידן, הורידן צרחמים. אם יחזרו יהיו גשמי

צרכה, וכשלא חזרו היו למבול: ארבעים יום וגו'. אין יום ראשון מן המנין, לפי שאין לילו עמו. שהרי כתיב, ביום הזה

נבקעו כל מעינות. נמלאו ארבעים יום כלים צ"ח צכסליו לרצי אליעזר שהחדשים נמנין כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, הרי

י"ב ממרחשון וכ"ח מכסליו:

<p>13 In the selfsame day entered Noah, and Shem, and Ham, and Japheth, the sons of Noah, and Noah's wife, and the three wives of his sons with them, into the ark;</p>	<p>בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁי-בָנָיו אִתָּם אֵל-הַתֵּבָה:</p>	<p>13 בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם וְחָם וְיָפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁלֹשֶׁת נָשִׁי-בָנָיו אִתָּם אֵל-הַתֵּבָה:</p>
<p>14 they, and every beast after its kind, and all the cattle after their kind, and every creeping thing that creepeth upon the earth after its kind, and every fowl after its kind, every bird of every sort.</p>	<p>אֲנֹן וְכָל חַיַּת הָאָרֶץ לְזִנְהָ וְכָל בְּעִירָא לְזִנְהָ וְכָל רֶחֱשָׁא דְרֶחֱשִׁישׁ עַל אֲרֻעָא לְזִנְהָ וְכָל עוֹפָא לְזִנְהָ כָּל צִפּוֹר כָּל-דְּפָרָח:</p>	<p>14 הָמָּה וְכָל-הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל-הָעוֹף לְמִינֵהוּ כָּל צִפּוֹר כָּל-כְּנָף:</p>
<p>15 And they went in unto Noah into the ark, two and two of all flesh wherein is the breath of life.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם מִכָּל-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רִיחַ חַיִּים:</p>	<p>15 וַיָּבֹאוּ אֶל-נֹחַ אֶל-הַתֵּבָה שְׁנַיִם מִכָּל-הַבָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רִיחַ חַיִּים:</p>
<p>16 And they that went in, went in male and female of all flesh, as God commanded him; and the LORD shut him in.</p>	<p>וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בָּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:</p>	<p>16 וְהַבָּאִים זָכָר וּנְקֵבָה מִכָּל-בָּשָׂר בָּאוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים וַיִּסְגֹּר יְהוָה בַּעֲדוֹ:</p>
<p>17 And the flood was forty days upon the earth; and the waters increased, and bore up the ark, and it was lifted up above the earth.</p>	<p>וַיְהִי טּוֹפָאן אַרְבָּעִין יוֹמִין עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ:</p>	<p>17 וַיְהִי טּוֹפָאן אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת-הַתֵּבָה וַתָּרָם מֵעַל הָאָרֶץ:</p>
<p>18 And the waters prevailed, and increased greatly upon the earth; and the ark went upon the face of the waters.</p>	<p>וַתִּקְיֹפוּ מַיִם וַסִּיאוּ לַחֲדָא עַל-הָאָרֶץ וַתִּגְבְּהוּ הַמַּיִם עַל-פְּנֵי הַתֵּבָה:</p>	<p>18 וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֵּבָה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:</p>
<p>19 And the waters prevailed exceedingly upon the earth; and all the high mountains that were under the whole heaven were covered.</p>	<p>וַמַּיִם תִּקְיֹפוּ לַחֲדָא עַל-הָאָרֶץ וַתִּתְחַפֵּיאוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:</p>	<p>19 וַהֲמַיִם גָּבְרוּ מְאֹד מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַיִּכְסּוּ כָּל-הַהָרִים הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר-תַּחַת כָּל-הַשָּׁמַיִם:</p>

- (13) בעצם היום הזה. למדך הכחוש שהיו בני דורו אומרים, אילו אנו רואים אותו נכנס לתיבה, אנו שוצרין אותה והורגין אותו. אמר הקד"ה, אני מכניסו לעיני כלם (ספרי האזינו שלו. ז"ר לז, ח) ונראה דבר מי יקום:
- (14) צפור כל כנף. דבוק הוא. צפור של כל מין כנף, לרבות חגבים (חולין קלט, ז) (כנף זה לשון נושא, כמו (ויקרא א, יז) ושעם אותו כנפיו, שאפילו נושאת עולה. אף כאן צפור, כל מין מראית נושא):
- (16) ויסגור ד'. בעדו. הגין עליו שלא שצרוה. הקיף המציה דובים ואריות והיו הורגים זהם (ז"ר לז, ח). ופשוטו של מקרא, סגר כנגדו מן המים. וכן כל בעד שצמקרא, לשון כנגד הוא, (בראשית כ, יח) בעד כל רחם, (מ"ז ד, ז) בעדך ובעד בניך, (איוב ז, ד) עור בעד עור, (סנהדרין ג, ד) מגן בעד, (ש"א יז, יט) החפץ כל בעד עדיך, כנגד עדיך:
- (17) ותרם מעל הארץ. משוקעת היתה צמים י"א אמה כספינה טעונה המשוקעת מקצתה צמים (ז"ר לז, ט), ומקראות שלפניו יוכיחו:
- (18) ויגברו. מאליהן:

20	Fifteen cubits upward did the waters prevail; and the mountains were covered.	חֲמִשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְּמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכָּסּוּ הָהָרִים:	20
21	And all flesh perished that moved upon the earth, both fowl, and cattle, and beast, and every swarming thing that swarmeth upon the earth, and every man;	וַיָּגָעוּ כָּל-בָּשָׂר הָרֹמֵשׁ עַל- הָאָרֶץ בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשֹּׁרֵץ עַל-הָאָרֶץ וְכָל הָאָדָם:	21
22	all in whose nostrils was the breath of the spirit of life, whatsoever was in the dry land, died.	כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֲפֻזֵּי מַכּוֹל אֲשֶׁר בַּחֲרֻבָּה מָתוּ:	22
23	And He blotted out every living substance which was upon the face of the ground, both man, and cattle, and creeping thing, and fowl of the heaven; and they were blotted out from the earth; and Noah only was left, and they that were with him in the ark.	וַיִּמַּח אֶת-כָּל-חַיִּיקוּם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד- בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּמָּחוּ מִן-הָאָרֶץ וַיִּשָּׁאֲר אֲדֹנָת וְאֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה:	23
24	And the waters prevailed upon the earth a hundred and fifty days.	וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמִשִּׁים וּמֵאת יוֹם:	24
VIII	And God remembered Noah, and every living thing, and all the cattle that were with him in the ark; and God made a wind to pass over the earth, and the waters assuaged;	וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-נֹחַ וְאֶת כָּל- הַחַיָּה וְאֶת-כָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בַּתֵּיבָה וַיַּעֲבֵר אֱלֹהִים רוּחַ עַל-הָאָרֶץ וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם:	1
2	the fountains also of the deep and the windows of heaven were stopped, and the rain from heaven was restrained.	וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנֹת תְּהוֹם וְאֲרָבַת הַשָּׁמַיִם וַיִּפְּלֵא הַגֶּשֶׁם מִן- הַשָּׁמַיִם:	2

(20) חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה של כל גובה כל ההרים לאחר שהושוו המים לראשי ההרים (יומא ע"א);
 (22) נשמת רוח חיים. נשימה של רוח חיים: אשר בחרבה. ולא דגים שזים (סנהדרין קח);
 (23) וימח. לשון ויפקעל הוא, ואינו לשון ויפקעל. והוא מגזרת ויפן ויפן. כל תיבה שסופה ה"א כגון צנה מזה קנה, כשהוא נותן וי"ו י"ד צראשנה, נקוד צחיקת חסד היוד: אך נח. לצד נח, זה פשוטו. ומדרש אגדה (צ"ר) גונג וכוהה דם מטורח הצהמות והחיות. ויש אומרים שאחר מזונות לארי והכישו. ועליו נאמר (משלי יב, א), הן לדיק צארץ ישולס:
 (1) ויזכור אלהים. זה השם מדת הדין הוא. ונהפכה למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים. ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין (צ"ר לג, ג), שנאמר (צראשית ו, א), (,) וישכו. הארץ. על: רוח. אלהים ויעבר: (,) וגו'. נח את אלהים ויזכור: (,) ויסכרו מעינות. כשנפתחו כתיב (לעיל ז, יא) כל מעינות, וכאן אין כתיב כל. לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם לורך לעולם, כגון חמי טצריא וכיוצא בהם (סנהדרין קח, א): ויכלא. וימנע, כמו (תהלים מ, יב) לא תכלא רחמין, (צראשית כג, ו) לא יכלה ממך:

3 And the waters returned from off the earth continually; and after the end of a hundred and fifty days the waters decreased.	וַיָּשׁוּבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלְלוּךָ וַיָּשׁוּבוּ וַיִּחַסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:	3 וַיָּשׁוּבוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ הַלְלוּךָ וַיָּשׁוּבוּ וַיִּחַסְרוּ הַמַּיִם מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאֵת יוֹם:
4 And the ark rested in the seventh month, on the seventeenth day of the month, upon the mountains of Ararat.	וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵי אָרָרָט:	4 וַתָּנַח הַתֵּבָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבַע־עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרֵי אָרָרָט:
5 And the waters decreased continually until the tenth month; in the tenth month, on the first day of the month, were the tops of the mountains seen.	וּמֵאֵת הָיוּ אֲזִלִּין וַיִּחַסְרוּ עַד יָרְחָא עֲסִירָאָה בְּעִסְרָאָה בְּחֹדֶר לִירְחָא אֶתְחִיָּאוּ רִישֵׁי טוּרֵיָא:	5 וְהַמַּיִם הָיוּ הַלְלוּךָ וַיִּחַסְרוּ עַד הַחֹדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בְּעִשְׂרֵי בָּאֶתְד לַחֹדֶשׁ נִרְאוּ רָאשֵׁי הַהָרִים:
6 And it came to pass at the end of forty days, that Noah opened the window of the ark which he had made.	וַהֲיָא מִסּוּף אַרְבַּעִין יוֹמִין וּפִתַּח נֹחַ יֵת כְּנֹת תֵּיבָתָא דְּעֵבֶד:	6 וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתָּח נֹחַ אֶת־חַלּוֹן הַתֵּבָה אֲשֶׁר עָשָׂה:
7 And he sent forth a raven, and it went forth to and fro, until the waters were dried up from off the earth.	וַיִּשְׁלַח יֵת עוֹרְבָא וַנִּפַּק מִפֶּק מְפֹךְ וַתָּאִיב עַד דִּיבִישׁוּ מֵיָא מֵעַל אָרְעָא:	7 וַיִּשְׁלַח אֶת־הָעוֹרֵב וַיֵּצֵא יֵצוּא וַיָּשׁוּבוּ עַד־יִבְשֹׁת הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ:
8 And he sent forth a dove from him, to see if the waters were abated from off the face of the ground.	וַיִּשְׁלַח יֵת יוֹנָה מִלּוֹתִיָּה לְמַחֲזִי אִם קָלוּ מֵיָא מֵעַל אֶפִּי אָרְעָא:	8 וַיִּשְׁלַח אֶת־הַיּוֹנָה מֵאֵתוֹ לִרְאוֹת הַקָּלוּ הַמַּיִם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה:

- (3) מקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסור, והוא אחד בסיון (סדר עולם פ"ד). כי"ד. כ"ז כסליו פסקו הגשמים, הרי ג' מכליו וכ"ט מטבת הרי ל"ז. ושצט ואדר וניסן ואייר קי"ח, הרי ק"נ:
- (4) בחדש השביעי. סיון, והוא שביעי לכסליו, שצו פסקו הגשמים: בשבעה עשר יום. מכאן אתה למד שהיתה התיבה משוקעת צמים י"א אמה. שהרי כתיב בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים, זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים. והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה אמה, וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה אמה לששים יום. הרי אמה לדי ימים. נמצא שצט"ז בסיון לא חסרו אלא ד' אמות, ונחה התיבה ליום המחרת. למדת שהיתה משוקעת י"א אמה צמים שעל ראשי ההרים:
- (5) בעשירי וגו' נראו ראשי ההרים. זה אב, שהוא עשירי למרחשון שהתחיל הגשם. ואם תאמר הוא אלול, ועשירי לכסליו שפסק הגשם, כשם שאתה אומר בחדש השביעי סיון, והוא שביעי להפסקה. אי אפשר לומר כן. על כרחך, שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה. שהרי לא כלו ארבעים יום של ירידת גשמים ומאה וחמשים של תגבורת המים עד אחד בסיון. ואם אתה אומר שביעי לירידה, אין זה סיון. והעשירי אי אפשר למנות אלא לירידה. שאם אתה אומר להפסקה, והוא אלול, אי אתה מוצא בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ. שהרי מקץ ארבעים משנראו ראשי ההרים שלח את העורב. וכ"א יום הוחיל בשליחות היונה, הרי ששים יום משנראו ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה. ואם תאמר באלול נראו, נמצא שחרבו במרחשון, והוא קורא אותו ראשון, ואין זה אלא תשרי שהוא ראשון לבריאת עולם, ולרבי יהושע הוא ניסן:
- (6) מקץ ארבעים יום. משנראו ראשי ההרים: את חלון התיבה אשר עשה. לזהר (ב"ר לג, ה) ולא זה פתח התיבה העשוי לביאה וליאה:
- (7) יצוא ושוב. הולך ומקיף סביבות התיבה ולא הלך בשליחותו. שהיה חושדו על צד וגו', כמו ששינוי באגדת חלק (סנהדרין קח, ב): עד יבשת המים. פשוטו כמשמעו. אבל מדרש אגדה (ב"ר לג, ה), מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעזירת גשמים צימי אליהו, שנאמר (מלכים :),
- (8) וישלח את היונה. לטוף ז' ימים. שהרי כתיב ויחל עוד ז' ימים אחרים, מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז'

<p>But the dove found no rest for the sole of her foot, and she returned unto him to the ark, for the waters were on the face of the whole earth; and he put forth his hand, and took her, and brought her in unto him into the ark.</p>	<p>וְלֹא־מָצְאָהּ הַיּוֹנָה מְנוּחַ לְכַף־רַגְלָהּ וַתָּשֶׁב אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה כִּי־מַיִם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיִּשְׁלַח יָדוֹ וַיִּקְחֶהָ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו אֶל־הַתֵּבָה׃</p>	<p>9</p>
<p>And he stayed yet other seven days; and again he sent forth the dove out of the ark.</p>	<p>וַיֵּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים וַיִּסְּף אֶחָרָיו וַאֲסִיף שְׁלַח יָת יוֹנָה מִן תֵּיבָתָא׃</p>	<p>10</p>
<p>And the dove came in to him at eventide; and lo in her mouth an olive-leaf freshly plucked; so Noah knew that the waters were abated from off the earth.</p>	<p>וַתָּבֵא אֵלָיו הַיּוֹנָה לַעֲתָ עֶרֶב וְהָיָה עָלֶיהָ זֵיתָא טָרֵף בִּפִּיהָ וַיָּדַע נֹחַ כִּי־קָלוּ הַמַּיִם מֵעַל הָאָרֶץ׃</p>	<p>11</p>
<p>And he stayed yet other seven days; and sent forth the dove; and she returned not again unto him any more.</p>	<p>וַיֵּחַל עוֹד שִׁבְעַת יָמִים וַיִּסְּף אֶחָרָיו וַשְׁלַח יָת יוֹנָה וְלֹא אוֹסִיפַת לָמָּוֶת לְתֵיבָתָא עוֹד׃</p>	<p>12</p>
<p>And it came to pass in the six hundred and first year, in the first month, the first day of the month, the waters were dried up from off the earth; and Noah removed the covering of the ark, and looked, and behold, the face of the ground was dried.</p>	<p>וַהֲיָה בְּשִׁית מָאָה וַחֲדָא שְׁנִין בְּקַדְמָאָה בְּחֹד לִירְחָא נְגֻבּוּ מֵיָא מֵעַל אֶרֶץ וַאֲעָדִי נֹחַ יָת חוֹפֶאָה דְּתֵיבָתָא וַחֲזָא וְהָא נְגֻבּוּ אֶפִּי אֶרֶץ׃</p>	<p>13</p>
<p>And in the second month, on the seven and twentieth day of the month, was the earth dry.</p>	<p>וּבִירְחָא תַנְיָנָא בְּעֶסְרִין וַשְׁבַּע יוֹמָא לִירְחָא יִבִּישַׁת אֶרֶץ׃</p>	<p>14</p>
<p>And God spoke unto Noah, saying:</p>	<p>וַיִּמְלִיל ייָ עִם נֹחַ לִמְיָמָר׃</p>	<p>רביעי ז</p>

ימים: וישלח. אין זה לשון שליחות אלא לשון שלום. שלחה ללכת לדרכה, וצו יראה אם קלו המים, שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו:

(10) ויחל. לשון המתנה. וכן (איוב כט, כא) לי שמעו ויחלו, והרצה יש צמקרא:

(11) טרף בפיה. אומר אני שזכר היה. לכן קוראו פעמים לשון זכר, ופעמים לשון נקבה, לפי שכל יונה שצמקרא לשון נקבה, כמו (שה"ש ה, יב) כיונים על אפיקי מים רוחות, (יחזקאל ז, טז) כיוני הגאיות כולם הומות, (הושע ז, יא) כיונה פותה: טרף. חטף. ומדרש אגדה, לשון מזון. ודרשו (עירובין יח, ג) צפיה, לשון מאמר. אמרה, יהיו מזונותי מרורין כזית צידו של הקצה ולא מתוקין כדבש צידי צמר ודס:

(12) ויחל. הוא לשון ויחל, אלא שזה לשון ויפגעל, וזה לשון ויפגעל. ויחל וימתין, ויחל ויתמתן:

(13) בראשון. לרצי אליעזר הוא תשרי ולרצי יהושע הוא ניסן (ר"ה יב): חרבו. נעשה כמין טיט שקרמו פניה של מעלה:

(14) בשבעה ועשרים. וירידתן צמח השני צי"ו צמח (סדר עולם פ"ד. ז"ר לג, ז), אלו י"א ימים שהחמה יתירה על הלכנה. שמשפט דור המבול שנה תמימה היה (עדות ג, ז. ז"ר כח, ט): יבשה. נעשה גריד כהלכתה:

16	'Go forth from the ark, thou, and thy wife, and thy sons, and thy sons' wives with thee.	וַיֵּצֵא מֶן-הַתֵּבָה אֹתָהּ וְאֶשְׁתָּהּ וּבְנֶיהָ וְנִשְׁי-בְנֵיהָ אִתָּהּ:	פֹּק מִן תִּבְתָּא אַתָּה וְאַתְתָּהּ וּבְנֶךְ וְנִשִּׁי בְנֶךְ עִמָּךְ:
17	Bring forth with thee every living thing that is with thee of all flesh, both fowl, and cattle, and every creeping thing that creepeth upon the earth; that they may swarm in the earth, and be fruitful, and multiply upon the earth.'	כָּל-הַחַיָּה אֲשֶׁר-אִתְּךָ מִכָּל-בָּשָׂר בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ (כ') הוּצָא [ק' הוּצָא] אִתְּךָ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ וּפָרוּ וּרְבוּ עַל-הָאָרֶץ:	כָּל חֵיתָא דְעִמָּךְ מִכָּל בְּסָרָא בְּעוֹפָא וּבְבַעֲרָא וּבְכָל רַחֲשָׂא דְרַחֲשִׁישׁ עַל אַרְעָא אִפְסִיק עִמָּךְ וַיִּתְּלִדוּן בְּאַרְעָא וַיִּפְשְׁוּ וַיִּסְגּוּן עַל אַרְעָא:
18	And Noah went forth, and his sons, and his wife, and his sons' wives with him;	וַיֵּצֵא-נֹחַ וּבָנָיו וְאֶשְׁתּוֹ וְנִשְׁי-בָנָיו אִתּוֹ:	וַיִּפָּק נֹחַ וּבְנֵהוּ וְאַתְתִּיהּ וְנִשְׁי בְנֵהוּ עִמָּהּ:
19	every beast, every creeping thing, and every fowl, whatsoever moveth upon the earth, after their families; went forth out of the ark.	כָּל-הַחַיָּה כָּל-הָרֶמֶשׂ וְכָל-הָעוֹף כָּל רוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם יֵצְאוּ מִן-הַתֵּבָה:	כָּל חֵיתָא כָּל רַחֲשָׂא וְכָל עוֹפָא כָּל דְרַחֲשִׁישׁ עַל אַרְעָא לְזַרְעֵיהֶן נִפְקוּ מִן תִּבְתָּא:
20	And Noah builded an altar unto the LORD; and took of every clean beast, and of every clean fowl, and offered burnt-offerings on the altar.	וַיִּבְנֶן נֹחַ מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקַּח מִכָּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִכָּל הָעוֹף הַטְּהוֹר וַיַּעַל עֹלֹת בְּמִזְבֵּחַ:	וַיִּבְנֵא נֹחַ מִדְּבָחָא קָדָם יי וַיִּסִּיב מִכָּל בְּעִירָא דְכָּבֵא וּמִכָּל עוֹפָא דְכִי וַאֲסִיק עֲלֹנוֹן עַל מִדְּבָחָא:
21	And the LORD smelled the sweet savour; and the LORD said in His heart: 'I will not again curse the ground any more for man's sake; for the imagination of man's heart is evil from his youth; neither will I again smite any more every thing living, as I have done.	וַיִּרַח יְהוָה אֶת-רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-לִבּוֹ לֹא-אֶסְףּ לְקַלֵּל עוֹד אֶת-הָאָדָמָה בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רָע מִנְעֲרֵיו וְלֹא-אֶסְףּ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת-כָּל-חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי:	וַקְבִּיל יי בְּרַעְוָא יֵת קוֹרְבָנִיהּ וַאֲמַר יי בְּמִימְרֵיהּ לֹא אוֹסִיף לְמַלֵּט עוֹד יֵת אַרְעָא בְּדִיל חוֹבֵי אֲנָשָׂא אֲרִי יֵצֵרָא לְבָא דְאֲנָשָׂא בִישׁ מְזַעֲרִיהּ וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַמְחִי יֵת כָּל דְּחַי כְּמָא דְעַבְדִּית:
22	While the earth remaineth, seedtime and harvest, and cold and heat, and summer and winter, and day and night shall not cease.'	עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחָם וְקִיץ וְחֹרֶף וַיּוֹם וְלַיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:	עוֹד כָּל יוֹמֵי אַרְעָא זְרֻעָא וְחֻצָּדָא וְקוֹרָא וְחוֹמָא וְקִיטָא וְסַתָּא וַיִּימָם וְלַיְלָה לֹא יִבְטְלוּן:

- (16) אתה ואשתך וגו'. איש ואשתו. כאן החיר להם תשמיש המטה (צ"ר לד, 1).
- (17) הוצא. הוצא כחצי הוצא קרי. הוצא, אמור להם שיצאו. הוצא, אם אינם רוצים ללכת הוציאם אמה: ושרצו בארץ.
- ולא כחציבה. מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו צחשמיש:
- (19) למשפחתיהם. קצלו עליהם על מנת לידבק במינן:
- (20) מכל הבהמה הטהורה. אמר, לא צוה לי הקציה להכניס מאלו ז' ז' אלא כדי להקריב קרבן מהם (צ"ר פ' כ"ו ופ' ל"ד, ט):
- (21) מנערייו. מנערייו כחצי. משננער ללכת ממעי אמו ניתן צו יצר הרע (שם לד, י. ירושלמי ברכות ג, ה): לא אסף. ולא אסף. כפל הדבר לשבועה. הוא שכתוב (ישע' נד, ט) אשר נשבעתי מעבור מי נח. ולא מאניו זה שבועה אלא זו שכלל דבריו, והיא שבועה. וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו):

IX	And God blessed Noah and his sons, and said unto them: 'Be fruitful and multiply, and replenish the earth.	וַיְבָרֶךְ יְיָ יֵת נֹחַ וְיֵת בְּנוֹהֵי וַיֹּאמֶר לָהֶן פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ:	וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־נֹחַ וְאֶת־ בָּנָיו וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֹאוּ אֶת־הָאָרֶץ:	IX
2	And the fear of you and the dread of you shall be upon every beast of the earth, and upon every fowl of the air, and upon all wherewith the ground teemeth, and upon all the fishes of the sea: into your hand are they delivered.	וְדָחַלְתְּכוֹן וְאִי־מִתְכוֹן תְּהִי עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל־כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל־אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתְּנוּ:	וּמִוִּרְאֵכֶם וּחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל־כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל־אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ הָאָדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם נִתְּנוּ:	2
3	Every moving thing that liveth shall be for food for you; as the green herb have I given you all.	כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּי־רָקַעַתְיוּ לָכֶם אֶת־כָּל־:	כָּל־רֶמֶשׂ אֲשֶׁר הוּא־חַי לָכֶם יִהְיֶה לְאֹכְלָהּ כִּי־רָקַעַתְיוּ לָכֶם אֶת־כָּל־:	3
4	Only flesh with the life thereof, which is the blood thereof, shall ye not eat.	אֲדָם־בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:	אֲדָם־בָּשָׂר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ:	4
5	And surely your blood of your lives will I require; at the hand of every beast will I require it; and at the hand of man, even at the hand of every man's brother, will I require the life of man.	וּבָרֵם יֵת דָּמְכוֹן לְנַפְשְׁתְּכוֹן אֶתְּבַע מִיַּד כָּל־חַיָּתָא אֶתְּבַעֲנִיהּ וּמִיַּד אִנְשָׁא מִיַּד גְּבֵר דִּישׁוּד יֵת דָּמָא דְאֶחָוֵהִי אֶתְּבַע יֵת נַפְשָׁא דְאִנְשָׁא:	וְאֵד אֶת־דָּמְכֶם לְנַפְשְׁתִּיכֶם אֶדְרֹשׁ מִיַּד כָּל־חַיָּת אֶדְרֹשְׁנָהּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אֶחָיו אֶדְרֹשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם:	5

(22) עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבתו. ו' עמים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסליו וזרע. חצי כסליו ועצת וחצי שבט קור (ס"א חורף) וכו', צצצא מניעא קג) (ס"א עוד כל ימי, כלומר תמיד, כמו עוד טומאתו זו): קור. קשה מחורף: חורף. עת זרע שעורים וקטניות החריפין להצטל מהר. קור הוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן: קציר. חצי ניסן ואייר וחצי סיון: קיץ. הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייצבים אותן בשדות ושמו קיץ, כמו (שמואל: ישבתו. לא: (", (", (", ישבתו. לא ולילה ויום: (", (", חום: (", (

(2) וחתכם. ואימתכם, כמו (איזו, כה) תראו חתם. ואגדה, לשון חיות. שכל זמן שהתינוק בן יומו חי, אין אתה צריך לשומרו מן העכברים. עוג מלך הבשן מת, צריך לשומרו מן העכברים, שנאמר ומוראכם וחתכם יהיה. אימתי יהיה מוראכם על החיות, כל זמן שאתם חיים (סנהדרין נח. שבת קנא, ב):

(3) לכם יהיה לאכלה. שלא הרשיתי לאדם הראשון צפר אלא ירק עשב, ולכם, כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון, נחתי לכם את כל (סנהדרין קט):

(4) בשר בנפשו. אסר להם אצל מן החי, כלומר כל זמן שנפשו צו לא תאכלו הבשר (שם נו, א): בנפשו דמו. צעוד נפשו זו: בשר בנפשו לא תאכלו. הרי אצל מן החי. ואף בנפשו דמו לא תאכלו, הרי דם מן החי (שם נט, א):

(5) ואך את דמכם. אף על פי שהתחתי לכם נטילת נשמה צהמה, את דמכם אדרוש מהשופך דם עצמו: לנפשותיכם. אף החונק עצמו, אף על פי שלא יצא ממנו דם: מיד כל חיה. לפי שחטאו דור המצול והופקרו למאכל חיות רעות לשלום צה, שנאמר (תהלים מט, יג) נמשל צהמות נדמו, לפיכך הוצרך להזהיר עליהן את החיות (שבת קנא, ב): ומיד האדם. מיד ההורג צומיד ואין עדים, אני אדרוש: מיד איש אחיו. מיד שהוא אורג לו כחא והרגו שוגג אני אדרוש, אם לא יגלה ויצקש על עונו לימחל, שאף השוגג צריך כפרה. ואם אין עדים לחייבו גלות, והוא אינו נכנע, הקדוש צריך הוא דורש ממנו. כמו שדרשו רבותינו, והאלהים אנה לידו (שמות כה, יג) במסכת מכות (י, ב), הקדוש צריך הוא מזמין לפונדק אחד וכו':

6	Whoso sheddeth man's blood, by man shall his blood be shed; for in the image of God made He man.	וְיִשּׁוּד דָּמָא דְּאִנְשָׁא בְּסִתְדִין עַל מִימַר דִּינִינְיָא דְּמִיָּה וְתִאשְׁד אַרְי בְּצִלָּם אֱלֹהִים עֲבַד יָת אִנְשָׁא:	שִׁפְךָ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹךְ בִּי בְּצִלָּם אֱלֹהִים עֲשֵׂה אֶת הָאָדָם:	6
7	And you, be ye fruitful, and multiply; swarm in the earth, and multiply therein.' .	וְאַתּוֹן פִּוּשׁוּ וְסִגּוּ אֶתְלִדּוּ בְּאַרְעָא וְסִגּוּ בִּיה:	וְאַתֶּם פְּרֹו וּרְבֹו שְׂרַצֹו בָּאָרֶץ וּרְבֹו-בָהָה: (ס)	7
8	And God spoke unto Noah, and to his sons with him, saying:	וַאֲמַר יְיָ לְנֹחַ וּלְבָנָוְהִי עִמָּיה לְמִימַר:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בָּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר:	חמישי
9	'As for Me, behold, I establish My covenant with you, and with your seed after you;	וְאַנָּא הָאֲנָא מְקִים יָת קִימִי עִמָּכֹון וְעִם בְּנִיכֹון בְּתִרְיֹון:	וְאַנִּי הִנְנִי מְקִים אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְאֶת-זֶרְעֶכֶם אַחֲרֵיכֶם:	9
10	and with every living creature that is with you, the cattle, and every beast of the earth with you; of all that go out of the ark, even every beast of the earth.	וְעִם כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא דְּעִמָּכֹון בְּעוֹפָא בְּבִיעִרָא וּבְכָל חַיָּת אַרְעָא עִמָּכֹון מִכָּל נַפְשֵׁי חַיָּתָא לְכָל חַיָּת אַרְעָא:	וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם בְּעוֹף בְּבִיעִרָא וּבְכָל- חַיָּת הָאָרֶץ אִתְּכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתֵּבָה לְכָל חַיָּת הָאָרֶץ:	10
11	And I will establish My covenant with you; neither shall all flesh be cut off any more by the waters of the flood; neither shall there any more be a flood to destroy the earth.'	וְאַקִּים יָת קִימִי עִמָּכֹון וְלֹא יִשְׁתַּיִּצִי כָּל בְּסָרָא עוֹד מִמִּי טוֹפָנָא וְלֹא יִהְיִי עוֹד טוֹפָנָא לְחִבְלָא אַרְעָא:	וְהִקְמַתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם וְלֹא-יִכָּרֵת כָּל-בָּשָׂר עוֹד מִמִּי הַמַּבּוּל וְלֹא-יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ:	11
12	And God said: 'This is the token of the covenant which I make between Me and you and every living creature that is with you, for perpetual generations:	וַאֲמַר יְיָ דָּא אֶת קִיָּם דְּאַנָּא יְהִיב בֵּין מִימַרִי וּבֵין כֹּחֵן וּבֵין כָּל נַפְשָׁא חַיָּתָא דְּעִמָּכֹון לְדָרִי עֲלָמָא:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אוֹת- הַבְּרִית אֲשֶׁר-אַנִּי נֹתֵן בֵּינִי וּבֵיןכֶּם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם:	12
13	I have set My bow in the cloud, and it shall be for a token of a covenant between Me and the earth.	יָת קִשְׁתִּי וְהִבִּית בַּעֲנָנָא וְתִהִי לְאֹת קִיָּם בֵּין מִימַרִי וּבֵין אַרְעָא:	אֶת-קִשְׁתִּי נֹתַתִּי בַּעֲנָן וְהָיְתָה לְאֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ:	13

- (6) באדם דמו ישפך. אם יש עדים המיתוהו אחס. למה, כי צלם אלהים וגו': עשה את האדם. זה מקרא חסר. ונריך להיות עשה העושה את האדם, וכן הרצה במקרא:
- (7) ואתם פרו ורבו. לפי פשוטו, הראשונה (לעיל א, כח) לצרכה (כמוצות ה, א), וכאן לזווי. ולפי מדרשו (ב"ר לז, י) להקיש מי שאינו עוסק בצריה ורביה לשופך דמים (יצמות סה):
- (9) ואני הנני. מסכים אני עמך. שהיה נח דואג לעסוק בצריה ורביה עד שהצטיחו הקדוש ברוך הוא שלא לשחת העולם עוד (תנחומא נח יא), וכן עשה. וצאחרונה אמר לו, הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להצטחתי, ואמן לך אות:
- (10) חית הארץ אתכם. הם הממהלכים עם הצריות: מכל יוצאי התבה. להציא שקצים ורמשים: לכל חית הארץ. להציא המזיקין שאינן בכלל החיה אשר אתכם, שאין הילוכן עם הצריות:
- (11) והקימותי. אעשה קיום לצריתי. ומהו קיומו, את אות הקשת, כמו שמסיים והולך:
- (12) לדרת עולם. נכתב חסר. שיש דורות שלא הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו, כמו דורות של חזקיהו מלך יהודה, ודורות של רבי שמעון בן יוחאי (ב"ר לה, ב):

14	And it shall come to pass, when I bring clouds over the earth, and the bow is seen in the cloud,	וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאָתָהּ הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן:	וְהָיָה בְּעַנְנֵי עָנָן עַל־הָאָרֶץ וְנִרְאָתָהּ הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן:
15	that I will remember My covenant, which is between Me and you and every living creature of all flesh; and the waters shall no more become a flood to destroy all flesh.	וְדָכִירָנָא יְת קִמִּי דְּבִין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן וּבִין כָּל נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יְהִי עוֹד מַיָּא הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר:	וְדָכִירָנָא יְת קִמִּי דְּבִין מִימְרֵי וּבִינִיכּוֹן וּבִין כָּל נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר וְלֹא־יְהִי עוֹד מַיָּא הַמַּיִם לְמַבּוּל לְשַׁחַת כָּל־בָּשָׂר:
16	And the bow shall be in the cloud; and I will look upon it, that I may remember the everlasting covenant between God and every living creature of all flesh that is upon the earth.	וְהָיָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֹאִיתִיהָ לְזִכְרִי בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבִין כָּל־נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:	וְהָיָה הַקֶּשֶׁת בְּעָנָן וְרֹאִיתִיהָ לְזִכְרִי בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבִין כָּל־נִפְשָׁא חַיָּתָא בְּכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ:
17	And God said unto Noah: 'This is the token of the covenant which I have established between Me and all flesh that is upon the earth.'	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבִין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: (פ)	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־נֹחַ זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר הִקְמַתִּי בֵּינִי וּבִין כָּל־בָּשָׂר אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ: (פ)
18	And the sons of Noah, that went forth from the ark, were Shem, and Ham, and Japheth; and Ham is the father of Canaan.	וַהֲיוּ בְנֵי נֹחַ דְּנִפְקוּ מִן תִּיבָתָא שֵׁם וְחָם וְיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִיהִי דְּכְנַעַן:	וַהֲיוּ בְנֵי נֹחַ דְּנִפְקוּ מִן תִּיבָתָא שֵׁם וְחָם וְיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִיהִי דְּכְנַעַן:
19	These three were the sons of Noah, and of these was the whole earth overspread.	תְּלָתָא אֱלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֱלִין אֲתַבְּדֻרוּ בְּכָל־אֶרֶץ:	תְּלָתָא אֱלִין בְּנֵי נֹחַ וּמֵאֱלִין אֲתַבְּדֻרוּ בְּכָל־אֶרֶץ:
20	And Noah, the man of the land, began and planted a vineyard.	וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כֶּרֶם:	וַיִּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כֶּרֶם:
21	And he drank of the wine, and was drunken; and he was uncovered within his tent.	וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֵרָא וַיְהִי שָׁכָר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֹהֶל־הָאֵלֶּה:	וַיִּשְׁתֵּי מִן חֲמֵרָא וַיְהִי שָׁכָר וַיִּתְּגַל בְּתוֹךְ אֹהֶל־הָאֵלֶּה:

- (14) בענני ענן. כשמעלה במחשבה לפני להביא חשך ואצדון לעולם:
 (16) בין אלהים ובין כל נפש חיה. צין מדת הדין של מעלה, וציניכס (שם ג). שהיה לו לכתוב ביני ובין כל נפש חיה. אלא זהו מדרשו, כשתצא מדת הדין לקטרג עליכס (לחייז אחכס), אני רואה את האות וזוכר:
 (17) זאת אות הברית. הראהו הקשת ואמר לו, הרי האות שאמרתי:
 (18) וחס הוא אבי כנען. למה הוצרך לומר כאן. לפי שהפרשה עסוקה וצאה בשכרותו של נח, שקלקל זה חס, ועל ידו נחלקל כנען, ועדיין לא כתב תולדות חס ולא ידענו שכנען בנו. לפיכך הוצרך לומר כאן וחס הוא אבי כנען:
 (20) ויחל. עשה עזמו חולין (צ"ר לו, ג). שהיה לו לעסוק מחלה גנויעה אחרת: איש האדמה. אדוני האדמה, כמו (רות א, ג) איש נעמי: וישע כרם. כשנכנס למיצה הכנים עמו וזמורות ויחורי תאנים (צ"ר שם):
 (21) ויתגל. לשון ויתקפל: אהלו. אהלה כתיב, רמז ל"ש שצטים (תנחומא ישן נח ס"כ) שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה, שגלו על עסקי היין, שנאמר (עמוס ו, 1) השותים במזרקי יין (צ"ר לו, ד):

- 22 And Ham, the father of Canaan, saw the nakedness of his father, and told his two brethren without. וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו וַיַּגִּד לִשְׁנֵי-אֶחָיו בְּחוּץ:
- 23 And Shem and Japheth took a garment, and laid it upon both their shoulders, and went backward, and covered the nakedness of their father; and their faces were backward, and they saw not their father's nakedness. וַיִּקַּח שֵׁם וַיָּפֶת אֶת-הַשְּׂמֹלֶה וַיִּשְׁימוּ עַל-שִׁכְמָם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אָחֲרָנִית וַיִּכְסּוּ אֶת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אָחֲרָנִית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ:
- 24 And Noah awoke from his wine, and knew what his youngest son had done unto him. וַיִּיקָץ נֹחַ מִיֵּינוֹ וַיָּדַע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה-לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:
- 25 And he said: Cursed be Canaan; a servant of servants shall he be unto his brethren. וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי כְנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו:
- 26 And he said: Blessed be the LORD, the God of Shem; And let Canaan be their servant. וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
- 27 God enlarge Japheth, and he shall dwell in the tents of Shem; And let Canaan be their servant. יִפַּת אֱלֹהִים לִיָּפֶת וַיִּשְׁכֵּן בְּאֶהֱלֵי-שֵׁם וַיְהִי כְנָעַן עֶבֶד לָמוֹ:
- 28 And Noah lived after the flood three hundred and fifty years. וַיְחִי-נֹחַ אַחֲרֵי הַמַּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה:
- 29 And all the days of Noah were nine hundred and fifty years; and he died. וַיְהִי (בספרי ספרד ואשכנז ויהי) כָּל-יְמֵי-נֹחַ תִּשְׁעַ מֵאוֹת שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנִין וּמֵיתָ: וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וַיָּמָת: (פ)

(22) וירא חם אבי כנען. יש מרדוטינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו, לכך הוזכר על הדבר ונתקלל (צ"ר): וירא את ערות אביו. יש אומרים סרסו (סנהדרין ע,א), ויש אומרים רצעו (צ"ר):

(23) ויקח שם ויפת. אין כתיב ויקחו, אלא ויקח. לימד על שם שנחאמן במצוה יותר מיפת, לכך זכו בניו לטלית של זיגית. ויפת זכה לקצורה לבניו, שנאמר (יחזקאל לט, יא) אתן לגוג מקום שם קבר. וחס שבזה את אביו, נאמר בזרעו (ישעיה כ, ד) כן ינהג מלך אשור את שני מצרים ואת גלות כוש נערים וזקנים ערום ויחף וחשופי שם וגו' (סנהדרין ע. תנחומא נח טו. צ"ר לו, א): ופניהם אחורנית. למה נאמר פעם שניה. מלמד, שכשקצבו אכלו והורכרו להפוך עצמם לכסותו, הפכו פניהם אחורנית (צ"ר לו, א):

(24) בנו הקטן. הפסול והבזוי, כמו (ירמיה מט, טו) הנה קטן נתתיך בגוים, בזוי באדם:

(25) ארור כנען. אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר לשמשני. ארור בן רביעי להיות משמש את זרעם של אלו הגדולים, שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה (צ"ר לו, א). ומה ראה חם שסרסו. אמר להם לאחיו, אדם הראשון שני בניו היו לו, והרג זה את זה בשביל ירושת העולם (שם ה). ואביו יש לו ג' בנים ועודנו מבקש בן רביעי:

(26) ברוך ה' אלהי שם. שעמיד לשמור הצטחמו לזרעו לתת להם את ארץ כנען: ויהי. להם כנען למס עובד:

(27) יפת אלהים ליפת. מתורגם יפתי, ירמיצ. וישכון באהלי שם. ישרה שכינתו בישראל. ומדרש חכמים (יומא יא, א) אף על פי שיפת אלהים ליפת, שזנה כורש שהיה מבני יפת בית שני, לא שרמה זו שכינה. והיכן שרמה, במקדש ראשון שזנה שלמה שהיה מבני שם: ויהי כנען עבד. אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען:

X	Now these are the generations of the sons of Noah: Shem, Ham, and Japheth; and unto them were sons born after the flood.	וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת בְּנֵי־נֹחַ שֵׁם וְיֶפֶת וְיֹוֹצֵדוֹ לָהֶם בָּנִים אַחֵר בְּתֵר טוֹפָא:	X
2	The sons of Japheth: Gomer, and Magog, and Madai, and Javan, and Tubal, and Meshech, and Tiras.	בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר וּמָגוֹג וּמָדַי וַיֵּן וְתוּבַל וּמִשְׁכַּח וְתִירָס:	2
3	And the sons of Gomer: Ashkenaz, and Riphath, and Togarmah.	וּבְנֵי גֹמֶר אַשְׁכְּנַז וְרִיפַת וְתוֹגַרְמָה:	3
4	And the sons of Javan: Elishah, and Tarshish, Kittim, and Dodanim.	וּבְנֵי יָוָן אֱלִישָׁה וְתַרְשִׁישׁ כִּתִּים וְדֹדָנִים:	4
5	Of these were the isles of the nations divided in their lands, every one after his tongue, after their families, in their nations.	מֵאַלֶּה נִפְרְדּוּ אִיֵּי הַגּוֹיִם בְּאַרְצֹתָם אִישׁ לְלִשְׁנֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּגוֹיֵיהֶם:	5
6	And the sons of Ham: Cush, and Mizraim, and Put, and Canaan.	וּבְנֵי חָם כּוּשׁ וּמִצְרַיִם וּפּוּט וְכַנְעַן:	6
7	And the sons of Cush: Seba, and Havilah, and Sabtah, and Raamah, and Sabteca; and the sons of Raamah: Sheba, and Dedan.	וּבְנֵי כּוּשׁ סִבָּא וְחוּיִלָּה וְסַבְתָּה וְרַעְמָה וְסַבְתֶּכָּא וּבְנֵי רַעְמָה שְׁבָא וְדֵדָן:	7
8	And Cush begot Nimrod; he began to be a mighty one in the earth.	וְכוּשׁ יָלַד אֶת־נִמְרֹד הוּא הָחַל לְהִיְוֹת גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ:	8
9	He was a mighty hunter before the LORD; wherefore it is said: 'Like Nimrod a mighty hunter before the LORD.'	הוּא הָיָה גִבּוֹר־צֹד לִפְנֵי יְהוָה עַל־כֵּן יֵאמָר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֹד לִפְנֵי יְהוָה:	9
10	And the beginning of his kingdom was Babel, and Erech, and Accad, and Calneh, in the land of Shinar.	וְהֵנָּה רֵישׁ מַלְכוּתוֹ בָּבֶל וְאַרְךָ וְאַכַּד וְכַלְנֶה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר:	10

(2) ותירס. זו פרס (בראשית רצה לז,א. יומא שס):

(8) להיות גבור. להמריד כל העולם על הקצ"ה צעזע"ה דור הפלגה:

(9) גבור ציד. נד דעתן של בריות צפיו ומטען למרוד במקום (צ"ל,ז,ב): לפני ה'. מתכוין להקנימו על פניו (תו"כ

צמוקותי פ"ב,ב,ב): על כן יאמר. על כל אדם מרשיע צעזע"ה פנים יודע רצונו ומתכוין למרוד בו יאמר זה כנמרוד גבור ציד (צ"ר):

<p>11 Out of that land went forth Asshur, and builded Nineveh, and Rehoboth-ir, and Calah,</p>	<p>מִן־הָאָרֶץ הָהוּא יֵצֵא אַשּׁוּר וַיִּבְנֶה יָת נִינְוָה וְיָת רְחוֹבוֹת קַרְתָּא וְיָת כַּלַּח:</p>	<p>11 מִן־הָאָרֶץ הָהוּא יֵצֵא אַשּׁוּר וַיִּבְנֶה יָת נִינְוָה וְיָת רְחוֹבוֹת קַרְתָּא וְיָת כַּלַּח:</p>
<p>12 and Resen between Nineveh and Calah—the same is the great city.</p>	<p>וְיָת רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כַּלַּח הִיא קַרְתָּא רַבָּתָא:</p>	<p>12 וְיָת־רֶסֶן בֵּין נִינְוָה וּבֵין כַּלַּח הִוא הָעִיר הַגְּדֹלָה:</p>
<p>13 And Mizraim begot Ludim, and Anamim, and Lehabim, and Naphtuhim,</p>	<p>וּמִצְרַיִם אוֹלִיד יֵת לִוְדָּא וְיָת עֲנַמַּי וְיָת לֶהֶבָאִי וְיָת נַפְתּוּחָאִי:</p>	<p>13 וּמִצְרַיִם יָלַד אֶת־לוּדִים וְאֶת־עֲנַמִּים וְאֶת־לֶהָבִים וְאֶת־נַפְתּוּחִים:</p>
<p>14 and Pathrusim, and Casluhim—whence went forth the Philistines—and Caphtorim.</p>	<p>וְיָת פֶּתְרוּסָאִי וְיָת כַּסְלוּחָאִי דִּנְפְקוּ מִתַּמֶּן פְּלִשְׁתָּאִי וְיָת קַפּוֹטָקָאִי:</p>	<p>14 וְאֶת־פֶּתְרֻסִּים וְאֶת־כַּסְלֻחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשָּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת־כַּפְתָּרִים: (ס)</p>
<p>15 And Canaan begot Zidon his firstborn, and Heth;</p>	<p>וַיִּכְנַעַן אוֹלִיד יֵת צִידוֹן בּוֹכְרִיה וְיָת חֶת:</p>	<p>15 וַיִּכְנַעַן יָלַד אֶת־צִידֹן בְּכֹרוֹ וְאֶת־חֶת:</p>
<p>16 and the Jebusite, and the Amorite, and the Girgashite;</p>	<p>וְיָת יְבוּסָאִי וְיָת אַמּוֹרָאִי וְיָת גִּרְגִּישָׁאִי:</p>	<p>16 וְאֶת־יְבוּסִי וְאֶת־הַאֲמֹרִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי:</p>
<p>17 and the Hivite, and the Arkite, and the Sinite;</p>	<p>וְיָת חִוִּי וְיָת חִוִּי וְיָת עַרְקָאִי וְיָת אֲנַתּוֹסָאִי:</p>	<p>17 וְאֶת־חִוִּי וְאֶת־הָעַרְקִי וְאֶת־הַסִּינִי:</p>
<p>18 and the Arvadite, and the Zemarite, and the Hamathite; and afterward were the families of the Canaanite spread abroad.</p>	<p>וְיָת אַרְוַדָּאִי וְיָת צֶמְרָאִי וְיָת חַמַּתָּאִי וַיִּפְּצוּ אַתְּבַדְרוּ זְרַעֲיָת כְּנַעֲנָאִי:</p>	<p>18 וְאֶת־הָאֲרַוְדִי וְאֶת־הַצֶּמְרִי וְאֶת־הַחַמְתִּי וְאַחַר נִפְצוּ מִשְׁפְּחוֹת הַכְּנַעֲנִי:</p>
<p>19 And the border of the Canaanite was from Zidon, as thou goest toward Gerar, unto Gaza; as thou goest toward Sodom and Gomorrah and Admah and Zeboiim, unto Lasha.</p>	<p>וְהָיָה תְּחוּם כְּנַעֲנָאָה מִצִּידוֹן מִשִּׁי לְגֶרָר עַד עֵזָה מִשִּׁי לְסֹדוֹם וְעֵמֹרָה וְאַדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד לָשָׁע:</p>	<p>19 וַיְהִי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידוֹן בְּאַכָּה גֶרָרָה עַד־עֵזָה בְּאַכָּה סֹדֹמָה וְעֵמֹרָה וְאַדְמָה וְצִבּוֹיִם עַד־לָשָׁע:</p>

- (11) מן הארץ. כיון שראה אשור את בני שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם (צ"ר לו, ד):
- (12) העיר הגדולה. היא נינוה, שנאמר (יונה ג, ג) ונינוה הייתה עיר גדולה לאלהים:
- (13) להבים. שפניהם דומים ללהב:
- (14) פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים. משניהם יצאו. שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכנ נשומיהם אלו לאלו, ויצאו מהם פלשתים (צ"ר לו, ה):
- (18) ואחר נפצו. מאלה נפוצו, משפחות הרבה:
- (19) גבול. סוף ארצו. כל גבול לשון סוף וקצה: באכה. שם דצר. ולי נראה כאדם האומר לחצרו, גבול זה מגיע עד אשר תבא לגבול פלוני:

20	These are the sons of Ham, after their families, after their tongues, in their lands, in their nations.	אלה בני־חם למשפחתם ללשונתם בגויהם: (ס) אלין בני חם לתרעתהון בארעתהון בעממיהון:	20
21	And unto Shem, the father of all the children of Eber, the elder brother of Japheth, to him also were children born.	ולשם ילד גם־הוא אבי כל־בני־עבר אחי יפת הגדול: ולשם ילד איתיליד אף הוא אבוהון דכל בני עבר אחיה דיפת רבא:	21
22	The sons of Shem: Elam, and Asshur, and Arpachshad, and Lud, and Aram.	בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם: בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם:	22
23	And the sons of Aram: Uz, and Hul, and Gether, and Mash.	ובני ארם עוז וחול וגתר ומש: ובני ארם עוז וחול וגתר ומש:	23
24	And Arpachshad begot Shelah; and Shelah begot Eber.	וארפכשד ילד את־שלח ושלח ילד את־עבר: וארפכשד ילד את־שלח ושלח ילד את־עבר:	24
25	And unto Eber were born two sons; the name of the one was Peleg; for in his days was the earth divided; and his brother's name was Joktan.	ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן: ולעבר ילד שני בנים שם האחד פלג כי בימיו נפלגה הארץ ושם אחיו יקטן:	25
26	And Joktan begot Almodad, and Sheleph, and Hazarmaveth, and Jerah;	ויקטן ילד את־אלמודד ואת־שלף ואת־חצרמות ואת־ירח: ויקטן ילד את־אלמודד ואת־שלף ואת־חצרמות ואת־ירח:	26
27	and Hadoram, and Uzal, and Diklah;	ואת־הדורם ואת־אוזל ואת־דקלה: ואת־הדורם ואת־אוזל ואת־דקלה:	27
28	and Obal, and Abimael, and Sheba;	ואת־עובל ואת־אבימאל ואת־שבא: ואת־עובל ואת־אבימאל ואת־שבא:	28
29	and Ophir, and Havilah, and Jobab; all these were the sons of Joktan.	ואת־אופיר ואת־חווילה ואת־יובב כל־אלה בני יקטן: ואת־אופיר ואת־חווילה ואת־יובב כל אלן בני יקטן:	29

(20) ללשונותם בארצותם. אף על פי שנחלקו ללשונות וארצות, כולם בני חם הם:

(21) אבי כל בני עבר. הנהר היה שם: אחי יפת הגדול. איני יודע אם יפת הגדול, אם שם. כשהוא אומר (להלן יא,י) שם בן מאת שנה וגו' שנתים אחר המבול, הוא אומר יפת הגדול. שהרי בן ת"ק שנה היה נח כשהתחיל להוליד (לעיל ו,א), והמבול היה בשנת שש מאות שנה (שם ו,ז). נמצא שהגדול בבניו היה בן מאה שנה. ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר המבול (ב"ר לז,י): אחי יפת. ולא אחי חם. שאלו שניהם כבדו את אביהם, וזה בזהו:

(25) נפלגה. נחצלו הלשונות ונפוצו מן הבקעה, ונחפלו בכל העולם. למדנו שהיה עבר נביא, שקרא שם בנו על שם העמיד (שם), ושנינו בסדר עולם (פ"א) שבסוף ימיו נתפלגו. שאם תאמר בתחלת ימיו, הרי יקטן אחיו זעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן, שנאמר ויקטן ילד וגו', ואחר כך (להלן יא,א) ויהי כל הארץ וגו'. ואם תאמר באמצע ימיו, לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו: יקטן. שהיה עניו ומקטין עצמו (ב"ר לז,י) לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו:

(26) חצרמות. על שם מקומו. דברי אגדה (ב"ר לז,ח):

30	And their dwelling was from Mesha, as thou goest toward Sephar, unto the mountain of the east.	וַיְהִי מוֹשְׁבָם מִמֶּשָׁא בְּאַכָּה סְפֶרָה הַר הַקֶּדֶם: וְהָיָה מוֹתְבָהוֹן מִמִּישָׁא מְטִי לְסֶפֶר טוֹר מִדְּנָחָא:	30
31	These are the sons of Shem, after their families, after their tongues, in their lands, after their nations.	אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְלִשְׁנָהוֹן בְּאַרְעֵתְהוֹן לְעַמֻּמִּיהוֹן:	31
32	These are the families of the sons of Noah, after their generations, in their nations; and of these were the nations divided in the earth after the flood.	אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵיהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדּוּ חֲגוּזִים בְּאֶרֶץ אַחֵר הַמְּבּוּל: (פ)	32
XI	And the whole earth was of one language and of one speech.	וַיְהִי כָל־הָאָרֶץ שָׁפָה אֶחָת וּדְבָרִים אֶחָדִים: וְהָיָה כָּל אֶרֶץ לִישָׁן חָד וּמִלָּל חָד:	שביעי ט
2	And it came to pass, as they journeyed east, that they found a plain in the land of Shinar; and they dwelt there.	וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקֶּדֶם וַיִּמְצְאוּ בְּקִעָה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: וְהָיָה בְּמִטְלָהוֹן בְּקִדְמִיתָא וַאֲשַׁכְחוּ בְּקִעְתָּא בְּאֶרֶץ דְּבָבֵל וַיִּתִּיבוּ תַּמָּן:	2
3	And they said one to another: 'Come, let us make brick, and burn them thoroughly.' And they had brick for stone, and slime had they for mortar.	וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבָּה נִלְבְּנָה לִבְנִים וְנִשְׂרָפָה לְשִׂרְפָּה וַתְּהִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבָּן וַתַּחֲמֹר הִנֵּה לָהֶם לַחְמֹר: וַאֲמָרוּ גְבֵר לַחֲבֵרִיהּ הָבוּ נָרְמִי לִבְנִין וְנִשְׂרוּפְנוֹן בְּנוֹרָא וְהָיָה לָהֶן לְבִינְתָא לְאַבְנָא וַחֲמִירָא תְּנֵה לָהֶן לְשִׁיעַ:	3
4	And they said: 'Come, let us build us a city, and a tower, with its top in heaven, and let us make us a name; lest we be scattered abroad upon the face of the whole earth.'	וַיֹּאמְרוּ הִבָּה נִבְנֶה־לָּנוּ עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־לָּנוּ שֵׁם פֶּן־נִפְּוֶץ עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ: וַאֲמָרוּ הָבוּ נִבְנֵי לָנָא קְרָתָא וּמִגְדָּלָא וְרִישָׁהּ מִטִּי עַד צֵית שָׁמַיָא וְנַעֲבִיד לָנָא שׁוֹם דְּלָמָא נִתְבָּדֵר עַל אַפִּי כָּל אֶרֶץ:	4
5	And the LORD came down to see the city and the tower, which the children of men build.	וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־הַמִּגְדָּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם: וַאֲתַגְּלִי יְיָ לְאַתְפָּרְעָא עַל עוֹבְדֵי קְרָתָא וּמִגְדָּלָא דְּבָנוּ בְּנֵי אָנְשָׁא:	5

- (1) שפה אחת. לשון הקודש: ודברים אחדים. צאו צעזע אחת, ואמרו, לא כל הימנו שיצור לו את העליונים, נעלה לרקיע ונעשה עמו מלחמה. דבר אחר, על יחידו של עולם. דבר אחר, ודברים אחדים (ס"א דברים חדים). אמרו, אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה צימי המבול. צאו ונעשה לו סמוכות (צ"ר לו, ו):
- (2) בנסעם מקדם. שהיו יושבים שם, כדכתיב למעלה והיו מושבם וגו' הר הקדם, ונסעו משם למור להם מקום להחזיק את כלם (צ"ר לח, ו), ולא מצאו אלא שנער:
- (3) איש אל רעהו. אומה לאומה מזרים לכוש וכוש לפוט ופוט לכנען (שם ח): הבה. הזמינו עצמכם. כל הצה לשון הזמנה הוא. שמכינים עצמן ומתחזרים למלאכה או לעצה או למשא. הצה, הזמינו אפרקליי"ר בלע"ז: לבנים. שאין אזנים צבצב שהיא צקעה: ונשרפה לשרפה. כך עושין הלזנים שקורין טוול"ש, שורפים אותן בצבצן: לחומר. לטוב הקיר:
- (4) פן נפוצ. שלא יציא עלינו שום מכה להפינו מלאך:

<p>6 And the LORD said: 'Behold, they are one people, and they have all one language; and this is what they begin to do; and now nothing will be withholden from them, which they purpose to do.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה יֶחֶד הֵם וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה תַחֲלֹם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:</p>	<p>6 וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עַם אֶחָד וְשָׂפָה אַחַת לְכָלָם וְזֶה תַחֲלֹם לַעֲשׂוֹת וְעַתָּה לֹא-יִבְצֹר מֵהֶם כָּל אֲשֶׁר יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת:</p>
<p>7 Come, let us go down, and there confound their language, that they may not understand one another's speech.'</p>	<p>הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:</p>	<p>7 הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה שָׁם שְׂפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ שְׂפַת רֵעֵהוּ:</p>
<p>8 So the LORD scattered them abroad from thence upon the face of all the earth; and they left off to build the city.</p>	<p>וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנְתִּי הָעִיר:</p>	<p>8 וַיִּפֶץ יְהוָה אֹתָם מִשָּׁם עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ וַיַּחֲדְלוּ לְבִנְתִּי הָעִיר:</p>
<p>9 Therefore was the name of it called Babel; because the LORD did there aconfound the language of all the earth; and from thence did the LORD scatter them abroad upon the face of all the earth.</p>	<p>עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׂפַת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: (פ)</p>	<p>9 עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ בָּבֶל כִּי-שָׁם בָּלַל יְהוָה שְׂפַת כָּל-הָאָרֶץ וּמִשָּׁם הִפְצִצָם יְהוָה עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ: (פ)</p>
<p>10 These are the generations of Shem. Shem was a hundred years old, and begot Arpachshad two years after the flood.</p>	<p>אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּר מָאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד אֶרְפַּכְשָׁד תְּרֵתִין שָׁנִין בְּתֵר שׁוּפָנָא:</p>	<p>10 אֵלֶּה תּוֹלְדֹת שֵׁם שֵׁם בֶּר מָאָה שָׁנִין וְאוֹלִיד אֶרְפַּכְשָׁד שְׁנָתַיִם אַחֵר הַמַּבּוּל:</p>
<p>11 And Shem lived after he begot Arpachshad five hundred years, and begot sons and daughters.</p>	<p>וַיְחִי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֶרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)</p>	<p>11 וַיְחִי-שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-אֶרְפַּכְשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)</p>

- (5) וירד ה' לראות. לא הורן לך, אלא בא ללמד לדיינים, שלא ירשיעו הנדון עד שיראו ויצינו. במדרש רבי תנחומא (נח יח): בני האדם. אלא בני מי. שמה בני חמורים וגמלים. אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה, ואמר (לעיל ג, יז) האשה אשר נתתה עמדי. אף אלו כפו בטובה למרוד צמי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול (צ"ר לח, ט):
- (6) הן עם אחד. כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכולם, ודבר זה החלו לעשות: החלם. כמו אמרם, עשותם. להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות. צמיה. יצר, לשון מניעה, כתרומו. ודומה לו (תהלים עו, יג) יצור רוח נגידים:
- (7) הבה נרדה. צבית דינו נמלך מענותותו היסירה (תנחומא נח יח): הבה. מדה כנגד מדה. הם אמרו הבה נבנה, והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה (תנחומא ישן נח כה): ונבלה. ונבלל. נ"ן משמש בלשון רבים וה"א אחרונה יסירה כה"א של נרדה: לא ישמעו. זה שאל לזנה, וזה מביא טיט, וזה עומד עליו ופוצע את מוחו (צ"ר לח, י):
- (8) ויפץ ה' אותם משם. צעולם הזה סנהדרין קו, צ) מה שאמרו פן נפון נחיקים עליהם. הוא שאמר שלמה (משלי י, כד) מגורת רשע היא תבואנו:
- (9) ומשם הפיצם. למד שאין להם חלק לעולם הבא (סנהדרין סס). וכי איזו קשה, של דור המבול או של דור הפלגה. אלו לא פשטו יד בעיקר, ואלו פשטו יד בעיקר להלחם בו. ואלו נשטפו, ואלו לא נאצדו מן העולם. אלא שדור המבול היו גולנים והיתה מריבה ביניהם, לכך נאצדו. ואלו היו נוהגים אהבה וריעות ביניהם, שנאמר שפה אחת ודברים אחדים. למדת שנאוי המחלוקת וגדול השלום (צ"ר לח, ו):
- (10) שם בן מאת שנה. כשהוליד את ארפכשד, שנתיים אחר המבול:

12	And Arpachshad lived five and thirty years, and begot Shelah.	וַאֲרַפְכְּשָׁד חָיָה חֲמִישָׁה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שֵׁלָח: וַאֲרַפְכְּשָׁד חָיָה תְּלָתִין וַחֲמִישָׁה שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת שֵׁלָח:	12
13	And Arpachshad lived after he begot Shelah four hundred and three years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי אַרְפַּכְשָׁד אַחֲרָיִהּ הוֹלִידוּ אֶת־שֵׁלָח שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	13
14	And Shelah lived thirty years, and begot Eber.	וְשֵׁלָח חָיָה שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־עֵבֶר: וְשֵׁלָח חָיָה תְּלָתִין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת עֵבֶר:	14
15	And Shelah lived after he begot Eber four hundred and three years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־שֵׁלָח אַחֲרָיִהּ הוֹלִידוּ אֶת־ עֵבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	15
16	And Eber lived four and thirty years, and begot Peleg.	וַיְחִי־עֵבֶר אַרְבַּע וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־פֶּלֶג: וַחֲיָא עֵבֶר תְּלָתִין וְאַרְבַּע שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת פֶּלֶג:	16
17	And Eber lived after he begot Peleg four hundred and thirty years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־עֵבֶר אַחֲרָיִהּ הוֹלִידוּ אֶת־ פֶּלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	17
18	And Peleg lived thirty years, and begot Reu.	וַיְחִי־פֶלֶג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־רְעוּ: וַחֲיָא פֶּלֶג תְּלָתִין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת רְעוּ:	18
19	And Peleg lived after he begot Reu two hundred and nine years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי־פֶלֶג אַחֲרָיִהּ הוֹלִידוּ אֶת־ רְעוּ תֵשַׁע שָׁנִים וּמֵאוֹתֵים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	19
20	And Reu lived two and thirty years, and begot Serug.	וַיְחִי רְעוּ שְׁתַּיִם וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־שְׂרוּג: וַחֲיָא רְעוּ תְּלָתִין וּתְרַתִּין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת שְׂרוּג:	20
21	And Reu lived after he begot Serug two hundred and seven years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי רְעוּ אַחֲרָיִהּ הוֹלִידוּ אֶת־ שְׂרוּג שִׁבְעַת שָׁנִים וּמֵאוֹתֵים שָׁנָה וַיּוֹלֵד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	21
22	And Serug lived thirty years, and begot Nahor.	וַיְחִי שְׂרוּג שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת־נָחוֹר: וַחֲיָא שְׂרוּג תְּלָתִין שָׁנִין וַאֲוֹלִיד יֵת נָחוֹר:	22

23	And Serug lived after he begot Nahor two hundred years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת נָחוֹר מֵאתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	וַיְחִי שְׂרוּג אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת נָחוֹר מֵאתִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
24	And Nahor lived nine and twenty years, and begot Terah.	וַיְחִי נָחוֹר תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-תֶּרַח: וַיְחִי נָחוֹר עֶשְׂרִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין וַיּוֹלֶד אֶת-תֶּרַח:	וַיְחִי נָחוֹר תִּשְׁעֵי וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-תֶּרַח: וַיְחִי נָחוֹר עֶשְׂרִין וְתִשְׁעֵי שָׁנִין וַיּוֹלֶד אֶת-תֶּרַח:
25	And Nahor lived after he begot Terah a hundred and nineteen years, and begot sons and daughters.	וַיְחִי נָחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-תֶּרַח תִּשְׁעֵי-עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵאתָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)	וַיְחִי נָחוֹר אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת-תֶּרַח תִּשְׁעֵי-עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמֵאתָה וַיּוֹלֶד בָּנִים וּבָנוֹת: (ס)
26	And Terah lived seventy years, and begot Abram, Nahor, and Haran.	וַיְחִי-תֶרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן:	וַיְחִי-תֶרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן:
27	Now these are the generations of Terah. Terah begot Abram, Nahor, and Haran; and Haran begot Lot.	וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט:	וְאַלֶּה תּוֹלְדֹת תֶּרַח תֶּרַח הוֹלִיד אֶת-אַבְרָם אֶת-נָחוֹר וְאֶת-הָרָן וְהָרָן הוֹלִיד אֶת-לוֹט:
28	And Haran died in the presence of his father Terah in the land of his nativity, in Ur of the Chaldees.	וַיָּמָת הָרָן עַל-פְּנֵי תֶרַח אָבִיו בְּאַרְץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׁדִּים:	וַיָּמָת הָרָן עַל-פְּנֵי תֶרַח אָבִיו בְּאַרְץ מוֹלְדֹתוֹ בְּאוּר כַּשְׁדִּים:
29	And Abram and Nahor took them wives: the name of Abram's wife was Sarai; and the name of Nahor's wife, Milcah, the daughter of Haran, the father of Milcah, and the father of Iscah.	וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרַי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת-הָרָן אֲבוֹהָא דְּמִלְכָּה וְאַבְוָהָא דְּיִסְכָּה:	וַיִּקַּח אַבְרָם וְנָחוֹר לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אַבְרָם שָׂרַי וְשֵׁם אִשְׁת־נָחוֹר מִלְכָּה בַת-הָרָן אֲבוֹהָא דְּמִלְכָּה וְאַבְוָהָא דְּיִסְכָּה:
30	And Sarai was barren; she had no child.	וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ יֶלֶד:	וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ יֶלֶד:

(28) על פני תרח אביו. צחיי אציו (צ"ר). ומדרש אגדה, יש אומרים שעל ידי אציו מת. שְׁקָצַל תרח על אצרהם צנו לפני נמרוד על שכתח את צלמיו, והשליכו לכבשן האש. והרן יושב ואומר בלצו, אם אצרהם נואח אני משלו, ואם נמרוד נואח אני משלו. וכשניצל אצרהם אמרו לו להרן, משל מי אתה. אמר להם הרן, משל אצרהם אני. השליכוהו לכבשן האש וגשרף. וזהו אור כשדים. ומנחם פירש אור, בקעה. וכן (ישעיה כד, יד) באורים כבדוה', וכן (שם יא, ח) מאורת לפעונוי. כל חור ובקע עמוק קרוי אור: (29) יסכה. זו שרה, על שם שסוכה צדוק הקודש, ושהכל סוכין ציפיה. (ס"א) כמו שנאמר, ויראו אותה שרי פרעה. ועוד, יסכה לשון נסיכות (וכן הוא סנהדרין לט להדיא), כמו שרה לשון שררה:

And Terah took Abram his son,
and Lot the son of Haran, his son's
31 son, and Sarai his daughter-in-law,
his son Abram's wife; and they
went forth with them from Ur of
the Chaldees, to go into the land of
Canaan; and they came unto
Haran, and dwelt there.

וַיִּקַּח תֶּרַח אֶת-אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת-
לוֹט בֶּן-הָרָן בֶּן-בְּנוֹ וְאֶת שָׂרִי
כִלְתּוֹ אֵשֶׁת אַבְרָם בְּנוֹ וַיֵּצְאוּ
אֹתָם מֵאוּר כַּשְׁדִּים לָלֶכֶת
אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיָּבֹאוּ עַד-חָרָן
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם:

And the days of Terah were two
32 hundred and five years; and Terah
died in Haran.

וַיְהִי יְמֵי-תֶרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים
וּמֵאֹתַיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֶּרַח
בְּחָרָן: (פ)

The Haftarah is Isaiah 54:1 - 55:5 on page 235. Sepharadim read Isaiah 54:1 - 54:10. On Rosh
Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 259.

XII Now the LORD said unto Abram:
'Get thee out of thy country, and
from thy kindred, and from thy
father's house, unto the land that I
will show thee.

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-
לְךָ מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶרְאֶה:
וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָם אֵיזִיל לְךָ
מֵאַרְצְךָ וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ לְאֶרֶץ דְּאֲחִינָה:

2 And I will make of thee a great
nation, and I will bless thee, and
make thy name great; and be thou a
blessing.

וְאֶעֱשֶׂה לְךָ גְדוֹל וַאֲבָרְכְּךָ
וְאֶגְדַּלְתִּי שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה:
וְאֶעֱבְדְּנִי לְעַם סָגִי וַאֲבָרְכְּנִי
וְאֶגְדַּלְתִּי שְׁמִי וְהָיָה בְרָכָה:

3 And I will bless them that bless
thee, and him that curseth thee will
I curse; and in thee shall all the
families of the earth be blessed.'

וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְשַׁלְּלֶיךָ
וְאֶעֱרָא וְנִבְרַכְוּ בְּךָ כָּל מְשַׁפְּחוֹת
הָאָדָמָה:
וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְשַׁלְּלֶיךָ
אֱלֹהִים וְיִתְבָּרְכוּן בְּדִלְךָ כָּל
זֶרְעֵית אֶרֶץ:

(31) וַיֵּצְאוּ אֹתָם. וַיֵּצְאוּ תֶרַח וְאַבְרָם עִם לוֹט וְשָׂרִי:

(32) וַיָּמָת תֶּרַח בְּחָרָן. לְאַחֵר שִׁינָא אֲבָרָם מִחָרָן וְכָל לֶחֶם כְּנַעַן, וְהָיָה שֵׁם יוֹתָם מִשְׁמֵי שָׁנָה. שְׁהָרִי כְּמִיב (לֶחֶם יֵצ, 7)
וְאַבְרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְע' שָׁנָה בְּלִיטָתוֹ מִחָרָן. וְתֶרַח בֶּן שְׁנַעִים שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁנִּלְדָּה אֲבָרָם, הָרִי קִמָּה לְתֶרַח כְּשִׁינָא אֲבָרָם מִחָרָן.
עַד יֵינִי נִשְׁאָרוּ מִשְׁנֵיתוֹ הִרְצָה. וְלִמָּה הִקְדִּים הַכְּתוּב מִיִּתְחַוֵּי שֶׁל תֶּרַח לִיִּינָחוֹ שֶׁל אֲבָרָם. שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר מְפֹרָס לְכָל, וַיֹּאמְרוּ,
לֹא קִיִּים אֲבָרָם אֶת כְּבוֹד אֲבִיו, שֶׁנִּיחָיו זָקֵן וְהָלַךְ לוֹ. לְפִיכָךְ קִרְאוּ הַכְּתוּב מֵת (ב"ר לט, ז). (ס"א וְעוֹד) שֶׁהִרְשָׁעִים אֶף בְּחִיָּהֶם
קְרוִים מֵתִים, וְהִלְדִּיקִים אֶף בְּמִיתָתוֹ קְרוִים חַיִּים, שְׁנֵאִמָּר (שְׁמוֹאל: "בְּחָרָן. (,)
(1) לְךָ. לִהְיוֹתָם וְלִטְוִיָּתָם, וְשֵׁם אֲעִשֶׂךָ לְגוֹי גְדוֹל וְכָאֵן אִי אֶחָד זֹכֵר לְבָנִים (ר"ה טז:), וְעוֹד שְׁאוּדִיעַ מְצַעֵךְ בְּעוֹלָם
(ב"ר):

(2) וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל. לְפִי שֶׁהַדָּרֵךְ גּוֹרֵמֵת לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, מִמַּעֲמֵת פְּרִיָּה וְרִבְיָה, וּמִמַּעֲמֵת אֶת הַמִּמּוֹן, וּמִמַּעֲמֵת אֶת
הַשֵּׁם, לְכָךְ הוֹזָק לְשִׁלְשָׁה בְּרִכוֹת הַלָּלוּ, שֶׁהַבְּטִיחוּ עַל הַבָּנִים וְעַל הַמִּמּוֹן וְעַל הַשֵּׁם. וַאֲבָרְכְּךָ. בְּמִמּוֹן. ב"ר (לט, יא):
וְהָיָה בְּרָכָה. הַבְּרִכוֹת נִתְּנוֹת בִּידֶךָ, עַד עַכְשָׁיו הָיוּ בִּידֶיךָ, בְּרִכְתֵּי לֹאדָם וְנֵת, וּמַעֲבָדֵי אֶתָּה תִּצְרֹךְ אֶת אֲשֶׁר תִּחְפּוֹץ. ב"ר (ס).
דָּבָר אֲחֵר וְאֶעֱשֶׂה לְגוֹי גְדוֹל, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי אֲבָרָם, וְאֲבָרְכְּךָ, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי יִשְׁחָק, וְאֶגְדַּלְתִּי שְׁמִי, זֶה שְׁאוּמְרִים אֱלֹהֵי
יַעֲקֹב, יְכוּלֵי הָיִינוּ חוֹתְמִין בְּכֹלָן, תִּלְמוּד לומר וְהָיָה בְּרָכָה, בְּךָ חוֹתְמִין וְלֹא בָּהֶם (פִּסְחִים ק"ז:). מֵאֲרָצְךָ. וְהָלַךְ כְּבָר יֵאֵל מִשֵּׁם
עַם אֲבִיו וְכָל עַד לְחָרָן, אֲלֵא כִּי אָמַר לוֹ, הִתְרַחֵק עוֹד מִשֵּׁם וְלֹא מִבֵּית אֲבִיו: אֲשֶׁר אֲרָאךָ. לֹא גִלָּה לוֹ הָאָרֶץ מִיָּד, כְּדִי לְהַצְבָּה
בְּעֵינָיו, וְלֵאמֹר לוֹ שֶׁכָּרָא עַל כָּל דְּבוּר וְדָבָר. כִּינָא בּוֹ אֶת צֶנֶף אֶת יְחִידָךְ אֲשֶׁר אֶהְיֶה אִתְּךָ (בְּרֵאשִׁית כב, ז), כִּינָא בּוֹ עַל אֲחָד
הַדָּרִים אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהֵיךָ (שם), כִּינָא בּוֹ (יוֹנָה ג, ז) וְיִקְרָא אֱלֹהֵיךָ אֶת הַקְּרִיָּה אֲשֶׁר אֲנִי דוֹבֵר אֱלֵיךָ (ב"ר):

<p>4 So Abram went, as the LORD had spoken unto him; and Lot went with him; and Abram was seventy and five years old when he departed out of Haran.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֵלָיו יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־חָמֶשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן:</p>
<p>5 And Abram took Sarai his wife, and Lot his brother's son, and all their substance that they had gathered, and the souls that they had gotten in Haran; and they went forth to go into the land of Canaan; and into the land of Canaan they came.</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת־שָׂרִי אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ אֲשֶׁר־עָשׂוּ בְּחָרָן וַיֵּצְאוּ לְלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן:</p>
<p>6 And Abram passed through the land unto the place of Shechem, unto the terebinth of Moreh. And the Canaanite was then in the land.</p>	<p>וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאֶרֶץ עַד מְקוֹם שָׁכֶם עַד אֵלּוֹן מוֹרְהָ וַהֲכַנְעֲנִי אָז בְּאֶרֶץ:</p>
<p>7 And the LORD appeared unto Abram, and said: 'Unto thy seed will I give this land'; and he builded there an altar unto the LORD, who appeared unto him.</p>	<p>וַיֵּרָא יְהוָה אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר לְיֹרְעָדָה אִתָּן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:</p>
<p>8 And he removed from thence unto the mountain on the east of Beth-el, and pitched his tent, having Beth-el on the west, and Ai on the east; and he builded there an altar unto the LORD, and called upon the name of the LORD.</p>	<p>וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהִרָה מִקְדָּם לְבֵית־אֵל וַיִּטֵּא אֶתְהָלָה בֵּית־אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקְדָּם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה:</p>

- (3) ונברכו בך. יש אגדות רבות. וזה פשוטו, אדם אומר לבנו תהא כאברהם, וכן כל ונברכו בך שבמקרא, וזה מוכיח, בך יצרך ישראל לאמר ישימך אלהים כאברהם וקמנשה (בראשית מה, כ):
- (5) אשר עשו בחרן. שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים ושרי מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאו, (לכך כתיב אשר עשו) (סנהדרין ט: צ"ר). ופשוטו של מקרא, עצדים ושפחות שקנו להם, כמו עשה את כל הקצד הזה (שם לא, א), (לשון קנין), וישראל עושה קיל (צמד צד, יח), לשון קונה וכוונס:
- (6) ויעבור אברהם בארץ. נכנס לחוכה: עד מקום שכם. להחפול על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם (מדרש אגדה): אלון מורה. הוא שכם (סוטה לז). הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו ישראל שבועת התורה (מדרש אגדה): והכנעני אז בארץ. היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם, שחלקו של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו (מדרש אגדה), שנאמר ומלפי גִּדְק מִלֶּךְ שָׁלֵם, (בראשית יד, יח). לפיכך ויאמר אל אברהם לזרעך אתן את הארץ הזאת, עמיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם:
- (7) ויבן שם מזבח. על צורת הזרע ועל צורת ארץ ישראל (צ"ר):
- (8) ויעתק מושם. אלהו: מקדם לבית אל. צמורה של בית אל, נמצאת בית אל צמערצו הוא שנאמר בית אל מים: אהלה. אהלה כתיב, צמחלה נטה את אשתו, ואחר כך את שלו. צ"ר (לט, טו): ויבן שם מזבח. נמצא שעתידין צניו להכשל שם על עון עקן, והתפלל שם עליהם (צ"ר):

9	And Abram journeyed, going on still toward the South.	וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנֹסֵעַ וַיָּגֵב אֶבְרָם אֶזְרָא וְנָטִיל לְדְרוֹמָא:	9	וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ וְנֹסֵעַ וַיָּגֵב אֶבְרָם אֶזְרָא וְנָטִיל לְדְרוֹמָא:
10	And there was a famine in the land; and Abram went down into Egypt to sojourn there; for the famine was sore in the land.	וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לְגִוְרָ שָׁם כִּי-כָבֵד תָּמָן אֲרִי תִשְׁיָף כִּפְנָא בָּאָרֶעָ:	ישראל	וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיִם לְגִוְרָ שָׁם כִּי-כָבֵד תָּמָן אֲרִי תִשְׁיָף כִּפְנָא בָּאָרֶעָ:
11	And it came to pass, when he was come near to enter into Egypt, that he said unto Sarai his wife: 'Behold now, I know that thou art a fair woman to look upon.	וַיְהִי כַּד קָרִיב לְמִיעַל מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר לְשָׂרָי אִתְּחִי הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפֹת מְרָאָה אַתְּ:	11	וַיְהִי כַּד קָרִיב לְמִיעַל מִצְרַיִם וַיֹּאמֶר לְשָׂרָי אִתְּחִי הִנֵּה-נָא יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יְפֹת מְרָאָה אַתְּ:
12	And it will come to pass, when the Egyptians shall see thee, that they will say: This is his wife; and they will kill me, but thee they will keep alive.	וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ אֹתָךְ הַמִּצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וַהֲרִגוּ אֹתִי וְאִתְּךָ יִחְיֶה:	12	וַיְהִי כִּי-יִרְאוּ אֹתָךְ הַמִּצְרַיִם וַיֹּאמְרוּ אִשְׁתּוֹ זֹאת וַהֲרִגוּ אֹתִי וְאִתְּךָ יִחְיֶה:
13	Say, I pray thee, thou art my sister; that it may be well with me for thy sake, and that my soul may live because of thee.'	אִמְרִי-נָא אֶחְתִּי אַתְּ לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:	13	אִמְרִי-נָא אֶחְתִּי אַתְּ לְמַעַן יִיטַב-לִי בַּעֲבוּרְךָ וְחַיִּיתָה נַפְשִׁי בְּגִלְגָּל:
14	And it came to pass, that, when Abram was come into Egypt, the Egyptians beheld the woman that she was very fair.	וַיְהִי כַּד עָלָא אַבְרָם לְמִצְרַיִם וַיִּחְזוּ מִצְרַאִי יֵת אִתְּחֵא אֲרִי שְׂפִירָא הִיא לְחָדָא:	שני	וַיְהִי כַּד עָלָא אַבְרָם לְמִצְרַיִם וַיִּרְאוּ הַמִּצְרַיִם אֶת-הָאִשָּׁה כִּי-יְפָה הִוא מְאֹד:
15	And the princes of Pharaoh saw her, and praised her to Pharaoh; and the woman was taken into Pharaoh's house.	וַיִּחְזוּ יֵתָה רַבְרָבִי פְרָעָה וַשְּׁבָחוּ יֵתָה לְפָרְעָה וְאִדְבַּרְתָּ אִתְּחֵא לְבֵית פְרָעָה:	15	וַיִּרְאוּ אֹתָהּ שְׂרֵי פְרָעָה וַיְהַלְלוּ אֹתָהּ אֶל-פְרָעָה וַתִּקַּח הָאִשָּׁה בֵּית פְרָעָה:

- (9) הלוך ונסוע. לפרקים יושב כאן חדש או יותר ונסע משם, ונטה אהלו במקום אחר, וכל מסעיו הנגזרה, ללכת לדרומה של ארץ ישראל, והיא ללד ירושלים (פי' ירושלים היה באמצע העולם, וסוף ארץ ישראל. כ"פ בישעיה) שהיא בחלקו של יהודה, שנטלו בדרומה של ארץ ישראל הר המוריה שהיא נחלתו (צ"ר לט, טז):
- (10) רעב בארץ. באותה הארץ לצדה, לנסותו אם יתרחק אחר דבריו של הקצ"ה, שאמר לו ללכת אל ארץ כנען, ועכשיו משיאו ללכת ממנה (פדר"א כו):
- (11) הנה נא ידעתי. מדרש אגדה (צ"לז), עד עכשיו לא הכיר צה, מחוך נגיעות שצניהם, ועכשיו הכיר צה על ידי מעשה (תנחומא). דבר אחר, מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה, וזאת עמדה ביופיה (צ"ר). ופשוטו של מקרא, הנה נא הגיע השעה שיש לדאוג על יפך, ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים, אחיהם של כושים, ולא הורגלו באשה יפה (צ"ר). ודומה לו, הנה נא חלני סורו נא (בראשית יט, ז):
- (13) למען ייטב לי בעבורך. יתנו לי מתנות:
- (14) ויהי כבוא אברם מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה, אלא למד שהטמין אותה בתיבה, ועל ידי שתצו את המכס, פתחו וראו אותה (צ"ר):
- (15) ויהללו אותה אל פרעה. הללוה בניהם, לומר הגונה זו למלך:

<p>16 And he dealt well with Abram for her sake; and he had sheep, and oxen, and he-asses, and men-servants, and maid-servants, and she-asses, and camels.</p>	<p>וּלְאַבְרָם הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי לֹא צֹאן וּבָקָר וְחֲמֹלִים וְעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים: וּלְאַבְרָם אוֹשִׁיב בְּדִילָה וַהּוּ לִיה עֹאן וְתוֹרִין וְחֲמֵרִין וְעֲבָדִין וְאֶמְהָן וְאֶתְנָן וְגַמְלִין:</p>	<p>16 וּלְאַבְרָם הִיטִיב בְּעִבּוּרָהּ וַיְהִי לֹא צֹאן וּבָקָר וְחֲמֹלִים וְעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וְאֶתְנַת וְגַמְלִים:</p>
<p>17 And the LORD plagued Pharaoh and his house with great plagues because of Sarai Abram's wife.</p>	<p>וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פַּרְעֹה וְנָגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שָׂרִי אִשְׁת־אַבְרָם: וְאִתִּי יְיָ עַל פַּרְעֹה מִכְתָּשִׁין רַבְרָבִין וְעַל אִנֶּשׁ בֵּיתָהּ עַל עֵיסַק שָׂרִי אֶתֶת אַבְרָם:</p>	<p>17 וַיִּנְגַע יְהוָה אֶת־פַּרְעֹה וְנָגְעִים גְּדֹלִים וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שָׂרִי אִשְׁת־אַבְרָם:</p>
<p>18 And Pharaoh called Abram, and said: 'What is this that thou hast done unto me? why didst thou not tell me that she was thy wife?</p>	<p>וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַאֲמַר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא: וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַאֲמַר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:</p>	<p>18 וַיִּקְרָא פַרְעֹה לְאַבְרָם וַאֲמַר מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי כִּי אִשְׁתְּךָ הִוא:</p>
<p>19 Why saidst thou: She is my sister? so that I took her to be my wife; now therefore behold thy wife, take her, and go thy way.'</p>	<p>לָמָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאָקַח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ: לָמָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאָקַח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ:</p>	<p>19 לָמָּה אָמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וְאָקַח אֶתְהָ לִּי לְאִשָּׁה וְעַתָּה הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלֵךְ:</p>
<p>20 And Pharaoh gave men charge concerning him; and they brought him on the way, and his wife, and all that he had.</p>	<p>וַיִּצְוּ עָלָיו פַּרְעֹה אַנְשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ: וַיִּפְקִיד עָלָיו פַּרְעֹה גֹבְרִין וַאֲלֹוִיָּאוֹ וַיְהִי וַיָּתֵן אֶתְהִיָּה וַיָּתֵן כָּל דָּלִיָּהּ:</p>	<p>20 וַיִּצְוּ עָלָיו פַּרְעֹה אַנְשִׁים וַיִּשְׁלְחוּ אֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:</p>
<p>XIII And Abram went up out of Egypt, he, and his wife, and all that he had, and Lot with him, into the South.</p>	<p>וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַגִּגֻּבָּה: וְסָלִיק אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִתְהִיָּה וְכָל דָּלִיָּהּ וְלוֹט עִמּוֹ לְדֶרוֹמָא:</p>	<p>XIII וַיַּעַל אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַגִּגֻּבָּה:</p>
<p>2 And Abram was very rich in cattle, in silver, and in gold.</p>	<p>וְאַבְרָם כְּבֹד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב: וְאַבְרָם תְּקִיף לְחֹדָא בְּבַעֲרָא בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:</p>	<p>2 וְאַבְרָם כְּבֹד מְאֹד בַּמִּקְנֶה בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב:</p>
<p>3 And he went on his journeys from the South even to Beth-el, unto the place where his tent had been at the beginning, between Beth-el and Ai;</p>	<p>וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִמִּנְגַּב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֶחָלָהּ בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי: וַאֲזַל לְמִטְלָנוּהִי מִדֶּרוֹמָא וְעַד בֵּית אֵל עַד אֶתְרָא דְּפַרְסִיָּה תַּמָּן לְמִשְׁכְּנִיָּה בְּקִדְמִיתָא בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עֵי:</p>	<p>3 וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו מִמִּנְגַּב וְעַד־בֵּית־אֵל עַד־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־הָיָה שָׁם אֶחָלָהּ בַּתְּחִלָּה בֵּין בֵּית־אֵל וּבֵין הָעֵי:</p>

(16) ולאברם היטיב. פרעה צעזורה:
(17) וינגע ה' וגו'. צמכת ראתן לקה, שהתשמיש קשה לו (צ"ר מא, ז): ואת ברתו. כתרגומו ועל אינש ציתיה (תנחומא) (ומדרשו לרבות כותליו עמודיו וכליו (שם צ"ר), צרש"י יסן): על דבר שרי. על פי דְּצוּקָה (צ"ר), אומרת למלאך הך, והוא מכה (תנחומא):
(19) קח ולך. לא כדצימלך שאמר לו הנה ארצי לפניך (ל, טו), אלא אמר לו לך ואל תעמוד, שהמזרים שטופי זמה הם, שנאמר וְזָרְמַת סוּסִים וְזָרְמַת (יחזקאל כג, כ):
(20) ויצו עליו. על אודותיו, לשלחו ולשמרו: וישלחו. כתרגומו ואלויאו (סוטה מו):
(1) ויעל אברם וגו' הנגבה. לצא לדדומה של ארץ ישראל, כמו שאמר למעלה הלך ונסוע הנגבה, להר המוריה (צ"ר לט, טו), ומכל מקום כשהוא הולך ממזרים לארץ כנען, מדרום לצפון הוא מהלך, שארץ מזרים צדדומה של ארץ ישראל, כמו שמוכח במסעות ובגזולי הארץ (מסעי):
(2) כבוד מאד. טעון משאות:

4 unto the place of the altar, which he had made there at the first; and Abram called there on the name of the LORD.	לְאַתֵּר מִדְּבָרָא דְעֵבֶד תָּמֵן בְּקִדְמִיתָא וְצִלִּי תָמֵן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִי:	4 אֶל־מָקוֹם הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֵאשִׁיתָהּ וַיִּקְרָא שָׁם אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה:
5 And Lot also, who went with Abram, had flocks, and herds, and tents.	וְאַף לָלוּט דְאָזִיל עִם אֲבָרָם הָיוּ עֵאן וְתוֹרִין וּמִשְׁכָּנִין:	שלישי 5 וְגַם לָלוּט הִחֲלִיף אֶת־אֲבָרָם הָיָה צֹאן־וּבָקָר וְאֹהֲלִים:
6 And the land was not able to bear them, that they might dwell together; for their substance was great, so that they could not dwell together.	וְלֹא סוּכַרְתָּ יְתֵהוֹן אֶרְעָא לְמַתָּב כְּחֵדָא אַרִי הָהּ קִנְיָהוֹן סְגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמַתָּב כְּחֵדָא:	6 וְלֹא־נִשְׂא אֹתָם הָאָרֶץ לִשְׁבֹּת יַחְדָּו כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁבֹּת יַחְדָּו:
7 And there was a strife between the herdmen of Abram's cattle and the herdmen of Lot's cattle. And the Canaanite and the Perizzite dwelt then in the land.	וְהָיָה מִצְוָתָא בֵּין רֻעֵן בְּעִירִיָּה דְּאֲבָרָם וּבֵין רֻעֵן בְּעִירִיָּה דְּלוֹט וּכְנַעֲנָא וּפְרִזִּיָּא בְּכַן יְתִיב בְּאֶרְעָא:	7 וַיְהִי־רִיב בֵּין רֻעֵי מִקְנֵה־ אֲבָרָם וּבֵין רֻעֵי מִקְנֵה־לוֹט וְהַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אָז יָשָׁב בְּאֶרֶץ:
8 And Abram said unto Lot: 'Let there be no strife, I pray thee, between me and thee, and between my herdmen and thy herdmen; for we are brethren.	וַיֹּאמֶר אֲבָרָם לָלוּט לֹא כְעַן תְּהִי מִצְוָתָא בֵּינָא וּבֵינָךְ וּבֵין רֻעֵי וּבֵין רֻעֵיךָ אַרִי גוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:	8 וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֶל־לוֹט אֶל־ נָא תְּהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין רֻעֵי וּבֵין רֻעֵיךָ כִּי־אֲנָשִׁים אֲנִים אֲנַחְנוּ:
9 Is not the whole land before thee? separate thyself, I pray thee, from me; if thou wilt take the left hand, then I will go to the right; or if thou take the right hand, then I will go to the left.'	הֲלֹא כָל אֶרְעָא מִדְּמָךְ אֲתַפְּרֵשׁ כְּעַן מִלְּוִתִּי אִם אַתָּ לְצַפּוֹנָא אָנָּא לְדָרוֹמָא וְאִם אַתָּ לְדָרוֹמָא וְאֲצַפְּנָךְ:	9 הֲלֹא כָל־הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפְרָד נָא מִסְּלִי אִם־הִשְׁמָאל וְאִם־נָה וְאִם־הַיָּמִין וְאִשְׁמְאִילָהּ:

(3) וילך למסעיו. כשחזר ממזרים לארץ כנען, היה הולך ולן באכסניות שלן צהם בהליכתו למזרים (צ"ר), למדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו (ערכין טז). דבר אחר, בחזרתו פרהקפותיו (צ"ר מא, ג): מנגב. ארץ מזרים צדומוה של ארץ כנען:

(4) אשר עשה שם בראשונה ויקרא שם. ואשר קרא שם אזרם צסם ה'. וגם יש לומר ויקרא שם עכשיו צסם ה':

(5) החלך את אברם. מיגרם שהיה לו זאת, הליכתו עם אזרם:

(6) ולא נשא אותם. לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם, ולשון קצר הוא, וצריך להוסיף עליו, כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ, לפיכך כתב ולא נשא כלשון זכר:

(7) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים, ומרעים צהמתם צשדות אחרים, ורועי אזרם מוכיחים אותם על הגזל, והם אומרים קנה הארץ לאזרם ולו אין יורש, ולוט יורש, ואין זה גזל, והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז יושב צארץ, ולא זכה צה אזרם עדיין (צ"ר מא, ה):

(8) אנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה (צ"ר) דומין צקלסתר פנים:

(9) אם השמאל ואימנה. צכל אשר תשצ (אשצ) לא אחרחק ממך, ואעמוד לך למגן ולעזר, וסוף דבר הוצרך לו, שנאמר

(יד, יז) וישמע אצרכם פי נפצה אחיו וגו': אימנה. אימין את עצמי, כמו ואשמאילה אשמאיל את עצמי. ואם תאמר היה לו לנקד ואיימינה, כך מצינו צמקום אחר (ש"צ יד, יט) אם אש להמיין, ואין נקוד להמיין:

<p>And Lot lifted up his eyes, and beheld all the plain of the Jordan, that it was well watered every where, before the LORD destroyed Sodom and Gomorrah, like the garden of the LORD, like the land of Egypt, as thou goest unto Zoar.</p>	<p>וַיִּשָּׂא-לֹוט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-כַּפְּר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה כְּגֶן-יְהוָה כְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאֵכָה צֹעַר:</p>	<p>וַיִּשָּׂא-לֹוט אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-כָּל-כַּפְּר הַיַּרְדֵּן כִּי כָלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שַׁחַת יְהוָה אֶת-סֹדֶם וְאֶת-עֲמֹרָה כְּגֶן-יְהוָה כְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּאֵכָה צֹעַר:</p>
<p>So Lot chose him all the plain of the Jordan; and Lot journeyed east; and they separated themselves the one from the other.</p>	<p>וַיִּבְחַר-לוֹ לֹוט אֶת כָּל-כַּפְּר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:</p>	<p>וַיִּבְחַר-לוֹ לֹוט אֶת כָּל-כַּפְּר הַיַּרְדֵּן וַיֵּסַע לֹוט מִקְדָּם וַיִּפְרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו:</p>
<p>Abram dwelt in the land of Canaan, and Lot dwelt in the cities of the Plain, and moved his tent as far as Sodom.</p>	<p>אֲבֹרָם יָשָׁב בְּאַרְץ-כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי חֶכְפֹּר וַיֵּאָהֵל עַד-סֹדֶם:</p>	<p>אֲבֹרָם יָשָׁב בְּאַרְץ-כְּנָעַן וְלֹוט יָשָׁב בְּעָרֵי חֶכְפֹּר וַיֵּאָהֵל עַד-סֹדֶם:</p>
<p>Now the men of Sodom were wicked and sinners against the LORD exceedingly.</p>	<p>וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם בִּישִׁין בְּמִמּוֹנֵהוּן וַחֲבִיבִין בְּגִוִּיתָהוּן קֹדֶם יְיָ לְחֹדָא:</p>	<p>וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים וְחַטָּאִים לַיהוָה מְאֹד:</p>
<p>And the LORD said unto Abram, after that Lot was separated from him: 'Lift up now thine eyes, and look from the place where thou art, northward and southward and eastward and westward;</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם לֹוט אַחֲרָיָהּ וַיִּשָּׂא עַתָּה עֵינֶיךָ וְרָאָה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲבֹרָם לֹוט אַחֲרָיָהּ וַיִּשָּׂא עַתָּה עֵינֶיךָ וְרָאָה מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אַתָּה שָׁם צָפֹנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה:</p>
<p>for all the land which thou seest, to thee will I give it, and to thy seed for ever.</p>	<p>כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶיךָ עַד עֲלָמָא:</p>	<p>כִּי אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶיךָ עַד עֲלָמָא:</p>
<p>And I will make thy seed as the dust of the earth; so that if a man can number the dust of the earth, then shall thy seed also be numbered.</p>	<p>וְאֲשֶׁנִּי יֵת בְּנֶד סְגִיאִין כְּעַפְרָא דְאַרְעָא כְּמֹא דְלִית אִפְשָׁר לְגַבַּר לְמַמְנֵי יֵת עַפְרָא דְאַרְעָא אִף בְּנֶד לֹא יִתְמַנּוּן:</p>	<p>וְשִׁמַּתִּי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּעַפְר הָאָרֶץ אֲשֶׁר-אִם-יִכָּל אִישׁ לְמַנּוֹת אֶת-עַפְר הָאָרֶץ גַּם-זֶרְעֶךָ יִמְנָה:</p>

- (10) כי כלה משקה. ארץ נחלי מים (אונקלוס): לפני שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אותו מישור: כגן ה'. לאילנות (ספרי עקב יא, י): כארץ מצרים. לזרעים (שם): באבה צער. עד זוער. ומדרש אגדה דורשו לגנאי, על שהיו שטופי ומה צחר לו לזוט בשכונתם. (זמסכת הוריות י"ז ב'ר):
- (11) כבר. מישור כתר גומו: מקדם. נסע מאכל אצרים (למזרח), והלך לו למערבו של אצרים, נמצא נוסע ממזרח למערב. ומדרש אגדה (ב"ר) הסיע עזמו מקדמונו של עולם, אמר, אי אפשר לא באצרים ולא באלהיו:
- (12) ויאהל. נטה אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום:
- (13) ואנשי סדום רעים. ואף על פי כן לא נמנע לזוט מלשכון עמהם. ורבותינו (יומא לה): למדו מכאן שם רשעים ירקב (משלי י, ז): רעים. בגופם: וחטאים. בזמנום (סנהדרין קט. ב"ר): לה' מאד. יודעים רבונם ומתכוונים למרוד זו (מדרש אגדה):
- (14) אחרי הפרד לזוט. כל זמן שהרשע עמו, היה הדבור פורש ממנו (תנחומא וילא י) (ולעיל שהיה לזוט אלזו וכתיב וירא ה' אל אצרים, באותה שעה כשר היה, וק"ל):

17	Arise, walk through the land in the length of it and in the breadth of it; for unto thee will I give it.	קום הִתְחַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאֻרְכָּהּ וּלְרֵחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנֶנָּה: קום הִלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאֻרְכָּהּ וּלְרֵחְבָּהּ אֲרִי לְךָ אֶתְנֶנָּה:	קום הִתְחַלֵּךְ בְּאֶרֶץ לְאֻרְכָּהּ וּלְרֵחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְנֶנָּה:	17
18	And Abram moved his tent, and came and dwelt by the terebinths of Mamre, which are in Hebron, and built there an altar unto the LORD.	וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מַמְרֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן וַיִּבֶן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה: (פ)	וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלְנֵי מַמְרָא מִמְרָא דְּבַחְבְּרוֹן וַיִּבְנֵא תַמְן מִדְּבַחַא קֳדָם יי:	18
XIV	And it came to pass in the days of Amraphel king of Shinar, Arioch king of Ellasar, Chedorlaomer king of Elam, and Tidal king of Goiim,	וַהֲוָה בַּיּוֹמִי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶכָּא דְּבָבֵל אַרְיוֹךְ מֶלֶכָּא דְּאֶלְסַר כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶכָּא דְּעִילָם וַתִּדְעַל מֶלֶכָּא דְּעִמְמִי:	וַהֲוָה בַּיּוֹמִי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ־שִׁנַּר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶךְ עִילָם וַתִּדְעַל מֶלֶךְ גֹּיִם:	רביעי יא
2	that they made war with Bera king of Sodom, and with Birsha king of Gomorrah, Shinab king of Admah, and Shemeber king of Zeboiim, and the king of Bela—the same is Zoar.	עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בֶּרֶע מֶלֶךְ סֹדִם וְאֶת־בִּרְשָׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שְׁנָאבֹו מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאֵאבֶר מֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְע הַיֵּא־צֶעֶר:	עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־בֶּרֶע מֶלֶךְ סֹדִם וְאֶת־בִּרְשָׁע מֶלֶךְ עֲמֹרָה שְׁנָאבֹו מֶלֶךְ אַדְמָה וְשִׁמְאֵאבֶר מֶלֶךְ צִבּוֹיִם וּמֶלֶךְ בִּלְע הַיֵּא־צֶעֶר:	2
3	All these came as allies unto the vale of Siddim—the same is the Salt Sea.	כָּל אֵלֶּיִן אֶתְכַנְּשׁוּ לְמִישָׁר חֻקְלִיא הוּא אֶתֶר יָמָא דְּמִלְחָא:	כָּל־אֵלֶּה חֻבְּרוּ אֶל־עֶמֶק הַשָּׁדִיִּים הוּא יָם הַמֶּלַח:	3
4	Twelve years they served Chedorlaomer, and in the thirteenth year they rebelled.	תִּרְתָּא עֶסְרֵי שָׁנִין פִּלְחוּ יֵת כְּדֻרְלַעְמֶר וַתִּלֵּת עֶסְרֵי שָׁנִין מִרְדּוּ:	שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדֻרְלַעְמֶר וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מִרְדּוּ:	4
5	And in the fourteenth year came Chedorlaomer and the kings that were with him, and smote the Rephaim in Ashteroth-karnaim, and the Zuzim in Ham, and the Emim in Shaveh-kiriathaim,	וּבְאַרְבַּע עֶסְרֵי שָׁנִין אֶתָּא כְּדֻרְלַעְמֶר וּמִלְכֵיָא דְּעַמִּיָּה וּמַחוּ יֵת גִּבְרִיא דְּבַעֲשָׁתִּירַת קִרְנִים וַיִּתּוּ תְּקִיפֵיא דְּבַהֲמָתָא וַיִּתּוּ אִימָתָנִי דְּבִשְׁנָה קִרְיָתַיִם:	וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדֻרְלַעְמֶר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת־רִפְאִים בְּעֶשְׂתִּירַת קִרְנִים וְאֶת־הַזּוּזִים בְּהָם וְאֶת־הָאִמִּים בְּשָׁנָה קִרְיָתַיִם:	5

(16) אשר אם יוכל איש. כשם שאי אפשר לעפר להמונות, כך זרעך לא ימנה (אונקלוס):

(18) ממרא. שם אדם (צ"ר מצח):

(1) אמרפל. הוא נמרוד, שאמר לאברהם פול לחוך כצנן האש (עירוצין נג): מלך גוים. מקום יש ששמו גוים. על שם שנתקצו שמה מלמה אומות ומקומות, והמליכו איש עליהם, ושמו תדעל. (צ"ר שם):

(2) ברע. רע לשמים ורע לצריות (תנחומא): ברשע. שנתעלה צרשע (שם): שנאב. שונא אציו שצשמים (שם): שומאבר. שם אצד לעוף ולקפוח, ולמרוד צהקצ"ה (שם): בלע. שם העיר:

(3) עמק השדים. כך שמו (מדרש אגדה), על שם שהיו צו שדות הרצה (אונקלוס). ומדרש אגדה יש הרצה: הוא ים

המלח. לאחר זמן נמשך הים לחוכו ונעשה ים המלח (שם). ומדרש אגדה (צ"ר) אומר, שנתקצו הנוריס סביבותיו ונמשכו יאוריס לחוכו:

(4) שתים עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הללו את כדורלעומר: (ה)

6 and the Horites in their mount Seir, unto El-paran, which is by the wilderness.	וְיַת חֹרָאֵי דְבִטּוֹרָא דְשַׁעִיר עַד מִישַׁר פֶּאֶרָן דְסַמִּיד עַל מִדְבָּרָא:	6 וְיַת־חֹרֵי בְּהֶרֶם שַׁעִיר עַד אֵיל פֶּאֶרָן אֲשֶׁר עַל־הַמִּדְבָּר:
7 And they turned back, and came to En-mishpat—the same is Kadesh—and smote all the country of the Amalekites, and also the Amorites, that dwelt in Hazazon-tamar.	וְתָבוּ וַאֲתוּ לְמִישַׁר פְּלֹג דִּינָא הִיא רָקַם וּמָחוּ יַת כָּל חֲקַל עַמְלָקָא וְאַף יַת אַמּוֹרָאָה דִּי־תִיב בְּעִין גְּדִי:	7 וַיָּשֻׁבוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־עֵין מִשְׁפָּט הוּא קֶדֶשׁ וַיַּכּוּ אֶת־כָּל־שָׂדֶה הָעַמְלָקִי וְגַם אֶת־הָאֲמֹרִי הַיֹּשֵׁב בְּחֶצְצָן תְּמָר:
8 And there went out the king of Sodom, and the king of Gomorrah, and the king of Admah, and the king of Zeboiim, and the king of Bela—the same is Zoar; and they set the battle in array against them in the vale of Siddim;	וַיֵּצֵא מֶלֶךְ סֹדֹם וּמֶלֶךְ עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ אַדְמָה וּמֶלֶךְ צִבְיִים וּמֶלֶךְ בֶּלַע הוּא־צֹר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק הַשִּׁדִּים:	8 וַיֵּצֵא מֶלֶךְ־סֹדֹם וּמֶלֶךְ־עֲמֹרָה וּמֶלֶךְ־אַדְמָה וּמֶלֶךְ־צִבְיִים וּמֶלֶךְ־בֶּלַע הוּא־צֹר וַיַּעֲרְכוּ אֹתָם מִלְחָמָה בְּעֶמֶק הַשִּׁדִּים:
9 against Chedorlaomer king of Elam, and Tidal king of Goiim, and Amraphel king of Shinar, and Arioch king of Ellasar; four kings against the five.	עִם כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶךְ דְּעִילָם וְתִדַּל מֶלֶךְ דְּעִימִי וְאַמְרַפֶּל מֶלֶךְ דְּבִבֵּל וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ דְּאֵלְסַר אַרְבַּעָא מְלָכִין לְקִבִּיל חֲמִשָּׁא:	9 אֶת כְּדֻרְלַעְמֶר מֶלֶךְ עִילָם וְתִדַּל מֶלֶךְ גּוֹיִם וְאַמְרַפֶּל מֶלֶךְ שִׁנָּר וְאַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֵלְסַר אַרְבַּעָה מְלָכִים אֶת־חֲמִשָּׁה:
10 Now the vale of Siddim was full of slime pits; and the kings of Sodom and Gomorrah fled, and they fell there, and they that remained fled to the mountain.	וּמִישַׁר חֲקִלְיָא בִּירָן בִּירָן מִסָּקֵן חִימְרָא וַעֲרָקוּ מֶלֶךְ דְסֹדֹם וְעַמְרֹרָה וַיִּפְּלוּ תַּמָּן וּדְאִשְׁתְּאָרוּ לְטוֹרָא עֲרָקוּ:	10 וְעֶמֶק הַשִּׁדִּים בָּאֶרֶת בָּאֶרֶת חָמָר וַיִּנָּסוּ מֶלֶךְ־סֹדֹם וְעַמְרֹה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנִּשְׁאָרִים הָרָה נָסוּ:

(5) ובארבע עשרה שנה. למרדן (שצח יא. ז"ר): בא כדרלעומר. לפי שהוא היה צעל המעשה, נכנס צעוצי הקורה

(ז"ר): והמלכים וגו'. אלו שלשה מלכים: הזוזים. הם זמזומים (דברים ז, כ):

(6) בהררם. זהר שלהם: איל פארן. כתרומתו מישר. ואומר אני, שאין איל לשון מישור, אלא מישור של פארן איל שמו, ושל ממרא אלוי שמו (יג, יח), ושל ירדן ככר שמו (יג, יח), ושל שטים אצל שמו, אצל השטים (במדבר לג, מט), וכן צעל ג' (יהושע יא, יז) צעל שמו, וכולן מתורגמין מישר, וכל אחד שמו עליו: על המדבר. אצל המדבר, כמו ועליו מטוה מנשה (במדבר ז, כ):

(7) עין משפט הוא קדש. על שם העמיד, שעתידין משה ואהרן להשפט שם על עסקי אבות העין, והם מי מריבה (תנחומא). ואונקלוס תרגמו כפשוטו, מקום שהיו בני המדינה מתקצנים שם לכל משפט: שדה העמלקי. עדיין לא נולד עמלק, ונקרא על שם העמיד (שם ז"ר): בחצצן תמר. הוא עין גדי (אונקלוס), מקרא מלא (דברי הימים ז, כ, ז) ציהושפט:

(9) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן נצחו המועטים, להודיען שגבורים היו, ואף על פי כן לא נמנעו אברהם מלרדוף אחריהם:

(10) בארת בארת חמר. בארות הרצה היו שם, שנוטלים משם אדמה לטיט של בנין (ז"ר). ומדרש אגדה (שם), שהיה הטיט מוגבל (מגובל) זהם, ונעשה נס למלך סדום שיצא משם, לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינים שניצולו אברהם מאור כשדים מכבשן האש, וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע (ז"ר מז, ז): הרה נסו. להר נסו, הרה כמו להר, כל מיצה שנריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה (יצמות יג). ויש חילוק בין הרה להרה שה"א צבוקף המיצה עומדת במקום למ"ד שצראשה, אצל (ס"א ז) אינה עומדת במקום למ"ד, ונקודה (ס"א) לנקוד (פתח תחתיה, והרי הרה כמו

- 11 And they took all the goods of Sodom and Gomorrah, and all their victuals, and went their way. וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־רָכֶשׁ סְדֹם וְעִמּוֹרָה וְאֶת־כָּל־אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ:
- 12 And they took Lot, Abram's brother's son, who dwelt in Sodom, and his goods, and departed. וַיִּקְחוּ אֶת־לוֹט וְאֶת־רָכֶשׁוֹ בֶּן־אֲחִי אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יֹשֵׁב בְּסֹדֶם:
- 13 And there came one that had escaped, and told Abram the Hebrew—now he dwelt by the terebinths of Mamre the Amorite, brother of Eshcol, and brother of Aner; and these were confederate with Abram. וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיַּגֵּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאֵלֹנֵי מַמְרֵה הָאֲמֹרִי אֲחִי אֶשְׁכּוֹל וְאֲחִי עֲנָן וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית־אַבְרָם:
- 14 And when Abram heard that his brother was taken captive, he led forth his trained men, born in his house, three hundred and eighteen, and pursued as far as Dan. וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיֵּרָק אֶת־חַנְיָכָיו וַיְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן:
- 15 And he divided himself against them by night, he and his servants, and smote them, and pursued them unto Hobah, which is on the left hand of Damascus. וַיַּחֲלֶק עֲלֵיהֶם לַיְלָה הוּא וְעַבְדָּיו וַיִּירָדְפֻם עַד־חֹבָה אֲשֶׁר מִשְׁמָאל לְדַמְשָׁק:

להר, או כמו אל הר, ואינו מפרש לאיזה הר, אלא שכל אחד גם באשר מצא הר תחלה. וכשהוא נותן ה"א בראשה לכתוב ההרהאו המדברה, פתרונו כמו אל ההר או כמו לההר (להר), ומשמע לאותו הר הידוע ומפורש צפרשה: (12) והוא יושב בסדום. מי גרס לו זאת, ישיצמו בסדום (צ"ר):

(13) ויבא הפליט. לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה, והוא שכחצו פי רק עוג נשאר מיתר הרפאים (דברים ג, יא), וזה נשאר, שלא הרגוהו אמרפל וחזיריו כשהכו הרפאים צעטורות קרנים. תנחומא (חקת כה). ומדרש בראשית רבה (מב, ח), זה עוג שפלט מדור המבול (גדה סא. יוצ"ע), וזהו מיתר הרפאים, שנאמר (ו, ד) הנפילים ה'יו בלך וגו', ומתכוין שיהרג אצרכם וישא את שרה (צ"ר): העברי. שצא מעצר הנהר. (צ"ר סס): בעלי ברית אברם. שכרתו עמו ברית (צ"ר) (ס"א, דבר אחר שהשיאו לו ענה על המילה (צ"ר) כמו שמפורש במקום אחר):

(14) וירק. כמרגומו וזריו, וכן וירקוטי ארביקס קרב (ויקרא כו, לג), אזדיין צמרצי עליכם, וכן ארביק קרצי (שמות טו, ט), וכן וירק קרצי וקצר (תהלים לה, ג) (פס"ז): חניכיו. חנכו חציב (ס"א קרי), זה אליעזר (פס"ז) שחנכו למצות, והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד זה, וכן תנוד לנער (משלי כב, ו), תנפת המצח (צמדבר ז, יא), תנפת הצח (תהלים ל, א), וצלע"ז קורין לו אינניי"ר וצרכ"י אישטרייני"ר: שמונה עשר וגו'. רבותינו אמרו (נדרים לב). אליעזר לצדו היה, והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשש כחור, שראה שעדיין צניו להעמיד שם עגל (סנהדרין לו):

(15) ויחלק עליהם. לפי פשוטו סרס המקרא, ויחלק הוא ועצדיו עליהם לילה, כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כצורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה (צ"ר), שנחלק הלילה, וצחצח הראשון נעשה לו גם, חציו השני נשמר וצא לו לחצות לילה של מצרים: עד חובה. אין מקום ששמו חובה, ודן קורא חובה, על שם עבודת אלילים שעמידה להיות שם (תנחומא):

<p>16 And he brought back all the goods, and also brought back his brother Lot, and his goods, and the women also, and the people.</p>	<p>וַיָּשָׁב אֶת כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וְרֶכֶשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הָעָם:</p>	<p>16 וַיָּשָׁב אֶת כָּל-הָרֶכֶשׁ וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וְרֶכֶשׁוֹ הַשִּׁיב וְגַם אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הָעָם:</p>
<p>17 And the king of Sodom went out to meet him, after his return from the slaughter of Chedorlaomer and the kings that were with him, at the vale of Shaveh—the same is the King's Vale.</p>	<p>וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם לִקְרֹאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדֻרְלַעְמֹר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר-אִתּוֹ אֶל-עַמְקֵי שָׁוֵה הוּא עַמְקֵי הַמֶּלֶךְ:</p>	<p>17 וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סֹדֶם לִקְרֹאתוֹ אַחֲרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדֻרְלַעְמֹר וְאֶת-הַמְּלָכִים אֲשֶׁר-אִתּוֹ אֶל-עַמְקֵי שָׁוֵה הוּא עַמְקֵי הַמֶּלֶךְ:</p>
<p>18 And Melchizedek king of Salem brought forth bread and wine; and he was priest of God the Most High.</p>	<p>וּמֶלֶכִּי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וַיַּיִן וְהוּא כֹהֵן לַאלֹהִים עֶלְיוֹן:</p>	<p>18 וּמֶלֶכִּי-צֶדֶק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וַיַּיִן וְהוּא כֹהֵן לַאלֹהִים עֶלְיוֹן:</p>

(17) עמק שוה. כך שמו, ותרגומו למישר מפנה, פנוי מאילנות ומכל מכשול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא (אונקלוס), בית ריס אחד, שהוא שלשים קנים (פייט שקלים אז ראית), שהיה מיוחד למלך לזחק שם. ומדרש אגדה (צ"ר), עמק שהשוו שם כל האומות, והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין: (18) ומלכי צדק. מדרש אגדה הוא שם בן נח (נדרים לב: צ"ר): לחם ויין. כך עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש אגדה, רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו (צ"ר מד, ז): (19) קנה שמים וארץ. כמו עשה שמנים וארץ (תהלים קמו, ו), על ידי עשייתן קנאן להיות שלו: (20) אשר מגן. אשר הסגיר, וכן אֶמְגֵּךְ יִשְׂרָאֵל (הושע יא, ח): ויתן לו. אברהם (יו"ע), מעשר מכל אשר לו, לפי שהיה כהן: (21) תן לי הנפש. (הגופים) מן השני שלי שהנלח, החזר לי הגופים לבדם: (22) הרמתי ידי. לשון שבועה (צ"ר), מרים אני את ידי לאל עליון, וכן צִי נִשְׁבַּעְתִּי (בראשית כב, טז), נשבע אני, וכן נִשְׁבַּעְתִּי (פסוק השדה קח ממני (שם כג, יג), נותן אני לך כסף השדה וקחהו ממני:

<p>that I will not take a thread nor a shoe-latchet nor aught that is thine, lest thou shouldest say: I have made Abram rich;</p>	<p>אם מחוט ועד שרוך-נעל ואם-אקח מכל-אשר-לך ולא תאמר אני העשיתי את-אברם:</p>	<p>23</p>
<p>save only that which the young men have eaten, and the portion of the men which went with me, Aner, Eshcol, and Mamre, let them take their portion.'</p>	<p>בְּלִעְדֵּי רֶק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחֵלֶק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עֲנֵר אֶשְׁכּוֹל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֵלָקָם: (ס)</p>	<p>24</p>
<p>After these things the word of the LORD came unto Abram in a vision, saying: 'Fear not, Abram, I am thy shield, thy reward shall be exceeding great.'</p>	<p>אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר-יְהוָה אֶל-אַבְרָם בְּמַחְזָה לֵאמֹר אֶל-תִּירָא אֲבָרָם אֲנִי מִגֵּן לְךָ שְׂכָרְךָ תִּרְבֶּה מְאֹד:</p>	<p>יב</p>
<p>And Abram said: 'O Lord God, what wilt Thou give me, seeing I go hence childless, and he that shall be possessor of my house is Eliezer of Damascus?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲבָרָם יְיָ אֱלֹהִים מָה תִּתֶּן לִי וְאֵנָּה אֵיזִיל דְּלֹא וְלֹד וּבֶר פְּרִיָסָא הָדִין דְּבִבְיָתִי הוּא דְּמִשְׁקָאָה אֱלִיעֶזֶר:</p>	<p>2</p>
<p>And Abram said: 'Behold, to me Thou hast given no seed, and, lo, one born in my house is to be mine heir.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי:</p>	<p>3</p>

(23) אם מחוט ועד שרוך נעל. אעכז לעצמי מן השבי: ואם אקח מכל אשר לך. ואם תאמר לכת לי שכר מצית גנוזך, לא חקם: ולא תאמר וגו'. שהקצ"ה הצמיחני לעשרני, שנאמר וְאֶצְקֶקְךָ וְגו' (יב, ז):

(24) הנערים. עבדי אשר הלכו אחי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו', ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר (טו) הוא ועצדיו ויפס, וענר וחזיריו ישבו על הכלים לשמור, אפלו הכי הם יקחו חלקם, וממנו למד דוד, שאמר קְחָלֶךָ הַיָּד בְּמִלְחָמָה וְיִשְׁכַּח עַל הַכִּלִּים יָקְדוּ יַחְלֶקוּ (שמואל-א, ל, כד), ולכן נאמר וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמְעַלָּה וַיִּשְׁמְעָה לְחָק וּמִשְׁפָּט (שם פסוק כה), לא נאמר והאלה, לפי שכבר נתן החוק צימי אצרהם (צ"ר):

(1) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר, סמוך. אחרי, מופלג (צ"ר מד, ה). אחר הדברים האלה, אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים, והיה דואג ואומר שמא קבלתי שכר על כל דקותי, לכך אמר לו המקום אל תירא אצרכ. אנכי מגן לך. מן העונש, שלא תענש על כל אותם נפשות שהרגת (צ"ר), ומה שאתה דואג על קבול שכרך, שכרך הרבה מאד (צ"ר):

(2) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פירשו לשון יורש, וחזר לו ער וענה (מלאכי ב, יב), ערירי בלא יורש, כאשר תאמר ויבִלְל תְּבִיאֲתִי תְּשָׁרֵשׁ (איוב לא, יב), תעקר שרשיה, כך לשון ערירי חסר צניס וצלע"ז דעזענפאט"ס. ולי נראה ער ועונה, מגזרת וְלִבִּי עַר (שיר השירים ה, ז), וערירי לשון חורבן, וכן ערו ערו (תהלים קלז, ו), וכן ערות יסוד (חזקוני ג, יג), וכן ערער תתערער (ירמיה נא, נח), וכן כי אֶרְכָּה עָרָה (נפניה ב, יד): ובן משק ביתי. כחגומו, שכל ציטי ניזון על פיו, כמו ועל פִּיךָ יִשָּׁק (בראשית מא, מ), אפוטרופא שלי, ואילו היה לי בן היה צני ממונה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה (צ"ר) שרדף המלכים עד דמשק, ובגמרא שלנו (יומא כח): דרשו נוטריקון, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

(3) הן לי לא נתת זרע. ומה תועלת בכל אשר נתן לי:

<p>And, behold, the word of the LORD came unto him, saying: 'This man shall not be thine heir; but he that shall come forth out of thine own bowels shall be thine heir.'</p>	<p>וַהֲנֵה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמְעֵיךָ הוּא יִירָשְׁךָ: וְהָא פִתְגָמָא דִּי עֲמִיָּה לְמִימַר לֹא יִירָתְנָךְ דִּין אֱלֹהִין בֵּר דְּתוֹלִיד הוּא יִירָתְנָךְ:</p>
<p>And He brought him forth abroad, and said: 'Look now toward heaven, and count the stars, if thou be able to count them'; and He said unto him: 'So shall thy seed be.'</p>	<p>וַיּוֹצֵא אֹתוֹ חֲחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעֶךָ: וְאִפִּיק יִתִּיָּה לְבָרָא וַאֲמַר אֶסְתְּכִי כַּעַן לְשָׁמַיָא וּמִנִּי כּוֹכְבֵיָא אִם תְּפּוּל לְמִמִּנִּי יִתְהוֹן וַאֲמַר לִיה כָּדִין יִהוֹן בְּנָךְ:</p>
<p>And he believed in the LORD; and He counted it to him for righteousness.</p>	<p>וַהֲאָמֵן בִּיהוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחֲשַׁבְהָ לִיה לְזָכוֹ:</p>
<p>And He said unto him: 'I am the LORD that brought thee out of Ur of the Chaldees, to give thee this land to inherit it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כַּשְׁדִּים לָתֵת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ: וַאֲמַר לִיה אֲנָא יְיָ דְאַפִּיקְתָּךְ מֵאוּר דְּכַסְדָּאִי לְמַתָּן לְךָ יֵת אֶרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:</p>
<p>And he said: 'O Lord God, whereby shall I know that I shall inherit it?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוָה בְּמָה אֵדַע כִּי אִירָשְׁנָה: וַאֲמַר יְיָ אֱלֹהִים בְּמָה אֵדַע אֲרִי אִירְתֶּנָּה:</p>
<p>And He said unto him: 'Take Me a heifer of three years old, and a she-goat of three years old, and a ram of three years old, and a turtle-dove, and a young pigeon.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַח־לִי עֵגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלֶּשׁ וְתֹר וְגֹזָל: וַאֲמַר לִיה קְרִיב קְדָמִי עֵגְלִין תְּלָתָא וְעִזִּין תְּלָתָא וְדָכְרִין תְּלָתָא וְשִׁפְנִינָא וְכֹר יוֹנָה:</p>
<p>And he took him all these, and divided them in the midst, and laid each half over against the other; but the birds divided he not.</p>	<p>וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה וַיַּבְתֵּר אֹתָם בִּתְּנָךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־בְּתָרוֹ לְקָרְאֵת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצֹּפֶר לֹא בָתַּר: וְקָרִיב קְדָמוּהִי יֵת כָּל אֱלִין וּפְלִיגִי יִתְהוֹן בְּשֵׁוֹי וַיַּהֲב פְּלִגִּיא פִּילַג לְקַבִּיל חֲבֵרִיָּה וְיֵת עוֹפָא לֹא פְלִיגִי:</p>

(5) ויוצא אתו החוצה. לפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו (שבת קנו.), אמר לו לא מאכסגנינות שלך שראית צמזמות שאיך עמיד בן, אצרכס אין לו בן, אצל אצרכס יש לו בן, וכן שרי לא חלד, אצל שרה חלד (ב"ר), אני קורא לנכס שם אחר וישתנה המזל. דבר אחר, הוציאו מחללו של עולם והגזיחו למעלה מן הכוכבים, וזהו לשון הצטמח מלמעלה למטה (תנחומא חיי שרה ו ב"ר):

(6) והאמן בה. לא שאל לו אות על זאת, אצל על ירושת הארץ שאל לו אות, ואמר לו צמה אדע: ויחשבה לו צדקה. הקצ"ה חשבה לאצרכס לזכות ולצדקה, על האמונה שהאמן בו. דבר אחר צמה אדע, לא שאל לו אות, אלא אמר לפניו, הודיעני באיזה זכות יתקיימו צה, אמר לו הקצ"ה בזכות הקרצנות (תענית כז):

(9) עגלה משלשת. שלשה עגלים רמז לשלשה פרים, פרי יום הכפורים ופרי העלם דבר של צבור ועגלה ערופה (ב"ר מד, יד): ועז משלשת. רמז לשעיר הנעשה צפנים, ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת יחיד (ב"ר): ואיל משולש.

אשם ודאי ואשם חלוי, וכצבה של חטאת יחיד (ב"ר): ותור וגוזל. תור וכן יונה (ב"ר): (10) ויבתר אתם. חלק כל אחד לשני חלקים. ואין המקרא יוצא מידי פשוטו, לפי שהיה כורת ברית עמו לשמור הצטמתו להוריש לבניו את הארץ, כדכתיב (יה) ציוס ההוא קרת ה' את אצרכס צרית לאמר וגו', ודרך כורת ברית לחלק צמהה ולעצור בין

<p>II And the birds of prey came down upon the carcasses, and Abram drove them away.</p>	<p>וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם: וַנַּחַת עוֹפֹא עַל פְּלִגְיָא וַאֲפָרָח יִתְהוֹן אַבְרָם:</p>	<p>II וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם:</p>
<p>12 And it came to pass, that, when the sun was going down, a deep sleep fell upon Abram; and, lo, a dread, even a great darkness, fell upon him.</p>	<p>וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וַתִּרְדָּמָה נִפְלְהָ עַל־אַבְרָם וַהֲגָה אִמָּה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָ עָלָיו: וַהֲגָה שֶׁמֶשׁ לְמִיעַל וַשִּׁנְתָּה נִפְלְתָ עַל אַבְרָם וְהָא אִמָּה קָבַל סִגִּי נִפְלְתָ עָלָיו:</p>	<p>12 וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וַתִּרְדָּמָה נִפְלְהָ עַל־אַבְרָם וַהֲגָה אִמָּה חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלְתָ עָלָיו:</p>
<p>13 And He said unto Abram: 'Know of a surety that thy seed shall be a stranger in a land that is not theirs, and shall serve them; and they shall afflict them four hundred years;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אֲרִי דִיִּירִין יִהוֹן בְּנֶדָּ בְּאַרְעָ לֹא דִילְהוֹן וַיִּפְלְחוֹן בְּהוֹן וַיַּעֲנֹן יִתְהוֹן אַרְבַּע מָאָה שָׁנִין:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תִּדַּע כִּי־גֵר יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וַעֲנִי אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:</p>
<p>14 and also that nation, whom they shall serve, will I judge; and afterward shall they come out with great substance.</p>	<p>וְאִם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבָדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל:</p>	<p>14 וְאִם אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבָדוּ דָן אֲנִי וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גָּדוֹל:</p>
<p>15 But thou shalt go to thy fathers in peace; thou shalt be buried in a good old age.</p>	<p>וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְאַתָּה תִּתְכַנֵּן לָוֶה תִּתְקַבֵּר בְּסִיבֹ טָבָא:</p>	<p>15 וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־אֲבֹתֶיךָ וְאַתָּה תִּתְקַבֵּר בְּשִׁיבָה טוֹבָה:</p>

בְּתַרְיָה, כמה שנאמר להלן הַעֲזָרִים צִין בְּתַרְיָה הַעֲגָל (ירמיה לז, יט), אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר צִין הגזרים, הוא שלוחו של שכינה שהוא אש: ואת הצפור לא בחר. לפי שהאמות עובדי כוכבים ומזלות נמשלו לפרים ואילים ושעירים, שנאמר קִצְבוֹנֵי פָרִים רָצִים וגו' (תהלים כב, יג), ואומר הֲאֵלִי אֲשֶׁר רָאִיתָ צֶעַל הַקִּרְנִים, מִלְכֵי מִדֵּי וּפָרָס (דניאל ח, כ), ואומר וְהַצִּיר וְהַשְּׁעִיר, מִלֵּךְ יוֹן (שם כא). וישראל נמשלו לבני יונה, שנאמר יוֹנָתִי בְּסִגְיִי הִסָּלַע (שיר השירים ז, יד), לפיכך בחר הזהמות, רמז על האומות שיהיו פְּלִין והולכין, ואת הצפור לא בחר, רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם (פס"ז):

(11) העיש. הוא עוף, ועל שם שהוא עט ושואף אל הנצלות טעם עֲלֵי אוֹקֵל (לשה"כ איוב ט, כו), כמו וַשֶּׁעַט אֶל הַשָּׁלָל (שמואל"א טו, יט): על הפגרים. על הצתרים. (ס"א) הפגרים מתרגמין פגליא, אלא מתוך שהורגלו לתרגם איש בחרו ויהו פגליא, נחלקף להם תיבת פגליא לפגליא, ותרגמו הפגרים פגליא, וכל המתרגם כן טועה, לפי שאין להקיש בחרים לפגרים, שצתרים תרגומו פגליא, ופגרים תרגומו פגליא לשון פגול, כמו פָּגוּל הוא (ויקרא יט, ז), לשון פגור (כך שמעתי מפי רבינו יהודה ז"ר שמואל). וכן הגירסא דרש"י כ"י ובכ"י אחרת כתיב כך פ"י רבינו מאיר ז"ר שמואל): וישב. לשון נשיבה והפרחה, כמו יָשַׁב רוחו (תהלים קמו, יח), רמז שיצא דוד בן ישי לבלותם (פדר"א כח), ואין מניחים אותו מן השמים, עד שיצא מלך המשיח (פס"ז):

(12) והגה אימה וגו'. רמז לזרות וחשך של גלויות (ז"ר):

(13) כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, כיצד, יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב, ויעקב כשירד למצרים אמר (מו, ט) ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה, הרי ק"ץ, ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רד"ו, הרי ארבע מאות שנה (סד"ג פדר"א מח). ואם תאמר במצרים היו ארבע מאות, הרי קהת מיורדי מצרים היה, לא וחשוב שנתינו של קהת ושל עמרם, ושמונים של משה שהיה כשיצאו ישראל ממצרים, אין אתה מוצא אלא שלש מאות וחמשים, ואתה צריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר לידת עמרם, ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא להם. ולא נאמר בארץ מצרים, אלא לא להם, משנולד יצחק (כא, לו) וַיָּגֵר אֶצְרָבָהּ וגו', וַיָּגֵר יִצְחָק בְּגֵרָר, וַיַּעֲקֹב אֶרֶץ מִצְרָיִם (תהלים קה, כג), לגור בְּאֶרֶץ צָאנוּ (בראשית מו, ז):

(14) וגם את הגוי. וגם, לרבות ארבע מלכיות (ז"ר), שאף הם פְּלִים על ששעבדו את ישראל: דן אנכי. בעשר מכות (ז"ר): ברכוש גדול. צממון גדול כמו שנאמר וַיִּנְגְּלוּ אֶת מִצְרָיִם (שמות יב, לו):

(15) ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך. אציו עובד עבודה זרה והוא מְצַטְרוּ שִׁיבָה אֵלָיו, למדך שעשה תרח תשובה (תנחומא): תקבר בשיבה טובה. צָטְרוּ שִׁיעָשָׂה יִשְׁמַעֲלָל תְּשׁוּבָה צִימִיו (ז"ר לו), ולא יצא עשו לתרבות רעה צִימִיו, ולפיכך מת' שנים קודם זמנו (ז"ר סג, יז), ובו ציוס מרד עשו (ז"ר טז):

16	And in the fourth generation they shall come back hither; for the iniquity of the Amorite is not yet full. ⁷	וְדֹרָר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה:	וְדֹרָר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֲוֹן הָאֱמֹרִי עַד־הֵנָּה:
17	And it came to pass, that, when the sun went down, and there was thick darkness, behold a smoking furnace, and a flaming torch that passed between these pieces.	וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בֹּאָה וְעֹלָטָה הָיָה וְהָיָה תַנּוּר עֵשֶׂן וְלֶפֶיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגִּזְרִים הָאֵלֶּה:	וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בֹּאָה וְעֹלָטָה הָיָה וְהָיָה תַנּוּר עֵשֶׂן וְלֶפֶיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגִּזְרִים הָאֵלֶּה:
18	In that day the LORD made a covenant with Abram, saying: 'Unto thy seed have I given this land, from the river of Egypt unto the great river, the river Euphrates;	בַּיּוֹמָא הַהוּא גִזַּר יְיָ עִם אַבְרָם קִים לְמִימְרָא לְבָנָדָא יִתְּבִית יִתְּאֲרֵעָא הָדָא מִנְהָרָא דְּמִצְרַיִם עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פְּרָת:	בַּיּוֹמָא הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת־אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְהָר מִצְרַיִם עַד־הַנְּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת:
19	the Kenite, and the Kenizzite, and the Kadmonite,	וְיִתְּ שְׁלֵמָאִי וְיִתְּ קִנְזָאִי וְיִתְּ קַדְמוֹנָאִי:	וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֶת־הַקְּנִזִּי וְאֶת־הַקְּדֹמֹנִי:
20	and the Hittite, and the Perizzite, and the Rephaim,	וְיִתְּ חִתָּאִי וְיִתְּ פְּרִזָּאִי וְיִתְּ רִפְּאִים:	וְאֶת־הַחִתִּי וְאֶת־הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים:
21	and the Amorite, and the Canaanite, and the Girgashite, and the Jebusite. ⁸	וְיִתְּ אֱמֹרָאִי וְיִתְּ כְּנַעֲנָאִי וְיִתְּ גִּרְגִּשָׁאִי וְיִתְּ יְבוּסָאִי:	וְאֶת־הָאֱמֹרִי וְאֶת־הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגִּרְגִּשִׁי וְאֶת־הַיְּבוּסִי: (ס)
XVI	Now Sarai Abram's wife bore him no children; and she had a handmaid, an Egyptian, whose name was Hagar.	וְשָׂרַי אִשְׁתִּי אַבְרָם לֹא יָלְדָה לּוֹ וְלֶהָ אִמָּתָא מִצְרַיִתָּא וְשִׁמְהָ הָגָר:	וְשָׂרַי אִשְׁתִּי אַבְרָם לֹא יָלְדָה לּוֹ וְלֶהָ אִמָּתָא מִצְרַיִתָּא וְשִׁמְהָ הָגָר:

(16) ודורר רביעי ישובו הנה. לאחר שיגלו למצרים יהיו שם ג' דורות, והרביעי ישובו לארץ הזאת, לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וברת ברית זה, כדכתיב לתת לך את הארץ הזאת לרשתה, וכן היה, יעקב ירד למצרים, לא וחשוב דורותיו, יהודה פרץ וחזרונו, וכלב בן חזרון מצא הארץ היה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משתלם מארצו עד אותו זמן, שאין הקצ"ה נפרע מאומה עד שתמלא סאתה, שנאמר (ישעיה כז, ח) בָּסֶאֱסָףָה בְּשִׁלְטָהּ תִּרְיָצָה (סוטה ט).
(17) ויהי השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיקם (בראשית מז, לה), ויהי הם קוצרים איש (מלכים ב' יג, כא) כלומר ויהי דבר זה: השמש באה. שקעה: ועלטה היה. משך היום: והנה תנור עשן וגר. רמז לו שיפלו המלכיות עובדי אלילים בגיהנם (פס"ז): באה. טעמו למעלה, לכן הוא מצוה שצא כזר, ואם היה טעמו למטה באל"ף, היה מצוה כשהיא שוקעת, ואי אפשר לומר כן, שהרי כזר כחזר ויהי השמש לצא, והעצרת תנור עשן לאחר מכאן היתה, נמצא שכזר שקעה (פס"ז).
זה חילוק בכל חיצה לשון נקבה שסודה שתי אותיות, כמו צא, קס, שז, כשהטעם למעלה לשון עזר הוא, כגון זה, וכגון וְקָלָה בָּאָה (כט, ט), קָמָה בָּלְמַתִּי (לו, ז), הָיָה שָׂדֶה יִבְמָסֶךְ (רות א, טו), וכשהטעם למטה הוא לשון הווה, דבר שנעשה עכשיו והולך, כמו בָּאָה עַם הָאֵלָן (כט, ו), בָּעָרָב הָיָה בָּאָה וּבָעָרָה הָיָה בָּאָה (אסתר ב, יד):
(18) לזרעך נתתי. אמירתו של הקצ"ה כאילו היא עשויה (ב"ר מד, כב): הנהר הגדול נהר פרת. לפי שהוא דצוק לארץ ישראל קוראהו גדול, אף על פי שהוא מאוחר בארבעה נהרות (פס"ז) היוצאים מעדן, שנאמר וְהַקָּדָשׁ הַרְבִּיעִי הוּא פְּרָת (ב, יד), משל הדיוט, עזב מלך מלך (שבועות מז): הדבק לשחזור וישתחוו לך:
(19) את הקיני. עשר אומות יש כאן, ולא נתן להם אלא שבעה גוים, והשלשה אדום ומואב ועמון (ב"ר מד, כג), והם קיני קניזי קדמוני, עתידים להיות ירושה לעתיד (ב"ר נו. ב"ר כז), שנאמר אֲדָוִם וּמוֹאָב מִשְׁלוֹחַ יָדָם וַיִּגְי עִמּוֹן מִשְׁמַעְקָם (ישעיה יא, יד):
(20) ואת הרפאים. ארץ עוג, שנאמר זה ההוא יקרא ארץ רפאים (דברים ג, יג):

<p>And Sarai said unto Abram: ² 'Behold now, the LORD hath restrained me from bearing; go in, I pray thee, unto my handmaid; it may be that I shall be builded up through her.' And Abram hearkened to the voice of Sarai.</p>	<p>וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל-אַבְרָם הִנֵּה ² אֲנִי עֲצָרְנִי יְהוָה מִלֵּדֶת בֶּאֱנִי אֶל-שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה וַיִּשְׁמַע אַבְרָם לְקוֹל שָׂרַי:</p>
<p>And Sarai Abram's wife took Hagar ³ the Egyptian, her handmaid, after Abram had dwelt ten years in the land of Canaan, and gave her to Abram her husband to be his wife.</p>	<p>וַתִּקַּח שָׂרַי אִשְׁת-אַבְרָם אֶת- ³ הָגָר הַמִּצְרַיִת שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשְׂרֵי שָׁנִים לְשִׁבְתָּהּ אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָם אִשָּׁה לֹא לְאִשָּׁה:</p>
<p>And he went in unto Hagar, and ⁴ she conceived; and when she saw that she had conceived, her mistress was despised in her eyes.</p>	<p>וַיָּבֹא אֶל-הָגָר וַתֵּהָר וַתֵּרָא כִּי ⁴ הָרְתָהּ וַתִּקַּל גְּבִרְתָּהּ בְּעֵינֶיהָ:</p>
<p>And Sarai said unto Abram: 'My ⁵ wrong be upon thee: I gave my handmaid into thy bosom; and when she saw that she had conceived, I was despised in her eyes: the LORD judge between me and thee.'</p>	<p>וַתֹּאמֶר שָׂרַי אֶל-אַבְרָם חֲמָסִי ⁵ עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקֶךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וַאֲקַל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ:</p>
<p>But Abram said unto Sarai: 'Behold, ⁶ thy maid is in thy hand; do to her that which is good in thine eyes.' And Sarai dealt harshly with her, and she fled from her face.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-שָׂרַי הִנֵּה ⁶ שִׁפְחָתְךָ בְּיָדְךָ עֲשִׂי-לָהּ חֲטוֹב בְּעֵינֶיךָ וַתַּעֲנֶה שָׂרַי וַתִּבְרַח מִפָּנֶיהָ:</p>

- (1) שפחה מצרית. צת פרעה הייתה, כשראה נסים שנעשו לשרה, אמר, מוטב שזהא צתי שפחה צצית זה, ולא גצירה צצית אחר (צ"ר):
- (2) אוּלַי אבנה ממנה. לימד על מי שאין לו צנים שאינו צנוי אלא הרוס (צ"ר): אבנה ממנה. צזכות שאכנים צרתי לתוך ציתי: לקול שרי. לרוח הקדש שזה (צ"ר מה, צ):
- (3) ותקח שרה. לקחתה צצצרים אשריך שזכית לידצק צגוף קדוש כזה (סס ג): מקץ עשר שנים. מועד הקצוע לאשה ששהתה עשר שניםולא ילדה לצעלה חייב לישא אחרת (יצמות סד. צ"ר): לשבת אברם וגר. מגיד, שאין ישיצת חוזה לארץ עולה לו מן המנין, לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שיצא לארץ ישראל (סס):
- (4) ויבא אל הגר ותהר. מציאה ראשונה (צ"ר מה, ד): ותקל גבירתה בעיניה. אמרה, שרה זו אין סקרה כגלויה, מראה עזמה כאילו היא צדקת, ואינה צדקת, שלא זכחה להריון כל השנים הללו, ואני נתעצרתי מציאה ראשונה (צ"ר סס):
- (5) חמסי עליך. חמס העשוי לי, עליך אני מטיל העונש, כשהתפללת להקציה מה תסן לי וְאֲנִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי, לא התפללת אלא עליך, והיה לך להתפלל על שנינו, והייתי אני נפקדת עמך (צ"ר). ועוד, צצריך אתה חומס ממני, שאתה שומע צזיוני ושומק (צ"ר מה, ה): אנכי נתתי שפחתי וגר ביני וביניך. כל צינך צצמקרא חסר, וזה מלא, קרי ציה וְצִינֶיךָ (ר"ל נוכח לנקה), שהכניסה עין הרע צעיצורה של הגר והפילה עוצרה, הוא שהמלאך אומר להגר הֵךְ רָקָה, והלא כצר הרמה והוא מצטר לה שמהר, אלא מלמד שהפילה הריון הראשון (צ"ר):
- (6) ותענה שרי. הייתה משעצדת צה צקושי (צ"ר מה, ו):

7 And the angel of the LORD found her by a fountain of water in the wilderness, by the fountain in the way to Shur.	7 וַיִּמְצְאָהּ מַלְאָךְ יְהוָה עַל-עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעֵין בְּדֶרֶךְ שׁוּר:
8 And he said: 'Hagar, Sarai's handmaid, whence camest thou? and whither goest thou?' And she said: 'I flee from the face of my mistress Sarai.'	8 וַיֹּאמֶר הָגָר שִׁפְחַת שָׂרַי אֵי-מֵנָה בָּאת וְאַנְהָ תֵּלְכִי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שָׂרַי גִּבְרַתִּי אֲנִי בַּרְחַת:
9 And the angel of the LORD said unto her: 'Return to thy mistress, and submit thyself under her hands.'	9 וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה שׁוּבִי אֶל-גִּבְרַתְּךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יָדֶיהָ:
10 And the angel of the LORD said unto her: 'I will greatly multiply thy seed, that it shall not be numbered for multitude.'	10 וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הִרְבֵּה אֲרֵבָה אֶת-זַרְעֲךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְבּ:
11 And the angel of the LORD said unto her: 'Behold, thou art with child, and shalt bear a son; and thou shalt call his name Ishmael, because the LORD hath heard thy affliction.'	11 וַיֹּאמֶר לָהּ מַלְאָךְ יְהוָה הִנֵּה הָרָה וְיִלְדֶּת בֶּן וְקָרָאת שְׁמוֹ יִשְׁמָעֵאל כִּי-שָׁמַע יְהוָה אֶל-עֲנִיָּךְ:
12 And he shall be a wild ass of a man: his hand shall be against every man, and every man's hand against him; and he shall dwell in the face of all his brethren.'	12 וְהוּא יִהְיֶה פָּרָא אָדָם יָדוֹ בְּכָל וְיָד כָּל בּוֹ וְעַל-פָּנָיו כָּל-אֲחָיו יִשְׁכֹּן:
13 And she called the name of the LORD that spoke unto her, Thou art a God of seeing; for she said: 'Have I even here seen Him that seeth Me?'	13 וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוָה הַדֹּבֵר אֵלֶיהָ אַתָּה אֵל רֹאֵי כִּי אָמַרְתָּ הִגַּם הָלָם רְאִיתִי אַחֲרַי רֹאִי:

(8) אי מזה באת. מהיכן באת. יודע היה, אלא ליתן לה פתח ליכנס עמה בדצרים. ולשון אי מזה, איה המקום שתאמר עליו מזה אני בזה:

(9) ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל אמירה היה שלום לה מלאך אחר, לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה (צ"ר): (יא) (11) הנך הרה. כשתשובי תהרי, כמו הנך דקה, דאשת מנוח (שופטים יג, ה): וילדת בן. כמו ויולדת, ודומה לו ישבץ בלגון מקננת צאקזים (ירמיה כג, כג): וקראת שמו. זווי הוא, כמו שאומר לזכר וקראת את שמו יצק (יו, יט): (12) פרא אדם. אהב מדצרות (צ"ר) לזוד חיות, כמו שכתוב (להלן כה, ז) וישבץ במדבר ויהי רצה קשת: ידו בכל. לסטים: ויד כל בו. הכל שוגאין אותו ומתגרין בו (צ"ר מה, ט): ועל פני כל אחיו ישכון. שיהיה זרעו גדול: (13) אתה אל ראי. נקוד חט"ף קמ"ץ, מפני שהוא שם דבר, אלוה הראיה, שרואה בעלזון של עלוזין. (ס"א דבר אחר אתה אל ראי, ומשמע שהוא רואה הכל, ואין שום דבר רואה אותו): הגם הלא. לשון תימה, וכי סבורה הייתי שאף הלא במדצרות, ראיתי שלוחו של מקום, אחרי ראי אותם צביתו של אברהם, ששם הייתה רגילה לראות מלאכים (צ"ר), ומדע שהיתה רגילה לראותם, שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר מות גמות (שופטים יג, כב), וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא

	Wherefore the well was called Beer-lahai-roi; behold, it is between Kadesh and Bered.	עַל־כֵּן קָרָא לְבֵאֵר בְּאֵר לְחַי רֹאִי הַנֶּהָה בֵּין־קִדְשׁ וּבֵין בְּרֵד:	14
14	And Hagar bore Abram a son; and Abram called the name of his son,	וַיִּלְדֵת הָגָר לְאַבְרָם בֶּרֶ וַיִּקְרָא אֲבָרָם שֵׁם בְּרִיהָ דִּילִידַת הָגָר יִשְׁמַעְאֵל:	15
15	And Abram was fourscore and six years old, when Hagar bore Ishmael to Abram.	וַאֲבָרָם בֶּר תַּמְנִן וְשֵׁשׁ שָׁנִין כִּד יִלְדַת הָגָר יִת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם:	16
16	And when Abram was ninety years old and nine, the LORD appeared to Abram, and said unto him: 'I am God Almighty; walk before Me, and be thou wholehearted.	וַיֵּהִי אֲבָרָם בֶּן־תִּשְׁעִים שָׁנָה וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַאֲתָגְלִי יְיָ לְאַבְרָם וַאֲמַר לֵיהּ אֲנָא אֵל שְׂדֵי פָלַח קִדְמִי וְהָיִי שְׁלִים:	יד
XVII	And I will make My covenant between Me and thee, and will multiply thee exceedingly.'	וְאִתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וְאַרְבֶּה אוֹתָךְ בְּמֵאֵד מְאֹד:	2
2	And Abram fell on his face; and God talked with him, saying:	וַיִּפֹּל אֲבָרָם עַל־פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר:	3
3	'As for Me, behold, My covenant is with thee, and thou shalt be the father of a multitude of nations.	אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתְּךָ וְהָיִיתָ לֹאֵב תַמּוֹן גּוֹיִם:	4
4	Neither shall thy name any more be called Abram, but thy name shall be Abraham; for the father of a multitude of nations have I made thee.	וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמֹךְ אֲבָרָם וְהָיִיתָ שְׁמֹךְ אֲבָרָהָם כִּי אֲבִי־תַמּוֹן גּוֹיִם נִתְּתִיד:	5
5			

חרדה (צ"ר):

(14) באר לחי רואי. כתרגומו צירא דמלאך קימא איתחזי עליה:

(15) ויקרא אברהם שם וגו'. אף על פי שלא שמע אברהם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל, שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל (מדרש אגדה):

(16) ואברם בן שמונים וגו'. לשצחו של ישמעאל נכתב, להודיע שהיה בן י"ג שנה כשנימול, ולא עכב (מדרש אגדה):

(1) אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל צריה, לפיכך התהלך לפני, ואהיה לך לאלוה ולפטרון (צ"ר). וכן כל מקום שהוא במקרא פירושוכך, די שלו, והכל לפי הענין: התהלך לפני. כתרומתו פלח קדמי, הדבק בעבודתי: והיה תמים. אף זה צווי אחר צווי, היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו, התהלך לפני במצות מילה, וצדכר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מוס לפני (נדרים לא: תנחומא צ"ר). דבר אחר והיה תמים, עכשיו אתה חסר ה' איברים, צ' עינים, צ' אזנים, וראש הגויה, אוסיף לך אות על שמך. והיה מנין אותיותך רמ"ח, כמנין אצריך (תנחומא נדרים לב:):

(2) ואתנה בריתי. ברית של אהבה, וברית הארץ להורישנה לך על ידי מנוח וז (צ"ר):

(3) ויפל אברם על פניו. ממורא השכינה, שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד (תנחומא), ורוח הקדש נלצט עליו, וזה שנאמר בצלעם (צמדצר כד, 7) נפל וגלי עינים (אגדת בראשית), צברייתא דר"מ מלאכי בן (פרקי דר"א פכ"ט):

<p>6 And I will make thee exceeding fruitful, and I will make nations of thee, and kings shall come out of thee.</p>	<p>וְהַפְרֵתִי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד וְנָתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנִּי יֵצְאוּ:</p> <p>וְאֶפְשֵׁי יִתְךָ לְחֻדָּא וְאַחֲנֵנְךָ לְכַנְשָׁן וּמְלָכִין דְּשִׁלְשִׁין בְּעַמְמֵי מִנְךָ יִפְקִין:</p>	<p>6 וְהַפְרֵתִי אֶתְךָ בְּמֵאֵד מְאֹד וְנָתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנִּי יֵצְאוּ:</p>
<p>7 And I will establish My covenant between Me and thee and thy seed after thee throughout their generations for an everlasting covenant, to be a God unto thee and to thy seed after thee.</p>	<p>וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ:</p> <p>וְאָקִים יְת קִנְמִי בֵין מִימְרִי וּבִינְךָ וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֶרְךָ לְדִרְיָהוֹן לְקִים עֹלָם לְמַהְוִי לְךָ לֵאלֹהִי וּלְבֶנְךָ בְּתֶרְךָ:</p>	<p>7 וְהִקְמַתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית עוֹלָם לְהִיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ:</p>
<p>8 And I will give unto thee, and to thy seed after thee, the land of thy sojournings, all the land of Canaan, for an everlasting possession; and I will be their God.'</p>	<p>וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֻחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p> <p>וְאֶתִּין לְךָ וּלְבֶנְךָ בְּתֶרְךָ יְת אֶרֶע תּוֹתְבוֹתְךָ יְת כָּל אֶרֶעא דְּכַנְעַן לְאַחֲסִנַּת עֹלָם וְאַהְוִי לַהּוֹן לֵאלֹהִי:</p>	<p>8 וְנָתַתִּי לְךָ וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת־אֶרֶץ מִגְרֶיךָ אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאֻחֻזַּת עוֹלָם וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:</p>
<p>9 And God said unto Abraham: 'And as for thee, thou shalt keep My covenant, thou, and thy seed after thee throughout their generations.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם:</p> <p>וַיֹּאמֶר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יְת קִנְמִי תִשְׁר אֶת וּבֶנְךָ בְּתֶרְךָ לְדִרְיָהוֹן:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־בְּרִיתִי תִשְׁמֹר אַתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם:</p>
<p>10 This is My covenant, which ye shall keep, between Me and you and thy seed after thee: every male among you shall be circumcised.</p>	<p>זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:</p> <p>זֶה יְת קִנְמִי דְּתִשְׁרוּן בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין בְּנֶךָ בְּתֶרְךָ מִגְזֵר לְכוֹן כָּל דְּכוּרָא:</p>	<p>10 זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:</p>
<p>11 And ye shall be circumcised in the flesh of your foreskin; and it shall be a token of a covenant betwixt Me and you.</p>	<p>וְנִמְלֹתֶם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:</p> <p>וְתִגְזְרוּן יְת בְּסָרָא דְּעוּרְלַתְכוֹן וְהָיָה לְאוֹת קִים בֵּין מִימְרִי וּבֵינֵיכֶם:</p>	<p>11 וְנִמְלֹתֶם אֶת בְּשָׂר עֶרְלַתְכֶם וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם:</p>
<p>12 And he that is eight days old shall be circumcised among you, every male throughout your generations, he that is born in the house, or bought with money of any foreigner, that is not of thy seed.</p>	<p>וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:</p> <p>וּבֶן־תְּשֻׁמָּנָא יוֹמִין יִגְזֹר לְכוֹן כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּיתא וּזְבוּן כֶּסֶףא מִכָּל בֶּר עַמִּין דְּלֹא מִבְּנֶךָ הוּא:</p>	<p>12 וּבֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית וּמִקְנֵת־כֶּסֶף בֶּן־נָכָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרְעֶךָ הוּא:</p>

- (5) כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו (שבת קה. ז"ר), ורי"ש שהיתה צו צמחלה, שלא היה אז אלא לארס שהוא מקומו, ועכשיו אז לכל העולם (צרכות יג.), ואפילו רי"ש שהיתה צו צמחלה לא זה ממקומה, שאף יו"ד של שרי נתרעמה על השכינה, עד שהוסיפה ליהושע (ז"ר מז א), שנאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג, טז):
- (6) ונתתיך לגוים. ישראל ואדום, שהרי ישמעאל כבר היה לו ולא היה מצטרף עליו:
- (7) והקמותי את בריתי. ומה היא הצרית, להיות לך לאלהים:
- (8) לאחוות עולם. ושם אהיה להם לאלהים, אבל (צר ישראל) הדר בצורה לארץ כמי שאין לו אלוה (כתובות קי:):
- (9) ואתה. וי"ו זו מוסיף על ענין ראשון, אני הנה צריתי אתך, ואתה הוי זהיר לשמרו, ומה היא שמירתה. זאת צריתי אשר תשמרו המול לכם וגו':
- (10) ביני וביניכם וגו'. אותם של עכשיו: ובין זרעך אחריך. העמידין להוולד אחריך: המול. כמו להמול, כמו שאתה אומר עשות כמו לעשות:
- (11) ונמלחם. כמו ומלחם, והגז"ן צו יתירה ליסוד הנופל צו לפרקס, כמו נ' של נושך ונ' של נושא. ונמלחם כמו ונשחטם, אבל ימול לשון יפעל, כמו יעשה, יאכל. (ברש"י ישן אינו):

- 13 He that is born in thy house, and he that is bought with thy money, must needs be circumcised; and My covenant shall be in your flesh for an everlasting covenant.
- 14 And the uncircumcised male who is not circumcised in the flesh of his foreskin, that soul shall be cut off from his people; he hath broken My covenant.'
- 15 And God said unto Abraham: 'As for Sarai thy wife, thou shalt not call her name Sarai, but Sarah shall her name be.
- 16 And I will bless her, and moreover I will give thee a son of her; yea, I will bless her, and she shall be a mother of nations; kings of peoples shall be of her.'
- 17 Then Abraham fell upon his face, and laughed, and said in his heart: 'Shall a child be born unto him that is a hundred years old? and shall Sarah, that is ninety years old, bear?'
- 18 And Abraham said unto God: 'Oh that Ishmael might live before Thee!'
- הַמּוֹלֵד וְהַמּוֹלָה יִלְּדוּ בְּבֵיתְךָ וּבְמִקְנֶתְךָ כְּסִפְּךָ וְהִיתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרְכֶם לְבְרִית עוֹלָם:
- וְעֶרְלֹו זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בִּשְׂרוֹ עֶרְלָתוֹ וְנִכְרַתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ אֶת־בְּרִיתִי הַפֶּר: (ס)
- וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם שְׂרִי אֶתְּךָ לֹא תִקְרִי יֵת שָׁמָּה שְׂרִי אֲרִי שָׂרָה שְׁמָהּ:
- וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ וְהִיתָה לְגוֹיִם מִלְכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיוּ:
- וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבִּי הֲלֹבֶן מֵאָה־שָׁנָה וְיִלְּדַת שָׂרָה הֲבַת־תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד:
- וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לֹא יִשְׁמְעָאֵל יַחֲיֶיהָ לְפָנֶיךָ:
- וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קִדְּם יְיָ לִי יִשְׁמְעָאֵל יִתְקַיֵּם קִדְמָךָ:

- (12) יליד בית. שילדתו השפחה צצית: מקנת כסף. שקנאו משנולד:
- (13) המולד ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו, ולא אמר לשמונה ימים, ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר (ס"א לאחד) שמונה ימים, כמו שמפורש במסכת שבת (קלה:):
- (14) וערל זכר. כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה (שבת קח. ז"ר מו, ה): אשר לא ימול. משיגיע לכלל עונשין ונכרתה, אבל אצו אין ענוש עליו כרת, אבל עוצר בעשה (קידושין כט): ונכרתה הנפש. הולך ערירי (יצמות נה). ומת קודם זמנו (ת"כ אמור כז ג):
- (15) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע שרי לי ולא לאחרים, כי שרה סתם שמה, שמהא שרה על כל (ברכות יג. ז"ר):
- (16) וברכתי אותה. ומה היא הברכה, שחזרה לנערותה (ז"ר) שנאמר הִיא לי עֲדָנָה (בראשית יח, יב): וברכתי. בהנחת שדים כשנזכרה לכך ביום משתה של יצחק, שהיו מרגישים עליהם שהציאו אסופי מן השוק ואומרים בננו הוא, והציאה כל אחת בנה עמה ומניקתה לא הציאה, והיא היניקה את כולם (ז"מ פז. ז"ר כז ט). הוא שנאמר (כא, ז) הִנֵּיקָה צָנִים שָׂרָה ז"ר רמזו במקצת:
- (17) ויפל אברהם על פניו ויצחק. זה תרגם אונקלוס לשון שמחה וחדי, ושל שרה לשון מחוך, למדת שאברהם האמין ושמח, ושרה לא האמינה ולגלגה, וזהו שהקפיד הקצ"ה על שרה ולא הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות, כמו הַגְּלִילָה נְגִילָתִי (שמואל-א ג, כז), הַרְוָה אֶסָּה (שם-ב טו, כז), אף זו היא קיימת, וכך אמר בלבד, הנעשה חסד זה לאחר מה שהקצ"ה עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה. היתה כדאי לילד, ואף על פי שדורות הראשונים היו מולידים בני ת"ק שנה, בימי אברהם נתמעטו השנים כזר, ובא תשות כח בעולם, ולא ולמד מעשרה דורות שמנח ועד אברהם, שמהירו מולדותיהן בני ס' ובני ע':
- (18) לו ישמעאל יחיה. הלואי שיחיה ישמעאל, איני כדאי לקבל מתן שכר כזה: יחיה לפיך. יחיה ציראתך, כמו

<p>19 And God said: "Nay, but Sarah thy wife shall bear thee a son; and thou shalt call his name Isaac; and I will establish My covenant with him for an everlasting covenant for his seed after him.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יי בְּקוֹשָׁטָא שָׂרָה אֶתְתֶּךָ תֵּלִיד לְךָ בֵּר וְתִקְרִי יֵת שְׁמִיהּ יִצְחָק וְאָקִים יֵת קִמִּי עִמִּיהּ לְקִים עָלֵם לְבִנְהִי בְּתִרְוָהּ:</p>	<p>19 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבֹל שָׂרָה אֶשְׁתְּךָ יֵלֶדֶת לְךָ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְיָרְעוּ אַחֲרָיו:</p>
<p>20 And as for Ishmael, I have heard thee; behold, I have blessed him, and will make him fruitful, and will multiply him exceedingly; twelve princes shall he beget, and I will make him a great nation.</p>	<p>וְעַל יִשְׁמַעֲאֵל קִבְּלִית צְלוּתְךָ הָא בְּרִיכִית יְתִיה וְאַפִּישִׁית יְתִיה וְאַסְגִּיתִי יְתִיה לְחִדָּא לְחִדָּא תָרִי עֶסֶר רַבְרָבִין יוֹלִיד וְאַתְנִינִיה לְעַם סְגִי:</p>	<p>20 וְלִישְׁמַעֲאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּהוּ בִּרְכֵיתִי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ וְהִרְבֵּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאָד מְאֹד שְׁנַיִם־עָשָׂר נָשִׂאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי גָּדוֹל:</p>
<p>21 But My covenant will I establish with Isaac, whom Sarah shall bear unto thee at this set time in the next year.'</p>	<p>וְיֵת קִמִּי אָקִים עִם יִצְחָק תֵּלִיד לְךָ שָׂרָה לְזִמְנָא הֲדִין בְּשִׁתָּא אִיחְרָנָתָא:</p>	<p>21 וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה בַּשָּׁנָה הָאֲחֵרֶת:</p>
<p>22 And He left off talking with him, and God went up from Abraham.</p>	<p>וְשִׁיצִי לְמַלְלָא עִמִּיהּ וְאַסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי מַעְלוּוְהִי דְאַבְרָהָם:</p>	<p>22 וַיֵּכַל לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אַבְרָהָם:</p>
<p>23 And Abraham took Ishmael his son, and all that were born in his house, and all that were bought with his money, every male among the men of Abraham's house, and circumcised the flesh of their foreskin in the selfsame day, as God had said unto him.</p>	<p>וְדָבַר אַבְרָהָם יֵת יִשְׁמַעֲאֵל בְּרִיהּ וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתִיהּ וְיֵת כָּל זַבְיֵי פִסְפִּיהּ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית אַבְרָהָם וְגִזֵּר יֵת בְּסָרָא דְּעוֹרִלְתָּהוֹן בְּכָרְן יוֹמָא הֲדִין כְּמָא דְּמַלִּיל עִמִּיהּ יי:</p>	<p>23 וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־יִשְׁמַעֲאֵל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־יְלִידָיו בֵּיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶּפּוֹ כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵּית אַבְרָהָם וַיִּמַּל אֶת־בָּשָׂר עֶרְלָתָם בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִים:</p>
<p>24 And Abraham was ninety years old and nine, when he was circumcised in the flesh of his foreskin.</p>	<p>וְאַבְרָהָם בֵּר תִּשְׁעִין וְתִשְׁעָ שְׁנִין כַּד גִּזֵּר בְּסָרָא דְּעוֹרִלְתָּיהּ:</p>	<p>מפסיר וְאַבְרָהָם בֶּן־תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָ שָׁנָה בִּהְיוֹתוֹ בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ:</p>

(פסוק א) הַסֵּהֶלֶךְ לְפָנַי, פֶּלַח קדמי:

(19) אבל. לשון אמת דברים (אונקלוס), וכן הַצֵּל אֲשָׁמִים הִנָּחֵנוּ (בראשית מז, כא), הַצֵּל בֶּן אֵין לָהּ (מלכים-ז ד, יד): וקראת את שמו יצחק. על שם החוק. ויש אומרים (תנחומא קורח יז), על שם העשרה נסיונות, ו' שנה של שרה, ו' ימים שנימוול, וק' שנה של אברהם. (ס"א, ואת צריתי למה נאמר, הרי כבר כתיב ואתה את צריתי תשמור אתה וזרעך וגו', אלא לפי שאומר והקמותי וגו', יכול בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום, תלמוד לומר והקמותי את צריתי איתו, ולא עם אחרים (סנהדרין נט:). ואת צריתי אקים את יצחק למה נאמר, אלא למד שהיה קדוש מצטן (שבת קלז:). דבר אחר, אמר רבי אבא, מכאן למד קל וחומר בן הגזירה מבן האמה, כתיב הנה צרכתי אותך והפריתי אותך, והרציתי אותך זה ישמעאל, וקל וחומר ואת צריתי אקים את יצחק (ב"ר): את בריתי. צריח המילה תהא מסורה לזרעו של יצחק: (20) שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו (ב"ר), כמו נְשִׂאִים וְרוּחַ (משלי כה, יד): (22) מעל אברהם. לשון נקיה הוא כלפי שכינה, ולמדנו שהדיקים מרכזתו של מקום (ב"ר מז, ו): (23) בעצם היום. צו ציוס שננטה, ציוס ולא צליה, לא נתיירא לא מן הגוים ולא מן הליננים, ושל לא יהיו אויביו ובני דורו אומרים, אילו ראינוהו לא הנחנוהו למול ולקיים מצותו של מקום (ב"ר): וימל. לשון ויפעל:

25	And Ishmael his son was thirteen years old, when he was circumcised in the flesh of his foreskin.	וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר עֶסְרֵי שָׁנִים כִּד גָּזַר יְת בְּסָרָא דְעוֹר־לְתִיָּה:	וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו בֶן־שְׁלֹשׁ עָשָׂר שָׁנָה בְּהַמְלֹו אֶת בֶּשֶׂר עָרְלָתוֹ:	25
26	In the selfsame day was Abraham circumcised, and Ishmael his son.	בְּכֶרֶן יוֹמָא הַדִּין אֲתִגְזֹר אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּרִיָּה:	בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה נִמְלָו אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו:	26
27	And all the men of his house, those born in the house, and those bought with money of a foreigner, were circumcised with him.	וְכָל אַנְשֵׁי בֵיתָהּ יְלִידֵי בֵיתָא וְזַבְיֵי כֶסֶף מִן בְּנֵי עַמֻּמָּא אֲתִגְזְרוּ עִמּוּהּ:	וְכָל־אֲנָשִׁי בֵיתוֹ יְלִיד בָּיִת וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֹכַר נִמְלָו אֹתוֹ: (פ)	קנו פסוקים

The Haftarah is Isaiah 40:27 - 41:16 on page 237.

XVIII	And the LORD appeared unto him by the terebinths of Mamre, as he sat in the tent door in the heat of the day;	וַאֲתִגְלִי לִיהּ יְיָ בְּמִישְׁרֵי מִמְרָא וְהוּא יְתִיב בְּתַרְע מִשְׁכְּנָא כְּמִיחָם יוֹמָא:	וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאַלְנֵי מִמְרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח־הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם:	וירא טו
2	and he lifted up his eyes and looked, and, lo, three men stood over against him; and when he saw them, he ran to meet them from the tent door, and bowed down to the earth,	וַיִּקָּם עֵינֹוהִי וַחֲזָא וְהָא תְּלָתָא גּוֹבְרִין קִימִין עֲלֹוְהֵי וַחֲזָא וַיָּרֻץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל מִשְׁכְּנָא וַסְגִיד עַל אַרְעָא:	וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיָּרֻץ לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה:	2

(24) בהמולו. זהפעלו כמו צִהָרָקָס (בראשית 3, ד): (בהמולו. נטל אברהם סכין, ואחז צערלתו ורצה לחתוך, והיה מתירא שהיה וקן, מה עשה הקצ"ה שלח ידו ואחז עמו, שנאמר וְכָרוֹת עִמּוֹ הַצָּרִית (נחמיה ט, ח), לו לא נאמר, אלא עמו (אגדת בראשית טו), בראשית רבה. רש"י יטן):

(25) בהמולו את בשר ערלתו. באברהם לא נאמר את, לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר, שכבר נתמעך על ידי תשמיש, אצל ישמעאל שהיה ילד, הוזקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה, לכך נאמר צו את (צ"ר מז, ח):

(26) בעצם היום הזה. שמלאו לאברהם צ"ט שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים, נמול אברהם וישמעאל צנו: (1) וירא אליו. לזקק את החולה, אמר רבי חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה, וצא הקצ"ה ושאל בשלומו (צבא מניעא פו:): באלוני ממרא. הוא שנתן לו ענה על המילה, לפיכך נגלה אליו בחלקו (צ"ר מז, ח): ישב. ישב כתיב, צקש לעמוד, אמר לו הקצ"ה שצ ואני אעמוד, ואתה סימן לזניך (צ"ר מח, ז) שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבין, שנאמר אֱלֹהִים נָצַב צֶדֶק אֵל (תהלים פז, א): פתח האהל. לראות אם יש עובר ושז ויכניסם צדימו: כחם היום. הוציא הקצ"ה חמה מנחתיקה שלא להטריחו צאורחים (צבא מניעא פו:), ולפי שראו מטער שלא היו אורחים צאים, הביא מלאכים עליו צדמות אנשים:

(2) והנה שלשה אנשים. אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות (צ"ר נ, ג), מדע לך שכן, כל הפרשה הוא מוכיחן בלשון רבים, ויאכלו, ויאמרו אליו, וצבא נאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ובהפיכת סדום הוא אומר כי לא אוכל לעשות דבר לצלתי הפפי, ורפאל שרפא את אברהם הלך משם להציל את לוט (צ"ר סס), הוא שנאמר וַיְהִי כְהוֹלֵאֵם אֹחֶס הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמְלֹט עַל נַפְשִׁי, לְמַדָּשׁ שֶׁהָאֵחָד הִיָּה מַזְלִיל עָלָיו לַפְּנִי, כְּמוֹ וְעָלְיוּ מַטֵּה מִנְּשָׁה (צמד צב, ב) אצל לשון נקיה הוא כלפי המלאכים: וירא. מהו וירא וירא שני פעמים, הראשון כמשמעו, והשני לשון הצנה, נסתכל שהיו נצבים צמקום אחד, והצין שלא היו רוצים להטריחו, ואף על פי שידעו כי היו שיא לקראתם, עמדו צמקום לכבודו, ולהראותו שלא רצו להטריחו, וקדם הוא ורץ לקראתם. (כך הגירסא בדרש"י יטן) צבא מניעא (פו:), כתיב נצבים עליו, וכתיב וירץ לקראתם, כד חזויהו דהוה שָׁרִי ואמר פירשו הימנו, מיד וירץ לקראתם:

and said: 'My lord, if now I have
3 found favour in thy sight, pass not
away, I pray thee, from thy servant.

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אֱלֹהֵי אֱמֶת וְאֱמֶת
 חֵן בְּעֵינֶיךָ אֵל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל
 רַחֲמֵינוּ מִדְּמֹד לֹא כֵן תַעֲבֹר
 מֵעַל עַבְדְּךָ:

4 Let now a little water be fetched,
and wash your feet, and recline
yourselves under the tree.

4 יִקְחֵנָּה מֵעַתָּה וְרַחֲצוּ
רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ:
יִסְבִּין כֶּעֶן זַעִיר מֵיָּא וְאַסְחוּ
רַגְלֵיכֶם וְאַסְתְּמִיכוּ תַּחֲתֵּי
אֵילָנָה:

And I will fetch a morsel of bread,
5 and stay ye your heart; after that ye
shall pass on; forasmuch as ye are
come to your servant.' And they
said: 'So do, as thou hast said.'

וְאָקָחָהּ פֶּת־לָחֶם וְסָעָדוּ
לְבָכֶם אַחֲרֵי תִעְבְּרוּ כִּי־עַל־כֵּן
עֲבַרְתֶּם עַל־עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ
כֵּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

6 And Abraham hastened into the tent unto Sarah, and said: 'Make ready quickly three measures of fine meal, knead it, and make cakes.'

וַיִּמָּחַר אַבְרָהָם הָאֱלֹהִים אֶל־
שָׂרָה וַיֹּאמֶר מִהְרֵי שְׁלֹשׁ סָאִים
קֶמַח סֵלֶת לְיוֹשֵׁי וְעֹשֵׂי עֲגוֹת:

And Abraham ran unto the herd,
7 and fetched a calf tender and good,
and gave it unto the servant; and he
hastened to dress it.

וְאֶל־הַבָּקָר הֵן אֲבָרָתָם וְיִשָּׁח
בֶּן־בָּקָר בֶּן־שָׁנָה וְטוֹב וְיִתֵּן אֶל־
הַנֹּעַר וְיִמָּהַר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:

(3) ויאמר אדני אם נא וגו'. לגדול שזה אמר, וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא תעזור, וכיון שלא יעזור הוא, יעמדו חזיריו עמו, ובלשון זה הוא חול. דבר אחר, קדש (שבעות לה:), והיה אומר להקדש"ה להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים, ואף על פי שכתוב אחר וירך לקראתם, האמירה קודם לכן היתה, ודרך המקראות לדבר כן, כמו שפירשתי אלל לא ירדון ריסי בְּקֶדֶם, שנכתב אחר ויִרְדֹּן נח, ואי אפשר לומר, אלא אם כן קודם גזרת ק"ך שנה. ושתי הלשונות צבראשית רבה (נח, יג):

(4) יקח נא. על ידי שליח, והקצ"ה שלם לבניו על ידי שליח, שנאמר ויגרם משה את ידו ויך את הסלע (במדבר כ, יא): ורחצו רגליכם. כסבור שהם ערביים, שמשחתחים לאבק רגליהם, והקפיד שלא להכניסם עבודת אליילים לביטוי (בצא ממצרים פו:), אבל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיפה, שנאמר ולינו ורחצו רגליכם: תחת העץ. תחת האילן:

(5) וסעדו לבכם. בתורה צנזריאם וצנזריאם מצינו דפתחא סעדתא דלצא. בתורה, וסעדו לזקקם (בראשית יח, ה). צנזריאם, סעד לזקק פת לחם (שופטים יט, ה). בצנזריאם, וקלס לזב פלגוס יסעד (תהלים קד, טו). אמר רבי חמא, לזבכס אין כתיב כאן, אלא לזכס, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים (צ"ר מת, יא): אחר תעבורו. אחר כך תלכו: כי על כן עברתם. כי הדבר הזה אני מצקש מכם, מאחר שעברתם עלי לזבדי: כי על כן. כמו על אשר, וכן כל כי על כן צמקרא, פי על כן פאור פל קורחי (בראשית יט, ח), פי על כן קריתי פניך (שם לג, י), פי על כן לא נסתיה (שם לח, כו), פי על כן ידעס תנוחמו (במדבר י, לא):

(6) קמח סלת. קמח לעוגות. קמח לעמילן של טבחים, לבסות את הקדירה לשאוב את הזוהמא:

(7) בן בקר רך וטוב. ג' פרים היו, כדי להאכילן ג' לשונות צחודל (צבא מניעא פו): אל הבער. זה ישמעאל, לחנכו צממות (צ"ר מס. יג):

8 And he took curd, and milk, and
the calf which he had dressed, and
set it before them; and he stood by
them under the tree, and they did
eat.

וַיִּקַּח חֲמֹאֵה וְחָלָב וּבֶן־הַבָּקָר
אֲשֶׁר עָשָׂה נִיתָן לַבְּנֵיהֶם
וְהוּא־עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ
וַיֹּאכְלוּ:

9 And they said unto him: 'Where is Sarah thy wife?' And he said: 'Behold, in the tent.'

יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמְרוּ לִיה אֵן שָׁרָה אֲתֶתְךָ וַיֹּאמֶר הִיא בְּמִשְׁכָּנָא:

And He said: 'I will certainly return
unto thee when the season cometh
round; and, lo, Sarah thy wife shall
have a son.' And Sarah heard in the
tent door, which was behind
him.—

וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלַיךְ כַּעַת
 חַיָּה וְהַנְחֵה־בִן לְשֶׁרָה אֶשְׁתִּי
 וּשְׁרָה שִׁמְעַת פֶּתַח הָאָהֳלָה וְהוּא
 אַחֲרָיו:

וַיֹּאמֶר מֹתָב אֲתוֹב לוֹתֶךָ כַּעַד־ן
 דְּאִתּוֹן סִימִין וְהָא בְּרָא
 לְשֶׁרָה אֶת־תֶּךָ וּשְׁרָה שִׁמְעַת
 בְּתֵרַע מִשְׁכָּנָא וְהוּא אַחֲרוֹהִי:

Now Abraham and Sarah were old,
 II and well stricken in age; it had
 ceased to be with Sarah after the
 manner of women.—

וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים בָּאִים וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה סִבּוּ עָלָיו
 בְּיָמִים תְּדַלְּ לַהֲיוֹת לְשָׂרָה בְּיוֹמִין פֶּסַק מִלְמַדְהִי לְשָׂרָה
 אֶרֶץ כְּנָעִים: אֶרֶץ כְּנָעִים:

12 And Sarah laughed within herself, saying: 'After I am waxed old shall I have pleasure, my lord being old also?'

וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקֶרְבָּהּ לֵאמֹר
אֲחֵרִי בִלְתִּי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה
וְאֲדֹנָי זָקֵן׃

And the LORD said unto Abraham:
13 'Wherefore did Sarah laugh, saying:
Shall I of a surety bear a child, who
am old?

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָהָם לֵמָּה
זֶה צָחָק שָׂרָה לֵאמֹר הֲנָא
אִמָּנָם אֵלֶּךָ וְאֵנִי זָקֵנָתִי׃
וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם לְמִי
זֶה צָחָק שָׂרָה לֵמֹר הֲנָא
אִמָּנָם אֵלֶּךָ וְאֵנִי זָקֵנָתִי׃

(8) ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא, לפי שפירסה שרה נדה, שחזר לה אורח כנשים אוחזים היום, ונטמאת העיסה (צבא מ'ע"א פ"ז): חמאה. שומן הקֶלֶב שקולטין מעל פניו: ובן הבקר אשר עשה. אשר תקן, קמח קמח שמקן, אטמי ואייתי קמיהו: ויאכלו. נראו כמו שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג (שם פ"ז ב"ר מה, יד):

(9) ויאמרו אליו. נקוד על אי"ו שבאליו, ומניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מקום שהתחבר רבה על הנקודה, אמה דורש הכתב וכו', וכאן הנקודה רבה על הכתב אמה דורש הנקודה, שאף לשרה שאלו איז אברהם למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש. בצבא מצינא (דף פז). אימא, יודעין היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן הייתה, אלא להודיע שנעוה הייתה, כדי לחצבה על צעלה, אמר רבי יוסי בר חנינא, כדי לשגר לה כוס של ברכה: הנה באהל. כנועה היא:

(10) בעת חידה. כעת הזאת לשנה הבאה, ופסח היה, ולפסח הבא נולד יצחק, מדלל קריין קָעַת אלא קָעַת. בעת חידה. כעת הזאת שמהא חיה לכס, שחיהו כלכס שלמים וקיימים: שוב אשוב. לא צשרו המלאך שישבו אליי, אלא צשליחותו של מקום אמר לו, כמו ויאמר לה מלאך ה' הִרְבָּה עֲרֵבָה, והוא אין צידו להרבות, אלא צשליחותו של מקום, אף כחן צשליחותו של מקום אמר לו כן (צ"ר). (אלישע אמר לשונמית למועד הָאָה קָעַת חִיָּה אֶת חוֹצְקַת בָּן, ויאמר אל ידלני איש הָאֱלֹהִים אל פְּחוּצָה צִפְּתָקָה, אותן המלאכים צצשרו את שרה אמרו למועד אשוב, אמר לה אלישע, אותן המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם, אמרו למועד אשוב, אבל אני צשר ודס, שהיום חי ומחר מת, צין חי וצין מת למועד הזה וגו'): והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך:

(11) חדל להיות. פסק ממנה: אורח כנשים. אורח נדות:

(12) בקרבנה. מסתכלת בזמעה ואמרה, אפשר הקרבים הללו טעויין ולד, השדים הללו שמקו מושבין חלב. תנחומא (שופטים יח): עדנה. כאזוז צפר, ולשון משנה משר את השער ומעזן את הבשר. דבר אחר, לשון עידן זמן וסת נדות:

<p>Is any thing too hard for the LORD. 14 At the set time I will return unto thee, when the season cometh round, and Sarah shall have a son.'</p>	<p>הִתְקַסָּא מִן קָדָם יְיָ פִּתְגָמָא לְזִמְן אָתוּב לְתוֹךְ כְּעֵדָן דְּאַתּוֹן קִיָּיִמִין וּלְשָׂרָה בֵּר:</p>	<p>14 הִיפֹלָא מִיְהוָה דְּבֵר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלַיִךְ כְּעֵת חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן:</p>
<p>Then Sarah denied, saying: 'I laughed not'; for she was afraid. 15 And He said: 'Nay; but thou didst laugh.'</p>	<p>וְכַדִּיבַת שָׂרָה לְמִימַר לֹא חַיִּיכִית אֲרִי דְחִילַת וְאָמַר לֹא בְרַם חַיִּיכַת:</p>	<p>שני 15 וְהִכְחַשׂ שָׂרָה וּלְאָמַר לֹא צַחֲקִיתִי כִּי וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צַחֲקִית:</p>
<p>And the men rose up from thence, and looked out toward Sodom; and Abraham went with them to bring them on the way.</p>	<p>וְקָמוּ מִתְּמָן גִּבְרִיָּא וְאַסְתִּכְיָאוּ עַל אֲפִי סְדוֹם וְאַבְרָהָם אָזַל עִמָּהוֹן לְאַלְלוֹאֵיהוֹן:</p>	<p>16 וַיִּקְמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פְּנֵי סְדוֹם וְאַבְרָהָם הִלֵּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם:</p>
<p>And the LORD said: 'Shall I hide from Abraham that which I am doing;</p>	<p>וַיֵּי אָמַר הַמֶּכְסֵה אֲנִי מֵאַבְרָהָם דְּאֲנִי עֲבִיד:</p>	<p>17 וַיְהִי וְאָמַר הַמֶּכְסֵה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה:</p>
<p>seeing that Abraham shall surely become a great and mighty nation, and all the nations of the earth shall be blessed in him?</p>	<p>וְאַבְרָהָם מֵהַיּוֹם יִהְיֶה לְעַם סָגִי וְחִסְדֵּי וַיִּתְּנֵם לְבְרִיתָא כָּל עַמְמֵי אֲרֻעָא:</p>	<p>18 וְאַבְרָהָם הָיָה לְגוֹי גָּדוֹל וְעַצִּים וְנִבְרָכוּ-בּו כָּל הָאָרֶץ:</p>
<p>For I have known him, to the end that he may command his children and his household after him, that they may keep the way of the LORD, to do righteousness and justice; to the end that the LORD may bring upon Abraham that which He hath spoken of him.'</p>	<p>אֲרִי גָלִי קָדָמִי בְּדִיל דִּיפְקִיד יְת בְּנוֹהֵי וְיֵת אֲנִשׁ בֵּיתָהּ בְּתַרְוֵהּ וַיִּשְׁרֹן אֹרְחָן דְּתַקְנָן קָדָם יְיָ לְמַעַבְד צְדָקָתָא וְדִינָא בְּדִיל דִּיִּתִּי יְיָ עַל אֲבְרָהָם יְת דִּמְלִיל עֲלוּהִי:</p>	<p>19 כִּי יִדְעִיתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת-בְּנָיו וְאֶת-בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל-אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר- דְּבַר עָלָיו:</p>

(13) האף אמנם. הגם אמת אלד: ואני זקנתי. שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה ואדני זקן:
(14) היפלא. כתרומתו היתכסי, וכי שום דבר מופלא ומופחד ומכוסה ממני מלעשות כרצוני: למועד. לאותו מועד
המיועד שקבעתי לך אתמול, למועד הזה בשנה האחרת:
(15) כי יראה וגו' כי צחקת. הראשון משמש לשון דהא הוא, שנותן טעם לדבר ותכחש שרה לפי שיראה. והשני משמש
כלשון אלא, ויאמר לא כדצחקך הוא אלא צחקת, שאמרו רבותינו כי משמש צד' לשונות, אי, דלמא, אלא, דהא:
(16) וישקיפו. כל השקפה שצמקרא לרעה, חוץ מהשקפה ממעון קדשך (דצריס כו, טו), שגדול כח מחנות עניים, שהופך
מדת הרגוז לרחמים: לשלחם. ללוחם, כסצור אורחים הם:
(17) המכסה אני. צחמיה: אשר אני עושה. כסדוס, לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, אני נתתי לו את הארץ
הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן, שנאמר גבול הקנעני מאידון וגו' צִלְחָה סְדוֹמָה וְעִמּוֹקָה וגו', קראתי אותם אברהם, אֶבְרָם
גוֹיִם, ואשמיד את הצנים ולא אודיע לאז שהוא אוהבי:
(18) ואברהם היו יהיה. מדרש אגדה יָכַר לְדִיק לְצִרְקָה, הואיל והזכירו צרכו. ופשוטו, וכי ממנו אני מעלים, והרי הוא
חצי לפני להיות לגוי גדול, ולהצרך צו כל גויי הארץ:
(19) כי ידעתי לשון חזה, כמו מודע לאישה (רות ז, א), הלא צועז מודעפני (שס ג, ז), וְאֶדְעָךְ צָשִׁים (שמות לג, יז), ואמנם
עיקר לשון כולם אינו אלא לשון ידיעה, שהמחצב את האדם מקרב צו אללו ויודעו ומכירו. ולמה ידעתי, למען אשר יצוה,
לפי שהוא מצוה את בניו עלי, לשמור דרכי. ואם תפרשהו כתרומתו, יודע אני צו שיצוה את בניו וגו', אין למען נופל על הלשון:
יצוה. לשון הוֹנֶה קָמוּ קָמָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א'): למען הביא. כך הוא מַצְוֶה לַבְּנָיו, שִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' כְּדִי שִׁיבִיָּהּ עַל אֲבִרָם
וגו'. על בית אברהם לא נאמר, אלא על אברהם, למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו מת:

<p>20 And the LORD said: 'Verily, the cry of Sodom and Gomorrah is great, and, verily, their sin is exceeding grievous.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סְדֹם וְעִמּוֹרָה אֲרִי סְגִיאתָ וְחֹבֶתְהוֹן אֲרִי תִקִּיפַת לְחָדָא:</p>	<p>20 וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סְדֹם וְעִמּוֹרָה פִּירָרְבָּה וְחֹטְאָתָם כִּי כְבֹּדָה מְאֹד:</p>
<p>21 I will go down now, and see whether they have done altogether according to the cry of it, which is come unto Me; and if not, I will know.'</p>	<p>אֶתְגַּלִּי כְעַן וְאֶדוֹן הַכִּקְבִּילְתְּהוֹן דְּעֵלַת לְקַדְמִי עֲבֹדוּ אֶעֱבִיד עִמָּהוֹן גְּמִירָא אִם לֹא תִיבִין וְאִם תִּיבִין לֹא אֶתְפָּרַע:</p>	<p>21 אֶרְדֶּה-נָּא וְאֶרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הִבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ כָלָהּ וְאִם-לֹא אֲדַעָה:</p>
<p>22 And the men turned from thence, and went toward Sodom; but Abraham stood yet before the LORD.</p>	<p>וַאֲתַפְּנִיאוּ מִתַּמָּן גּוֹבְרִיָא וְאֶזְלוּ לְסְדֹם וְאֶבְרָהָם עַד כְּעַן מִשְׁמִישׁ בְּצִלוֹ קָדָם יי:</p>	<p>22 וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאֶבְרָהָם עֹדְנוֹ עֹמֵד לִפְנֵי יְהוָה:</p>
<p>23 And Abraham drew near, and said: 'Will You indeed sweep away the righteous with the wicked?</p>	<p>וַיִּגַּשׁ אֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵל תִּסְפֶּה צְדִיק עִם-רָשָׁע:</p>	<p>23 וַיִּגַּשׁ אֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵל תִּסְפֶּה צְדִיק עִם-רָשָׁע:</p>
<p>24 Peradventure there are fifty righteous within the city; wilt Thou indeed sweep away and not forgive the place for the fifty righteous that are therein?</p>	<p>מֵאִם אֵיךְ חֲמִשִּׁין זָכָאִין בְּגוֹ קִרְתָּא הַבְּרִיָּה תִשְׁיִצִי וְלֹא תִשְׁבּוֹק לְאַתְרָא בְּדִיל חֲמִשִּׁין זָכָאִין דְּבִגְנוּהּ:</p>	<p>24 אוֹלִי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר הָאֵל תִּסְפֶּה וְלֹא-תִשָּׂא לְמַקּוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ:</p>
<p>25 That be far from Thee to do after this manner, to slay the righteous with the wicked, that so the righteous should be as the wicked; that be far from Thee; shall not the judge of all the earth do justly?</p>	<p>קוּשְׁטָא אֲנֹן דִּינִיךָ מִלְּמַעְבַּד כְּפַתְגָּמָא דְּדִין לְשִׁיזְצָאָה זָכָאָה עִם חֲיִיבָא וַיְיָ זָכָאָה כְּחֲיִיבָא קוּשְׁטָא אֲנֹן דִּינִיךָ דְּדִין כָּל אֲרֻעָא בְּרַם יַעֲבִיד דִּינָא:</p>	<p>25 חָלָלָה לְךָ מַעֲשֶׂתוֹ בְּדַבַּר הַזֶּה לְהַמִּית צְדִיק עִם-רָשָׁע וְהָיָה כְּצְדִיק כְּרָשָׁע חָלָלָה לְךָ הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט:</p>

(20) ויאמר ה'. אל אצרהם, שעשה כאשר אמר שלא יכסה ממנו: כי רבה. כל רצה שצמקרא הטעם למטה צצ"ת, לפי שהן מתורגמין גדולה, או גדלה והולכת, אצל זה טעמו למעלה צרי"ש, לפי שמתורגם גדלה כזר, כמו שפירשתי וי"הי השקט צא"ה, הגה שצ"ה יצמקת:

(21) ארדה נא. למד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא צראיה, הכל כמו שפרשתי צפרשת הפלגה. דבר אחר, ארדה נא לסוף מעשיהם: הכצעקתה. של מדינה: הבאה אלי עשו. וכן עומדים צמרדס, פלה אני עושה צהם, ואם לא יעמדו צמרדן, אדעה מה אעשה, להפרע מהן ציסורין ולא פלה אותן. וכיוצא בו מצינו צמקום אחר, ועסה הוצד עדין מעליך ואדעה מה אעשה לך (שמות לג, ה), ולפיכך יש הפסק נקודת פסיק צין עשו לכלה, כדי להפריד תיבה מצחרתה. ורבותינו דרשו הכצעקתה, צעקת ריבה אחת, שהרגוה מיתה משונה, על שנתנה מזון לעני, כמפורש בחלק (סנהדרין קט:):

(22) ויפנו משם. ממקום שאצרהם ליוסם שם: ואברהם עודנו עומד לפני ה'. והלא לא הלך לעמוד לפניו, אלא הקצה"ה צא אצלו ואמר לו זעקת סדום ועמורה כי רבה, והיה לו לכחוצ וה' עודנו עומד לפני אצרהם, אלא תיקון סופרים הוא זה (צ"ר מט, ז) (אשר הפכוהו ו"ל לכחוצ כן):

(23) ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה ויגש יואצ וגו' (שמואל-ב י, יג), הגשה לפיוס ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה ויגש אליו יהוה הקב"ה (מלכים-א יח, לו), ולכל אלה נכנס אצרהם, לדר צר קשות ולפיוס ולתפלה: האף תספה. הגם תספה. ולתרגום של אונקלוס שתרגמו לשון רוגז, כך פירושו, האף יגשך שחפפה צדיק עם רשע:

(24) אולי יש חמשים צדיקים. עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, כי ה' מקומות יש, ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים:

26	And the LORD said: 'If I find in Sodom fifty righteous within the city, then I will forgive all the place for their sake.'	וַיֹּאמֶר יְיָ אִם אֶשְׁכַּח בְּסֻדּוֹם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל-הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶם-אֶמְצָא בְּסֻדּוֹם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאַתִּי לְכָל-הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרָם:
27	And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the Lord, who am but dust and ashes.'	וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפָר וָאֵפֶר:	וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפָר וָאֵפֶר:
28	Peradventure there shall lack five of the fifty righteous; wilt Thou destroy all the city for lack of five? And He said: 'I will not destroy it, if I find there forty and five.'	מֵאֵם יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים וּזְכָאִין חֲמִשָּׁה הִתְחַבִּיל בְּחִמְשָׁא יָת כָּל קִרְתָּא וַאֲמַר לֹא אֶחָבִיל אִם אֶשְׁכַּח תַּמָּן אַרְבָּעִין וַחֲמִשָּׁה:	אֹלֵי יִחְסְרוּן חֲמִשִּׁים הַצְדִּיקִים חֲמִשָּׁה הִתְשַׁחִית בְּחִמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית אֶם-אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה:
29	And he spoke unto Him yet again, and said: 'Peradventure there shall be forty found there.' And He said: 'I will not do it for the forty's sake.'	וַאֲסִיף עוֹד לְמַלְלָא קִדְמוּהִי וַאֲמַר מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן אַרְבָּעִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא בְּדִיל אַרְבָּעִין:	וַיִּסָּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בַּעֲבוּר הָאַרְבָּעִים:
30	And he said: 'Oh, let not the Lord be angry, and I will speak. Peradventure there shall thirty be found there.' And He said: 'I will not do it, if I find thirty there.'	וַאֲמַר לֹא כֵעֵן יִתְקַף רוּגְזָא דִּי וַאֲמַלִּיל מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן תְּלָתִין וַאֲמַר לֹא אֶעֱבִיד גְּמִירָא אִם אֶשְׁכַּח תַּמָּן תְּלָתִין:	וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחַר לֵאדֹנָי וְאֶדְבָּרָה אֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אֶם-אֶמְצָא שָׁם שְׁלֹשִׁים:
31	And he said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the Lord. Peradventure there shall be twenty found there.' And He said: 'I will not destroy it for the twenty's sake.'	וַאֲמַר הֵא כֵעֵן אֶסְגִּיתִי לְמַלְלָא קִדְם יִי מֵאֵם יִשְׁתַּכְּחוּן תַּמָּן עֶסְרִין וַאֲמַר לֹא אֶחָבִיל בְּדִיל עֶסְרִין:	וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי אֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בַּעֲבוּר הָעֶשְׂרִים:

- (25) חלילה לך. חולין הוא לך, יאמרו כן הוא אומנמו, שוטף הכל צדיקים ורשעים, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה: כדבר הזה. לא הוא ולא כיוצא בו: חלילה לך. לעולם הבא: השופט כל הארץ. נקוד צחט"ף פת"ח ה"א של השופט, לשון תמיה, כי מי שהוא שופט לא יעשה משפט אמת:
- (26) אם אמצא בסדום וגו' לכל המקום. לפי שמדום היתה מטרפולין וחשודה מכולם, חלה צה הכתוב:
- (27) הוואלת. רייתי כמו ויואל משה: ואנכי עפר ואפר. וכבר הייתי ראוי להיות עפר על ידי המלכים, ואפר על ידי נמרוד, לולי רחמין אשר עמדו לי:
- (28) התשחית בחמשה. והלא הן ט' לכל כרך, ואחיה צדיקו של עולם תצטרף עמהם:
- (29) אולי ימצאון שם ארבעים. וימלטו ד' הכרכים. וכן שלשים יצילו ג' מהם, או עשרה יצילו אחת מהם:
- (31) הוואלת. רייתי, כמו ויואל משה:

<p>And he said: 'Oh, let not the Lord be angry, and I will speak yet but this once. Peradventure ten shall be found there.' And He said: 'I will not destroy it for the ten's sake.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַד לְאֲדָנִי וַאֲבִרְתָּה אֶדְ-הַפֶּעַם אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה:</p>	<p>32</p>
<p>And the LORD went His way, as soon as He had left off speaking to Abraham; and Abraham returned unto his place.</p>	<p>וַיֵּלֶךְ יְהוָה כַּאֲשֶׁר כִּלָּה לְדַבֵּר אֶל-אַבְרָהָם וַאֲבִרְתָּה שָׁב לְמִקְוֵהוּ:</p>	<p>33</p>
<p>And the two angels came to Sodom at even; and Lot sat in the gate of Sodom; and Lot saw them, and rose up to meet them; and he fell down on his face to the earth;</p>	<p>וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סֵדְמָה בָּעֶרֶב וְלוֹט יֹשֵׁב בִּשְׁעַר-סֹדֹם וַיֵּרָא-לוֹט וַיָּקָם לִקְרֹאתָם וַיִּשְׁתָּחוּ אַפָּיִם אֲרָצָה:</p>	<p>שלישי טז</p>
<p>and he said: 'Behold now, my lords, turn aside, I pray you, into your servant's house, and tarry all night, and wash your feet, and ye shall rise up early, and go on your way.' And they said: 'Nay; but we will abide in the broad place all night.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא-אֲדָנִי סוּרוּ נָא אֶל-בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינּוּ וּרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדֶרֶכְכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְּרָחוּב נָלִין:</p>	<p>2</p>
<p>And he urged them greatly; and they turned in unto him, and entered into his house; and he made them a feast, and did bake unleavened bread, and they did eat.</p>	<p>וַיִּפְצֹר-בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל-בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת אֶפֶה וַיֹּאכְלוּ:</p>	<p>3</p>

(32) אולי ימצאון שם עשרה. על פחות לא ציקש, אמר, דור המצול היו ח', נח וצניי ונשיהם, ולא הצילו על דורם, ועל ט' על ידי צירוף כזר בקש ולא מצא:

(33) וילך ה' וגו'. כיון שנשתתק הסניגור הלך לו הדיין: ואברהם שב למקומו. נסתלק הדיין, נסתלק הסניגור, והקטניגור מקטרג, לפיכך ויצאו שני המלאכים סדומה להשחית.

(1) שני המלאכים. אחד להשחית את סדום, ואחד להציל את לוט, והוא אותו שצאלרפאות את אברהם, והשלישי שצא לצער את שרה, כיון שעשה שליחותו נסתלק לו: המלאכים. ולהלן קראם אנשים, כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. דבר אחר, אצל אברהם שכחו גדול, והיו המלאכים תדירין אצלו כאנשים, קראם אנשים, ואצל לוט קראם מלאכים: בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחזרון לסדום, אלא מלאכי רחמים היו, וממתינים שמה יוכל אברהם ללמד עליהם סגוריא: ולוט ישב בשער סדום. ישכ כתיב, אותו היום מינוהו שופט עליהם (צ"ר, ג): וירא לוט וגו'. מצית אברהם למד לחזור על האורחים:

(2) הנה נא אדני. הנה נא אתם אדוניים לי, אחר שעצרתם עלי. דבר אחר הנה נא, צריכים אתם למת לב על הרשעים הללו שלא יכירו צדק, וזו היא ענה נכונה: סורו נא. עקמו את הדרך לציתי דרך עקלתון, שלא יכירו שאחם נכנסים שם, לכך נאמר סורו (צ"ר, ד): ולינו ורחצו רגליכם. וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחוץ, ועוד שהרי אברהם אמר להם תחלה ורחצו רגליכם, אלא כך אמר לוט, אם כשיצאו אנשי סדום ויראו שכבר רחצו רגליהם, יעלילו עלי ויאמרו, כזר עברו שני ימים או שלשה שצאו לציתך ולא הודעתנו, לפיכך אמר, מוטב שיתעכבו כאן בצדק רגליהם, שיהיו נראין כמו שצאו עכשיו, לפיכך אמר לינו תחלה, ואחר כך רחצו: ויאמרו לא. ולאברהם אמרו בן פֶּעֶשָׁה, מכאן שמסרצין לקטן ואין מסרצין לגדול (צ"ר, ט): כי ברחוב נלין. הרי כי משמש בלשון אלא, שאמרו לא נסור אל ביתך אלא ברחובה של עיר נלין:

<p>But before they lay down, the men of the city, even the men of Sodom, compassed the house round, both young and old, all the people from every quarter.</p>	<p>עַד לֹא שָׁכְבוּ וְאֲנָשִׁי קִרְיָתָא אֲנָשִׁי סְדוֹם אָקִיפוּ עַל בֵּיתָא מְעוֹלִימָא וְעַד סָבָא כָּל עַמָּא מְסוֹפִיָּה:</p>	<p>טָרָם יִשְׁכְּבוּ וְאֲנָשִׁי הָעִיר אֲנָשִׁי סְדוֹם נָסְבוּ עַל-הַבַּיִת מִנְעַר וְעַד-זָקֵן כָּל-הָעָם מִקְצָה:</p>
<p>And they called unto Lot, and said unto him: 'Where are the men that came in to thee this night? bring them out unto us, that we may know them.'</p>	<p>וַקְרָו לְלוֹט וַיֹּאמְרוּ לֵיה אֵן גּוֹבְרִיא דְאַתָּה לְוַתָּה בְּלֵילִיא אִפְיָקוּן לְוַתָּה וְנִדְעָ יְתָהוּן:</p>	<p>וַיִּקְרְאוּ אֶל-לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֵיךְ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיאֵם אֵלֵינוּ וְנִדְעָה אֹתָם:</p>
<p>And Lot went out unto them to the door, and shut the door after him.</p>	<p>וַיֵּצֵא לְוַתָּהוּן לוֹט לְתַרְעָא וַדָּשָׂא אֶחָד בְּתַרוּחֵי:</p>	<p>וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם לוֹט הַפֶּתַח וַהֲדִלַת סָגַר אַחֲרָיו:</p>
<p>And he said: 'I pray you, my brethren, do not so wickedly.</p>	<p>וַיֹּאמֶר בָּבְעוּ כְעַן אַחֵי לֹא תִבְאָשׁוּן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶל-נָא אַחֵי תִרְעוּ:</p>
<p>Behold now, I have two daughters that have not known man; let me, I pray you, bring them out unto you, and do ye to them as is good in your eyes; only unto these men do nothing; forasmuch as they are come under the shadow of my roof.'</p>	<p>הֵא כְעַן לִי תַרְתִּין בָּנִין דְּלֹא יַדְעוּנִין גְּבַר אִפִּיק כְעַן יְתָהוּן לְוַתָּכוֹן וַעֲבִידוּ לְהוֹן בְּדַתְקוֹן בְּעֵינֵיכוֹן לְחוּד לְגוֹבְרִיא הָאֵלִין לֹא תַעֲבִדוּן מַדְעַם אַרְי עַל כֵּן עָאֵלוּ בְטַלְל שְׁרִיתִי:</p>	<p>הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיאָה-נָא אֹתָהֶן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּטּוֹב בְּעֵינֵיכֶם רַק לְאֲנָשִׁים הָאֵלִי אַל-תַּעֲשׂוּ דְבַר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְצַל קִרְתִּי:</p>
<p>And they said: 'Stand back.' And they said: 'This one fellow came in to sojourn, and he will needs play the judge; now will we deal worse with thee, than with them.' And they pressed sore upon the man, even Lot, and drew near to break the door.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ קִרְב לְהִלָּאָה וַיֹּאמְרוּ חַד אַתָּה לְאַתּוֹתָבָא וְהָא דְאִין דִּינָא כְעַן נִבְאִיש לָךְ מַדִּילְהוֹן וְאַתָּקִיפוּ בְּגוֹבְרָא בְּלוֹט לְחֻדָּא וַקְרִיבוּ לְמַתְבַּר דָּשָׂא:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ גַש-הִלָּאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בְּאֶל-לְגוֹר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט עִתָּה נִרְעָ לָךְ מֵהֶם וַיַּפְצְרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד וַיִּגְשׂוּ לְשִׁבְר הַדֶּלֶת:</p>

- (3) ויסרו אליו. עקמו את הדרך ללד ציתו: ומצות אפה. פסח היה:
- (4) טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי סדום. כך נדרש צבאשית רצה (ג, ה), טרם ישכבו, ואנשי העיר היו צפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללד מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם רוצם רשעים, עודם מדברים זהם, ואנשי סדום וגו'. ופשוטו של מקרא, ואנשי העיר אנשי קשע, נסצו על הצית, ועל שהיו רשעים נקראים אנשי סדום, כמו שאמר הכתוב, וְאֲנָשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְמוֹטָאִים: כל העם מקצה. מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפילו לדיק אחד אין זהם: (5) ונדעה אותם. במשכנ זכר, כמו אשר לא ידעו איש (צ"ר סס: ח)
- (8) האל. כמו האלה: כי על כן באו. כי הטובה הזאת תעשו לכבודי, על אשר באו צלל קורתי. תרגום בטלל שרותי, תרגום של קורה שרותא:
- (9) ויאמרו גש הלאה. קרצ להלאה, כלומר התקרב ללדדין ותתרחק ממנו, וכן כל הלאה שצמקרא לשון רחוק, כמו וְרָחַק הָלָאָה (במדבר יז, צ). הנה הצלי ממך והלאה (שמואל א כ, כב). גש הלאה, המשך להלן, כלשון לע"ז טריטי דנו"ש, ודבר נזיפה הוא, לומר, אין אנו חוששין לך, ודומה לו קרצ אליך אל פגש צי (ישעיה סה, ה), וכן גָּשָׁה לִי וְאֶשְׂכָּחָה (שם מט, כ), המשך ללדדין בעצורי ואשכז כללך. אחת מליץ על האורחין, איך מלאך לברך. על שאמר להם על הצנות אמרו לו גש הלאה, לשון נחת, ועל שהיה מליץ על האורחים אמרו, האחד צא לגור, אדם נכרי יחידי אחת צינינו שצאת לגור, וישפוט שפוט, ונעשית מוכיח אותנו:

10	But the men put forth their hand, and brought Lot into the house to them, and the door they shut.	וַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֶל־הֵם הַבַּיִתָּה וְאֶת־הַדֶּלֶת סָגְרוּ׃	וְאִשְׁתּוֹ גּוֹבְרִיָּא יֵת יִדְיָהוֹן וְאֵעִילוּ יֵת לוֹט לְוִתְהוֹן לְבֵיתָא וְיֵת דְּשֵׁא אַחְדוּ׃
11	And they smote the men that were at the door of the house with blindness, both small and great; so that they wearied themselves to find the door.	וְאֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת הָכּוּ בְּסַנּוּרִים מִקָּטָן וְעַד־גָּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמָצָא הַפֶּתַח׃	וְיֵת גּוֹבְרִיָּא דִּבְתַּרְע בֵּיתָא מָחוּ בְּשִׁבְרִיָּא מְזַעֲרָא וְעַד רַבָּא וּלְאִיָּאוּ לְאַשְׁכְּחָא תַרְעָא׃
12	And the men said unto Lot: 'Hast thou here any besides? son-in-law, and thy sons, and thy daughters, and whomsoever thou hast in the city; bring them out of the place;	וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־לוֹט עַד מִי־לָךְ פֹּה חֹתֵן וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל־אֲשֶׁר־לָךְ בְּעִיר הַזֶּה מִן־הַמָּקוֹם׃	וַאֲמָרוּ גּוֹבְרִיָּא לְלוֹט עוֹד מָא לָךְ הָכָּא חֹתָנָא וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל דְּלָךְ בְּשַׁרְתָּא אַפִּיק מִן אַתְרָא׃
13	for we will destroy this place, because the cry of them is waxed great before the LORD; and the LORD hath sent us to destroy it.'	כִּי־מִשְׁחָתִים אֲנַחְנוּ אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־גְדֹלָה צַעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחְנוּ יְהוָה לְשַׁחֲתָהּ׃	אֲרִי מַחְבְּלִין אֲנַחְנָא יֵת אַתְרָא הָדִין אֲרִי סִיֵּאת קְבִילְתְּהוֹן קָדָם יְיָ וְשַׁלְחָנָא יְיָ לְחַבְלוּתָהּ׃
14	And Lot went out, and spoke unto his sons-in-law, who married his daughters, and said: 'Up, get you out of this place; for the LORD will destroy the city.' But he seemed unto his sons-in-law as one that jested.	וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֹתָנָיו לֵקְחֵי בְנֹתָיו וַיֹּאמְרוּ קוֹמוּ צֵאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־מִשְׁחָת יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַּמְצָחַק בְּעֵינֵי חֹתָנָיו׃	וַנִּפְק לוֹט וּמִלִּיל עִם חֹתָנָיו נִסְבִּי בְּנֹתֵיהּ וַאֲמָרוּ קוֹמוּ פּוֹקוּ מִן אַתְרָא הָדִין אֲרִי מַחְבִּיל יְיָ יֵת שַׁרְתָּא וְיְהוָה כַּמְחִיךְ בְּעֵינֵי חֹתָנָיו׃
15	And when the morning arose, then the angels hastened Lot, saying: 'Arise, take thy wife, and thy two daughters that are here; lest thou be swept away in the iniquity of the city.'	וּכְמוֹ הַשָּׁחַר עָלָה וַיָּאֲצִיזוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאֹת פֶּן־תִּסָּפֶה בַּעֲזֹן הָעִיר׃	וּכְמוֹסָק צַפְרָא הָנָה וַיְדַחֲקוּ מַלְאָכֵיָּא בְּלוֹט לְמִימָר קוּם דְּבַר יֵת אַתְתָּךְ וְיֵת תַּרְתִּין בְּנֹתֶיךָ דְּאַשְׁתַּכְּחָא מִהֵימָנָן עִמָּךְ דְּלִמָּא תִּלְקִי בַּחוּבֵי שַׁרְתָּא׃

הדלת. דלת הסוצנת לנעול ולפתוח:

(11) פתח. הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין: בסנורים. מכת עורון: מקטן ועד גדול. הקטנים החלילו צעירה תחלה, שנאמר מנער ועד זקן, לפיכך החלילה הפורענות מהם (צ"ר, נ, ח):

(12) עוד מי לך פה. פשוטו של מקרא, מי יש לך עוד צעיר הזאת, חוץ מאשתך וצנתיך שצצית: חתן ובניך ובנותיך. אם יש לך חתן או צנים וצנות, הוצא מן המקום: ובניך. צני צנתיך הנשואות. ומדרש אגדה, עוד, מאחר שעושין נבלה כזאת, מי לך פתחון פה ללמד סגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות. קרי ציה מי לך פה:

(14) חתניו. שתי צנות נשואות היו לו צעיר: לקחי בנותיו. שאותן שצצית ארוסות להם:

(15) ויאצו. כמרגומו ודחיקו, מהרוהו: הנמצאות. המזומנות לך צצית להצילם. ומדרש אגדה יש, וזה ישוּבו של מקרא: תספה. תהיה כלה, עד תום קל הדור, מתורגס, עד דסק כל דרא:

<p>But he lingered; and the men laid hold upon his hand, and upon the hand of his wife, and upon the hand of his two daughters; the LORD being merciful unto him. And they brought him forth, and set him without the city.</p>	<p>וַיִּתְמַהֲמָהּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִידֵי אִשְׁתּוֹ וּבְיַד בָּנָתָיו בְּנֵי חָם יְיָ עֲלוּהוּ וַאֲפָקוּהוּ וְאִשְׁרֵיהוּ מִבְּרָא לְקֶרְתָּא:</p>	<p>וַיִּתְמַהֲמָהּ וַיַּחֲזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבִידֵי אִשְׁתּוֹ וּבְיַד בָּנָתָיו בְּנֵי חָם יְיָ עֲלוּהוּ וַאֲפָקוּהוּ וְאִשְׁרֵיהוּ מִבְּרָא לְקֶרְתָּא:</p>
<p>And it came to pass, when they had brought them forth abroad, that he said: 'Escape for thy life; look not behind thee, neither stay thou in all the Plain; escape to the mountain, lest thou be swept away.'</p>	<p>וַיְהִי כְּהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל־נַפְשְׁךָ אַל־תָּבוֹט אַחֲרָיִךְ וְאַל־תַּעֲמֹד בְּכָל־הַפֶּלֶא הַהִירָה הַמַּלְטָה פֶּן־תִּסָּפֵה:</p>	<p>וַיְהִי כְּהוֹצִיאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל־נַפְשְׁךָ אַל־תָּבוֹט אַחֲרָיִךְ וְאַל־תַּעֲמֹד בְּכָל־הַפֶּלֶא הַהִירָה הַמַּלְטָה פֶּן־תִּסָּפֵה:</p>
<p>And Lot said unto them: 'Oh, not so, my lord;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֵל־נָא אֲדֹנָי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אֵל־נָא אֲדֹנָי:</p>
<p>behold now, thy servant hath found grace in thy sight, and thou hast magnified thy mercy, which thou hast shown unto me in saving my life; and I cannot escape to the mountain, lest the evil overtake me, and I die.</p>	<p>הָאֵל כָּעַן אֲשַׁכַּח עֲבָדְךָ רַחֲמִין קִדְמָךְ וְאֶסְתֵּיתָא טִיבִיתְךָ דַּעֲבָדְתָּ עִמִּי לְקִיּוּמָא יֵת נַפְשִׁי וְאַנָּא לִית אֲנָא יָכִיל לְאַשְׁתִּיזָא לְטוּרָא דְלִמָּא תַּעֲרַעְנִי בְּשִׁתָּא וְאַמּוּת:</p>	<p>הִנֵּה־נָא מָצָא עֲבָדְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וַתִּגְדַּל חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת־נַפְשִׁי וְאַנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִט הַהִירָה פֶּן־תִּדְבַּקֵנִי הָרָעָה וּמָתִי:</p>
<p>Behold now, this city is near to flee unto, and it is a little one; oh, let me escape thither—is it not a little one?—and my soul shall live.'</p>	<p>הָאֵל כָּעַן קֶרְתָּא הָדָא קְרִיבָא לְמַעַרְק לְתַמָּן וְהִיא זַעֲרָא אֲשִׁתִּיזָב כָּעַן לְתַמָּן הָלֹא זַעֲרָא הִיא וְתַתְּקִיִּים נַפְשִׁי:</p>	<p>הִנֵּה־נָא הָעִיר הַזֹּאת קְרִיבָה לְבֹיֵם שְׁמָהּ וְהִיא מִצְעָרָא אִמְלִטָה נָא שְׁמָהּ הָלֹא מִצְעָרָהּ הִיא וְתַתִּי נַפְשִׁי:</p>

(16) ויתמהמה. כדי להציל את ממונו: ויחזיקו. אחד מהם היה שליח להצילו, וחצירו להפוך סדום, לכך נאמר ויאמר המלט, ולא נאמר ויאמרו (ז"ר נ, יא):

(17) המלט על נפשך. דייק להציל נפשות אל תחוס על הממונ: אל תבוט אחרריך. אתה הרשעת עמהם, וזכות אברהם אתה ניול, אינך כדאי לראות צפורענותם ואתה ניול: בכל הכבוד. כבר הירדן: ההרה המלט. אלל אברהם זרם, שהוא יושב צהר, שנאמר ויעשק משם ההרה, ואף עכשיו היה יושב שם, שנאמר אל המקום אשר היה שם אלהה צתלה, ואף על פי שחוזב ויאהל אברהם וגו', אהלים הרבה היו לו, ונמשכו עד חצרון. המלט. לשון השמטה, וכן כל אמלטה שצמקרא, אשמוז"ר צלע"ז, וכן והמליטה זכר (ישעיה סו, ז), שנשמט העובר מן הרחם. קצפור גמלקה (תהלים קכד, ז), לא יכלו מלט משא (ישעיה מו, ז), להשמיט משא הרעי שצנקהים:

(18) אל נא אדני. רבותינו אמרו (שבועות לה:) שם זה קדש, שנאמר בו להחיות את נפשי, מי שיש בידו להמית ולהחיות, ותרגמו צדעו כען ה': אל נא. אל נא תאמר אלי להמלט ההרה: נא. לשון בקשה:

(19) פן תדבקני הרעה. כשהייתי אלל אנשי סדום, היה הקצ"ה רואה מעשי ומעשי בני העיר, והייתי נראה זדיק וכדאי להנצל, וכשאזאל אלל זדיק, אני כרשע, וכן אמרה הזרפית לאלהיה כי צאם אלי להפיר את עוגי (מלכים"א יז, יח), עד שלא באה אללי, היה הקצ"ה רואה מעשי ומעשי עמי ואני זדקת ביניהם, ומשצאת אללי, לפי מעשיך אני רשעה: (כ)

(20) העיר הזאת קרובה. קרובה ישיבתה (שבת יז, י), נתישבה מקרוב, לפיכך לא נתמלאה סאתה עדיין, ומה היא קריבתה, מדור הפלגה שנתפלגו האנשים והתחילו להחישב איש איש במקומו, והיא הייתה בשנת מות פלג, ומשם עד כאן נ"ב שנה, שפלג מת בשנת מ"ח לאברהם, כיצד פלג חי אחרי הולידו את רעו ר"ט שנה, לא מהם ל"ב כשנולד שרוג ומשרוג עד שנולד נחור ל',

21 And he said unto him: 'See, I have accepted thee concerning this thing also, that I will not overthrow the city of which thou hast spoken.	וַיֹּאמֶר לֵיהּ הֲאֵל נִסִּיבִית אִפְּךָ אִךְ לִפְתָּנָמָא הֲדִין בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲפָכִי יֵת קִרְתָּא דְּבַעִיתָא עֲלֵהּ	וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִה נִשְׁאֲתִי פָנֶיךָ גַּם לְדַבֵּר הַזֶּה לְבִלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
22 Hasten thou, escape thither; for I cannot do any thing till thou be come thither.'—Therefore the name of the city was called Zoar.—	מִהֵר הִמְלֵט שְׂמָה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בֹּאֶךָ שְׂמָה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צֹעַר:	22 מִהֵר הִמְלֵט שְׂמָה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בֹּאֶךָ שְׂמָה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צֹעַר:
23 The sun was risen upon the earth when Lot came unto Zoar.	וַיָּשֶׁשׁ יָצָא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעְרָה:	23 וַיָּשֶׁשׁ יָצָא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעְרָה:
24 Then the LORD caused to rain upon Sodom and upon Gomorrah brimstone and fire from the LORD out of heaven;	וַיְהִי הַיּוֹם הַמָּטִיר עַל־סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה עֲמֹרָה גִּפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:	24 וַיְהִי הַיּוֹם הַמָּטִיר עַל־סְדֹם וְעַל עֲמֹרָה גִּפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:
25 and He overthrow those cities, and all the Plain, and all the inhabitants of the cities, and that which grew upon the ground.	וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת כָּל־הַכְּפָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי מִישָׁרָא וְיֵת כָּל יִתְבֵּי קְרִינָא וְצִמְחָה דְּאֶרְעָא:	25 וַיַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵלֶּה וְאֶת כָּל־הַכְּפָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי מִישָׁרָא וְיֵת כָּל יִתְבֵּי קְרִינָא וְצִמְחָה דְּאֶרְעָא:
26 But his wife looked back from behind him, and she became a pillar of salt.	וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי וַהֲנֹת קָמָא דְּמִלְחָא:	26 וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי וַהֲנֹת קָמָא דְּמִלְחָא:

הרי ס"ז, ומנחור עד שנולד תרח כ"ט, הרי ז"א, ומשם עד שנולד אברהם ע', הרי קס"א, תן להם מ"ח, הרי ר"ט, ואותה שנה הייתה שנת הפלגה, וכשנחרצה סדום היה אברהם בן ז"ט שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן נ"ז שנה, וזוהר איחרה ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, הוא שנאמר אמלטה נא, נא בגימטריא נ"א: הלא מצער היא. והלא עוונותיה מועטין ויכול אלה להניחה: ותחי נפשי. זה, זהו מדרשו. ופשוטו של מקרא, הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט, אין לך להקפיד אם תניחנה, ותחי נפשי בה:

(21) גם לדבר הזה. לא דיין שאתה ניזול, אלא אף כל העיר אציל בגלגל: הפכי. הופך אני, כמו עד צאי, אֲחֲרַי רָאִי, מְדִי דְּצָרִי זו (ירמיה לא, יט):

(22) כי לא אוכל לעשות. זה עונשן של מלאכים, על שאמרו כי מַשְׁחִיתִים אֲנַחְנוּ, ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא וזו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן: כי לא אוכל. לשון יחיד, מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מזיל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד: על כן קרא שם העיר צוער. על שם והיא מצער:

(24) ודה' המטיר. כל מקום שנאמר וד' המטיר, הוא וצית דינו: המטיר על סדום. בעלות השחר כמו שנאמר וכמו השחר עלה, שעה שהלצנה עומדת דרקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עוזדין לחמה ומהם ללצנה, אמר הקב"ה אם אפרע מהם ציוס, יהיו עוזדי לצנה אומרים, אילו היה צלילה כשהלצנה מושלת, לא היינו חרצין, ואם אפרע מהם צלילה, יהיו עוזדי החמה אומרים אילו היה ציוס כשהחמה מושלת, לא היינו חרצים, לכך כתיב וכמו השחר עלה, ונפרע מהם בשעה שהחמה והלצנה מושלים: המטיר וגו' גפרית ואש. בתחלה מטר, ונעשה גפרית ואש (מכילתא בשלח שירה פ"ה): מאת ד'. דרך המקראות לדבר כן, כמו גַּשְׁי לְמָךְ, ולא אמר גַּשִּׁי. וכן אמר דוד קחו עִמָּכֶם קֶתַע עֲצָדִי אֲדוֹנֵיכֶם (מלכים"א א, לג), ולא אמר מַעֲצָדִי. וכן אחשורוש בָּשָׂם הַמֶּלֶךְ, ולא אמר בשמי. אף כאן אמר מאת ד', ולא אמר מאתו: מן השמים. והוא שאמר הכתוב פִּי צֶסֶן יָדִין עַמִּים וגו' (איוב לו, לא), כשבא ליסר הצריות, מציא עליהם אש מן השמים, כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד המן, מן השמים, הגני ממטיר לכס לחם מן השמים (שמות טז, ד):

(25) ויהפך את הערים וגו'. ארבעתן יושבות בסלע אחד, והפכן מלמעלה למטה, שנאמר בַּחֲלָמִישׁ שָׁלַח יָדוֹ וגו' (איוב כט, ט):

27	And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood before the LORD.	וַיִּשְׁקֶם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו יְהוָה:	27
28	And he looked out toward Sodom and Gomorrah, and toward all the land of the Plain, and beheld, and, lo, the smoke of the land went up as the smoke of a furnace.	וַיִּשְׁקֹף עַל־פָּנָיו סֹדֹם וְעִמְרָה וְעַל־כָּל־פָּנָיו אֶרֶץ הַכְּפָר וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כְּקִיטָר הַכִּבְשָׁן:	28
29	And it came to pass, when God destroyed the cities of the Plain, that God remembered Abraham, and sent Lot out of the midst of the overthrow, when He overthrew the cities in which Lot dwelt.	וַיְהִי בְשַׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהִפְכָּה בַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:	29
30	And Lot went up out of Zoar, and dwelt in the mountain, and his two daughters with him; for he feared to dwell in Zoar; and he dwelt in a cave, he and his two daughters.	וַיַּעַל לוֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ כִּי יָרָא לְשֹׁכֵת בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְעָרָה הוּא וּשְׁתֵּי בָנָתָיו:	30
31	And the first-born said unto the younger: 'Our father is old, and there is not a man in the earth to come in unto us after the manner of all the earth.	וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אָבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאֶרֶץ לָבוֹא עֲלֵינוּ כְּדָרֶךְ כָּל־הָאֶרֶץ:	31
32	Come, let us make our father drink wine, and we will lie with him, that we may preserve seed of our father.'	לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אָבִינוּ יַיִן וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאָבִינוּ זָרַע:	32
33	And they made their father drink wine that night. And the first-born went in, and lay with her father; and he knew not when she lay down, nor when she arose.	וַתִּשְׁקִינן אֶת־אָבִיהֶן יַיִן בַּלַּיְלָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבִקְוָמָהּ:	33

(26) ותבט אשתו מאחוריו. מאחוריו של לוט: ותהי נציב מלח. צמלח חטאה וצמלח לקחה, אמר לה חני מעט מלח לאורחים הללו, אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה צא להנהיג צמקום הזה (צ"ר נ, ד):
 (28) קישור. תימור של עשן שור"א, צלע"ז: כבשן. חפירה ששורפין בה את האצנים לסייד, וכן כל כבשן שצמורה:
 (29) ויזכור אלהים את אברהם. מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמו ש'אמר אברהם צמזרים על שרה לחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקב"ה עליו (צ"ר נא, ו):
 (30) כי ירא לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום:
 (31) אבינו זקן. ואם לא עכשו אימתי, שם ימות או יפסוק מלהוליד: ואיש אין בארץ. סצורות היו שכל העולם נחרב, כמו דבור המצול. (צ"ר נא, ח):

<p>And it came to pass on the morrow, that the first-born said unto the younger: 'Behold, I lay yesternight with my father. Let us make him drink wine this night also; and go thou in, and lie with him, that we may preserve seed of our father.'</p>	<p>וַיְהִי בַּיּוֹמָהּ דְּבָתְרוּהִי וַאֲמַרְתָּ רַבְתָּא לְזַעֲרָתָא הָא שְׂכִיבִית רַמְשִׁי עִם אָבָא נִשְׁקִינִיה חֲמֵרָא אִף בְּלֵילִיא וְעוֹלִי שְׂכִיבִי עִמָּיה וְנִקְיִים מַאֲבֹנָא בְּנִין:</p>	<p>וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה הֵן־שָׁכַבְתִּי אִמֶּשׁ אֶת־אָבִי נִשְׁקֵנוּ יַיִן גַּם־הַלַּיְלָה וּבֹאִי שָׁכְבִי עִמּוֹ וְנִחְיֶה מֵאֲבֵינוּ זָרַע:</p>
<p>And they made their father drink wine that night also. And the younger arose, and lay with him; and he knew not when she lay down, nor when she arose.</p>	<p>וַאֲשָׁקִיָּא אִף בְּלֵילִיא הָהוּא יֵת אַבְוֵהוֹן חֲמֵרָא וְקָמַת זַעֲרָתָא וּשְׂכִיבִית עִמָּיה וְלֹא יָדַע בְּמִשְׁכָּבָהּ וּבְקִמָּהּ:</p>	<p>וַתִּשְׁקִין גַּם בְּלֵילָהּ הַהוּא אֶת־אָבִיהָ יַיִן וַתִּקֶּם הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדָע בְּשָׁכְבָהּ וּבְקִמָּהּ:</p>
<p>Thus were both the daughters of Lot with child by their father.</p>	<p>וַעֲדִיָּא תַרְתִּין בְּנֵת לוֹט מֵאֲבֵוֹהוֹן:</p>	<p>וַתַּהַרִין שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבֵיהֶן:</p>
<p>And the first-born bore a son, and called his name Moab—the same is the father of the Moabites unto this day.</p>	<p>וַיִּלְדֵת רַבְתָּא בֶר וַקָּרַת שְׁמִיהּ מוֹאָב הוּא אַבְוֵהוֹן דְּמוֹאָבָי עַד יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וַתֵּלֶד הַבְּכִירָה בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי־מוֹאָב עַד־הַיּוֹם:</p>
<p>And the younger, she also bore a son, and called his name Ben-ammi—the same is the father of the children of Ammon unto this day.</p>	<p>וַזַּעֲרָתָא אִף הִיא יִלְדֵת בֶר וַקָּרַת שְׁמִיהּ בֶר עָמִי הוּא אַבְוֵהוֹן דְּבְנֵי עַמּוֹן עַד יוֹמָא דִּין:</p>	<p>וַהֲצַעִירָה גַם־הוּא יֵלֶדָה בֶן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־עָמִי הוּא אָבִי בְנֵי־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: (ס)</p>
<p>And Abraham journeyed from thence toward the land of the South, and dwelt between Kadesh and Shur; and he sojourned in Gerar.</p>	<p>וַנִּטַּל מִתְּמָן אַבְרָהָם לָאֲרֶע דְּרוּמָא וַיִּתֵּיב בֵּין קָדֶשׁ וּבֵין חֲגָרָא וְאַתְוֹתָב בְּגָרָר:</p>	<p>וַיֵּסַע מִשָּׁם אַבְרָהָם אֶרֶצָה הַנִּגֹּב וַיֵּשֶׁב בֵּין־קָדֶשׁ וּבֵין שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגָרָר:</p>
<p>And Abraham said of Sarah his wife: 'She is my sister.' And Abimelech king of Gerar sent, and took Sarah.</p>	<p>וַאֲמַר אַבְרָהָם עַל שָׂרָה אֶתְתִּיהּ אֶחָת הִיא וַשְּׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶכָּא דְּגָרָר וַדְּבֵר יֵת שָׂרָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־שָׂרָה אִשְׁתִּי אֶחָתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ גָּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה:</p>

(33) ותשקין וגר. יין מזדמן להם צמעה, להוציא מהן שני אומות: ותשכב את אביה. וצעירה כתיב ותשכב עמו, צעירה לפי שלא פתחה בזנות, אלא אחותה למדתה, חסך עליה הכתוב ולא פירש גנותה, אצל בכירה שפתחה בזנות, פרסמה הכתוב צמורה. ובקומה של צעירה נקוד על וי"ו של ובקומה לומר, שצקומה ידע, ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשחות. (א"ר לוי כל מי שהוא להוט אחר צולמוס של עריות, לסוף מאכילים אותו מצטרו): (36) ותהדרין וגר. אף על פי שאין האשה מתעצרת מציאה ראשונה, אלו שלטו צעמון והוציאו ערותן (ס"א עדותן) לחוך, ונתעצרו מציאה ראשונה: (37) מואב. זו שלא הייתה צנועה פירשה שמאציה הוא, אצל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכר צימי משה, שנאמר צצני עמון אל פתגור צם (דצרים צ, יט), כלל, וצמואצ לא הזהיר אלא שלא ילחמו צם, אצל לצערן התיר לו: (1) ויסע משם אברהם. כשראה שחרצו הכרכים, ופסקו העוצרים והשצים, נסע לו משם. דבר אחר להתרחק מלוט, שיצא עליו קס רע שצא על צנותיו (צ"ר צ, ד): (2) ויאמר אברהם. כאן לא נטל רשות, אלא על כרחיה שלא צטוצמה, לפי שכבר לוקחה לבית פרעה על ידי כן: אל שרה

<p>But God came to Abimelech in a dream of the night, and said to him: 'Behold, thou shalt die, because of the woman whom thou hast taken; for she is a man's wife.'</p>	<p>וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל-אַבִּימֶלֶךְ בַּחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּה מֵת עַל-הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-לָקַחְתָּ וְהוּא בֹעֵלֶת בְּעַל:</p>	<p>3</p>
<p>Now Abimelech had not come near her; and he said: 'Lord, wilt Thou slay even a righteous nation?'</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב לָהּ וַיֹּאמֶר יְיָ הֲעַם אֶף זָכָאי תַּקְטֹּל:</p>	<p>4</p>
<p>Said he not himself unto me: She is my sister? and she, even she herself said: He is my brother. In the simplicity of my heart and the innocency of my hands have I done this.'</p>	<p>הֲלֹא הוּא אָמַר-לִי אָחִי הוּא וְהִיא אֶף הִיא אָמְרָת אָחִי הוּא בְּתֶם-לִבִּי וּבִנְקֹן כְּפִי עָשִׂיתִי זֹאת:</p>	<p>5</p>
<p>And God said unto him in the dream: 'Yea, I know that in the simplicity of thy heart thou hast done this, and I also withheld thee from sinning against Me. Therefore suffered I thee not to touch her.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִיה יְיָ בַּחֲלֹמָא אֶף קִדְמִי גָלִי אֲרִי בְּקִשְׁיוֹת לִבִּי עֲבַדְתָּ דָּא וּמְנַעֲתִי אֶף אֲנָא יִתְדִי מִלְּמַחְסֵי קִדְמִי עַל כֵּן לֹא שִׁבַּקְתָּךְ לְמִקְרַב לְוִתְהָ:</p>	<p>6</p>
<p>Now therefore restore the man's wife; for he is a prophet, and he shall pray for thee, and thou shalt live; and if thou restore her not, know thou that thou shalt surely die, thou, and all that are thine.'</p>	<p>וְעַתָּה הָשִׁב אִשְׁת־הָאִישׁ כִּי-נָבִיא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ וְחִיָּה וְאִם-אֵינְךָ מְשִׁיב דָּע כִּי-מוֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ:</p>	<p>7</p>
<p>And Abimelech rose early in the morning, and called all his servants, and told all these things in their ears; and the men were sore afraid.</p>	<p>וַיִּשָּׁכֶם אַבִּימֶלֶךְ בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל-עַבְדָּיו וַיַּדְבֵּר אֶת-כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנֵיהֶם וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים מְאֹד:</p>	<p>8</p>

אשתו. על שרה אשתו, וכיוצא בו כל הלקח פרוץ וגו' (שמואל-א ד, כא), ואל מות קמיה, שניהם צלשון על: (4) לא קרב אליה. המלאך מנעו, כמו שנאמר לא נספיק לגנוע אליה: הגוי גם צדיק תהדרוג. אף אם הוא נדיק מהרגנו, שם כך דרכך לא צד האומות חנם, כך עשית לדור המצול ולדור הפלגה, אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כמו שאתה אומר להרגני: (5) גם היא. לרבות עזדים ונמלים וסמרים שלה את כולם שאלתי ואמרו לי אחיה הוא: בתם לבבי. שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי. נקי אני מן החטא, שלא נגעתי בה: (6) ידעתי כי בתם לבבך וגו'. אמת שלא דמית מתחלה לחטוא, אבל נקיון כפיים אין כאן. (הדא אמרה משמוש ידיס יש כאן): לא נתתיך. לא ממך היה שלא נגעתי בה, אלא חשכתי אני אותך מחטוא, שלא נחתי לך כח, וכן ולא נקנו ללהים (בראשית לא, י), וכן ולא נקנו לצידיק לצוא (שופטים טו, א): (7) השב אשת האיש. ואל תהא סבור שמה תחגנה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך, ולא יתפלל עליך. (אמר לו אבימלך ומי מפרסמו שלא נגעתי בה, אמר לו): כי נביא הוא. וידוע שלא נגעתי בה, לפיכך ויתפלל בעדך (צדא קמא צב):

<p>Then Abimelech called Abraham, and said unto him: 'What hast thou done unto us? and wherein have I sinned against thee, that thou hast brought on me and on my kingdom a great sin? thou hast done deeds unto me that ought not to be done.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְאַבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָנוּ וּמַה־חָטָאתִי לָךְ כִּי־הִבָּאתָ עָלַי וְעַל־מַמְלַכְתִּי חֲטָאתָ גְדֹלָה מְעֹשִׂים אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשׂוּ עֲשִׂיתָ עִמָּדִי:</p>	<p>9</p>
<p>And Abimelech said unto Abraham: 'What sawest thou, that thou hast done this thing?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אַבְרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה:</p>	<p>10</p>
<p>And Abraham said: 'Because I thought: Surely the fear of God is not in this place; and they will slay me for my wife's sake.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲרִי אֲמֹרִית לְחֹד לִית דְּחָלְתָא דִּי בְּאַתְרָא הָדִין וַיִּקְטְלוּנִי עַל עִיסָא אַתְתִּי:</p>	<p>11</p>
<p>And moreover she is indeed my sister, the daughter of my father, but not the daughter of my mother; and so she became my wife.</p>	<p>וְגַם־אִמְנָה אַחֲתִי בֶת־אָבִי הִוא אֲךָ לֹא בֶת־אִמִּי וְנִתְּהִי־לִי לְאִשָּׁה:</p>	<p>12</p>
<p>And it came to pass, when God caused me to wander from my father's house, that I said unto her: This is thy kindness which thou shalt show unto me; at every place whither we shall come, say of me: He is my brother.'</p>	<p>וַיְהִי כַּד טָעוּ עִמָּמִיָּא בְּתַר עֹבְדֵי יְדִיהוֹן יְתִי קָרִיב יִי לְדַחְלָתִיָּה מִבֵּית אָבִא וַאֲמֹרִית לָהּ דָּא טִיבוּתִיָּד דִּתְעַבְדִּין עִמִּי לְכָל אַתְר דְּנִתְּהָד לְתַמָּן אִימְרִי עָלִי אַחִי הִוא:</p>	<p>13</p>

(9) מעשים אשר לא יעשו. מכה אשר לא הורגלה לצא על צריה צאה לנו על ידך, עזירת כל נקבים של זרע, ושל קטנים, ורעי, ואזנים וחוטם:

(11) רק אין יראת אלהים. אכסנאי שצא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו, אשתך היא או אשתך היא (בצא קמא סס):

(12) אחותי בת אבי היא. וצח אז מותרת לבן נת, שאין צוה לעובדי עבודה אלילים, וכדי לאמת דבריו השיבו כן. ואם מאמר והלא צח אחיו הייתה, צני צנים הרי הן כצנים, והרי היא צחו של תרם, וכן הוא אומר ללוט, כִּי־יִנָּשֶׂים אֲחִים הֵנָּה: אך לא בת אמי. הרי מֵאָם אחרת היה:

(13) ויהי כאשר התעו אותי וגו'. אונקלוס תרגם מה שתרגם, ויש לישב עוד דָּבָר דָּבָר על אופניו, כשהוא יאמר הקב"ה מצית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום, וידעתי שאעבור במקום רשעים, ואומר לה זה חסדך וגו': כאשר התעו. לשון רבים, ואל תחמה כי בהרצה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי לשון רבים, אֲשֶׁר קָלְכוּ לָלֵהִים, לָלֵהִים מִיִּים, לָלֵהִים קְדוּשִׁים, וכל לשון אלהים לשון רבים, וכן וַיִּקַּח אֲדֹנָי יוֹסֵף, אֲדֹנָי הַמִּדְּוָנִים, אֲדֹנָי הַקָּרָן, וכן וַיִּשְׁלַח עֲמֹן, וְהוּא עֲבָדָא לְיוֹ. ואם מאמר מהו לשון התעו, כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה, כמו וַיִּשְׁלַח וַיִּפְּסַע (בראשית כא, יד), פָּעִיתִי כָּשֶׁה אֲוָבָד (תהלים קט, קעו), יָתְעוּ לְגַלְיָ אֲוָבָד (איוב לה, מא), יֵאָזוּ וַיִּתְּעוּ לְבָשָׁת אֲכָלָם: אמרי לי. עלי, וכן וַיִּשְׁלַח אֲנִשֵּׁי הַמִּקְדָּשׁ לְאַשְׁמוֹ (בראשית כו, ז), על אשתו. וכן וַאֲמַר פְּקֻעָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל (שמות יד, ג), כמו על בני ישראל. פֶּן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה בְּרָקָהּ (שופטים ט, נד):

14	And Abimelech took sheep and oxen, and men-servants and women-servants, and gave them unto Abraham, and restored him Sarah his wife.	וַיִּקַּח אַבְיִמֶלֶךְ צֹאן וּבָקָר וְעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיָּשֵׁב לוֹ אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	14
15	And Abimelech said: 'Behold, my land is before thee: dwell where it pleaseth thee.'	וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:	15
16	And unto Sarah he said: 'Behold, I have given thy brother a thousand pieces of silver; behold, it is for thee a covering of the eyes to all that are with thee; and before all men thou art righted.'	וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַי כֶּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא אֵלַי כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:	16
17	And Abraham prayed unto God; and God healed Abimelech, and his wife, and his maid-servants; and they bore children.	וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אַבְיִמֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־הַנְּחִיכָיו:	17
18	For the LORD had fast closed up all the wombs of the house of Abimelech, because of Sarah Abraham's wife.	כִּי־עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֵם לְבֵית אַבְיִמֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם: (ס)	18
XXI	And the LORD remembered Sarah as He had said, and the LORD did unto Sarah as He had spoken.	וַיִּהְיֶה פָקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:	יח

(14) ויתן לאברהם. כדי שימפייס ויחפול עליו:

(15) הנה ארצי לפניך. אצל פרעה אמר לו הנה אשקך קח וְלָךְ, לפי שנתקרא, שהמזרים שטופי זמה:

(16) ולשרה אמר. אצימלך לכבודה, כדי לפייסה, הנה עשיתי לך כבוד זה, נחתי ממון לאחיך, שאמרת עליו אחי הוא, הנה הממון והכבוד הזה לך כסות עינים: לכל אשר אתך. יכסו עיניהם שלא יקילוך, שאילו השיבותיך ריקנית, יש להם לומר, לאחר שנחלל זה החזירה, עכשיו שהורכתי לצד ממון ולפייסך, יודעים יהיו שעל כרחי השיבותיך, ועל ידי נס: ואת כל. ועם כל צאי עולם: ונכחת. יהא לך פתחון פה להטובתך, ולהראות דברים נקיים הללו, ולשון תוכחה בכל מקום, דבור דברים, וזלע"ז אשפורפי"ר. ואונקלוס תרגם צפנים אחרים, ולשון המקרא כך הוא נופל על התרגום, הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך, ובכל אשר אתך, ועל כן תרגומו וחזית יתיך וית כל דעמך. ויש מדרש אגדה, אצל יסוד לשון המקרא פירשתי:

(17) וילדו. כתרומתו ואתרומו, נפתחו נקציהם והוציאו, והיא לידה שלהם:

(18) בעד כל רחם. כנגד כל פתח: על דבר שרה. על פי דבורה של שרה:

(1) וזה פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו, ללמדך שכל המבקש רחמים על חצירו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, שנאמר ויתפלל וגו' וסמך ליה זה פקד את שרה, שפקדה כזו קודם שריפא את אצימלך (בצא קמא צא). פקד את שרה כאשר אמר. צהריון: כאשר דבר. צלידה, והיכן היא אמירה והיכן הוא דבור, אמירה, ויאמר לְלֵהִים לְבָל שָׂרָה אִשְׁקָךְ וגו', דבור, הִנֵּה דָבָר ה' אֵל אֲבָרָם, צבירת בין הצמחים, ושם נאמר לא יִקְדָּךְ זֶה וגו', והציא היורש משרה: ויעש ה' לשרה כאשר דבר. לאצרה:

2	And Sarah conceived, and bore Abraham a son in his old age, at the set time of which God had spoken to him.	וַתֵּהָרֶה וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים:
3	And Abraham called the name of his son that was born unto him, whom Sarah bore to him, Isaac.	וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת-שְׁם-בְנוֹ הַנּוֹלֵד-לּוֹ אֲשֶׁר-יָלְדָה-לּוֹ שָׂרָה יִצְחָק:
4	And Abraham circumcised his son Isaac when he was eight days old, as God had commanded him.	וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ בְּרֵשֶׁת יָמָיו כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים:
5	And Abraham was a hundred years old, when his son Isaac was born unto him.	וְאַבְרָהָם בֶּן-מֵאתָ שָׁנָה בְּהוֹלֵד אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:
6	And Sarah said: 'God hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me.'	וַתֹּאמֶר שָׂרָה צִחָק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כֹּל-הַשְּׁמַע יִצְחָק-לִי:
7	And she said: 'Who would have said unto Abraham, that Sarah should give children suck? for I have borne him a son in his old age.'	וַתֹּאמֶר מִי מָלַל לְאַבְרָהָם הַיֵּינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי-יָלְדָתִי בֶן לְזִקְנָיו:
8	And the child grew, and was weaned. And Abraham made a great feast on the day that Isaac was weaned.	וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיִּגְמַל וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בְּיוֹם הַגְּמֹל אֶת-יִצְחָק:
9	And Sarah saw the son of Hagar the Egyptian, whom she had borne unto Abraham, making sport.	וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת-בֶּן-הָגָר אֲשֶׁר-יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק:

(2) למועד אשר דבר אלהים. ר' יודן ורבי חמא, רבי יודן אומר מלמד שנולד לט' חדשים, שלא יאמרו מזיתו של אבימלך הוא, ור' חמא אומר לשבעה חדשים: למועד אשר דבר אלהים. דמליל יתיה, את המועד אשר דבר וקבע כשאמר לו למועד קשור אלך, שרט לו שריטה זכותל, ואמר לו, כשחגיע חמה לשריטה זו בשנה האחרת תלד: לזקניו. היה זה איקונין שלו דומה לו:

(6) יצחק לי. ישמח עלי. ומדרש אגדה, הרצה עקרות נפקדו עמה, הרצה חולים נתרפאו בו זיוס, הרצה תפלות נענו עמה, ורצ שחוק היה בעולם:

(7) מי מלל לאברהם. לשון שצח וחסידות, כמו מי פעל ופעל (ישעיה מא, ד), מי צָרָא קָלָה (שם מ, כו), ראו מה הוא, ומי הוא (וכמה הוא גדול) שומר הצטח, הקצ"ה מצטיח ועושה: מלל. שניה הכחוצולא אמר דבר, גימטריא שלו ק', כלומר לסוף מאה לאצרה: היניקה בנים שרה. ומהו צנים לשון רבים, ציוס המשתה הציאו השרות צנין עמהו, והיניקה אותם, שהיו אומרות לא ילדה שרה, אלא אסופי הציאה מן השוק:

(8) ויגמל. לסוף כ"ד חודש (גיטין עה:): משתה גדול. שהיו שם גדולי הדור, (ב"ר נג, י) שם ועצר ואבימלך:

<p>Wherefore she said unto Abraham: 10 'Cast out this bondwoman and her son; for the son of this bondwoman shall not be heir with my son, even with Isaac.'</p>	<p>וְהָאֵמְרָה לְאַבְרָהָם גֵּרָשׁ הָאֵמְרָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאֵמְרָה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עִם־ יִצְחָק:</p>	<p>10 וְהָאֵמְרָה לְאַבְרָהָם גֵּרָשׁ הָאֵמְרָה הַזֹּאת וְאֶת־בְּנָהּ כִּי לֹא יִירָשׁ בֶּן־הָאֵמְרָה הַזֹּאת עִם־בְּנֵי עִם־ יִצְחָק:</p>
<p>And the thing was very grievous in 11 Abraham's sight on account of his son.</p>	<p>וַיֵּרֶע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינָיו אַבְרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ:</p>	<p>11 וַיֵּרֶע הַדָּבָר מְאֹד בְּעֵינָיו אַבְרָהָם עַל אוֹדֶת בְּנוֹ:</p>
<p>And God said unto Abraham: 'Let 12 it not be grievous in thy sight because of the lad, and because of thy bondwoman; in all that Sarah saith unto thee, hearken unto her voice; for in Isaac shall seed be called to thee.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם לֹא יִבָּאֵשׁ אַל־יֵרֶע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמְתְּךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר יְיָ לְאַבְרָהָם לֹא יִבָּאֵשׁ אַל־יֵרֶע בְּעֵינֶיךָ עַל־הַנָּעַר וְעַל־אִמְתְּךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ כִּי בִיצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע:</p>
<p>And also of the son of the 13 bondwoman will I make a nation, because he is thy seed.'</p>	<p>וְאִפְּי יֵת בֶּר אִמְתְּךָ לְעַמָּא אַשְׁוִינִיָּה אֲרִי בְרֶךְ הוּא:</p>	<p>13 וְגַם אֶת־בֶּן־הָאֵמְרָה לְגוֹי אֲשִׁימֶנּוּ כִּי זֶרַע הוּא:</p>
<p>And Abraham arose up early in the 14 morning, and took bread and a bottle of water, and gave it unto Hagar, putting it on her shoulder, and the child, and sent her away; and she departed, and strayed in the wilderness of Beer-sheba.</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחִמְת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־ הָגָר שֵׁם עַל־שְׁכָמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ וּתְלַךְ וַתֵּתֶע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שֶׁבַע:</p>	<p>14 וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וְחִמְת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־ הָגָר שֵׁם עַל־שְׁכָמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ וּתְלַךְ וַתֵּתֶע בְּמִדְבַּר בְּאֵר שֶׁבַע:</p>
<p>And the water in the bottle was 15 spent, and she cast the child under one of the shrubs.</p>	<p>וַיִּשְׁלִימוּ מַיָּא מִן רוֹקְבָא וַרְמַת יֵת רַבִּיא תַחוֹת חֵד מִן אֵילָנָא:</p>	<p>15 וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים:</p>
<p>And she went, and sat her down 16 over against him a good way off, as it were a bow-shot; for she said: 'Let me not look upon the death of the child.' And she sat over against him, and lifted up her voice, and wept.</p>	<p>וַאֲזֻלַּת וַיִּתִּיבַת לָהּ מִקְּבִיל אַרְחִיקַת כְּמִינֵד בְּקִשְׁתָּא אֲרִי אָמַרְתָּ לֹא אֲחֹזִי בְּמוֹתֶיהָ דְּרַבִּיא וַיִּתִּיבַת מִקְּבִיל וַאֲרִימַת יֵת קִלְהָ וַבְּכַת:</p>	<p>16 וַתֵּלֶךְ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִמְּנֵד הַרְחָק כְּמִטְחָנִי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אֶל־ אֲרֹאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתֵּשֶׁב מִמְּנֵד וַתִּשָּׂא אֶת־קוֹלָהּ וַתִּבְכֶּה:</p>

- (9) מצחק. לשון עזודת אלילים, כמו שנאמר וַיִּקְמוּ לְעֹשֶׁק (שמות לז, ו). דבר אחר לשון גילוי עריות, כמה דתימא לְעֹשֶׁק. דבר אחר לשון רציחה, כמה דתימא וְקִימוּ גֵּא הַעֲרִים וַיִּשְׁתְּקוּ לְקִינֵי וְגו' (שמואל-ב, ז, יג): עם בני וגו' מתשוצת שרה כי לא יירש בן האמה עם בני, אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה, ואמר, אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה זו חנים, כמה דאחזר אמר כְּמַתְּלֵהָ הִיָּה זְקִים וגו', ואמר הִלָּא מִשְׁחָק אֵנִי (משלי כו, יח-ט):
- (10) עם בני עם יצחק. מכיון שהוא בני, אפילו אם אינו הגון כיצחק, או הגון כיצחק, אפילו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל וחומר עם בני עם יצחק ששתייהן זו (ב"ר נג, יא):
- (11) על אודות בנו. על ששמע שינא לתרבות רעה. ופשוטו, על שאומרת לו לשלחו (דברים רבה ד, ה):
- (12) שמע בקלה. (בבלי רוח הקדש שנה), למדנו שהיה אברהם טפל לשרה צנציות:
- (14) לחם וחממת מים. ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שינא לתרבות רעה: ואת הילד. אף הילד שם על שכמה,
- שהכניסה זו שרה עין רעה, ואחזתו חמה (ב"ר נג, יג), ולא יכול לילך צרגליו: ותלך ותתע. חזרה לגלולי בית אביה:
- (15) ויכלו המים. לפי שדרך חולים לשמות הרבה (ב"ר ש, ט):

17 And God heard the voice of the lad; and the angel of God called to Hagar out of heaven, and said unto her: 'What aileth thee, Hagar? fear not; for God hath heard the voice of the lad where he is.	וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מַלְאָךְ אֱלֹהִים אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הֲגֵר אַל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם:	17 וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מַלְאָךְ אֱלֹהִים אֶל־הַגֵּר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הֲגֵר אַל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם:
18 Arise, lift up the lad, and hold him fast by thy hand; for I will make him a great nation.'	קוּמִי טוּלִי יָת רַבִּיָּא וְאַתְקִיפִי יָת יְדֶיךָ בֵּיה אָרִי לְעַם סְגִי אֲשׁוּמִיָּה:	18 קוּמִי שְׂאִי אֶת־הַנֶּעֱר וְחַתְּנִיקִי אֶת־יְדֶיךָ בּוֹ כִּי־לְגוּי גָּדוֹל אֲשִׁימֶנּוּ:
19 And God opened her eyes, and she saw a well of water; and she went, and filled the bottle with water, and gave the lad drink.	וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת־הַנֶּעֱר:	19 וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתִּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשְׁק אֶת־הַנֶּעֱר:
20 And God was with the lad, and he grew; and he dwelt in the wilderness, and became an archer.	וַיְהִי אֱלֹהִים מִימָרָא דִּי בְּסַעְדִּיהָ דְּרַבִּיָּא וּרְבָא וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּרָא וַיְהִי רַבִּי קִשְׁתָּא:	20 וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנֶּעֱר וַיִּגְדַּל וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר וַיְהִי רַבֵּה קִשֶׁת:
21 And he dwelt in the wilderness of Paran; and his mother took him a wife out of the land of Egypt.	וַיִּתֵּב בְּמִדְבָּר דְּפָאָרָן וַיִּסְבֵּת לִיה אִמִּיהָ אֶתְתָּא מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:	21 וַיֵּשֶׁב בְּמִדְבָּר פָּאָרָן וַתִּקַּח־לוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאַרְץ מִצְרַיִם: (פ)
22 And it came to pass at that time, that Abimelech and Phicol the captain of his host spoke unto Abraham, saying: 'God is with thee in all that thou doest.	וַיְהִי בַּעֲתָה הַהִוא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכֹל רַב חֵילִיהָ לְאַבְרָהָם לֵמִימַר מִימָרָא דִּי בְּסַעְדֶּךָ בְּכָל דְּאַתָּ עֹבֵד:	שעי 22 וַיְהִי בַּעֲתָה הַהִוא וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ וּפִיכֹל שַׂר־צְבָאוֹ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה:

(16) מנגד. מרחוק: כמטחוי קשת. כשתי טיחות (צ"ר שס), והוא לשון יריית חץ, בלשון משנה שהטיח צאשמו, על שם שהזרע יורה כחץ. ואם תאמר היה לו לכתוב כמטחי קשת, משפט הוי"ו ליכנס לכאן כמו צִסְגִּי הִפְלַע (שיר השירים ז, יד), מגזרת וְהִקְסֵה אֶדְמַת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחָגָא (ישעיה יט, יז), ומגזרת יִלְגּוּ וַיִּנְעוּ פֶּשְׁפֹּר (תהלים קז, כז), וכן קִלְוִי אֶרֶץ (שם סה), מגזרת קִלָּה: וחשב מנגד. כיון שקרב למות, הוסיפה להתרחק:

(17) את קול הנער. מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל (צ"ר נג, יד): באשר הוא שם. לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא גדון, ולא לפי מה שהוא עתיד לעשות, לפי שהיו מלאכי השרת מקטרגים ואומרים, רצונו של עולם, מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אחת מעלה לו באר, והוא משיבם, עכשיו מה הוא, לדיק או רשע, אמרו לו לדיק, (כ"ל בענין זה שאינו ראוי לעונש מיתה בצמא ודו"ק). אמר להם, לפי מעשיו של עכשיו אני דנו, וזה באשר הוא שם, והיכן המית את ישראל בצמא, כשהגלם בנכדננר, שנאמר מִשָּׁא צִעְרָב וגו' לְקִרְאתָ זִמָּא הָקִי מַיִם וגו' (ישעיה כא, יג-יד), כשהיו מוליכין אותם אל ערביים, היו ישראל אומרים לשָׂצָאִים, בצקשה מכס, הוליכונו אלל בני דודנו ישמעאל וירחמו עלינו, שנאמר אֲרָחוֹת דְּדִנִּים (שם), אל תקרי דודנים, אלא דודים, ואלו יוצאים לקראתם ומציאין להם בשר ודג מלוח, וגודות נפוחים, כספורים ישראל שמלאים מים, וכשמכניסו לתוך פיו ופוחחו, הרוח נכנס בגופו ומת:

(20) רובה קשת. יורה חצים בקשת: קשת. על שם האומנות, כמו חמר, גמל, זייד, לפיכך השייך מודגשת. היה יושב במדבר ומלכטם את העוברים, הוא שנאמר יָדוּ צָלָל וגו':

(21) מארץ מצרים. ממקום גדוליה, שנאמר וְלֹא שָׁפָסָה מִצְרַיִם וגו', היינו דאמרי אינשי, זרוק חוטרא לאורא אעיקריה קאי:

<p>Now therefore swear unto me here by God that thou wilt not deal 23 falsely with me, nor with my son, nor with my son's son; but according to the kindness that I have done unto thee, thou shalt do unto me, and to the land wherein thou hast sojourned.'</p>	<p>ועתה השבעה לי באלהים הנה אם-תשקר לי ולניני ולנכדי כחסד אשר-עשיתי עמך תעשה עמדי ועם-הארץ אשר-גרתה בה:</p>	<p>ועתה השבעה לי באלהים הנה אם-תשקר לי ולניני ולנכדי כחסד אשר-עשיתי עמך תעשה עמדי ועם-הארץ אשר-גרתה בה:</p>
<p>24 And Abraham said: 'I will swear.'</p>	<p>ויאמר אברהם אנכי אשבע:</p>	<p>ויאמר אברהם אנכי אשבע:</p>
<p>And Abraham reproved Abimelech 25 because of the well of water, which Abimelech's servants had violently taken away.</p>	<p>והוכח אברהם את-אבימלך על-אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך:</p>	<p>והוכח אברהם את-אבימלך על-אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך:</p>
<p>And Abimelech said: 'I know not 26 who hath done this thing; neither didst thou tell me, neither yet heard I of it, but to-day.'</p>	<p>ויאמר אבימלך לא ידעתי מאן עבד ית פתגמא הדין ואף את לא חנית לי ואף אנא לא שמעתי בלתי היום:</p>	<p>ויאמר אבימלך לא ידעתי מי עשה את-הדבר הזה וגם-אתה לא-הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי בלתי היום:</p>
<p>And Abraham took sheep and oxen, 27 and gave them unto Abimelech; and they two made a covenant.</p>	<p>ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית:</p>	<p>ויקח אברהם צאן ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו שניהם ברית:</p>
<p>And Abraham set seven ewe-lambs 28 of the flock by themselves.</p>	<p>ויצב אברהם את-שבע כבשת הצאן לבדהן:</p>	<p>ויצב אברהם את-שבע כבשת הצאן לבדהן:</p>
<p>And Abimelech said unto 29 Abraham: 'What mean these seven ewe-lambs which thou hast set by themselves?'</p>	<p>ויאמר אבימלך אל-אברהם מה הנה שבע כבשת האלה אשר הצבת לבדנה:</p>	<p>ויאמר אבימלך אל-אברהם מה הנה שבע כבשת האלה אשר הצבת לבדנה:</p>
<p>And he said: 'Verily, these seven 30 ewe-lambs shalt thou take of my hand, that it may be a witness unto me, that I have digged this well.'</p>	<p>ויאמר ארי ית שבע חורפן תקח מידך בעבור תהיה-לי לעדה כי חפרתי את-הבאר הזאת:</p>	<p>ויאמר בי את-שבע כבשת תקח מידך בעבור תהיה-לי לעדה כי חפרתי את-הבאר הזאת:</p>

(22) אלהים עמך. לפי שראו שיאל משכונת סדום לשלום, ועם המלכים נלחם ונפלו צידו, ונפקדה אשתו לזקוניו:
(23) ולניני ולנכדי. עד כאן רחמי האז על הצן: כחסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי. שאמרתי לך הנה ארצי
לפניך (צ"ר נד, ז): (כה)
(25) והוכח. נתוכח עמו על כך:
(30) בעבור תהיה לי. זאת: לעדה. לשון עדות של נקצה, כמו ועדה המצצה: כי חפרתי את הבאר. מריצים
היו עליה רועי אבימלך, ואומרים אנחנו חפרנוה, אמרו צנייהם, כל מי שיתראה על הצאר ויעלו המים לקראתו, שלו הוא, ועלו
לקראת אברהם:

<p>Wherefore that place was called Beer-sheba; because there they swore both of them.</p>	<p>על כן קרא למקום ההוא בְּאֵר שֶׁבַע אֲרֵי תָמָן קִיָּמוּ תְּרִיִּהוּן:</p>	<p>על־כן קרא למקום ההוא בְּאֵר שֶׁבַע כִּי שָׁם נִשְׁבָּעוּ שְׁנֵיהֶם:</p>
<p>So they made a covenant at Beer-sheba; and Abimelech rose up, and Phicol the captain of his host, and they returned into the land of the Philistines.</p>	<p>וַיַּכְרְתוּ בְרִית בִּבְאֵר שֶׁבַע וַיָּקֶם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל אֲבִימֶלֶךְ וַיָּשָׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:</p>	<p>וַיַּכְרְתוּ בְרִית בִּבְאֵר שֶׁבַע וַיָּקֶם אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל אֲבִימֶלֶךְ וַיָּשָׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:</p>
<p>And Abraham planted a tamarisk-tree in Beer-sheba, and called there on the name of the LORD, the Everlasting God.</p>	<p>וַיִּצַּב נֶצֶבָא בִּבְאֵר שֶׁבַע וְצִלִּי תָמָן בְּשֵׁם אֱלֹהֵי עֹלָמָא:</p>	<p>וַיִּטֵּעַ אֲשֶׁל בִּבְאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עֹלָם:</p>
<p>And Abraham sojourned in the land of the Philistines many days.</p>	<p>וַאֲתוּתַב אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתָּא יוֹמִין סְגִיאִין:</p>	<p>וַיֵּגֶר אֲבָרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים: (פ)</p>
<p>And it came to pass after these things, that God did prove Abraham, and said unto him: 'Abraham'; and he said: 'Here am I.'</p>	<p>וַהֲוָה בְּתֵר פְּתִגְמִיָּא הָאֱלִין נִי נְסִי יְת אֲבָרְהָם וַאֲמַר לִיה אֲבָרְהָם וַאֲמַר הָאֲנָא:</p>	<p>וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַהֲאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרְהָם וַיֹּאמֶר הֲנִי:</p>
<p>And He said: 'Take now thy son, thine only son, whom thou lovest, even Isaac, and get thee into the land of Moriah; and offer him there for a burnt-offering upon one of the mountains which I will tell thee of.'</p>	<p>וַאֲמַר דְּכַר כְּעַן יְת בְּרָךְ יְת יְחִידֶךָ דְּרַחֲמִיתָא יְת יִצְחָק וַאֲיִזִּיל לְךָ לְאֶרֶץ מֹרְיָה וַאֲסִיקְהִי קֳדָמִי תָמָן לַעֲלֹתָא עַל חַד מִן טוּרֵיָא דְאֵימַר לְךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידֶךָ אֲשֶׁר־אֹהֲבָתָא יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרְיָה וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לַעֲלֹתָא עַל אֶחָד הַהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ:</p>

(33) אשל. רב ושמואל, חד אמר פרדס להציא ממנו פירות לאורחים בסעודה, וחד אמר פונדק לאכסניא וכו' כל מיני פירות. ומצינו לשון נטיעה בזהלים, שנאמר וַיִּטֵּעַ אֲשֶׁל בְּאֵר שֶׁבַע (דניאל יא, מה): ויקרא שם וגו'. על ידי אותו אשל, נקרא שמו של הקד"ה אלוה לכל העולם, לאחר שאוכלים ושותים, אמר להם דברו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלִי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם אכלתם (סוטה י:):

(34) ימים רבים. מרובים על של חצרון, בחצרון עשה כ"ה שנה, וכאן כ"ו (ב"ר נד, ו), שהרי בן ע"ה שנה היה בנאחמו מחרן, אותה שנה וַיֵּצֵא וַיִּשָּׁב אֶלְנִי מִמְּרָא, שלא מצינו קודם לכן שנתיישב אלא שם, שכל מקומותיו היה כאורח, חונה וגוסס והולך, שנאמר וַיַּעֲזֹר אֲבָרְהָם, וַיַּעֲשֶׂק מֶשֶׁשׁ, וַיְהִי רָעַב וַיֵּרָד אֲבָרְהָם מִמְּרָיָה, ובמזרים לא עשה אלא שלשה חדשים, שהרי שלחו פרעה, מיד וַיִּלְךְ לְמִסְרָיו עַד וַיֵּצֵא וַיִּשָּׁב אֶלְנִי מִמְּרָא אֲשֶׁר בְּחֶצְרוֹן, ואם ישב עד שנהפכה סדום, מיד וַיָּסַע מֶשֶׁשׁ אֲבָרְהָם מִפְּנֵי בֹשֶׁה שֶׁל לוֹט, וזא לארץ פלשתים, וכן נ"ט שנה היה, שהרי בשלישי למילתו בוא אלזו המלאכים, הרי כ"ה שנה, וכאן כתיב ימים רבים, מרובים על הראשונים, ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם, ועל כרחק אינם יתירים יותר משנה, הרי כ"ו שנה, מיד יצא משם וחזר לחצרון, ואותה שנה קדמה לפני עקידתו של יצחק י"ב שנים. כך שנויה בסדר עולם (פ"א):

(1) אחר הדברים האלה. יש מרבותינו אומרים (סנהדרין פט:): אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר, מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד, אמר לו, כלום עשה אלא בשביל זנו, אילו הייתי אומר לו יצא אותו לפני, לא היה מעבד. ויש אומרים אחר דבריו של ישמעאל, שהיה מתפאר על יצחק שכל בן י"ג שנה ולא מיחה, אמר לו יצחק באבר אחד אתה מיראני, אילו אמר לי הקד"ה זבח עמך לפני, לא הייתי מעבד: הנני. כך היא עניינים של חסידים, לשון ענוה הוא, ולשון זימון:

<p>And Abraham rose early in the morning, and saddled his ass, and took two of his young men with him, and Isaac his son; and he cleaved the wood for the burnt-offering, and rose up, and went unto the place of which God had told him.</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקֶם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים:</p>	<p>וַיִּשְׁכֶּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרֹו וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקֶם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים:</p>
<p>On the third day Abraham lifted up his eyes, and saw the place afar off.</p>	<p>בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:</p>	<p>בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק:</p>
<p>And Abraham said unto his young men: 'Abide ye here with the ass, and I and the lad will go yonder; and we will worship, and come back to you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ לְכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעַר גֵּלְכָה עַד־כָּה וְנִשְׁתַּחֲוִה וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ לְכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹור וְאֲנִי וְהַנֶּעַר גֵּלְכָה עַד־כָּה וְנִשְׁתַּחֲוִה וְנָשׁוּבָה אֵלֵיכֶם:</p>
<p>And Abraham took the wood of the burnt-offering, and laid it upon Isaac his son; and he took in his hand the fire and the knife; and they went both of them together.</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיִּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדֹו אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:</p>	<p>וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיִּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדֹו אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:</p>
<p>And Isaac spoke unto Abraham his father, and said: 'My father.' And he said: 'Here am I, my son.' And he said: 'Behold the fire and the wood; but where is the lamb for a burnt-offering?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲנִי הִשֵּׁה לְעֹלָה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְּנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַאֲנִי הִשֵּׁה לְעֹלָה:</p>

(2) קח נא. אין נא אלא לשון צקשה, אמר לו צקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה צהן ממך (שם): את בנך. אמר לו שני בנים יש לי, אמר לו את יחידך, אמר לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, אמר לו אשר אהבת, אמר לו שניהם אני אוהב, אמר לו יצחק, ולמה לא גילה לו מתחלה, שלא לערצבו פתאום, ותזוז דעתו עליו וסערך, וכדי לחצב עליו את המזבח, וליתן לו שכר על כל דבור ודבור: ארץ המוריה. ירושלים, וכן בדברי הימים (3 ג, א) (לָנֹתָתָה ה' בִּירוּשָׁלַיִם צִהָרֵם מוֹרִיָּה. ורבותינו פירשו, על שם שממש הוראה יוצאה לישראל. ואונקלוס תרגומו על שם עזודת הקטרת, שיש בו מור נרד ושאר צממים: והעלהו. לא אמר לו שחטוהו, לפי שלא היה חפץ הקדוש ב"ה לשחטו, אלא להעלהו להר לעשותו עולה, ומשהעלהו, אמר לו הורידהו: אחד ההרים. הקצ"ה מתהא הנדיקים (ס"א משהא לנדיקים) ואחר כך מגלה להם, וכל זה כדי להרבות שכון, וכן אֵל הָאֵרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאָה (בראשית יב, א), וכן ציונה וקָרָא אֱלֹהִים הָאֵת הָקָרָא (יונה ג, ב): (3) וישכם. נזדרז למזבח (פסחים ד.). ויחבש. הוא צעמו, ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאזהרה מקלקלת השורה (צ"ר נה, ח): את שני נעריו. ישמעאל ואליעזר, שאין אדם חשוב ראשי לצאת לדרך בלא צ' אנשים (צ"ר שם), שאם יטעך האחד לנקצו ויתרחק, יהיה השני עמו: ויבקע. תרגומו ונלח, כמו וְלָחֹם הַיִּצְחָק (שמואל-ב יט, יח), לשון ציקוע פינדר"א בלע"ז:

(4) ביום השלישי. למה איחר מלהראותומיד, כדי שלא יאמרו הממו וערצבו פתאום וטרד דעתו, ואילו היה לו שהות להמָלֵךְ אֵל לָצוּ, לא היה עושה: וירא את המקום. ראה עין קשור על ההר: (5) עד כה. כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה, אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום פה יהיה זרְעֶךָ: ונשובה. תנצח שישבו שניהם: (6) המאכלת. סכין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא וְסַכֵּי תֹאכַל בָּשָׂר (דברים לב, מז), ושמכשרת בשר לאכילה. דבר אחר, זאת נקראת מאכלת, על שם שישראל אוכלים מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו. אצרה שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך בדרך ושמחה כיצחק שלא היה מרגיש בדבר:

8	And Abraham said: 'God will provide Himself the lamb for a burnt-offering, my son.' So they went both of them together.	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה לֹא הִשָּׁה לְעֹלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יחדו:	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם קְדָם יְיָ וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יחדו:
9	And they came to the place which God had told him of; and Abraham built the altar there, and laid the wood in order, and bound Isaac his son, and laid him on the altar, upon the wood.	וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לֹא הֱאֱלֹהִים וַיִּבֶן אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים:	וַיָּבֹאוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לֹא הֱאֱלֹהִים וַיִּבֶן אַבְרָהָם אֶת-הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת-הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד אֶת-יִצְחָק בְּנוֹ וַיִּשֶׂם אֹתוֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים:
10	And Abraham stretched forth his hand, and took the knife to slay his son.	וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת-בְּנוֹ:	וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת-יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת-הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחַט אֶת-בְּנוֹ:
11	And the angel of the LORD called unto him out of heaven, and said: 'Abraham, Abraham.' And he said: 'Here am I.'	וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֶּאֲךָ יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי:	וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֶּאֲךָ יְהוָה מִן-הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי:
12	And he said: 'Lay not thy hand upon the lad, neither do thou any thing unto him; for now I know that thou art a God-fearing man, seeing thou hast not withheld thy son, thine only son, from Me.'	וַיֹּאמֶר לֹא תוֹשִׁיט יָדְךָ בְּעוֹלָמָא וְלֹא תַעֲבִיד לִי מִדַּעַם אֲדָרִי כֵּעַן יָדַעְנָא אֲדָרִי דְחֵלָא דִּי אֲתָּ וְלֹא מִנַּעְתָּא יָת בְּרַךְ יָת יְחִידְךָ מִנִּי:	וַיֹּאמֶר אֶל-תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל-הַנֶּעַר וְאֶל-תַּעַשׂ לּוֹ מְאוּמָה כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי-יִרָא אֱלֹהִים אֹתָהּ וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת-בְּנֶךָ אֶת-יְחִידְךָ מִמִּנִּי:
13	And Abraham lifted up his eyes, and looked, and behold behind him a ram caught in the thicket by his horns. And Abraham went and took the ram, and offered him up for a burnt-offering in the stead of his son.	וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה-אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בַּסִּבְךְ בְּקַרְנָיו וַיִּלְךָ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ:	וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה-אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בַּסִּבְךְ בְּקַרְנָיו וַיִּלְךָ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַחַת בְּנוֹ:

(8) יראה לו השם. כלומר יראה ויבחר לו השם, ואם אין שם, לעולה בני, ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך להשחט, וילכו שניהם יחדו בלב שוה:

(9) ויעקד. ידי ורגליו מאחוריו, הידים והרגלים ביחד היא עקידה (שצט נד), והוא לשון עקידים, שהיו קרסוליהם לבנים, מקום שעוקדים אותם בו היה ניכר:

(11) אברהם אברהם. לשון חזרה הוא, שכולל את שמו:

(12) אל תשלח. לשחוט. אמר לו אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה צו חצלה ואזיח ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש צו מוס: כי עתה ידעתי. אמר רבי אבא, אמר לו אברהם, אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי דִּינְךָ יִקְרָא לְךָ נֶעַר, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער, אמר לו הקב"ה, לא תִּשְׁלַח יָדְךָ וּמִזֶּה שָׁמַיִם לֹא תִּשְׁלַח, כשאמרתי לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטאו אלא העלהו, אסקתיה אחתיה: כי עתה ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות החמהים מה היא חצתי אצלך, יש לי פתחון פה, עכשיו, שראוין כי ירא אלהים אתה:

(13) והנה איל. מוכן היה לכן משת ימי בראשית: אחר. אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך, ראהו כשהוא נאחז, והוא

<p>14 And Abraham called the name of that place Adonai-jireh; as it is said to this day: 'In the mount where the LORD is seen.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אַבְרָהָם וַיִּזְכֹּר בְּאֵתְרָא הַהוּא אִמְרָא קֳדָם יי הָכָא יִהְיוֹן פְּלִחִין דְּרִיא בְּכִין יִתְאַמֵּר בְּיוֹמָא הַדִּין בְּטוֹרָא הַדִּין אַבְרָהָם קֳדָם יי פִּלַּח:</p>	<p>14 וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה ׀ יֵרָאֶה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יֵרָאֶה:</p>
<p>15 And the angel of the LORD called unto Abraham a second time out of heaven,</p>	<p>וַיִּקְרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵל- אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם:</p>	<p>15 וַיִּקְרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֵל- אַבְרָהָם שֵׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם:</p>
<p>16 and said: 'By Myself have I sworn, saith the LORD, because thou hast done this thing, and hast not withheld thy son, thine only son,</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּמִימְרֵי קִיּוּמִית אֲמַר יי אֲרִי חֶלֶף דְּעִבְדָּתָא יֵת פִּתְגָמָא הַדִּין וְלֹא מִנְעָתָא יֵת בְּרַךְ יֵת יִחִידָךְ:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךְ אֶת־ יִחִידְךָ:</p>
<p>17 that in blessing I will bless thee, and in multiplying I will multiply thy seed as the stars of the heaven, and as the sand which is upon the seashore; and thy seed shall possess the gate of his enemies;</p>	<p>אֲרִי בְּרָכָא אַבְרָכְנָךְ וְאַסְגָּא אַסְגִּי יֵת בְּנֶךְ כְּכּוֹכְבֵי שָׁמַיָא וְכִחְלָא דְעַל כִּיף יִמָּא וְיִירָתוֹן בְּנֶךְ יֵת קִרְוֵי סְנְאִיהוֹן:</p>	<p>17 כִּי־בְרַךְ אַבְרָכְךָ וְהִרְבֵּה אֲרִבָּה אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכִחְלוֹל אֲשֶׁר עַל־שַׁפַּת הַיָּם וַיִּרֶשׁ זֶרְעֶךָ אֶת שַׁעַר אֹיְבָיו:</p>
<p>18 and in thy seed shall all the nations of the earth be blessed; because thou hast hearkened to My voice.'</p>	<p>וַיִּתְבָּרְכוּן בְּדִיל בְּנֶךְ כָּל עַמֵּי אֲרֵעָא חֶלֶף דְּקַבִּילָתָא לְמִימְרֵי:</p>	<p>18 וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי:</p>
<p>19 So Abraham returned unto his young men, and they rose up and went together to Beer- sheba; and Abraham dwelt at Beer-sheba.</p>	<p>וְתָב אַבְרָהָם לְוֹת עוֹלִימְוֵהִי וְקָמוּ וַאֲזָלוּ בְּחֵדָא לְבֵאֵר שֶׁבַע וַיִּתֵּיב אַבְרָהָם בְּבֵאֵר שֶׁבַע:</p>	<p>19 וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בֵּאֵר שֶׁבַע וַיָּשָׁב אַבְרָהָם בְּבֵאֵר שֶׁבַע: (פ)</p>

שמערגמינן וזקף אברהם עינוהי צתר אלן. (ס"א ולפי האגדה אחר כל דברי המלאך והשכינה ואחר טענותיו של אברהם): בסבך. אלן: בקרניו. שהיה רץ אלל אברהם, והשטן סובכו ומערבצו צאילנות: תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה לא חסר המקרא כלום, מהו תחת בנו, על כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל ואומר, יהי רצון ששהא זו כאלו היא עשויה צניי, כאלו צני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו צני מופשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן:

(14) ד' יראה. פשוטו כתרומתו, ה' יצחק ויראה לו את המקום הזה, להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרנות: אשר יאמר היום. שיאמרו לימי הדורות עליו צהר ה' יראה הקצ"ה לעמו: היום. הימים העתידין, כמו עד היום הזה שכל המקרא, שכל הדורות הצאים הקוראים את המקרא הזה אומרים עד היום הזה, על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה, ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל כלל שנה ולהגילס מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה ככל דורות הצאים, צהר ה' יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה:

(17) ברך אברכך. אחת לאז ואחת לצן: והרבה ארבה. אחת לאז ואחת לצן: (19) וישב אברהם בבאר שבע. לא ישיבה ממש שהרי צחצרון היה יושב, י"צ שנים לפני עקידתו של יצחק יצא מבאר שבע והלך לו לחצרון, כמו שנאמר ויגר אברהם צארץ פלשתיים ימים רבים, מרובים משל חצרון הראשונים, והם כ"ו שנה, כמו שפירשנו למעלה:

9 8 7 6 5 4 3 2 1

(23) ובתואל ילד את רבקה. כל הימוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה:

(2) בקרית ארבע. על שם ארבע ענקים שהיו שם, אחימן ששי ותלמי ואזיהן. דבר אחר, על שם ארבע זוגות שנקברו

<p>3 And Abraham rose up from before his dead, and spoke unto the children of Heth, saying:</p>	<p>וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֶת לֵאמֹר:</p>	<p>וַיָּקָם אַבְרָהָם מֵעַל פְּנֵי מֵתוֹ וַיְדַבֵּר אֶל-בְּנֵי-חֶת לֵאמֹר:</p>
<p>4 'I am a stranger and a sojourner with you: give me a possession of a burying-place with you, that I may bury my dead out of my sight.'</p>	<p>גֵּר-וְתוֹשָׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֶחָזֶת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלִּפְנֵי:</p>	<p>גֵּר-וְתוֹשָׁב אֲנִי עִמָּכֶם תָּנוּ לִי אֶחָזֶת-קֶבֶר עִמָּכֶם וְאֶקְבְּרָה מֵתִי מִלִּפְנֵי:</p>
<p>5 And the children of Heth answered Abraham, saying unto him:</p>	<p>וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֶת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:</p>	<p>וַיַּעֲנוּ בְנֵי-חֶת אֶת-אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:</p>
<p>6 'Hear us, my lord: thou art a mighty prince among us; in the choice of our sepulchres bury thy dead; none of us shall withhold from thee his sepulchre, but that thou mayest bury thy dead.'</p>	<p>שְׁמַעְנוּנִי אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קֶבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קֶבְרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מֵתְךָ:</p>	<p>שְׁמַעְנוּנִי אֲדֹנָי נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה בְּתוֹכֵנוּ בְּמִבְחָר קֶבְרֵינוּ קֶבֶר אֶת-מֵתְךָ אִישׁ מִמֶּנּוּ אֶת-קֶבְרוֹ לֹא-יִכְלֶה מִמֶּנּוּ מִקְבֵּר מֵתְךָ:</p>
<p>7 And Abraham rose up, and bowed down to the people of the land, even to the children of Heth.</p>	<p>וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לָעָם הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֶת:</p>	<p>וַיָּקָם אַבְרָהָם וַיִּשְׁתַּחוּ לָעָם הָאָרֶץ לְבְנֵי-חֶת:</p>
<p>8 And he spoke with them, saying: 'If it be your mind that I should bury my dead out of my sight, hear me, and entreat for me to Ephron the son of Zohar,</p>	<p>וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:</p>	<p>וַיְדַבֵּר אִתָּם לֵאמֹר אִם-יֵשׁ אֶת-נַפְשְׁכֶם לְקַבֵּר אֶת-מֵתִי מִלִּפְנֵי שְׁמַעְנוּנִי וּפְגַעוּ-לִי בְּעֶפְרוֹן בֶּן-צֹחַר:</p>
<p>9 that he may give me the cave of Machpelah, which he hath, which is in the end of his field; for the full price let him give it to me in the midst of you for a possession of a burying-place.'</p>	<p>וַיִּתֵּן לִי יֵת מְעֵרַת כְּפִילָתָא דְלִיה דְּבִסְטָר חֲקִלְיָה בְּכֶסֶף שְׁלִים יִתְּנָה לִי בֵּינֵיכֶם לְאַחֲזֶת-קֶבֶר:</p>	<p>וַיִּתֵּן-לִי אֶת-מְעֵרַת הַמַּכְפֶּלֶה אֲשֶׁר-לוֹ אֲשֶׁר בְּקֶצֶה שְׂדֵהוּ בְּכֶסֶף מָלֵא יִתְּנָה לִי בְּתוֹכְכֶם לְאַחֲזֶת-קֶבֶר:</p>
<p>10 Now Ephron was sitting in the midst of the children of Heth; and Ephron the Hittite answered Abraham in the hearing of the children of Heth, even of all that went in at the gate of his city, saying:</p>	<p>וְעֶפְרוֹן יָתִיב בְּגוֹ בְּנֵי הַתְּאָה וַאֲתִיב עֶפְרוֹן הַתְּאָה יֵת אַבְרָהָם קֹדֶם בְּנֵי הַתְּאָה לְכָל עַלֵי תָרַע קִרְתִּיהָ לְמִימֹר:</p>	<p>וְעֶפְרוֹן יָשָׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי-חֶת וַיַּעַן עֶפְרוֹן הַחִתִּי אֶת-אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְנֵי-חֶת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִירוֹ לֵאמֹר:</p>

פרכה נשמחה ממנה ומתה:

- (4) גר ותושב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישצתי עמכם. ומדרש אגדה, אם תרצו הריני גר, ואם לאו אהיה תושב ואטלנה מן הדין, שאמר לי הקד"ה לְקַבֵּר אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת: אחוזת קרקע לבית הקברות:
- (6) לא יכלה. לא ימנע, כמו לא תכלא רַסְמִיָּה (מהלים מ, יב), וכמו וַיִּכְלֹא הַגָּשָׁם (בראשית ח, ז):
- (8) נפשכם. רצונכם. ופגעו לי. לשון בקשה, כמו אל תפגעו בי (רות א, טו):
- (9) המכפלה. בית ועליה על גביו. דבר אחר, שכפולה צווגות (עירובין נג.). בכסף מלא. אשלס כל שוויה, וכן דוד אמר לַאֲרֹנָה בְּכֶסֶף מָלֵא (דברי הימים א כא, כד):

<p>11 'Nay, my lord, hear me: the field give I thee, and the cave that is therein, I give it thee; in the presence of the sons of my people give I it thee; bury thy dead.'</p>	<p>לֹא־אֲדֹנָי שְׁמָעֵנִי הַשְׁדָּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קִבֵּר מֵתָךְ:</p>	<p>11 לֹא־אֲדֹנָי שְׁמָעֵנִי הַשְׁדָּה נָתַתִּי לָךְ וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לָךְ נָתַתִּיהָ לְעֵינֵי בְנֵי־עַמִּי נָתַתִּיהָ לָךְ קִבֵּר מֵתָךְ:</p>
<p>12 And Abraham bowed down before the people of the land.</p>	<p>וַסִּגִּיד אַבְרָהָם קֶדֶם עַמָּא דְאַרְעָא:</p>	<p>12 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ:</p>
<p>13 And he spoke unto Ephron in the hearing of the people of the land, saying: 'But if thou wilt, I pray thee, hear me: I will give the price of the field; take it of me, and I will bury my dead there.'</p>	<p>וַיִּמְלִיל עִם עֶפְרוֹן קֶדֶם עַמָּא דְאַרְעָא לְמִימַר בְּרַם אִם עֲבָדָת לִי טִיבּוּ קִבְרִיל מְנִי אֲתִין כֶּסֶףא דְּמִי חֲקֵלָא סָב מְנִי וְאַקְבֵּר יָת מֵיתִי תַּמָּן:</p>	<p>ישראל וַיִּדְבֹּר אֶל־עֶפְרוֹן בְּאָזְנֵי עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אֵךְ אִם־אַתָּה לֹו שְׁמָעֵנִי נָתַתִּי כֶּסֶף הַשְׁדָּה קַח מִמֶּנִּי וְאַקְבֵּרָה אֶת־מֵתִי שָׁמָּה:</p>
<p>14 And Ephron answered Abraham, saying unto him:</p>	<p>וַאֲתִיב עֶפְרוֹן יָת אַבְרָהָם לְמִימַר לִיהִ:</p>	<p>14 וַיַּעַן עֶפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לֹו:</p>
<p>15 'My lord, hearken unto me: a piece of land worth four hundred shekels of silver, what is that betwixt me and thee? bury therefore thy dead.'</p>	<p>רַבּוֹנִי קִבְרִיל מְנִי אֲרַע שְׁוִיָּא אֲרַבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף בִּינָא וּבִינָךְ מָא הִיא וְיָת מֵיתָךְ קִבֵּר:</p>	<p>15 אֲדֹנָי שְׁמָעֵנִי אֶרֶץ אֲרַבַּע מָאָה שְׁקָל־כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָךְ מַה־הִוא וְאַתָּה־מֵתָךְ קִבֵּר:</p>
<p>16 And Abraham hearkened unto Ephron; and Abraham weighed to Ephron the silver, which he had named in the hearing of the children of Heth, four hundred shekels of silver, current money with the merchant.</p>	<p>וַקִּבֵּיל אַבְרָהָם מִן עֶפְרוֹן וַתִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן יָת כֶּסֶףא דְּמִלִּיל קֶדֶם בְּנֵי חֶתְתָּא אֲרַבַּע מָאָה סְלַעִין דְּכֶסֶף מִתְקַבֵּל סְחוּרָה בְּכָל מְדִינָה:</p>	<p>16 וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל־עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֶפְרוֹן אֶת־הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי־חֶת אֲרַבַּע מָאוֹת שְׁקָל כֶּסֶף עֹבֵר לְסֹחָר:</p>
<p>17 So the field of Ephron, which was in Machpelah, which was before Mamre, the field, and the cave which was therein, and all the trees that were in the field, that were in all the border thereof round about, were made sure</p>	<p>וְקָם חֲקֵל עֶפְרוֹן דְּבִכְפִּילָתָא דְקֶדֶם מַמְרָא חֲקֵלָא וּמְעָרָתָא דְּבִיה וְכָל אֵילָנֵי דְּבִחֲקֵלָא דְּבִכָּל תְּחוּמֵיהּ סְחוּר סְחוּר:</p>	<p>שני וַיִּקְּמוּ שָׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמַכְפֶּלֶה אֲשֶׁר לִפְנֵי מַמְרָא הַשְׁדָּה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ וְכָל־הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשְּׁדָּה אֲשֶׁר בְּכָל־גְּבֻלוֹ סָבִיב:</p>

- (10) ועפרון ישב. כתיב חסר, אותו היום מנוחו שומר עליהם, מפני חשיבותו של אברהם שהיה צריך לו, עלה לגדולה: לכל באי שער עירו. שכולן צטלו ממלאכתן, וצאו לגמול חסד לשרה:
- (11) לא אדני. לא תקנה אותה בדמים: נתתי לך. הרי הוא כמו שנתתה לך:
- (13) אך אם אתה לו שמעני. אתה אומר לי לשמוע לך וליקח בחנם, אני אי אפשרי בכך: אך אם אתה לו שמעני. הלא יושמעני: נתתי. דוני"ש בלע"ז, מוכן הוא אללי, והלא ינחילי לך כצר:
- (15) ביני ובינך. בין שני אוהבים כמונו, מה היא חשודה לכולם, אלא הנח את המכר, ואת מתך קבור:
- (16) וישקל אברהם לעפרן. חסר וי"ו, לפי שאמר הרצה ואפילו מעט לא עשה, שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנאמר עובר לסוחר, שמתקבלים בשקל בכל מקום, ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין, (בצא מצי"א פו. בזכרות נ.), נטיאר"ש בלע"ז:

18	unto Abraham for a possession in the presence of the children of Heth, before all that went in at the gate of his city.	לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְנֵי חֵת בְּכָל בְּאֵי שַׁעַר-עִיר:	לְאַבְרָהָם לְזִבְיוֹנָהּ לְעֵינֵי בְנֵי חֵתָא בְּכָל עַלִי תַרְעָה קַרְתִּיה:
19	And after this, Abraham buried Sarah his wife in the cave of the field of Machpelah before Mamre—the same is Hebron—in the land of Canaan.	וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מְעֵרַת שָׂדֶה הַמְּכַפֶּלֶה עַל-פְּנֵי מַמְרֵא הוּא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:	וּבְתַר כֵּן קָבַר אַבְרָהָם יֵת שָׂרָה אִתְתִּיה בְּמַעְרַת חֶמֶל כְּפִילְתָא עַל אִפִּי מַמְרֵא הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ דְּכְנַעַן:
20	And the field, and the cave that is therein, were made sure unto Abraham for a possession of a burying-place by the children of Heth.	וַיִּקְם הַשָּׂדֶה וְהַמְעֵרָה אֲשֶׁר-בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹת-קָבֹר מֵאֵת בְּנֵי-חֵת: (ס)	וְקָם חֶמֶל וּמַעְרַתָּה דְּבִיה לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֹנָת קְבוּרָא מִן בְּנֵי חֵתָא:
XXIV	And Abraham was old, well stricken in age; and the LORD had blessed Abraham in all things.	וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בִּימֵים יוֹהֵדָה בֵּרַךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל:	וְאַבְרָהָם סִיב עָאֵל בְּיוֹמִין נִי בְרִיד יֵת אַבְרָהָם בְּכֹלֵא:
2	And Abraham said unto his servant, the elder of his house, that ruled over all that he had: 'Put, I pray thee, thy hand under my thigh.	וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל-עֲבָדוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמִּשְׁלָל בְּכָל-אֲשֶׁר-לוֹ שִׁים-נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:	וַאֲמַר אַבְרָהָם לְעֲבָדִיה סָבֵא דְּבִיתִיה דְּשָׁלִיט בְּכָל דְּלִיה שׁוּ כַעַן יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי:
3	And I will make thee swear by the LORD, the God of heaven and the God of the earth, that thou shalt not take a wife for my son of the daughters of the Canaanites, among whom I dwell.	וְאֲשָׁבִיעֲךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:	וְאֶקְרִי עָלְךָ בְּמִימְרָא דִּי אֱלֹהָא דְּשָׁמַיָא וְאֱלֹהָא דְּאֶרֶץ דְּלֵא תִסַּב אִתְתָּא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָא דְּאֵנָּה יְתִיב בִּינְיָהוּן:
4	But thou shalt go unto my country, and to my kindred, and take a wife for my son, even for Isaac.'	כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תֵלֵךְ וְלִקְחָתָהּ אִשָּׁה לְבָנִי לִי צִחֶק:	אֱלֹהִין לְאֶרְצִי וְלִילְדוֹתִי תִיזִיל וְתִסַּב אִתְתָּא לְבָרִי לִי צִחֶק:
5	And the servant said unto him: 'Peradventure the woman will not be willing to follow me unto this land; must I needs bring thy son back unto the land from whence thou camest?'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲעָבַד אוֹלִי לֹא-תֵאבֶה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת אַחֲרַי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הֲהִשָּׁב אָשִׁיב אֶת-בְּנִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יָצָאתָ מִזֶּם:	וַאֲמַר לִיה עֲבָדָא מָאם לֹא תִיבִי אִתְתָּא לְמִיתִי בְּתַרִי לְאֶרֶץ הָדָא הָאִתְבָּא אָתִיב יֵת בְּרִיד לְאֶרֶץ דְּנִפְקָתָא מִתְּמָן:

(17) ויקם שדה עפרון. תקומה היטה לו, שינא מיד הדיוט ליד מלך. ופשוטו של מקרא, ויקם השדה והמערה אשר זו וכל העץ לאברהם למקנה וגו':

(18) בכל באי שער עירו. בקרב כולם וצמעמד כולם הקנהו לו:

(1) בדרך את אברהם בכל. צלל עולה בגימטריא צן, ומאחר שהיה לו צן, היה צריך להשיאו אשה:

(2) זמן ביתו. לפי שהוא דצוק נקוד זקן: תחת ירכי. לפי שהנשבע צריך שיטול צידו חפץ של מזה, כגון ספר תורה, או תפילין (שזועות לה), והמילה היטה מזה ראשונה לו, ובזה לו על ידי נער, והיטה חציבה עליו, ונטלה:

- 6 And Abraham said unto him:
'Beware thou that thou bring not
my son back thither.
- וַיֹּאמֶר אֲבִיזְרָאֵל וְאֵלֶיזְרָאֵל וְאֵלֶיזְרָאֵל וְאֵלֶיזְרָאֵל
פֶּן-תָּשִׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:
לְתֵמָן:
- 7 The LORD, the God of heaven, who
took me from my father's house,
and from the land of my nativity,
and who spoke unto me, and who
swore unto me, saying: Unto thy
seed will I give this land; He will
send His angel before thee, and
thou shalt take a wife for my son
from thence.
- יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר
לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי וּמֵאֶרֶץ
מִוְלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דִּבֶּר-לִי וְאֲשֶׁר
נִשְׁבַּע-לִי לֵאמֹר לְזֶרַעְךָ אֶתֵּן
אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח
מַלְאָכּוֹ לִפְנֶיךָ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה
לְבָנִי מִשָּׁם:
- 8 And if the woman be not willing to
follow thee, then thou shalt be clear
from this my oath; only thou shalt
not bring my son back thither.'
- וְאִם לֹא תֵאֵבָה הָאִשָּׁה לָלֶכֶת
בְּתֶרְדֶּךָ וְתִהְיֶה זָכָא מִמִּוְלַתִּי דָּא
לְחוּד יֵת בְּרִי לֹא תָשִׁיב
לְתֵמָן:
- 9 And the servant put his hand under
the thigh of Abraham his master,
and swore to him concerning this
matter.
- וַיִּשָּׂם הָעֶבֶד אֶת-יָדוֹ תַּחַת יֶרֶךְ
אַבְרָהָם אֲדֹנָיו וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל-
הַדָּבָר הַזֶּה:
- 10 And the servant took ten camels, of
the camels of his master, and
departed; having all goodly things
of his master's in his hand; and he
arose, and went to Aram-naharaim,
unto the city of Nahor.
- וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֶשְׂרֵה גִמְלִים
מִגִּמְלֵי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל-טוֹב
אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל-
אַרְם נְהָרַיִם אֶל-עִיר נָחוֹר:
- 11 And he made the camels to kneel
down without the city by the well
of water at the time of evening, the
time that women go out to draw
water.
- וַיַּבְרֶךְ הַגִּמְלִים מִחוּץ לָעִיר
אֶל-בְּאֵר הַמַּיִם לַעֲת עֶרֶב לַעֲת
זָאת הַשָּׂאֵבֶת:

(7) ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר ואלהי הארץ, ולמעלה אמר ואשביעך וגו', אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ, שהרגלתי צפי הצריות, אבל כשלקחני מצית אבי, היה אלהי השמים ולא אלהי הארץ, שלא היו צאי עולם מכירים צו, ושמו לא היה רגיל בארץ: מבית אבי. מחרן: ומארץ מולדתי. מאור כשדים: ואשר דבר לי. לזרכי, כמו אשר דבר עלי. וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אלל דבור, מפורשים בלשון על, ותרגום שלהם (רצונו שדרך התרגום להשתמש למ"ד במקום בעבור וק"ל), עלי, עלוהי, עליהון, שאין נופל אלל דיבור לשון לי, ולו, ולהם, אלא אלי, אליו, אליהם. ותרגום שלהם עמי, עמיה, עמהון, אבל אלל אמירה נופל לשון לי, ולו, ולהם: ואשר נשבע לי. צין הצמרים: (8) ונקית משובעתי וגו'. וקח לו אשה מצנות ענר אשכול וממרא: רק את בני וגו'. רק מיעוט הוא, בני אינו חוזר, אבל יעקב צן בני סופו לחזור:

(10) מגמלי אדוניו. יקריין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין ומומין (צ"ר נט, י), מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים: וכל טוב אדוניו בידו. שטר מתנה כחז ליחזק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלוח לו צמס (שם יא): ארם נהררים. צין שמי נהרות וישבת:

<p>12 And he said: 'O LORD, the God of my master Abraham, send me, I pray Thee, good speed this day, and show kindness unto my master Abraham.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהֵיהֶּ דָּרְבוּנִי אֲבִרָהֶם זְמִין כְּעַן קְדָמִי יוֹמָא דִּין וְעֵבִיד טִיבוּ עִם רְבוּנִי אֲבִרָהֶם:</p>	<p>12 וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרָהֶם הַקְרֵה־נָּא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה־חֶסֶד עִם אֲדָנִי אֲבִרָהֶם:</p>
<p>13 Behold, I stand by the fountain of water; and the daughters of the men of the city come out to draw water.</p>	<p>הָא אֲנָא קָאִים עַל עֵינָא דְּמִיָּא וּבְנוֹת אַנְשֵׁי קְרִיתָא וּפְקִין לְמַמְלֵי מִיָּא:</p>	<p>13 הִנֵּה אֲנֹכִי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאוֹת לְשָׂאֵב מַיִם:</p>
<p>14 So let it come to pass, that the damsel to whom I shall say: Let down thy pitcher, I pray thee, that I may drink; and she shall say: Drink, and I will give thy camels drink also; let the same be she that Thou hast appointed for Thy servant, even for Isaac; and thereby shall I know that Thou hast shown kindness unto my master.'</p>	<p>וְהָיִי עוֹלִימְתָא דְּאִימַר לָהּ אֲרַפְנִי כְּעַן קוֹלְתִּידָּ וְאִשְׁתִּי וְתִימַר אִשְׁתִּי וְאַף גְּמִלְדָּ אִשְׁתִּי יִתֵּה זְמִינְתָּא לְעֵבֶדְךָ לְיִצְחָק וּבִה אֲדַע אֲרִי עֹבֶדְךָ טִיבוּ עִם רְבוּנִי:</p>	<p>14 וְהָיָה הַנֶּעֱדָ אֲשֶׁר אֹמַר אֲלֶיהָ הַטִּי־נָא כַּדָּךְ וְאִשְׁתָּה וְאִמְרָה שְׁתָּה וְגַם־גְּמִלְדָּ אֶשְׁקָה אֹתָהּ הַכֹּחֶתָ לְעֹבֶדְךָ לְיִצְחָק וּבִה אֲדַע כִּי־עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם־אֲדָנִי:</p>
<p>15 And it came to pass, before he had done speaking, that, behold, Rebekah came out, who was born to Bethuel the son of Milcah, the wife of Nahor, Abraham's brother, with her pitcher upon her shoulder.</p>	<p>וְהָיָה הוּא עַד לֹא שִׁיבִי לְמִלְלָא וְהָא רִבְקָה נִפְקַת דְּאִתְּלִידַת לְבִתּוּאֵל בִּר מִלְכָּה אֹתָהּ נָחוֹר אֲחוּהִי דְּאֲבִרָהֶם וְקוֹלְתָּהּ עַל כְּתֻפָּהּ:</p>	<p>15 וַיְהִי־הוּא טֶרֶם כָּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצְאת אֲשֶׁר יִלְדָּה לְבִתּוּאֵל בֶּן־מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוֹר אֹתִי אֲבִרָהֶם וְכַדָּה עַל־שִׁכְמָהּ:</p>
<p>16 And the damsel was very fair to look upon, a virgin, neither had any man known her; and she went down to the fountain, and filled her pitcher, and came up.</p>	<p>וְעוֹלִימְתָא שְׁפִירָא לְמַחֲזִי לְחַדָּא בְּתוּלְתָא וְגַבְרָא לֹא יָדָעָהּ וְנִחַתַּת לְעֵינָא וּמִלְתָּ קוֹלְתָּהּ וּסְלִיקַתָּ:</p>	<p>16 וְהַנֶּעֱדָ טַבַּת מְרָאָהּ מְאֹד בְּתוּלָהּ וְאִישׁ לֹא יָדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעֵינָה וַתִּמְלֵא כַּדָּהּ וַתַּעַל:</p>
<p>17 And the servant ran to meet her, and said: 'Give me to drink, I pray thee, a little water of thy pitcher.'</p>	<p>וְרַחַט עֲבָדָא לְקַדְמוּתָהּ וַאֲמַר אִשְׁקֵנִי כְּעַן זְעִיר מִיָּא מִקּוֹלְתִּידָּ:</p>	<p>17 וַיָּרֻץ הָעֹבֵד לִקְרֹאתָהּ וַיֹּאמֶר הֲגִמְיָאִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדָּךְ:</p>
<p>18 And she said: 'Drink, my lord'; and she hastened, and let down her pitcher upon her hand, and gave him drink.</p>	<p>וַאֲמַרְתָּ אִשְׁתִּי רְבוּנִי וְאֹחֵיאתָ וְאִחִיתַת קוֹלְתָּהּ עַל יָדָהּ וְאִשְׁקִיתָהּ:</p>	<p>18 וַתֹּאמֶר שְׁתָּה אֲדָנִי וַתִּמְהַר וַתֵּרֶד כַּדָּהּ עַל־יָדָהּ וַתִּשְׁקֶהוּ:</p>

(11) ויברך הגמלים. הרצ"ס:

(14) אותה הוכחת. ראויה היא לו, שמהא גומלת חסדים, וכדאי ליכנס צדיתו של אברהם, ולשון הוכחת, צירפת, אפרושי"ט זלע"ז: ובה אדע. לשון תחנה, הודע ליה צה: כי עשית חסד. אם תהיה ממשיכתו והוגנת לו, אדע כיעשית חסד:

(16) בתולה. ממקום צמולים (צ"ס, ה): ואיש לא ידעה. שלא כדרכה, לפי שצנות הכנענים היו משמרות מקום צמוליהן, ומפקירות עממן ממקום אחר, העיד על זו שנקייה מכל:

(17) וירץ העבד לקראתה. לפי שראה שעלו המים לקראתה (צ"ס, ש): הגמליאני נא. לשון גמיעה, הומי"ר זלע"ז:

(18) ותרד כדה. מעל שכמה:

- 19 And when she had done giving him drink, she said: 'I will draw for thy camels also, until they have done drinking.' וְהִכָּל לְהַשְׁקֵתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלֵיךָ אֲשָׁאב עַד אִם-כָּלוּ לִשְׁתֵּת:
- 20 And she hastened, and emptied her pitcher into the trough, and ran again unto the well to draw, and drew for all his camels. וְתִמְהָר וְתַעַר כַּדָּהּ אֶל-הַשֶּׁקֶת וְתָרַץ עוֹד אֶל-הַבְּאֵר לְשָׁאב וְתִשָּׂאב לְכָל-גַּמְלָיו:
- 21 And the man looked stedfastly on her; holding his peace, to know whether the LORD had made his journey prosperous or not. וְהָאִישׁ מִשְׁתַּחֲוֶה לָּהּ מִחֲרָיֵשׁ וְגוֹבְרָא שְׁהִי בִּהּ מִסְתַּכֵּל לְדַעַת הַהֲצָלִיחַ יְהוָה דְּרָכּוֹ אִם-לֹא:
- 22 And it came to pass, as the camels had done drinking, that the man took a golden ring of half a shekel weight, and two bracelets for her hands of ten shekels weight of gold; וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ הַגַּמְלִים לִשְׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ גֶּזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צַמִּידִים עַל-יָדָיָהּ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:
- 23 and said: 'Whose daughter art thou? tell me, I pray thee. Is there room in thy father's house for us to lodge in?' וַיֹּאמֶר בֶּת-מִי אַתְּ הַגִּידִי נָא לִי הַיֵּשׁ בֵּית-אָבִיךָ מָקוֹם לָנוּ לָלִין:
- 24 And she said unto him: 'I am the daughter of Bethuel the son of Milcah, whom she bore unto Nahor.' וְתֹאמַר אֵלָיו בֶּת-בְּתוּאֵל אֲנֹכִי בֶן-מִלְכָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְנָחוֹר:

(19) עד אם כלו. הרי אם משמש כלשון אשר: אם כלו. מרגש אונקלוס די ספקון, שזו היא גמר שתייתן כששמו די ספקון:

(20) ותער. לשון נפילה, והרבה יש כלשון משנה, המערה מכלי אל כלי, ובמקרא יש לו דומה אל פער נפשי (תהלים קמא, ח), אשר הערה למות נפשו (ישעיה נג, יז): השקת. אכן חלילה ששומים זה הגמלים: (21) משתאה. לשון שאיה, כמו שאו ערים, תשאה שממה (ישעיה ו, יא): משתאה. משתומם ומתזהל, על שראה דברו קרוב להגלית, אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו. ואל תחמה בתי"ו של משתאה, שאין לך תיבה שחללת יסודה שי"ן ומדברת כלשון מתפעל, שאין תי"ו מפרידה בין שתי אותיות של עיקר היסוד, כגון משתאה מגזרת שאה, משתולל (שם נט, טו) מגזרת שולל, וישתומם (שם טו) מגזרת שממה, וישתמר תקות שמרי (מיכה ו, טו) מגזרת וישמר, אף כאן משתאה מגזרת תשאה, וכשם שאתה מוצא לשון משומם באדם נזהל וגאלם ובעל מחשבות, כמו על יומיו נשמו אחרונים (איוב יח, כ), שמו שמים (ירמיה ז, יז), אשתומם קצעה בדה (דניאל ד, טו), כך תפרש לשון שאיה באדם נזהל ובעל מחשבות. ואונקלוס מרגש לשון שהייה, וגזר שיהי, שוהא ועומד במקום אחד, לראות ההגלית ה' דרכו, ואין למרגש שתי שהרי אינו לשון שתייה, שאין אל"ף נופלת כלשון שתייה: משתאה לה. משתומם עליה, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג), וכמו וישאלו אנשי המקום לאשתו (שם כו, ז):

(22) בקע. רמז לשקלי ישראל, קעקע לגלגלת: ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצומדות: עשרה זהב משקלים. רמז לעשרת הדברות שבהן:

(23) ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה צטום צזכותו של אברהם שהגלית הקצ"ה דרכו: ללין. לינה אחת, לין שם דבר, והיא אמרה ללון כמה לינות:

<p>25 She said moreover unto him: 'We have both straw and provender enough, and room to lodge in.'</p>	<p>וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם-תֵּבֶן גַּם-מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַם-מָקוֹם לָלוֹן:</p> <p>וַאֲמַרְתָּ לִּיהָ אֵף תִּבְנֶא אֵף כִּסְתָא סְגִי עִמָּנָא אֵף אֲתֵר כָּשֶׁר לְמִבֵּית:</p>	<p>25 וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם-תֵּבֶן גַּם-מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַם-מָקוֹם לָלוֹן:</p>
<p>26 And the man bowed his head, and prostrated himself before the LORD.</p>	<p>וַיִּקְדַּח הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה:</p> <p>וַכָּרַע גּוֹבְרָא וּסְגִיד קִדָּם יי:</p>	<p>26 וַיִּקְדַּח הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַיהוָה:</p>
<p>27 And he said: 'Blessed be the LORD, the God of my master Abraham, who hath not forsaken His mercy and His truth toward my master; as for me, the LORD hath led me in the way to the house of my master's brethren.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חֶסְדּוֹ וְאֱמֻתּוֹ מִעַם אֲדֹנִי אֲנִכִּי בַדֶּרֶךְ נָתַנִּי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדֹנִי:</p> <p>וַאֲמַר בְּרִיךְ יי אֱלֹהֵיהֶם דְּרַבּוּנִי אֲבִרְהָם דְּלֹא מִנַּע טִיבּוּתֵיהֶם וְקוּשְׁטֵיהֶם מִן רַבּוּנִי אֲנָא בְּאוֹרַח תְּקִנָּא דְּבִרְנִי יי לְבֵית אֲחוּהֵי דְּרַבּוּנִי:</p>	<p>27 וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא-עָזַב חֶסְדּוֹ וְאֱמֻתּוֹ מִעַם אֲדֹנִי אֲנִכִּי בַדֶּרֶךְ נָתַנִּי יְהוָה בֵּית אָחִי אֲדֹנִי:</p>
<p>28 And the damsel ran, and told her mother's house according to these words.</p>	<p>וַתֵּרֶץ הַנַּעֲלָה וַתֵּגֵד לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה:</p> <p>וַדַּחַשְׁתָּ עוֹלִימְתָא וַחֲוִיאתָ לְבֵית אִמָּהּ כְּפִתְגָמֶיהָ הָאֵלֶּין:</p>	<p>28 וַתֵּרֶץ הַנַּעֲלָה וַתֵּגֵד לְבֵית אִמָּהּ בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה:</p>
<p>29 And Rebekah had a brother, and his name was Laban; and Laban ran out unto the man, unto the fountain.</p>	<p>וַלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיֵּרֶץ לָבָן אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-הָעֵין:</p> <p>וַלְרִבְקָה אָחָא וּשְׁמִיהָ לָבָן וַדַּחַשְׁתָּ לָבָן לָוֹת גּוֹבְרָא לְבָרָא לְעֵינָא:</p>	<p>29 וַלְרִבְקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבָן וַיֵּרֶץ לָבָן אֶל-הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל-הָעֵין:</p>
<p>30 And it came to pass, when he saw the ring, and the bracelets upon his sister's hands, and when he heard the words of Rebekah his sister, saying: 'Thus spoke the man unto me, 'that he came unto the man; and, behold, he stood by the camels at the fountain.</p>	<p>וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת-הַנָּזִם וְאֶת-הַצְּמָדִים עַל-יָדָיו אֲחֻתּוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת-דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֻתּוֹ לֵאמֹר כֹּה-דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וַהֲגָה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵין:</p> <p>וַהֲגָה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים וַיֵּרֶץ כִּד חֲזָא יְתָ קִדְשָׁא וַיִּתְּ שִׁירְיָא עַל יָדָי אֲחֻתִּיהָ וְכַד שָׁמַע יְתָ פִתְגָמֵי רִבְקָה אֲחֻתִּיהָ לְמִימַר בְּדִין מְלִיל עָמִי גּוֹבְרָא וְאִתָּא לָוֹת גּוֹבְרָא וְהָא קָאִים עָלָי גְּמָלִיָּא עַל שֵׁנָא:</p>	<p>30 וַיְהִי כִּרְאֹת אֶת-הַנָּזִם וְאֶת-הַצְּמָדִים עַל-יָדָיו אֲחֻתּוֹ וּכְשָׁמְעוֹ אֶת-דִּבְרֵי רִבְקָה אֲחֻתּוֹ לֵאמֹר כֹּה-דִּבֶּר אֵלַי הָאִישׁ וַיָּבֹא אֶל-הָאִישׁ וַהֲגָה עֹמֵד עַל-הַגְּמָלִים עַל-הָעֵין:</p>
<p>31 And he said: 'Come in, thou blessed of the LORD; wherefore standest thou without? for I have cleared the house, and made room for the camels.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמִיד בַּחוּץ וְאֲנִכִּי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לְגִמְלִים:</p> <p>וַאֲמַר עוֹל בְּרִיכָא דִּי לְמָא אֶת קָאִים בְּבָרָא וְאֲנָא פָנִיתִי בֵּיתָא וְאֲתֵר כָּשֶׁר לְגִמְלִיָּא:</p>	<p>31 וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לְמָה תַעֲמִיד בַּחוּץ וְאֲנִכִּי פָנִיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לְגִמְלִים:</p>

- (24) בת בתואל. השיצתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון:
- (25) מספוא. כל מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים:
- (27) בדרך. דרך המזומן, דרך הישר, צאותו דרך שהייתו צריך. וכן כל צי"ת ולמ"ד וה"א המשמשים צראש התיצה ונקודים צפת"ח, מדצרים צדצר הפשוט שזכר כבר במקום אחר, או שהוא מצורר וניכר צאיזו הוא מדצר:
- (28) לבית אמה. דרך הנשים היטה, להיות להן בית לישיב למלאכתן, ואין הצת מגדת אלא לאמה:
- (29) וירץ. למה רץ ועל מה רץ, והיה כראות את הנוס, אמר, עשיר הוא זה, ונתן עיניו בממון:
- (30) על הגמלים. לשמרן, כמו והוא עומד עליהם (צראשית יח, ח) לשמש:
- (31) פניתי הבית. מעזודת אלילים:

<p>And the man came into the house, and he ungirded the camels; and he gave straw and provender for the camels, and water to wash his feet and the feet of the men that were with him.</p>	<p>וַיָּבֹא הָאִישׁ הַפִּיטָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמַסְפּוֹא לַגְּמָלִים וּמַיִם לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:</p>	<p>32 וַיָּבֹא הָאִישׁ הַפִּיטָה וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמַסְפּוֹא לַגְּמָלִים וּמַיִם לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ:</p>
<p>And there was set food before him to eat; but he said: 'I will not eat, until I have told mine errand.' And he said: 'Speak on.'</p>	<p>וַיִּשְׂמוּ קֹדְמוֹהִי לְמִיכָל וַאֲמַר לֹא אֵיכּוֹל עַד דַּאֲמַלִּיל פְּתִיגְמִי וַאֲמַר מְלִיל:</p>	<p>33 (כ' וַיִּשֶׁם) וַיִּשְׂמוּ לְפָנָיו לְאָכֹל וַיֹּאמֶר לֹא אֵכֹל עַד אֲסִי דְבַרְתִּי דְבַרְגִּי וַיֹּאמֶר דְּבַר:</p>
<p>And he said: 'I am Abraham's servant.</p>	<p>וַאֲמַר עַבְדָּא דְאַבְרָהָם אָנָּא:</p>	<p>34 וַיֹּאמֶר עַבְדִּי אַבְרָהָם אָנֹכִי:</p>
<p>And the LORD hath blessed my master greatly; and he is become great; and He hath given him flocks and herds, and silver and gold, and men-servants and maid-servants, and camels and asses.</p>	<p>וַיְבָרֵךְ יְיָ רַבּוֹנִי לְחֵדָּא וּסְגִי וַיִּהְיֶה לִּיה עָאן וְתוֹרִין וְכֶסֶף וְזָהָב וְעַבְדִּים וְשִׁפְחוֹת וְגִמְלִין וְחִמְרִים:</p>	<p>35 וַיְהִי־הָ בִרְכָּה אֶת־אֲדֹנִי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לּוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעַבְדִּים וְשִׁפְחוֹת וְגִמְלִים וְחִמְרִים:</p>
<p>And Sarah my master's wife bore a son to my master when she was old; and unto him hath he given all that he hath.</p>	<p>וַיִּלְדֶּת שָׂרָה אֶת־רַבּוֹנִי בֶרֶךְ לְרַבּוֹנִי בֶּתֶר דְּסִיבַת וַיִּהְיֶה לִּיה יֵת כָּל דְּלִיה:</p>	<p>36 וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתִּי אֲדֹנִי בֶן לְאֲדֹנִי אַחֲרֵי זְקֻנָתָהּ וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לּוֹ:</p>
<p>And my master made me swear, saying: Thou shalt not take a wife for my son of the daughters of the Canaanites, in whose land I dwell.</p>	<p>וְקִיִּים עָלִי רַבּוֹנִי לְמִימַר לֹא תִסַּב אֶתְחָא לְבָרִי מִבְּנוֹת כְּנַעֲנָא דְאַנָּא וְתִיב בְּאַרְעֵהוֹן:</p>	<p>37 וַיִּשְׁבַּעֲנִי אֲדֹנִי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ:</p>
<p>But thou shalt go unto my father's house, and to my kindred, and take a wife for my son.</p>	<p>אֵלְהִינן לְבֵית אָבִא תִיזִיל וְלִזְרַעֲיָתִי וְתִסַּב אֶתְחָא לְבָרִי:</p>	<p>38 אִם־לֹא אֵל־בֵּית־אָבִי תֵלֶךְ וְאֵל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבָנִי:</p>
<p>And I said unto my master: Peradventure the woman will not follow me.</p>	<p>וַאֲמַרְתִּי לְרַבּוֹנִי מָאָם לֹא תִיַּתִּי אֶתְחָא בְּתָרִי:</p>	<p>39 וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנִי אֵלַי לֹא־תֵלֶךְ הָאִשָּׁה אַחֲרָי:</p>

- (32) ויפתח. החיר זמם שלהם (ז"ר ס, ח), שהיה סותם את פיהם שלא ירעו צדק צדקות אחרים:
 (33) עד אם דברתי. הרי אם משמש צלשון אשר וצלשון כי, כמו עד פי יצא שילה (צראשית מט, י), זהו שאמרו חז"ל כי משמש צד' לשונות, והאחד אי, והוא אם:
 (36) ויתן לו את כל אשר לו. שטר מתנה הראה להם:
 (37) לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני. אם לא חלק מחלה אל בית אבי ולא תאצה ללכת אחריו:
 (39) אלי לא תלך האשה. אלי כתיב, צמ היטה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אצרהם לפנות אליו להשיאו צמו, אמר לו אצרהם, בני צרוך ואתה ארוך, ואין ארוך מדבק בצרוך:

40	<p>And he said unto me: The LORD, before whom I walk, will send His angel with thee, and prosper thy way; and thou shalt take a wife for my son of my kindred, and of my father's house;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לִי יְיָ דִּפְלֹחִית קִדְמוֹהִי וְשָׁלַח מַלְאָכִיהָ עִמָּךְ וְיַצְלִיחַ אֹרְחֶךָ וְתִסָּב אֶתְתָּא לְבָרִי מִזְרַעֲתִי וּמִבֵּית אָבִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר־הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו וְשָׁלַח מַלְאָכֹו אִתִּי וְהַצְלִיחַ דְּרָכִי וְלִקְחָתִי אִשָּׁה לְבָנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:</p>	40
41	<p>then shalt thou be clear from my oath, when thou comest to my kindred; and if they give her not to thee, thou shalt be clear from my oath.</p>	<p>בְּכִין תִּהְיֶה זָכָא מִמוֹמְתִי אֲרִי תִּתֵּן לְזֹרַעֲתִי וְאִם לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְתִהְיֶה זָכָא מִמוֹמְתִי:</p>	<p>אֲזִי תִּנָּקֶה מֵאֲלֹתִי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לָךְ וְתִיֵּית נָקִי מֵאֲלֹתִי:</p>	41
42	<p>And I came this day unto the fountain, and said: O LORD, the God of my master Abraham, if now Thou do prosper my way which I go:</p>	<p>וְאֵתִיתִי יוֹמָא דִּין לְעִינָא וַאֲמַרִית יְיָ אֱלֹהֵיהָ דְּרַבּוּנִי אֲבָרְהָם אִם אִית כְּעַן רַעְוָא קִדְמָךְ לְאַצְלָחָא אֹרְחִי דְּאַנָּא אֲזִיל עֲלֵיהָ:</p>	<p>וְאָבֹא הַיּוֹם אֶל־הָעֵין וַאֲמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אֲבָרְהָם אִם־יִשְׁׁׁנָא מִצְלִיחַ דְּרַכִּי אֲשֶׁר אֲנִי הֹלֵךְ עָלֶיהָ:</p>	42
43	<p>behold, I stand by the fountain of water; and let it come to pass, that the maiden that cometh forth to draw, to whom I shall say: Give me, I pray thee, a little water from thy pitcher to drink;</p>	<p>הָא אָנָא קָאִים עַל עֵינָא דְּמִיָּא וְתִהְיֶה עוֹלִימְתָא דְּתַפּוּק לְמַמְלִי וַאֲיֹמֶר לָהּ אֲשַׁקֵּנִי כְּעַן זְעִיר מִיָּא מִקִּילְתִּיד:</p>	<p>הִנֵּה אֲנִכִּי נֹצֵב עַל־עֵין הַמַּיִם וְהִנֵּה הָעֹלְמָה הַיֵּצֵאת לְשָׂאֵב וַאֲמַרְתִּי אֵלֶיהָ הֲשָׁקִינִי־נָא מִעֵט־מַיִם מִכַּבְּדֶךָ:</p>	43
44	<p>and she shall say to me: Both drink thou, and I will also draw for thy camels; let the same be the woman whom the LORD hath appointed for my master's son.</p>	<p>וְתִיֹמֶר לִי אִךְ אֵת אִשָּׁת וְאִךְ לְגַמְלֶיךָ אֲמַלִּי הִיא אֶתְתָּא דְּזַמִּין יְיָ לְבָר רַבּוּנִי:</p>	<p>וַאֲמַרְתָּ אֵלַי גַּם־אֶתְתָּה שְׁתֵּה וְגַם לְגַמְלֶיךָ אֲשָׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִכִּית יְהוָה לְבָן־אֲדֹנִי:</p>	44
45	<p>And before I had done speaking to my heart, behold, Rebekah came forth with her pitcher on her shoulder; and she went down unto the fountain, and drew. And I said unto her: Let me drink, I pray thee.</p>	<p>אָנָא עַד לֹא שִׁיַּצִּיתִי לְמַלְלָא בְּלִבִּי וְהִיא רַבְקָה נִפְקַת וְקוֹלְתָה עַל כְּתַפָּהּ וְנִחְתַּת לְעִינָא וּמִלַּת וַאֲמַרִית לָהּ אֲשַׁקֵּנִי כְּעַן:</p>	<p>אֲנִי טָרַם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר אֶל־לִבִּי וְהִנֵּה רַבְקָה יֵצֵאת וְכַדָּה עַל־שִׁכְמָהּ וְתִרְדַּד הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וַאֲמַר אֵלֶיהָ הֲשָׁקִינִי נָא:</p>	45
46	<p>And she made haste, and let down her pitcher from her shoulder, and said: Drink, and I will give thy camels drink also. So I drank, and she made the camels drink also.</p>	<p>וְאִזְחִיאת וַאֲחִיתַת קוֹלְתָהּ מִנָּה וַאֲמַרְתָּ אִשָּׁת וְאִךְ גַּמְלֶיךָ אֲשַׁקֵּי וְשָׁתִיתִי וְאִךְ גַּמְלֶיךָ אֲשַׁקִּיאת:</p>	<p>וְתַמְהָר וְתוֹרַד כַּדָּהּ מִעָלֶיהָ וְתֹאמַר שְׁתֵּה וְגַם־גַּמְלֶיךָ אֲשַׁקֶּה וְאִשָּׁת וְגַם הַגַּמְלִים הֲשַׁקֶּתָה:</p>	46

(42) ואבא היום. היום ילאמי והיום צאתי, מכאן שקפצה לו הארץ. אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מחורטן של בנים, שהרי פרה של אליעזר כפולה צמורה, והרצה גופי תורה לא נטנו אלא בזרמיזה:
 (44) גם אתה. גם לרצות אנשים שעמו: הוכיח. צירר והודיע, וכן כל הוכחה שבמקרא, צרור דָּרָר:
 (45) טרם אכלה. טרם שאני מכלה, וכן כל לשון הווה, פעמים שהוא מדבר בלשון עבר, כמו טָרַם פְּלִיתִי, ופעמים שמדבר בלשון עתיד, כמו כִּי אָמַר אִיּוֹב, הרי לשון עבר, כָּכָה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב (איוב א, ה) הרי לשון עתיד, ופירוש שניהם לשון הווה, כי אומר היה אִיּוֹב אִיּוֹב חָטָאוּ בְּנֵי וְגו' והיה עושה כך:

<p>47 And I asked her, and said: Whose daughter art thou? And she said: The daughter of Bethuel, Nahor's son, whom Milcah bore unto him. And I put the ring upon her nose, and the bracelets upon her hands.</p>	<p>וַאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בֶּת-מִי אַתְּ וְהָאָמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נָחוֹר מִן אֹתָּהּ וְאָמַרְתָּ בֶת בְּתוּאֵל בֶּר נָחוֹר דִּילִידַת לִיָּה מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קֶדֶשָׁא עַל אָפָהּ וְשִׁירָיָא עַל יָדָהּ:</p>	<p>47 וַאֲשָׁאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בֶּת-מִי אַתְּ וְהָאָמַר בֶּת-בְּתוּאֵל בֶּן-נָחוֹר מִן אֹתָּהּ וְאָמַרְתָּ בֶת בְּתוּאֵל בֶּר נָחוֹר דִּילִידַת לִיָּה מִלְכָּה וְשִׁוִּיתִי קֶדֶשָׁא עַל אָפָהּ וְשִׁירָיָא עַל יָדָהּ:</p>
<p>48 And I bowed my head, and prostrated myself before the LORD, and blessed the LORD, the God of my master Abraham, who had led me in the right way to take my master's brother's daughter for his son.</p>	<p>וּכְרַעִית וּסְגִידִית קֶדָם יְיָ וּבְרִיכִית יֵת יְיָ אֱלֹהֵיהָ דְרַבּוּנִי אַבְרָהָם דִּדְפָרְנִי בְּאֹרַח קְשׁוּט לְמַסַּב יֵת בֶּת אַחֵוּהָ דְרַבּוּנִי לְבָרִיָּה:</p>	<p>48 וְאֶקֶד וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אַבְרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֱמֶת לְקַחַת אֶת־בֶּת־אָחִי אֲדֹנָי לְבָנוֹ:</p>
<p>49 And now if ye will deal kindly and truly with my master, tell me; and if not, tell me; that I may turn to the right hand, or to the left.'</p>	<p>וּכְעַן אִם אֵיתִיכּוֹן עֲבָדִין טִיבִי וְקְשׁוּט עִם רַבּוּנִי חֲוֹן לִי וְאִם לֹא חֲוֹן לִי וְאֶתְפְּנִי עַל יְמִינָא אוּ עַל שְׂמָאלָא:</p>	<p>49 וְעַתָּה אִם־יִשְׁלַחַם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנָי הִגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הִגִּידוּ לִי וְאֶפְנֶה עַל־יְמִין אוּ עַל־שְׂמָאל:</p>
<p>50 Then Laban and Bethuel answered and said: 'The thing proceedeth from the LORD; we cannot speak unto thee bad or good.</p>	<p>וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִן קֶדָם יְיָ נִפְקַתְּמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עֲמָךְ בִּישׁ אוּ טִב:</p>	<p>50 וַיַּעַן לָבָן וּבְתוּאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדְּבָר לֹא נוּכַל דְּבַר אֱלִיךָ רַע אוּ טוֹב:</p>
<p>51 Behold, Rebekah is before thee, take her, and go, and let her be thy master's son's wife, as the LORD hath spoken.'</p>	<p>הֵנֵּה רִבְקָה קְדָמְךָ דְּבַר וְאִיזִיל וְתָחִי אִתָּהּ לְבַר רַבּוּנְךָ כְּמָא דְּמַלִּיל יְיָ:</p>	<p>51 הֵנֵּה־רִבְקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֵךְ וְתָחִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דְּבַר יְהוָה:</p>
<p>52 And it came to pass, that, when Abraham's servant heard their words, he bowed himself down to the earth unto the LORD.</p>	<p>וַהֲנִי כִּד שְׁמַע עֲבָדָא דְאַבְרָהָם יֵת פִּתְגָמֵיהוֹן וּסְגִיד עַל אֶרֶץ קֶדָם יְיָ:</p>	<p>52 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת־דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה לַיהוָה:</p>
<p>53 And the servant brought forth jewels of silver, and jewels of gold, and raiment, and gave them to Rebekah; he gave also to her brother and to her mother precious things.</p>	<p>וַאֲפִיק עֲבָדָא מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב וּלְבוּשִׁין וַיִּתֵּב לְרִבְקָה וּמִגְדָּנִין יֵת לְאַחֵוּהָ וּלְאִמָּהּ:</p>	<p>תַּמְשִׁי וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי־כֶסֶף וְכְלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרִבְקָה וּמִגְדָּנֹת נָתַן לְאָחִיָּהּ וּלְאִמָּהּ:</p>

(47) ואשאל ואשם. שנה הסדר, שהרי הוא מחלה נתן ואחר כך שאל, אלא שלא יתפשוהו דדבריו ויאמרו, היאך נתת לה ועדיין אינך יודע מי היא:

(49) על ימין. מצנות ישמעאל: על שמאל. מצנות לוט, שהיה יושב לשמאלו של אברהם (צ"ר ס, ט):

(50) ויען לבן ובתואל. רשע היה, וקפץ להשיג לפניו אציו: לא נוכל דבר אליך. למאן דדבר הזה, לא על ידי משונות דבר רע ולא על ידי משונות דבר הגון, לפי שניכר שמה' יצא הדבר לפי דברך שזימנה לך:

(52) וישתחו ארצה. מכאן שמודים על צורה טובה (צ"ר ס, ו):

(53) ומגדנות. לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל:

<p>54 And they did eat and drink, he and the men that were with him, and tarried all night; and they rose up in the morning, and he said: 'Send me away unto my master.'</p>	<p>וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים וַיֵּשְׁבוּ וַיָּקֻמוּ בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֹדְנִי:</p>	<p>54 וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיֵּלִינוּ וַיִּקְוֻמוּ בַּבֹּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי לְאֹדְנִי:</p>
<p>55 And her brother and her mother said: 'Let the damsel abide with us a few days, at the least ten; after that she shall go.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אִו עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:</p>	<p>55 וַיֹּאמֶר אָחִיהָ וְאִמָּהּ תֵּשֶׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אִו עָשׂוֹר אַחֵר תֵּלָךְ:</p>
<p>56 And he said unto them: 'Delay me not, seeing the LORD hath prospered my way; send me away that I may go to my master.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן לֹא תִאָּחֲרוּן יָתִי וַיִּי אַצְלַח אוֹרְחִי שְׁלַחֲנִי וְאֶהְיֶה לְתֵן רַבּוֹנִי:</p>	<p>56 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל-תִּאָּחֲרוּן אֲתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָכֵי שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה לְאֹדְנִי:</p>
<p>57 And they said: 'We will call the damsel, and inquire at her mouth.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ נִקְרֵי לְעוֹלִמְתָּא וְנִשְׁמַע מֵא דְהִיא אִמְרָא:</p>	<p>57 וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לַנַּעַר וְנִשְׁאַלָּהּ אֶת-פִּיהָ:</p>
<p>58 And they called Rebekah, and said unto her: 'Wilt thou go with this man?' And she said: 'I will go.'</p>	<p>וַקְרוּ לְרֵבְקָה וַאֲמָרוּ לָהּ הַתִּיזְלִין עִם גּוֹבְרָא הָדִין וַאֲמַרְת אִיזִיל:</p>	<p>58 וַיִּקְרְאוּ לְרֵבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתֵּלְכִי עִם-הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:</p>
<p>59 And they sent away Rebekah their sister, and her nurse, and Abraham's servant, and his men.</p>	<p>וַיִּשְׁלְחוּ יֵת רֵבְקָה אַחֲתָהֶן וַיִּת מִיִּנְקָתָהּ וַיִּת עֲבָדָא דְאַבְרָהָם וַיִּת גּוֹבְרוֹהִי:</p>	<p>59 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-רֵבְקָה אַחֲתָם וְאֶת-מִנְקָתָהּ וְאֶת-עֶבֶד אַבְרָהָם וְאֶת-אֲנָשָׁיו:</p>
<p>60 And they blessed Rebekah, and said unto her: 'Our sister, be thou the mother of thousands of ten thousands, and let thy seed possess the gate of those that hate them.'</p>	<p>וַיְבָרִכוּ יֵת רֵבְקָה וַאֲמָרוּ לָהּ אַחֲתָנָא אַתְּ הִנְאִי לְאַלְפִין וּלְרַבּוֹן וַיִּירֶתוּן בְּנֹכִי יֵת קְרוֹנִי סְנְאִיהוֹן:</p>	<p>60 וַיְבָרְכוּ אֶת-רֵבְקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתָנִי אַתְּ הִנֵּי לְאַלְפֵי רֵבְבָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שַׁעַר שֹׂנְאָיו:</p>
<p>61 And Rebekah arose, and her damsels, and they rode upon the camels, and followed the man. And the servant took Rebekah, and went his way.</p>	<p>וַקָּמַת רֵבְקָה וְעוֹלִימְתָּהּ וַתִּרְכַּבָּא עַל גַּמְלִיָּא וַאֲזַלָּא בֵּתֵר גּוֹבְרָא וַדְּבַר עֲבָדָא יֵת רֵבְקָה וַאֲזַל:</p>	<p>61 וַתִּקַּם רֵבְקָה וְנַעֲרֹתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל-הַגְּמָלִים וַתֵּלְכֶנָּה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת-רֵבְקָה וַיֵּלֶךְ:</p>

- (54) וילינו. כל לינה שצמקרא לינה לילה אחד:
(55) ויאמר אחיה ואממה. וצמקרא היכן היה, הוא היה הוזה לעבד וצא מלאך והמיתו: ימים. שנה (כתובות נז:). כמו ימים פהיה גאולתו (ויקרא כה, כט) שכן נותנין לצמולה זמן י"ב חדש, לפרנס את עצמה צמקשטיים: או עשור. י"חדשים. ואם תאמר ימים ממש, אין דרך המצקשים לצקש דבר מועט, ואם לא תרצה, תן לנו מרובה מזה:
(57) ונשאלה את פיה. מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (צ"ר ס, יב):
(58) ותאמר אלך. מעצמי ואף אם אינכם רוצים:
(60) את היי לאלפי רבבה. את וזרעך תקבלו אותה צרכה שנאמר לא צררם צהר המוריה, הרצה לרצה את זרעך וגו',
יהי רצון שיהא אותו הזרע ממך ולא מאשה אחרת:

62	And Isaac came from the way of Beer-lahai-roi; for he dwelt in the land of the South.	וַיֵּצֵקֶן בָּא מִבּוֹא בְּאֵר לַחֵי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:	וַיֵּצֵקֶן עָאֵל בְּמִיתוּהֵי מִבִּירָא דְּמִלְאָךְ קִינְיָא אֶתְחִיז עֲלֵהּ וְהוּא יְחִיב בְּאֶרֶע דְּרֹמָא:
63	And Isaac went out to meditate in the field at the eventide; and he lifted up his eyes, and saw, and behold, there were camels coming.	וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בִּשְׁדָּה לִפְנֵי עֶרֶב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה גְמָלִים בָּאִים:	וַיִּפֹּק יִצְחָק לְצִלְאָה בְּחֻקְלָא לְמִפְנֵי רִמְשָׁא וַיִּזְקַף עֵינֵיהִי וַיַּחֲזֵא וְהֵא גְמָלִיא אֲתָן:
64	And Rebekah lifted up her eyes, and when she saw Isaac, she alighted from the camel.	וַתִּשָּׂא רִבְקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל הַגָּמֵל:	וַיִּזְקַפְתּוּ רִבְקָה יָת עֵינֶיהָ וַחֲזִית יֵת יִצְחָק וַאֲתִרְכִּינָתָא מֵעַל גְּמִלָא:
65	And she said unto the servant: 'What man is this that walketh in the field to meet us?' And the servant said: 'It is my master.' And she took her veil, and covered herself.	וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלֵּוֹה הַזֶּה לִקְרָאתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנִי וַתִּקַּח הַצִּעִיר וַתְּתַכֶּס:	וַתֹּאמֶרְתּוּ לְעֶבְדָא מִן גּוֹבְרָא דִּיכִי דְּמִתְלִיד בְּחֻקְלָא לְסִדְמוֹתָנָא וַאֲמַר עֶבְדָא הוּא רַבּוּנִי וְנִסִּיבַת עִפָא וַאֲתַכְסִיאת:
66	And the servant told Isaac all the things that he had done.	וַיְסַפֵּר הָעֶבֶד לְיִצְחָק אֵת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר עָשָׂה:	וַאֲשִׁתֵּי עֶבְדָא לְיִצְחָק יֵת כָּל פְּתִגְמִיא דְּעֶבֶד:
67	And Isaac brought her into his mother Sarah's tent, and took Rebekah, and she became his wife; and he loved her. And Isaac was comforted for his mother.	וַיְבִאֶהָ יִצְחָק הָאֵלֶּהָ שָׂרָה אִמּוֹ וַיִּקַּח אֶת־רִבְקָה וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיֵּנַחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אִמּוֹ: (פ)	וַאֲעֵלֶה יִצְחָק לְמִשְׁכְּנָא וַחֲזָא וְהָא תַקְנִין עוֹבְדֵהָ כְּעוֹבְדֵי שָׂרָה אִמִּיהָ וְנִסִּיב יֵת רִבְקָה וַתְּהִי לִיהָ לְאִתּוֹ וְרִיחְמָה וַאֲתִנַּחֵם יִצְחָק בְּתֵר אִמִּיהָ:
XXV	And Abraham took another wife, and her name was Keturah.	וַיִּסְרַף אֲבִרְהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וּשְׁמָהּ קֶטוּרָה:	וַאֲסִרַף אֲבִרְהָם וְנִסִּיב אֶתְתָא וּשְׁמָהּ קֶטוּרָה:
2	And she bore him Zimran, and Jokshan, and Medan, and Midian, and Ishbak, and Shuah.	וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרָן וְאֶת־יֶקְשָׁן וְאֶת־מֶדָן וְאֶת־מִדְיָן וְאֶת־יִשְׂבָּק וְאֶת־שׁוּחַ:	וַיֵּלִידַת לִיהָ יֵת זִמְרָן וְיֵת יֶקְשָׁן וְיֵת מֶדָן וְיֵת מִדְיָן וְיֵת יִשְׂבָּק וְיֵת שׁוּחַ:

(62) מבוא באר לחי רואי. שהלך להביא הגר לאברהם אציו שישאנה (צ"ר ס, יד): יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר, שנאמר ויסע משם אברהם אלנה הנגב וישב צין קדש וצין בדר: שנאמר הנה צין קדש וצין בדר: (63) לשוח. לשון תפלה (צ"ר סס), כמו ישפך שיחו (תהלים קב, א): (64) ותרא את יצחק. ראית אותו דוד ומהא (ס"א ותמהה) מפניו (צ"ר ס, טו): ותפל. השמיטה עזמה לארץ, כמרגומו ואמרכינת, הטעה עזמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע, כמו הטיף לא בדר, ארכיני. ויט שמים (שמואל א' כ, י), וארכין, לשון מוטה לארץ, ודומה לו כי יפול לא יוקל (תהלים לו, כד), כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע: (65) ותתכס. לשון ותתפעל, כמו וסתקצר וסתקצר: (66) ויספר העבד. גלה לו נסים שנעשו לו, שקפלה לו הארץ (צ"ר ס, טו), ושנודמנה לו רבקה בתפלתו: (67) האלהה שרה אמו. וביאה האלהה, והרי היא שרה אמו, כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת, היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מזויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמחה פסקו, וכשזאת רבקה חזרו (צ"ר ס, טז): אחרי אמו. דרך ארץ, כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא אללה, ומשמחה, הוא מתנחם באשמו: (1) קטורה. זו הגר, ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת, ושקשרה פתחה, שלא נודווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם (צ"ר סא, ד):

<p>3 And Jokshan begot Sheba, and Dedan. And the sons of Dedan were Asshurim, and Letushim, and Leummim.</p>	<p>וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דֶּדָן וַיִּבְנֶי דֶּדָן הָיוּ לְמִשְׁרֵיִן וְלִשְׁכֵינִין וְלִנְגֻזִין:</p>	<p>3 וַיִּקְשֶׁן יֶלֶד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דֶּדָן וַיִּבְנֶי דֶּדָן הָיוּ אֲשֻׁרִים וְלִטְשִׁים וְלִאֲמִים:</p>
<p>4 And the sons of Midian: Ephah, and Ephraim, and Hanoch, and Abida, and Eldaah. All these were the children of Keturah.</p>	<p>וַיִּבְנֶי מִדְיָן עִיפָה וְעִפְרָיִם וְחִנֹּךְ וְאַבִּידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּיּוֹן בְּנֵי קֵטוּרָה:</p>	<p>4 וַיִּבְנֶי מִדְיָן עִיפָה וְעִפְרָיִם וְחִנֹּךְ וְאַבִּידָע וְאֶלְדָּעָה כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קֵטוּרָה:</p>
<p>5 And Abraham gave all that he had unto Isaac.</p>	<p>וַיִּתֵּן אֲבִרְהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:</p>	<p>5 וַיִּתֵּן אֲבִרְהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:</p>
<p>6 But unto the sons of the concubines, that Abraham had, Abraham gave gifts; and he sent them away from Isaac his son, while he yet lived, eastward, unto the east country.</p>	<p>וְלִבְנֵי הַפִּילֻגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבִרְהָם נָתַן אֲבִרְהָם מַתָּנוֹת וַיִּשְׁלַחנֵם מִיִּשְׁאָק בְּנוֹ בְּעוֹדָו חַי קִדְמָה אֶל־אֶרֶץ קֶדֶם:</p>	<p>6 וְלִבְנֵי הַפִּילֻגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבִרְהָם נָתַן אֲבִרְהָם מַתָּנוֹת וַיִּשְׁלַחנֵם מִיִּשְׁאָק בְּנוֹ בְּעוֹדָו חַי קִדְמָה אֶל־אֶרֶץ קֶדֶם:</p>
<p>7 And these are the days of the years of Abraham's life which he lived, a hundred threescore and fifteen years.</p>	<p>וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבִרְהָם דְּחִיָּא מֵאָה וְשִׁבְעִין וְחֲמִישׁ שָׁנִין:</p>	<p>7 וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר־חַי מֵאֹת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחֲמִשׁ שָׁנִים:</p>
<p>8 And Abraham expired, and died in a good old age, an old man, and full of years; and was gathered to his people.</p>	<p>וַיָּגַע וַיָּמָת אֲבִרְהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:</p>	<p>8 וַיָּגַע וַיָּמָת אֲבִרְהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה זָקֵן וְשָׁבַע וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:</p>
<p>9 And Isaac and Ishmael his sons buried him in the cave of Machpelah, in the field of Ephron the son of Zohar the Hittite, which is before Mamre;</p>	<p>וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹיו אֶל־מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי דָעַל אִפִּי מַמְרֵא:</p>	<p>9 וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ יִצְחָק וְיִשְׁמָעֵאל בְּנוֹיו אֶל־מַעְרַת הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שְׂדֵה עֶפְרֹן בֶּן־צֹחַר הַחִתִּי אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מַמְרֵא:</p>

(3) אשורים ולטושים. שם ראשי אומות. (שם ה.) ותרגום של אונקלוס אין לי ליטצו על לשון המקרא, שפירש למשיקין, לשון מחנה, ואל תאמר שאינו כן מפני האלף שאינה יסודית, הרי לנו תיבות שאין בראשם אלף, ונתוספה אלף בראשם, כמו חומת חָנָךְ, שהוא מן נכה רגלים, וכמו אסוף שָׁמֶן, שהוא מן וְרִחָף וְסָכָף: ולטושים. הם בעלי אהלים, המתפזרים אנה ואנה, ונוסעים איש צאהלי אפדנו, וכן הוא אומר וְהָיָה גְטוּשִׁים עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, (שמואל א ל, טז.) שכן למדנו ונו"ן מתחלפות זו בזו:

(5) ויתן אברהם וגו'. אמר ר' נחמיה, זרכת דייתיקי נתן לו, שאמר לו הקב"ה לאברהם וְהָיָה צָרָךְ, הזכרות מסורות זידך לזכך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק:

(6) הפילגשים. חסר כתיב, שלא היתה אלא פלגש אחת (צ"ר סא, ד), היא הגר, היא קטורה. נשים זכותה, פלגשים בלא כחוצה, כדאמרין בסנהדרין (כא.) זנשים ופלגשים דדוד: נתן אברהם מתנות. פירשו רבותינו (שם לא.), שם טומאה מסר להם. דבר אחר, מה שניתן לו על אודות שרה, ושאר מתנות שנמנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם:

(7) מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים. צן ק' כצן ע', וצן ע' כצן ה' בלא חטא:

(9) יצחק וישמעאל. מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והולך את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם (צ"ר לה,

10	the field which Abraham purchased of the children of Heth; there was Abraham buried, and Sarah his wife.	הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שָׁמָּה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:	10
11	And it came to pass after the death of Abraham, that God blessed Isaac his son; and Isaac dwelt by Beer-lahai-roi.	וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשָׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחֵי רֹאִי: (פ)	11
12	Now these are the generations of Ishmael, Abraham's son, whom Hagar the Egyptian, Sarah's handmaid, bore unto Abraham.	וְאֵלֶּה תִּלְדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרַיִת שִׁפְתַּת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:	שביעי 12
13	And these are the names of the sons of Ishmael, by their names, according to their generations: the first-born of Ishmael, Nebaioth; and Kedar, and Adbeel, and Mibsam,	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁמֹתָם לְתוֹלְדֹתָם בְּכֹר יִשְׁמָעֵאל נָבִי' וְקֶדָר וְאַדְבֵּעַל וּמִבְשָׁם:	13
14	and Mishma, and Dumah, and Massa;	וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:	14
15	Hadad, and Tema, Jetur, Naphish, and Kedem;	חֲדָד וְתִמְאָ וְיִטּוֹר נָפִישׁ וְקֶדְמָה:	15
16	these are the sons of Ishmael, and these are their names, by their villages, and by their encampments; twelve princes according to their nations.	אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם וּבִטְוִירָתָם שְׁנָיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאַמְתָּם:	מפטיר 16
17	And these are the years of the life of Ishmael, a hundred and thirty and seven years; and he expired and was gathered unto his people.	וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאָת שָׁנָה וּשְׁלָשִׁים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים וַיָּגָע וַיָּקָם וַיֵּאָסֶף אֶל־עַמּוּיוֹ:	17

(3):

(11) ויהי אחרי מות אברהם ויברך וגו'. נסמו' מנחומי אזלים (סוטה יד.). דבר אחר, אף על פי שמסר הקדוש צרוך הוא את הזכרות לאברהם, נתיירא לצרך את יצחק, מפני שפסה את עשו יואל ממנו, אמר, יצא בעל הזכרות ויצרך את אשר ייטב צעיניו, וצא הקצ"ה וזכרו:

(13) בשמותם לתולדותם. סדר לידתן זה אחר זה:

(16) בחצריהם. כרכים שאין להם חומה. ותרגמו בפצחיהון, שהם מפוצחים, לשון פתיחה, כמו פָּחַחוּ וְרָנְנוּ (תהלים נח,

(7):

(17) ואלה שני חיי ישמעאל וגו'. אמר רבי חייא בר אבא, למה נמנו שנותיו של ישמעאל, כדי לייחס זהם שנותיו של יעקב, משנותיו של ישמעאל למדנו, ששמש יעקב צבית עבר י"ד שנה כשפירש מאביו, קודם שצא אלל לנן, שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל, שנאמר וַיֵּלֶךְ עֶשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל וגו', כמו שמפורש בסוף מגלה נקראת (מגילה יז.), (ורש"י הביאו סוף פי'

קס
פסוקים

18 And they dwelt from Havilah unto Shur that is before Egypt, as thou goest toward Asshur: over against all his brethren he did settle.

וַיִּשְׁכְּנוּ מִחַוִּילָה עַד-שׁוּר אֲשֶׁר
עַל-פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ אֲשׁוּרָה
עַל-פְּנֵי כָל-אֶחָיו נִפְּלָ: (פ)

The Haftarah is I Kings 1:1 – 1:31 on page 243.

תולדות
כג

19 And these are the generations of Isaac, Abraham's son: Abraham begot Isaac.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן-
אַבְרָהָם אֲבִירָהּ הוֹלִיד אֶת-
יִצְחָק:

20 And Isaac was forty years old when he took Rebekah, the daughter of Bethuel the Aramean, of Paddan-aram, the sister of Laban the Aramean, to be his wife.

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן-אַרְבָּעִים שָׁנָה
בִּקְחָתוֹ אֶת-רֵבֶקָה בַּת-בְּתוּאֵל
הָאֲרָמִי מִפָּדָן אֶרֶם אֲחֻתָּיהָ
לְבָן הָאֲרָמִי לִזְנוּתָהּ:

20

21 And Isaac entreated the LORD for his wife, because she was barren; and the LORD let Himself be entreated of him, and Rebekah his wife conceived.

וַיַּעֲתֹר יִצְחָק לַיהוָה לְזָכַח
אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הָיָה וַיַּעֲתֹר לוֹ
יְהוָה וַתֵּהָרֶה רֵבֶקָה אִשְׁתּוֹ:

21

22 And the children struggled together within her; and she said: 'If it be so, wherefore do I live?' And she went to inquire of the LORD.

וַיִּתְרָצוּ הַבָּנִים בְּקֶרֶבָהּ
וַתֹּאמֶר אִם-כֵּן לָמָּה זֶה אֲנִי
וַתִּלְךְ לִדְרֹשׁ אֶת-יְהוָה:

22

תולדות): ויגוע. לא נאמרה גויעה אלא צדיקים:

(18) נפל. שכן, כמו ומדין ועמלק וכל בני קדם נופלים צעמק (שופטים ז, יז). כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן אומר על פני כל אחיו יעקב (בראשית עז, יז), עד שלא מת אברהם ישכון. משמת אברהם נפל:

(19) ואלה תולדות יצחק. יעקב ועשו האמורים צפרה: אברהם הוליד את יצחק. (לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אחר כך הוליד את יצחק. דבר אחר), על ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם, הוזהב לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליניני הדור אמורים מאבימלך נמעצרה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נמעצרה הימנו, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם (היה), שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק:

(20) בן ארבעים שנה. שהרי כשצא אברהם מהר המוריה נמצא שנוולדה רבקה, ויצחק היה בן ל"ז שנה, שהרי צו צפרה מתה שרה, ומשנולד יצחק עד העקידה שמתה שרה ל"ז שנה, דעת ז' היתה כשנולד יצחק, ובת ק"ז כשמתה, שנאמר ויהיו סניי קרה וגו', הרי ליצחק ל"ז שנים, וצו צפרה נולדה רבקה, הממין לה עד שמתה ראויה לציאה ג' שנים, ונשאה: בת בתואל מפדן ארם אחות לבן. וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות לבן ומפדן ארם, אלא להגיד שצחה, שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנושי רשע, ולא למדה ממעשיהם: מפדן ארם. על שם ששני ארם היו, ארם נהריס וארם נוצה, קורא אותו פדן, לשון קמץ צקר, תרגום, פדן תורין, ויש פותרין פדן ארם כמו קרה ארם, שנלשון ישמעאל קורין לשדה פדן:

(21) ויעתר. הרצה והפזיר בתפלה: ויעתר לו. נתפזר ונתפיים ונתפתה לו. ואומר אני, כל לשון עתר, לשון הפזרה ורצוי הוא, וכן ויעתר ענן הקטרת (יחזקאל ט, יא), מרצית עלית העשן. וכן והעשקשקש עלי דגריקס (שם לה, יג), וכן ונעשרות קשיקות שגא (משלי כו, ו), דומות למרוצות והנס למשא, אנקרי ישראל צלע"ז: לזכח אשתו. זה עומד בזוית זו ומתפלל, וזו עומדת בזוית זו ומתפללת: ויעתר לו. לו ולא לה, שאין דומה תפלת נדיק בן רשע לתפלת נדיק בן נדיק (יצמות סד), לפיכך לו ולא לה:

<p>23 And the LORD said unto her: Two nations are in thy womb, And two peoples shall be separated from thy bowels; And the one people shall be stronger than the other people; And the elder shall serve the younger.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְיָ לָהּ תְּרִין עַמִּיּוֹן בְּמִעְכֵּי וְתִרְתִּין מַלְכוּן מִמֵּעֵכִי יִתְפָּרֵשׁ וּמַלְכוֹ מִמְּלֹכוֹ תִתְקַר וְרֵבָא יִשְׁתַּעֲבֹד לְזָעִירָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי (כ) גֵּיִים [ק' גוֹיִם] בְּבֶטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֵּעֶיךָ יִפָּרְדּוּ וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאָמֵן וְרֵב יַעֲבֹד צָעִיר:</p>
<p>24 And when her days to be delivered were fulfilled, behold, there were twins in her womb.</p>	<p>וּשְׁלִימוֹ יוֹמָהּא לְמִילַד וְהָא תִיּוֹמִין בְּמִעְהָא:</p>	<p>24 וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לֵלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבֶטְנָהּ:</p>
<p>25 And the first came forth ruddy, all over like a hairy mantle; and they called his name Esau.</p>	<p>וַנִּפֹּק קְדָמָהּ סְמוּךְ כּוּלִיָּהּ כְּגֹלֹם דְּסֶעַר וּקְרוּ שְׁמִיהָ עֵשָׂו:</p>	<p>25 וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי כָּלּוּ כְּאֶדְרֶת שַׁעַר וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו:</p>
<p>26 And after that came forth his brother, and his hand had hold on Esau's heel; and his name was called Jacob. And Isaac was threescore years old when she bore them.</p>	<p>וּבְתֵר כֵּן נִפֹּק אַחֵיהּ וַיִּדְּיָהּ אַחִידָא בְּעַקְבָּא דְּעֵשָׂו וּקְרָא שְׁמִיהָ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּר שְׁתֵּינִי שְׁנִין כֹּד יִלְדֵת יְתָהוּן:</p>	<p>26 וְאַחֲרֵי־כֵן יָצָא אָחִיו וַיִּדּוּ אַחֲזָת בְּעַקֵּב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה בִּלְדֹת אִתָּם:</p>
<p>27 And the boys grew; and Esau was a cunning hunter, a man of the field; and Jacob was a quiet man, dwelling in tents.</p>	<p>וּרְבִיאוֹ עוֹלִימָא וְהִנֵּה עֵשָׂו גִּבְר נָחַשׁ יֶרְכֵן גִּבְר נָפִיק חֶסֶל וַיַּעֲקֹב גִּבְר שְׁלִים מְשֻׁמֵּשׁ בֵּית אוּלְפָנָא:</p>	<p>וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדָע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ אֶתֶּם יֹשֵׁב אֹהֳלִים:</p>

(22) ויתרוצצו. על כרחק המקרא הזה אומר דרשני, שסתם מה היא ראייה זו, וכחז אס כן למה זה אנכי. רבותינו דרשוהו לשון ריאה, כשהיתה עוזבת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרנס לנאח, עוזבת על פתחי עכו"ם, עשו מפרנס לנאח. דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה, ומריצים צנחלת שני עולמות: ותאמר אם כן. גדול צער העצור: למה זה אנכי. מתאווה ומתפללת על הריון: ותלך לדרוש. לבית מדרשו של שם: לדרוש את ה'. שיגיד לה מה תהא צסופה: (23) ויאמר ה' לה. על ידי שליח, לשם נאמר צרוח הקדש, והוא אמר לה: שני גוים בבטנך. גיים כתיב כמו גאים, אלו אנטוניונים ורבי, שלא פסקו מעל שולחנם לא כנון ולא חזרת, לא צימות החמה ולא צימות הגשמים: ושני לאמים. אין לאום אלא מלכות: ממעיך יפרדו. מן המעים הם נפרדים, זה לרשעו וזה לתומו: מלאם יאמץ. לא ישוו בגדולה, כשזה קס זה נופל, וכן הוא אומר אֶמְלֶכָה הַתְּרָבָה (יחזקאל כו, ז), לא נתמלאה נור אלא מחרבנה של ירושלים: (24) וימלאו ימיה. אכל צתמר כתיב וַיְהִי צֵעַת לְדָפָה, שלא מלאו ימיה, כי לז' חדשים ילדתם: והנה תומום. חסר, וצתמר תאומים מלא, לפי ששניהם צדיקים, אכל כאן אחד צדיק ואחד רשע: (25) אדמוני. סימן הוא שיהא שופך דמים (צ"ר סג, ח): כלו באדרת שער. מלא שער כטלית של צמר המלאה שער, פלוקיר"ל בלע"ו: ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן, לפי שהיה נעשה ונגמר בשער כצן שנים הרבה: (26) ואחרי כן יצא אחיו וגו'. שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו, צדין היה אוחז צו לעכבו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השנייה, לא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן זה שתי אצנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תלא אחרונה, והנכנסת אחרונה תלא ראשונה, נמלא עשו הנוצר באחרונה ילא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה ילא אחרון, ויעקב צא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה, ויטול את הצכורה מן הדין: בעקב עשו. סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו: ויקרא שמו יעקב. הקצ"ה, (אמר, אתם קריתון לצבוריכם שם, אף אני אקרא לצני צבורי שם, הדא הוא דכתיב ויקרא שמו יעקב). דבר אחר אביו קרא לו יעקב על שם אחיזת העקב: בן ששים שנח. י' שנים משנשאה עד שנעשית צת י"ג שנה וראויה להריון, וי' שנים הללו, צפה והמתין לה, כמו שעשה אביו לשרה, כיון שלא נחעזרה, ידע שהיא עקרה והתפלל עליה (יצמות סד), ושפחה לא רצה לישא, לפי שנחקדש צהר המוריה להיות עולה תמימה:

28	Now Isaac loved Esau, because he did eat of his venison; and Rebekah loved Jacob.	וַיֵּאָהֱבֵם יִצְחָק אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בָּפִיו וְרִבְקָה אֶהָבֵת אֶת־יַעֲקֹב: וְרַחֲמִים יָתַּעַב יִתְּ אֶרִי מִצִּידֶיהָ הָיָה אָכִיל וְרִבְקָה רַחֲמִית יֵת יַעֲקֹב:	28
29	And Jacob sod pottage; and Esau came in from the field, and he was faint.	וַיַּזֵּד יַעֲקֹב נִזִּיד וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן־הַשָּׂדֶה וְהָיָה עֵיָף: וּבִשִּׁיל יַעֲקֹב תַּבְשִׁילָא וְעָאֵל עֵשָׂו מִן חֲקֵלָא וְהָיָה מְשֻׁלָּהּ:	29
30	And Esau said to Jacob: 'Let me swallow, I pray thee, some of this red, red pottage; for I am faint.' Therefore was his name called Edom.	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־יַעֲקֹב הֲלֵעִיטֵנִי נָא מִן־הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה כִּי עֵיָף אָנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָוִים: וְאָמַר עֵשָׂו לְיַעֲקֹב אֲטַעֲמֵנִי כֵּעֵן מִן סִמּוּקָא סִמּוּקָא הָדִין אֶרִי מְשֻׁלָּהּ אָנָּה עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהָ אֲדָוִים:	30
31	And Jacob said: 'Sell me first thy birth right.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכֹרָה כִּיּוֹם אֶת־בְּכֹרְתְךָ לִי: וְאָמַר יַעֲקֹב וּבֵין כִּיּוֹם דְּלָהִי יֵת בְּכִירוּתְךָ לִי:	31
32	And Esau said: 'Behold, I am at the point to die; and what profit shall the birthright do to me?'	וַיֹּאמֶר עֵשָׂו הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְלָמָּה־זֶּה לִי בְּכֹרָה: וְאָמַר עֵשָׂו הָאֲנָא אֲזִיל לָמָּת וּלְמָא דִּנָּן לִי בְּכִירוּתָא:	32
33	And Jacob said: 'Swear to me first'; and he swore unto him; and he sold his birthright unto Jacob.	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הִשָּׁבְעָה לִּי כִּיּוֹם וַיִּשָּׁבַע לּוֹ וַיִּמָּכֶר אֶת־בְּכֹרְתּוֹ לְיַעֲקֹב: וְאָמַר יַעֲקֹב קִיּוֹם לִי כִּיּוֹם דְּלָהִי וּקִיּוֹם לִיָּהּ וּבֵין יֵת בְּכִירוּתֶיהָ לְיַעֲקֹב:	33

(27) ויגדלו הנערים ויהי עשו. כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים צמעהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני י"ג שנה, זה פורש לבתי מדרשות וזה פורש לעבודת אלילים (תנחומא תל"ד): יודע צ"ד. לצד ולרמות את אביו צפיו, ושאלו, אצל האין מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות: איש שדה. כמשמעו, אדם צטל, וזודה בקשמו חיות ועופות: חם. אינו צקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי חם: יושב אהלים. אהלו של שם ואהלו של עזר:

(28) בפיו. כתרומתו צפיו של יצחק. ומדרשו, צפיו של עשו, שהיה נד אותו ומרמהו בדבריו:

(29) ויזד. לשון ציטוט כתרומתו: והוא עיף. צריחה (צ"ר סג, יז), כמה דתימא כי עיפה נפשי להקדים (ירמיה ד, לא): (30) הליעטיני. אפתח פי ושפוך הרבה לתוכה, כמו ששנינו, אין אוצסין את הגמל אצל מלעיטין אותו: מן האדום האדום. עדשים אדומות, ואותו היום מת אברהם, שלא יראה את עשו בן בנו יוצא למצבות רעה, ואין זו שיצה טובה שהצטיחו הקצ"ה, לפיכך קצר הקצ"ה ה' שנים משנותיו, שיצחק חי ק"פ שנה, וזה קע"ה שנה, וצישל יעקב עדשים להצרות את האצל, ולמה עדשים שדומות לגלגל, שהאצלות גלגל החומר בעולם. (ועוד מה עדשים אין להם פה, כך האצל אין לו פה, שאסור לדבר, ולפיכך המנהג להצרות את האצל בתחלת מאכלו ביינים, שהם עגולים ואין להם פה, כך אצל אין לו פה, כדאמרין במועד קטן (כא:). אצל, כל שלשה ימים הראשונים אינו משיב שלום לכל אדם, וכל שכן שאינו שואל בתחלה, מג' ועד ז' משיב ואינו שואל וכו', דרש"י יסן):

(31) מכרה כיום. כתרומתו כיום דילהן, כיום שהוא צרור, כך מכור לי מכירה צרורה: בכרתך. לפי שהעבודה צרכורה, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקצ"ה:

(32) הנה אנכי הולך למות. (מתנודדת והולכת היא הצרכורה, שלא תהא כל עת העבודה צרכורה, כי שצט לוי יטול אותה. ועוד) אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו (סנהדרין כב:), אלו הן שצמיתה, שמוי יין ופרועי ראש, אמר, אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה:

34 And Jacob gave Esau bread and pottage of lentils; and he did eat and drink, and rose up, and went his way. So Esau despised his birthright.

וַיַּעֲקֹב יָתֵן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיָד עֲדָשִׁים וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתַּה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבְזֶה עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה: (פ)
וַיַּעֲקֹב יָתֵן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיָד וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתַּה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבְזֶה עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה: בְּכִירוּתָא:

34 וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְנִזְיָד עֲדָשִׁים וַיֵּאָכֵל וַיִּשְׁתַּה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ וַיִּבְזֶה עֲשׂוֹ אֶת־הַבְּכֹרָה: (פ)

34

XXVI And there was a famine in the land, beside the first famine that was in the days of Abraham. And Isaac went unto Abimelech king of the Philistines unto Gerar.

וַהֲיָה רָעָב בָּאָרֶץ מִלְכָּד מִכְּפָנָא קַדְמָאָה דְּהָנָה בְּיוֹמֵי אֲבִרְהָם וַאֲזַל יִצְחָק לְנֹת אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶכָא דְּפִלִּשְׁתִּי לְגֵרָר:

XXVI וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ מִלְכָּד הָרָעָב הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בְּיָמֵי אֲבִרְהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גֵּרָרָה:

XXVI

2 And the LORD appeared unto him, and said: 'Go not down unto Egypt; dwell in the land which I shall tell thee of.

וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיִךְ תֵּרַד מִצְרַיִם שְׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ:

2 וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה וַיֹּאמֶר אֵלָיִךְ תֵּרַד מִצְרַיִם שְׁכֵן בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ:

2

3 Sojourn in this land, and I will be with thee, and will bless thee; for unto thee, and unto thy seed, I will give all these lands, and I will establish the oath which I swore unto Abraham thy father;

דִּיר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶחֱיָה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לָךְ וְלִנְדָּעְךָ אֶתֶּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבִרְהָם אָבִיךָ:

3 גֹּר בָּאָרֶץ הַזֹּאת וְאֶחֱיָה עִמָּךְ וְאֶבְרַכְךָ כִּי־לָךְ וְלִנְדָּעְךָ אֶתֶּן אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִקְמַתִי אֶת־הַשְּׁבָעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאֲבִרְהָם אָבִיךָ:

3

4 and I will multiply thy seed as the stars of heaven, and will give unto thy seed all these lands; and by thy seed shall all the nations of the earth bless themselves;

וְאֶסְגִּי יִתְּ בְנֶךָ כְּכֹכְבֵי שָׁמַיָא וְאֶתֵּן לְבְנֶךָ יִתְ כָּל אֶרֶץ־חַא הָאֱלִין וְיִתְבְּרְכוּן בְּדִיל בְּנֶךָ כָּל עַמְמֵי אֶרֶץ־חַא:

4 וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ הַזֹּאת וְהִתְבְּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל־גּוֹיֵי הָאָרֶץ:

4

5 because that Abraham hearkened to My voice, and kept My charge, My commandments, My statutes, and My laws.'

חֲלַף דְּקִבֵּיל אֲבִרְהָם לְמִימְרֵי וַיִּשְׁמַר מִצְוֹתַי מִשְׁמְרַת מִימְרֵי פְקוּדֵי קִימִי וְאוֹרִיתִי:

5 עֲקֹב אֲשֶׁר־שָׁמַע אֲבִרְהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמְרַתִּי מִצְוֹתִי חֻקֹּתַי וְתוֹרֹתַי:

5

6 And Isaac dwelt in Gerar.

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר:

וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר:

שני

(34) ויבז עשו. העיד הכחוז על רשעו שבזוה עבודתו של מקום:

(2) אל תרד מצרימה. שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו צימי הרעב, אמר לו אל תרד מצרימה, שאתה עולה מממה, ואין חוצה לארץ כדאי לך:

(3) האל. כמו האלה:

(4) והתברכו בזרעך. אדם אומר לבניו יהא זרעך כזרעו של יצחק, וכן בכל המקרא, וזה אז לכולן, בך יצרך ישראל לאמר ישימך וגו', ואף לענין הקללה מצינו כן, והיטה האשה לאלה, שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית, וכן והנחתם שמקם לשבועה לבחירי (ישעיה סה, טו), שהנשבע אומר, אהא כפלוני אם עשיתי כך וכך:

(5) שמע אברהם בקולי. כשנסיתי אותו: וישמור משמרת. גזרות להרחקה על אזהרות שבמורה, כגון שניות לעריות (יבמות כא), ושבות לשבת: מצותי. דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להטוות, כגון גזל ושפיכות דמים: חקותי. דברים שיר הרע ואומות העולם משיצין עליהם, כגון אכילת חזיר ולבישת שטני, שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך ומקומיעל עבדיו: ותורת. להציא תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני:

<p>7 And the men of the place asked him of his wife; and he said: 'She is my sister'; for he feared to say: 'My wife'; 'lest the men of the place should kill me for Rebekah, because she is fair to look upon.'</p>	<p>וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי הוּא כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן-יַהַרְגֵנִי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רֵבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הִוא:</p>	<p>7 וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֶחָתִי הוּא כִּי יֵרָא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶן-יַהַרְגֵנִי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל-רֵבְקָה כִּי-טוֹבַת מְרֵאָה הִוא:</p>
<p>8 And it came to pass, when he had been there a long time, that Abimelech king of the Philistines looked out at a window, and saw, and, behold, Isaac was sporting with Rebekah his wife.</p>	<p>וַיְהִי כִּד סָגִיאוּ לִיהַ תָּמֶן יוֹמִיא וְאַסְתִּכִּי אַבִּימֶלֶךְ מִלְכָּא דְּפִלְשְׁתִּיא מִן חֶרְפָּא וְחֹזָא וְהָא יִצְחָק מְחַיֵּיד עִם רֵבְקָה אֶתְתִּיהָ:</p>	<p>8 וַיְהִי כִּי אָדְכוּ-לֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֹף אַבִּימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעֵד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וְהִנֵּה יִצְחָק מִצְחֹק אֶת רֵבְקָה אִשְׁתּוֹ:</p>
<p>9 And Abimelech called Isaac, and said: 'Behold, of a surety she is thy wife; and how saidst thou: She is my sister?' And Isaac said unto him: 'Because I said: Lest I die because of her.'</p>	<p>וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַאֲמַר בְּרַם הָא אֶתְתָּךְ הִיא וְאַיְכָּדִין אֲמַרְתָּ אֶחָת הִיא וַאֲמַר לִיהַ יִצְחָק אָרִי אֲמַרִית דְּלִמָּא אֶתְקַטִּיל עֲלֶיהָ:</p>	<p>9 וַיִּקְרָא אַבִּימֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אִשְׁתְּךָ הִוא וְאַיְךְ אֲמַרְתָּ אֶחָתִי הִוא וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אֲמַרְתִּי פֶן-אָמוּת עָלֶיהָ:</p>
<p>10 And Abimelech said: 'What is this thou hast done unto us? one of the people might easily have lain with thy wife, and thou wouldst have brought guiltiness upon us.'</p>	<p>וַאֲמַר אַבִּימֶלֶךְ מָא דָּא עֲבַדְתָּ לָנָא כְּזָעִיר פֶּה שְׂכִיב דְּמִיחַד בְּעַמָּא יָת אֶתְתָּךְ וְאַיְתִּיתָא עֲלֵנָא חוּבָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר אַבִּימֶלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כְּמַעַט שְׁכַב אֶחָד הָעָם אִתְּ אִשְׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אָשָׁם:</p>
<p>11 And Abimelech charged all the people, saying: 'He that toucheth this man or his wife shall surely be put to death.'</p>	<p>וּפְקִיד אַבִּימֶלֶךְ יָת כָּל עַמָּא לְמִימַר דִּינְזִיק לְגוּבְרָא הָדִין וְלֹאֲתִתִּיהָ אֶתְקַטִּיל וְיִתְקַטִּיל:</p>	<p>11 וַיִּצְוּ אַבִּימֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם לֵאמֹר הִנֵּנִי בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת:</p>
<p>12 And Isaac sowed in that land, and found in the same year a hundred-fold; and the LORD blessed him.</p>	<p>וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְעָא הַהִיא וַאֲשַׁכַּח בִּשְׁתָּא הַהִיא עַל חַד מֵאָה בְּדִשְׁעָרוּהִי וּבְרַכִּיהָ יי:</p>	<p>12 וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאַרְצָא הַהִיא וַיִּמְצָא בִשְׁנָה הַהִיא מֵאָה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:</p>
<p>13 And the man waxed great, and grew more and more until he became very great.</p>	<p>וַרְבָּא גּוֹבְרָא וְאִזֵּל סָגִי וַרְבִּי עַד דְּרַבָּא לַחְדָּא:</p>	<p>שְׁלִישִׁי וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךְ הַלֹּךְ וַיִּגְדַּל עַד כִּי-גָדַל מְאֹד:</p>

(7) לאשתו. על אשמו, כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית כ, יג):

(8) כי ארכו. אמר, מעתה אין לי לדאוג, מאחר שלא אנסוה עד עכשיו, ולא נזהר להיות נשמר: וישקף אבימלך וגו'. שראה משמש מטחו:

(10) אחד העם. המיוחד בעם, זה המלך: והבאת עלינו אשם. אם שכנ, כנר הבאת אשם עלינו:

(12) בארץ ההיא. אף על פי שאינה חסודה כארץ ישראל ענמה, כארץ שצעת הגוים (צ"ר סד, ו): בשנה ההוא. אף על פי שאינה חסודה, שהיתה שנת רעבון (שס): בארץ ההיא בשנה ההיא. שניהם למה, לומר שהארץ קשה והשנה קשה: מאה שערים. שאמדה כמה ראוייה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה, מאה. ורצונו אמרו, אומדן זה למעשרות היה:

(13) כי גדל מאד. שהיו אומרים וכל פרדותיו של יצחק, ולא כספו והצוה של אבימלך (צ"ר סד, ז):

- 14 And he had possessions of flocks, and possessions of herds, and a great household; and the Philistines envied him. וַיְהִי־לּוֹ מִקְנֵה־צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר וְעֶבְדָּה רַבָּה וַיִּקְנְאוּ אֹתוֹ פְּלִשְׁתִּים: וַהֲנִה לַיהוָה גִּיתִי עֲנָא וְגִיתִי תוֹרִי וְעֶבְדָּה סְגִי וְקִנְיָא בֵּיהּ פְּלִשְׁתָּאִי:
- 15 Now all the wells which his father's servants had digged in the days of Abraham his father, the Philistines had stopped them, and filled them with earth. וְכָל־הַבְּאֵרֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עֲבָדֵי אָבִיו בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבִיו סָתְמוֹם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֹפָר: וְכָל בִּירֵי דְחָפְרוּ עֲבָדֵי אֲבוּהִי בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבוּהִי טְמוּנִין פְּלִשְׁתָּאִי וּמְלֻנִּין עִפְרָא:
- 16 And Abimelech said unto Isaac: 'Go from us; for thou art much mightier than we.' וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ כִּי־עֲצָמָתָ מִמֶּנּוּ מְאֹד: וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ לְיִצְחָק אֵינִיל מֵעִמָּנָא אֲרִי תְקִיפָתָ מִנָּנָא לַחְדָּא:
- 17 And Isaac departed thence, and encamped in the valley of Gerar, and dwelt there. וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנֶחֱל־גֶרָר וַיֵּשֶׁב שָׁם: וַאֲזַל מִתַּמֶּן יִצְחָק וּשְׂרָא בְּנֶחֱלָא דְגֶרָר וַיִּתֵּב תַּמֶּן:
- 18 And Isaac digged again the wells of water, which they had digged in the days of Abraham his father; for the Philistines had stopped them after the death of Abraham; and he called their names after the names by which his father had called them. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק וַיַּחְפְּרוּ אֶת־בְּאֵרֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבִיו וַיִּסְתְּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אֲבֹתָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת כַּשֵּׁמֹת אֲשֶׁר־קָרָא לָהֶן אָבִיו: וְתֵב יִצְחָק וַחֲפָר יֵת בִּירֵי דְמֵיָא דְחָפְרוּ בְּיָמֵי אֲבֹתָהֶם אָבוּהִי וְטְמוּנִין פְּלִשְׁתָּאִי בְּתֵר דְּמִית אֲבֹתָהֶם וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמֵהֶן כַּשֵּׁמֵהֶן דְּהִנֵּה קָרִי לָהֶן אָבוּהִי:
- 19 And Isaac's servants digged in the valley, and found there a well of living water. וַיַּחְפְּרוּ עֲבָדֵי־יִצְחָק בְּנֶחֱל וַיִּמְצְאוּ־שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים: וַחֲפְרוּ עֲבָדֵי יִצְחָק בְּנֶחֱלָא וַאֲשַׁפְחוּ תַּמֶּן בִּיר דְּמֵיִין נִבְעִין:
- 20 And the herdmen of Gerar strove with Isaac's herdmen, saying: 'The water is ours.' And he called the name of the well Esek; because they contended with him. וַיִּלְיִבוּ רֹעֵי גֶרָר עִם־רֹעֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם וַיִּקְרָא שֵׁם־הַבְּאֵר עֶשֶׂק כִּי הִתְעַשְׁקוּ עִמּוֹ: וַנִּצּוּ רְעוּתָא דְגֶרָר עִם רְעוּתָא דְיִצְחָק לְמִימַר דִּילְנָא מֵיָא וַיִּקְרָא שְׁמָהּ דְּבִירָא עֶשֶׂק אֲרִי אֲתַעֲסְקוּ עִמֵּיהּ:
- 21 And they digged another well, and they strove for that also. And he called the name of it Sitnah. וַיַּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרֵת וַיִּלְיִבוּ גַם־עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטְנָה: וַחֲפְרוּ בִיר אַחֲרִי וַנִּצּוּ אַף עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שִׁטְנָה:

- (14) ועבדה רבה. פעולה רבה, צלשון לע"ז אוצרוינ"א, עבודה משמע עבודה אחת, עזדה משמע פעולה רבה;
 (15) סתמום פלשתים. מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הצאות עלינו. טמונין פלשתאי, לשון סתימה, וצלשון החלמוד מטמטס את הלב;
 (17) בנחל גרר. רחוק מן העיר;
 (18) וישב ויחפר. את הצארות אשר חפרו צימי אצרהם אציו, ופלשתים סתמום קודם שנכע יחזק מגרר, חזר וחפרן;
 (20) עשק. ערעור: כי התעשקו עמו. נתעשקו עמו עליה צמריצה וערעור;
 (21) שטנה. נושמן"ט (מלה נושנת. הינדערונג שטערונג):

<p>And he removed from thence, and 22 digged another well; and for that they strove not. And he called the name of it Rehoboth; and he said: 'For now the LORD hath made room for us, and we shall be fruitful in the land.'</p>	<p>וַיֵּעָתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וַפְּרִינוּ בְּאֶרֶץ:</p>	<p>וַיֵּעָתֵק מִשָּׁם וַיַּחְפֹּר בְּאֵר אַחֶרֶת וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחוֹבוֹת וַיֹּאמֶר כִּי־עָתָה הִרְחִיב יְהוָה לָנוּ וַפְּרִינוּ בְּאֶרֶץ:</p>
<p>23 And he went up from thence to Beer-sheba.</p>	<p>וַסֵּלֵק מִתְּמָן לְבֵאֵר שֶׁבַע:</p>	<p>וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע:</p>
<p>24 And the LORD appeared unto him the same night, and said: 'I am the God of Abraham thy father. Fear not, for I am with thee, and will bless thee, and multiply thy seed for My servant Abraham's sake.'</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָהָהּ אֶל־תִּירָא כִּי־אִתְּךָ אֲנִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעִבּוֹר אַבְרָהָם עַבְדִּי:</p>	<p>וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אַבְרָהָהּ אֶל־תִּירָא כִּי־אִתְּךָ אֲנִי וּבְרַכְתִּיךָ וְהִרְבֵּיתִי אֶת־זַרְעֲךָ בְּעִבּוֹר אַבְרָהָם עַבְדִּי:</p>
<p>25 And he builded an altar there, and called upon the name of the LORD, and pitched his tent there; and there Isaac's servants digged a well.</p>	<p>וַיִּבֶן אִתָּן תֶּמֶן מִדְּבָחָא וְצִלִּי בִשְׁמָא דִּי וּפְרָסִיָּה תֶּמֶן לְמִשְׁכְּנֵיהָ וַיְכַרֵּז תֶּמֶן עַבְדֵּי יִצְחָק בִּירָא:</p>	<p>וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וַיִּטֹּשׁ שָׁם אֹהֶלֹו וַיְכַרֵּז־שָׁם עַבְדֵּי־יִצְחָק בְּאֵר:</p>
<p>26 Then Abimelech went to him from Gerar, and Ahuzzath his friend, and Phicol the captain of his host.</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְאֲחֻזָּת מִרְעֻזָּהּ וּפִיכֹל רֹב־ חֵילָהּ:</p>	<p>וַאֲבִימֶלֶךְ הָלַךְ אֵלָיו מִגֶּרָר וְאֲחֻזָּת מִרְעֻזָּהּ וּפִיכֹל שֶׁר־ צָבָאוֹ:</p>
<p>And Isaac said unto them: 27 'Wherefore are ye come unto me, seeing ye hate me, and have sent me away from you?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן יִצְחָק מִדּוּעַ אֵתִיתוֹן לִנְתִי וְאַתֶּן סִנִּיתוֹן יָתִי וְשַׁלַּחְתֶּנִּי מִלְּוִתְכוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מִדּוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שֹׂנְאתֶם אֹתִי וַתִּשְׁלַחְנִי מֵאַתְכֶּם:</p>
<p>28 And they said: 'We saw plainly that the LORD was with thee; and we said: Let there now be an oath betwixt us, even betwixt us and thee, and let us make a covenant with thee;</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ מָחָז חֲזִינָא אֲרֵי הוּא מִימָרָא דִּי בְּסַעֲדָהּ וַאֲמָרָא תַּתְּקִיָּם כְּעֵן מוֹמְתָא דְהוּא בֵּין אַבְרָהָמָא בִּינָנָא וּבִינָךְ וַנִּגְזֵר קִים עִמָּךְ:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ רָאוּ רָאִינוּ כִּי־הוּא יְהוָה עִמָּךְ וַנֹּאמֶר תְּהִי גֵּא אֵלָהּ בֵּינוֹתֵינוּ בֵּינוֹנוּ וּבֵינוֹךְ וְנִבְרַתָּה בְּרִית עִמָּךְ:</p>

(22) ופרינו בארץ כתרנומו וניפוש בארעא:

(26) ואחות מרעהו. כתרנומו וסיעת מרחמוהי, סיעת מאוהבי. ויש פותרין מרעהו מ'מיסוד התיבה (צ"ר סד, ט), כמו שלשים מרעים (שופטים יד, יא), דשמון, כדי שיהיה תיבת ואחות דבוקה, אבל אין דרך ארץ לדבר על המלכות כן, סיעת אוהביו, שאם כן כל סיעת אוהביו הולך עמו, ולא היה לו אלא סיעת אחת של אוהבים, לכן יש לפותרו כלשון הראשון. ואל תחמה על מ"ו של אחות, ואף על פי שאינה תיבה סמוכה, יש דוגמתה במקרא עֲקָתָא מֶלֶךְ (תהלים ס, יג), וְשָׂרָת וְלֹא מִיָּן (ישעיה נא, כא): אחות. לשון קבילה ואגודה, שנאחזין יחד:

(28) ראו ראינו. ראו צאצא ראינו צד: תהי נא אלה בינותינו וגו'. האלה אשר ציננו מימי אביך, תהי גם עתה צינינו וציניך:

29 that thou wilt do us no hurt, as we have not touched thee, and as we have done unto thee nothing but good, and have sent thee away in peace; thou art now the blessed of the LORD.	אם תַּעֲבִיד עִמָּנוּ בִּישָׁא כְּמָא דְּלֹא אֲנִיקְנָךְ וּכְמָא דְּעַבְדְּנָא עִמָּךְ לְחֹד טָב וְשִׁלְחְנָךְ בְּשָׁלָם אֶתְּ כֶּעַן בְּרִיכָא דִּי:	אם־תַּעֲשֶׂה עִמָּנוּ רָעָה כַּאֲשֶׁר לֹא נִגְעַנְךָ וְכַאֲשֶׁר עָשִׂינוּ עִמָּךְ רָק־טוֹב וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם אֶתְּהָ עִתָּה בְּרוּךְ יְהוָה:
30 And he made them a feast, and they did eat and drink.	וַעֲבַד לְהוֹן מַשְׁתֵּיָא וְאָכְלוּ וַיִּשְׁתִּיאוּ:	וַיַּעַשׂ לָהֶם מַשְׁתֵּה וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתִּיאוּ:
31 And they rose up betimes in the morning, and swore one to another; and Isaac sent them away, and they departed from him in peace.	וַאֲקֻדִּימוּ בַצֶּפְרָא וְקִיִּימוּ גְבַר לְאַחוּהִי וְשִׁלְחֲנֵיהּ יִצְחָק וְאָזְלוּ מִלְּוִתִּיהָ בְּשָׁלָם:	וַיִּשְׁכְּבוּ בַבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק וַיֵּלְכוּ מֵאֵתוֹ בְּשָׁלוֹם:
32 And it came to pass the same day, that Isaac's servants came, and told him concerning the well which they had digged, and said unto him: 'We have found water.'	וַהֲנֶה בְּיוֹמָא הַהוּא וְאָתוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַחֲוִיאוּ לֵיהּ עַל עֵיֶסֶק בִּירָא דְחִפְרוּ וַאֲמָרוּ לֵיהּ אִשְׁכַּחְנָא מַיָּא:	וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וַיָּבֹאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל־אֲדוֹת הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מִצָּאֵנוּ מַיִם:
33 And he called it Shibah. Therefore the name of the city is Beer-sheba unto this day.	וַקְרָא יִתְּה שְׁבַעָה עַל בֶּן שְׁמָה דְּקִרְתָּא בְּאֵר שְׁבַע עַד יוֹמָא הַדִּין:	וַיִּקְרָא אֶתְּה שְׁבַעָה עַל־בֶּן שֵׁם הָעִיר בְּאֵר שְׁבַע עַד הַיּוֹם הַזֶּה: (ס)
34 And when Esau was forty years old, he took to wife Judith the daughter of Beeri the Hittite, and Basemath the daughter of Elon the Hittite.	וַהֲנֶה עָשׂוּ בֶר אַרְבַּעִין שָׁנִין וַנְּסִיב אֶתְתָּא יִתְּהוּדִית בִּת בְּאֵרִי חֲתָאָה וַיְתֵּ בְשֵׁמֶת בִּת אֵילֹן חֲתָאָה:	וַיְהִי עָשׂוּ בֶן־אַרְבַּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת־יְהוּדִית בִּת־ בְּאֵרִי חֲתָתִי וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בִּת־ אֵילָן חֲתָתִי:
35 And they were a bitterness of spirit unto Isaac and to Rebekah.	וַהֲוָה מִסְרָבָן וּמְרָגָזָן עַל מִימֵר יִצְחָק וְרִבְקָה:	וַתְּהִינּוּ מֵרַת רוּחַ לִיִּצְחָק וּלְרִבְקָה: (ס)
XXVII And it came to pass, that when Isaac was old, and his eyes were dim, so that he could not see, he called Esau his elder son, and said unto him: 'My son'; and he said unto him: 'Here am I.'	וַהֲנֶה כִּד סִיב יִצְחָק וּכְהִיָּא עֵינֵיהּ מִלְּמַחְזֵי וַקְרָא יִתְּ עָשׂוּ בְּרִיָּה רַבָּא וַאֲמָר לֵיהּ בְּרִי וַאֲמָר לֵיהּ הָאֲנִי:	וַיְהִי כִּי־יָקֵן יִצְחָק וַתְּכַהֲלֵן עֵינָיו מִרְאָת וַיִּקְרָא אֶת־עָשׂוּ בְּנֵו הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנְנִי:

(29) לא נגענוך. כשאמרנו לך לך מעמנו: אהה. גם אחה (ס"א עתה) עשה לנו כמו כן:

(33) שבעה. על שם הצרית:

(34) בן ארבעים שנה. עשו היה נמשל לחזיר, שנאמר וַיִּקְרַם מִנֶּה טִזִּיר מִיָּעַר (תהלים פ, יד), החזיר הזה, כשהוא שוכן פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור, כך אלו גזולים וחומסים, ומראים עצמם כשרים. כל מ' שנה היה עשו ז' נשים מתחת יד בעליהן, ומענה אותם, כשהיה בן מ', אמר, אצא בן מ' שנה נשא אשה, אף אני כן:

(35) מורת רוח. לשון המראת רוח, כמו ממרים הַיִּיָּס (דברים ט, כד), כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון: לִיִּצְחָק וּלְרִבְקָה. שהיו עוזדות עצודת אלילים (צ"ר סה, ד):

2	And he said: 'Behold now, I am old, I know not the day of my death.	וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא זָקְנָתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי:	וַאֲמַר הֵא כֹּעַן סִבִּית לִית אֲנִי יָדַע יוֹם מוֹתִי:
3	Now therefore take, I pray thee, thy weapons, thy quiver and thy bow, and go out to the field, and take me venison;	וְעַתָּה שְׂאֵ־נָא כְלִיךָ תְּלִיךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצִדְךָ וְצֹדָה לִי (כ' צִדָּה) [ק' צִיד]:	וְכֹעַן סֹב זִינָךְ סִפְךָ וְקִשְׁתְּךָ וּפּוֹק לְחֻקְלָא וְצוּד לִי צִידָא:
4	and make me savoury food, such as I love, and bring it to me, that I may eat; that my soul may bless thee before I die.'	וַעֲשֵׂה־לִּי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיֵּאתָ לִּי וְאָכְלָה בְּעִבּוֹר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטֶרֶם אָמוּת:	וְעִבִּיד לִי תִבְשִׁילִין כָּמָא דְרַחֲמִית וְאֵעִיל לִי וְאִיכּוֹל בְּדִיל דְּתִבְרַכְנָךְ נַפְשִׁי עַד לֹא אָמוּת:
5	And Rebekah heard when Isaac spoke to Esau his son. And Esau went to the field to hunt for venison, and to bring it.	וְרִבְקָה שָׁמְעַת בְּדַבָּר יִצְחָק אֶל־עִשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עִשָׂו הַשָּׂדֶה לְצוּד צִיד לְהָבִיא:	וְרִבְקָה שָׁמְעַת כִּד מַלִּיל יִצְחָק עִם עִשָׂו בְּרִיה וְאָזַל עִשָׂו לְחֻקְלָא לְמַצֵּד צִידָא לְאִיתָא:
6	And Rebekah spoke unto Jacob her son, saying: 'Behold, I heard thy father speak unto Esau thy brother, saying:	וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל־יַעֲקֹב בְּנָהּ לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת־אָבִיךָ מְדַבֵּר אֶל־עִשָׂו אָחִיךָ לֵאמֹר:	וְרִבְקָה אָמְרַת לְיַעֲקֹב בְּרָהּ לְמִימַר הֵא שָׁמַעִית מִן אָבִיךָ מִמַּלִּיל עִם עִשָׂו אָחוּךְ לְמִימַר:
7	Bring me venison, and make me savoury food, that I may eat, and bless thee before the LORD before my death.	הִבִּיֵּאתָ לִּי צִיד וְעֲשֵׂה־לִּי מִטְעָמִים וְאָכְלָה וְאִבְרַכְכָּה לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי מוֹתִי:	אִיתָא לִי צִידָא וְעִבִּיד לִי תִבְשִׁילִין וְאִיכּוֹל וְאִבְרַכְנָךְ קֳדָם יְיָ קֳדָם מוֹתִי:
8	Now therefore, my son, hearken to my voice according to that which I command thee.	וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי לֵאמֹר אֲנִי מְצַוְהָ אֹתְךָ:	וְכֹעַן בְּרִי קִבִּיל מְנִי לְמָא דִּאֲנִי מְפַקְדָא יְתָךְ:
9	Go now to the flock, and fetch me from thence two good kids of the goats; and I will make them savoury food for thy father, such as he loveth;	לֵךְ־נָא אֶל־הַצֹּאן וְקַח־לִּי מִשְׁנֵי שְׁנֵי גִדְיֵי עֲזִים טָבִים וְאֲעֲשֶׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאָבִיךָ כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּב:	אִיזִיל כֹּעַן לְעָנָא וְסֹב לִי מִתַּמָּן תִּרְוִן גִּדְיֵי עֲזִין טָבִין וְאֲעִבִּיד יְתָהוֹן תִּבְשִׁילִין לְאָבִיךָ כָּמָא דְרַחֲמִים:

(1) ותבדיון. צעשן של אלו, (שהיו מעשנות ומקטירות לעבודת אלילים). דבר אחר, כשנעקד על גזי המזבח, והיה אזי רואה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים, וראו מלאכי השרת והיו צוכים, וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. דבר אחר, כדי שיטול יעקב את הזכרות:

(2) לא ידעתי יום מותי. אמר רבי יהושע בן קרחה, אם מגיע אדם לפרק אבותיו, ידאג חמש שנים לפניו, וחמש לאחר כן, ויחזק היה בן קכ"ג, (כי יעקב בן ס"ג כשנצרך, דוק ברש"י סוף הסדר) אמר, שמא לפרק אמי אני מגיע, והיא בת קכ"ז מתה, והריני בן ה' שנים סמוך לפרקה, לפיכך לא ידעתי יום מותי, שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא:

(3) שא נא. לשון השחיה, כאותה ששנינו (צ"ה כח), אין משחיוין את הסכין אצל משיאה על גבי חצרתה, חדר סכינך ושחוט יפה שלא מאכילני נבלה (צ"ר סה, יג). תליך. חרבך, שדרך לתלויה: וצודה לִי. מן ההפקר, ולא מן הגזל:

(5) לצוד ציד להביא. מהו להביא, אם לא ימנא ציד, יביא מן הגזל:

(7) לפני ד'. ברשותו, שיסכים על ידי:

- 10 and thou shalt bring it to thy father, that he may eat, so that he may bless thee before his death.' וְהֵבֵאתָ לְאָבִיךָ וְאָכַל בְּעֶבֶר אֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ:
- 11 And Jacob said to Rebekah his mother: 'Behold, Esau my brother is a hairy man, and I am a smooth man. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־רִבְקָה אִמּוֹ הֵן עָשׂוֹ אָחִי אִישׁ שָׁעָר וְאֲנִכִּי אִישׁ חֶלֶק:
- 12 My father peradventure will feel me, and I shall seem to him as a mocker; and I shall bring a curse upon me, and not a blessing.' אוֹלִי יִמְשְׁנִי אָבִי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמַתְעַתֵּעַ וְהֵבֵאתִי עָלַי קְלָלָה וְלֹא בִרְכָה:
- 13 And his mother said unto him: 'Upon me be thy curse, my son; only hearken to my voice, and go fetch me them.' וַתֹּאמֶר לּוֹ אִמּוֹ עָלַי קְלָלָתְךָ בְּנִי אֲךָ שָׁמַע בְּקוֹלִי וְלֹךְ קַח־לִי:
- 14 And he went, and fetched, and brought them to his mother; and his mother made savoury food, such as his father loved. וַיֵּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהָב אָבִיו:
- 15 And Rebekah took the choicest garments of Esau her elder son, which were with her in the house, and put them upon Jacob her younger son. וַתִּקַּח רִבְקָה אֶת־בְּגָדֵי עָשׂוֹ בְּנֶהּ הַגָּדֹל הַחֲמֹדֶת אֲשֶׁר אָתָּה בְּבֵית וַתַּלְבֵּשׁ אֶת־יַעֲקֹב בְּנֶהּ הַקָּטָן:
- 16 And she put the skins of the kids of the goats upon his hands, and upon the smooth of his neck. וְאֵת עֹרֹת גִּדְיֵי הָעִזִּים הִלְבִּישָׁה עַל־יָדָיו וְעַל חֻלְקֶת צוּאָרָיו:
- 17 And she gave the savoury food and the bread, which she had prepared, into the hand of her son Jacob. וַתִּתֵּן אֶת־הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשָׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֶהּ:
- 18 And he came unto his father, and said: 'My father'; and he said: 'Here am I; who art thou, my son?' וַיָּבֹא אֶל־אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַעֲלָל לִנֹּת אָבוּהִי וַיֹּאמֶר אָבָא וַיֹּאמֶר הֲאֵנָּה מִן אֶתְּ בְּרִי:

(9) וקח ל'. משלי הם ואינם גזל, שכן כחזק לה יחזק כחכמה לה ליטול שני גדיי עזים ככל יוס (צ"ר סה, יד): שני גדיי עזים. וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יחזק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו, והאחד עשה מטעמים. צפרקי דרבי אליעזר: כאשר אהב. כי טעם הגדי כטעם הזבי:

(11) איש שער. צעל שער:

(12) ימשני. כמו ממשש צִנְהָרִים (דברים כח, כט):

(15) החמדות. הנקיות כחרגומו דכייחא. דבר אחר שחמד אותן מן נמרוד: אשר אתה בבית. והלא כמה נשים היו לו, והוא מפקיד אלל אמו, אלא שהיה צקי צמעסיהן וחושדן:

19	And Jacob said unto his father: 'I am Esau thy first-born; I have done according as thou badest me. Arise, I pray thee, sit and eat of my venison, that thy soul may bless me.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו אֲנֹכִי עָשׂוּ בְכֹרְךָ עָשִׂיתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי קוּם-נָא שֹׁבָה וְאָכְלָה מִצִּידֵי בַעֲבֹר תִּבְרַכְנִי נַפְשֶׁךָ:	19
20	And Isaac said unto his son: 'How is it that thou hast found it so quickly, my son?' And he said: 'Because the LORD thy God sent me good speed.'	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-בְּנוֹ מִהֲרָה מִהֲרָה לְמַצָּא בְנִי וַיֹּאמֶר כִּי הִקְרָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵי:	20
21	And Isaac said unto Jacob: 'Come near, I pray thee, that I may feel thee, my son, whether thou be my very son Esau or not.'	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב גֹּשְׁה-נָא וְאִמְשֹׁךְ בְּנִי הֲאֵתָה זֶה בְנִי עָשׂוּ אִם-לֹא:	21
22	And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau.'	וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשְׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלָ קוֹל יַעֲקֹב וְהַיָּדַיִם יְדֵי עָשׂוּ:	22
23	And he discerned him not, because his hands were hairy, as his brother Esau's hands; so he blessed him.	וְלֹא הִכִּירוֹ כִּי-הָיוּ יָדָיו כִּידֵי יְדוּהִי כִידֵי עָשׂוּ אֲחֻזָּהּ סִעָרָנָן וּבִרְכָהּ:	23
24	And he said: 'Art thou my very son Esau?' And he said: 'I am.'	וַיֹּאמֶר אֵתָה זֶה בְנִי עָשׂוּ וַיֹּאמֶר אָנִי:	24
25	And he said: 'Bring it near to me, and I will eat of my son's venison, that my soul may bless thee.' And he brought it near to him, and he did eat; and he brought him wine, and he drank.	וַיֹּאמֶר הִגֵּשָׁה לִי וְאָכְלָה מִצִּיד בְּנִי לִמְעַן תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ-לֹא וַיֹּאכַל וַיָּבֵא לֹא יַיִן וַיִּשְׁתְּ:	25
26	And his father Isaac said unto him: 'Come near now, and kiss me, my son.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גֹּשְׁה-נָא וּשְׁקֵה-לִי בְנִי:	26
27	And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the LORD hath blessed.	וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁק-לֹא וַיַּרַח אֶת-רֵיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רָאֵה רֵיחַ בְּנִי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בִּרְכוֹ יְהוָה:	27

- (19) אנכי עשו בכרך. אנכי המציא לך, ועשו הוא ציורך: עשיתי. כמה דברים, כאשר דברת אלי: שבה. לשון מוסב על השלחן, לכן מחורגס אסתחור:
- (21) גשה נא ואמשך. אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור צפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלהיך:
- (22) קול יעקב. שמדבר בלשון מחנונים, קום נא, אבל עשו בלשון קנטוריא דבר, יקום אני:
- (24) ויאמר אני. לא אמר אני עשו, אלא אני:

28	So God give thee of the dew of heaven, And of the fat places of the earth, And plenty of corn and wine.	וַיִּתֵּן לְךָ יְיָ מִטְלָא דְשָׁמַיָא וּמִטְוֵבָא דְאַרְעָא וְסִינִיּוֹת עֲבוּר וְחֶמֶר:	ששי כה וַיִּתֵּן לְךָ הָאֱלֹהִים מִטְלֵי הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרֶב דָּגָן וְתִירָשׁ:
29	Let peoples serve thee, And nations bow down to thee. Be lord over thy brethren, And let thy mother's sons bow down to thee. Cursed be every one that curseth thee, And blessed be every one that blesseth thee.	יִפְלַחוּנְךָ עַמִּיּוֹן וַיִּשְׁתַּעֲבֹדוּ לְךָ מַלְכֵּנוּן הֵיוּ רַב לְאַחֶיךָ וַיִּסְגְּדוּן לְךָ בְּנֵי אִמְךָ לִישָׁף יְהוֹן לִישִׁין וּבְרִיכָךָ יְהוֹן בְּרִיכִין:	29 יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים (כ' וישתחו) וַיִּשְׁתַּחֲוֹן לְךָ לְאֻמִּים הִנֵּה גִבֹּר לְאַחֶיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוֹן לְךָ בְּנֵי אִמְךָ אֲרֻכָּיךָ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ:
30	And it came to pass, as soon as Isaac had made an end of blessing Jacob, and Jacob was yet scarce gone out from the presence of Isaac his father, that Esau his brother came in from his hunting.	וַהֲנִה כַּד שִׁיצִי וַצַּחֲקָ לְבָרְכָא יֵת יַעֲקֹב וַהֲנִה בָּרֵם מִפֶּק נֶפֶק יַעֲקֹב מִן קֳדָם יַצַּחֲקָ אֲבוּהִי וַעֲשׂו אַחוּהִי עָאֵל מַצִּידִיה:	30 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלָה יַצַּחֲקָ לְבָרְכָא אֶת־יַעֲקֹב וַיְהִי אַךְ יָצָא יַצָּא יַעֲקֹב מֵאֵת פָּנָיו יַצַּחֲקָ אָבִיו וַעֲשׂו אָחוּיו כֹּאֵ מַצִּידוֹ:
31	And he also made savoury food, and brought it unto his father; and he said unto his father: 'Let my father arise, and eat of his son's venison, that thy soul may bless me.'	וַעֲבַד אֶף הוּא תַבְשִׁילִין וַאֲעִיל לְאֲבוּהִי וַאֲמַר לְאֲבוּהִי יָקוֹם אָבִי וַיֹּאכֵל מַצִּיד בְּנִי בַעֲבָרָה בְּדִיל דְּתַבְרַכְנִי נַפְשָׁךְ:	31 וַיַּעַשׂ גַּם־הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכֵל מַצִּיד בְּנִי בַעֲבָרָה תַבְרַכְנִי נַפְשָׁךְ:
32	And Isaac his father said unto him: 'Who art thou?' And he said: 'I am thy son, thy first-born, Esau.'	וַאֲמַר לִיה יַצַּחֲקָ אֲבוּהִי מִן אֵת וַאֲמַר אֵנָּה בְּרָךְ בּוֹכְרָךְ עֲשׂו:	32 וַיֹּאמֶר לוֹ יַצַּחֲקָ אָבִיו מִי־אַתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי בְנֶךָ בְּכֹרְךָ עֲשׂו:
33	And Isaac trembled very exceedingly, and said: 'Who then is he that hath taken venison, and brought it me, and I have eaten of all before thou camest, and have blessed him? yea, and he shall be blessed.'	וַהֲנִה יַצַּחֲקָ תַוּהָא רַבָּא עַד לַחֲדָא וַאֲמַר מִן הוּא דִּיכִי דְצִיד צִידָא וַאֲעִיל לִי וַאֲכַלִּית מִכּוּלָּא עַד לָא תִיעוּל וּבְרִיכְתִּיהָ אֶף בְּרִיךְ יְהִי:	33 וַיַּחְרֹד יַצַּחֲקָ חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי־אָפוּא הוּא הַצִּיד־צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִכָּל בְּטָרִם תָּבוֹא וַאֲבָרַכְהוּ גַם־בָּרוּךְ יְהִי:

(27) וירח וגו'. והלא אין ריח רע יותר משטף העזים, אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן: כריח שדה אשר ברכו

ה'. שנתן בו ריח טוב, וזה שדה תפוחים, כן דרשו רז"ל:

(28) ויתן לך. יתן ויחזור ויתן (צ"ר סו, ג). ולפי פשוטו מוסב לענין הראשון, ראה ריח בני שנתן לו הקב"ה, כריח שדה וגו', ועוד יתן לך מטל השמים וגו': מטל השמים. כמשמעו, ומדרש אגדה יש להרצה פנים. (דבר אחר, מהו האלהים, צדיק, אס ראוי לך, יתן לך, ואס לאו לא יתן לך, אבל לעשו אמר, משמני הארץ יהיה מושבך, בין צדיק בין רשע יתן לך. וממנו למד שלמה, כשעשה הבית סידר תפלתו, ישראל שהוא בעל אמונה ומצדיק עליו הדין, לא יקרא עליך תגר, לפיכך וְנָתַתָּ לְאִישׁ כָּל דְּרָקְיוֹ אֲשֶׁר שָׁדַע אֶת לִצְדוֹ (מלכים-א ח, נט), אבל נכרי מחוסר אמונה, לפיכך אמר וְאִסָּה תִשָּׁמַע הַשָּׁמַיִם וגו' וְעֲשִׂיתָ כָּלל אֲשֶׁר יִקְרָא אֱלֹהֵי הַנִּכְרִי, בין ראוי בין שאינו ראוי תן לו, כדי שלא יקרא עליך תגר. דרש"י ישן מדויק):

(29) בני אמן. ויעקב אמר ליהודה בני אציק, לפי שהיו לבנים ממכה אמהות, וכאן שלא נשא אלא אשה אחת, אמר בני אמן (צ"ר סו, ד): ארדיך ארור ומברכך ברוך. וצנעסס הוא אומר מְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ וְאֲרֻכָּיךָ אֲרוּר, הצדיקים מחלתם יסורים וסופן שלווה, ואורריהם ומצעריהם קודמים למצרכיהם, לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לצרכת מצרכים, והרשעים מחלתם שלווה וסופן יסורין, לפיכך צנעסס הקדים צרכה לקללת:

(30) יצא יצא. זה יוצא זה בא:

(33) ויחרד. כתרוממו ותוה, לשון תמיה. ומדרשו, ראה גיהנם פתוחה מתחתיו: מי איפוא. לשון לענמו, משמש עס

<p>34 When Esau heard the words of his father, he cried with an exceeding great and bitter cry, and said unto his father: 'Bless me, even me also, O my father.'</p>	<p>כַּשְׁמַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי:</p>	<p>34 כַּשְׁמַע עֵשָׂו אֶת־דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צַעֲקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד־מְאֹד וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי:</p>
<p>35 And he said: 'Thy brother came with guile, and hath taken away thy blessing.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עָלַי אַחִיךָ בְּחָכְמָא וַקְבִּיל בְּרַכְתְּךָ:</p>	<p>35 וַיֹּאמֶר בָּא אַחִיךָ בְּמַרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:</p>
<p>36 And he said: 'Is not he rightly named Jacob? for he hath supplanted me these two times: he took away my birthright; and, behold, now he hath taken away my blessing.' And he said: 'Hast thou not reserved a blessing for me?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יֵאוֹת קָרָא שְׁמִיָּה וַיַּעֲקֹב וַחֲכַמְנִי דָּנָן תִּרְתִּין זְמַנִּין יָת בְּכִירוּתִי נָסִיב וְהָא כְּעַן קְבִיל בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא שְׁבַקְתָּ לִּי בְרָכָא:</p>	<p>36 וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ וַיַּעֲקֹב וַיִּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים אֶת־בְּכֻרְתִּי לָקַח וְהִנֵּה עַתָּה לָקַח בְּרַכְתִּי וַיֹּאמֶר הֲלֹא־אֶצְלָתָ לִּי בְרָכָה:</p>
<p>37 And Isaac answered and said unto Esau: 'Behold, I have made him thy lord, and all his brethren have I given to him for servants; and with corn and wine have I sustained him; and what then shall I do for thee, my son?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק וַיִּצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הָא רַב שְׁוִיתִיָּה עַלְיוֹךְ וְיָת כָּל אַחֵוֹי יַחֲבִית לִיָּה לְעַבְדִּין וּבַעֲבוּר וּבְחֶמֶר סַעֲדָתִיָּה וְלָךְ כְּעַן מָא אַעֲבִיד בְּרִי:</p>	<p>37 וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן גְּבִיר שָׁמַתִּיו לָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים וְדָגָן וְתִירָשׁ סִמְכַתִּיו וְלָכָּה אִפּוֹא מִזֶּה אֶעֱשֶׂה בְּנִי:</p>
<p>38 And Esau said unto his father: 'Hast thou but one blessing, my father? bless me, even me also, O my father.' And Esau lifted up his voice, and wept.</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֵשָׂו לְאָבִיו הֲבִרַכְתָּא חַדָּא הִיא לָךְ אָבָא בְּרִיכְנִי אֲפִי לִי אָבָא וְאֲרִים עֵשָׂו קָלִיָּה וּבְכָא:</p>	<p>38 וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל־אָבִיו הֲבִרַכְתָּ אַחַת הוּא־לָךְ אָבִי בְּרַכְנִי גַם־אֲנִי אָבִי וַיִּשָּׂא עֵשָׂו קְלוֹ וַיִּבְךְ:</p>
<p>39 And Isaac his father answered and said unto him: Behold, of the fat places of the earth shall be thy dwelling, And of the dew of heaven from above;</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר לִיָּה הָא מְטוֹבָא דְאַרְעָא יְהִי מוֹתְבָךְ וּמִטְלָא דְשָׁמַיָּא מִלְּעִילָא:</p>	<p>39 וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מְשֻׁמְנֵי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשְׁבָךְ וּמִטְלַל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:</p>

כמה דברים. דבר אחר איפוא, היה פה, מי הוא ואיפוא הוא הזד ניד: ואכל מכל. מכל טעמים שזקשתי לטעום טעמתי צו (צ"ר כז, 3): גם ברוך יהיה. שלא תאמר, אילולי שרימה יעקב לאציו לא נטל את הזכות, לכן הסכים וזכרו מדעמו (שם):

(35) במרומה. נחממה:

(36) הכי קרא שמו. לשון חימה הוא, כמו הכי קחי קחה (בראשית כט, כו), שמה לך נקרא שמו יעקב, על שם סופו שהוא עמיד לעקבני. תחומא (תולדות כג), למה חרד יצחק, אמר, שמה עון יש בי שזכרתי קטן לפני גדול, ושניתי סדר היחס, התחיל עשו מעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אציו מה עשה לך, אמר לו את זכורתי לקח, אמר, בכך הייתי מזר וחרד, שמה עזרתי על שורת הדין, עכשיו לזכור זכרתי, גם ברוך יהיה: ויעקבני. כתרגומו וכמני, ארצני. וארצ, וכמן. ויש מתרגמין וחכמני, נחמס ל: אצלית. לשון הפרשה, כמו ויאלל (ס"ו ויאלל):

(37) הן גביר. זכרה זו שזיעית היא, והוא עושה אותה ראשונה, אלא אמר לו, מה תועלת לך בזכרה, אם תקנה נכסים שלו הם, שהרי גביר שמתיו לך, ומה שקנה עזר קנה רצו: ולכא אפוא מזה אעשה בני. היה איפוא אצקס מה לעשות לך:

(38) הברכה אחת. ה"א זו משמשת לשון חימה, כמו הזממניס (במדבר יג, יט), הזממנה היא (שם כ), הזממות נזל (שמואל ב-ג, לג):

- 40 And by thy sword shalt thou live,
And thou shalt serve thy brother;
And it shall come to pass when thou
shalt break loose, That thou shalt
shake his yoke from off thy neck.
- 41 And Esau hated Jacob because of
the blessing wherewith his father
blessed him. And Esau said in his
heart: 'Let the days of mourning
for my father be at hand; then will
I slay my brother Jacob.'
- 42 And the words of Esau her elder son
were told to Rebekah; and she sent
and called Jacob her younger son,
and said unto him: 'Behold, thy
brother Esau, as touching thee,
doth comfort himself, purposing to
kill thee.'
- 43 Now therefore, my son, hearken to
my voice; and arise, flee thou to
Laban my brother to Haran;
- 44 and tarry with him a few days, until
thy brother's fury turn away;
- 45 until thy brother's anger turn away
from thee, and he forget that
which thou hast done to him; then
I will send, and fetch thee from
thence; why should I be bereaved of
you both in one day?
- וְעַל-חֶרֶבְךָ תַחְיֶה וְאֶת-אָחִיךָ
תַעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תִּדְרִיד
וּפָרַקְתָּ עָלָיו מֵעַל צִוְּאָרְךָ:
- וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹ אֶת-יַעֲקֹב עַל-
הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכוּ אָבִיו
וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בִלְבּוֹ יִקְרָבוּ יְמֵי
אָבִל אָבִי וְאֶהְרֹגָה אֶת-יַעֲקֹב
אָחִי:
- וַיַּגֵּד לְרִבְקָה אֶת-דִּבְרֵי עֲשׂוֹ
בִּנְיָהּ הַגְּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא
לְיַעֲקֹב בִּנְיָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו
הִנֵּה עֲשׂוֹ אָחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ
לְהַרְגֶּךָ:
- וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם
בָּרַח-לָךְ אֶל-לָבָן אָחִי חֲרָנָה:
וַיִּשְׁכַּת עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים עַד
אֲשֶׁר-תִּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ:
- עַד-שׁוּב אֶף-אָחִיךָ מִמָּךְ וְשָׁכַח
אֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי
וּלְקַחְתִּיךָ מִשָּׁם לָמָּה אֲשַׁכַּל
גַּם-שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד:
- וְעַל חֶרֶבְךָ תִּחְיֶה וְאֶת
אָחִיךָ תַעֲבֹד וְהָיָה כִּי
תִּפְּלֹחַ וְיִהְיֶה כִּד יַעֲבֹרֶנּוּ
בְּנֹוְהִי עַל פְּתָגְמִי אוֹרִיתָא
וְתַעֲדִי נִירִיה מֵעַל צִוְּרֶךָ:
- וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹ דִּבְבוּ לְיַעֲקֹב
עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַכְתָּ
אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ בִלְבִיָּהּ
יִקְרָבוּ יְמֵי אָבִיל אָבִי וְאֶהְרֹגָה
אָחִי יַעֲקֹב אָחִי:
- וַיַּגֵּד לְרִבְקָה אֶת-דִּבְרֵי עֲשׂוֹ
וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב
בִּנְיָהּ הַקָּטָן וַתֹּאמֶר אֵלָיו
הִנֵּה עֲשׂוֹ אָחִיךָ מִתְנַחֵם
לָךְ לְהַרְגֶּךָ:
- וְעַתָּה בְנִי שְׁמַע בְּקֹלִי וְקוּם
וּבְרַח לָךְ אֶל-לָבָן אָחִי חֲרָנָה:
וַיִּשְׁכַּח עִמּוֹ יָמִים אַחָדִים
עַד אֲשֶׁר-תִּשׁוּב חֲמַת אָחִיךָ:
- עַד דִּיתֹב רוּגְזָא דְאַחֲוֶךָ
מִנְךָ וְיִתְנָשִׁי יַת דְּעַבְדִּיתָ לִּיה
וְאֲשַׁלַּח וְאֶדְבַרְנָךְ מִתַּמֵּן
לָמָּה אֶתְפּוֹל אֶף תִּרְוִיכוֹן יוֹמָא
חַד:

(39) משמני הארץ וגו'. וז' איטליא"ה של יון (צ"ר סו, ו):

(40) ועל חרבך. כמו חרבך, יש על שהוא במקום אות צ', כמו עמֶדֶס על סַרְבָּס (יחזקאל לג, כו), חרצבס. על צֶצֶתֶס (שמות ו, כו) נצצאס: והיה כאשר תריד. לשון זער, כמו אָרִיד צִשִּׁי (תהלים נה, ג), כלומר כשיעזרו ישראל על התורה, ויהיה לך פתחון פה להטער על הזרכות שנטל, ופרקת עלו וגו':

(41) יקרבו ימי אבל אבי. כמשמעו, שלא אזער את אבא. ומדרש אגדה לכמה פנים יש:

(42) ויגד לרבקה. זרוע הקודש הוגד לה מה שעשו מהרהר כלצו: מתנחם לך. נחם על האחווה, לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך. ומדרש אגדה, כבר אחת מת צעיניו, ושתה עליך כוס של תנחומים. ולפי פשוטו, לשון תנחומים, מתנחם הוא על הזרכות זהירגתך:

(44) אחדים. מועטים:

(45) למה אשכל. אהיה שכולה משניכם. (לימד על) הקוצר את בניו קרוי שכול, וכן ציעקז אמר פֶּאֶשֶׁר שְׁלָלְתִּי שְׁלָלְתִּי: גם שניכם. אם יקום עליך ואחת תהרגנו, יעמדו בניו ויהרגוך, ורוח הקדש נזרקה בה, ונתנצחה שציום אחד ימותו, כמו שמפורש בפרק המקנא לאשמו (סוטה יג.): (מו)

<p>46 And Rebekah said to Isaac: 'I am weary of my life because of the daughters of Heth. If Jacob take a wife of the daughters of Heth, such as these, of the daughters of the land, what good shall my life do me?'</p>	<p>וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חֵת לֵקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת חֵת כְּאַלֶּה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים:</p>	<p>46 וַתֹּאמֶר רִבְקָה אֶל-יִצְחָק קִצְתִּי בְחַיִּי מִפְּנֵי בָנוֹת חֵת לֵקַח יַעֲקֹב אִשָּׁה מִבָּנוֹת חֵת כְּאַלֶּה מִבָּנוֹת הָאָרֶץ לָמָּה לִּי חַיִּים:</p>
<p>XXVIII And Isaac called Jacob, and blessed him, and charged him, and said unto him: 'Thou shalt not take a wife of the daughters of Canaan.'</p>	<p>וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>	<p>XXVIII וַיִּקְרָא יִצְחָק אֶל-יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ וַיְצַוְהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>
<p>2 Arise, go to Paddan-aram, to the house of Bethuel thy mother's father; and take thee a wife from thence of the daughters of Laban thy mother's brother.</p>	<p>קוּם לֵךְ פָּדָנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמִּי וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבָּנוֹת לָבָן אָחִי אִמִּי:</p>	<p>2 קוּם לֵךְ פָּדָנָה אֲרָם בֵּיתָה בְּתוּאֵל אָבִי אִמִּי וְקַח-לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבָּנוֹת לָבָן אָחִי אִמִּי:</p>
<p>3 And God Almighty bless thee, and make thee fruitful, and multiply thee, that thou mayest be a congregation of peoples;</p>	<p>וְאֵל שְׁדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיַּפְשְׁטֶךָ וַיַּרְבֶּךָ וַיְהִיֶּךָ לְקַהֵל עַמִּים:</p>	<p>3 וְאֵל שְׁדֵי יִבְרָךְ אֶתְךָ וַיַּפְשְׁטֶךָ וַיַּרְבֶּךָ וַיְהִיֶּךָ לְקַהֵל עַמִּים:</p>
<p>4 and give thee the blessing of Abraham, to thee, and to thy seed with thee; that thou mayest inherit the land of thy sojournings, which God gave unto Abraham.'</p>	<p>וַיִּתֵּן-לָךְ אֶת-בְּרַכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:</p>	<p>4 וַיִּתֵּן-לָךְ אֶת-בְּרַכַּת אַבְרָהָם לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְךָ לְרִשְׁתָּהּ אֶת-אֶרֶץ מְגֻרֶיךָ אֲשֶׁר-נָתַן אֱלֹהִים לְאַבְרָהָם:</p>
<p>5 And Isaac sent away Jacob; and he went to Paddan-aram unto Laban, son of Bethuel the Aramean, the brother of Rebekah, Jacob's and Esau's mother.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו:</p>	<p>סזעי וַיִּשְׁלַח יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם אֶל-לָבָן בֶּן-בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי אָחִי רִבְקָה אִם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו:</p>
<p>6 Now Esau saw that Isaac had blessed Jacob and sent him away to Paddan-aram, to take him a wife from thence; and that as he blessed him he gave him a charge, saying: 'Thou shalt not take a wife of the daughters of Canaan';</p>	<p>וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פָּדָנָה אֲרָם לִקְחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיִּצְוֵה עָלָיו לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>	<p>6 וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי-בָרַךְ יִצְחָק אֶת-יַעֲקֹב וַיִּשְׁלַח אֹתוֹ פָּדָנָה אֲרָם לִקְחַת-לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיִּצְוֵה עָלָיו לֹא-תִקַּח אִשָּׁה מִבָּנוֹת כְּנָעַן:</p>

(46) קצתי בחיי. מאסתי צחיי:

(2) פדנה. כמו לפדן: ביתה בתואל. כל מיצה שזריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א צפופה (יבמות יג):

(3) ואל שדי. מי שדי בצרכותיו למצרכין מפיו, יצרן אומן:

(4) את ברכת אברהם. שאמר לו ואעשה לגוי גדול, והצרכני בצרעך, יהיו אותן צרכות האמורות שצילך, ממך ילא אותו הגוי ואותו הזרע המצורך:

(5) אם יעקב ועשו. איני יודע מה מלמדנו:

7	and that Jacob hearkened to his father and his mother, and was gone to Paddan-aram;	וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל-אָבִיו וְאֵל-אִמּוֹ וַיֵּלֶךְ פָּדָנָה אֲרָם:	וַקָּבִיל יַעֲקֹב מִן אֲבוֹתָיו וּמִן אִמּוֹתָיו וַאֲזַל לְפָדָן דְּאֲרָם:	מפסיר
8	and Esau saw that the daughters of Canaan pleased not Isaac his father;	וַיֵּרָא עֵשָׂו כִּי רָעוֹת בָּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו:	וַחֲזָא עֵשָׂו אֶרֶץ בִּישָׁן בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינָיו יִצְחָק אָבִיו:	8
9	so Esau went unto Ishmael, and took unto the wives that he had Mahalath the daughter of Ishmael Abraham's son, the sister of Nebaioth, to be his wife.	וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו אֶל-יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת-מַחְלַתוֹ בִּתּוֹת-יִשְׁמָעֵאל בֶּן-אֲבִרְהָם אֲחֹת נָבִיּוֹת עַל-נָשָׁיו לִוְיָאֵשָׁה: (ס)	וַאֲזַל עֵשָׂו לָלוֹת יִשְׁמָעֵאל וַיִּסֵּב יֵת מַחְלַת בֵּת יִשְׁמָעֵאל בֶּר אֲבִרְהָם אֲחֹתָיו דְּנָבִיּוֹת עַל נְשׂוֹתָיו לִוְיָאֵשָׁה:	קו פסוקים

The Haftarah is Malachi 1:1 – 2:7 on page 245. On Erev Rosh Hodesh, read the Haftarah on page 262.

10	And Jacob went out from Beer-sheba, and went toward Haran.	וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה:	וַיִּפְקַע יַעֲקֹב מִבְּעַר שְׁבַע וַאֲזַל לְחָרָן:	ויאל כו
----	--	---	---	---------

(7) וישמע יעקב. מחוצר לענין שלמעלה, וירא עשו כי צרך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארם, וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארם, וכי רעות בנות כנען, והלך גם הוא אל ישמעאל:

(9) אחות נביות. ממשמע שנאמר צח ישמעאל איני יודע שהיא אחות נביות, אלא למדנו שמת ישמעאל משיעדה לשע קודם נשואיה, והשיאה נביות אחיה, ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ס"ג שנים, שהרי ישמעאל בן ע"ד שנים היה כשנולד יעקב, שי"ד שנה היה גדול ישמעאל מיצחק, ויצחק בן ס' שנה בלדת ארם, הרי ע"ד, ושנותיו היו קל"ז, שנאמר ואלה שני יי ישמעאל וגו', נמצא יעקב כשמת ישמעאל בן ס"ג שנים היה, ולמדנו מכאן שנעמן בבית עבר י"ד שנה, ואחר כך הלך לחרן, שהרי לא שהה בבית לזון לפני לידתו של יוסף אלא י"ד שנה, שנאמר עבדתיך ארבע עשרה שנה בשפי דנתיך וישש שנים בלאקך, ושכר האון משנולד יוסף היה, שנאמר ויהי פאשר ילדה רחל את יוסף וגו', ויוסף בן ל' שנה היה כשמלך, ומשם עד שירד יעקב למצרים ט' שנים, ז' של שובצו' של רעב, ויעקב אמר לפרעה ימי שני מגוריך שלשים ומאת שנה, לא וחשוב י"ד שנה שלפני לידת יוסף, ושלשים של יוסף, ותשע משמלך עד שבא יעקב, הרי ג', וכשפירש מאביו היה בן ס"ג, הרי קי"ו, והוא אומר שלשים ומאת שנה, הרי חסרים י"ד שנים, הא למדת, שאחר שקבל הצרכות נעמן בבית עבר י"ד שנים. (אבל לא נענש עליהם בזכות התורה, שהרי לא פירש יוסף מאביו אלא כ"ב שנה, דהיינו מי"ז עד ל"ט, כנגד כ"ב שפירש יעקב מאביו ולא כדו, והם כ' שנים בבית לזון, ושתי שנים ששה דרך, כדכתיב ויצן לו בית ולמקנהו עשה סכות, ופירשו רז"ל מזה הפסוק ששה י"ח חדשים דרך, דבית הוה בימות הגשמים וסכות הוה בימות החמה, ולחשבון הפסוקים שחשבו לעיל, משפירש מאביו עד שירד למצרים שהיה בן ק"ל שנים, ששם אנו מוצאים עוד י"ד שנים, אלא ודאי נעמן בבית עבר בהליכתו לבית לזון ללמוד תורה ממנו, ובשיל זכות התורה לא נענש עליהם, ולא פירש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה, מדה כנגד מדה, עד כאן מצאחי ברש"י יסן): על נשיו. הוסיף רשעה על רשעתו (ר"ל מרשעת על מרשעיות שהיו לו כזר וק"ל) שלא גרש את הראשונות:

(10) ויצא יעקב. על ידי שבשיל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתיב וילך עשו פי צרך וגו' (בראשית כח, ו), ומשגמר, חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו, אלא מגיד שציאת דידן מן המקום עושה רושם, שבזמן שהלדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה, הוא הדרה, יאל משם, פנה הודה, פנה זיוה, פנה הדרה. וכן ופאל מן המקום (רות א, ז), האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יאל ללכת לחרן:

<p>And he lighted upon the place, and tarried there all night, because the sun was set; and he took one of the stones of the place, and put it under his head, and lay down in that place to sleep.</p>	<p>וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׁם מֵרָאשָׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:</p>	<p>וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשָּׁם מֵרָאשָׁתּוֹ וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא:</p>
<p>And he dreamed, and behold a ladder set up on the earth, and the top of it reached to heaven; and behold the angels of God ascending and descending on it.</p>	<p>וַיַּחְלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה וְרָאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכָי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:</p>	<p>וַיַּחְלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרֶצָה וְרָאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכָי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ:</p>
<p>And, behold, the LORD stood beside him, and said: 'I am the LORD, the God of Abraham thy father, and the God of Isaac. The land whereon thou liest, to thee will I give it, and to thy seed.</p>	<p>וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֶיךָ יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעֲךָ:</p>	<p>וְהִנֵּה יְהוָה נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ אֲבִיךָ וְאֵלֶיךָ יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנָּה וְלִזְרַעֲךָ:</p>
<p>And thy seed shall be as the dust of the earth, and thou shalt spread abroad to the west, and to the east, and to the north, and to the south. And in thee and in thy seed shall all the families of the earth be blessed.</p>	<p>וְהָיָה בְנֶךָ כְּגֵזֵי אֶרֶץ וְתִפְצָלָהּ דָּאֶרְעָא וְלִמְדִנְחָא וְלִצְפּוֹנָא וְלִדְרוֹמָא וְיִתְבָּרְכוּ בְּדִילְךָ כָּל זֶרְעֵית אֶרֶץ וּבְדִיל בְּנֶךָ:</p>	<p>וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֹפֶר הָאָרֶץ וּפְרִצְתָּ יָמָה וּגְדִמָּה וְצִפְנָה וְנִגְבָּה וּנְבָרְכוּ בְּךָ כָּל-מִשְׁפָּחַת הָאָדָמָה וּבְזֶרְעֶךָ:</p>
<p>And, behold, I am with thee, and will keep thee whithersoever thou goest, and will bring thee back into this land; for I will not leave thee, until I have done that which I have spoken to thee of.'</p>	<p>וְהִנֵּה אֲנִי עִמָּךְ וְשָׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבֹּתִיךָ אֶל-הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אֶם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לְךָ:</p>	<p>וְהִנֵּה אֲנִי עִמָּךְ וְשָׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וְהִשְׁבֹּתִיךָ אֶל-הָאָדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אֶם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-דִּבַּרְתִּי לְךָ:</p>

(11) ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה, שנאמר צו ויזא אֵת הַמָּקוֹם מִן-חֶקֶל: ויפגע. כמו ופגע ציריחו (יהושע טז, ז), ופגע צדקשת. ורבותינו פירשו (ברכות כו:): לשון תפילה, כמו ואל תפגע בי (ירמיה ז, טז), ולמדנו שתקן תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כחז ויתפלל, ללמדך שקפלה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה (חולין נא:): כי בא השמש. היה לו לכתוב ויצא השמש וילן שם, כי צא השמש משמע, ששקעה לו חמה פתאום שלא צעונתה כדי שילין שם. וישם מראשותיו. עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקצ"ה אצן אחת, וזהו שנאמר ויקח את האצן אשר שם מראשותיו: וישכב במקום ההוא. לשון מעוט, באותו מקום שכב, אצל י"ד שנים ששמש צבית עבר, לא שכב בלילה, שהיה עוסק בצורה:

(12) עולים ויורדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ, אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו:

(13) נצב עליו. לשמרו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מצינו במקרא שיחד הקצ"ה שמו על הנדיקים צחייהם לכתוב אלהי פלוני, משום שנאמר הן יצחקו לא יאמינו (איוב טו, טו), כאן ייחד שמו על יצחק, לפי שכהו עיניו, וכלוא צבית, והרי הוא כמת, ויר הרע פסק ממנו. (תנחומא חולדות ז): שכב עליה. קיפל הקצ"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שמהא נוחה ליכנס לבניו (חולין נא:): (כד' אמות, שזה מקומו של אדם):

(14) וברצת. וחזקת, כמו וכן יפרוך:

16 And Jacob awaked out of his sleep, and he said: 'Surely the LORD is in this place; and I knew it not.'	וַיִּיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ הַזֶּה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי: וַאֲתֶּעֱר יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר בְּקוֹשָׁט יִקְרָא דָּיִי שְׂרִי בְּאַתְרָא הָדִין וְאַנָּא לֹא הָוִיתִי יָדַע:	16 וַיִּיקָץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכַן יֵשׁ הַזֶּה בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי:
17 And he was afraid, and said: 'How full of awe is this place! this is none other than the house of God, and this is the gate of heaven.'	וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בַּיִת אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם: וַדְּחִיל וַאֲמַר מָא דְּחִילוּ אַתְרָא הָדִין לִית דִּין אַתְר הָדִיוּט אֶלְהִין אַתְר דְּרַעְנָא בֵּיה מִן קָדָם יְיָ וְדִין תַּרְע קָבִיל שְׁמִיא:	17 וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מִה־נִּירָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בַּיִת אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:
18 And Jacob rose up early in the morning, and took the stone that he had put under his head, and set it up for a pillar, and poured oil upon the top of it.	וַיִּשָּׁכֶם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאשָׁתוֹ וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ: וַאֲקִידִים יַעֲקֹב בְּצַפְרָא וְנָסִיב יֵת אֲבָנָא דְּשׁוּי אִיסְדוּהִי וְשׁוּי יֵתָה קָמָא וַאֲדִיק מִשְׁחָא עַל רִישָׁהּ:	18 וַיִּשָּׁכֶם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר וַיִּקַּח אֶת־הָאֶבֶן אֲשֶׁר־שָׁם מִרְאשָׁתוֹ וַיָּשֶׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצֹק שָׁמֶן עַל־רֹאשָׁהּ:
19 And he called the name of that place Beth-el, but the name of the city was Luz at the first.	וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לְזוֹ שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה: וַקְרָא יֵת שְׁמִיָּה דְּאַתְרָא הַהוּא בֵּית אֵל וּבְרָם לְזוֹ שְׁמִיָּה דְּקִרְתָּא מִלְּקַדְמִין:	19 וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית־אֵל וְאוּלָם לְזוֹ שֵׁם־הָעִיר לְרֹאשְׁנָה:
20 And Jacob vowed a vow, saying: 'If God will be with me, and will keep me in this way that I go, and will give me bread to eat, and raiment to put on,	וַיִּבְרַח יַעֲקֹב נִדְר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ: וְקִיִּים יַעֲקֹב קִים לְמִימַר אִם יִהְי מִימְרָא דִּיִּי בְּסַעְדִּי וְיִשְׁרְפִנִי בְּאוֹרְחָא הָדָא דְּאַנָּא אֲזִיל וְנִתִּין לִי לֶחִים לְמִיכַל וְכֶסֶף לְמַלְבָּשׁ:	20 וַיִּבְרַח יַעֲקֹב נִדְר לֵאמֹר אִם־יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְשָׁמְרָנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבִגְד לְלַבֵּשׁ:

(15) אנכי עמד. לפי שהיה ירא מעשו ומלצן: עד אשר אם עשיתי. אם משמש צלשון כי: דברתי לך. לזרכן ועליך, מה שהצטחתי לאצרהם על זרעו, לך הצטחתי ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי בְּיָצֶקֶךָ, ולא כל יצחק, וכן כל לך, ולך, ולהם, הסמוכים אלל דזור, משמשים לשון על, וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דזר קודם לכן:

(16) ואנכי לא ידעתי. שאם ידעתי, לא ישנתי במקום קדוש כזה:

(17) כי אם בית אלהים. אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא, הסולם הזה עומד בצאר שבע, ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שצאר שבע עומד דדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה, בגבול שבין יהודה וצנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת צנימין, בגבול שבין צנימין וצין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בצאר שבע וראשו בבית אל, מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים, ולפי שאמרו רבותינו, שאמר הקד"ה, לדיק זה צא לבית מלוני ויפטר צלא לינה, ועוד אמרו, יעקב קראו לירושלים בית אל, וזו היא ולא ירושלים, ומהיכן למדו לומר כן, אומר אני שנעקר הר המוריה וצא לכאן, וזו היא קפיצת הארץ האמורה שחטיט חולין (חולין נא:), שצא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזה ויפגע במקום. ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכזו שם, איהו לא היצב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכזוהו, איהו עד חרן אול, כדאמרין צפרק גיד הנשה (שם), וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר, אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר, וחזר עד בית אל, וקפצה לו הארץ. (בית אל לא זה הוא הסמוך לעי אלא לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם, והוא השדה שהתפלל בו יצחק, וכן אמרו צפוטה לכו ונעלה וגו' לא כצברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית אל ע"כ מפרש"י מדויק): מזה נורא. תרגום מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דזר הוא כמו סוכלתו וכו' למלצש: וזה שער השמים. מקום תפלה, לעלות תפלתם השמימיה. ומדרשו שצית המקדש של מעלה מכון כנגד בית המקדש של מטה:

<p>21 so that I come back to my father's house in peace, then shall the LORD be my God,</p>	<p>וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:</p>	<p>21 וְשָׁבְתִי בְשָׁלוֹם אֶל־בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:</p>
<p>22 and this stone, which I have set up for a pillar, shall be God's house; and of all that Thou shalt give me I will surely give the tenth unto Thee.'</p>	<p>וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַנְתִּי מִצֵּבָה וְיְהִיה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עֹשֶׂר אֲעֹשֶׂהנּוּ לָךְ:</p>	<p>22 וְהָאֶבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר־שָׁמַנְתִּי מִצֵּבָה וְיְהִיה בֵּית אֱלֹהִים וְכָל אֲשֶׁר תִּתֶּן־לִי עֹשֶׂר אֲעֹשֶׂהנּוּ לָךְ:</p>
<p>XXIX Then Jacob went on his journey, and came to the land of the children of the east.</p>	<p>וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב רְגֵלְיוֹ אֶרֶץ בְּנֵי־קְדָם:</p>	<p>XXIX וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב רְגֵלְיוֹ אֶרֶץ בְּנֵי־קְדָם:</p>
<p>2 And he looked, and behold a well in the field, and, lo, three flocks of sheep lying there by it.—For out of that well they watered the flocks. And the stone upon the well's mouth was great.</p>	<p>וַיֵּרָא וַהֲנֶה בְּאֵר בְּשָׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מִן־הַבְּאֵר הַהוּא יֹשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבְּאֵר:</p>	<p>2 וַיֵּרָא וַהֲנֶה בְּאֵר בְּשָׂדֶה וְהִנֵּה שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מִן־הַבְּאֵר הַהוּא יֹשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי הַבְּאֵר:</p>
<p>3 And thither were all the flocks gathered; and they rolled the stone from the well's mouth, and watered the sheep, and put the stone back upon the well's mouth in its place.—</p>	<p>וַנֹּאסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַהֲשִׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמַקְוֶה:</p>	<p>3 וַנֹּאסְפוּ־שָׁמָּה כָּל־הָעֲדָרִים וַיְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַהֲשִׁקוּ אֶת־הַצֹּאן וַהֲשִׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבְּאֵר לְמַקְוֶה:</p>
<p>4 And Jacob said unto them: 'My brethren, whence are ye?' And they said: 'Of Haran are we.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מַאֲיֵן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחָרָן אֲנִי־הֵנּוּ:</p>	<p>4 וַיֹּאמֶר לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מַאֲיֵן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ מִחָרָן אֲנִי־הֵנּוּ:</p>
<p>5 And he said unto them: 'Know ye Laban the son of Nahor?' And they said: 'We know him.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ:</p>	<p>5 וַיֹּאמֶר לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת־לָבָן בֶּן־נָחוֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ:</p>

(20) אם יהיה אלהים עמדי. אם ישמור לי הצטחות הללו, שהצטיחני להיות עמדי, כמו שאמר לי והנה אנכי עמך: ושמרני. כמו שאמר לי ושמרתך בכל אשר תלך: ונתן לי לחם לאכול. כמו שאמר כי לא אעזבך, והמצקש לחם הוא קרוי נעזב, שנאמר ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מצקש לקם (תהלים לו, כה):

(21) ושבתי. כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה: בשלום. שלם מן החטא, שלא אלמד מדרכי לבן: והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי, כמו שאמר אשר דברתי לך, והצטחה זו הצטיח לאצרהם, שנאמר להיות לך לאלהים ולזרעך אחרך (בראשית יז, ז). (זרעך מיוחס שלא ימצא בו שום פסול):

(22) והאבן הזאת. כך מפורש וי' זו של והאבן, אם תעשה לי את אלה ואף אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמתה מצבה וגו'. כתרומתו אפי' פלח עליה קדש ה', וכן עשה צבצו מפדן ארם, כשאמר לו קים עליה בית אל (שם לה, א) מה נאמר שם, וינצב יעקב מצבה וגו' ויסף עליה נסך (שם יד):

(1) וישא יעקב רגליו. משנתצב צורה טובה, שהוצטח צשמירה, נשא לבו את רגליו ונעשה קל ללכת. כך מפורש בצראשית רבה (ע, ח):

(2) ישקו העדרים. משקים הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קצרה:

(3) ונאספו. רגילים היו להאסף, לפי שהיתה האבן גדולה: וגלגלו. וגוללן ותרומתו ומגדרין. כל לשון הווה, משמנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר, לפי שכל דבר ההוא תמיד, כזר היה ועתיד להיות: והשיבו. תרומתו ומתיבין:

6	And he said unto them: 'Is it well with him?' And they said: 'It is well; and, behold, Rachel his daughter cometh with the sheep.'	וַיֹּאמֶר לָהֶם הַשְׁלֹם לוֹ וַיֹּאמְרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן	וַאֲמַר לְהוֹן הַשְׁלֹם לִיה וַאֲמַרוּ שְׁלֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן
7	And he said: 'Lo, it is yet high day, neither is it time that the cattle should be gathered together; water ye the sheep, and go and feed them.'	וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל לֹא יֵת הָאֶסְרָה הַמִּקְנֶה הַשִּׁקּוֹ הַצֹּאן וּלְכוּ רְעוּ	וַאֲמַר הָא עוֹד יוֹמָא סְגִי לֹא עֲדִין לְמִכְנֵשׁ בְּעִיר אֲשֶׁקּוּ עֲנָא וַאֲיִזְלוּ רְעוּ
8	And they said: 'We cannot, until all the flocks be gathered together, and they roll the stone from the well's mouth; then we water the sheep.'	וַיֹּאמְרוּ לֹא נוּכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ כָּל-הַעֲדָרִים וְיִגְלְלוּ אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וְהִשְׁקִינוּ הַצֹּאן	וַאֲמַרוּ לֹא נִכּוּל עַד דִּיתְכַּנְשׁוּן כָּל עֲדָרִיא וַיִּגְלְדוּן יֵת אֶבְנָא מֵעַל פִּמָּא דְּבִירָא וְנִשְׁקִי עֲנָא
9	While he was yet speaking with them, Rachel came with her father's sheep; for she tended them.	עוֹדֵנוּ מִדְּבַר עִמָּם וְרָחֵל בָּאָה עִם-הַצֹּאן אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ כִּי רְעָה הוּא	עַד דְּהוּא מְמַלִּיל עִמָּהוֹן וְרָחֵל אֶתֶת עִם עֲנָא דְּלֹאֲבוּהָ אֲרִי רְעִיתָא הִיא
10	And it came to pass, when Jacob saw Rachel the daughter of Laban his mother's brother, and the sheep of Laban his mother's brother, that Jacob went near, and rolled the stone from the well's mouth, and watered the flock of Laban his mother's brother.	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת-רָחֵל בַּת-לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ וְאֶת-צֹאן לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ וַיֵּגֶשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְלֹל אֶת-הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבְּאֵר וַיִּשְׁק אֶת-צֹאן לָבָן אֶתִּי אִמּוֹ	וְהִנֵּה כִּד חֲזָא יַעֲקֹב יֵת רָחֵל בַּת לָבָן אֲחוּהָא דְּאִמִּיהָ וַיֵּת עֲנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא דְּאִמִּיהָ וַיִּקְרִיב יַעֲקֹב וַיִּגְדֹּר יֵת אֶבְנָא מֵעַל פִּמָּא דְּבִירָא וַאֲשֶׁקִי יֵת עֲנָא דְּלָבָן אֲחוּהָא דְּאִמִּיהָ
11	And Jacob kissed Rachel, and lifted up his voice, and wept.	וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל וַיִּשָּׂא אֶת-קֻלּוֹ וַיִּבְדֵּךְ	וַנִּשְׁקִי יַעֲקֹב לְרָחֵל וַאֲרִים יֵת קָלִיהָ וּבְכָא
12	And Jacob told Rachel that he was her father's brother, and that he was Rebekah's son; and she ran and told her father.	וַיִּגֹּד יַעֲקֹב לְרָחֵל כִּי אֶתִּי אִבִּיהָ הוּא וְכִי בִן-רֵבְקָה הוּא וַתָּרֵץ וַתִּגֵּד לְאִבֶּיהָ	וַחֲוִי יַעֲקֹב לְרָחֵל אֲרִי בֵר אֲחֵת אֲבוּהָא הוּא וַאֲרִי בֵר רֵבְקָה הוּא וְרַחֲשֵׁת וַחֲוִיָּאת לֹאֲבוּהָא

(6) באה עם הצאן. הטעם צאל"ף, ותרגומו אחיא, ורחל באה, הטעם למעלה צצ"ת, ותרגומו אחת, הראשון לשון עושה והשני לשון עשמה:

(7) הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רוצנים, כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, אמר להם, הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירי יום אחס, לא שלמחם פעולת היום, ואם הצהמות שלכם, אף על פי כן לא עת האסף המקנה וגו' (צ"ר ע, יא):

(8) לא נוכל. להשקות לפי שהאנן גדולה: וגללו. זה מתורגם ויגדלו, לפי שהוא לשון עתיד:

(10) ויגש יעקב ויגל. כמי שמעזיר את הפקק מעל פי כלוחית, להודיעך שכתו גדול (צ"ר ע, יב):

(11) ויבדך. לפי שפצה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקצורה. דבר אחר, לפי שבא בידים ריקניות, אמר, אליעזר עבד אבי אבא, היו בידיו נזמים וזמירים ומגדנות, ואני אין בידים כלום. לפי שרדף אליפו בן עשו בזמנות אביו אחריו להורגו, והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק, משך ידו, אמר לו מה אעשה לזויו של אבא, אמר לו יעקב טול מה שבידי, והעניי חשבו כמות:

(12) כי אחי אביה הוא. קרוב לאביה, כמו אֶנְשֵׁים אֶחִים אֶנְשֵׁינוּ (בראשית יג, ח). ומדרשו, אם לרמאות הוא בא, גם אני

<p>And it came to pass, when Laban heard the tidings of Jacob his sister's son, that he ran to meet him, and embraced him, and kissed him, and brought him to his house. And he told Laban all these things.</p>	<p>וַיְהִי כַשְׁמַע לְבָן אֶת־שְׁמַע וַהֲוָה כִּד שְׁמַע לְבָן יֵת שִׁמְעַ יַעֲקֹב בֶּן־אָחִיתָּהּ וַיָּרַח לְקַדְמוֹתֶיהָ וַיִּנָּשֶׁק לָיָהּ וַיָּבִיאוּהָ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפָּר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>וַיְהִי כַשְׁמַע לְבָן אֶת־שְׁמַע וַהֲוָה כִּד שְׁמַע לְבָן יֵת שִׁמְעַ יַעֲקֹב בֶּן־אָחִיתָּהּ וַיָּרַח לְקַדְמוֹתֶיהָ וַיִּנָּשֶׁק לָיָהּ וַיָּבִיאוּהָ אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּסְפָּר לְלָבָן אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>
<p>And Laban said to him: 'Surely thou art my bone and my flesh.' And he abode with him the space of a month.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָבָן לְיָהּ לְבָן בָּרָם קָרִיבִי וּבְסָרִי אֶת וַיְהִיב עִמָּיהָ יָרַח יוֹמִין:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָבָן אֶת עֲצָמִי וּבְשָׁרִי אֶתָּה וַיֵּשֶׁב עִמּוֹ חֹדֶשׁ יָמִים:</p>
<p>And Laban said unto Jacob: 'Because thou art my brother, shouldest thou therefore serve me for nought? tell me, what shall thy wages be?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אֶתִּי אֶתָּה וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם הִגִּידָה לִּי מַה־מְשַׁכְּרֶתָּה:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָן לְיַעֲקֹב הֲכִי־אֶתִּי אֶתָּה וְעַבְדְּתָנִי חֲנָם הִגִּידָה לִּי מַה־מְשַׁכְּרֶתָּה:</p>
<p>Now Laban had two daughters: the name of the elder was Leah, and the name of the younger was Rachel.</p>	<p>וּלְלָבָן תְּרֵמִין בָּנִין שְׁוֹם רַבָּתָא לָאָה וְשֹׁם זַעֲרָתָא רָחֵל:</p>	<p>וּלְלָבָן שְׁתֵּי בָנוֹת שֵׁם הַגְּדֹלָה לָאָה וְשֵׁם הַקְּטָנָה רָחֵל:</p>
<p>And Leah's eyes were weak; but Rachel was of beautiful form and fair to look upon.</p>	<p>וַעֲיִנֵּי לָאָה יָאֲיִין וְרָחֵל הָיְתָה שְׁפִירָא בְּרִינָא וְנָאִיא בְּחֻזָּא:</p>	<p>וַעֲיִנֵּי לָאָה רַכּוֹת וְרָחֵל הָיְתָה יִפְתָּתָאָר וִיפֶת מְרָאָה:</p>
<p>And Jacob loved Rachel; and he said: 'I will serve thee seven years for Rachel thy younger daughter.'</p>	<p>וַיֶּחֱבֹד יַעֲקֹב יֵת רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶפְלַחְנָךְ שְׁבַע שָׁנִין בְּרָחֵל בְּרַתְךָ זַעֲרָתָא:</p>	<p>וַיֶּחֱבֹד יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבָדְךָ שְׁבַע שָׁנִים בְּרָחֵל בְּתָרְךָ הַקְּטָנָה:</p>
<p>And Laban said: 'It is better that I give her to thee, than that I should give her to another man; abide with me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָן לְיָהּ טֹב תִּתִּי אֶתָּה לָךְ מִתַּתִּי אֶתָּה לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְבָן לְיָהּ טֹב תִּתִּי אֶתָּה לָךְ מִתַּתִּי אֶתָּה לְאִישׁ אַחֵר שְׁבָה עִמָּי:</p>

אחיו צרמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני צן צקה אחותו הכשרה: ותגד לאביה. לפי שאמה מתה, לא היה לה להגיד אלא לו (צ"ר ע, יג):

(13) וירץ לקראתו. כסוד ממון הוא טעון, שהרי עזד הבית צא לכאן צעשרה גמלים טעונים (צ"ר שס): ויחבק. כשלא ראה עמו כלום, אמר, שמא זהו ציס הציא והנס צחיקו (צ"ר שס): וינשק לו. אמר, שמא מרגליות הציא והס צפיו (צ"ר שס): ויספר ללבן. שלא צא מתוך אונס אחיו, ושנטלו ממנו וממנו:

(14) אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי לאספק הביתה, הואיל ואין צידך כלום, אלא מפני קורבה אטפל צך חדש ימים, וכן עשה, ואף זו לא לחנם, שהיה רועה לאנו:

(15) הכי אחי אתה. לשון תימה, וכי צציל שאחי אמה מעצדני חנס: ועבדתני. כמו ומעצדני, וכן כל תיבה שהיא לשון עזר, הוסיף וי"ו צראשה, והיא הופכת התיבה להצא:

(17) רכות. שהיתה סבורה לעלות צגורלו של עשו וצכתה, שהיו הכל אומרים, שני צנים לרצקה ושתי צנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן (צצא צמרא קכג). תאר. הוא צורת הפרצוף, לשון יצארהו צצקד (ישעיה מד, יג), קונפ"אס צלע"ו: מראה. הוא צו קלסתר:

(18) אעבדך שבע שנים. הס ימים אחדים שאמרה לו אמו וינשק עמו ימים חֲמִידִים (צ"ר ע, יז), ותדע שכן הוא, שהרי כתיבו והיו צעיניו כימים אחדים: ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו למה, לפי שהיה יודע צו שהוא רמאי, אמר לו אעבדך צרחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק, תלמוד לומר צתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל, תלמוד לומר הקטנה, ואף על פי כן לא הועיל, שהרי רמאה:

20	And Jacob served seven years for Rachel; and they seemed unto him but a few days, for the love he had to her.	וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַיִּהְיוּ בְּעֵינָיו כְּיָמִים אֶחָדִים בְּאֵהָבָתָהּ אֵתָהּ:	וּפָלַח יַעֲקֹב בְּרַחֵל שִׁבְעַת שָׁנִים וַהֲיוּ בְּעֵינָיו כְּיוֹמִין זְעִירִין בְּדֶרְחֵיהֶם יָתָהּ:
21	And Jacob said unto Laban: 'Give me my wife, for my days are filled, that I may go in unto her.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבָן הִבֵּה אֶת-אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאֶבֹאָהָ אֲלֶיהָ:	וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן הֵב יָת אֶתִּיתִי אֲרִי שְׁלִימוֹ יוֹמִי פוֹלְחָנִי וְאֵעוֹל לְוָתָהּ:
22	And Laban gathered together all the men of the place, and made a feast.	וַיִּאָסֶף לָבָן אֶת-כָּל-אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה:	וַכְנֹשׁ לָבָן יָת כָּל אֲנָשֵׁי אֶתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתֵּיָא:
23	And it came to pass in the evening, that he took Leah his daughter, and brought her to him; and he went in unto her.	וַיְהִי בָעֶרֶב וַיִּקַּח אֶת-לֵאָה בָתּוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֹא אֲלֶיהָ:	וַהֲנָה בְרִמְזָא וַדְּבַר יָת לֵאָה בְּרִתִּיהָ וְאֵשִׁיל יָתָהּ לְוָתִיהָ וְעָאֵל לְוָתָהּ:
24	And Laban gave Zilpah his handmaid unto his daughter Leah for a handmaid.	וַיִּתֵּן לָבָן לָהּ אֶת-זִלְפָּה שִׁפָּתָהּ לְלֵאָה בָתּוֹ שִׁפָּחָהּ:	וַיִּחַב לָבָן לָהּ יָת זִלְפָּה אִמָּתִיהָ לְלֵאָה בְּרִתִּיהָ לְאִמָּהּ:
25	And it came to pass in the morning that, behold, it was Leah; and he said to Laban: 'What is this thou hast done unto me? did not I serve with thee for Rachel? wherefore then hast thou beguiled me?'	וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַהֲנִהּ-הָיָה לֵאָה וַיֹּאמֶר אֶל-לָבָן מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה רַמִּיתָנִי:	וַהֲנָה בְּצַפְרָא וְהָא הִיא לֵאָה וַאֲמַר לְלָבָן מָא דָּא עָבַדְתָּ לִּי הֲלֹא בְרַחֵל עָבַדְתִּי עִמָּךְ וְלָמָּה שִׁקְרָתָּ בִּי:
26	And Laban said: 'It is not so done in our place, to give the younger before the first-born.'	וַיֹּאמֶר לָבָן לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן בְּמִקוֹמֵנוּ לָתֵת הַצְעִירָה לִפְנֵי הַבְּכִירָה:	וַאֲמַר לָבָן לֹא מִתְעַבִּיד כֵּין בְּמִקוֹמָנָא לְמִתֵּן זְעִירָתָא קְדָם רַבָּתָא:
27	Fulfil the week of this one, and we will give thee the other also for the service which thou shalt serve with me yet seven other years.'	מָלֵא שִׁבְעַת זֹאת וְנָתַנָּה לָךְ גַּם-אֶת-זֹאת בְּעַבְדָּהּ אֲשֶׁר תַּעֲבֹד עִמָּדִי עוֹד שִׁבְעַת-שָׁנִים אַחֲרוֹת:	אֲשִׁלִּים שְׁבוּעָתָא דְדָא וְנָתִין לָךְ אֲף יָת דָּא בְּפוֹלְחָנָא דְחַפְלָח עִמִּי עוֹד שִׁבְעַת שָׁנִין אַחֲרָרִין:

(21) מלאו ימי. שאמרה לי אמי. ועוד מלאו ימי, שהרי אני בן פ"ד שנה, ואימתי אעמיד י"ב שבטים, וזה שאמר ואזוהא חלילה, והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כך:

(25) ויהי בבקר והנה היא לאה. אצל כלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה, אמרה, עכשיו תכלס אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה יג:):

(27) מלא שבע זאת. דבוק הוא, שהרי נקוד בחטף (פי' צו"א), שבע של זאת, והן ו' ימי המסחה, בגמ' ירושלמית צמועד קטן וא"ל לומר שבע ממנו, שאם כן היה צריך לינקד השי"ן בפתח (ר"ל צקמץ), ועוד ששבע לשון זכר, כדכתיב שְׁבַע שָׁבוּעוֹת מִסְפָּר לָךְ, לפיכך אין משמע שבע אלא שבעה, שטיינ"א בלע"ז: ונתנה לך. לשון רבים, כמו וְנָתַתָּהּ, וְנָתַתָּהּ, אף זה לשון ונתן ונתנה וגו': גם את זאת. מיד לאחר שבעת ימי המסחה ותעבוד לאחר נשואיה:

28	And Jacob did so, and fulfilled her week; and he gave him Rachel his daughter to wife.	וַיַּעַשׂ יַעֲקֹב כִּן וַיִּמְלֵא שָׁבַע וַעֲבַד יַעֲקֹב בֵּין וְאִשְׁלִים זֹאת וַיִּתֵּן-לָוּ אֶת-רָחֵל בְּתוּ לוֹ לְאִשָּׁה:	28
29	And Laban gave to Rachel his daughter Bilhah his handmaid to be her handmaid.	וַיִּתֵּן לָבָן לְרָחֵל בְּתוּ אֶת-בִּלְהָה שִׁפְחָתוֹ לָהּ לְשִׁפְחָהּ: וַיְהִי לָבָן לְרָחֵל בְּרִתְיָהּ יָת בִּלְהָה אִמְתִּיהָ לָהּ לְאִמָּהּ:	29
30	And he went in also unto Rachel, and he loved Rachel more than Leah, and served with him yet seven other years.	וַיָּבֹא גַם אֶל-רָחֵל וַיֵּאָהֲבָה גַם-אֶת-רָחֵל מִלֵּאָה וַיַּעֲבֹד עִמּוֹ עוֹד שִׁבְע־שָׁנִים אַחֲרֹת:	30
31	And the LORD saw that Leah was hated, and he opened her womb; but Rachel was barren.	וַיֵּרָא יְהוָה כִּי-שְׂנוֹאָה לָאָה וַיִּפְתַּח אֶת-רַחֲמֶיהָ וַרְחֵל עֲקָרָה:	כז
32	And Leah conceived, and bore a son, and she called his name Reuben; for she said: 'Because the LORD hath looked upon my affliction; for now my husband will love me.'	וַתַּהַר לָאָה וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ רְאוּבֵן כִּי-רָאָה יְהוָה בְּעֵינָי כִּי עָתָה יֵאָהֲבֵנִי אִישִׁי:	32
33	And she conceived again, and bore a son; and said: 'Because the LORD hath heard that I am hated, He hath therefore given me this son also.' And she called his name Simeon.	וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאמֹר כִּי-שָׁמַע יְהוָה כִּי-שְׂנוֹאָה אֲנִי וַיִּתֵּן-לִי גַם-אֶת-זֶה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁמְעוֹן:	33
34	And she conceived again, and bore a son; and said: 'Now this time will my husband be joined unto me, because I have borne him three sons.' Therefore was his name called Levi.	וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּאמֹר עַתָּה הִפְעֵם יִלְוֶה אִשְׁלִי אֵלַי כִּי-יִלְדֹתִי לוֹ שְׁלֹשָׁה בָנִים עַל-כֵּן קָרָא שְׁמוֹ לֵוִי:	34

(30) עוד שבע שנים אחרות. אחרות הקישן לראשונות, מה ראשונות באמונה אף האחרונות באמונה (ז"ר ע, כ), ואף על פי שזרמאות בא עליו: (32) ותקרא שמו ראובן. רבותינו פירשו (זרכות ז), אמרה, ראו מה בין בני לזן חמי, שמכר הזכורה ליעקב, וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו, ולא עוד שלא ערער עליו, אלא שבקש להוציא מן הבית: (34) הפעם ילדה אישי. לפי שהאמהות נביאות היו וידועות ש"ב שבטים יוצאים מיעקב, וד' נשים ישא, אמרה, מעתה אין לו פתחון פה עלי, שהרי נטלתי כל חלקי צדנים: על כן. כל מי שנאמר בו על כן, מרובה באוכלוסין, חוץ מלוי, שהארון היה מכלה זהם (ז"ר עא, ד): קרא שמו לוי. צבולס כתב ותקרא, (שהיא קראה), וזה כתב בו קרא, ויש מדרש אגדה צאלה הדברים רבה, ששלח הקב"ה גבריאל והציאו לפניו, וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, ועל שם שלוהו במתנות קראו לו:

35 And she conceived again, and bore a son; and she said: 'This time will I praise the LORD.' Therefore she called his name Judah; and she left off bearing.	ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את־יהוה על־בן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת:	35 ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את־יהוה על־בן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת:
XXX And when Rachel saw that she bore Jacob no children, Rachel envied her sister; and she said unto Jacob: 'Give me children, or else I die.'	ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחיתה ותאמר אל־יעקב הבה־לי בנים ואם־אין מתה אנכי:	XXX ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחיתה ותאמר אל־יעקב הבה־לי בנים ואם־אין מתה אנכי:
2 And Jacob's anger was kindled against Rachel; and he said: 'Am I in God's stead, who hath withheld from thee the fruit of the womb?'	ותקיף רוגזא דיעקב ברחל ואמר המני את בעיאי הלא מן גדם יי תבען דמנע מניך ולדא דמעי:	2 ויחר־אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים אנכי אשר־מנע ממך פרי־בטן:
3 And she said: 'Behold my maid Bilhah, go in unto her; that she may bear upon my knees, and I also may be builded up through her.'	ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על־ברכי ואבנה גם־אנכי ממנה:	3 ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על־ברכי ואבנה גם־אנכי ממנה:
4 And she gave him Bilhah her handmaid to wife; and Jacob went in unto her.	ותתן־לו את־בלהה שפחתה לאשה ויקא אליה יעקב:	4 ותתן־לו את־בלהה שפחתה לאשה ויקא אליה יעקב:
5 And Bilhah conceived, and bore Jacob a son.	ועדיאת בלהה וילידת ליעקב בר:	5 ותהר בלהה ותלד ליעקב בן:
6 And Rachel said: 'God hath judged me, and hath also heard my voice, and hath given me a son.' Therefore called she his name Dan.	ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן־לי בן על־בן קראה שמו דן:	6 ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן־לי בן על־בן קראה שמו דן:
7 And Bilhah Rachel's handmaid conceived again, and bore Jacob a second son.	ועדיאת עוד וילידת בלהה אמתה דרחל בר תנן ליעקב:	7 ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב:

- (35) הפעם אודה. שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות:
- (1) ותקנא רחל באחיתה. קנאה צממשה הטושים, אמרה, אלולי שזדקה ממני לא זכתה לצנים (צ"ר עא, ו): הבה לי. וכי כך עשה אצין לאמן, והלא התפלל עליה: מתה אנכי. מכאן למי שאין לו צנים שחשוב כמת (צ"ר עא, ו):
- (2) התחת. וכי צמקומו אני: אשר מנע ממך. את אומרת שאתעשה כאצא, אני איני כאצא, אצא לא היו לו צנים, אני יש לי צנים, ממך מנע ולא ממני:
- (3) על ברכי. כתרומתו ואנא ארצי: ואבנה גם אנכי. מהו גם, אמרה לו, זקנך אצרהם היו לו צנים מהגר, וחגר מתניו כנגד שרה, אמר לה, זקנתי הכניסה צרטה לציתה, אמרה לו אם הדבר הזה מעכב, הנה אמת: ואבנה גם אנכי ממנה. כשרה:
- (6) דנני אלהים. דנני וסייבני וזכני (צ"ר עא, ו):

<p>8 And Rachel said: 'With mighty wrestlings have I wrestled with my sister, and have prevailed.' And she called his name Naphtali.</p>	<p>וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתָּלִי אֱלֹהִים כִּי נִפְתַּלְתִּי עִם-אֲחֹתִי גַם-יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי: נִפְתָּלִי: וַתֹּאמֶר רָחֵל קָבִיל בְּעוֹתֵי יָי בְּאֶתְחַנְנֹתִי בְּצִלּוֹתַי חֲמִידִית דִּיְהִי לִי וְלֹד בְּאֲחֹתִי אָחָה אֶתִּיָּהֵב לִי וַתִּקְרָא שְׁמֶיהָ נַפְתָּלִי:</p>	<p>8 וַתֹּאמֶר רָחֵל נַפְתָּלִי אֱלֹהִים כִּי נִפְתַּלְתִּי עִם-אֲחֹתִי גַם-יִכְלָתִי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ נַפְתָּלִי: נִפְתָּלִי: וַתֹּאמֶר רָחֵל קָבִיל בְּעוֹתֵי יָי בְּאֶתְחַנְנֹתִי בְּצִלּוֹתַי חֲמִידִית דִּיְהִי לִי וְלֹד בְּאֲחֹתִי אָחָה אֶתִּיָּהֵב לִי וַתִּקְרָא שְׁמֶיהָ נַפְתָּלִי:</p>
<p>9 When Leah saw that she had left off bearing, she took Zilpah her handmaid, and gave her to Jacob to wife.</p>	<p>וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:</p>	<p>9 וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה: וַתִּרְאֵהָ לֵאָה כִּי עָמְדָה מִלְּדֹת וַתִּקַּח אֶת-זִלְפָּה שִׁפְחָתָהּ וַתִּתֵּן אֵתָהּ לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה:</p>
<p>10 And Zilpah Leah's handmaid bore Jacob a son.</p>	<p>וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:</p>	<p>10 וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֶּן:</p>
<p>11 And Leah said: 'Fortune is come!' And she called his name Gad.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לֵאָה אָתָּה גָד וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ גָד: וַתֹּאמֶר לֵאָה אָתָּה גָד וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ גָד: וַתֹּאמֶר לֵאָה אָתָּה גָד וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ גָד:</p>	<p>11 וַתֹּאמֶר לֵאָה (כ' בגד) ק' בָּא גָד] וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ גָד: וַתֹּאמֶר לֵאָה אָתָּה גָד וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ גָד: וַתֹּאמֶר לֵאָה אָתָּה גָד וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ גָד:</p>
<p>12 And Zilpah Leah's handmaid bore Jacob a second son.</p>	<p>וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:</p>	<p>12 וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב: וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֶּן שֵׁנִי לְיַעֲקֹב:</p>
<p>13 And Leah said: 'Happy am I! for the daughters will call me happy.' And she called his name Asher.</p>	<p>וַתֹּאמֶר לֵאָה תוֹשֵׁבְחָא הוּא לִי אֲדָרִי בְּכִין יִשְׁבְּחוּנִי נְשִׂא וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ אָשֶׁר: וַתֹּאמֶר לֵאָה תוֹשֵׁבְחָא הוּא לִי אֲדָרִי בְּכִין יִשְׁבְּחוּנִי נְשִׂא וַתִּקְרָא יָת שְׁמִיהָ אָשֶׁר:</p>	<p>13 וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאַשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אָשֶׁר: וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאַשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אָשֶׁר: וַתֹּאמֶר לֵאָה בְּאַשְׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אָשֶׁר:</p>
<p>14 And Reuben went in the days of wheat harvest, and found mandrakes in the field, and brought them unto his mother Leah. Then Rachel said to Leah: 'Give me, I pray thee, of thy son's mandrakes.'</p>	<p>וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-חֲטִיִּם וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-לֵאָה תִּנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֶדֶךְ: וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-חֲטִיִּם וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-לֵאָה תִּנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֶדֶךְ: וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-חֲטִיִּם וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-לֵאָה תִּנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֶדֶךְ:</p>	<p>רביעי 14 וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-חֲטִיִּם וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-לֵאָה תִּנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֶדֶךְ: וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר-חֲטִיִּם וַיִּמְצָא דּוֹדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל-לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל אֶל-לֵאָה תִּנֵּי-נָא לִי מִדּוֹדָאִי בְּנֶדֶךְ:</p>

(8) נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פירש במחצרת קמיד פסיל, חצורים מאת המקום, נחצברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו לשון עקש ופסל, נחעקשתי והפצתי פצירות ונפתולים הרבה למקום, להיות שזה לאחותי: גם יכלתי. הסכים על ידי. ואונקלוס תרגם לשון תפילה, כמו נפתולי אלהים נפתלתי, בקשות החציבות לפניו נקבלתי ונחעמרתי כאחותי: נפתלתי. נחצלה תפילתי. ומדרש אגדה יש רבים, בלשון נוטריקון:

(10) ותלד זלפה. זכולן נאמר הריון, חוץ מזלפה, לפי שהיתה צחורה מכולן ותינוקות צענים, ואין הריון ניכר בה, וכדי לרמות ליעקב נחנה לזן ללאה, שלא יצין שמכניסין לו את לאה, שכך מנהגן, ליתן שפחה הגדולה והקטנה לקטנה:

(11) בא גד. בא מזל טוב, כמו גד וסנוק לא (שבת סז:), ודומה לו העורכים לגד שלקן (ישעיה סה, יא). ומדרש אגדה, שנולד מהול כמו גדו אילנא (דניאל ד, יא), ולא ידעתי על מה נכתב תיבה אחת. דבר אחר למה נקראת תיבה אחת בגד, כמו בגדת כי כשנחת אל שפחתי, כאיש שנגד באשם נעורים:

(14) בימי קציר חטים. להגיד שזמן של שטים, שעת הקציר היה, ולא פשט ידו בגזל להציא חטים ושעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים. שיגלי עשב הוא, ובלשון ישמעאל שמיין (סנהדרין נט:):

- 15 And she said unto her: 'Is it a small matter that thou hast taken away my husband? and wouldest thou take away my son's mandrakes also?' And Rachel said: 'Therefore he shall lie with thee to-night for thy son's mandrakes.'
- 16 And Jacob came from the field in the evening, and Leah went out to meet him, and said: 'Thou must come in unto me; for I have surely hired thee with my son's mandrakes.' And he lay with her that night.
- 17 And God hearkened unto Leah, and she conceived, and bore Jacob a fifth son.
- 18 And Leah said: 'God hath given me my hire, because I gave my handmaid to my husband. And she called his name Issachar.
- 19 And Leah conceived again, and bore a sixth son to Jacob.
- 20 And Leah said: 'God hath endowed me with a good dowry; now will my husband dwell with me, because I have borne him six sons.' And she called his name Zebulun.
- 21 And afterwards she bore a daughter, and called her name Dinah.
- וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּעַט קָחְתָּךְ אֶת־אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת־דּוּדָאִי בְנִי וַתֹּאמֶר רַחֵל לָכֵן יִשְׁכַּב עִמָּךְ הַלַּיְלָה תַּחַת דּוּדָאִי בְנִי:
- וַיָּבֹא יַעֲקֹב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעֶרְבַּי וַתֵּצֵא לָאֵה לִקְרָאתוֹ וַתֹּאמֶר אֵלַי תָּבוֹא כִּי שָׂכַר שְׂכָרְתִּיךָ בְּדוּדָאִי בְנִי וַיִּשְׁכַּב עִמָּה בַּלַּיְלָה הוּא:
- וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶל־לֵאָה וַתֵּהָר וַתֵּלֶד לְיַעֲקֹב בֶּן חַמִּישִׁי:
- וַתֹּאמֶר לֵאָה נָתַן אֱלֹהִים שְׂכָרִי אֲשֶׁר־נָתַתִּי שְׂפָחָתִי לְאִישִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׁשְׁכָר:
- וַתֵּהָר עוֹד לֵאָה וַתֵּלֶד בֶּן־שְׁשִׁי לְיַעֲקֹב:
- וַתֹּאמֶר לֵאָה זָכַרְנִי אֱלֹהִים אֲתִי זָכָר טוֹב הַפַּעַם וַיִּזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי־יִלְדַתִּי לוֹ שֵׁשָׁה בָנִים וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ זְבֻלֹן:
- וְאַחֵר יִלְדָה בָּת וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמָהּ דִּינָה:
- וַתֵּלֶד לֵאָה חֲמִישִׁי וַתֵּלֶד שֵׁשִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ יִשָּׁשְׁכָר:
- וַתֵּלֶד עוֹד וַתֵּלֶד שֵׁשִׁי וַתִּקְרָא שְׁמוֹ זְבֻלֹן:
- וְאַחֵר יִלְדָה בָּת וַתִּקְרָא שְׁמוֹ דִּינָה:

(15) ולקחת גם את דודאי בני. צממיה, ולעשות עוד זאת, ליקח גם את דודאי בני, ומרגומו ולמיס: לכן ישכב עמך הלילה. שלי הימה שכיבת לילה זו, ואני נותנה לך תחת דודאי בןך. ולפי שזוללה צמסכז הצדיק, לא זכחה להקצר עמו (צ"ר ע"ג, ג):

(16) שכר שכרתיך. נחמי לרחל שכרה: בלילה הוא. הקצ"ה סייעו, שינא משם ישכר (נדה לא):

(17) וישמע אלהים אל לאה. שהימה מתאוה ומחזרת להרצות שצטים:

(20) זכר טוב. כמרגומו: יזבלני. לשון צית זבל, הירצריי"א צלע"ו, צית מדור, מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי, שיש לי צנים כנגד כל נשיו:

(21) דינה. פירשו רצונו (צרכות ס), שדנה לאה דין צעמיה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה:

22 And God remembered Rachel, and God hearkened to her, and opened her womb.	וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־רָחֵל וַיִּשְׁמַע וַעֲלָהּ דּוֹכְרָנָהּ דְּרָחֵל קָדָם יי וְקָבִיל צְלוֹתָהּ יי וַיִּהְיֶה לָּהּ רִחְמָה:	כח
23 And she conceived, and bore a son, and said: 'God hath taken away my reproach.'	וַתַּחַר וַתֵּלֶד בֶּן וַתֹּאמֶר אֶסֶף אֱלֹהִים אֶת־חַרְפָּתִי: וְעַד־יָאֵת וּלְיִדֵת בֶּר וַאֲמַר: כָּנַשׁ יי יֵת חֲסָדִי:	23
24 And she called his name Joseph, saying: 'The LORD add to me another son.'	וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יוֹסֵף לֵאמֹר יוֹסֵף יְהוָה לִי בֶן אַחֵר: וְקָרָת יֵת שְׁמִיָּהּ יוֹסֵף לְמִיָּמָר יוֹסִיף יי לִי בֶר אַחֲרָן:	24
25 And it came to pass, when Rachel had borne Joseph, that Jacob said unto Laban: 'Send me away, that I may go unto mine own place, and to my country.'	וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֶת־יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־לָבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶלְכָּה אֶל־מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי: וַהֲוָה כִּד וּלְיִדֵת רָחֵל יֵת יוֹסֵף וַאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן שְׁלַחֲנִי וְאֶהְיֶה לְאֶתְרִי וּלְאֶרְצִי:	25
26 Give me my wives and my children for whom I have served thee, and let me go; for thou knowest my service wherewith I have served thee.'	הִנֵּה אֶת־נָשָׁי וְאֶת־יְלָדָי אֲשֶׁר עָבַדְתִּי אִתָּךְ בָּהֶן וְאֶלְכָּה בִּי אִתָּךְ יָדְעָתָּ אֶת־עֲבָדְתִּי אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ: חֵב יֵת נָשִׁי וְיֵת בְּנֵי דְפְלַחִית יֵתְךָ בָּהֶן וְאִיזִיל אֲרִי אִתָּךְ יָדְעָתָּ יֵת פּוֹלְחָנִי דְפְלַחְתִּיךָ:	26
27 And Laban said unto him: 'If now I have found favour in thine eyes—I have observed the signs, and the LORD hath blessed me for thy sake.'	וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָבָן אִם־נָא מְצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ נַחֲשֵׁתִי וַיְבָרַכְנִי יְהוָה בְּגִלְגָּלָהּ: וַאֲמַר לִיה לָבָן אִם כָּעַן אֲשַׁכַּחִית רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ נִסִּיתִי וַיְבָרַכְנִי יי בְּדִילְךָ:	27
28 And he said: 'Appoint me thy wages, and I will give it.'	וַיֹּאמֶר נִקְבָּה שְׁכָרְךָ עָלַי וַאֲתַנֶּה:	חמישי

(22) ויזכור אלהים את רחל. זכר לה שמסרה סימניה לאחותה (צ"ר עג, ד), ושהיתה מזירה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים, ואף עשו הרשע כך עלה בלבו כששמע שאין לה בנים. הוא שייסד הפייט, האדמו"ן כזט שלא חלה צבה לקחתה לו ונתצלה:

(23) אסף. הכניסה במקום שלא תראה, וכן אסף קרפסנו (ישעיה ד, א), ולא אסף הציקה (שמות ט, יט), אסףו נגהם (יואל ד, טו), וירקעו לא אסף (ישעיה ס, כ), לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ואגדה, כל זמן שאין לאשה בן, אין לה צמי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה, בנק, מי אכל תאנים אלו, בנק:

(24) יסף ד' לי בן אחר. יודעת היתה בנצואה, שאין יעקב עמיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים, אמרה, יהי רצון שאתו שהוא עמיד להעמיד, יהא ממני, לכך לא נתפללה אלא על בן אחר:

(25) כאשר ילדה רחל את יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר וקיה צית יעקב אש וצית יוסף להצה וצית עשו לקש (עובדיה א, ית), אש בלא להצה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף, בטח יעקב בהקב"ה ורצה לשוב:

(26) תנה את נשי וגו'. איני רוצה לזאת כי אם ברשות:

(27) נחשתי. מנחש הייתי, נסיתי בנחש שלי שעל ידך באה לי ברכה, כשצאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר והנה רחל צתו צאה עם הצאן, אפשר יש לו בנים והוא שולט בזה אצל הרועים, ועכשיו היו לו בנים, שנאמר וישמע את דברי צני לצון:

(28) נקבה שכרך. כתרומתו פריש אגרך:

- 29 And he said unto him: 'Thou knowest how I have served thee, and how thy cattle have fared with me.
- 30 For it was little which thou hadst before I came, and it hath increased abundantly; and the LORD hath blessed thee whithersoever I turned. And now when shall I provide for mine own house also?
- 31 And he said: 'What shall I give thee?' And Jacob said: 'Thou shalt not give me aught; if thou wilt do this thing for me, I will again feed thy flock and keep it.
- 32 I will pass through all thy flock to-day, removing from thence every speckled and spotted one, and every dark one among the sheep, and the spotted and speckled among the goats; and of such shall be my hire.
- 33 So shall my righteousness witness against me hereafter, when thou shalt come to look over my hire that is before thee: every one that is not speckled and spotted among the goats, and dark among the sheep, that if found with me shall be counted stolen.'
- 34 And Laban said: 'Behold, would it might be according to thy word.'
- וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עָבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ מֵעֹמֶט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּבְרָךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרֹגֶלְךָ וְעַתָּה מָתִי אֵעָשֶׂה גַם-אֲנִי לְבֵיתִי:
- וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶּן-לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תֶתֶן-לִי מְאוּמָה אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֲרֹעָה צֹאנֶךָ אֲשָׁמְרָה:
- אֶעֱבֹר בְּכָל-צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשָּׁם כָּל-שֶׁהוּ נִקְדָּה וְטָלוּא וְכָל-שֶׁהוּ חֹם בְּכִשְׂבִּים וְטָלוּא וְנִקְדָּה בְּעִזִּים וְהָיָה שְׁכָרִי:
- וְעַתָּה-בִּי צִדְקָתִי בְּיוֹם מִחָר כִּי-תָבוֹא עַל-שְׁכָרִי לִפְנֵיךָ כָּל-אֲשֶׁר-אֵינֶנּוּ נִקְדָּה וְטָלוּא בְּעִזִּים וְחוֹם בְּכִשְׂבִּים גָּנוּב הוּא אֵתִי:
- וַיֹּאמֶר לָבָן הֵן לֹא יִהְיֶה כְּדַבְּרְךָ:
- וַיֹּאמֶר לָבָן לְךָ בָּרָם לְוִי יִהְיֶה כְּפִתְגָמְךָ:

(29) ואת אשר היה מקנך אתי. את חשבון מעוט מקנך שצא לידי מתחלה כמה היו:

(30) לרגלי. עם רגלי, בשביל ציאת רגלי צאת אלכלך הזכרה (צ"ר עג, ח), כמו קעס קעס קעס קעס (שמות יא, ח). לעס קעס קעס קעס (שופטים ח, ה). הצאים עמי: גם אנכי לביתי. לזורך צימי, עכשיו אין עושין לזכרי אלא בני, וזריך (אני) להיות עושה גם אני עמהם לסמכן, וזהו גם:

(32) נקד. מנומר בחצרבורות דקות כמו נקודות, פונטר"א בלע"ז: טלוא. לשון טלאים, חצרבורות רחבות: חום. שחום דומה לאדום רש"י בלע"ז, לשון משנה, שחמחית ונמצאת לבנה, לענין התבואה: והיה שכרי. אותן שילדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים בכשדים יהיו שלי, ואותן שישנן עכשיו, הפרש מהם והפקידם ביד בניך, שלא תאמר לי על הנולדים מעמה, אלו היו שם מתחלה, ועוד, שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים, תלדנה הנקודות דוגמתן מכאן ואילך:

(33) וענתה בי וגו'. אם תחשדני שאני נוטל משלך כלום, תענה בי כדקמי, כי תצוא כדקמי ותעיד על שכרי לפניך, שלא תמאצ בעדרי כי אם נקודים וטלואים, וכל שתמאצ בהן שאינו נקוד או טלוא או חום, בידוע שגנבתיו לך, ובגניבה הוא שרוי אצלי:

(34) הן. לשון קבלת דברים: לו יהי כדברך. הלואי שמחפון בך:

<p>And he removed that day the he-goats that were streaked and spotted, and all the she-goats that were speckled and spotted, every one that had white in it, and all the dark ones among the sheep, and gave them into the hand of his sons.</p>	<p>וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתֵּשִׁים וְהַעֲקָדִים וְהַטְּלָאִים וְאֶת־כָּל־הָעֵיִם הַנִּקְדָּוֹת וְהַטְּלָאֹת כָּל־אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּכֶשֶׁבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָיו:</p>	<p>35 וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתֵּשִׁים וְהַעֲקָדִים וְהַטְּלָאִים וְאֶת־כָּל־הָעֵיִם הַנִּקְדָּוֹת וְהַטְּלָאֹת כָּל־אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּכֶשֶׁבִים וַיִּתֵּן בְּיַד־בְּנָיו:</p>
<p>And he set three days' journey betwixt himself and Jacob. And Jacob fed the rest of Laban's flocks.</p>	<p>וַיֵּשֶׁם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינָם וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רֵעָה אֶת־צֹאן לָבָן הַנוֹתֶרֶת:</p>	<p>36 וַיֵּשֶׁם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בֵּינָם וּבֵין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רֵעָה אֶת־צֹאן לָבָן הַנוֹתֶרֶת:</p>
<p>And Jacob took him rods of fresh poplar, and of the almond and of the plane-tree; and peeled white streaks in them, making the white appear which was in the rods.</p>	<p>וַיִּקַּח־לּוֹ יַעֲקֹב מִקֵּל לִבְנֵה לֶח וְלֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשֵׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר־עַל־הַמִּקְלֹת:</p>	<p>37 וַיִּקַּח־לּוֹ יַעֲקֹב מִקֵּל לִבְנֵה לֶח וְלֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לִבְנוֹת מַחֲשֵׁף הַלָּבָן אֲשֶׁר־עַל־הַמִּקְלֹת:</p>
<p>And he set the rods which he had peeled over against the flocks in the gutters in the watering-troughs where the flocks came to drink; and they conceived when they came to drink.</p>	<p>וַיַּצִּג אֶת־הַמִּקְלֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִּים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת לִנְכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאֵן לִשְׁתוֹת:</p>	<p>38 וַיַּצִּג אֶת־הַמִּקְלֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִּים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם אֲשֶׁר תִּבְאֵן הַצֹּאן לִשְׁתוֹת לִנְכַח הַצֹּאן וַיַּחֲמֵנָה בְּבֹאֵן לִשְׁתוֹת:</p>
<p>And the flocks conceived at the sight of the rods, and the flocks brought forth streaked, speckled, and spotted.</p>	<p>וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמִּקְלֹת וַתֵּלְדוּ הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדָּים וְטְלָאִים:</p>	<p>39 וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן אֶל־הַמִּקְלֹת וַתֵּלְדוּ הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדָּים וְטְלָאִים:</p>

(35) ויסר. לזן ציורם הוא וגו'. התישים. עזים זכרים: כל אשר לבן בו. כל אשר היתה זו חצבורות לצנות: ויתן. לזן ציד בניו:

(36) הנותרות. הרעועות שבהן, החולות והעקרות שאינן אלא שירים, אותן מסר לו:

(37) מקל לבנה. עץ הוא, ושמו לבנה, כמא דתימא, פסח אלון ולבנה (הושע ד, יג), ואומר אני הוא שקורין טרימצ"ל שהוא לזן: לח. כשהוא רטוב: ולז. ועוד לקח מקל לזו, עץ שגדליו צו אגוזים דקים, קולדר"י צלע": וערמון. קשטני"ר צלע": פצלות. קלופים קלופים, שהיה עושה מנומר: מחשף הלבן. גלוי לזון של מקל, כשהיה קולפו, היה נראה וגלה לזון שלו במקום הקלף:

(38) ויצג. תרגומו ודעיץ, לשון תחיבה, ונעיצה היא צלשון ארמית, והרצה יש בגמ' דזה ושלפה, דן ציה מיד, דזה כמו דעזה, אלא שמקצר את לשונו: ברהטים. צמרות המים בצריכות העשויות צאריך להשקות שם האלן: אשר תבאן וגו'. ברהטים אשר תבאן האלן לשחות, שם הציג המקלות לנכח האלן: ויחמנה וגו'. הצהמה רואה את המקלות והיא נרעמת לאחריה, והזכר רוצה, ויולדת כיוצא בו (צ"ר עג, י). רצי אשעיא אומר, המים נעשין זרע צמיעה ואל היו צריכות לזכר, וזהו ויחמנה וגו'. (ור"ל צמיעה זו התחצרו לשון זכר ונקבה כמ"ש הראב"ע):

(39) אל המקלות. אל מראות המקלות: עקודים. משונים צמקום עקידתן, הם קרסולי ידיהם ורגליהם:

40	And Jacob separated the lambs—he also set the faces of the flocks toward the streaked and all the dark in the flock of Laban—and put his own droves apart, and put them not unto Laban's flock.	וַאֲמַרְיָא אֶפְרַיִם יַעֲקֹב וַיִּהְיֶה בְּרִישׁ עֲנָא כָּל דְּרָגוּל וְכָל דְּשָׁחוּם בְּעֲנָא דְלָבָן וְשׁוּי לִיה עֲדָרִין בְּלַחְדוּדֵיהּ וְלֹא עָרִיבֵנוּן עִם עֲנָא דְלָבָן:	וְהַכְשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן פְּנֵי הַצֹּאן אֶל-עֶקֶד וְכָל-חֹם בְּצֹאן לָבָן וַיִּשֶׁת-לֹו עֲדָרִים לְבָדּוֹ וְלֹא שָׁתָם עַל-צֹאן לָבָן:	40
41	And it came to pass, whensoever the stronger of the flock did conceive, that Jacob laid the rods before the eyes of the flock in the gutters, that they might conceive among the rods;	וַהּוּי בְּכָל עֵדָן דְּמִתְיַחֲמָן עֲנָא מִבְּכָרְתָּא וּמִשׁוּי יַעֲקֹב יֵת חֲטָרְיָא לְעֵינֵי עֲנָא בְּרִשְׁיָא לִיַּחְמִיתֵהוּן בְּחֲטָרְיָא:	וַיְהִי בְּכָל-יַחַם הַצֹּאן הַמִּקְשָׁרוֹת וְשֵׁם יַעֲקֹב אֶת-הַמִּקְלֹוֹת לְעֵינֵי הַצֹּאן בְּרִהָטִים לִיַּחְמֵנָהּ בַּמִּקְלֹוֹת:	41
42	but when the flock were feeble, he put them not in; so the feeble were Laban's, and the stronger Jacob's.	וּבְלִקְשׁוֹת עֲנָא לֹא מִשׁוּי וְהָנוּ לְרִישְׁיָא לְלָבָן וּבְכִירְיָא לִיעֲקֹב:	וּבְהַעֲטִיף הַצֹּאן לֹא יָשִׁים וַיְהִי הָעֲטָפִים לְלָבָן וְהַקְשָׁרִים לִיעֲקֹב:	42
43	And the man increased exceedingly, and had large flocks, and maid-servants and men-servants, and camels and asses.	וַתִּקְוִי גְבִרָא לַחֲדָא לַחֲדָא וַהּוּי לִיה עֲאָן סִגְיָאן וְאִמְהָן וְעַבְדִּין וְגַמְלִין וְחֲמָרִין:	וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי-לֹו צֹאן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעַבְדִּים וְגַמְלִים וְחֲמָרִים:	43
XXXI	And he heard the words of Laban's sons, saying: 'Jacob hath taken away all that was our father's; and of that which was our father's hath he gotten all this wealth.'	וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוּ עָשָׂה אֶת-כָּל-הַכְּבֹד הַזֶּה:	וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לָבָן לֵאמֹר לָקַח יַעֲקֹב אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לְאֲבִינוּ וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוּ עָשָׂה אֶת-כָּל-הַכְּבֹד הַזֶּה:	XXXI
2	And Jacob beheld the countenance of Laban, and, behold, it was not toward him as beforetime.	וַחֲזָא יַעֲקֹב יֵת סִבְר אַפִּי לָבָן וְהָא לִיַּחֲנוּן עַמִּיָּה כְּמִאֲתַמְלִי וּמִדְּקִמּוּדֵיהּ:	וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת-פָּנֵי לָבָן וַיִּהְיֶה אֵינָנּוּ עִמּוֹ כְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם:	2
3	And the LORD said unto Jacob: 'Return unto the land of thy fathers, and to thy kindred; and I will be with thee.'	וַאֲמַר יְיָ לִיעֲקֹב הַיּוֹב לְאַרְעָא אֲבָתָתָךְ וּלְלִדוּתָךְ וַיְהִי מִיַּמְרֵי בְּסַעֲדָךְ:	וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב אֶל-אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ:	כט

(40) והכשבים הפריד יעקב. הנולדים עקודים נקודים, הצדיל והפריש לעצמן, ועשה אותן עדר עדר לצדו, והולך אותם העדר העקוד לפני הצאן, ופני הצאן ההולכות אחריהם נופות אליהם, זה שנאמר ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני הצאן אל העקודים, ואל כל חוס שמא צאן לצן: וישת לו עדרים. כמו שפירשתי:

(41) המקשרות. כתרומו הצכירות, ואין לו עד צמקרא. ומנחם חזרו עם פְּחִיתָל בְּקָשָׁרִים (שמואל-צ טו, לא). וְיָהּי קָשָׁר אֶמָן אותן המתקשרות יחד למהר עזרון:

(42) ובהעטיף. לשון איחור, כתרומו וצלקישות. ומנחם חזרו עם הַמִּקְלֹוֹת הַמְּעֻטָּפֹת (ישעיה ג, כז), לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וזמרון, ואין מתאזות להתייחס על ידי הזכרים:

(43) צאן רבות. פרות ורבות משאר צאן: ושפחות ועבדים. מוכר צאנו צדמים יקרים, ולוקח לו כל אלה:

(1) עשה. כנס, כמו ויעש פיל ויך את עמלק (שמואל-א יד, מח):

(3) שוב אל ארץ אבותיך. ושם אהיה עמך, אצל צעודך מחוצר לטמא, אי אפשר להשרות שכניתי עליך:

4	And Jacob sent and called Rachel and Leah to the field unto his flock,	וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשָּׂדֶה אֶל-צֹאנָו: וַיִּלְלָאָה לְחֻקְלָא לְנֹת עֲנִיָּה:	4
5	and said unto them: 'I see your father's countenance, that it is not toward me as beforetime; but the God of my father hath been with me.	וַיֹּאמֶר לָהֶן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת-פָּנַי אֲבִיכֶן כִּי-אֵינְנִי אֵלַי כְּתָמֹל שְׁלֹשָׁם וְאֵלֹהֵי אָבִי הָיָה עִמָּדִי:	5
6	And ye know that with all my power I have served your father.	וְאַתֶּנָּה יָדַעְתָּן כִּי בְכָל-כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת-אֲבִיכֶן: וְאַתֶּיִן יָדַעְתִּין אֲרִי בְכָל חֵילִי פָלַחְתִּי יָת אֲבִיכֶן:	6
7	And your father hath mocked me, and changed my wages ten times; but God suffered him not to hurt me.	וְאֲבִיכֶן תָּתַל בִּי וַהֲחִלָּף אֶת-מִשְׁכָּרְתִּי עֲשָׂרַת מָנִים וְלֹא-נָתַנּוּ אֱלֹהִים לְהָרַע עִמָּדִי:	7
8	If he said thus: The speckled shall be thy wages; then all the flock bore speckled; and if he said thus: The streaked shall be thy wages; then bore all the flock streaked.	אִם-כֵּן יֹאמֶר נִקְדִּים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָל-הַצֹּאֵן נִקְדִּים וְאִם-כֵּן יֹאמֶר עֲקָדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים:	8
9	Thus God hath taken away the cattle of your father, and given them to me.	וַיִּצַּל אֱלֹהִים אֶת-מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן-לִי:	9
10	And it came to pass at the time that the flock conceived, that I lifted up mine eyes, and saw in a dream, and, behold, the he-goats which leaped upon the flock were streaked, speckled, and grizzled.	וַיְהִי בְעֵת יִתֵּם הַצֹּאֵן וַאֲשָׂא עֵינַי וַאֲרָא בַחֲלוֹם וַהֲנֵה הָעֲתָדִים הָעֹלִים עַל-הַצֹּאֵן עֲקָדִים נִקְדִּים וּבָרָדִים:	10
11	And the angel of God said unto me in the dream: Jacob; and I said: Here am I.	וַיֹּאמֶר אֵלַי מַלְאָךְ הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הֲנִנִּי:	11

(4) ויקרא לרחל וללאה. לרחל מחלה ואחר כך ללאה, שהיא הייתה עקרת הבית, שבשצילה נזדווג יעקב עם לבן, ואף צניה של לאה מודים בצדק, שהרי צועזו ובית דינו משבט יהודה אומרים, כְּרָחֵל וּכְלָאָה אֲשֶׁר צָנוּ שְׁתֵּיהֶן וגו', הקדימו רחל ללאה:

(7) עשרת מנים. אין מונים פחות מעשרה: מנים. לשון סכום כלל החשבון, והן עשיריות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים:

(10) והנה העתודים. אף על פי שהצדילים לבן כולם שלא יתעברו האלן דוגמתן, היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד צני לבן, לעדר שציד יעקב (צ"ר עג, יד): וברדים. תרגומו ופזיחין, פייש"ר בלע"ז, חוט של לבן מקיף את גופו סביב, וחצברורות שלו פתוחה ומפולשת מזו אל זו, (ס"א מן אל זן), ואין לי להביא עד מן המקרא:

<p>12 And he said: Lift up now thine eyes, and see, all the he-goats which leap upon the flock are streaked, speckled, and grizzled; for I have seen all that Laban doeth unto thee.</p>	<p>וַיֹּאמֶר שְׂאֵנָה עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הַעֲתֻדִּים הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נֶקֶדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עָשָׂה לִּי:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר שְׂאֵנָה עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל-הַעֲתֻדִּים הָעֵלִים עַל-הַצֹּאן עֲקָדִים נֶקֶדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל-אֲשֶׁר לָבָן עָשָׂה לִּי:</p>
<p>13 I am the God of Beth-el, where thou didst anoint a pillar, where thou didst vow a vow unto Me. Now arise, get thee out from this land, and return unto the land of thy nativity.'</p>	<p>אֲנִי אֱלֹהֵהָ דָּאתְגִּלְתִּי עָלֶיךָ בְּבֵית אֵל דִּמְשַׁחְתָּא תַּמָּן קָמָא דְקִיִּמְחָא קַדְמֵי תַּמָּן קִיָּם כְּעֵן קוּם פּוּק מִן אֶרֶעָא הָדָא וְתוּב לְאֶרֶע יְלֻדוּתְךָ:</p>	<p>13 אֲנִי אֱלֹהֵי בֵּית-אֵל אֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ שָׁם מִצְבֵּה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נִדָּר עָתָה קוּם צֵא מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל-אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ:</p>
<p>14 And Rachel and Leah answered and said unto him: 'Is there yet any portion or inheritance for us in our father's house?</p>	<p>וַתַּעֲן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרָא לֵיהּ הַעוֹד לָנָא חוּלְקָא וְאַחְסָנָא בְּבֵית אָבוּנָא:</p>	<p>14 וַתַּעֲן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרָנָה לוֹ הַעוֹד לָנוּ חֶלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ:</p>
<p>15 Are we not accounted by him strangers? for he hath sold us, and hath also quite devoured our price.</p>	<p>הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לִי כִי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶפְנוּ:</p>	<p>15 הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבָנוּ לוֹ כִּי מִכְרָנוּ וַיֹּאכַל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-כֶּסֶפְנוּ:</p>
<p>16 For all the riches which God hath taken away from our father, that is ours and our children's. Now then, whatsoever God hath said unto thee, do.'</p>	<p>אֲרִי כָּל עוֹתְרָא דְאַפְרִישׁ יִי מֵאַבּוּנָא דִּילְנָא הוּא וְדִבְנָנָא וְכֵעֵן כָּל דְּאָמַר יִי לֶךְ עֲבִיד:</p>	<p>16 כִּי כָּל-הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים מֵאַבְיָנוּ לָנוּ הוּא וְלִבְנֵינוּ וְעָתָה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה:</p>
<p>17 Then Jacob rose up, and set his sons and his wives upon the camels;</p>	<p>וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-הַגְּמֵלִים:</p>	<p>שס וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-הַגְּמֵלִים:</p>
<p>18 and he carried away all his cattle, and all his substance which he had gathered, the cattle of his getting, which he had gathered in Paddan-aram, to go to Isaac his father unto the land of Canaan.</p>	<p>וַיִּנְהַג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדָן אֲרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצְהָא כְּנָעַן:</p>	<p>18 וַיִּנְהַג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּפָדָן אֲרָם לְבֹא אֶל-יִצְחָק אָבִיו אֶרֶצְהָא כְּנָעַן:</p>

(13) האל בית אל. כמו אל בית אל, ה"א יתירה, ודרך מקראות לדבר כן, כמו פי אָסֶס צָאִים אֶל הָרָרְךָ קָנָען (צמדצר לה, 3): משחת שם. לשון רצוי וגדולה כשנמשח למלכות, כך וַיִּנָּק שָׁמֶן על ראשָה להיות משוחה למזבח: אשר נדרת לִי. ונריך חמה לשלמו, שאמרת יְהִיָּה צִית אֱלֹהִים, שמקריב שם קרבנות: (14) העודר לָנוּ. למה נחשכנו על ידך מלשוכ, כלום אנו מיחלוח לירש מנכסי אבינו כלום צִין הזכרים: (15) הלוא נכריות נחשבנו לו. אפילו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניה לצנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך (שעצדת אותנו בנו י"ד שנה ולא נחננו לך אלא) בשכר הפעולה: את כספנו. שעכז דמי שכר פעולתך: (16) כי כל העשר. כי זה משמש בלשון אלא, כלומר משל אבינו אין לנו כלום, אלא מה שהציל הקב"ה מאבינו, שלנו הוא: הצייל. לשון הפריש, וכן כל לשון הנלה כצמקרא לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב: (17) את בניו ואת נשיו. הקדים זכרים לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר וַיִּקַּח עֶשָׂו אֶת נָשָׁיו וְאֶת בָּנָיו וְגו' (בראשית לו, 1):

19	Now Laban was gone to shear his sheep. And Rachel stole the teraphim that were her father's.	וּלְבָן הָלַךְ לִגְזֹז אֶת־צֹאנוֹ וַתִּגְנֹב רָחֵל אֶת־הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאִבֶּיהָ: וַיִּסְיֶבֶת רָחֵל יֵת צִלְמִנָא דְלֹאֲבִיהָ:
20	And Jacob outwitted Laban the Aramean, in that he told him not that he fled.	וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת־לֵב לָבָן וְכִסִּי יַעֲקֹב מִן לָבָן אֲרָמֶאָה עַל דְּלֹא חָוִי לִיה אַרִי אֲזִיל בֵּרַח הוּא:
21	So he fled with all that he had; and he rose up, and passed over the River, and set his face toward the mountain of Gilead.	וַיִּבְרַח הוּא וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּקָם וַיַּעֲבֹר אֶת־הַנָּהָר וַיִּשֶׂם אֶת־פָּנָיו הָרַ הַגִּלְעָד:
22	And it was told Laban on the third day that Jacob was fled.	וַיִּגֵּד לְלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בֵּרַח יַעֲקֹב: וַאֲתַחְנֹא לְלָבָן בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה אַרִי אֲזִיל יַעֲקֹב:
23	And he took his brethren with him, and pursued after him seven days' journey; and he overtook him in the mountain of Gilead.	וַיִּקַּח אֶת־אֶחָיו עִמּוֹ וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שִׁבְעַת יָמִים וַיִּדְּבֹק אֹתוֹ בְּהָר הַגִּלְעָד: וַדְּבֹר יֵת אַחֲוָהּ עִמִּיה וַיִּרְדֹּף בְּתִירוּהּ מִהַלָּךְ שִׁבְעָא יוֹמִין וַאֲדְבִיק יִתִּיה בְּטוּרָא דְגִלְעָד:
24	And God came to Laban the Aramean in a dream of the night, and said unto him: 'Take heed to thyself that thou speak not to Jacob either good or bad.'	וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־לָבָן הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הַשְׁמַר לָךְ פֶּן־תִּדְבֹר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע: וַאֲתָא מִימַר מִן קֳדָם יְיָ לֵית לָבָן אֲרָמֶאָה בַּחֲלִמָא דְלִילָיָא וַאֲמַר לִיה אִסְתַּמַּר לָךְ דְּלִמָּא תְּמַלִּיל עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד בִּישׁ:
25	And Laban came up with Jacob. Now Jacob had pitched his tent in the mountain; and Laban with his brethren pitched in the mountain of Gilead.	וַיִּשָּׁג לָבָן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תַּקַּע אֶת־אֹהֶלוֹ בְּהָר וּלְבָן תַּקַּע אֶת־אֹהָיו בְּהָר הַגִּלְעָד: וַאֲדְבִיק לָבָן יֵת יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב פָּרַס יֵת מִשְׁכְּנֵיהּ בְּטוּרָא וּלְבָן אֲשֶׁרִי יֵת אַחֲוָהּ בְּטוּרָא דְגִלְעָד:
26	And Laban said to Jacob: 'What hast thou done, that thou hast outwitted me, and carried away my daughters as though captives of the sword?'	וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב מַה עָשִׂיתָ וַתִּגְנֹב אֶת־לְבָבִי וַתַּנְהֵג אֶת־בָּנָתִי כַשְׁבִּיּוֹת חָרֵב: וַאֲמַר לָבָן לְיַעֲקֹב מָא עֲבַדְתָּא וְכִסִּיתָא מִנִּי וַדְּבַרְתָּ יֵת בָּנָתִי כַשְׁבִּיּוֹת חָרֵב:

- (18) מקנה קנינו. מה שקנה מאלנו, עבדים ושפחות וגמלים וחמורים:
 (19) לגזוז את צאנו. שנתן ציד צניו דרך שלשת ימים צניו וצין יעקב: ותגנב רחל את התרפים. להפריש את אביה מעבודת אלילים נמכונה (צ"ר עד, ה):
 (22) ביום השלישי. שהרי דרך שלשת ימים היה צנייהם:
 (23) את אחיו. קרוביו: דרך שבעת ימים. כל אותן ג' ימים שהלך המגיד להגיד ללבן הלך יעקב לדרכו, נמלא יעקב רחוק מלבן ששה ימים, ושצניעי השיגו לבן, למדנו שכל מה שהלך יעקב בשבעה ימים, הלך לבן ציוס אחד, (שנאמר וירדוף אחריו דרך שבעת ימים, ולא נאמר וירדוף אחריו שבעת ימים):
 (24) משוב עד רע. כל טובתן של רשעים רעה היא אלל הדקיקים (יצמות קג):
 (26) כשביות חרב. כל חיל הצא למלחמה קרוי חרב:

- 27 Wherefore didst thou flee secretly, and outwit me; and didst not tell me, that I might have sent thee away with mirth and with songs, with tabret and with harp;
- 28 and didst not suffer me to kiss my sons and my daughters? now hast thou done foolishly.
- 29 It is in the power of my hand to do you hurt; but the God of your father spoke unto me yesternight, saying: Take heed to thyself that thou speak not to Jacob either good or bad.
- 30 And now that thou art surely gone, because thou sore longest after thy father's house, wherefore hast thou stolen my gods?
- 31 And Jacob answered and said to Laban: 'Because I was afraid; for I said: Lest thou shouldst take thy daughters from me by force.
- 32 With whomsoever thou findest thy gods, he shall not live; before our brethren discern thou what is thine with me, and take it to thee.'—For Jacob knew not that Rachel had stolen them.—
- 33 And Laban went into Jacob's tent, and into Leah's tent, and into the tent of the two maid-servants; but he found them not. And he went out of Leah's tent, and entered into Rachel's tent.
- לָמָּה נִחַבְתָּ אֶתְּ לִבְרַח וְנִתְגַּב אֹתִי וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלְחֶךָ בְּשִׂמְחָה וּבִישָׁרִים בְּתָר וּבְכִנּוּר׃
- וְלֹא נָשַׁתְנִי לְנִשֶּׁק לְבָנַי וּלְבָנֹתַי עֵתָּה הִסְפַּלְתָּ עֲשׂוֹ׃
- יֵשׁ־לְאֵל יָדַי לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רָע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁוּ אִמְרֵי לֹא־אֹמֵר הַשְׁמַר לָךְ מִדְּבַר עַם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־רָע׃
- וְעַתָּה הֲלֹךְ הִלַּכְתָּ כִּי־נִכְסְךָ נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִנַּבְתָּ אֶת־אֱלֹהֵי׃
- וַיַּעַן יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבָן כִּי יֵרָאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי כֹן־תִּגְזַל אֶת־בְּנוֹתַי מִעַמִּי׃
- עַם־אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֵיךָ לֹא יַחִיָּה נִגְדַּ אֲחִינוּ הַכֹּר־לָךְ מָה עֲמַדִּי וְקַח־לָךְ וְלֹא־יָדַע יַעֲקֹב כִּי רָחֵל גִּנַּבְתֶּם׃
- וַיָּבֹא לָבָן בָּאֵהָל יַעֲקֹב וּבָאֵהָל לֵאָה וּבָאֵהָל שְׁתֵּי הָאֻמָּהוֹת וְלֹא מָצָא וַיֵּצֵא מֵאֵהָל לֵאָה וַיָּבֹא בָאֵהָל רָחֵל׃
- וְעַל לָבָן בְּמִשְׁכְּנָא דִּיעֲקֹב וּבְמִשְׁכְּנָא דִּלְאָה וּבְמִשְׁכְּנָא דִּתְרֵיתִין לַחֲיִנְתָּא וְלֹא אִשְׁכַּח וַנִּפְק מִמִּשְׁכְּנָא דִּלְאָה וְעַל בְּמִשְׁכְּנָא דִּרְחֵל׃

(27) ותגב אחי. גנבת את דעמי:

(29) יש לאל ידי. יש כח וחיל בידי לעשות עמכם רע. וכל אל שהוא לשון קדש, על שם עזוז ורוב אוניס הוא:

(30) נכספתה. חמדת, והרצה יש צמקרא נקספה וגם פלטה נפשי (תהלים פד, ג), למעשה ידיך תכסף (איוב יד, טו):

(31) כי יראתי וגו'. השיצו על ראשון ראשון, שאמר לו ותנהא את צנותי וגו':

(32) לא יחיה. ומאותה קללה מתה רחל צדך (צ"ר עז, ט): מזה עמדי. משלך:

(33) באהל יעקב. הוא אהל רחל, שהיה יעקב תדיר אלה, וכן הוא אומר צגי רחל אשת יעקב, ובכולן לא נאמר אשת יעקב:

ויבא באהל רחל. כשיצא מאהל לאה חזר לו לאהל רחל קודם שחפש צהאל האמהות (ס"א השפחות), וכל כך למה, לפי שהיה מכיר זה שהיא משמשנית:

<p>Now Rachel had taken the teraphim, and put them in the saddle of the camel, and sat upon them. And Laban felt about all the tent, but found them not.</p>	<p>וְרָחֵל לָקְחָה אֶת־הַתִּרְפִּים וַתִּשְׁמַם בְּכֹר הַגָּמֶל וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמָּשֶׁשׁ לָבָן אֶת־כָּל־הָאֹהֶל וְלֹא מָצָא:</p>	<p>34</p>
<p>And she said to her father: 'Let not my lord be angry that I cannot rise up before thee; for the manner of women is upon me.' And he searched, but found not the teraphim.</p>	<p>וַתֹּאמֶר אֶל־אָבִיהָ אֶל־יִחְרָב עֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוֹכֵל לָקוּם מִפְּנֵי כִי־דֶרֶךְ נָשִׁים לִי וַיַּחְפֹּשׂ וְלֹא מָצָא אֶת־הַתִּרְפִּים:</p>	<p>35</p>
<p>And Jacob was wroth, and strove with Laban. And Jacob answered and said to Laban: 'What is my trespass? what is my sin, that thou hast hotly pursued after me?</p>	<p>וַיַּחְרָב לִיעֲקֹב וַיִּגְרַב בְּלָבָן וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר לָבָן מָה חֲטָאתִי כִּי דֹלַקְתָּ אַחֲרַי:</p>	<p>36</p>
<p>Whereas thou hast felt about all my stuff, what hast thou found of all thy household stuff? Set it here before my brethren and thy brethren, that they may judge betwixt us two.</p>	<p>כִּי־מִשְׁשָׁתָּ אֶת־כָּל־כְּלִי מִדֶּ֫חַ וַתִּמָּצֵא מִכָּל כְּלִי־בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נִגַּד אֲחִי וְאֶחֱיךָ וַיִּזְכְּחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ:</p>	<p>37</p>
<p>These twenty years have I been with thee; thy ewes and thy she-goats have not cast their young, and the rams of thy flocks have I not eaten.</p>	<p>זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי עִמָּךְ רַחֲלִיךָ וְעֹזֶיךָ לֹא שָׁכְלוּ וְאֵילִי צֹאנְךָ לֹא אָכַלְתִּי:</p>	<p>38</p>
<p>That which was torn of beasts I brought not unto thee; I bore the loss of it; of my hand didst thou require it, whether stolen by day or stolen by night.</p>	<p>טֶרֶפָה לֹא־הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחַטָּנָה מִיָּדִי תִבְקַשְׁנָה גִּנְבָתִי יוֹם וּגְנֹבְתִי לַיְלָה:</p>	<p>39</p>

- (34) בכר הגמל. לשון כרים וכסות, כתרומתו בעציטא דגמלא, והיא מרדעת העשויה כמין כר, ובעירוזין (טו). הקיפיה בעצטין, והן עציטי גמלים, בסט"ו בלע"ז:
- (36) דלקת. רדפת, כמו על ההרים דלקנו (איכה ד, ט), וכמו מדלק אחר פלשמים (שמואל-א יז, ג):
- (37) ויזכחו. ויצררו עם מי הדין, אפרוז"ר בלע"ז:
- (38) לא שכלו. לא הפילו עיצורם, כמו רחם מפיל (הושע ט, יד), תפלט פרתו ולא תשכל (איוב כא, י): ואילי צאנך. מכאן אמרו (בבא קמא סה:), איל צן יומו קרוי איל, שאם לא כן מה שצחו, אילים לא אכל אכל כבשים אכל, אם כן גזלן הוא:
- (39) טרפה. על ידי ארי וזאב: אנכי אחטנה. לשון קלע צאצאן אל השערה ולא יחטא (שופטים כ, טו), חגי וצגי שלמה סטאים (מלכים-א ח, כא), חסרים, אנכי אחסרנה, אם חסרה חסרה לי, שמידי חזקתה: אנכי אחטנה. תרגומו דהות שגיא ממנינא, שהיתה נפקדת ומחוסרת, כמו ולא נפקד ממנו איש (במדבר לא, מט), תרגומו ולא שגא: גנבת יום וגנבת ילילה. גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי: גנבתי. כמו רבתי בגוים שרתי צמדינות (איכה א, ח), מלחתי משפט (ישעיה א, כא), אהבתי לדוש (הושע י, יא):

- 40 Thus I was: in the day the drought consumed me, and the frost by night; and my sleep fled from mine eyes. הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלְנִי חֶרֶב וְקָרָח בַּלַּיְלָה וּתְהַדֵּד שְׁנָתִי מֵעֵינַי:
- 41 These twenty years have I been in thy house: I served thee fourteen years for thy two daughters, and six years for thy flock; and thou hast changed my wages ten times. זֶה-לִּי עֲשָׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ עֲבַדְתִּיךָ אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשָׁתֵי בְנֹתֶיךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצֹאנְךָ וַתַּחֲלֶף אֶת-מִשְׁכָּרְתִּי עֶשְׂרֵת מַנִּים:
- 42 Except the God of my father, the God of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. God hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight. לֹלִי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וּפְחָד יִצְחָק הָיָה לִּי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עָנְוִי וְאֶת-יָגִיעַ כַּפִּי רָאָה אֱלֹהִים וַיּוֹכַח אָמֹשׁ:
- 43 And Laban answered and said unto Jacob: 'The daughters are my daughters, and the children are my children, and the flocks are my flocks, and all that thou seest is mine; and what can I do this day for these my daughters, or for their children whom they have borne?' וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר אֶל-יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכָל אֲשֶׁר-אַתָּה רֹאֶה לִּי הוּא וְלִבְנֹתַי מִה-אֲעִשֶׂה לְאֵלֶּהָ הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יֵלְדוּ:
- 44 And now come, let us make a covenant, I and thou; and let it be for a witness between me and thee. וְעָתָה לָכֵה נִכְרַתָּה בְּרִית אֲנִי וְאַתָּה וְהָיָה לְעֵד בֵּינִי וּבֵינְךָ:
- 45 And Jacob took a stone, and set it up for a pillar. וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיְרִימָהּ מִצֵּבָה:
- 46 And Jacob said unto his brethren: 'Gather stones'; and they took stones, and made a heap. And they did eat there by the heap. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאֶחָיו לָקְטוּ אֲבָנִים וַיִּקְחוּ אֲבָנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֵל וַיֵּאָכְלוּ שָׁם עַל-הַגֵּל:

(40) אכלני חרב. לשון אש אוכלת: וקרח. כמו משליך קרחו (מהלם קמו, יז), תרגומו גלידא: שנת. לשון שינה:
 (41) ותחלף את משכרתי. היית משנה תנאי שציינו, מנקוד לטלוא, ומעקודים לצרודים:
 (42) ופחד יצחק. לא רצה לומר אלהי יצחק, שאין הקב"ה מייחד שמו על הנדיקים בחייהם, ואף על פי שאמר לו צאמו
 ממזר שזע אָנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבֹרָהִם אֲבִיךָ וְאֵלֶּיךָ יָסֵק, בשביל שכוה ענינו והרי הוא כמת, ויעקב נחירא לומר ואלהי, ואמר ופחד:
 ויובח. לשון תוכחה הוא, ולא לשון הוכחה הוא:
 (43) מזה אעשה לאלה. איך תעלה על לבי להרע להן:
 (44) והיה לעד. הקב"ה:
 (46) לאחיו. הם בניו (צ"ר עד, יג), שהיו לו אחים, נגשים אליו לזרה ולמלחמה:

47 And Laban called it Jegar-sahadutha; but Jacob called it Galeed.	וַיִּקְרָא לָלוֹ לָבָן יֶגֶר שָׁהֲדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לָיו גַּלְעָד:	47 וַיִּקְרָא-לָו לָבָן יֶגֶר שָׁהֲדוּתָא וַיַּעֲקֹב קָרָא לָו גַּלְעָד:
48 And Laban said: 'This heap is witness between me and thee this day.' Therefore was the name of it called Galeed;	וַיֹּאמֶר לָבָן דְּגוּרָא הָדִין סְהִיד בֵּינָא וּבִינְךָ יוֹמָא דִּין עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיה גַּלְעָד:	48 וַיֹּאמֶר לָבָן הֲגַל הָזֶה עֵד בֵּינִי וּבִינְךָ הַיּוֹם עַל-כֵּן קָרָא-שְׁמוֹ גַּלְעָד:
49 and Mizpah, for he said: 'The LORD watch between me and thee, when we are absent one from another.	וְסָכּוּתָא דְאָמַר יִיסָד מִימְרָא דִּינִי בֵּינָא וּבִינְךָ אֲדִי נִתְפָּסִי גְבַר מַחְבְּרִיה:	49 וְהַמִּצְפָּה אֲשֶׁר אָמַר יִצְחָק יְהוָה בֵּינִי וּבִינְךָ כִּי נִסְתָּר אִישׁ מִרְעֵהוּ:
50 If thou shalt afflict my daughters, and if thou shalt take wives beside my daughters, no man being with us; see, God is witness betwixt me and thee.'	אִם תַּעֲנִי יָת בָּנְתִי וְאִם תִּסָּב נָשִׁין עַל בָּנְתִי לִית אָנֹשׁ עִמָּנָא חֲזִי מִימְרָא דִּינִי סְהִיד בֵּינָא וּבִינְךָ:	50 אִם-תַּעֲנֶנָּה אֶת-בָּנְתִי וְאִם-תִּקַּח נָשִׁים עַל-בָּנְתִי אֵין אִישׁ עִמָּנֹו רָאָה אֱלֹהִים עֵד בֵּינִי וּבִינְךָ:
51 And Laban said to Jacob: 'Behold this heap, and behold the pillar, which I have set up betwixt me and thee.	וַיֹּאמֶר לָבָן לִיעָקֹב הָא דְּגוּרָא הָדִין וְהָא קְמָתָא דְאֶקִּימִית בֵּינָא וּבִינְךָ:	51 וַיֹּאמֶר לָבָן לִיעָקֹב הִנֵּהוּ הֲגַל הָזֶה וְהִנֵּה הַמִּצְבָּה אֲשֶׁר יָרִיתִי בֵּינִי וּבִינְךָ:
52 This heap be witness, and the pillar be witness, that I will not pass over this heap to thee, and that thou shalt not pass over this heap and this pillar unto me, for harm.	סְהִיד דְּגוּרָא הָדִין וְסְהִידָא קְמָתָא אִם אָנָא לֹא אָעִבֵר לְוִתְךָ יָת דְּגוּרָא הָדִין וְאִם אִתִּי לֹא תַעֲבֵר לְוִתִּי יָת דְּגוּרָא הָדִין וְיָת קְמָתָא הָדָא לְבִישׁוֹ:	52 עַד הֲגַל הָזֶה וְעַד הַמִּצְבָּה אִם-אָנִי לֹא-אָעִבֵר אֵלֶיךָ אֶת-הֲגַל הָזֶה וְאִם-אָתָּה לֹא-תַעֲבֵר אֵלַי אֶת-הֲגַל הָזֶה וְאֶת-הַמִּצְבָּה הַזֹּאת לְרָעָה:
53 The God of Abraham, and the God of Nahor, the God of their father, judge betwixt us.' And Jacob swore by the Fear of his father Isaac.	אֱלֹהֵיהּ דְאֲבְרָהָם וְאֱלֹהֵיהּ דְנַחֲוֹר יִדְיִנּוּ בֵּינָא אֱלֹהָא דְאֲבִיהוֹן וְקִיָּים יַעֲקֹב בְּדָחִיל לִיה אֲבוּהִי יִצְחָק:	53 אֱלֹהֵי אֲבְרָהָם וְאֱלֹהֵי נָחוֹר יִשְׁפְּטוּ בֵּינֵינוּ אֱלֹהֵי אֲבִיהֶם וַיִּשָּׁבַע יַעֲקֹב בַּפֶּחַד אָבִיו יִצְחָק:
54 And Jacob offered a sacrifice in the mountain, and called his brethren to eat bread; and they did eat bread, and tarried all night in the mountain.	וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאכֹל-לֶחֶם וַיֵּאכְלוּ וַיָּלִינוּ בְּהָר:	54 וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאֶחָיו לֶאכֹל-לֶחֶם וַיֵּאכְלוּ וַיָּלִינוּ בְּהָר:

- (47) יגר שהדוּתָא. תרגומו של גלעד: גלעד. (48) והמצפה אשר אמר וגו'. והמזפה אשר צהר הגלעד, וכמו שנאמר ויעצר את מזפה גלעד (שופטים יא, כט), ולמה נקרא שמה מזפה, לפי שאמר כל אחד מהם לחצרו, יִצְחָק ה' ביני ובינך אם תעבור את הצרית: כי נסתר. ולא נראה איש את רעהו: (50) בנתי בנתי. צ' פעמים, אף צלה וזלפה צנותיו היו מפלגש: אם תענה את בנתי. למנוע מהן עונת תשמיש (יומא עז:); (51) יריתי. כמו יָרָה צִיס, כזה שהוא יורה המז: (52) אם אני. הרי אם משמש צלשון אשר, כמו עד אם דְּצָרְפִי דְּצָרִי (בראשית כד, לג): לרעה. לרעה אי אתה עובר, אצל אתה עובר לפרקמטיא (צ"ר עד, טו): (53) אלהי אברהם. קדש (שם טו): ואלהי נחור. חול: אלהי אביהם. חול:

XXXII	And Laban arose early in the morning, kissed his sons and daughters, and blessed them; and then Laban went and returned to his place.	וַיִּשְׁכַּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לְמָקוֹמוֹ: וְאֶקְדִּים לָבָן בַּצֹּפֶרַא וְנָשִׁיק לְבָנוֹתַי וְלִבְנֹתַי וַיְבָרֶךְ יִתְהוֹן וְאֶזֶל וְתָב לָבָן לְאֶתְרִיָּה:	וַיִּשְׁכַּם לָבָן בַּבֹּקֶר וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לָבָן לְמָקוֹמוֹ:	מפטיר
2	And Jacob went on his way, and the angels of God met him.	וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים:	וַיַּעֲקֹב הָלַךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ-בּוֹ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים:	2
3	And Jacob said when he saw them: 'This is God's camp.' And he called the name of that place Mahanaim.	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּד חָזַן מַשְׂרֵי מִן קָדָם יְיָ דָּא וַיִּקְרָא שְׁמִיהָ דְאַתְרָא הַהוּא מַחְנֵימִים:	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר רָאָם מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁם-הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵימִים: (פ)	קמח פסוקים

The Haftarah is Hosea 12:13 - 14:10 on page 248. Sepharadim read Hosea 11:7 - 12:12.

4	And Jacob sent messengers before him to Esau his brother unto the land of Seir, the field of Edom.	וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֲשׂוֹ אָחִיו אֶרְצָה שְׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם: וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲנָדִין קִדְמוֹהִי לְוֵת עֲשׂוֹ אָחִיו לְאֶרְעָא דְשְׂעִיר לְחַקְלֵי אֱדוֹם:	וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל-עֲשׂוֹ אָחִיו אֶרְצָה שְׂעִיר שְׂדֵה אֱדוֹם:	וישלח ל
5	And he commanded them, saying: 'Thus shall ye say unto my lord Esau: Thus saith thy servant Jacob: I have sojourned with Laban, and stayed until now.	וַיִּצְוֵה אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂוֹ כֹה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לָבָן וְגִרְתִּי וְאָחֲרָה עַתָּה:	וַיִּצְוֵה אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֹדְנִי לַעֲשׂוֹ כֹה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם-לָבָן וְגִרְתִּי וְאָחֲרָה עַתָּה:	5
6	And I have oxen, and asses and flocks, and men-servants and maid-servants; and I have sent to tell my lord, that I may find favour in thy sight.'	וַיְהִי-לִי שׂוֹר וַחֲמֹר צֹאן וְעַבְדִּי וַשְׂפָחָה וַאֲשִׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצְאָחַן בְּעֵינֶיךָ: וַהֲיוּ לִי תוֹרִין וַחֲמֹרִין עֹאן וְעַבְדִּין וַאֲמָהָן וַשְׁלָחִית לְחַוָּאָה לְרַבּוֹנִי לְאַשְׁכָּחָא רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ:	וַיְהִי-לִי שׂוֹר וַחֲמֹר צֹאן וְעַבְדִּי וַשְׂפָחָה וַאֲשִׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצְאָחַן בְּעֵינֶיךָ:	6

- (54) ויזבח יעקב זבח. שחט זהמות למשתה: לאחיו. לאוהביו שעם לבן: לאכל לחם. כל דצר מאכל קרוי לחם, כמו עזד לָסַם רצ (דניאל ה, א), נָשְׁחִיקָה עַד צָלָמָו (ירמיה יא, יט):
- (2) ויפגעו בו מלאכי אלהים. מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו, ללוותו לארץ:
- (3) מחנים. שתי מחנות, של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו (צ"ר עה, י. תנחומא וישלח):
- (4) וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממנו (צ"ר עה, ד): ארצה שעיר. כל תיבה שזריכה למ"ד בחלתה הטיל לה הכחזו ה"א בסופה:
- (5) גרתי. לא נעשיתי שר וחשוב, אלא גר, אינך כדאי לשנוא אותי על צרכות אצרך שצרכני הוה גזיר לְאִשְׁקִיָּה, שהרי לא נתקיימה צי. דצר אחר, גרתי צגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מנות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים:
- (6) ויהי לי שור וחמור. אבא אמר לי מטל השמים ומשמי הארץ, וז אינה לא מן השמים ולא מן הארץ: שור וחמור. דרך ארץ לומר על שורים הרבה שור, אדם אומר לחצירו, צלילה קרא התרגול, ואינו אומר קראו התרגולים: ואשלחה להגיד לאדני. להודיע שאני בא אליך: למצא חן בעיניך. שאני שלם עמך ומבקש אהבתך:

7 And the messengers returned to Jacob, saying: 'We came to thy brother Esau, and moreover he cometh to meet thee, and four hundred men with him.'

וַיָּשׁוּבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל-יַעֲקֹב
וַיֹּאמְרוּ בְּאָזְנוֹ אֶל-אֶחָיְדָא אֶל-עֵשָׂו
לֵאמֹר בָּאנוּ בְּאֵזְנוֹ אֶל-אֶחָיְדָא אֶל-עֵשָׂו
וְגַם הִלְךְ לִקְרֹאתְךָ וְאַרְבַּע-
מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

8 Then Jacob was greatly afraid and was distressed. And he divided the people that was with him, and the flocks, and the herds, and the camels, into two camps.

וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצָּר לוֹ
וַיַּחַץ אֶת-הָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ וְאֶת-
הַצֹּאן וְאֶת-הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים
לִשְׁנֵי מַחֲנֹת:

9 And he said: 'If Esau come to the one camp, and smite it, then the camp which is left shall escape.'

וַיֹּאמֶר אִם-יָבוֹא עֵשָׂו אֶל-
הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהַכְּהוּ וְהָיָה
הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לִפְלִיטָה:

10 And Jacob said: 'O God of my father Abraham, and God of my father Isaac, O LORD, who saidst unto me: Return unto thy country, and to thy kindred, and I will do thee good;

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי
אֲבֹרְהָם וְאֱלֹהֵי דָאבָא יִצְחָק
יְהוָה הָאֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ
וְלִמְוֹלְדֹתֶיךָ וְאִיטִיבָה עִמָּךְ:

11 I am not worthy of all the mercies, and of all the truth, which Thou hast shown unto Thy servant; for with my staff I passed over this Jordan; and now I am become two camps.

קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-
הָאֱמֻנָה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ
כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן
הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לִשְׁנֵי מַחֲנֹת:

(7) באנו אל אחיך אל עשו. שהיית אומר אחי הוא, אבל הוא נזהג עמך כעשו הרשע, עודנו בשנאתו (צ"ר עה, ז):

(8) ויירא ויצר. וירא שמא יהרג, ויצר לו, אם יהרוג הוא את אחריים (צ"ר עו, ז). תנחומא וישלח ד:

(9) המחנה האחת והכהו. מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה, אם פתחה עלי מפתח (תהלים כו, ג), הרי לשון נקבה. המפתח הזה (בראשית לג, ח), לשון זכר. וכן יש שאר דברים משמשים לשון זכר ולשון נקבה, השמש נא על הפתח (שם יט, כג), מקצה השמים מוצא (תהלים יט, ז), הרי לשון זכר, השמש נקצה על המים (מלכים-ב ג, כב) הרי לשון נקבה. וכן רוח, והנה רוח גדולה צאה (איוב א, יט), הרי לשון נקבה. ויגע צאצא פנות הבית (שם), הרי לשון זכר. ורוח גדולה וקוק מפסק הרים (מלכים-א יט, יא), הרי לשון זכר ולשון נקבה. וכן אש, ואש נאפה מאת ה' (צמדבר טז, לה), לשון נקבה. אש לוחט (תהלים קד, ד), לשון זכר: והיה המחנה הנשאר לפליטה. על כרחו, כי אלחם עמו. התקין עצמו לשלשה דברים, לדורון, לתפלה, ולמלחמה. לדורון, ומעבור המנחה על פניו. לתפלה, אלהי אבי אברהם. למלחמה, והיה המחנה הנשאר לפליטה:

(10) ואלהי אבי יצחק. ולהלן הוא אומר ופסד יצחק, ועוד, מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכחזר האומר אלי שוב לארץ וגו', אלא כך אמר יעקב לפני הקב"ה, שמי הצטוות הצטחתי, אחת בצאחי מבית אבי מצאח שבע, שאמרתי לי אני ה' אלהי אצחק אציד ואלהי יצחק, ושם אמרת לי ושמרתך בכל אשר תלך, ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אצחק וימולד לך שם ואלהי עמך, ושם נגלית אלי בשם המיוחד לבדו, שנאמר ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אצחק וגו', בשתי הצטוות האלו אני בא לפניה:

(11) קטנתי מכל החסדים. נתמעטו זכויותי על ידי החסדים והאמת שעשית עמי, לכך אני ירא שמא משהצטחתי נתלכחתי בחטא, ויגרום לי להמסר ביד עשו (שבת לב,): ומכל האמת. אמת דברך, ששמרת לי כל הצטוות שהצטחתי: כי במקלי. לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא מקנה, אלא מקלי לבדו. ומדרש אגדה, נתן מקלו בירדן ונצק הירדן:

12	Deliver me, I pray Thee, from the hand of my brother, from the hand of Esau; for I fear him, lest he come and smite me, the mother with the children.	הַצִּילֵנִי יְיָ מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו כִּי־יָרָא אֹנְכִי אֹתוֹ פֶּן־יָבֹא וְהָפְנִי אִם עַל־בָּנָיִם:	שִׁיּוּבִנִי כֶּעַן מִיָּדָא דְּאָחִי מִיָּדָא דְּעֵשָׂו אֲרִי דְּחִיל אֲנָא מְנִיָּה דְּלָמָא יִיתִי וְיִמְחִינֵנִי אֲמָא עַל בָּנֵיָא:
13	And Thou saidst: I will surely do thee good, and make thy seed as the sand of the sea, which cannot be numbered for multitude.'	וְאַתָּה אָמַרְתָּ הִיטֵב אִיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרְעֲךָ כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא־יִסְפָּר מְרֹב:	וְאַתָּה אָמַרְתָּ אוּטְבָא אוּטִיב עִמָּךְ וְאַשְׁוִי יָת בְּנֶךְ סְגִיאִין כְּחֹלָא דִּימָא דְּלֹא יִתְמְנֹן מִסְּגִי:
14	And he lodged there that night; and took of that which he had with him a present for Esau his brother:	וַיָּלֶן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן־הַבָּא בְּיָדוֹ מִנְחָה לַעֲשֹׂו אָחִיו:	וּבֵת תַּמָּן בַּלַּיְלָא הַהוּא וַנָּסִיב מִן דְּאִיתִי בִידֵיהּ תְּקֻרָבָתָא לַעֲשֹׂו אָחוּהִי:
15	two hundred she-goats and twenty he-goats, two hundred ewes and twenty rams,	עֲזִים מְאֹתִים וְתִישִׁים עֶשְׂרִים רְחִלִּים מְאֹתִים וְאַיִלִּים עֶשְׂרִים:	עֲזִי מְאֹתָן וְתִישֵׁיָא עֶסְרִין רְחִלֵי מְאֹתָן וְדִכְרֵי עֶסְרִין:
16	thirty milch camels and their colts, forty kine and ten bulls, twenty she-asses and ten foals.	גְּמֻלִּים מִיִּנְיָקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פָּרוֹת אַרְבָּעִים וּפָרִים עֶשְׂרֵה אֲתֹנֹת עֶשְׂרִים וְעֲזִים עֶשְׂרֵה:	גְּמֻלֵי מִיִּנְקָתָא וּבְנֵיהוֹן תְּלָתִין תּוֹרָתָא אַרְבַּעִין וְתוֹרֵי עֶסְרָא אֲתֵנִי עֶסְרִין וְעַלֵי עֶסְרָא:
17	And he delivered them into the hand of his servants, every drove by itself; and said unto his servants: 'Pass over before me, and put a space betwixt drove and drove.'	וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֶדֶר עֶדֶר לְבָדּוֹ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו עֲבְרוּ לִפְנֵי וַרְנַח תְּשִׁימוּ בֵּין עֶדֶר וּבֵין עֶדֶר:	וַיְהִי בְּיַד עֲבָדוּהִי עֶדְרָא עֶדְרָא בְּלַחֲדוּהִי וַאֲמַר לַעֲבָדוּהִי עֵיבְרוּ קִדְמִי וְרוּחָא תִשּׁוּן בֵּין עֶדְרָא וּבֵין עֶדְרָא:

- (12) מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשָׂו. מִיַּד אָחִי, שְׁאִין נוֹהֵג עִמִּי כְּאֵל אֵלָא כְּעֵשָׂו הַרְשָׁע:
- (13) הִיטֵב אִיטִיב. הִיטֵב זִכְרוֹתָן, אִיטֵב זִכּוֹת אֲבוֹתָיִךְ (צ"ר עו, ז): וְשִׁמְתִּי אֶת זֶרְעֲךָ כְּחֹל הַיָּם. וְהִיכֵן אָמַר לוֹ כֵּן, וְהֵלֵא לֹא אָמַר לוֹ אֵלָא וְהִיָּה זֶרְעֲךָ עֲשֶׂה כְּאֵלָא (צ"ר עו, ז), אֵלָא שְׁאֵמַר לוֹ (שס), כִּי לֹא אֶעֱצָב עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר דִּצְרַסְתִּי לָךְ (שס טו), וְלֹא־צָרָה אִמַּר הִרְצָה אֶרְצָה אֵת זֶרְעֲךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם:
- (14) הִבֵּא בִידּוֹ. צִרְסָתוֹ, וְכֵן וַיִּקַּח אֵת כָּל אֲרָלָא מִיָּדוֹ (צ"ר עו, ז). וּמִדְרַשׁ אֲגִידָה מִן הַבָּא צִידוֹ, אֲצִנִּים טוֹבוֹת וּמִרְגָּלִיּוֹת, שְׂאֵדִם צִרְסָתוֹ וְנוֹשָׂאִם צִידוֹ. דְּצִר אַחֵר מִן הַבָּא צִידוֹ, מִן הַחֹלִין, שְׁנַטֵּל מֵעֵשֶׂר, כִּמְה דֹּחַת אִמַּר עֲשֶׂר אֶעֱשָׂרְנוּ לָךְ, וְהִדֵּר לִקַּח מִנְחָה:
- (15) עֲזִים מְאֹתִים וְתִישִׁים עֶשְׂרִים. מֵאֲחִים עֲזִים צִרְסָתוֹ עֲשִׂירִים חֲמִשִּׁים, וְכֵן כּוֹלֵם, הַזִּכְרִים כְּדִי לְזֹכֵר הַנִּקְצוֹת. וּצִרְסָתוֹ רָצָה (עו, ז) דּוֹרַשׁ מִכָּאן לַעֲוֹנָה הַמְּמוֹרָה צִרְסָתוֹ, הַטִּיילִים כָּל יוֹם, הַפּוֹעִלִים שְׁמִים צִרְסָתוֹ, הַחֲמִירִים אֲחֵת צִרְסָתוֹ, הַגְּמֻלִּים אֲחֵת לַשְׁלִים יוֹם, הַסְּפִינִים אֲחֵת לַשְׁמֵה חֲדָשִׁים, וְאִינִי יוֹדֵעַ לְכוּיִן הַמְּדַרְשׁ הַזֶּה צִרְסָתוֹ, אֲךָ נִרְאָה צִרְסָתוֹ שְׁלֵמִדְנוּ מִכָּאן, שְׁאִין הַעֲוֹנָה שׁוֹה צִרְסָתוֹ, אֵלָא לִפִּי טוֹרַח הַמוֹטֵל עֲלֵיו, שְׁמִינִי כֹאן שְׁמִסֵּר לְכָל תִּישׁ עֲשֶׂר עֲזִים, וְכֵן לְכָל אֵיל, לִפִּי שְׁהִם פְּנוּיִים מִמִּלְאָכָה, דְּרַכֵּן לַהֲרִצּוֹת תְּשִׁמִּישׁ וְלַעֲצֹר עֲשֶׂר נִקְצוֹת, וְצִרְסָתוֹ מִשְׁנַעֲצָרָה אֵינָה מִקְצֵלֵת זִכֵּר, וּפְרִים שְׁעוֹסְקִין צִרְסָתוֹ, לֹא מִסֵּר לְזִכֵּר אֵלָא אֲרַצֵּב נִקְצוֹת, וְלַחֲמוֹר שְׁהוּלֵן צִרְסָתוֹ רְחוּקָה, שְׁמִי נִקְצוֹת לְזִכֵּר, וְלִגְמֻלִים שְׁהוּלִים דְּרַךְ יוֹתֵר רְחוּקָה, נִקְצָה אֲחֵת לְזִכֵּר:
- (16) גְּמֻלִים מִיִּנְיָקוֹת שְׁלֹשִׁים. וְצִנִּיָּהֶם עֲמָהֶם. וּמִדְרַשׁ אֲגִידָה (צ"ר עו, ז) וְצִנִּיָּהֶם, צִנִּיָּהֶם, זִכֵּר כִּנְגֵד נִקְצָה, לִפִּי שְׁנִינֹעַ צִרְסָתוֹ, לֹא פְרַסְמוֹ הַכְּתוּב: וְעִירִים. חֲמוֹרִים זִכְרִים:
- (17) עֶדֶר עֶדֶר לְבָדּוֹ. כָּל מִין וּמִין לַעֲמֹנוֹ: עֲבְרוּ לִפְנֵי. דְּרַךְ יוֹם אִו פְּחוֹת, וְאִנִּי אֲבוֹא אַחֲרֵיהֶם: וְרוּחַ תְּשִׁימוֹ.

<p>18 And he commanded the foremost, saying: 'When Esau my brother meeteth thee, and asketh thee, saying: Whose art thou? and whither goest thou? and whose are these before thee?</p>	<p>וַיֹּצֵא אֶת־הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֲשֹׂו אָחִי וּשְׁאֲלֶךָ לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנֹכָה תֵּלֶךְ וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ:</p>	<p>18 וַיֹּצֵא אֶת־הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגְּשֶׁךָ עֲשֹׂו אָחִי וּשְׁאֲלֶךָ לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנֹכָה תֵּלֶךְ וּלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ:</p>
<p>19 then thou shalt say: They are thy servant Jacob's; it is a present sent unto my lord, even unto Esau; and, behold, he also is behind us.'</p>	<p>וְתִימַר דְּעַבְדְּךָ דִּיעֲקֹב תִּקְרֹבְתָא הִיא דְּמִשְׁלָחָא לְרַבּוּנִי לְעֲשֹׂו וְהֵא אָף הוּא אֲחִי בְּתֵרָנָא:</p>	<p>19 וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לִיעֲקֹב מִנְחָה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדֹנִי לְעֲשֹׂו וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ:</p>
<p>20 And he commanded also the second, and the third, and all that followed the droves, saying: 'In this manner shall ye speak unto Esau, when ye find him;</p>	<p>וּפְקִיד אָף יֵת תִּנְיָנָא אָף יֵת תְּלִיתָאָה אָף יֵת כָּל דְּאֲזִלִּין בְּתֵר עֲדְרִיא לְמִימֹר כְּפִתְגָמָא הָדִין תִּמְלִלוּן עִם עֲשֹׂו כְּדִ תִּשְׁכַּחוּן יִתִּיה:</p>	<p>20 וַיֹּצֵא גַם אֶת־הַשְּׂנִי גַם אֶת־כָּל־הַחֲלָכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר כַּדְּבַר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן אֵל־עֲשֹׂו בְּמִצְאָכֶם אֹתוֹ:</p>
<p>21 and ye shall say: Moreover, behold, thy servant Jacob is behind us.' For he said: 'I will appease him with the present that goeth before me, and afterward I will see his face; peradventure he will accept me.'</p>	<p>וְתִימְרוּן אָף הָא עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אֲחִי בְּתֵרָנָא אֲרִי אָמַר אֲנִיחֲנִיה לְרוּגְזִיה בְּתִקְרוּבְתָא דְּאֲזִלָּא קְדָמִי וּבְתֵר כֵּן אָחִי אֲפֹהִי מֵאֵם יִסֵּב אִפִּי:</p>	<p>21 וְאָמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר אַכְפְּרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַחֲלָכֶת לִפְנֵי וְאַחֲרֵי־כֵן אֲרַאֶה פָּנָיו וְיִשָּׂא פָּנָי:</p>
<p>22 So the present passed over before him; and he himself lodged that night in the camp.</p>	<p>וַעֲבַרְתָּ תִּקְרוּבְתָא עַל אֲפֹהִי וְהוּא בֵּת בְּלִילִיא הָהוּא בְּמִשְׁרֵיתָא:</p>	<p>22 וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל־פָּנָיו וְהוּא לָן בְּלִילָה־הַהוּא בְּמִחֲנֶה:</p>
<p>23 And he rose up that night, and took his two wives, and his two handmaids, and his eleven children, and passed over the ford of the Jabbok.</p>	<p>וְקָם בְּלִילִיא הוּא וּדְבַר יֵת תִּרְתִּין נָשׁוּהִי וְיֵת תִּרְתִּין לְחִינְתִּיה וְיֵת חֵד עֶסֶר בְּנוֹהִי וַעֲבַר יֵת מַעְבַּר יוֹבְקָא:</p>	<p>23 וַיָּקָם בְּלִילָה הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו וְאֶת־שְׁתֵּי שַׁפְחָתָיו וְאֶת־אֶחָד עָשָׂר יְלָדָיו וַיַּעֲבֹר אֶת־מַעְבַּר יוֹבֵק:</p>

עדר לפני חצרו מלא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתווהו על רצוי הדורון:

(18) למי אתה. של מי אתה, מי שולחך, ותרגום דמאן את: ולמי אלה לפניך. ואלה שלפניך של מי הם, למי המנחה הזאת שלוחה למ"ד משמשת צראש הטיבה במקום של, כמו וְלֹא אֶשֶׁר אֶשֶׁר לָאָה לִי הוּא, (צראשית לא, מג) שלי הוא, לה' קֶאֱרָץ וּמְלוּאָה (מהלים כד, א), של ה':

(19) ואמרת לעבדך ליעקב. על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ששאלת למי אתה, לעבדך ליעקב אני, ותרגומו דעבדך דיעקב, וששאלת ולמי אלה לפניך, מנחה היא שלוחה וגו': והנה גם הוא. יעקב:

(21) אכפרה פניו. אצטל רוגזו, וכן וְקִפְר צְרִיתְקָם אֶת מְנוּחָה (ישעיה כח, יח), לא פוקלי פְּפָרָה (שם מז, יא), ונראה צעיני, שכל כפרה שאל על וחסד ואל פנים, כלן לשון קנוח והעברה הן, ולשון ארמי הוא, והרבה בגמרא וכפר ידיה, צעי לכפורי ידיה זההוא גברא, וגם בלשון המקרא נקראים המורקים של קדש כְּפֹרִי וְקָדֵשׁ, על שם שהכהן מקנה ידיו בהן בשפת המזרק:

(22) על פניו. כמו לפניו, וכן קָמָם וְשָׁדַד יִשְׁמַעֲלָה על פְּנֵי שְׁמִיד (ירמיה ו, ז), וכן הַמְּקַעֲיָתִים אֹתִי על פְּנֵי (ישעיה סה, ג), ומדרש אגדה על פניו, אף הוא שרוי בנעם שהיה נריך לכל זה צ"ר (עו, ח):

(23) ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה, נתנה בטיבה ונעל צפניה, שלא יתן זה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה

24	And he took them, and sent them over the stream, and sent over that which he had.	וַיִּקְחֵם וַיַּעֲבֹרֵם אֶת־הַנָּחַל וַיַּעֲבֹר יֵת דְּלִיָּה׃	וַיַּעֲבֹר אֶת־אֲשֶׁר־לּוֹ׃
25	And Jacob was left alone; and there wrestled a man with him until the breaking of the day.	וַיִּשָּׁתָּר וַיַּעֲקֹב בְּלַחֲדוֹהִי וַאֲשֶׁתָּדֵל גּוֹבְרָא עֲמִיָּה עַד דְּסָלִיק צַפָּרָא׃	וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבִדּוֹ וַיֵּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר׃
26	And when he saw that he prevailed not against him, he touched the hollow of his thigh; and the hollow of Jacob's thigh was strained, as he wrestled with him.	וַחֲזָא אַרְי לֹא יָכִיל לִיָּה וּקְרִיב בִּפְתֵי יִרְכִיָּה וְזַע פְּתֵי יִרְכָּא דִּי־יַעֲקֹב בְּאֲשֶׁתָּדֵל לִוְתִּיָּה עֲמִיָּה׃	וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיַּגַּע בְּכַף־יָרְכוֹ וַתִּקַּע כַּף־יָרְךְ יַעֲקֹב בְּהֶאָבֶקוֹ עִמּוֹ׃
27	And he said: 'Let me go, for the day breaketh.' And he said: 'I will not let thee go, except thou bless me.'	וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי אַרְי סָלִיק צַפָּרָא וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶנּוּ אֵלֶיָּהּ בְּרִיכְתֵּנִי׃	וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶנּוּ כִּי אִם־בְּרִכְתֵּנִי׃
28	And he said unto him: 'What is thy name?' And he said: 'Jacob.'	וַיֹּאמֶר לִיָּה מִן שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב׃	וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַה־שְּׁמֶךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב׃
29	And he said: 'Thy name shall be called no more Jacob, but Israel; for thou hast striven with God and with men, and hast prevailed.'	וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר עוֹד שְׁמֶךָ אֵלֶיָּהּ יִשְׂרָאֵל אַרְי רַב אֶת־קָדָם יְיָ וְעַם גּוֹבְרָא וַיִּכְלֹתָ׃	וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יִתְאַמֵּר עוֹד שְׁמֶךָ כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל כִּי־שָׁרִיתָ עִם־אֱלֹהִים וְעִם־אֲנָשִׁים וַתִּוָּכַל׃
30	And Jacob asked him, and said: 'Tell me, I pray thee, thy name.' And he said: 'Wherefore is it that thou dost ask after my name?' And he blessed him there.	וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר חוּ כְּשֵׁן שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לְמָא דְּנָן אֶת־שְׁמִי לְשָׁמִי וּבְרִיךְ יִתִּיָּה תַּמָּן׃	וַיִּשְׁאַל יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִגִּידָה־נָּא שְׁמֶךָ וַיֹּאמֶר לְמָה זֶה תִּשְׁאַל לְשָׁמִי וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ שָׁם׃

מאחיו, שמה תחזירנו למוטב, ונפלה ציד שכם (צ"ר עת, ג): יבק. שם הנהר: (24) את אשר לו. הבהמה והמטלטלים, עשה עמו כגשר, נוטל מכאן ומניח כאן: (25) ויותר יעקב. שכם פכים קטנים וחזר עליהם (חולין זא). ויאבק איש. מנחם פירש ויתעפר איש, מלשון אבק, שהיו מעלים עפר ברגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון ויתקשר, ולשון ארמי הוא, בשר דאציקו ציה, ואצק ליה מייצק לשון עניצה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו, שחוצקו ואוצקו בזרועותיו, ופירשו רז"ל שהוא שרו של עשו (צ"ר עז, ג): (26) ויגע בכף ירכו. קולית הירך המקוע בקילצוסת קרוי כף, על שם שהצטר שעליה כמין כף של קדירה: ותקע. נתקע מקע ממקום חצרתה, ודומה לו פון תקע נפשי ממך (ירמיה ו, ח), לשון הסרה, ובמשנה לקעקע ציאתן, לשרש שרשיהן: (27) כי עלה השחר. וזריך אני לומר שירה ציוס (צ"ר עת, א. חולין זא): ברכתני. הודה לי על הזכרות שזכרני אצי, שעשו מערער עליהן. (וכאן קשה לרש"י תזכרני היה לו לומר, אלא הודה וכו'. וכן איחא צהדיא צוהר פרשת תזריע עמוד מ"ה וד"ק): (29) לא יעקב. לא יאמר עוד שהזכרות צאו לך בעקבה ורמיה, כי אם צשררה וגלוי פנים, וסופך שהקצ"ה נגלה עליך צבית אל ומחליף שמך, ושם הוא מזכרך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב וַיִּשָּׂר אֶל מַלְאָךְ וַיִּכַּל בְּכֵה וַיִּסְמְנָן לוֹ (הושע יב, ה). צכה המלאך ויתחנן לו, ומה נתחנן לו, צית אל ימלאנו וְשָׁם יִדְבַּר עִמָּנוּ, המתן לי עד שידבר עמנו שם, ולא רצה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו ויצרך אותו שם, שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה: ועם אנשים. עשו ולבן: ותוכל. להם: (30) למה זה תשאל. אין לנו שם קצוע, משתנין שמותינו (צ"ר עת, ה), (הכל) לפי מלות עבודת השליחות שאנו משתלחים:

שלישי

31 And Jacob called the name of the place Peniel: 'for I have seen God face to face, and my life is preserved.'

וַיִּקְרָא יַעֲקֹב שֵׁם הַמָּקוֹם פְּנִיאל
כִּי־רָאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל־
פָּנִים וַחַנּוּצָל נַפְשִׁי:

32 And the sun rose upon him as he passed over Peniel, and he limped upon his thigh.

וַיִּזְרַח־לּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר
אֶת־פְּנִיאל וְהוּא צָלַע עַל־
יָרְכוֹ:

33 Therefore the children of Israel eat not the sinew of the thigh-vein which is upon the hollow of the thigh, unto this day; because he touched the hollow of Jacob's thigh, even in the sinew of the thigh-vein.

עַל־כֵּן לֹא־יֹאכְלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל־כֶּף
הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע
בְּכַף־יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׁה:

XXXIII

And Jacob lifted up his eyes and looked, and, behold, Esau came, and with him four hundred men. And he divided the children unto Leah, and unto Rachel, and unto the two handmaids.

וַיִּשָּׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה
עֹשׂוֹ בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
וַיַּחֲצֵן אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֵאָה
וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשֹּׁפְחוֹת:

XXXIII

2 And he put the handmaids and their children foremost, and Leah and her children after, and Rachel and Joseph hindmost.

וַיִּשֶׂם אֶת־הַשֹּׁפְחוֹת וְאֶת־
יְלִדֵיהֶן רִאשֹׁנָה וְאֶת־לֵאָה
וְיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת־רָחֵל
וְאֶת־יוֹסֵף אַחֲרָנִים:

3 And he himself passed over before them, and bowed himself to the ground seven times, until he came near to his brother.

וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחוּ
אֶרְצָה שִׁבַּע פְּעָמִים עַד־גִּישָׁתוֹ
עַד־אָחִיו:

4 And Esau ran to meet him, and embraced him, and fell on his neck, and kissed him; and they wept.

וַיָּרֻץ עֹשׂוֹ לִקְרָאתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ
וַיִּפֹּל עַל־צוּרָתוֹ וַיִּשָּׁקֵהוּ וַיִּבְכוּ:

(32) ויזרח לוֹ השמש. לשון בני אדם הוא, כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר, זהו פשוט. ומדרש אגדה ויזרח לו, לזרכו, לרפאות את זלעזו, כמה דתימא שמש זקקה ומרפא זקנפיה (מלאכי ג, כ), ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע, מיהרה לזרוח בשבילו: והוא צלע. היה זולע כשזרחה השמש:

(33) גיד הנשה. ולמה נקרא שמו גיד הנשה, לפי שגשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן נשקה גבורתם (ירמיה נא, ל), וכן פי גשני אללהים את כל עמלי (זראשית מא, נא):

(2) ואת לאה וילדיה אחרונים. אחרון אחרון חציב:

(3) עבר לפניהם. אמר, אם יצא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה:

(4) ויחבקו. נתמלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל השתחוואות הללו: וישקוהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בדרייתא דספרי (ספרי דהעלותך טז), יש שדרשו נקודה זו, לומר שלא נשקו בכל לבו (ז"ר עה, ט). אמר רבי שמעון בן יוחאי, הלכה היא, בידוע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה, ונשקו בכל לבו (ז"ר שם):

<p>And he lifted up his eyes, and saw the women and the children; and said: 'Who are these with thee?' And he said: 'The children whom God hath graciously given thy servant.'</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חָנַן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:</p>	<p>וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנָּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חָנַן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:</p>
<p>Then the handmaids came near, they and their children, and they bowed down.</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ הַשֹּׁפְכוֹת הַנָּה וּבְנֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>	<p>וַתִּגְשׁוּ הַשֹּׁפְכוֹת הַנָּה וּבְנֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>And Leah also and her children came near, and bowed down; and after came Joseph near and Rachel, and they bowed down.</p>	<p>וַתִּגְשׁ גַּם-לֵאָה וּבְנֵיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחֵר נֹגֵשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>	<p>וַתִּגְשׁ גַּם-לֵאָה וּבְנֵיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחֵר נֹגֵשׁ יוֹסֵף וְרָחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:</p>
<p>And he said: 'What meanest thou by all this camp which I met?' And he said: 'To find favour in the sight of my lord.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּאתִי בְעֵינֵי אֲדֹנָי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמַצֵּאתִי בְעֵינֵי אֲדֹנָי:</p>
<p>And Esau said: 'I have enough; my brother, let that which thou hast be thine.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֲשׂו יְשׁוּ אֵת לִי סָגִי אֲחִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר עֲשׂו יְשׁוּ אֵת לִי סָגִי אֲחִי לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ:</p>
<p>And Jacob said: 'Nay, I pray thee, if now I have found favour in thy sight, then receive my present at my hand; forasmuch as I have seen thy face, as one seeth the face of God, and thou wast pleased with me.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב בְּכַעַס אִם כֶּעַן אֲשַׁכַּחֲתִי רַחֲמִין בְּעֵינֶךָ וְתִקַּבֵּל תְּקֻרֹבָתִי מִן יָדִי אָרִי עַל כֵּן חֲזַנְתָּנִי לְאַפְּךָ כִּחְיוֹ אֲפִי רַבְרַבָּא וְאַתְרַעִית לִי:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל-נָא אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וּלְקַחְתָּ מִנְחָתִי מִיָּדִי כִּי עַל-כֵּן רָאִיתִי פָנֶיךָ כְּרֹאֵת פָּנֵי אֱלֹהִים וַתִּרְצָנִי:</p>
<p>Take, I pray thee, my gift that is brought to thee; because God hath dealt graciously with me, and because I have enough.' And he urged him, and he took it.</p>	<p>קַח-נָא אֶת-בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי-חָנַנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ-לִי כָל וַיַּפְצֵר-בּוֹ וַיִּקַּח:</p>	<p>קַח-נָא אֶת-בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ כִּי-חָנַנִי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ-לִי כָל וַיַּפְצֵר-בּוֹ וַיִּקַּח:</p>

- (5) מי אלה לך. מי אלה להיות שלך.
(7) נגש יוסף ורחל. זכנן האמהות נגשות לפני הבנים, אזל זרחל, יוסף נגש לפניה, אמר, אחי יפת תואר, שמא יתלה זה עיניו אותו רשע, אעמוד כנגדה ואעכזבו מלהסתכל זה, מכאן וזה יוסף זכר עליו עין:
(8) מי לך כל המחנה. מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך, כלומר למה הוא לך. ופשוטו של מקרא על מוליכי המנחה. ומדרשו, כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו, ואומרים להם, של מי אתם, והם אומרים להם של עשו, והן אומרים הכו הכו, ואלו אומרים הניחו, בנו של יצחק הוא, ולא היו משגיחים עליו, בן בנו של אברהם הוא, ולא היו משגיחים עליו, אחיו של יעקב הוא, אומרים להם אם כן משלנו אתם:
(9) יהי לך אשר לך. כאן הודה לו על הזכרות (צ"ר עמ, יא).
(10) אל נא. אל נא תאמר לי כן: אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו'. כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי, על אשר ראיתי פניך, והן חשובין לי כראיית פני המלאך, שראיתי שר שלך ועוד, על שנמרצית לי למחול על סורחני. ולמה הזכיר לו ראיית המלאך, כדי שיתירא הימנו, ויאמר, ראה מלאכים וניול, איני יכול לו מעתה: ותרצני. נחפייסת לי. וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס, אפי' נאמר "צ"ל", וכן פי לא לרצון? והיה לקם (ויקרא כב, כ), הקרצנות צאות לפי' ולרצות, וכן שפתי צדיק ידעון רצון (משלי י, לב), יודעים לפי' ולרצות:

- 12 And he said: 'Let us take our journey, and let us go, and I will go before thee.' וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנֵלְכָה וְאֵלְכָה וְנִגְדָה: נֵאמַר נָטוּל וְנִהְיָ וְנֵאֱהָד לְקִבְלָהּ:
- 13 And he said unto him: 'My lord knoweth that the children are tender, and that the flocks and herds giving suck are a care to me; and if they overdrive them one day, all the flocks will die.' וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדֹנִי יָדַע כִּי-חֵילָדִים רַפִּים וְהִצָּאָן וְהִבָּקֶר עֲלֹת עָלַי וּדְפָקוֹם יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כָל-הַצֹּאן: נֵאמַר לִיה רַבּוּנִי יָדַע אֲרִי וְנִקְיָא רַפִּיכִין וְעִנָּא וְחֹרִי מִיִּנְקָתָא עָלֵי אִם אֲדַחֲקִנּוּן יוֹמָא חַד וַיִּמּוּתוּן כָּל עִנָּא:
- 14 Let my lord, I pray thee, pass over before his servant; and I will journey on gently, according to the pace of the cattle that are before me and according to the pace of the children, until I come unto my lord unto Seir.' וַיֵּעָבֶר נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עַבְדִּי וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאַפִּי וְלִדְגֹל הַמִּלְאָכָה אֲשֶׁר-לִפְנֵי וְלִדְגֹל הַיִּלְדִּים עַד אֲשֶׁר-אָבָא אֶל-אֲדֹנִי שְׁעִירָה: וַיַּעֲבֵר כֶּעַן רַבּוּנִי קָדָם עַבְדִּיהָ וְאִנָּא אֲדַבֵּר בְּנִיחַ לְרִגְלִי עַבְדִּיתָא דְקָדְמִי וְלִרְגֹל וְנִקְיָא עַד דְּאִיתִי לְלוֹת רַבּוּנִי לְשְׁעִיר:
- 15 And Esau said: 'Let me now leave with thee some of the folk that are with me.' And he said: 'What needeth it? let me find favour in the sight of my lord.' וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֶצִּיגְהָנָא עִמָּךְ מִן-הָעָם אֲשֶׁר אִתִּי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנִי: נֵאמַר עֲשׂו אֲשָׁבּוּק כֶּעַן עִמָּךְ מִן עַמָּא דְעִמִּי וְנֵאמַר לָמָּה דָּנָן אֲשָׁכַח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנִי:
- 16 So Esau returned that day on his way unto Seir. וַיָּשֻׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂו לְדֶרֶכּוֹ וַיֵּשֶׁב בְּיוֹם הַהוּא עֲשׂו לְדֶרֶכּוֹ: וְחָבַּ בְּיוֹמָא הַהוּא עֲשׂו לְאוֹרְחִיהָ לְסְעִיר:

(11) ברכתי. מנחתי, מנחה זו הצאה על ראיית פנים, ולפרקים אינה צאה חלה לשאילת שלום, וכל צרכה שהיא לראיית פנים, כגון וַיִּצְרֶךְ יַעֲקֹב אֶת שְׂרָעָה. עֲשׂו אִתִּי צָרְכָּה (מלכים ב' יח, לא), דסנחריב, וכן לְשָׁאֵל לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְצָרְכּוֹ (שמואל ב' י, י), דתועי מלך חמת, כולם לשון ברכת שלום הן, שקורין בלע"ז שלודא"ר, אף זו ברכתי, מו"ן שלו"ד: אשר הובאת לך. לא טרחת זה, ואני יגעתי להגיעה עד שצאה לידך (צ"ר עה, יז): חנני. נו"ן ראשונה מודגשת, לפי שהיא משמשת במקום שמי נוני"ן, שהיה לו לומר חנני, שאין חנן בלא שני נוני"ן, והשלישית לשימוש, כמו עשני, וצדני: יש לי כל. כל ספוקי, ועשו דצר בלשון גאווה, יש לי רב, יותר ויותר מכדי צרכי:

(12) נסעה. כמו שְׂמָעָה, סְלָכָה, שהוא כמו שמע, סלח, אף כאן נסעה כמו נסע, והנו"ן יסוד צמיצה, ותרגום של אונקלוס טול (נ"א נטל) ונהך, עשו אמר ליעקב נסע מכאן ונלך: ואלכה לנגדך. צוה לך, טובה זו אעשה לך, שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך, וזהו לנגדך, צוה לך:

(13) עלות עלי. האן והצקר שהן עלות, מוטלות עלי לנהלן לאט. עלות. מגדלות עולליהן, לשון עולל ויונק (איכה ב, יא), עול ימים (ישעיה סה, כ), שְׂפִי פָרוֹת עֲלוֹת (שמואל א' ו, י), ובלע"ז אנפטי"ש: ודפקום יום אחד. (ואם ידפקום יום אחד) ליגעם בדרך צמרורה, ומחו כל האנן: ודפקום. כמו קול דודי דופק (שיר השירים ה, ז), נוקש צלח:

(14) יעבר נא אדני. אל תאריך ימי הליכתך, עזור כפי דרכך, ואף אם תתרחק: אתנהלה. אתנהלה, ה"א יתירה, כמו אֶרְכָּה, אשמעה: לאשי. לאט שלי, לשון נחת כמו ההולכים לאט (ישעיה ח, ו), לָאֵט לִי לָעֵר (שמואל ב' יח, ה). לאטי, הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי: לרגל המלאכה. לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת עלי להוליך: ולרגל הילדים. לפי רגליהם שהם יכולים לילך: עד אשר אבא אל אדני שעירה. הרמיז לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת חלה עד סוכות, ואמר עד אשר אבוא אל אדוני שעירה, אמר, אם דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד צואי אללו, והוא לא הלך, ואימתו ילך, בימי המשח (צ"ר עה, יד), שנאמר וְעָלוּ מִזֵּמִּים צָהָר לְיוֹן לְשָׁפֹט אֶת הָרָעָה (עובדיה א, כא). ומדרשי אגדה יש לפרשה זו רבים:

(15) ויאמר למח זה. תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה: אמצא חן בעיני אדני. ולא תשלם לי עתה שום גמול:

(16) וישב ביום ההוא עשו לדרכו. עשו לצדו, וד' מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאללו אחד אחד (צ"ר עה, טו), והיכן

17	And Jacob journeyed to Succoth, and built him a house, and made booths for his cattle. Therefore the name of the place is called Succoth.	וַיַּעֲקֹב נָטַל לְסֹכּוֹת וּבָנָא לֵיהּ בֵּיתָא וְלִבְעִירֵיהּ עֲבָד מִטְלָן עַל כֵּן קָרָא שְׁמִיהּ דְּאֶתְרָא סֹכּוֹת:	וַיַּעֲקֹב נָסַע סִפְתָּהּ וַיֵּבֶן לּוֹ בַּיִת וַלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סֹפֶת עַל-כֵּן קָרָא שֵׁם-הַמָּקוֹם סֹכּוֹת: (ס)	17
18	And Jacob came in peace to the city of Shechem, which is in the land of Canaan, when he came from Paddan-aram; and encamped before the city.	וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בָּבֹאוֹ מִפָּדָן אֲרָם וַיַּחֲנוּ אֶת-פְּנֵי הָעִיר: וַאֲתָא יַעֲקֹב שְׁלִים לְקָרְתָּא דְשְׁכֶם דְּבִאֲרָעָא דְכְנַעַן בְּמִיתוּהֵי מִפָּדָן אֲרָם וַשָּׂא לְקַבִּיל קָרְתָּא:	וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בָּבֹאוֹ מִפָּדָן אֲרָם וַיַּחֲנוּ אֶת-פְּנֵי הָעִיר:	לא
19	And he bought the parcel of ground, where he had spread his tent, at the hand of the children of Hamor, Shechem's father, for a hundred pieces of money.	וַיִּזְכֹּן יֵת אַחֲסַנַת חֲקֵלָא דְפָרְסִיָּה תַמָּן לְמִשְׁכְּנֵיהּ מִיַּד בְּנֵי חָמוֹר אֲבוּהֵי דְשְׁכֶם בְּמָאָה חוֹרְפָן:	וַיִּקֶּן אֶת-חֲלָקֶת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֱהֱלֹו מִיַּד בְּנֵי-חָמוֹר אֲבֵי שְׁכֶם בְּמָאָה קְשִׁיטָה:	19
20	And he erected there an altar, and called it El-elohe-Israel.	וַיִּצְבֹּא שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס) וַאֲקִים תַּמָּן מִדְּבַח וּפִלַח עֲלוּהֵי קָדָם אֵל אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל:	וַיִּצְבֹּא שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא-לּוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)	20
XXXIV	And Dinah the daughter of Leah, whom she had borne unto Jacob, went out to see the daughters of the land.	וַתֵּצֵא דִינָה בִת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לִיעֲקֹב לְרֹאוֹת בְּבָנוֹת הָאֶרֶץ: וַנִּפְקַת דִּינָה בִת לֵאָה דִּילִידַת לִיעֲקֹב לְמַחְזֵי בְּבִנַת אֲרָעָא:	וַתֵּצֵא דִינָה בִת-לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לִיעֲקֹב לְרֹאוֹת בְּבָנוֹת הָאֶרֶץ:	חמישי
2	And Shechem the son of Hamor the Hivite, the prince of the land, saw her; and he took her, and lay with her, and humbled her.	וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן-חָמוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶהָ: וַחֲזָא יֵתָּה שְׁכֶם בֶּר חָמוֹר חֲוָאָה רַבָּא דְאֲרָעָא וְדָבַר יֵתָּה וַיִּשְׁכַּב יֵתָּה וַעֲנֶהָ:	וַיֵּרָא אֹתָהּ שְׁכֶם בֶּן-חָמוֹר הַחִוִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶהָ:	2

פרע להם הקצ"ה בימי דוד, שנאמר כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכצו על הגמלים (שמואל-א, ל, יז):
 (17) ויבן לו בית. שהם שם י"ח חדש, קיץ וחורף וקיץ, סכות קיץ, בית חורף, סכות קיץ (מגילה יז):
 (18) שלם. שלם בגופו, שנתרפא מנלעתו, שלם בזממו, שלם חסר כלום מכל אותו דורו, שלם בתורתו (שבת לג:), שלא שכן חלמודו בצית לבן: עיר שכם. כמו לעיר, וכמוהו עד צֹאֲנָה צִית לָקֶס (רות א, יט): בבאו מפדן ארם. כאדם האומר לחצירו, יאל פלוני מצין שיני אריות ואל שלם, אף כאן ויצא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו שזווגו לו בדרך: ויחן את בני העיר. ערש שבת היה, בשאלות דרב אחאי:
 (19) קשיטא. מעה. אמר רבי עקיבא, כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למעה, קשיטה. (ותרגומו חורפן טוים, חריפים בכל מקום, כגון עֲבָר לַסָּחַר):
 (20) ויקרא לו אל אלהי ישראל. לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל, אלא על שם שהיה הקצ"ה עמו והנילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר, מי שהוא אל, הוא הקצ"ה, הוא לאלהים לי, ששמי ישראל, וכן מצינו במשה, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי (שמות יז, טו), לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח, להזכיר שבו של הקדוש ברוך הוא, ה' הוא נסי. ורבותינו דרשו (מגילה יח), שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב אל, ודברי תורה קפטיש: ופִּנְץ סָלַע, מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו של מקרא באחי:
 (1) בת לאה. ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה, שאף היא יצאנית הייתה, שנאמר וַיִּצְאָל לָאָה לְקָרְאָתָּהּ (ב"ר פ, א), (ועליה משלו המשל פִּאֲמָה פִּצְסָה): (ב)
 (2) וישכב אותה. כדרכה: ויענה. שלא כדרכה (יומא עז:):

3 And his soul did cleave unto Dinah the daughter of Jacob, and he loved the damsel, and spoke comfortingly unto the damsel.	וַתִּדְבֶק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר עָלָיָהּ הַנַּעֲרָ:	וַתִּדְבֶק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיֵּאָהֵב אֶת־הַנַּעֲרָ וַיְדַבֵּר עָלָיָהּ הַנַּעֲרָ:
4 And Shechem spoke unto his father Hamor, saying: 'Get me this damsel to wife.'	וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־חִילָהּהָ זֹאת לְאִשָּׁה:	וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־חִילָהּהָ זֹאת לְאִשָּׁה:
5 Now Jacob heard that he had defiled Dinah his daughter; and his sons were with his cattle in the field; and Jacob held his peace until they came.	וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ עִם גִּיתוּחֵי בַחֲקָלָא וַשְּׁתִיק יַעֲקֹב עַד מִיָּתִיהוֹן:	וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְאָה אֶת־דִּינָה בָתּוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה וַהֲחָרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם:
6 And Hamor the father of Shechem went out unto Jacob to speak with him.	וַיֵּצֵא חַמּוֹר אָבִי־שָׁכֵם לִוֵּת יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:	וַיֵּצֵא חַמּוֹר אָבִי־שָׁכֵם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ:
7 And the sons of Jacob came in from the field when they heard it; and the men were grieved, and they were very wroth, because he had wrought a vile deed in Israel in lying with Jacob's daughter; which thing ought not to be done.	וּבָנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשָׁמְעָם וַיִּתְעַצְּבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בִּתּוֹ יַעֲקֹב וְכֵן לֹא כָשֶׁר דִּיתָעֲבִיד:	וּבָנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ מִן־הַשָּׂדֶה כְּשָׁמְעָם וַיִּתְעַצְּבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי־נִבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּב אֶת־בִּתּוֹ יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה:
8 And Hamor spoke with them, saying 'The soul of my son Shechem longeth for your daughter. I pray you give her unto him to wife.	וּמִלִּיל חַמּוֹר עֲמָהוֹן לְמִימַר שָׁכֵם בְּרִי אֶתְרַעֲיָאת נַפְשִׁיהָ בְּבִרְתֻכּוֹן הָבּוּ כֶּעַן יִתֶּה לִּיהָ לְאִתּוֹ:	וַיְדַבֵּר חַמּוֹר אִתָּם לֵאמֹר שָׁכֵם בְּנִי חָשָׁקָה נַפְשׁוֹ בְּבִתְכֶם תִּנּוּ נָא אֶתָּה לִּי לְאִשָּׁה:
9 And make ye marriages with us; give your daughters unto us, and take our daughters unto you.	וַהֲתַחַתְנוּ אִתָּנוּ בְּנִתֵיכֶם תַּחְנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֵיתֵנוּ תִקְחוּ לָכֶם:	וַהֲתַחַתְנוּ אִתָּנוּ בְּנִתֵיכֶם תַּחְנוּ־לָנוּ וְאֶת־בְּנֵיתֵנוּ תִקְחוּ לָכֶם:
10 And ye shall dwell with us; and the land shall be before you; dwell and trade ye therein, and get you possessions therein.'	וַעֲמָנָא תַחְבוּן וְאַרְעָא תִהִי קְדָמִיכּוֹן תִּיבּוּ וַעֲבִידוּ בֵּה סְחוּרְתָא וְאַחְסִינוּ בֵּה:	וְאִתָּנוּ תִשְׁבוּ וְהָאָרֶץ תִּהְיֶה לְפָנֵיכֶם שְׁבּוּ וְסָחֲרוּ וְהָאֲחֻזּוֹ בֵּה:
11 And Shechem said unto her father and unto her brethren: 'Let me find favour in your eyes, and what ye shall say unto me I will give.	וַיֹּאמֶר שָׁכֵם לְאִבּוֹהָא וּלְאֶחָהָא אִחֵיהָ אֲמַצְאִיחֵן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֶתֵּן:	וַיֹּאמֶר שָׁכֵם אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אִחֵיהָ אֲמַצְאִיחֵן בְּעֵינֵיכֶם וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֶתֵּן:

(3) על לב הנערה. דברים המתיישבים על הלכ, ראי אצריך בחלקת שדה קטנה כמה ממון צזז, אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדומיה:

(7) וכן לא יעשה. לענות את הצחלות, שהאומות גדרו ענמן מן העריות על ידי המבול (צ"פ, ו):

(8) חשקה. חפזה:

12 Ask me never so much dowry and gift, and I will give according as ye shall say unto me; but give me the damsel to wife.'	הָרְבוּ עָלַי מֵאֲדָּ מִהָרָ וּמִתֵּן וְאֶתְנָה כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתָנוּ לִי אֶת־הַנַּעֲרָ לְאִשָּׁה:	12 הָרְבוּ עָלַי מֵאֲדָּ מִהָרָ וּמִתֵּן וְאֶתְנָה כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתָנוּ לִי אֶת־הַנַּעֲרָ לְאִשָּׁה:
13 And the sons of Jacob answered Shechem and Hamor his father with guile, and spoke, because he had defiled Dinah their sister,	וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שָׁכֶם וְאֶת־ חָמוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֲחֹתָם:	13 וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שָׁכֶם וְאֶת־ חָמוֹר אָבִיו בְּמַרְמָה וַיִּדְבְּרוּ אֲשֶׁר טָמְא אֶת דִּינָה אֲחֹתָם:
14 and said unto them: 'We cannot do this thing, to give our sister to one that is uncircumcised; for that were a reproach unto us.	וַיֹּאמְרוּ לָהֶן לֹא נִפְּוֹל לְמַעַבְד פְּתִימָא הָדִין לְמִתֵּן יֵת אֲחֹתָנָא לְגִבֵּר דְּלִיָּה עֲרְלָא אֲרִי חֲסָדָא הִיא לָנָא:	14 וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם לֹא נִפְּוֹל לְעִשְׂוֹת הַדְּבָר הַזֶּה לְתַת אֶת־אֲחֹתָנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר־לוֹ עֲרְלָה כִּי־חֲרָפָה הוּא לָנוּ:
15 Only on this condition will we consent unto you: if ye will be as we are, that every male of you be circumcised;	אִם בְּרָם בְּדָא נְטָפֶס לְכוּן אִם תַּחֲוֹן כּוֹתְנָא לְמִגְזֵר לְכוּן כָּל דִּכּוּרָא:	15 אִם־בְּזֹאת נֹאֹת לָכֶם אִם תַּחֲוֹ כְּמִנּוּ לְהִמָּל לָכֶם כָּל־זָכָר:
16 then will we give our daughters unto you, and we will take your daughters to us, and we will dwell with you, and we will become one people.	וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנִיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־ בְּנִיתֵיכֶם נִקְחָ־לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד:	16 וְנִתְּנוּ אֶת־בְּנִיתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־ בְּנִיתֵיכֶם נִקְחָ־לָנוּ וְיִשְׁבְּנוּ אִתְּכֶם וְהָיִינוּ לְעַם אֶחָד:
17 But if ye will not hearken unto us, to be circumcised; then will we take our daughter, and we will be gone.'	וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן מִנָּנָא לְמִגְזֵר וְנִדְבַר יֵת בְּרַתָּנָא וְנִיזִיל:	17 וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ אֲלֵינוּ לְהִמָּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת־בְּרַתָּנוּ וְהָלַכְנוּ:
18 And their words pleased Hamor, and Shechem Hamor's son.	וַיִּשְׂבְּרוּ פְתִימָהוֹן בְּעֵינֵי חָמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֶם בֶּן־חָמוֹר:	18 וַיִּשְׂבְּרוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חָמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֶם בֶּן־חָמוֹר:
19 And the young man deferred not to do the thing, because he had delight in Jacob's daughter. And he was honoured above all the house of his father.	וְלֹא אַחֲרָ הִנְעֵר לְעִשְׂוֹת הַדְּבָר כִּי חָפֵץ בְּבִת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:	19 וְלֹא־אַחֲרָ הִנְעֵר לְעִשְׂוֹת הַדְּבָר כִּי חָפֵץ בְּבִת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו:

(12) מִהָרָ. כְּמוֹצָה (שם ז):

(13) בְּמַרְמָה. חֲכִמָּה: אֲשֶׁר טָמְא. הַכְּמוֹצָה אֹמֵר שֶׁלֹּא הִיטָה רְמִיָּה, שֶׁהִרְטָמָה אֶת דִּינָה אֲחוֹתָם (ז"ר פ, ח):

(14) חֲרָפָה הוּא. שְׂמֵן פְּסוּל הוּא אֲלֵלָנוּ, הַבָּא לְחַרֵּץ חֲזָרוֹ הוּא אֹמֵר לוֹ, עֲרַל אַחֶה, אוֹ בֶן עֲרַל. חֲרָפָה בְּכָל מָקוֹם, גְּדוּף:

(15) נֹאֹת לָכֶם. נִתְּנָה לָכֶם, לְשׁוֹן וַיִּלְאֹתוּ הַפְּהָגִים (מַלְכִּים־ז יז, ט) (צִיְהוּדָע): לְהִמָּוֹל. לְהִיטָה נִמּוּל, אִינוּ לְשׁוֹן

לְפַעוּל, אֲלֵא לְשׁוֹן לְהַפְעוּל:

(16) וְנִתְּנוּ. נוֹרָן שְׂנִיָּה מוֹדַגְשָׁת, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמָקוֹם שְׁתֵּי נוֹיִ"ן, וְנִתְּנוּ: וְאֵת בְּנִיתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ. אֲתָה מוֹלָא בְּתוּלָא שֶׁאִמֵּר חָמוֹר לִיעָקֹב וּבְתוּשׁוֹתָ בְּנֵי יַעֲקֹב לְחָמוֹר, שֶׁתְּלוּ הַחֲשִׁיבוֹת בְּבְנֵי יַעֲקֹב, לִיקָח בְּנוֹת שָׁכֶם אֶת שִׁיבְחָרוֹ לָהֶם, וּבְנוֹתֵיהֶם יִתְּנוּ לָהֶם לְפִי דַעַתָּה, דְּכַתִּיב וְנִתְּנוּ אֶת בְּנוֹתֵינוּ, לְפִי דַעַתָּה, וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ, כְּכָל אֲשֶׁר נִחְפֹּץ, וְכַשְׁדָּבָרוֹ חָמוֹר וְשָׁכֶם בְּנוֹ אֵל יוֹשֵׁב עִירָם, הַפְּכוּ הַדְּבָרִים, אֶת בְּנוֹתָם נִקְחָ לָנוּ לְנָשִׁים, וְאֵת בְּנוֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם, כְּדִי לְרַצּוֹת שִׁיאוֹתוֹ לְהוֹמֵל:

20 And Hamor and Shechem his son came unto the gate of their city, and spoke with the men of their city, saying:

וַיָּבֹא חָמוֹר וּשְׁכֶם בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר:

21 'These men are peaceable with us; therefore let them dwell in the land, and trade therein; for, behold, the land is large enough for them; let us take their daughters to us for wives, and let us give them our daughters.

גּוֹבְרִיָּא הָאֵלֶּין שְׁלָם אַנְוִן עֲמָנָא וַיִּתְּבוּן בְּאַרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בָּהּ סְחֹרְתָא וְאַרְעָא הָא פְּתִיּוֹת יָדִין קְדָמֶיהוֹן יֵת בְּנֵתָהוֹן נֹסֵב לָנָא לְנָשִׁין וַיֵּת בְּנֵתָנָא נָתִין לָהֶוֹן:

21 הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיֵּשְׁבוּ בָאָרֶץ וַיִּסְחָרוּ אִתָּהּ וְהָאָרֶץ הַנֵּה רַחֲבַת־יָדַיִם לִפְנֵיהֶם אֶת־בָּנֵתָם נִקְח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בָּנֵתֵינוּ נָתַן לָהֶם:

22 Only on this condition will the men consent unto us to dwell with us, to become one people, if every male among us be circumcised, as they are circumcised.

בְּרָם בְּדָא יִשְׁפְּסוּן לָנָא גּוֹבְרִיָּא לְמַתֵּב עֲמָנָא לְמַהֲוִי לְעָמָא חַד בְּמִגְזֵר לָנָא כָּל דְּכוּרָא כְּמָא דְאַנְוִן גְּזָרִין:

22 אֲדָֽבְזָאֵת יָאֲתוּ לָנוּ הָאֲנָשִׁים לְשֹׁבֵת אֲתָנוּ לִהְיוֹת לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ כָּל־זָכָר כְּאִשְׁרֵי הֵם נִמְלִים:

23 Shall not their cattle and their substance and all their beasts be ours? only let us consent unto them, and they will dwell with us.'

וַיִּתִּיהוּן וּקְנִינָהוֹן וְכָל בְּעִירָהוֹן הָלָא דִּילָנָא אַנְוִן בְּרָם נְטַפֵּס לָהֶוֹן וַיִּתְּבוּן עֲמָנָא:

23 מִקְנֵהֶם וּקְנִינָם וְכָל־בְּהֶמְתָּם הָלֹא לָנוּ הֵם אֲדָ נֹאוֹתָהּ לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ:

24 And unto Hamor and unto Shechem his son hearkened all that went out of the gate of his city; and every male was circumcised, all that went out of the gate of his city.

וּקְבִילוּ מִן חָמוֹר וּמִן שְׁכֶם בְּרִיָּה כָּל נָפְקֵי תִרְעָה קְרִתִּיָּה וּגְזָרוּ כָּל דְּכוּרָא כָּל נָפְקֵי תִרְעָה קְרִתִּיָּה:

24 וַיִּשְׁמָעוּ אֶל־חָמוֹר וְאֶל־שְׁכֶם בְּנוֹ כָּל־יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלְאוּ כָּל־זָכָר כָּל־יֹצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ:

25 And it came to pass on the third day, when they were in pain, that two of the sons of Jacob, Simeon and Levi, Dinah's brethren, took each man his sword, and came upon the city unawares, and slew all the males.

וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה כַּד תְּקִיפוּ עֲלֵיהוֹן כִּיבִיחוֹן וְנָסִיבוּ תַרְוִין בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אַחֵי דִּינָה גְּבַר חֲרָבִיָּה וַעֲאֵלוּ עַל קְרִתָּא דִּיתְבָּא לְרוּחְצָן וּקְטְלוּ כָּל דְּכוּרָא:

25 וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם כְּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אַחֵי דִּינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בַּטַּח וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר:

26 And they slew Hamor and Shechem his son with the edge of the sword, and took Dinah out of Shechem's house, and went forth. .

וַיַּתְּחוּ חָמוֹר וַיַּתְּחוּ וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצְאוּ:

26 וְאֶת־חָמוֹר וְאֶת־שְׁכֶם בְּנוֹ הָרָגוּ לְפִי־חֲרָב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שְׁכֶם וַיֵּצְאוּ:

(21) שלמים. צטלוס וצלז שלם: והארץ הנה רחבת ידים. כאדם שידו רחבה וותרנית, כלומר, אל תפסידו כלום, פרקמטיא הרצה צאה לכאן ואין לה קונים:

(22) בהמול. צהיות נמול:

(23) אך נאותה להם. לדבר זה, ועל ידי כן ישצו אתנו:

(25) שני בני יעקב. צניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם צניו, שלא נטלו עצה הימנו (צ"ר פ, י): אחי דינה. לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה: בטח. שהיו כואצים. ומדרש אגדה, צטוחים היו על כחו של זקן (שם):

27 The sons of Jacob came upon the slain, and spoiled the city, because they had defiled their sister.	בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיַּבְּזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֹחֹתָם: בְּנֵי יַעֲקֹב קָטְלִיאוּ וּבְזוּ קִרְתָּא דְסִיאִבוּ אַחְתָּהוֹן:	27 בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיַּבְּזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֹחֹתָם:
28 They took their flocks and their herds and their asses, and that which was in the city and that which was in the field;	וְאֶת־צֹאֲנֵם וְאֶת־בָּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר־בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: יֵת עֲנָהוֹן וְיֵת תּוֹרִיהוֹן וְיֵת חֲמֹרִיהוֹן וְיֵת דְּבָקֶרְתָּא וְיֵת דְּבַחְקָלָא בְּזוּ:	28 אֶת־צֹאֲנֵם וְאֶת־בָּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת אֲשֶׁר־בָּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:
29 and all their wealth, and all their little ones and their wives, took they captive and spoiled, even all that was in the house.	וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיַּבְּזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת: וְיֵת כָּל נְכִסְיָהוֹן וְיֵת כָּל טַפְלָהוֹן וְיֵת נְשֵׁיהוֹן שָׁבוּ וּבְזוּ וְיֵת כָּל דְּבִיתָא:	29 וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיַּבְּזוּ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת:
30 And Jacob said to Simeon and Levi: 'Ye have troubled me, to make me odious unto the inhabitants of the land, even unto the Canaanites and the Perizzites; and, I being few in number, they will gather themselves together against me and smite me; and I shall be destroyed, I and my house.'	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שִׁמְעוֹן וְאֶל־לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְּיָשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֵנִי וּבַפְּרוֹזִי וְאֲנִי מְתִי מִסָּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמְדִתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְשִׁמְעוֹן וּלְלֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְמַתָּן דְּבָבוּ בֵּין וּבֵין יְחִיב אֶרְעָא בְּכַנְעֵנָא וּבַפְּרוֹזָא וְאֲנָא עִם דְּמִנִּין וַיַּתְּכִנְשׁוּן עָלַי וַיִּמְחֻנְנִי וְאֶשְׁתִּיצִי אֲנָא וְאִנְשׁ בֵּיתִי:	30 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שִׁמְעוֹן וְאֶל־לֵוִי עֲכָרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בְּיָשֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעֵנִי וּבַפְּרוֹזִי וְאֲנִי מְתִי מִסָּפֶר וְנֶאֱסַפּוּ עָלַי וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמְדִתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
31 And they said: 'Should one deal with our sister as with a harlot?'	וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת־אֹחֹתָנוּ: (פ)	31 וַיֹּאמְרוּ הַכְּזוֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת־אֹחֹתָנוּ: (פ)
XXXV And God said unto Jacob: 'Arise, go up to Beth-el, and dwell there; and make there an altar unto God, who appeared unto thee when thou didst flee from the face of Esau thy brother.'	וַיֹּאמֶר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם סֶק לְבֵית אֵל וְיָחִיב תָּמֹן וַעֲבִיד תָּמֹן מִדְּבַח לֵאלֹהֵי לָךְ בְּמַעֲרָקָךְ מִן קָדָם עֲשׂוּ אַחוּךְ: וַיֹּאמֶר יְיָ לְיַעֲקֹב קוּם סֶק לְבֵית אֵל וְיָחִיב תָּמֹן וַעֲבִיד תָּמֹן מִדְּבַח לֵאלֹהֵי לָךְ בְּמַעֲרָקָךְ מִן קָדָם עֲשׂוּ אַחוּךְ:	XXXV וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשָׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לֵאלֹהֵי הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחֶךָ מִפְּנֵי עֵשָׂו אָחִיךָ:
2 Then Jacob said unto his household, and to all that were with him: 'Put away the strange gods that are among you, and purify yourselves, and change your garments;	וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאִנְשׁ בֵּיתֵהוּ וּלְכָל דְּעַמְוִיהָ אֲעֵדוּ יֵת טַעוֹת עֲמֻיָּא דְּבִינִיכֹן וְאַדְכוּ וְשַׁנּוּ כְּסוּתְכֹן: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאִנְשׁ בֵּיתֵהוּ וּלְכָל דְּעַמְוִיהָ אֲעֵדוּ יֵת טַעוֹת עֲמֻיָּא דְּבִינִיכֹן וְאַדְכוּ וְשַׁנּוּ כְּסוּתְכֹן:	2 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הֲסֵרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכֶר אֲשֶׁר בְּתֻכְכֶם וְהַטְּהָרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם:

- (27) על החללים. לפשט את החללים, וכן תרגם אונקלוס לחללא קטיליא:
 (29) חילים. ממונס, וכן עשה לי את הסיל הָא (דברים ח, יז), וישקאל עשה קִיל (צמדצר כד, יח), וְעָבְזוּ לְאַחֲרִים חִילָם (תהלים מט, יא): שבו. לשון צדיקה, לפיכך טעמו מלרע:
 (30) עברתם. לשון מים עכורים, אין דעמי צלולה עכשיו. ואגדה, צלולה הייתה החצית, ועכרתם אותה, (תנחומא). מסורת היטה ציד כנענים שיפלו ציד בני יעקב, אלא שהיו אומרים עד אשר תפקד וְנִשְׁלַטְתָּ אֶת הָאָרֶץ, לפיכך היו שותקין: מתי מספר. אנשים מועטים:
 (31) הכזונה. הפקר: את אחותנו. ית אחתנא:
 (1) קום עלה. לפי שאחרת צדך (תנחומא וישלח ח), נענשת וצא לך זאת מצדך:
 (2) הנכר. שיש צידכם משלל של שסס: והטהרו. מעזות אלילים: והחליפו שמלחכם. שמה יש צידכם כסות של עזות אלילים:

<p>and let us arise, and go up to 3 Beth-el; and I will make there an altar unto God, who answered me in the day of my distress, and was with me in the way which I went.</p>	<p>וַנִּקְוֶמָה וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְנַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לַאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַכְתִּי:</p>	<p>וַנִּקְוֶמָה וְנַעֲלֶה בֵּית-אֵל וְנַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לַאלֹהֵי הָעֵנָה אֲתִי בְּיוֹם צָרָתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלַכְתִּי:</p>
<p>And they gave unto Jacob all the foreign gods which were in their hand, and the rings which were in their ears; and Jacob hid them under the terebinth which was by Shechem.</p>	<p>וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹתָם וַיִּטֵּן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עַם-שָׁכֵם:</p>	<p>וַיִּתְּנוּ אֶל-יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֱלֹהֵי הַנֹּכַר אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת-הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאָזְנוֹתָם וַיִּטֵּן אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עַם-שָׁכֵם:</p>
<p>And they journeyed; and a terror of God was upon the cities that were round about them, and they did not pursue after the sons of Jacob.</p>	<p>וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֹתֶת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא הִדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:</p>	<p>וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֹתֶת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא הִדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב:</p>
<p>So Jacob came to Luz, which is in the land of Canaan—the same is Beth-el—he and all the people that were with him.</p>	<p>וַיָּבֹא יַעֲקֹב לּוֹזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ:</p>	<p>וַיָּבֹא יַעֲקֹב לּוֹזָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנַעַן הוּא בֵּית-אֵל הוּא וְכָל-הָעָם אֲשֶׁר-עִמּוֹ:</p>
<p>And he built there an altar, and called the place El-beth-el, because there God was revealed unto him, when he fled from the face of his brother.</p>	<p>וַיִּבְנֵא תָמָן מִדְבָּחָא וַיִּקְרָא לְאַתְרָא אֵל בֵּית אֵל אַרִי תָמָן אֲתַגְלִי לֵיהּ בְּמַעֲרָתָהּ מִן קֳדָם אָחִיו:</p>	<p>וַיִּבְנֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית-אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו:</p>
<p>And Deborah Rebekah's nurse died, and she was buried below Beth-el under the oak; and the name of it was called Allon-bacuth.</p>	<p>וַתָּמָת דְּבֹרָה מִיִּנְקַת רִבְקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: (פ)</p>	<p>וַתָּמָת דְּבֹרָה מִיִּנְקַת רִבְקָה וַתִּקָּבֵר מִתַּחַת לְבֵית-אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֵלֹן בְּכוֹת: (פ)</p>

(4) האלה. מין אילן סרק: עם שכם. אלל שכם:

(5) חתת. פחד:

(7) אל בית אל. הקצ"ה צצית אל, גילוי שכינתו צצית אל. יש תיבה חסרה צי"ת המשמשת בראשה, כמו הנה הוא בית מקדש עין עמיאל (שמואל-ב ט, ד), כמו צצית מכיר, צי"ת קצ"ד (בראשית כד, כג), כמו צצית אבידן: נגלו אליו האלהים. במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות כלשון רבים, כמו אֱלֹדִי יוסף, אִסְרָאֵל עמו, ולא נאמר בעלו, וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר כלשון רבים, אלל אחד מכל שאר השמות לא תמצא כלשון רבים:

(8) ותמת דבורה. מה ענין דבורה צצית יעקב, אלל לפי שאמרה רבקה ליעקב וְלִקְחָתִי וְלִקְחָתִי מִשָּׁם, שלחה דבורה אלל לפדן ארס לנאת משם, ומתה בדרך, מדברי רבי משה הדרשן למדתי: מתחת לבית אל. העיר יושבת זהר, ונקברה ברגלי ההר: תחת האלון. בשיפולי מישור, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר, והקבורה מלמטה, ומישור של צית אל היו קורין לו אלון. ואגדה (צ"ר פא, ה), נחזר שם בצל שני, שהוגד לו על אמו שמתה. ואלון כלשון יוני (אלל), [אחר] ולפיכך (ולפי ש) העלימו את יום מותה, שלא יקללו הבריות כרם שיא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה:

9 And God appeared unto Jacob again, when he came from Paddan-aram, and blessed him.	וַיֵּאָמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוּ מִפְּדַן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים יְיָ אֲנִי אֵל שְׂדֵי פוֹשׁ וְסֹגֵי עֵם וְכַנְשֵׁת שִׁבְטִין יְהוֹן מִנְּךָ וּמִלְכִּין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְּמִיא מִנְּךָ וּפְקֹדִין:	לב וַיֵּאָמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בָּבֹאוּ מִפְּדַן אֲרָם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
10 And God said unto him: 'Thy name is Jacob: thy name shall not be called any more Jacob, but Israel shall be thy name'; and He called his name Israel.	וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֹךָ עוֹד יַעֲקֹב אֱלֹהִין אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךָ וַיִּקְרָא יְיָ אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:	10 וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךָ יַעֲקֹב לֹא יִקְרָא שְׁמֹךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךָ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:
11 And God said unto him: 'I am God Almighty. Be fruitful and multiply; a nation and a company of nations shall be of thee, and kings shall come out of thy loins;	וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פוֹשׁ וְסֹגֵי עֵם וְכַנְשֵׁת שִׁבְטִין יְהוֹן מִנְּךָ וּמִלְכִּין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְּמִיא מִנְּךָ וּפְקֹדִין:	11 וַיֹּאמֶר לּוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פוֹשׁ וְסֹגֵי עֵם וְכַנְשֵׁת שִׁבְטִין יְהוֹן מִנְּךָ וּמִלְכִּין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְּמִיא מִנְּךָ וּפְקֹדִין:
12 and the land which I gave unto Abraham and Isaac, to thee I will give it, and to thy seed after thee will I give the land.'	וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶךָ וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶתְּןָהּ הָאָרֶץ:	12 וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וְלִבְנֶךָ וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶתְּןָהּ הָאָרֶץ:
13 And God went up from him in the place where He spoke with him.	וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ:	13 וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ:
14 And Jacob set up a pillar in the place where He spoke with him, a pillar of stone, and he poured out a drink-offering thereon, and poured oil thereon.	וַיִּצֹב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ מִצֵּבַת אֲבָן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:	14 וַיִּצֹב יַעֲקֹב מִצֵּבָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֹתוֹ מִצֵּבַת אֲבָן וַיִּסֹּךְ עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצֹק עָלֶיהָ שֶׁמֶן:
15 And Jacob called the name of the place where God spoke with him, Beth-el.	וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:	15 וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:

(9) עוד. פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשונו: ויברך אותו. ברכת אבליס (ז"ר פא, ה):
 (10) לא יקרא שמך עוד יעקב. לשון אדם הנא במארכ ועקבה, אלא לשון שר ונגיד:
 (11) אני אל שדי. שאני כדאי לזכר, שהברכות שלי: פרה ורבה. על שם שעדיין לא נולד בנימין, ואף על פי שכבר נתעברה ממנו: גוי. בנימין: גוים. מנשה ואפרים (שם פד. ד), שעתידים לנאח מיוסף, והם זמנין השבטים: ומלכים. שאלו ואיש בשם (שם), שהיו משבט בנימין שעדיין לא נולד ופסוק זה דרשו אבנר כשהמליך איש צושת, ואף השבטים דרשוהו וקרב בנימין, דכתיב איש ממנו לא יפן צמו לזנימין לאשה (שופטים כא, א), וחזרו ואמרו, אלמלא היה עולה מן השבטים, לא היה הקצ"ה אומר ליעקב ומלכים מתלציד ילאו: גוי וקהל גוים. שגוים עתידים בניו ליעשות כמנין הגוים, שהם ע' אומות, וכן כל המנהדרין שבעים. דבר אחר, שעתידים בניו להקריב בשעת איסור הצמות, כגוים צימי אליהו (ברש"י ישן):
 (13) במקום אשר דבר אותו. איני יודע, מה מלמדנו:

16	And they journeyed from Beth-el; and there was still some way to come to Ephrath; and Rachel travailed, and she had hard labour.	וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבֶרֶת-הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:	וַיֵּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד כְּבֶרֶת-הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:
17	And it came to pass, when she was in hard labour, that the mid-wife said unto her: 'Fear not; for this also is a son for thee.'	וַיְהִי בְהִקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּלְדָּת אַל-תִּירָאִי כִּי-גַם-זֶה לָךְ בֵּן:	וַיְהִי בְהִקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָּהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמִּלְדָּת אַל-תִּירָאִי כִּי-גַם-זֶה לָךְ בֵּן:
18	And it came to pass, as her soul was in departing—for she died—that she called his name Ben-oni; but his father called him Benjamin.	וַיְהִי בְּמָפֶק נַפְשָׁהּ אֲרִי מוֹתָא וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן-אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לּוֹ בְּנִימִין:	וַיְהִי בְּמָפֶק נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן-אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא לּוֹ בְּנִימִין:
19	And Rachel died, and was buried in the way to Ephrath—the same is Beth-lehem.	וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם:	וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקָּבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם:
20	And Jacob set up a pillar upon her grave; the same is the pillar of Rachel's grave unto this day.	וַיִּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קִבְרֹתָהּ הוּא מַצֵּבַת קִבְרֵת-רָחֵל עַד-הַיּוֹם:	וַיִּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל-קִבְרֹתָהּ הוּא מַצֵּבַת קִבְרֵת-רָחֵל עַד-הַיּוֹם:
21	And Israel journeyed, and spread his tent beyond Migdal-eder.	וַיֵּסֶע יִשְׂרָאֵל וַיִּטּ אָהֳלָהּ מִהַלְאָה לְמִגְדַּל-עֵדֶר:	וַיֵּסֶע יִשְׂרָאֵל וַיִּטּ אָהֳלָהּ מִהַלְאָה לְמִגְדַּל-עֵדֶר:
22	And it came to pass, while Israel dwelt in that land, that Reuben went and lay with Bilhah his father's concubine; and Israel heard of it. Now the sons of Jacob were twelve:	וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֵוָה וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילגֶשֶׁת אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (פ) וַיִּהְיוּ בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנָיִם עָשָׂר:	וַיְהִי בִשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֵוָה וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בִּלְהָה פִּילגֶשֶׁת אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל (פ) וַיִּהְיוּ בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנָיִם עָשָׂר:

(16) כְּבֶרֶת הָאָרֶץ. מִנְחָם פִּירֵשׁ לִשׁוֹן כְּזִיר, רְצוּי מֵהֶלֶךְ רַב. וְאִגְדָּה (צ"ר פַּז, ז), זֹמַן שֶׁהָאָרֶץ חֲלוּלָה וּמוֹנָקֶצֶת כְּכִזְרָה, שֶׁהֵגִיר מִזֹּוֹ, הִסְתִּיּוּ עֵצֶר, וְהִסְרֵב עַדִּיין לֹא צָא. וְאִין זֶה פִּשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁהֵרִי צִנְעָמָן מִזֵּינוֹ, וַיֵּלֶךְ מֵאִתּוֹ קְצֵת אֶרֶץ (מִלְכִּי-צֶה, יט), וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא שֵׁם מִדַּת קִרְקַע, כִּמוֹ מֵהֶלֶךְ פֶּרֶסֶה אִזְּיֹתֵר, כִּמוֹ שֶׁאִתָּה אוֹמֵר צִמְד קָרֶס, קָלָקֶת שָׂדֶה, כִּךְ צִמְהֶלֶךְ אָדָם נוֹתֵן שֵׁם מִדַּת קִרְקַע, כִּמוֹ מֵהֶלֶךְ מִיל, כְּזֶרֶת אֶרֶץ:

(17) כִּי גַם זֶה. נוֹסֵף לָךְ עַל יוֹסֵף. וְרִצְוֵינוּ דְרָשׁוּ, עִם כָּל צִטָּה נולדה תאומה, ועם צִנְעָמָן נולדה תאומה יִתִּירָה:

(18) בֶּן אוֹנִי. צֶן זְעֵרִי: בְּנִימִין. נִרְאֶה צְעִינִי, לִפִּי שֶׁהוּא לִצְדוֹ נולד צֶרֶךְ כִנְעָן, שֶׁהֵיא צִנְגָּד כִּשְׁאָדָם צֶא מֵאֶרֶס נִהְרִים, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צִנְגָּד צֶרֶךְ צִנְעָן, הַלּוֹךְ וְנִסְעָה הַנִּגְזָה: בְּנִימִין. צֶן יִמִּין, לִשׁוֹן צֶפֶן וְיִמִּין אִשָּׁה צֶלְאָקֶס (תִּהְלִים פֶּט, יג), לִפִּיכֵךְ הוּא מֵלֶא:

(22) בִּשְׁכֹן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחֵוָה. עַד שֶׁלֹּא צָא לַחֲצִרֹן אֲזַל יִצְחָק, אֲרַעוּהוּ כָּל אֱלֹהִים: וַיִּשְׁכֹּב. מִחוּךְ שֶׁצִּלְצֵל מִשְׁכְּבוֹ, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּמוֹצֵב כֵּאֲלוֹ שֶׁכָּבֵה. וְלִמָּה צִלְצֵל וְחָלֵל יִזְעוּי, שֶׁכִּשְׁמַתָּה רָחֵל, נָטַל יַעֲקֹב מִטָּתוֹ שֶׁהִיטָה נְתוּנָה תְּדִיר צֹהֵל רָחֵל, וְלֹא צֹהֵר אֱלֹהִים, וְנִתְּנָה צֹהֵל צֹהֵל, צֶא רְאוּבֵן וַתִּצַּע עֲלֵצוֹן אִמּוֹ, אִמֶּר, אִם אֲחוּת אִמִּי הִיטָה צֶרֶה לִאֲמִי, שִׁפְחָת אֲחוּת אִמִּי הִיטָה צֶרֶה לִאֲמִי:

23	the sons of Leah: Reuben, Jacob's first-born, and Simeon, and Levi, and Judah, and Issachar, and Zebulun;	בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וְיְהוּדָה וְיִשָּׁשכָר וְזִבְלֻן:	23
24	the sons of Rachel: Joseph and Benjamin;	בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	24
25	and the sons of Bilhah, Rachel's handmaid: Dan and Naphtali;	וּבְנֵי בִלְהָה שְׁפֹתַת רָחֵל דָּן וְנַפְתָּלִי:	25
26	and the sons of Zilpah, Leah's handmaid: Gad and Asher. These are the sons of Jacob, that were born to him in Paddan-aram.	וּבְנֵי זִלְפָּה שְׁפֹתַת לֵאָה גָד וְאַשֶּׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב יָלְדוּ-לוֹ בְּפָדָן אַרָם:	26
27	And Jacob came unto Isaac his father to Mamre, to Kiriatharba—the same is Hebron—where Abraham and Isaac sojourned.	וַיָּבֹא יַעֲקֹב אֶל-יִצְחָק אָבִיו מִמָּרָא קִרְיַת הָאֲרָבָע הִוא חֶבְרוֹן אֲשֶׁר-גֵּר-שָׁם אֲבִרָהִם וְיִצְחָק:	27
28	And the days of Isaac were a hundred and fourscore years.	וַיְחִיו יְמֵי יִצְחָק מֵאָת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה:	28
29	And Isaac expired, and died, and was gathered unto his people, old and full of days; and Esau and Jacob his sons buried him.	וַיָּגוּעַ יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאסֹף אֶל-עַמּוּי זָקֵן וְשָׁבַע יָמִים וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֲשָׂו וְיַעֲקֹב בְּנָיו: (פ)	29
XXXVI	Now these are the generations of Esau—the same is Edom.	וְאֵלֶּה תִּלְדוֹת עֲשָׂו הוּא אֶדוֹם:	XXXVI

לחמי, לך בלבל (שצח נה:): ויהיו בני יעקב שנים עשר. מתחיל לענין ראשון, משנולד צנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויס להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו, ללמדנו בא, שכולס שוין וכולס דליקיס, שלא חטא ראובן:

(23) בכור יעקב. אפילו נשעת הקלקלה קראו בכור: בכור יעקב. בכור לנחלה, בכור לעבודה בכור למנין, ולא נחנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים, שנעשה לשני שבטים:

(27) מִמָּוֶלָה. שם המיטור: קְרִית אַרְבַּע. שם העיר: מִמְרָא קְרִית הָאֲרַבַּע, אֵיל מִישׁוֹר שֶׁל קְרִית אַרְבַּע. וְאִם תֵּאמַר הִיא לֹא לִכְתּוּב מִמְרָא הַקְרִית אַרְבַּע, כֵּן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָא בְּכָל דְּבַר שֶׁשְּׁמוֹ כְּפוּל, כְּגוֹן זֶה, וְכִגּוֹן בֵּית לֶחֶם אֲבִי עֹז, בֵּית אֵל, אִם הַיּוֹרֵךְ לְהַטִּיל בּוֹ ה"א, נִוְחָנָה בְּרָאשׁ הַתִּיבָה הַשְּׁנִיָּה, בֵּית הַלְקָמִי (שְׁמוּאֵל-א טז, א), בְּעֶפְרַת חֲצִי הָעֶזְרִי (שׁוֹפְטִים ו, כד), בָּקָה חֵיָּל בֵּית הַחֲלִי (מַלְכִּים-א טז, ד):

(29) ויגוע יצחק. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק י"ב שנה, שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ס' שנה, שנאמר וַיֵּצֶק בֶּן שָׁנָיִם עָנָה וְגו', ויצחק מת בשנת ק"כ ליעקב, אם תוציא ששים מק"פ שנה, נשארו ק"ך, ויוסף נמכר בן י"ז שנה, ואותה שנה מאה ושמונה ליעקב, כיצד, בן ששים ושלש נחבצר, וארבע עשרה שנה נטמן צדיק עבר, הרי שבעים ושבע, וארבע עשרה עבר באשה, ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף, שנאמר וַיְהִי בְּאֶשֶׁר יִלְדֶּה רָחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו', הרי תשעים ואחת, וי"ז עד שלא נמכר יוסף, הרי מאה ושמונה. (עוד מפורש מן המקרא, משנמכר יוסף עד שכל יעקב מזרימה כ"ב שנה, שנאמר וַיֹּסֶף בֶּן שָׁנָיִם עָנָה וְגו', וז' שנים שובע ושננים רעב, הרי כ"ב, וכתב יְמֵי אֶנְי מְגוּרֵי שָׁלְשִׁים וּמֵאֹת עָנָה, נמצא יעקב במכירתו ק"ח):

<p>Esau took his wives of the daughters of Canaan; Adah the daughter of Elon the Hittite, and Oholibamah the daughter of Anah, the daughter of Zibeon the Hivite,</p>	<p>עָשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבָּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַּת־אֵילָן הַחִתִּי וְאֶת־אֹהֶלִיבָמָה בַּת־עֵנָה בַּת צִבְעֹן הַחִוִּי:</p>	<p>עָשָׂו לָקַח אֶת־נָשָׁיו מִבָּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַּת־אֵילָן הַחִתִּי וְאֶת־אֹהֶלִיבָמָה בַּת־עֵנָה בַּת צִבְעֹן הַחִוִּי:</p>
<p>and Basemath Ishmael's daughter, sister of Nebaioth.</p>	<p>וְאֶת־בִּשְׁמַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחֹתָהּ דִּנְבִיּוֹת:</p>	<p>וְאֶת־בִּשְׁמַת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אֲחֹתָהּ דִּנְבִיּוֹת:</p>
<p>And Adah bore to Esau Eliphaz; and Basemath bore Reuel;</p>	<p>וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֹשָׂו יֶלֶד אֶלְיָז וּבִשְׁמַת יָלְדָה אֶת־רְעוּאֵל:</p>	<p>וַתֵּלֶד עֵדָה לְעֹשָׂו אֶת־אֶלְיָז וּבִשְׁמַת יָלְדָה אֶת־רְעוּאֵל:</p>
<p>and Oholibamah bore Jeush, and Jalam, and Korah. These are the sons of Esau, that were born unto him in the land of Canaan.</p>	<p>וְאֹהֶלִיבָמָה יָלְדָה אֶת־(כ') יְעִישׁ וְאֶת־יְעֹשָׁן וְאֶת־יְעֹלָם וְאֶת־קֹרַח אֲלֵיָן בְּנֵי עֹשָׂו דֹּאֲתִילִידוֹ לִיה בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:</p>	<p>וְאֹהֶלִיבָמָה יָלְדָה אֶת־(כ') יְעִישׁ וְאֶת־יְעֹשָׁן וְאֶת־יְעֹלָם וְאֶת־קֹרַח אֲלֵהָ בְּנֵי עֹשָׂו אֲשֶׁר יָלְדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>And Esau took his wives, and his sons, and his daughters, and all the souls of his house, and his cattle, and all his beasts, and all his possessions, which he had gathered in the land of Canaan; and went into a land away from his brother Jacob.</p>	<p>וַיִּקַּח עֹשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בָּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת־כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:</p>	<p>וַיִּקַּח עֹשָׂו אֶת־נָשָׁיו וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־בָּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשֹׁת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֶמְתּוֹ וְאֶת־כָּל־קִנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו:</p>
<p>For their substance was too great for them to dwell together; and the land of their sojournings could not bear them because of their cattle.</p>	<p>אֲרִי הָיָה קִנְיָנָהוּ סָגִי מִלְּמַתְבַּח כְּחָדָא וְלֹא יָכִילַת אֶרֶץ תּוֹתְבוֹתָהוּן לְסוּבְרָא יִתְהוּן מִן קֳדָם גִּיתִיהוּן:</p>	<p>כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשְׁבֹּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לִשְׁאֵאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם:</p>

- (2) עדה בת אילון. היא צשמת צת אילון, ונקראת צשמת על שם שהיתה מקטרת צשמים לעבודת אלילים: אהליבמה. היא יהודית, והוא כינה שמה יהודית, לומר, שהיא כופרת צעזודת אלילים כדי להטעות את אציו: בת ענה בת צבעון. אם צת ענה לא צת צבעון, ענה צנו של צבעון, שנאמר וְאֵלֶּה צְנֵי צִבְעֹן וְאֵיהָ וְעֵנָה, מלמד שצא צבעון על כלחו אשת ענה, וינאח אהליבמה מצין שניהם, והודיעך הכחוצ שכולן צני ממזרות היו:
- (3) בשמת בת ישמעאל. ולהלן קורא לה מחלת, מצינו צאגדת מדרש ספר שמואל (מדרש שמואל פי"ז), ג' מוחלים להן עונותיהן, גר שנתגייר, והעולה לגדולה, והנושא אשה, ולמד הטעם מכאן, לכך נקראת מחלת, שנמחלו עונותיו: אחות נביות. על שם שהוא השיאה לו משמת ישמעאל, נקראת על שמו:
- (5) ואהליבמה ילדה וגו'. קרח זה ממזר היה, וצן אליפז היה, שצא על אשת אציו אל אהליבמה אשת עשו, שהרי הוא מנוי עם אלופי אליפז צסוף הענין (צ"ר פז, יז):
- (6) וילך אל ארץ. לגור צאשר ימנא:
- (7) ולא יכלה ארץ מגוריהם. להספיק מרעה לצהמות שלהם. ומדרש אגדה (צ"ר פז, יג) מפני יעקב אחיו, מפני שטר חוצ של גזירת פי גר יקיה וְעֵנָה, המוטל על זרעו של יצחק, אמר, אלך לי מכאן, אין לי חלק לא צמתנה שנתנה לו הארץ הזאת, ולא צפרעון השטר, ומפני הצושה שמכר צכורתו:

8	And Esau dwelt in the mountain-land of Seir—Esau is Edom.	וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֲדוֹם:	וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שְׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֲדוֹם:	8
9	And these are the generations of Esau the father of a the Edomites in the mountain-land of Seir.	וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֵשָׂו אָבִי אֲדוֹם בְּהַר שְׂעִיר:	וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת עֵשָׂו אָבִי אֲדוֹם בְּהַר שְׂעִיר:	9
10	These are the names of Esau's sons: Eliphaz the son of Adah the wife of Esau, Reuel the son of Basemath the wife of Esau.	אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עֵשָׂו אֱלִיפַז בֶּן-עֲדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-עֵשָׂו אֱלִיפַז בֶּן-עֲדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן-בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	10
11	And the sons of Eliphaz were Teman, Omar, Zepho, and Gatam, and Kenaz.	וַיְהִיו בְּנֵי אֱלִיפַז תִּמָּן אוֹמֶר צִפּוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזִי:	וַיְהִיו בְּנֵי אֱלִיפַז תִּמָּן אוֹמֶר צִפּוֹ וְגַעְתָּם וְקִנְזִי:	11
12	And Timna was concubine to Eliphaz Esau's son; and she bore to Eliphaz Amalek. These are the sons of Adah Esau's wife.	וַתִּמְנַע הָיְתָה פִּילְגֶּשׁ לְאֱלִיפַז בֶּן-עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֱלִיפַז יֵת עֶמְלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	וַתִּמְנַע הָיְתָה פִּילְגֶּשׁ לְאֱלִיפַז בֶּן-עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְאֱלִיפַז יֵת עֶמְלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	12
13	And these are the sons of Reuel: Nahath, and Zerah, Shammah, and Mizzah. These were the sons of Basemath Esau's wife.	וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזֶרַח שָׁמָּה וּמִזָּה הֵיוּ בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת וְזֶרַח שָׁמָּה וּמִזָּה הֵיוּ בְּנֵי בְּשֶׁמֶת אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו:	13
14	And these were the sons of Oholibamah the daughter of Anah, the daughter of Zibeon, Esau's wife; and she bore to Esau Jeush, and Jalam, and Korah.	וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶחְלִיבָמָה בַּת-עֲנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו יֵת יְעוּשׁ וַיֵּת יַעֲלֹם וַיֵּת קֹרַח:	וְאֵלֶּה הָיוּ בְּנֵי אֶחְלִיבָמָה בַּת-עֲנָה בַת-צִבְעוֹן אִשְׁתּוֹ עֵשָׂו וַתֵּלֶד לְעֵשָׂו אֶת-(כ' יְעִישׁ) ק' יְעוּשׁ וְאֶת-יַעֲלֹם וְאֶת-קֹרַח:	14
15	These are the chiefs of the sons of Esau: the sons of Eliphaz the first-born of Esau: the chief of Teman, the chief of Omar, the chief of Zepho, the chief of Kenaz,	אֵלֶּה רֹבְרֵי בְּנֵי עֵשָׂו בְּנֵי אֱלִיפַז בּוֹכְרִיָּה דְּעֵשָׂו רִבְא תִּמָּן רִבְא אוֹמֶר רִבְא צִפּוֹ רִבְא קִנְזִי:	אֵלֶּה אֱלוֹפֵי בְּנֵי-עֵשָׂו בְּנֵי אֱלִיפַז בְּכוֹר עֵשָׂו אֱלוֹף תִּמָּן אֱלוֹף אוֹמֶר אֱלוֹף צִפּוֹ אֱלוֹף קִנְזִי:	15
16	the chief of Korah, the chief of Gatam, the chief of Amalek. These are the chiefs that came of Eliphaz in the land of Edom. These are the sons of Adah.	רִבְא קֹרַח רִבְא גַעְתָּם רִבְא עֶמְלֵק אֵלֶּה רֹבְרֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה:	אֱלוֹף-קֹרַח אֱלוֹף גַּעְתָּם אֱלוֹף עֶמְלֵק אֵלֶּה אֱלוֹפֵי אֱלִיפַז בְּאֶרֶץ אֲדוֹם אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה:	16

(9) ואלה. התולדות שהולידו בניו משהלך לשעיר:

(12) ותמונע היתה פירוש. להודיע גדולתו של אברהם כמה היו תאבדים לידעק צורעו, תמונע זו בת אלופים היתה, שנאמר וַיִּחְשְׁבוּ לִטּוֹן תַּמְנֵעַ, ולוטון מאלופי יושבי שעיר היה, מן החורים שישבו בה לפנים, אמרה, איני זוכה להנשא לך, הלואי ואהיה פילגש. ובדברי הימים מונה אותה צבניו של אלרופ, מלמד שזא על אשתו של שעיר ויזאח תמונע מציניהם, וכשגדלה נעסית פילגשו, וזה ואחות לוטון תמונע, ולא מנאה עם צני שעיר, שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב:

(15) אלה אלופי בני עשו. ראשי משפחות:

<p>And these are the sons of Reuel Esau's son: the chief of Nahath, the chief of Zerah, the chief of Shammah, the chief of Mizzah. These are the chiefs that came of Reuel in the land of Edom. These are the sons of Basemath Esau's wife.</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשָׂו אֱלֹף נַחַת אֱלֹף זֶרַח אֱלֹף שָׁמָּה אֱלֹף מִזֶּזָּה אֵלֶּה רֹאשֵׁי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדָוִם בְּנֵי בְשֶׁמֶת אֵשֶׁת עֵשָׂו:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן-עֵשָׂו אֱלֹף נַחַת אֱלֹף זֶרַח אֱלֹף שָׁמָּה אֱלֹף מִזֶּזָּה אֵלֶּה רֹאשֵׁי רְעוּאֵל בְּאֶרֶץ אֲדָוִם בְּנֵי בְשֶׁמֶת אֵשֶׁת עֵשָׂו:</p>
<p>And these are the sons of Oholibamah Esau's wife: the chief of Jeush, the chief of Jalam, the chief of Korah. These are the chiefs that came of Oholibamah the daughter of Anah, Esau's wife.</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי אֶהְלִיבָמָה אֵשֶׁת עֵשָׂו רֹאשֵׁי יְעוּשׁ אֱלֹף יְעֶלֶם רֹאשׁ קֹרַח אֵלֶּה רֹאשֵׁי אֶהְלִיבָמָה בַּת-עֲנָה אֵשֶׁת עֵשָׂו:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי אֶהְלִיבָמָה אֵשֶׁת עֵשָׂו רֹאשֵׁי יְעוּשׁ אֱלֹף יְעֶלֶם רֹאשׁ קֹרַח אֵלֶּה רֹאשֵׁי אֶהְלִיבָמָה בַּת-עֲנָה אֵשֶׁת עֵשָׂו:</p>
<p>These are the sons of Esau, and these are their chiefs; the same is Edom.</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי עֵשָׂו:</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי-עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי-עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי-עֵשָׂו וְאֵלֶּה רֹאשֵׁי-עֵשָׂו:</p>
<p>These are the sons of Seir the Horite, the inhabitants of the land: Lotan and Shobal and Zibeon and Anah,</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי שְׂעִיר הַחֹרִי יִשְׁבִּי הָאֶרֶץ לוֹטָן וְשׂוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֲנָה:</p>	<p>אֵלֶּה בְּנֵי-שְׂעִיר הַחֹרִי יִשְׁבִּי הָאֶרֶץ לוֹטָן וְשׂוֹבָל וְזִבְעוֹן וְעֲנָה:</p>
<p>and Dishon and Ezer and Dishan. These are the chiefs that came of the Horites, the children of Seir in the land of Edom.</p>	<p>וְדִשׁוֹן וְעֶזֶר וְדִישָׁן אֵלֶּה רֹאשֵׁי שְׂעִיר הַחֹרִי בְּאֶרֶץ אֲדָוִם:</p>	<p>וְדִשׁוֹן וְעֶזֶר וְדִישָׁן אֵלֶּה רֹאשֵׁי שְׂעִיר הַחֹרִי בְּאֶרֶץ אֲדָוִם:</p>
<p>And the children of Lotan were Hori and Hemam; and Lotan's sister was Timna.</p>	<p>וְהָיוּ בְּנֵי לוֹטָן חֹרִי וְהִמָּם וְאֶחָתָהּ דְּלוּטָן תִּמְנָע:</p>	<p>וְהָיוּ בְּנֵי-לוֹטָן חֹרִי וְהִמָּם וְאֶחָתָהּ דְּלוּטָן תִּמְנָע:</p>
<p>And these are the children of Shobal: Alvan and Manahath and Ebal, Shepho and Onam.</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי שׂוֹבָל עֲלָוִן וּמְנַחַת וְעִיבָל שֶׁפּוֹ וְאֹנָם:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי שׂוֹבָל עֲלָוִן וּמְנַחַת וְעִיבָל שֶׁפּוֹ וְאֹנָם:</p>
<p>And these are the children of Zibeon: Aiah and Anah—this is Anah who found the hot springs in the wilderness, as he fed the asses of Zibeon his father.</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי זִבְעוֹן וְאִיָּה וְעֲנָה הָיוּ עֲנָה דֹאשָׁפַח יֵת גִּבְרִיָּא בְּמִדְבָּרָא כִּד הָוָה רָעִי יֵת חֲמִירָא לְזִבְעוֹן אָבִיהִי:</p>	<p>וְאֵלֶּה בְּנֵי-זִבְעוֹן וְאִיָּה וְעֲנָה הָיוּ עֲנָה אֲשֶׁר מָצָא אֶת-הַיְּמִים בְּמִדְבָּר בְּרַעְתּוֹ אֶת-חֲמִירָם לְזִבְעוֹן אָבִיו:</p>

(20) יושבי הארץ. שהיו יושביה קודם שבא עשו לשם. ורבותינו דרשו (שבת פה.). שהיו זקאיין בישובה של ארץ, מלא קנה זה לזיתים, מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין ויודעין אי זו נטיעה ראויה לה: (24) ואיה וענה. וי"ו יתירה, והוא כמו איה וענה, והרבה יש במקרא, שם וקדש וקדש וקדש (דניאל ח, יג), נקדש וקדש וקדש (תהלים עו, ז): הוא ענה. האמור למעלה שהוא אחיו של זבעון, וכאן הוא קורא אותו זנו, מלמד שבא זבעון על אמו והוליד את ענה: את הימים. פרדים. הרביע חמור על סוס וילדה פרד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. ולמה נקרא שם ימים, שאימתן מוטלת על הצריה, דאמר רבי חנינא, מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לזנה, ויחיה (חולין ז:). (והלא קא חזינן דחיה, אל תקרי ויחיה חלה ויחיה, כי המכה לא תתפרא לעולם. בראש"י יסן). ולא הזקק לכתוב לנו משפחות החורין,

25	And these are the children of Anah: Dishon and Oholibamah the daughter of Anah.	וְאֵלֶּה בְּנֵי-עֲנָה דִּישֹׁן וְאֹהֳלִיבָמָה וְאֹהֳלִיבָמָה בַּת עֲנָה:	25
26	And these are the children of Dishon: Hemdan and Eshban and Ithran and Cheran.	וְאֵלֶּה בְּנֵי דִישֹׁן חֶמְדָּן וְעֶשְׂבָן וִיתְרָן וְכֶרָן:	26
27	These are the children of Ezer: Bilhan and Zaavan and Akan.	אֵלֶּה בְּנֵי-אֶזֶר בִּלְחָן וְזַעְוָן וְעֶקָן:	27
28	These are the children of Dishan: Uz and Aran.	אֵלֶּה בְּנֵי-דִישָׁן עֹז וְאַרָן:	28
29	These are the chiefs that came of the Horites: the chief of Lotan, the chief of Shobal, the chief of Zibeon, the chief of Anah,	אֵלֶּה אֱלֹפִי הַחֲרִי אֱלֹפִי לוֹטָן אֱלֹפִי שׁוּבָל אֱלֹפִי צִבְעֹן אֱלֹפִי עֲנָה:	29
30	the chief of Dishon, the chief of Ezer, the chief of Dishan. These are the chiefs that came of the Horites, according to their chiefs in the land of Seir.	אֱלֹפִי דִישֹׁן אֱלֹפִי אֶזֶר אֱלֹפִי דִישָׁן אֱלֹפִי הַחֲרִי לְרֹב־בְּנֵיהֶן בְּאֶרֶץ דְּשֵׁעִיר:	30
31	And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel.	וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֱדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מִלְכָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:	31
32	And Bela the son of Beor reigned in Edom; and the name of his city was Dinhabah.	וַיְמָלֶךְ בְּאֶדוֹם בֶּלַע בֶּן-בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהַבָּה:	32
33	And Bela died, and Jobab the son of Zerah reigned in his stead.	וַיָּמָת בֶּלַע וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו יוֹבָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצָרָה:	33
34	And Jobab died, and Husham of the land of the Temanites reigned in his stead.	וַיָּמָת יוֹבָב וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו חֹשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי:	34
35	And Husham died, and Hadad the son of Bedad, who smote Midian in the field of Moab, reigned in his stead; and the name of his city was Avith.	וַיָּמָת חֹשָׁם וַיְמָלֶךְ תַּחֲתָיו הַדָּד בֶּן-בְּדָד הַמַּכֵּה אֶת-מִדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עִיִּית:	35

אלה מפני תמנע, ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה:
 (31) ואלה המלכים וגו'. שמנה היו, וכנגדן העמיד יעקב, ונטל מלכות עשו צימיהם, ואלו הן, שאלו, ואיש בשם, דוד ושלמה, רחבעם, אחזיה, אחא, יהושפט. וצימי יורם בנו כחצב, צימיו פשע אדום מפסח: ד' יהודה וימליכו עליהם מלך (מלכים-ב, כ), וצימי שאלו כחצב וימלך אין צאדום נאב מלך:
 (33) יובב בן זרח מבצרה. צרה מערי מואב היא, שנאמר ועל קריות ועל צצרה וגו' (ירמיה מה, כד), ולפי שהעמידה מלך לאדום עמידה ללקות עמהם, שנאמר כי צצח לה צצצרה (ישעיה לד, ו):

36	And Hadad died, and Samlah of Masrekah reigned in his stead.	וַיָּמָת הָדָד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו וַיָּמָת שַׁמְלָה מִמְּשָׁרְקָה:	36
37	And Samlah died, and Shaul of Rehoboth by the River reigned in his stead.	וַיָּמָת שַׁמְלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו שְׁאוּל מִרְחוֹבוֹת דָּעַל פֶּרֶת:	37
38	And Shaul died, and Baal-hanan the son of Achbor reigned in his stead.	וַיָּמָת שְׁאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו בַּעַל חֲנָן בֶּן־עַכְבּוֹר:	38
39	And Baal-hanan the son of Achbor died, and Hadar reigned in his stead; and the name of the city was Pau; and his wife's name was Mehetabel, the daughter of Matred, the daughter of Me-zahab.	וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בֶּן־עַכְבּוֹר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו הָדָר וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוּ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת מַטְרֵד בַּת מֵזָחָב:	39
40	And these are the names of the chiefs that came of Esau, according to their families, after their places, by their names: the chief of Timna, the chief of Alvah, the chief of Jetheth;	וְאֵלֶּין שְׁמֹת רִבְרֵי עֵשָׂו לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמָתָם בְּשִׁמְתָּם אֱלֹוֹהַּ תִּמְנָע אֱלֹוֹהַּ עֲלֹוֹהַּ יֵתֶת:	מפטייר
41	the chief of Oholibamah, the chief of Elah, the chief of Pinon;	אֱלֹוֹהַּ אֱהֹלִיבָמָה אֱלֹוֹהַּ רַבָּא אֱהֹלִיבָמָה רַבָּא פִּינוֹן:	41
42	the chief of Kenaz, the chief of Teman, the chief of Mibzar;	אֱלֹוֹהַּ קִנְזֵי אֱלֹוֹהַּ תִּמָּן אֱלֹוֹהַּ מִבְצָר:	42
43	the chief of Magdiel, the chief of Iram. These are the chiefs of Edom, according to their habitations in the land of their possession. This is Esau the father of the Edomites.	אֱלֹוֹהַּ מַגְדִּיאל אֱלֹוֹהַּ עִירָם אֱלֹוֹהַּ אִירָם אֱלֹוֹהַּ אִירָם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְצָם אֲחֻזָּתָם הוּא עֵשָׂו אָבִי אֱדוֹמִים (פ):	קנג פסוקים

The Haftarah is Obadiah 1:1 – 1:21 on page 250.

XXXVII	And Jacob dwelt in the land of his father's sojournings, in the land of Canaan.	וַיָּשָׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:	וישב לג
--------	---	---	---------

- (35) המכה את מדין בשדה מואב. שצא מדין על מואב למלחמה, והלך מלך אדום לעזור את מואב, ומכאן אנו למדים, שהיו מדין ומואב מריבים זה עם זה, וצימי בלעם עשו שלום להחקשר על ישראל:
- (39) בת מי זהב. מהו זהב, עשיר היה, ואין זהב חשוב צעיניו לכלום:
- (40) ואלה שמות אלופי עשו. שנקראו על שם מדינותיהם לאחר שמת הדור, ופסקה מהם מלכות, והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות מולדותם, וכן מפורש בדברי הימים (א א, נא) וַיָּמָת הָדָר וַיְהִי אֱלֹוֹפִי אֱדוֹם אֱלֹוֹהַּ תִּמְנָע וְגו':
- (43) מגדיאל. היא רומי:

- These are the generations of Jacob. Joseph, being seventeen years old, was feeding the flock with his brethren, being still a lad even with the sons of Bilhah, and with the sons of Zilpah, his father's wives; and Joseph brought evil report of them unto their father.
- Now Israel loved Joseph more than all his children, because he was the son of his old age; and he made him a coat of many colours.
- And when his brethren saw that their father loved him more than all his brethren, they hated him, and could not speak peaceably unto him.
- And Joseph dreamed a dream, and he told it to his brethren; and they hated him yet the more.
- אֵלֶּה הַדּוֹלָרוֹת יַעֲקֹב בֶּן־שִׁבְע־עָשָׂר הָיָה רֹעֵה אֶת־אֶחָיו בְּצֹאן וְהוּא נֶעַר אֶת־בְּנֵי בִלְהָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־דִּבְתָּם רָעָה אֶל־אֲבִיהֶם:
- וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זָקֵנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כִּתְנֵת פָּסִים:
- וַיֵּרְאוּ אֶחָיו כִּי־אַתּוֹ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל־אֶחָיו וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכֻלוּ דַּבָּר לְשָׁלָם:
- וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלֹמִים וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיֹּסִיפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ:
- וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלֹמִים וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיֹּסִיפוּ עוֹד שְׂנֹא אֹתוֹ:

(1) וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לך יסודי עשו ותולדותיו דרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו, וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פירש לך יסודי יעקב ותולדותיו דרך ארוכה, כל גלגולי צפתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם, וכן אתה מואל בעשרה דורות שמאלס ועד נח, פלוגי הוליד פלוגי, וכשצא נח האריך בו, וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוצרו כצברה עד שמואל את המרגלית, ומשמאלה, הוא משליך את הנורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר וישב יעקב, הפשטני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי תמה, אנה יכנס כל הפשתן הזה, היה פיקח אחד משיב לו, ניאוך אחד יואל ממשפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר, מי יכול לכבוש את כולן, מה כתיב למטה, אלה תולדות יעקב יוסף, וכתיב והיה צית יעקב אש צית יוסף להציה צית עשו לקש, ניאוך יואל מיוסף שמכלה ושורף את כולם. ברש"י יסן):

(2) אלה תולדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה יסודיהם וגלגוליהם, עד שצאו לכלל יישוב. סבה ראשונה, יוסף בן שבע עשרה וגו', על ידי זה נחגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר יסוד פשוטו של מקרא, להיות דבר דבור על אופניו. ומדרש אגדה דורש, חלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף, מפני כמה דברים, אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אלל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה צבראשית רבה (פד, ו). ועוד נדרש בו, וישב, ציקש יעקב לישיב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, נדיקים מבקשים לישיב בשלוה, אומר הקצ"ה, לא דיין לנדיקים מה שמחוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישיב בשלוה בעולם הזה: והוא נער. שהיה עושה מעשה נערו, מתקן בשערו, ממשמש צעיניו, כדי שיהיה נראה יפה: את בני בלחה. כלומר, ורגיל אלל בני בלחה, לפי שהיו אחיו מצוין אותן, והוא מקרבן. את דבתם רעה. כל רעה שהיה רואה צאחיו בני לאה, היה מגיד לאציו, שהיו אוכלין אחר מן החי, ומזולזין בצני השפחות לקרותן עבדים, וחשודים על העריות. ובשלתן לקה, על אבר מן החי, וישטטו שער עים במכירתו, ולא אכלוהו חי (כדי שילקה בשחיטה) ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים, לעצד נמפר יוסף, ועל העריות שספר עליהם, ומשא אשתי אדניו וגו': דבתם. כל לשון דבה פרלי"ן בלע"ז. כל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה, היה מספר: דבה. לשון דובצ שפתי יסנים (שיר השירים ז, י):

(3) בן זקנים. שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס תרגם. בר חכים הוא ליה, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. דבר אחר, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו: פסים. לשון כלי מלת (שבת י,): כמו פרפס ותקלת, וכמו קתנת הפסים דתמר ואמנון. ומדרש אגדה על שם נרותיו, שנמכר לפוטיפר ולסוחרים ולישמעאלים ולמדינים:

(4) ולא יכלו דברו לשלום. מתוך גנותם למדנו שצחם, שלא דברו אחת צפה ואחת בלל: דברו. לדבר עמו:

- 6 וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ-נָא וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמַעוּ כֵּעֵן חֶלְמָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֶלְמָתִי:
- 6 And he said unto them: 'Hear, I pray you, this dream which I have dreamed:
- 7 וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קִמָּה אֲלֵמָתִי וְגַם-נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלֵמֵתֵכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינּוּ לְאֲלֵמָתִי:
- 7 for, behold, we were binding sheaves in the field, and, lo, my sheaf arose, and also stood upright; and, behold, your sheaves came round about, and bowed down to my sheaf.'
- 8 וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו הַמֶּלֶךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשּׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיִּסְפּוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֻמֹּתָיו וְעַל-דְּבָרָיו:
- 8 And his brethren said to him: 'Shalt thou indeed reign over us? or shalt thou indeed have dominion over us?' And they hated him yet the more for his dreams, and for his words.
- 9 וַיִּחְלֶם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאֶחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמֵּי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁשֶׁשׁ וְהַיָּרֵד וְאֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי:
- 9 And he dreamed yet another dream, and told it to his brethren, and said: 'Behold, I have dreamed yet a dream: and, behold, the sun and the moon and eleven stars bowed down to me.'
- 10 וַיְסַפֵּר אֶל-אָבִיו וְאֶל-אֶחָיו וַיַּגֵּד-בּוֹ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֶלְמָתָּ הֲבֹא נָבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה:
- 10 And he told it to his father, and to his brethren; and his father rebuked him, and said unto him: 'What is this dream that thou hast dreamed? Shall I and thy mother and thy brethren indeed come to bow down to thee to the earth?'
- 11 וַיִּקְנְאוּ-בּוֹ אֶחָיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת-הַדְּבָרִי:
- 11 And his brethren envied him; but his father kept the saying in mind.
- 12 וַיֵּלְכוּ אֶחָיו לְרֻעוֹת אֶת-צֹאן אֲבִיהֶם בְּשֶׁכֶם:
- 12 And his brethren went to feed their father's flock in Shechem.

ישראל

10

11

שני

(7) מאלמים אלמים. כתרמומו מאסרין אסרין, עמרין, וכן נשא חלמוקיו (תהליס קכו, ו), וכמוהו בלשון משנה והאלומות נוטל ומכריו: קמה אלומוחי. נוקפה: וגם נצבה. לעמוד על עמדה בזקיפה: (8) ועל דבריו. על דעתם רעה שהיה מציא לאזניהם: (10) ויספר אל אביו ואל אחיו. לאחר שקפר אותו לאחיו, חזר וספרו לאביו צפניהם: ויגער בו. לפי שהיה מטיל שגאה עליו: הבוא נבוא. והלא אמך כבר מתה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לצלה, שגדלתו כאמו (צ"ר פד, יא). ורבותינו למדו מכאן, שאין חלוס בלא דברים בטלים, ויעקב נחיון להוציא הדבר מלב בניו, שלא יקנאוהו, לכך אמר לו הבוא נבוא וגו', כשם שאי אפשר בלא, כך השאר הוא בטל: (11) שמר את הדבר. היה ממתין ומנפה מתי יבוא, וכן שמר למנים (ישעיה כו, ז), וכן לא תשמר על חטאתי (איוב יד, טז), לא תמתין:

<p>13 And Israel said unto Joseph: 'Do not thy brethren feed the flock in Shechem? come, and I will send thee unto them.' And he said to him: 'Here am I.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלֹא אֶחָיִךְ רְעִים בְּשֶׁכֶם לָכֶה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגִנִי:</p>	<p>13 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף הֲלֹא אֶחָיִךְ רְעִים בְּשֶׁכֶם לָכֶה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲגִנִי:</p>
<p>14 And he said to him: 'Go now, see whether it is well with thy brethren, and well with the flock; and bring me back word.' So he sent him out of the vale of Hebron, and he came to Shechem.</p>	<p>וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֹאֵה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהִשְׁבִּנִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שָׁכְמָה:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ-נָא רֹאֵה אֶת שְׁלוֹם אֶחָיִךְ וְאֶת-שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהִשְׁבִּנִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא שָׁכְמָה:</p>
<p>15 And a certain man found him, and, behold, he was wandering in the field. And the man asked him, saying: 'What seekest thou?'</p>	<p>וַיִּמְצָאֻהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בִשְׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֶשׁ:</p>	<p>15 וַיִּמְצָאֻהוּ אִישׁ וְהָנָה תַּעֲה בִשְׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה-תִּבְקֶשׁ:</p>
<p>16 And he said: 'I seek my brethren. Tell me, I pray thee, where they are feeding the flock.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הִגִּידָה-נָא לִי אִפְּהָ הֵם רְעִים:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר אֶת-אֶחָי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הִגִּידָה-נָא לִי אִפְּהָ הֵם רְעִים:</p>
<p>17 And the man said: 'They are departed hence; for I heard them say: Let us go to Dothan.' And Joseph went after his brethren, and found them in Dothan.</p>	<p>וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דֹתָנָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֲרֵי וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן:</p>	<p>17 וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נָסְעוּ מִזֶּה כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דֹתָנָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֲרֵי וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן:</p>
<p>18 And they saw him afar off, and before he came near unto them, they conspired against him to slay him.</p>	<p>וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ מֵרֶחֶק וּבְטָרְם יִקְרָב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:</p>	<p>18 וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ מֵרֶחֶק וּבְטָרְם יִקְרָב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַכְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ:</p>
<p>19 And they said one to another: 'Behold, this dreamer cometh.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ גֹבֵר לְאֲחֵיהֶי הֵא מָרִי חֲלֹמָיָא דִּיכִי אֶתִּי:</p>	<p>19 וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלֹמוֹת הֵלֹךְ בָּא:</p>
<p>20 Come now therefore, and let us slay him, and cast him into one of the pits, and we will say: An evil beast hath devoured him; and we shall see what will become of his dreams.'</p>	<p>וַיִּתְּנוּ לוֹ וְהִתְרַגְּהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ בְּאֶתֶד הַחֲבֹרוֹת וַאֲמָרְנוּ חֲתִיהָ רָעָה אֲכָלָתָהּ וְנִרְאָה מַה-יִּהְיֶה חֲלֹמָתּוֹ:</p>	<p>20 וַיִּתְּנוּ לוֹ וְהִתְרַגְּהוּ וַיִּשְׁלַכְהוּ בְּאֶתֶד הַחֲבֹרוֹת וַאֲמָרְנוּ חֲתִיהָ רָעָה אֲכָלָתָהּ וְנִרְאָה מַה-יִּהְיֶה חֲלֹמָתּוֹ:</p>

- (12) לרעות את צאן. נקוד על את, שלא הלכו אלא לרעות את עזמן (צ"ר פד, יג): (יג)
 (13) הגני. לשון עוה וזריות, נזדרז למצות אציו, ואף על פי שהיה יודע באחיו ששונאין אותו:
 (14) מעמק חברון. והלא חברון זהר, שנאמר ויעלו צנגג ויצא עד קצרון (צמדבר יג, כג), אלא מעצה עמוקה של אותו נדיק הקצור צחצרון, לקיים מה שנאמר לאצרהם צין הצמרים, כי גר יקפה זקעף (בראשית טו, יג. סוטה יא): ויבא שכמה. מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השצים, שם ענו את דינה, שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר וילך רסעס שָׁכְמָה (מלכים"א יב, ח):
 (15) וימצאוהו איש. זה גבריאל (תנחומא וישב צ) שנאמר והאיש גבריאל (דניאל ט, יא):
 (17) נסעו מזה. הסיעו עזמן מן האחוה: נלכה דותניה. לבקש לך נכלי דמות שימיתך זהם. ולפי פשוטו, שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו:
 (18) ויתנכלו. נתמלאו נכלים וערמומיות: אתו. כמו אתו, עמו, כלומר אליו:

21 And Reuben heard it, and delivered him out of their hand; and said: 'Let us not take his life.'	וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ: וְשָׁמַע רְאוּבֵן וַיִּשְׁוּבִיָּה מִיָּדָהוּן וַאֲמַר לֹא נִקְטְלִיָּה נַפֶּשׁ:	21 וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיַּצִּלְהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנֹו נַפְשׁ:
22 And Reuben said unto them: 'Shed no blood; cast him into this pit that is in the wilderness, but lay no hand upon him'—that he might deliver him out of their hand, to restore him to his father.	וַאֲמַר לָהֶוּן רְאוּבֵן לֹא תִשְׁדוּן דָּם רְמוּ יָתִיָּה לְגוֹבָא הָדִין דְּבַמְדַּבְּרָא וַיֵּד לֹא תִשְׁטוּן בֵּיהּ בְּדִיל לְשִׁוְבָא יָתִיָּה מִיָּדָהוּן לְאַתְבוּתִיָּה לְוָת אָבוּהִי:	22 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם וְרְאוּבֵן אַל-תִּשְׁפְּכוּ-דָם הַשְׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל-הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבָּר וַיֵּד אַל-תִּשְׁלַחוּ-בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְחַשְׁיבּוֹ אֶל-אָבִיו:
23 And it came to pass, when Joseph was come unto his brethren, that they stripped Joseph of his coat, the coat of many colours that was on him;	וַהֲנִה כֹּד אֶתָּא יוֹסֵף לְוָת אָחוּהִי וַאֲשַׁלְּחוּ יֵת יוֹסֵף יֵת כְּתוּנִיָּה יֵת כְּתוּנָא דְּפִסִּי דְּעִלּוּהִי:	שליש 23 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר-בָּא יוֹסֵף אֶל-אָחִיו וַיִּפְּשְׁטוּ אֶת-יוֹסֵף אֶת-כְּתֻנָּתוֹ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:
24 and they took him, and cast him into the pit—and the pit was empty, there was no water in it.	וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וַהֲבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מַיִם: וַיִּקְבּוּהִי וַיִּרְמוּ יָתִיָּה לְגוֹבָא וְגוֹבָא רִיקָן לִית בֵּיהּ מַיָּא:	24 וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וַהֲבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מַיִם:
25 And they sat down to eat bread; and they lifted up their eyes and looked, and, behold, a caravan of Ishmaelites came from Gilead, with their camels bearing spicery and balm and ladanum, going to carry it down to Egypt.	וַאֲסַחְרוּ לְמִיכַל לְחֶמָּא וַיִּקְפּוּ עֵינֵיהוֹן וַחֲזוּ וְהָא שְׂרֵת עַרְבָאִי אֶתִיָּא מִגִּלְעָד וְגַמְלִיָּהוֹן טַעֲנִין שַׁעַף וְקִטְף וּלְטוֹם אֶזְלִין לְאַחְתָּא לְמַצְרַיִם:	25 וַיֵּשְׁבוּ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיִּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיֵּרְאוּ וַהֲנִה אַרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וְגַמְלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאָת וַצְרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִמָּה:
26 And Judah said unto his brethren: 'What profit is it if we slay our brother and conceal his blood?	וַאֲמַר יְהוּדָה לְאַחֻהִי מָא מָמוֹן נִתְּחַנֵּי לְנָא אַרְי נִקְטוּל יֵת אָחוּנָא וְנִכְסִי עַל דְּמִיָּה:	26 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל-אָחִיו מֹה-בְּצַע כִּי נַהַרְג' אֶת-אָחִינוּ וְנִכְסֵינוּ אֶת-דָּמּוֹ:

(20) ונראה מה יהיו חלומותיו. אמר רבי יצחק מקרא זה אומר דרשני, רוח הקדש אומרת כן, הם אומרים נהרגו, והכתוב מסכים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי, ואי אפשר שיאמרו הם ונראה מה יהיו חלומותיו, שמכיון שיהרגוהו בטלו חלומותיו:

(21) לא נכנו נפש. מכת נפש, זו היא מיתה:

(22) למען הציל אותו. רוח הקדש העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיצא הוא ויטלנו משם, אמר, אני בזכר וגדול שבכולן, לא יתלה הסרחון אלא בי:

(23) את כתנתו. זה חלוק: את כתנת הפסים. הוא שהוסיף לו אציו יותר על אחיו (ב"ר פד, טז):

(24) והבור רק אין בו מים. ממשמע שנאמר והבור רק, איני יודע שאין בו מים, מה תלמוד לומר אין בו מים, מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו:

(25) ארחת. כתרומתו שירת, על שם הולכי ארחת: וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם, להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נודמנו בשמים, שלא יוזק מריח רע: נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן וַיִּקְרָא אֶת כָּל בְּיַת נְכָתָה (מלכים-ב, כ, יג), מרקחת בשמיו. ואונקלוס תרגם לשון שעה: וצרי. שרף הנוטף מעצי הקטף והוא נטף הנמנה עם סמני הקטורת: ולט. לוטיתא שמו בלשון משנה, ורבותינו פירשו שרש עשב ושמו אשטרולויא"ה, במס' נדה (ח).

- 27 Come, and let us sell him to the Ishmaelites, and let not our hand be upon him; for he is our brother, our flesh.' And his brethren hearkened unto him. 27 לְכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וְיִדְּנֵנוּ אֶל-תְּהֵי-בֹ כִּי-אֶחָיונוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אָחָיו:
- 28 And there passed by Midianites, merchantmen; and they drew and lifted up Joseph out of the pit, and sold Joseph to the Ishmaelites for twenty shekels of silver. And they brought Joseph into Egypt. 28 וַיַּעֲבְרוּ אָנָשִׁים מִדְיָנִים סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרָיִמָּה:
- 29 And Reuben returned unto the pit; and, behold, Joseph was not in the pit; and he rent his clothes. 29 וַיָּשָׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וַהֲגַה אֵין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע אֶת-בְּגָדָיו:
- 30 And he returned unto his brethren, and said: 'The child is not; and as for me, whither shall I go?' 30 וַיָּשָׁב אֶל-אָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּלֵד אֵינָנו וְאֲנִי אֲנִי בָּא:
- 31 And they took Joseph's coat, and killed a he-goat, and dipped the coat in the blood; 31 וַיִּקְחוּ אֶת-כְּתֹנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת-הַכְּתֹנֶת בַּדָּם:
- 32 and they sent the coat of many colours, and they brought it to their father; and said: 'This have we found. Know now whether it is thy son's coat or not.' 32 וַיִּשְׁלְחוּ אֶת-כְּתֹנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל-אָבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מָצָאנוּ הַכְּתֹנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם-לֹא:
- 33 And he knew it, and said: 'It is my son's coat; an evil beast hath devoured him; Joseph is without doubt torn in pieces.' 33 וַיִּכְיֶרְהָ וַיֹּאמֶר כְּתֹנֶת בְּנִי חִיָּה רָעָה אֲכָלָתָהּ טָרֶף טָרֶף יוֹסֵף:

(26) מזה בצע. מה ממון, כחרגומו: וכסינו את דמו. ונעלים את מיתחו: (27) וישמעו. וקבילו מניה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים, כגון זה, וכגון וישמע יעקב אל אָבִיו, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע מִתּוֹרָגִם נקבל, וכל שהוא שמיעת האוזן, כגון וישמעו את קול ה' אֱלֹהֵים מִתְּהִלָּה בָּנִין, וְרִצְקָה שׁוֹמְעִת, וַיִּשְׁמָע יִשְׂרָאֵל, שְׁמַעְתִּי אֶת פְּלוֹנֹת, כולן מתורגס ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי: (28) ויעברו אנשים מדינים. זו היא שיירא אחרת, והודיעך הכתוב, שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב את יוסף מן הצור וימכרוהו לישמעאלים, והישמעאלים למדינים, והמדינים מכרו אותו למצרים: (29) וישב ראובן. וצמירתו לא היה שם, שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר, עסוק היה צקו וצמניתו על שצבל ילועי אביו: (30) אנה אני בא. אנה אצרח מערו של אבא: (31) שער עזים. דמו דומה לשל אדם: הכתבה. זה שמה, וכשהיא דבוקה למיזה אחרת, כגון כתנת יוסף, כתנת פסים, כתנת צד, נקוד קתנת: (33) ויאמר כתנת בני. היא זו: חיה רעה אכלתה. נלננה צו רוח הקדש (צ"ר פד, יט), סופו שחגרה צו אשת פועיפר. ולמה לא גלה לו הקצ"ה, לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושחפו להקצ"ה עמהם (תנחומא וישב צ), אצל יצחק

<p>34 And Jacob rent his garments, and put sackcloth upon his loins, and mourned for his son many days.</p>	<p>וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיַּשֶּׂם שָׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:</p> <p>וּבָעַז יַעֲקֹב לְבוֹשׁוֹתָיו וַאֲסַר שָׂקָא בְּחֻרְצִיָּה וַאֲתַאבֵּל עַל בְּרִיָּה יוֹמִין סְגִיָּאִין:</p>	<p>34 וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמַלְתָּיו וַיַּשֶּׂם שָׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל-בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:</p>
<p>35 And all his sons and all his daughters rose up to comfort him; but he refused to be comforted; and he said: 'Nay, but I will go down to the grave to my son mourning.' And his father wept for him.</p>	<p>וַיָּקֻמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹתָיו וְסָרִיב לְקַבֵּלָא תְנַחוּמִין וַאֲמַר אָרִי אֵיחֹת לֹת בְּרִי כִּד אֲבִילָנָא לְשָׂאוּל וּבְכָא יִתִּיה אֲבוּהִי:</p>	<p>35 וַיָּקֻמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בָּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיֵּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אֲרַד אֶל-בְּנִי אֲבֵל שְׂאֵלָה וַיִּבְךְּ אֹתוֹ אָבִיו:</p>
<p>36 And the Midianites sold him into Egypt unto Potiphar, an officer of Pharaoh's, the captain of the guard.</p>	<p>וּמְדִינָאִי זַבִּינוּ יִתִּיה לְמַצְרַיִם לְפֹטִיפָר רַבָּא דְּפָרְעָה רַב קְטוּלָיָא:</p>	<p>36 וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ אֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרַעֲה שֶׁר הַטְּבָחִים: (פ)</p>
<p>XXXVIII And it came to pass at that time, that Judah went down from his brethren, and turned in to a certain Adullamite, whose name was Hirah.</p>	<p>וַהֲנָה בַּעֲדָנָא הָהוּא וַנְּחַת יְהוּדָה מִלְּוֹת אַחֻוָּהִי וּסְטָא לֹת גְּבֵרָא עַדוּלָמָאָה וּשְׁמִיה חִירָה:</p>	<p>רציעי לד וַיְהִי בַּעֲת הַהוּא וַיֵּרַד יְהוּדָה מֵאֶת אֶחָיו וַיֵּט עַד-אִישׁ עַדְלָמִי וּשְׁמוֹ חִירָה:</p>
<p>2 And Judah saw there a daughter of a certain Canaanite whose name was Shua; and he took her, and went in unto her.</p>	<p>וַחֲזָא תַמָּן יְהוּדָה בַּת גְּבֵר כְּנַעֲנִי וּשְׁמִיה שׁוּעַ וַנִּסְבָּהּ וַעֲלָ לֹתָהּ:</p>	<p>2 וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בַּת-אִישׁ כְּנַעֲנִי וּשְׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:</p>
<p>3 And she conceived, and bore a son; and he called his name Er.</p>	<p>וַעֲדִיאַת וַיֵּלֶדֶת בֶּר וּקְרָא יֵת שְׁמִיה עֵר:</p>	<p>3 וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ עֵר:</p>
<p>4 And she conceived again, and bore a son; and she called his name Onan.</p>	<p>וַעֲדִיאַת עוֹד וַיֵּלֶדֶת בֶּר וּקְרָא יֵת שְׁמִיה אוֹנָן:</p>	<p>4 וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ אוֹנָן:</p>

היה יודע שהוא חי, אמר, היאך אגלה, והקצ"ה אינו רוצה לגלות לו:
 (34) ימים רבים. כ"ז שנה, משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים, שנאמר יוסף בן שבע עשרה שנה וגו', וכן שלשים שנה היה בעמדו לפני פרעה, ושבע שני השובע ושנתיים הרעב כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ז שנה, כנגד כ"ז שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם, כ' שנה שהיה צדיק לבן, וב' שנה בדרך בשבוע מצית לבן, שנה וחצי בסכות וששה חדשים צדיק אל (מגילה טז: יז.). וזהו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה צדיק, לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן:
 (35) וכל בנתיו. רבי יהודה אומר, אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט, ונשאום. רבי נחמיה אומר, כנעניות היו, אלא מהו וכל בנותיו, כלותיו, שאין אדם נמנע מלקרוא לחתנו בנו ולכלתו בתו: וימאן להתנחם. אין אדם מקבל תנחומין על החי (ז"ר פד, כא), וסבור שמת, שעל המת נגזרה גזירה שישתכח מן העולם, ולא על החי: ארד אל בני. כמו על בני והרצה אל משמשיך בלשון על, אל שאול ואל בית הדמים (שמואל ב' כא, א), אל הלךח ברוך ה' להם, ואל (מות) קמיה ואישה (שם א' ד, כא): אבל שאלה. כפשוטו לשון קבר הוא, באצלי אקבר ולא אתנחם כל ימי. ומדרשו, גיהנם, סממן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מצני צחיי, מוצטח אני שאיני רואה גיהנם: ויבך אותו אביו. יחזק היה צוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה מתאבל שהיה יודע שהוא חי:
 (36) הטבחים. שוחטי בהמות המלך:
 (1) ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו כשראו צרת אביהם, אמרו, אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו, היינו שומעים לך: ויש. מאת אחיו: עד איש עדלמי. נשתתף עמו:
 (2) כנעני. תגרא (ז"ר פה, ד):

5	And she yet again bore a son, and called his name Shelah; and he was at Chezib, when she bore him.	וַתֵּסֶף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שְׁלֹה וְהָיָה בְּכִזְיָב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: וְאִוְסִיפֶת עוֹד וַיֵּלֶד בֶּר וַקְרָת יֵת שְׁמִיהָ שְׁלֹה וְהָיָה בְּכִזְיָב כִּד יֵלֶדֶת יֵתִיה:
6	And Judah took a wife for Er his first-born, and her name was Tamar.	וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמְהָ תָמָר: וַיָּסִיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעֵר בּוֹכְרִיהָ וְשִׁמְהָ תָמָר:
7	And Er, Judah's first-born, was wicked in the sight of the LORD; and the LORD slew him.	וְהָיָה עֵר בְּכוֹר יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתֶהוּ יְהוָה: וְהָיָה עֵר בּוֹכְרִיהָ דִּיהוּדָה בֵּישׁ קָדָם יי וַאֲמִיתִיה יי:
8	And Judah said unto Onan: 'Go in unto thy brother's wife, and perform the duty of a husband's brother unto her, and raise up seed to thy brother.'	וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֵלַי אִשְׁתִּי אַחִיד וַיְבִיֵם אֹתָהּ וְהָקָם זָרַע לְאַחִיד: וַאֲמַר יְהוּדָה לְאוֹנָן עוֹל לָוֶת אֶתְתִּי אַחִיד וַיְבִיֵם יְתֵה וַאֲקִים זָרַע לְאַחִיד:
9	And Onan knew that the seed would not be his; and it came to pass when he went in unto his brother's wife, that he spilled it on the ground, lest he should give seed to his brother.	וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִי הַזָּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וַשִּׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתֹן זָרַע לְאַחִיו: וַיֵּדַע אוֹנָן אֲרִי לֹא עַל שְׁמִיהָ מִתְקַרֵּי זָרַע וְהָיָה כִּד עָלִיל לָוֶת אֶתְתִּי אַחִיו וּמִחֲבִיל אוֹרְחִיהָ עַל אֶרְעָא בְּדִיל דְּלֹא לְאַקְמָא זָרַע לְאַחִיו:
10	And the thing which he did was evil in the sight of the LORD; and He slew him also.	וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: וּבֹאִישׁ קָדָם יי דַּעְבַּד וַאֲמִית אִף יֵתִיה:
11	Then said Judah to Tamar his daughter-in-law: 'Remain a widow in thy father's house, till Shelah my son be grown up'; for he said: 'Lest he also die, like his brethren.' And Tamar went and dwelt in her father's house.	וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כִּלְתֹּו שְׁבִי אֶל־מִנְהָ בֵּית־אָבִיד עַד־יִגְדַּל שְׁלֹה בְנִי כִי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאֶחָיו וַתֵּלֶךְ תָּמָר וַתָּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: וַאֲמַר יְהוּדָה לְתָמָר כִּלְתִּיהָ תִּיבִי אֶרְמָלָא בֵּית אָבִיד עַד דִּירְבִּי שְׁלֹה בְרִי אֲרִי אָמַר דְּלָמָא יָמוּת אִף הוּא כְּאֶחָיו וַאֲזֵלֶת תָּמָר וַיִּתִּיבֶת בֵּית אָבִיהָ:
12	And in process of time Shua's daughter, the wife of Judah, died; and Judah was comforted, and went up unto his sheep-shearers to Timnah, he and his friend Hirah the Adullamite.	וַיָּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בֶּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנְחָם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנֹו הוּא וְחִירָה רַחֲמִיהָ עַד־לְמָאָה רַעֲהוּ הָעֶדְלָמִי תַמְנָתָה: וּסְגִיאוֹ יוֹמִיא וּמִיתָת בֶּת שׁוּעַ אֶתְתִּי יְהוּדָה וַאֲתַנְחָם יְהוּדָה וּסְלִיק עַל גִּזְזֵי עֲנִיָּה הוּא וְחִירָה רַחֲמִיהָ עַד־לְמָאָה לְתַמְנָת:

- (5) והיה בכזיב. שם המקום, ואומר אני, על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב, לשון קיו תהיה לי קמו אכזב, אשר לא יכזבו מימי, דאס לא כן מה צא להודיענו. וצדראשית רבה (פה, ד) ראיתי, ומקרא שמו שלה וגו' פסקת:
- (7) רע בעיני ה'. כרעמו של אונן, משחית זרעו, שנאמר צאונן וימת גם אותו, כמימתו של ער מימתו של אונן. ולמה היה ער משחית זרעו כדי שלא תתעצר ויכחיש יפיה:
- (8) והקם זרע. הני יקרא על שם המת:
- (9) ושחת ארצה. דש מצפנים וזורה מצחון (צ"ר פה, ה):
- (11) כי אמר וגו'. כלומר, דומה היה אותו בקש, שלא היה זדעמו להשיאה לו: כי אמר פן ימות. מוחזקת היא ושימתו אנשיה (יבמות סד):

- 13 And it was told Tamar, saying:
'Behold, thy father-in-law goeth up to Timnah to shear his sheep.'
- 14 And she put off from her the garments of her widowhood, and covered herself with her veil, and wrapped herself, and sat in the entrance of Enaim, which is by the way to Timnah; for she saw that Shelah was grown up, and she was not given unto him to wife.
- 15 When Judah saw her, he thought her to be a harlot; for she had covered her face.
- 16 And he turned unto her by the way, and said: 'Come, I pray thee, let me come in unto thee'; for he knew not that she was his daughter-in-law. And she said: 'What wilt thou give me, that thou mayest come in unto me?'
- 17 And he said: 'I will send thee a kid of the goats from the flock.' And she said: 'Wilt thou give me a pledge, till thou send it?'
- 18 And he said: 'What pledge shall I give thee?' And she said: 'Thy signet and thy cord, and thy staff that is in thy hand.' And he gave them to her, and came in unto her, and she conceived by him.
- וַיִּגְדַּל לְתַמָּר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיד עָלָה תִּמְנָתָה לְזֹרְ צֹאנוּ:
- וַתִּסֵּר בְּגָדֶיהָ אֲלֻמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּכְסֶּם בַּצִּיעֶיהָ וַתַּתְּעֶלְף וַתִּשָּׁב בַּפֶּתַח עֵינִים אֲשֶׁר עַל-הַדֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאתָה כִּי-גָדַל שְׁלָה וְהָיָה לֹא-נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
- וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פָנֶיהָ:
- וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל-הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבֵּה-נָא אֲבֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כִלְתּוֹ הוּא וַתֹּאמֶר מַה-תִּתֶּן-לִי כִּי תָבֹא אֵלַי:
- וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי-עִזִּים מִן-הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם-תִּתֶּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:
- וַיֹּאמֶר מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן-לְךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמִי וּפְתִילִי וּמַטְּהָ אֲשֶׁר בְּיָדֶךָ וַיִּתֶּן-לָהּ וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לּוֹ:
- וַתִּהְיֶה הָאִשָּׁה חֲמִידָה וְהָיָה לָהּ שְׁלֹשָׁה בָנִים:

- (12) ויעל על גוזזי צאנו. ויעל תמננתה לעמוד על גוזזי צאנו:
- (13) עלה תמננתה. ובמשון הוא אומר ויגדל שמשון וגו' שמשון (שופטים יד, א), בשפוע ההר היתה יושבת, עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן:
- (14) ותתעלף. כסתה פניה שלא יכיר זה: וחשב בפתח עינים. צפיתם עינים, צפרשת דרכים שעל דרך תמננתה. ורבותינו דרשו, צפתחו של אברהם אבינו, שכל עינים מצפות לראותו (סוטה י:). כי ראתה כי גדל שלה וגו'. לפיכך הפקירה עצמה לכל יהודה, שהיתה מתאווה להעמיד ממנו בנים:
- (15) ויחשבה לזונה. לפי שיוצת צפרשת דרכים: כי כסתה פניה. ולא יכול לראותה ולהכירה. ומדרש רבותינו כי כסתה פניה, כשהיתה צבית חמיה היתה נזועה לפיכך לא חשדה:
- (16) ויש אליה אל הדרך. מדרך שהיה זה, נטה אל הדרך אשר היא זה, ובלשון לע"ז דשטורני"ר: הבה נא. הכיני עצמך ודעתך לכך. כל לשון הזה לשון הזמנה הוא, חוץ ממקום שיש למרגמו בלשון נתינה, ואף אותן של הזמנה קרובים ללשון נתינה הם:
- (17) ערבון. משכון:
- (18) חתמך ופתילך. עזקתך ושופך. טבעת שאתה חותם זה, ושמתך שאתה מתכסה זה: ותהר לו. גבורים כיוצא בו, נדיקים כיוצא בו:

- 19 And she arose, and went away, and put off her veil from her, and put on the garments of her widowhood. וַתִּקַּם וַתֵּלֶךְ וַתִּסַּר צַעֲיָפָהּ וַתַּזְלֹת וַאֲעֲדִיאתָ מַעְלֶיהָ וַתִּלְבָּשׁ בְּגָדֵי עִיפָה מִנָּה וּלְבִשְׁתָּ לְבוּשֵׁי אֲלֻמְנוּתָהּ:
- 20 And Judah sent the kid of the goats by the hand of his friend the Adullamite, to receive the pledge from the woman's hand; but he found her not. וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת-גְּדֵי הָעִזִּים בְּיַד רֵעֵהוּ הָעַדְלָמִי לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מָצָאָהּ:
- 21 Then he asked the men of her place, saying: 'Where is the harlot, that was at Enaim by the wayside?' And they said: 'There hath been no harlot here.' וַיִּשְׁאַל אֶת-אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר אֵינָה הַקְדֻשָּׁה הַזֹּאת בְּעִינֵינוּ עַל-הַדֶּרֶךְ וַנֵּאמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזֶה קְדֻשָּׁה:
- 22 And he returned to Judah, and said: 'I have not found her; and also the men of the place said: There hath been no harlot here.' וַיָּשָׁב אֶל-יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מָצָאתִיהָ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא-הָיְתָה בָּזֶה קְדֻשָּׁה:
- 23 And Judah said: 'Let her take it, lest we be put to shame; behold, I sent this kid, and thou hast not found her.' וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח-לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז הַנָּה שְׁלַחְתִּי הַגְּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מָצָאתָהּ:
- 24 And it came to pass about three months after, that it was told Judah, saying: 'Tamar thy daughter-in-law hath played the harlot; and moreover, behold, she is with child by harlotry.' And Judah said: 'Bring her forth, and let her be burnt.' וַיְהִי כְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים וַיִּגַּד לְיְהוּדָה לֵאמֹר זָנְתָהּ תַּמָּר כָּלֹתָךְ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנּוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאוּהָ וְתִשְׂרָף:

(21) הקדשה. מקודשת ומזומנת לזנות:
 (23) תקח לה. יהיה שלה מה שצידה: פן נהיה לבוז. אם תצקשנה עוד, יתפרסם הדבר ויהיה גנאי, כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי: הנה שלחתי הגדי הזה. לפי שרמה יהודה את אציו בגדי עזים, שהטביל כתנת יוסף בדמו, רמזהו גם אותו בגדי עזים (צ"ר פה, ט):
 (24) כמשלש חדשים. רוצו של ראשון, ורוצו של אחרון, ואמצעי שלם (נדה ח:). ולשון כמשלש חדשים, כהשלש החדשים, כמו ומשלש מנות (אסתר ט, יט), משלש יום, וכן תרגום אונקלוס כחלמות ירמיה: הרה לזוננים. שם דבר, מעוצרת, כמו אשה ררה, וכמו צרה פסוקה: ותשרף. אמר אפרים מקשאה משום רבי מאיר, כמו של שם היתה שהוא כהן, לפיכך לנוה בשריפה:

<p>When she was brought forth, she sent to her father-in-law, saying: ²⁵ 'By the man, whose these are, am I with child'; and she said: 'Discern, I pray thee, whose are these, the signet, and the cords, and the staff.'</p>	<p>הוא מוצאת והיא שלחה אל- חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה נתאמר תכר- נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה: היא מתפקא והיא שלחת לחמיהא למימר לגבר דאלין דיליה מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע פען למן עזקתא ושושפיא והוטרק האלין:</p>	<p>²⁵ הוא מוצאת והיא שלחה אל- חמיה לאמר לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה נתאמר תכר- נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה:</p>
<p>And Judah acknowledged them, and said: 'She is more righteous than I; forasmuch as I gave her not to Shelah my son.' And he knew her again no more.</p>	<p>ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעדיא ארי על כן לא יתבפה לשלה ברי ולא אוסף עוד למדעה:</p>	<p>²⁶ ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני כי-על-כן לא-נתתיה לשלה בני ולא-יסף עוד לדעתה:</p>
<p>And it came to pass in the time of her travail, that, behold, twins were in her womb.</p>	<p>והנה בעדן מילדה והא תיומין במעהא:</p>	<p>²⁷ ויהי בעת לדתה והנה תאומים בבטנה:</p>
<p>And it came to pass, when she travailed, that one put out a hand; and the midwife took and bound upon his hand a scarlet thread, saying: 'This came out first.'</p>	<p>והנה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידיה זהוריתא למימר דין נפק קדמותא:</p>	<p>²⁸ ויהי בלדתה ויתן-יד ותקח המילדת ותקשר על-ידו שני לאמר זה יצא ראשנה:</p>
<p>And it came to pass, as he drew back his hand, that, behold his brother came out; and she said: 'Wherefore hast thou made a breach for thyself?' Therefore his name was called Perez.</p>	<p>והנה כד אתיב ידיה והא נפק אחיה ואמרת מא תקוף סגי עלך למתקף וקרא שמה פרץ:</p>	<p>²⁹ ויהיו כמשיב ידו והנה יצא אחיו ותאמר מה-פרצת עליך פרץ ויקרא שמו פרץ:</p>
<p>And afterward came out his brother, that had the scarlet thread upon his hand; and his name was called Zerah.</p>	<p>ובתר כן נפק אחיה דעל ידיה זהוריתא וקרא שמה זרח:</p>	<p>³⁰ ואחר יצא אחיו אשר על-ידו השני ויקרא שמו זרח: (ס)</p>

(25) הוא מוצאת. לישרק: והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלצין פניו, ולומר ממך אני מעוברת, אלא לאיש אשר אלה לו, אמרה, אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו, ישרפוני ואל אלצין פניו, מכאן אמרו, נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילצין פני חצירו ברבים: הכר נא. אין נא אלא לשון בקשה, הכר נא זוראך, ואל תאבד שלש נפשות: (26) צדקה. בדבריה: ממני. היא מעוברת. ורז"ל דרשו, שיצאה צת קול ואמרה, ממני ומאחי יצאו הדברים, לפי שהיתה נזועה בצית חמיה, גזרתי שיצאו ממנה מלכים, ומשצט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל: כי על כן לא נתתיה. כי דין עשתה, על אשר לא נתתיה לשלה בני: ולא יסף עוד. יש אומרים לא הוסיף, ויש אומרים לא פסק, (וחצירו גזי אלדד ומידד, ולן יספו, ומתרגמינן ולא פסקו): (27) בעת לדתה. וצדקה הוא אומר וימלאו ימיה ללדת, להלן למלאים וכאן לחסרים: והנה תאומים. מלא, ולהלן חומים חסר, לפי שהאחד רשע, אבל אלו שניהם נדיקים: (28) ויתן יד. הוציא האחד ידו לחוץ, ולאחר שקשרה על ידו השני, החזירה: (29) פרצת. חזקת עליך חוזק: (30) אשר על ידו השני. ארבע ידות כתובות כאן, כנגד ארבע חרמים שמעל עכן שיצא ממנו. ויש אומרים כנגד ארבעה דברים, שלקח אדרת שנער, ושני חתיכות כסף של מאתים שקלים, ולשון זהב (ז"ר פה, יד): ויקרא שמו זרח. על שם זריחת מראית השני:

XXXIX	<p>And Joseph was brought down to Egypt; and Potiphar, an officer of Pharaoh's, the captain of the guard, an Egyptian, bought him of the hand of the Ishmaelites, that had brought him down thither.</p>	<p>וְיוֹסֵף הוּבָרַד מִצְרַיִמָּה וַיִּקְנֵהוּ פוֹטִיפָר סָרִיס פַּרְעֹה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרֵי מִיָּד הַיִּשְׁמְעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׁמָּה:</p>	<p>חמישי לה</p>
2	<p>And the LORD was with Joseph, and he was a prosperous man; and he was in the house of his master the Egyptian.</p>	<p>וַיְהִי יְהוָה אִתְּ-יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:</p>	2
3	<p>And his master saw that the LORD was with him, and that the LORD made all that he did to prosper in his hand.</p>	<p>וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בְּיָדוֹ:</p>	3
4	<p>And Joseph found favour in his sight, and he ministered unto him. And he appointed him overseer over his house, and all that he had he put into his hand.</p>	<p>וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיִּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יִשְׁלֹוֹ נָתַן בְּיָדוֹ:</p>	4
5	<p>And it came to pass from the time that he appointed him overseer in his house, and over all that he had, that the LORD blessed the Egyptian's house for Joseph's sake; and the blessing of the LORD was upon all that he had, in the house and in the field.</p>	<p>וַיְהִי מֵאָז הִפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלַת יוֹסֵף וַיְהִי בִּרְכַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר יִשְׁלֹוֹ בְּבֵית וּבְשָׂדֶה:</p>	5
6	<p>And he left all that he had in Joseph's hand; and, having him, he knew not aught save the bread which he did eat. And Joseph was of beautiful form, and fair to look upon.</p>	<p>וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לֹ בְּיַד-יוֹסֵף וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאוֹמָה כִּי אִם-הָלַחם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יָפֵה-תָאֵר וַיְהִי מְרָאָה:</p>	6
7	<p>And it came to pass after these things, that his master's wife cast her eyes upon Joseph; and she said: 'Lie with me.'</p>	<p>וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבָּה עִמִּי:</p>	ששי

(1) ויוסף הורד. חוזר לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמוך ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך שזשצילו הורידוהו מגדולתו. ועוד, כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך, מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באטרולוגין שלה שעתידה להעמיד זנים ממנו, ואינה יודעת אם ממנה אם מצתה: (3) כי ה' אתו. שם שמים שגור צפוי: (4) וכל יש לו. הרי לשון קצר חסר אשר: (6) ולא ידע אתו מאומה. לא היה נותן לצו לכלום: כי אם הלחם. היא אשתו, אלא שדצר בלשון נקייה: ויהי יוסף יפה תאר. כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו, אמר הקב"ה, איך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב. מיד

<p>8 But he refused, and said unto his master's wife: 'Behold, my master, having me, knoweth not what is in the house, and he hath put all that he hath into my hand;</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא-יָדַע אֶתִּי מִה־בֵּית וְכָל אֲשֶׁר-יִשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדִי:</p>
<p>9 he is not greater in this house than I; neither hath he kept back any thing from me but thee, because thou art his wife. How then can I do this great wickedness, and sin against God?</p>	<p>9 אֵינְנִי גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חָשַׁד מִמֶּנִּי מְאוּמָּה כִּי אִם-אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִידָא עֲשֵׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְחָטָאתִי לֵאלֹהִים:</p>
<p>10 And it came to pass, as she spoke to Joseph day by day, that he hearkened not unto her, to lie by her, or to be with her.</p>	<p>10 וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם וָיוֹם וְלֹא-שָׁמַע אֲלֶיהָ לְשַׁכֵּב אִצְלָהּ לַהֲיוֹת עִמָּה:</p>
<p>11 And it came to pass on a certain day, when he went into the house to do his work, and there was none of the men of the house there within,</p>	<p>11 וַיְהִי בַּחֲנוּם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בְּבֵית:</p>
<p>12 that she caught him by his garment, saying: 'Lie with me.' And he left his garment in her hand, and fled, and got him out.</p>	<p>12 וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדּוֹ לֵאמֹר שְׁכַבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס וַיֵּצֵא הַחוּצָה:</p>
<p>13 And it came to pass, when she saw that he had left his garment in her hand, and was fled forth,</p>	<p>13 וַיְהִי כַּדְּרָאוּתָהּ כִּי-עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיָּנָס הַחוּצָה:</p>
<p>14 that she called unto the men of her house, and spoke unto them, saying: 'See, he hath brought in a Hebrew unto us to mock us; he came in unto me to lie with me, and I cried with a loud voice.</p>	<p>14 וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עִבְרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשַׁכֵּב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:</p>

(7) ותשא אשת אדוניו וגו'. כל מקום שנאמר אחר, סמוך:

(9) וחטאתי לאלהים. צניח נטעו על העריות:

(10) לשכב אצל. אפילו צלל תשמיש. להיות עמה. לעולם הצא:

(11) ויהי כהיום הזה. כלומר, ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום נחוק, יום איד שלהם, שהלכו כולם לצית עבודת אלילים, אמרה, אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה, אמרה להם, חולה אני ואיני יכולה לילך: לעשות מלאכתו. רצו שמואל, חד אמר מלאכתו ממנו, וחד אמר לעשות תרכיו עמה, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אציו וכו', כדאיתא במסכת סוטה (לו:):

(14) ראו הביא לנו. הרי זה לשון קצרה, הביא לנו, ולא פירש מי הביאו, ועל צעלה אומרת כן: עברי. מעצר הנהר, מבני עזר (ב"ר מז, ח), (ס"א מעצר הנהר):

- 15 And it came to pass, when he heard that I lifted up my voice and cried, that he left his garment by me, and fled, and got him out.' וַיְהִי כְשָׁמְעוֹ כִּי-הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְהָיָה כַּד שָׁמַע אֶרֶי אֲרִימִית קְלִי וקִרְיִת וּשְׁבָקִיָּה לְלִבְשִׁיָּה לְוָתִי וַעֲרַק וַנִּפְק לְשׁוּקָא: וַיֵּצֵא הַחוּצָה:
- 16 And she laid up his garment by her, until his master came home. וַתִּנָּח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-בּוֹא אֲדֹנָיו אֶל-בֵּיתוֹ: וַאֲחִיתַּתִּיה לְלִבְשִׁיָּה לְוָתָהּ עַד דְּעָאֵל רַבּוֹנִיָּה לְבֵיתָהּ:
- 17 And she spoke unto him according to these words, saying: 'The Hebrew servant, whom thou hast brought unto us, came in unto me to mock me. וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא-אֵלָי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר-הֵבֵאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי: וּמְלִילַת עַמִּיָּה הָאֲלִין לְמִימַר עָאֵל לְוָתִי עֲבָדָא עֲבָרָאָה דְּאִיתִּיתָא לָנָא לְחִיכָא בִּי:
- 18 And it came to pass, as I lifted up my voice and cried, that he left his garment by me, and fled out.' וַיְהִי כַּד אֲרִימִית קְלִי וקִרְיִת וּשְׁבָקִיָּה לְלִבְשִׁיָּה לְוָתִי וַעֲרַק לְשׁוּקָא: וַיֵּצֵב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶס הַחוּצָה:
- 19 And it came to pass, when his master heard the words of his wife, which she spoke unto him, saying: 'After this manner did thy servant to me'; that his wrath was kindled. וַיְהִי כְשָׁמְעַ אֲדֹנָיו אֶת-דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדִךָ וַיַּחַר אָפוֹ:
- 20 And Joseph's master took him, and put him into the prison, the place where the king's prisoners were bound; and he was there in the prison. וַיִּקַּח אֲדֹנֵי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר- (כ' אסורי) [ק' אַסִּירִין] הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שֵׁם בְּבֵית הַסֹּהַר:
- 21 But the LORD was with Joseph, and showed kindness unto him, and gave him favour in the sight of the keeper of the prison. וַיְהִי וַיְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חֶזֶן בְּעֵינֵי שַׂר בֵּית הַסֹּהַר:
- 22 And the keeper of the prison committed to Joseph's hand all the prisoners that were in the prison; and whatsoever they did there, he was the doer of it. וַיִּתֵּן שַׂר בֵּית-הַסֹּהַר בְּיַד-יוֹסֵף אֶת כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֹּהַר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

(16) אדניו. של יוסף:

(17) בא אלי. ללחץ זי, העבד העברי אשר הצאת לנו:

(19) ויהי כשמוע אדניו וגו'. בשעת תשמיש אמרה לו כן, וזהו שאמרה, כדצריס האלה עשה לי עבדך, ענייני תשמיש כאלה:

(21) ויט אליו חסד. שהיה מקונן לכל רואיו, לשון כלה נאה וחסודה שצמשה:

<p>23 The keeper of the prison looked not to any thing that was under his hand, because the LORD was with him; and that which he did, the LORD made it to prosper.</p>	<p>לִית רַב בֵּית אֲסִירֵי חֲזִי יָת כָּל סוּרְחָן בִּידֵיהֶם בְּדַמִּימָרָא דִּי בְּסַעֲדֵיהֶם וַדְּהוּא עֲבִיד יְיָ מַצְלַח:</p>	<p>23 אֵין שַׁר בֵּית־הַסֹּהַר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אֵתוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֲשָׂה יְהוָה מַצְלִיחַ: (פ)</p>	<p>23</p>
<p>XL And it came to pass after these things, that the butler of the king of Egypt and his baker offended their lord the king of Egypt.</p>	<p>וַהֲוָה בְּתֵר פִּתְגָמֵיָא הָאֵלִין סְרַחוּ שְׁקִיא דְּמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם וַנְּחַתּוּמָא לְרַב־נְהוֹן לְמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:</p>	<p>סְצִיעִי לָהּ*</p>
<p>2 And Pharaoh was wroth against his two officers, against the chief of the butlers, and against the chief of the bakers.</p>	<p>וַרְגִּזוּ פִּרְעֹה עַל תַּרְיִן רַב־בְּנֹהֵי עַל רַב שְׁקִי וְעַל רַב נְחַתּוּמֵי:</p>	<p>2 וַיִּקְצַף פִּרְעֹה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שַׁר הַמְּשָׁקִים וְעַל שַׁר הָאוֹפִים:</p>	<p>2</p>
<p>3 And he put them in ward in the house of the captain of the guard, into the prison, the place where Joseph was bound.</p>	<p>וַיִּתֵּב יְתָהוֹן בְּמַטְרַת בֵּית רַב קְטוּלִיא בְּבֵית אֲסִירֵי אֶתְרָא דִּי־וֹסַף אֲסִיר תַּמָּן:</p>	<p>3 וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שַׁר הַטְּבָחִים אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם:</p>	<p>3</p>
<p>4 And the captain of the guard charged Joseph to be with them, and he ministered unto them; and they continued a season in ward.</p>	<p>וּמִנֵּי רַב קְטוּלִיא יָת יוֹסֵף עֲמָהוֹן וְשָׁמִישׁ יְתָהוֹן וַהֲוּוּ יוֹמִין בְּמַטְרָא:</p>	<p>4 וַיִּפְקֹד שַׁר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר:</p>	<p>4</p>
<p>5 And they dreamed a dream both of them, each man his dream, in one night, each man according to the interpretation of his dream, the butler and the baker of the king of Egypt, who were bound in the prison.</p>	<p>וַיַּחְלְמוּ חֲלֹמוֹ חֲלָמָא תַּרְוֵיהוֹן גְּבַר חֲלָמִיה בְּלִילִיא חַד גְּבַר כְּפוּשְׁרֵן חֲלָמִיה שְׁקִיא וַנְּחַתּוּמָא דְּלְמִלְכָּא דְּמִצְרַיִם דְּאֲסִירִין בְּבֵית אֲסִירֵי:</p>	<p>5 וַיַּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמְּשָׁקָה וְהָאֶפֶה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֹּהַר:</p>	<p>5</p>
<p>6 And Joseph came in unto them in the morning, and saw them, and, behold, they were sad.</p>	<p>וַאֲתָא לִוְתָּהוֹן יוֹסֵף בַּצְּפָרָא וַחֲזָא יְתָהוֹן וַהֲוּא אֲנֹן נְסִיסִין:</p>	<p>6 וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בֶּבְקָר וַיֵּרָא אֹתָם וַהֲנֶם זֹעֲפִים:</p>	<p>6</p>

(22) הוא היה עושה. כמרגומו צמימריה הוה מתעציד:

(23) באשר ד' אתו. צשציל ש' אחו:

(1) אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה ארורה את הנדיק צפי כלס לדצר צו צגגותו, הציא להם הקצ"ה סורחנס של חלו, שיפנו אליהם ולא חלו, ועוד שתצוא הרווחה לנדיק על ידיהם: חטאו. זה נמצא זצוצ צפילי פוטירין שלו, וזה נמצא כרור צגלוסקין שלו: והאופה. את פת המלך, ואין לשון אפייה חלא צפת, וצלע"ו פיסטור:

(4) ויפקד שר הטבחים וגו'. להיות אחס: ויהיו ימים במשמר. שנים עשר חדש:

(5) ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלוס, וזהו פשוטו. ומדרשו, כל אחד חלם חלוס שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חזירו, וזה שנאמר וירא שר האופים כי טוב פתח: איש כפתרון חלומו. כל אחד חלם חלוס הדומה לפתרון העמיד לצא עליהם:

(6) זועפים. עצבים, כמו סר ונעף (מלכיס-א, כ, ד), ונעף ה' אשף (מיכה ז, ט):

7 And he asked Pharaoh's officers that were with him in the ward of his master's house, saying: 'Wherefore look ye so sad to-day?'	וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פַרְעֹה וְשָׂאִיל יֵת רִבְרָבִי פַרְעֹה דְּעַמִּיה בְּמִטְרַת בֵּית רַבּוֹנִיה לְמִימַר מִדִּין אֲפִיכֹן בִּישִׁין יוֹמָא דִּין:	7 וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פַרְעֹה אֲשֶׁר אָתּוּ בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מַדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:
8 And they said unto him: 'We have dreamed a dream, and there is none that can interpret it.' And Joseph said unto them: 'Do not interpretations belong to God? tell me, I pray you.'	8 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר אֵין אָתּוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ־נָא לִי:	8 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר אֵין אָתּוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סִפְרוּ־נָא לִי:
9 And the chief butler told his dream to Joseph, and said to him: 'In my dream, behold, a vine was before me;	9 וַיֹּסֶפֶר שֶׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמִי וַהֲנִה גֶפֶן לִפְנֵי:	9 וַיֹּסֶפֶר שֶׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֻלּוֹמִי וַהֲנִה גֶפֶן לִפְנֵי:
10 and in the vine were three branches; and as it was budding, its blossoms shot forth, and the clusters thereof brought forth ripe grapes,	10 וּבְגִפְנָא תִלְתָּא שְׁבָשִׁין וְהִיא כַּד אֲפָרַחַת אֲפִיקַת לְבָלְבִין אֲנִיצַת גִּין בְּשִׁילוֹ אֶתְפֹּלְהָא הָווּ עֲנָבִין:	10 וּבְגִפְנָן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִים וְהִיא כַּד־רַחַת עַל־תָּהּ הִבְשִׁילוּ אֶשְׁכָּלֶיהָ עֲנָבִים:
11 and Pharaoh's cup was in my hand; and I took the grapes, and pressed them into Pharaoh's cup, and I gave the cup into Pharaoh's hand.'	11 וְכֶסֶּא דְּפַרְעֹה בְּיַדִּי וְנִסִּיבִית יֵת עֲנָבִיָּא וְעֲצָרִית יִתְהוֹן לְכֶסֶּא דְּפַרְעֹה וַיְהִיבִית יֵת כֶּסֶּא עַל יָדָא דְּפַרְעֹה:	11 וְכֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי וָאֶקַּח אֶת־הָעֲנָבִים וָאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל־כּוֹס פַּרְעֹה וָאֶתֵּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פַּרְעֹה:
12 And Joseph said unto him: 'This is the interpretation of it: the three branches are three days;	12 וַיֹּאמֶר לֵיהּ יוֹסֵף דִּין פּוֹשְׁרֵנִיה תִּלְתָּא שְׁבָשִׁין תִּלְתָּא יוֹמִין אֲנִין:	12 וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרָנוּ שְׁלֹשֶׁת הַשְּׂרָגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:
13 within yet three days shall Pharaoh lift up thy head, and restore thee unto thine office; and thou shalt give Pharaoh's cup into his hand, after the former manner when thou wast his butler.	13 בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבֵהּ עַל־כַּנְּה וְנָתַתְּ כּוֹס־פַּרְעֹה בְּיָדֹו כַּמִּשְׁפָּט הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:	13 בְּעוֹדוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבֵהּ עַל־כַּנְּה וְנָתַתְּ כּוֹס־פַּרְעֹה בְּיָדֹו כַּמִּשְׁפָּט הָרָאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ:

(10) שריגים. זמורות ארוכות שקורין וידין: והיא כפרחת. דומה לפורחת והיא כפורחת, נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה ונעשה סמדר, אשפני"ר צלע"ז, ואחר כך הצטילו, והיא כד אפרחת אפיקת לצלצין, עד כאן מרגוש של פורחת. נז גדול מפרח, כדכתיב וצמר גמל יקנה נצה (ישעיה יח, ה), וכתיב ויאלץ פרה, והדר ויגזץ לין (במדבר יז, כד):

(11) ואשחט. כמרגומו ועזרית, והרצה יש צלשון משנה:

(12) שלשת ימים הם. סימן הם לך לשלשת ימים. ויש מדרשי אגדה הרצה (חולין נב):

(13) ישא פרעה את ראשו. לשון חשבון, כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו צסעודה, ימנה אותך עמהם: כנך. צסיס שלך ומושבך:

14 But have me in thy remembrance when it shall be well with thee, and show kindness, I pray thee, unto me, and make mention of me unto Pharaoh, and bring me out of this house.

15 For indeed I was stolen away out of the land of the Hebrews; and here also have I done nothing that they should put me into the dungeon.'

16 When the chief baker saw that the interpretation was good, he said unto Joseph: 'I also saw in my dream, and, behold, three baskets of white bread were on my head;

17 and in the uppermost basket there was of all manner of baked food for Pharaoh; and the birds did eat them out of the basket upon my head.'

18 And Joseph answered and said: 'This is the interpretation thereof: the three baskets are three days;

19 within yet three days shall Pharaoh lift up thy head from off thee, and shall hang thee on a tree; and the birds shall eat thy flesh from off thee.'

20 And it came to pass the third day, which was Pharaoh's birthday, that he made a feast unto all his servants; and he lifted up the head of the chief butler and the head of the chief baker among his servants.

כִּי אִם-זָכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כַּאֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ-נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פַּרְעֹה וְהוֹצֵאתָנִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה:

כִּי-גִנְבִּי גִנְבְּתִי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים וְגַם-כֹּה לֹא-עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

וַיֵּרָא שְׂרֵה-הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף אֶף-אֲנִי בַחֲלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלֵּי חֲרִי עַל-רָאשֵׁי:

וּבִסֵּל הָעֶלְיוֹן מִכֹּל מֵאֲכָל פַּרְעֹה מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף אָכַל אֹתָם מִן-הַסֵּל מֵעַל רָאשֵׁי:

וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פָּתַרְנוּ שְׁלֹשֶׁת הַסֵּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

בַּעֲזוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פַרְעֹה אֶת-רָאשֵׁךְ מֵעֵלֶיךָ וְתָלָה אוֹתְךָ עַל-עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ מֵעֵלֶיךָ:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶדֶת אֶת-פַּרְעֹה וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה לְכָל-עֲבָדָיו וַיִּשָּׂא אֶת-רָאשׁוֹ שֶׁר הַמְּשָׁקִים וְאֶת-רָאשׁ שְׂרֵה הָאֲפִים בַּתּוֹךְ עֲבָדָיו:

(14) כי אם זכרתני אתך. אשר אם זכרתני אתך, מאחר שייטצ'לך כפתרוני: ועשית נא עמדי חסד. אין נא אלא לשון נקשה:

(16) סלי חורי. סלים של נזרים קלופים חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת כסנין שקורין אוכלי"ש, לתחם באותן סלים:

(20) יום הולדת את פרעה. יום לידתו, וקורין לו יום גיוסא. ולשון הולדת, לפי שאין הולד נולד אלא על ידי אחרים, שהיה מילדת את האשה, ועל כן היה נקראת מילדת, וכן ומוֹלְדוֹתָיִךְ בַּיּוֹם הַזֶּה אֶתְּךָ (יחזקאל טז, ד), וכן אֶתְּרִי הַפֶּגֶם אֶת הַנֶּגַע (ויקרא יג, נה), שכיזסו על ידי אחרים: וישא את ראש וגו'. מנאם עס שאר עבדיו, שהיה מונה המשרתים

- 21 And he restored the chief butler back unto his butlership; and he gave the cup into Pharaoh's hand. וַיָּשָׁב אֶת־שֵׁר הַמְּשָׁקִים עַל־ מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פַּרְעֹה:
- 22 But he hanged the chief baker, as Joseph had interpreted to them. וְאֵת שֵׁר הָאֲפִים תָּלָה בְּאֶשׁ פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:
- 23 Yet did not the chief butler remember Joseph, but forgot him. וְלֹא־זָכַר שֵׁר־הַמְּשָׁקִים אֶת־ יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: (פ)

The Haftarah is Amos 2:6-3:8 on page 252.

- XLI And it came to pass at the end of two full years, that Pharaoh dreamed: and, behold, he stood by the river. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים וּפַרְעֹה חָלָם וַהֲנֶה עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:
- 2 And, behold, there came up out of the river seven kine, well-favoured and fat-fleshed; and they fed in the reed-grass. וַהֲנֶה מִן־הַיָּאָר עֹלֹת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאֹת בָּשָׂר וַתַּרְעִינָה בְּאֶחוּ:
- 3 And, behold, seven other kine came up after them out of the river, ill favoured and lean-fleshed; and stood by the other kine upon the brink of the river. וַהֲנֶה שֶׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר רָעוֹת מְרֹאָה וְדַקּוֹת בָּשָׂר וַתַּעֲמִדְנָה אֶצְלֵ הַפָּרוֹת עַל־שֵׁפֶת הַיָּאָר:
- 4 And the ill-favoured and lean-fleshed kine did eat up the seven well-favoured and fat kine. So Pharaoh awoke. וַתֹּאכְלֶנָה הַפָּרוֹת הָרָעוֹת הַמְרֹאָה וְדַקּוֹת הַבָּשָׂר אֶת שֶׁבַע הַפָּרוֹת יְפוֹת הַמְרֹאָה וְהַבְּרִיאֹת וַיִּיקֶץ פַּרְעֹה:

שישרתו לו בצעודתו, וזכר את אלו בחוס, כמו שאו את ראש, לשון מנין: (23) ולא זכר שר המשקים. בו ציוס: וישכחהו. לאחר מכן, מפני שחלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסור שתי שנים, שנאמר אֶשְׁרֵי הַגָּזֶר אֲשֶׁר אֶסֶס ה' מִצְרַחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רֶדְפִים (תהלים מ, ה), ולא בטח על מצרים הקרובים רהב: (1) ויהי מקץ. כמרגמו מסוף, וכל לשון קץ, סוף הוא: על היאור. כל שאר נהרות אינם קרובים יאורים, חוץ מנילוס, מפני שכל הארץ עשוין יאורים יאורים זידי אדם, ונילוס עולה בחוס ומשקה אותם, לפי שאין גשמים יורדין במצרים מדיר כשאר ארצות: (2) יפות מראה. סימן הוא לימי השוע, שהצביות נראות יפות זו לזו, שאין עין צריה לרה בצרחה: באחו. באגס, מריש"ק בלע"ז, כמו אֶגְגָּא אֶחוּ: (3) ודקות בשר. טינצי"ש בלע"ז, לשון דק: (4) ותאכלנה. סימן שמהא כל שמחת השוע נשכחת צימי הרעב:

<p>5 And he slept and dreamed a second time: and, behold, seven ears of corn came up upon one stalk, rank and good.</p>	<p>וַיִּישָׁן וַיִּחְלֶם שְׁנִית וַהֲנֵהוּ שִׁבְעַת שְׁבָלִים עֲלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד בְּרִיאֹת וטֹבוֹת:</p>	<p>לוי</p>
<p>6 And, behold, seven ears, thin and blasted with the east wind, sprung up after them.</p>	<p>וַהֲנֵהוּ שִׁבְעַת שְׁבָלִים דַּקֹּת וּשְׂדוּפֹת קָדִים צִמְחוּת אַחֲרֵיהֶן:</p>	<p>6</p>
<p>7 And the thin ears swallowed up the seven rank and full ears. And Pharaoh awoke, and, behold, it was a dream.</p>	<p>וַתִּבְלַעְנָה הַשְּׁבָלִים הַדַּקֹּת אֶת שִׁבְעַת הַשְּׁבָלִים הַבְּרִיאֹת וַחֲמֻלָּאוֹת וַיִּיקֶץ פַּרְעֹה וַהֲנֵה חֲלוֹם:</p>	<p>7</p>
<p>8 And it came to pass in the morning that his spirit was troubled; and he sent and called for all the magicians of Egypt, and all the wise men thereof; and Pharaoh told them his dream; but there was none that could interpret them unto Pharaoh.</p>	<p>וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַתִּפְּעַם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכָמֶיהָ וַיְסַפֵּר פַּרְעֹה לָהֶם אֶת־חֲלֹמוֹ וְאִין־פֹּתֵר אוֹתָם לַפַּרְעֹה:</p>	<p>ישראל</p>
<p>9 Then spoke the chief butler unto Pharaoh, saying: 'I make mention of my faults this day:</p>	<p>וַיִּדְבַר שֵׁר הַמְשָׁקִים אֶת־פַּרְעֹה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מוֹדִיר הַיּוֹם:</p>	<p>9</p>
<p>10 Pharaoh was wroth with his servants, and put me in the ward of the house of the captain of the guard, me and the chief baker.</p>	<p>פַּרְעֹה קָצַף עַל־עַבְדָּיו וַיִּתֵּן אֹתִי בְּמִשְׁמַר בֵּית שֵׁר הַטְּבָחִים אֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאֲפִים:</p>	<p>10</p>
<p>11 And we dreamed a dream in one night, I and he; we dreamed each man according to the interpretation of his dream.</p>	<p>וַנִּחְלְמָה חֲלוֹם בְּלַיְלָה אֶחָד אֲנִי וַהּוּא אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ חֲלֻמָּנוּ:</p>	<p>11</p>

- (5) בקנה אחד. טואיד"ל זלע"ז: בריאות. שיינ"ש זלע"ז:
(6) ושדופות. השלי"ד זלע"ז. וסקיפן קדום, חזונו, לשון משקוף, החזונו תמיד על ידי הדלת המכה עליו: קדים.
רוח מזרחית, שקורין צי"א:
(7) הבריאות. שיינ"ש זלע"ז: והנה חלום. והנה נשלו חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים:
(8) ותפעם רוחו. ומטרפא רוחיה, מקשקשת צמחו כפעמון, וצנזוכדנר הוא אומר וַתִּפְּעַם רוחו (דניאל ב, א), לפי שהיו שם שתי פעימות, שכתם החלום והעלמת פתרונו (צ"ר פט, ה): חרשמי. הנחרים צטימי מתים, ששואלים בעצמות. (טימי הן עצמות זלשון ארמי, וצמנה בית שהוא מלא טמיא, מלא עצמות): ואין פותר אותם לפרעה. פותרים היו אותם, אבל לא לפרעה, שלא היה קולן נכנס בצאניו, ולא היה לו קורת רוח צפתרונו, שהיו אומרים שבע צנות אחת מוליד, שבע צנות אחת קוצר (צ"ר פט, ו):
(11) איש כפתרון חלומו. חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו, ודומה לו:

<p>12 And there was with us there a young man, a Hebrew, servant to the captain of the guard; and we told him, and he interpreted to us our dreams; to each man according to his dream he did interpret.</p>	<p>וְשָׁם אִתָּנוּ נָעַר עִבְרִי עֹבֵד לְשַׂר הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיַּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלֻמֹּתֵינוּ אִישׁ כְּחֻלְמוֹ פֶּתָר:</p>	<p>12 וְשָׁם אִתָּנוּ נָעַר עִבְרִי עֹבֵד לְשַׂר הַטַּבָּחִים וְנִסְפָּר-לוֹ וַיַּפְתָּר-לָנוּ אֶת-חֲלֻמֹּתֵינוּ אִישׁ כְּחֻלְמוֹ פֶּתָר:</p>
<p>13 And it came to pass, as he interpreted to us, so it was: I was restored unto mine office, and he was hanged.</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פֶּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֵתִי הֵשִׁיב עַל-כֵּנִי וְאֶתוֹ תָּלָה: צֶלֶב:</p>	<p>13 וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פֶּתַר-לָנוּ כֵּן הָיָה אֵתִי הֵשִׁיב עַל-כֵּנִי וְאֶתוֹ תָּלָה:</p>
<p>14 Then Pharaoh sent and called Joseph, and they brought him hastily out of the dungeon. And he shaved himself, and changed his raiment, and came in unto Pharaoh.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיִּרְיָצֻהוּ מִן-הַבּוֹר וַיִּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלָּתוֹ וַיָּבֹא אֶל-פַּרְעֹה:</p>	<p>14 וַיִּשְׁלַח פַּרְעֹה וַיִּקְרָא אֶת-יוֹסֵף וַיִּרְיָצֻהוּ מִן-הַבּוֹר וַיִּגְלַח וַיַּחֲלֵף שְׂמֻלָּתוֹ וַיָּבֹא אֶל-פַּרְעֹה:</p>
<p>15 And Pharaoh said unto Joseph: 'I have dreamed a dream, and there is none that can interpret it; and I have heard say of thee, that when thou hearest a dream thou canst interpret it.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וָאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתָּר אֹתוֹ:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף חֲלוֹם חֲלַמְתִּי וּפְתָר אֵין אֹתוֹ וָאֲנִי שָׁמַעְתִּי עָלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לִפְתָּר אֹתוֹ:</p>
<p>16 And Joseph answered Pharaoh, saying: 'It is not in me; God will give Pharaoh an answer of peace.'</p>	<p>וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פַּרְעֹה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי אֱלֹהִים יִעֲנֶה אֶת-שָׁלוֹם פַּרְעֹה:</p>	<p>16 וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פַּרְעֹה לֵאמֹר בְּלִעְדֵּי אֱלֹהִים יִעֲנֶה אֶת-שָׁלוֹם פַּרְעֹה:</p>
<p>17 And Pharaoh spoke unto Joseph: 'In my dream, behold, I stood upon the brink of the river.</p>	<p>וַיַּלִּיל פַּרְעֹה עִם יוֹסֵף בְּחֻלְמִי הִנְנִי עֹמֵד עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאָר:</p>	<p>17 וַיַּלִּיל פַּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף בְּחֻלְמִי הִנְנִי עֹמֵד עַל-שִׁפְתַּת הַיָּאָר:</p>
<p>18 And, behold, there came up out of the river seven kine, fat-fleshed and well-favoured; and they fed in the reedgrass.</p>	<p>וַהֲנִה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיַּפֵּת תֹּאֵר וַתִּרְעֶינָה בָּאֲחוּ:</p>	<p>18 וַהֲנִה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבְעַת פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר וַיַּפֵּת תֹּאֵר וַתִּרְעֶינָה בָּאֲחוּ:</p>

(12) נער עברי עבד. ארורים הרשעים, שאין טובתם שלמה, מזכירו כלשון ציון: נער. שוטה, ואין ראוי לגדולה: עברי. אפילו לשוננו אינו מכיר: עבד. וכחוצ בנימוסי מזרים, שאין עצד מולך ולא לוצש צגדי שרים. (ס"א שירים וכן גרס רא"ם): איש בחלומו. לפי החלום וקרוצ לענינו:

(13) השיב על כני. פרעה הזכר למעלה, כמו שאמר פרעה קצף על עצדיו, הרי מקרא קצר לשון, ולא פירש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש מי השיב, מי שצידו להשיב, והוא פרעה, וכן דרך כל מקראות קצרים, על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר:

(14) מן הבור. מן בית הסוהר, שהוא עשוי כמין גומא, וכן כל צור שצמקרא לשון גומא הוא, ואף אם אין צו מים קרוי צור, פוש"י בלע"ז: ויגלח. מפני כבוד המלכות (צ"ר פט, ט):

(15) תשמע חלום לפתור אתו. תאזין ותצין חלום לפתור אותו: תשמע. לשון הצנה והאזנה, כמו שמע יוסף, אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמַע לָשׁוֹן, אַנְטִיגֵדֶר"א בלע"ז

(16) בלעדי. אין הסכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן ענייה צפי לשלום פרעה:

<p>19 And, behold, seven other kine came up after them, poor and very ill-favoured and lean-fleshed, such as I never saw in all the land of Egypt for badness.</p>	<p>והָאֵלֶּה שִׁבְע־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עָלוּת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וְרָעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרַקּוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כִּהְנֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרָע: אֲרָעָא דְּמִצְרַיִם לְבִישׁוֹ:</p>	<p>19 וְהָאֵלֶּה שִׁבְע־פָּרוֹת אַחֲרוֹת עָלוּת אַחֲרֵיהֶן דָּלוֹת וְרָעוֹת תֹּאֵר מְאֹד וְרַקּוֹת בָּשָׂר לֹא־רָאִיתִי כִּהְנֶה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרָע:</p>
<p>20 And the lean and ill-favoured kine did eat up the first seven fat kine.</p>	<p>וְנֹאכְלֵנָהּ הַפָּרוֹת הָרַקּוֹת וְהָרָעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:</p>	<p>20 וְנֹאכְלֵנָהּ הַפָּרוֹת הָרַקּוֹת וְהָרָעוֹת אֶת שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:</p>
<p>21 And when they had eaten them up, it could not be known that they had eaten them; but they were still ill-favoured as at the beginning. So I awoke.</p>	<p>וְעַלֹּא לְמַעֲיָהוֹן וְלֹא אֶתִידַע אֲרִי עֹלֹא לְמַעֲיָהוֹן וּמַחֲזִיָּהוֹן בִּישׁ כֹּד בְּקִדְמִיתָא וְאַתְעֵרִית:</p>	<p>21 וְנִתְבְּאֲנָה אֶל־קִרְבָּנָהּ וְלֹא נֹדַע כִּי־בָאוּ אֶל־קִרְבָּנָהּ וּמַרְאִיתָן לֵעַ פֶּאֶשֶׁר בַּתְּחִלָּה וְאִיקָץ:</p>
<p>22 And I saw in my dream, and, behold, seven ears came up upon one stalk, full and good.</p>	<p>וְאֲרָא בַּחֲלֹמִי וְהִנֵּהוּ שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֹת וּטְבוֹת:</p>	<p>22 וְאֲרָא בַּחֲלֹמִי וְהִנֵּהוּ שִׁבְעַת שְׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מִלֵּאֹת וּטְבוֹת:</p>
<p>23 And, behold, seven ears, withered, thin, and blasted with the east wind, sprung up after them.</p>	<p>וְהִנֵּה שִׁבְעַת שְׂבָלִים צָנָמוֹת דָּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:</p>	<p>23 וְהִנֵּה שִׁבְעַת שְׂבָלִים צָנָמוֹת דָּקוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:</p>
<p>24 And the thin ears swallowed up the seven good ears. And I told it unto the magicians; but there was none that could declare it to me.</p>	<p>וְנִתְבְּלַעַן הַשְּׂבָלִים הַדָּקֹת אֶת שִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים הַטְּבוֹת וְאָמַרְ אֶל־הַחֲרָטָמִים וְאִין מְגִיד לִי:</p>	<p>24 וְנִתְבְּלַעַן הַשְּׂבָלִים הַדָּקֹת אֶת שִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים הַטְּבוֹת וְאָמַרְ אֶל־הַחֲרָטָמִים וְאִין מְגִיד לִי:</p>
<p>25 And Joseph said unto Pharaoh: 'The dream of Pharaoh is one; what God is about to do He hath declared unto Pharaoh.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פַּרְעֹה חֲלוֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִגִּיד לְפַרְעֹה:</p>	<p>25 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פַּרְעֹה חֲלוֹם פַּרְעֹה אֶחָד הוּא אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִגִּיד לְפַרְעֹה:</p>
<p>26 The seven good kine are seven years; and the seven good ears are seven years: the dream is one.</p>	<p>שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הַטְּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים וְשִׁבְעַת הַשְּׂבָלִים הַטְּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:</p>	<p>26 שִׁבְעַת הַפָּרוֹת הַטְּבוֹת שְׁנָיִם שָׁנִים הִנֵּה חֲלוֹם אֶחָד הוּא:</p>

(19) דלות. כחושות, כמו מדוע אָסֶה פָּקָה דָל (שמואל"ז יג, 7). דאמנון: ורקות בשר. כל לשון רקות שזמקרא, חסרי צער, ונלע"ז בלוא"ש: (23) צנמות. נזנח בלשון ארמי סלע, הרי הן כעץ בלי לחות, וקשות כסלע. ותרגומו נזן לקין, נזן, אין זהן אלא הנז, לפי שנתרוקנו מן הזרע: (26) שבע שנים. ושבע שנים. כלן אינן אלא שבע, ואשר נשנה החלום פעמים, לפי שהדבר מזומן, כמו שפירש לו צדוק, ועל השנות החלום וגו'. שבע שנים הטובות נאמר הגיד לפרעה, לפי שהיה סמוך, ושבע שני רעב נאמר הראה את פרעה,

27	And the seven lean and ill-favoured kine that came up after them are seven years, and also the seven empty ears blasted with the east wind; they shall be seven years of famine.	וְשִׁבַּע הַפְּרוֹת הָרָקוֹת וְהָרַעַת הָעֵלֶת אַחֲרֵיהֶן שִׁבַּע שָׁנִים הֵנָּה וְשִׁבַּע הַשִּׁבְלִים הָרָקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב:	וְשִׁבַּע תּוֹרְתָא חֲסִיקְתָּא וּבִישְׁתָּא דְסָלִיקָא בְתַרִּיהוֹן שִׁבַּע שָׁנִיא אֲנִין וְשִׁבַּע שׁוּבְלִיא לְקִיתָא דְשִׁקִּיפֹן קָדִים יִהְיוֹן שִׁבַּע שָׁנֵי כַפְנָא:
28	That is the thing which I spoke unto Pharaoh: what God is about to do He hath shown unto Pharaoh.	הוא הדבר אשר דִּבַּרְתִּי אֵלֶּיךָ פֶּרְעָה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֹשֶׂה הִרְאָה אֶת־פֶּרְעָה:	הוא פתגמא דְמְלִילִית עִם פֶּרְעָה דִּי עֲתִיד לְמַעַבְדַּא אַחֲזִי יֵת פֶּרְעָה:
29	Behold, there come seven years of great plenty throughout all the land of Egypt.	הִנֵּה שִׁבַּע שָׁנִים בָּאוֹת שִׁבַּע גָּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	הָא שִׁבַּע שָׁנִיא אֲתִין סִבְעָא רַבָּא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:
30	And there shall arise after them seven years of famine; and all the plenty shall be forgotten in the land of Egypt; and the famine shall consume the land;	וְקָמוּ שִׁבַּע שָׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וְנִשְׁכַּח כָּל־הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָל־הָרָעָב אֶת־הָאֶרֶץ:	וּקְמוּן שִׁבַּע שָׁנֵי כַפְנָא בְתַרִּיהוֹן וְיִתְנָשִׁי כָל סִבְעָא בְּאֶרְעָא דְמִצְרַיִם וְיִשְׁיִצִי כַפְנָא יֵת עֲמָא דְאֶרְעָא:
31	and the plenty shall not be known in the land by reason of that famine which followeth; for it shall be very grievous.	וְלֹא־יִיָּדַע הַשִּׁבַּע בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הָרָעָב הַהוּא אַחֲרֵי־כֵן כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד:	וְלֹא יִתְיַדַע סִבְעָא בְּאֶרְעָא מִן קֳדָם כַּפְנָא הַהוּא דִּיהִי בְתַר כֵּן אֲרִי תַקִּיף הוּא לְחֻדָּא:
32	And for that the dream was doubled unto Pharaoh twice, it is because the thing is established by God, and God will shortly bring it to pass.	וְעַל הַשְּׁנֹת הַחֲלוֹם אֶל־פֶּרְעָה פַּעַמַּיִם כִּי־נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמָּחֵר הָאֱלֹהִים לַעֲשֹׂתוֹ:	וְעַל דְּאֲתַנִּי חֲלֵמָא לְפֶרְעָה תַרְתִּין זְמַנִּין אֲרִי תַקִּין פִּתְגָמָא מִן קֳדָם יי וּמוֹחִי יי לְמַעַבְדִּיהּ:
33	Now therefore let Pharaoh look out a man discreet and wise, and set him over the land of Egypt.	וְעַתָּה יֵרָא פֶּרְעָה אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשִׁיתָהוּ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:	וְכַעַן יַחֲזִי פֶּרְעָה גִבֹּר סוֹכְלָתָן וְחָכִים וַיִּמְנִינִיהּ עַל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:
34	Let Pharaoh do this, and let him appoint overseers over the land, and take up the fifth part of the land of Egypt in the seven years of plenty.	וַעֲשֵׂה פֶּרְעָה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאֶרֶץ וַחֲמֵשׁ אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבַּע שָׁנֵי הַשִּׁבַּע:	יַעֲבִיד פֶּרְעָה וַיִּמְנִי מְהִימָנִין עַל אֶרְעָא וַיִּזְרְזוּן יֵת אֶרְעָא דְמִצְרַיִם בְּשִׁבַּע שָׁנֵי סִבְעָא:

לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק נופל צו לשון מראה:

(30) ונשכח כל השבע. הוא פתרון הצליעה:

(31) ולא יודע השבע. הוא פתרון ולא נודע כי צאו אל קרצנה:

(32) נכון. מזומן:

(34) וחמש. כתרוממו ויזרז, וכן וּמְמַשִּׁים:

<p>And let them gather all the food of these good years that come, and lay up corn under the hand of Pharaoh for food in the cities, and let them keep it.</p>	<p>וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכֶל הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיַּצְבְּרוּ־ בָר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה אֹכֶל בָּעָרִים וּשְׁמָרוּ:</p>
<p>And the food shall be for a store to the land against the seven years of famine, which shall be in the land of Egypt; that the land perish not through the famine.'</p>	<p>וְהָיָה הָאֹכֶל לִפְקֻדֹן לָאָרֶץ לְשִׁבְעַ שְׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בָּאָרֶץ מִצָּרִים וְלֹא־תִפְרֹת הָאָרֶץ בְּרָעָב:</p>
<p>And the thing was good in the eyes of Pharaoh, and in the eyes of all his servants.</p>	<p>וַיֵּטֵב הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו:</p>
<p>And Pharaoh said unto his servants: 'Can we find such a one as this, a man in whom the spirit of God is?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עַבְדָּיו הֲנִמְצָא כֹזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:</p>
<p>And Pharaoh said unto Joseph: 'Forasmuch as God hath shown thee all this, there is none so discreet and wise as thou.</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ:</p>
<p>Thou shalt be over my house, and according unto thy word shall all my people be ruled; only in the throne will I be greater than thou.'</p>	<p>אֹתָהּ תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכִּסֵּא אֲגִדֵּל מִמֶּךָ:</p>
<p>And Pharaoh said unto Joseph: 'See, I have set thee over all the land of Egypt.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתָךְ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:</p>

(35) את כל אכל. שם דבר הוא, לפיכך טעמו כאל"ף ונקוד צפתח קטן, ואוכל שהוא פועל, כגון פי כל אוכל חלז, טעמו למטה כז' ונקוד קמן קטן: תחת יד פרעה. צרשמו וצאורותיו:
(36) והיה האכל. הצבור, כשאר פקדון הגנוז לקיום הארץ:
(37) הנמצא כזה. כתרומתו הנשכח כדין, אם נלך ונצטנו הנמצא כמוהו. הנמצא לשון תמיהה, וכן כל ה"א המשמשת כראש תיבה ונקודה כחטף פתח:
(38) אין נבון וחכם כמוך. לזקש איש נבון וחכם שאמר, לא נמצא כמוך:
(39) ישק. יתן, יתפרנס, כל זרכי עמי יהיו נעשים על ידך, כמו וכן משק ביתי (צראשית טו, ז), וכמו נשקו צר (תהלים ז, יז), גרנישו"ן גע"ז רק הכסא. שיהיו קורין לי מלך: כסא. לשון של המלוכה, כמו ויגדל את פסא מפקא חדוני המלך:
(40) נתתי אתך. מניתי יתך, ואף על פי כן לשון נמיהה הוא, כמו ולתפך עליון. צין לגדולה צין לשפלות נופל לשון נמיהה עליו, כמו נמתי אתכם נגזים ושקלים (מלאכי ז, ט):

- 42 And Pharaoh took off his signet ring from his hand, and put it upon Joseph's hand, and arrayed him in vestures of fine linen, and put a gold chain about his neck. וַיֹּסֶר פַּרְעֹה אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֹּהָב עַל־צוּאָרוֹ: וַאֲעֲדִי פַרְעֹה יָת עֲזָקְתִּיהָ מֵעַל יְדֶיהָ וַיַּהֲב יָתָהּ עַל יָדָא דְיוֹסֵף וַאֲלִבִּישׁ יָתִיהָ לְבוּשֵׁין דְּבוּץ וְשׁוּי מְנִיכָא דְדַהֲבָא עַל צוּרִיהָ:
- 43 And he made him to ride in the second chariot which he had; and they cried before him: 'Abrech'; and he set him over all the land of Egypt. וַיַּרְכֵּב אֹתוֹ בְּמַרְכָּבַת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לּוֹ וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבֹרֶךְ וַנִּתֵּן אֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲרָכִיב יָתִיהָ בְּרַתְכָא תַנְיִיתָא דִּילִיָּה וַאֲכָרִיו קְדָמוּהִי דִּין אֲבָא לְמַלְכָא וּמִנִּי יָתִיהָ עַל כָּל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 44 And Pharaoh said unto Joseph: 'I am Pharaoh, and without thee shall no man lift up his hand or his foot in all the land of Egypt.' וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַאֲמַר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף אֲנָא פַרְעֹה וְכֹר מִמִּימָרְךָ לֹא יָרִים גְּבֹר יָת יְדִיהָ לְמִיחַד זֵין וְיָת רַגְלִיהָ לְמַרְכָּב עַל סוּסָא בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 45 And Pharaoh called Joseph's name Zaphenath-paneah; and he gave him to wife Asenath the daughter of Poti-phares priest of On. And Joseph went out over the land of Egypt.— וַיִּקְרָא פַרְעֹה שֵׁם־יוֹסֵף צָפְנַת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לּוֹ אֶת־אֲסֵנַת בַּת־פּוֹטִי־פָרַע (בְּסַפְרֵי תִימֹן פּוֹטִי־פָרַע בְּתִיבָה אַחַת) כֹּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיִּקְרָא פַרְעֹה שׁוֹם יוֹסֵף גְּבֹרָא דְּמִשְׁמָרן גִּלְיָן לִיָּה וַיַּהֲב לִיָּה יָת אֲסֵנַת בַּת פּוֹטִי־פָרַע רַבָּא דְּאוֹן לְאִתּוֹ וַנִּפְק יוֹסֵף שְׁלִיט עַל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 46 And Joseph was thirty years old when he stood before Pharaoh king of Egypt.— And Joseph went out from the presence of Pharaoh, and went throughout all the land of Egypt. וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעָמְדוֹ לְפָנֵי פַרְעֹה מִלְּךְ־מִצְרָיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנֵי פַרְעֹה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיּוֹסֶף בֶּר תִּלְתִּין שָׁנִין כַּד קָם קָדָם פַּרְעֹה מַלְכָא דְּמִצְרַיִם וַנִּפְק יוֹסֵף מִן קָדָם פַּרְעֹה וַעֲבַר בְּכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם:
- 47 And in the seven years of plenty the earth brought forth in heaps. וַתַּעֲשׂ הָאֶרֶץ בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי הַשָּׁבַע לְקַמְצִים: וּכְנָשׁוּ דִּיְרֵי אֶרֶעָא בְּשִׁבְעַ שְׁנֵי סִבְעָא עֲבִירָא לְאוּצְרִין:

(42) ויסר פרעה את טבעתו. נתינת טבעת המלך, היא אות למי שנותנה לו, להיות שני לו לגדולה: בגדי שש. דבר חשיבות הוא צמרים: רביד. ענק, ועל שהוא ראש בצבעות קרוי רביד, וכן רבדתי ערשי (משלי ז, טז), רשפי ערשי מרפפות. כלשון משנה מוקף רובדין של אבן. על הרובד שבעזרה והיא רשפה: (43) במרכבת המשנה. השניה למרכבתו, המהלכת אלל שלו: אברך. כמרגמו דין אבא למלכא רך כלשון ארמי מלך, צהשומפין (צבא צמרא ד). לא ריכא ולא צר ריכא. וצדצרי אגדה (ספרי דברים סוף פ"א) דרש ר' יהודה, אברך זה יוסף, שהוא אצ צמכמה ורך צשנים, אמר לו צן דורמסקית, עד מחי אמה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך אלא לשון צרכים, שהכל היו נכנסין לפניו ויואלין תחת ידו, כענין שנאמר ונתון אותו וגו': (44) אני פרעה. שיש יכולת בידי לגזור גזרה על מלכותי, ואני גוזר שלא ירים איש את ידו: ובלעדך. שלא צרשומך. דבר אחר אני פרעה, אני אהיה מלך, וצלעדך וגו', וזה דוגמת רק הכסא: את ידו ואת רגלו. כמרגמו: (45) צפנת פענח. מפרש הפסוק, ואין לפענח דמיון צמקרא: פוטי פרע. הוא פוטיפר, וקרא פוטי פרע על שנתרם מאליו, לפי שחמד את יוסף למשכב זכר (סוטה יג):

<p>48 And he gathered up all the food of the seven years which were in the land of Egypt, and laid up the food in the cities; the food of the field, which was round about every city, laid he up in the same.</p>	<p>וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֲכָלוֹ שְׁבַע וַיָּבֶן יֵת כָּל עֲבוּר שְׁבַע שָׁנִים דִּהְיוּאָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּהְיֶה עֲבוּרָא בְּקִרְוֵיָא עֲבוּר חָמֵל קִרְתָּא דְּבִסְחָרְנָהָא יִהְיֶה בְּגִינָה:</p>	<p>48 וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֲכָלוֹ שְׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּתֵּן־אֲכָל בְּעָרִים אֲכָל־שָׂדֶה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:</p>
<p>49 And Joseph laid up corn as the sand of the sea, very much, until they left off numbering; for it was without number.</p>	<p>וַיָּבֶן יוֹסֵף עֲבוּרָא כְּחֵלָא דִּימָא סְגִי לְחֵדָא עַד דְּפִסַּק מִלְּמִמְנֵי אַרִי לִית מִנֵּן:</p>	<p>49 וַיַּצְבֵּר יוֹסֵף בָּר כְּחוֹל הַיָּם הִרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי־חָדַל לִסְפֹּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:</p>
<p>50 And unto Joseph were born two sons before the year of famine came, whom Asenath the daughter of Poti-phaera priest of On bore unto him.</p>	<p>וַלְיוֹסֵף אֶתְלִידוֹ תְּרִין בְּנִין עַד לֹא עָלָת שְׁתָּא דְּכַפְנָא דִּילִידָת לִיהָ אֲסֶנֶת בַּת פּוֹטִי פֶרַע רָבָא דְּאֹן:</p>	<p>50 וַלְיוֹסֵף יָלְדוּ שְׁנֵי בָנִים בְּטָרָם תְּבוּא שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יָלְדָה־לּוֹ אֲסֶנֶת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע (בספרי תימן פוטיפרע בתיבה אחת) כֹּהֵן אֹן:</p>
<p>51 And Joseph called the name of the first-born Manasseh: 'for God hath made me forget all my toil, and all my father's house.'</p>	<p>וַקָּרָא יוֹסֵף יֵת שׁוֹם בּוֹכְרָא מְנַשֶּׁה אַרִי אֲנִשְׁנִי יֵת כָּל עַמְלִי וְיֵת כָּל בֵּית אָבִא:</p>	<p>51 וַיִּקְרָא יוֹסֵף אֶת־שֵׁם הַבְּכוֹר מְנַשֶּׁה כִּי־נִשְׁכַּח אֱלֹהִים אֶת־כָּל־עַמְלִי וְאֵת כָּל־בֵּית אָבִי:</p>
<p>52 And the name of the second called he Ephraim: 'for God hath made me fruitful in the land of my affliction.'</p>	<p>וְיֵת שׁוֹם תְּנִינָא קָרָא אֶפְרַיִם אַרִי אֲפִשְׁנִי יֵת בְּאֶרֶע שְׁעָבוּדִי:</p>	<p>52 וְאֵת שֵׁם הַשֵּׁנִי קָרָא אֶפְרַיִם כִּי־הִפְרִנִי אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ עֲנִי:</p>
<p>53 And the seven years of plenty, that was in the land of Egypt, came to an end.</p>	<p>וַשְׁלִימָא שְׁבַע שָׁנִי סִבְעָא דִּהְיוּאָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>רצעי וַתִּכְלִינָה שְׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>54 And the seven years of famine began to come, according as Joseph had said; and there was famine in all lands; but in all the land of Egypt there was bread.</p>	<p>וַשְּׁרִיָּאָה שְׁבַע שָׁנִי כַּפְנָא לְמִיתִי כְּמָא דְּאָמַר יוֹסֵף וְהָיָה כַּפְנָא בְּכָל אֶרֶעְתָּא וּבְכָל אֶרֶעָא דְּמִצְרַיִם הָיָה לֶחֶמָא:</p>	<p>54 וַתַּחֲלִינָה שְׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב לָבוֹא כְּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל־הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:</p>

- (47) ותעש הארץ. כמרגומו, ואין הלשון נעקר מלשון עשייה: לקמצים. קומץ על קומץ, יד על יד היו אוזרים:
- (48) אכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה. שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתצואה מעפר המקום, ומעמיד את התצואה מלירקצ (נ"ל שהוא דעת רצי נחמיה ואין צריך כלל להגיה צרש"י כאשר עלה בדעת קצתם):
- (49) עד כי חדל לספור. עד כי חדל לו הסופר לספור, והרי זה מקרא קצר: כי אין מספר. לפי שאין מספר והרי כי משמש בלשון דהא:
- (50) בטרם תבוא שנת הרעב. מכאן שאסור לאדם לשמש מטמו בשני רעבון (תענית יא.):

<p>55 And when all the land of Egypt was famished, the people cried to Pharaoh for bread; and Pharaoh said unto all the Egyptians: 'Go unto Joseph; what he saith to you, do.'</p>	<p>וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פַּרְעֹה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:</p>	<p>55 וַתִּרְעַב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל-פַּרְעֹה לֶלֶחֶם וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְכָל-מִצְרַיִם לְכוּ אֶל-יוֹסֵף אֲשֶׁר-יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ:</p>
<p>56 And the famine was over all the face of the earth; and Joseph opened all the storehouses, and sold unto the Egyptians; and the famine was sore in the land of Egypt.</p>	<p>וַכִּפָּא הָיָה עַל כָּל אֶפְרַיִם וּפְתַח יוֹסֵף יָת כָּל אוֹצְרֵי דְבַהּוֹן עֲבוּרָא וַזְבִּין לְמִצְרַיִם וַתִּקְרַף כִּפָּא בְּאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>56 וַתִּרְעַב הָאָרֶץ עַל כָּל-פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁכַּר לְמִצְרַיִם וַיַּחֲזֶק הָרָעָב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>57 And all countries came into Egypt to Joseph to buy corn; because the famine was sore in all the earth.</p>	<p>וְכָל-הָאֲרָץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשֹׁכֵר אֶל-יוֹסֵף כִּי-חָזַק הָרָעָב בְּכָל-הָאָרֶץ:</p>	<p>57 וְכָל-הָאֲרָץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשֹׁכֵר אֶל-יוֹסֵף כִּי-חָזַק הָרָעָב בְּכָל-הָאָרֶץ:</p>
<p>XLII Now Jacob saw that there was corn in Egypt, and Jacob said unto his sons: 'Why do ye look one upon another?'</p>	<p>וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:</p>	<p>XLII וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ-שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:</p>
<p>2 And he said: 'Behold, I have heard that there is corn in Egypt. Get you down thither, and buy for us from thence; that we may live, and not die.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר הֵנָּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם וְדוֹ-שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ מִזֶּשֶׁם וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת:</p>	<p>2 וַיֹּאמֶר הֵנָּה שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשׁ-שֹׁכֵר בְּמִצְרַיִם וְדוֹ-שָׁמָּה וְשִׁבְרוּ-לָנוּ מִזֶּשֶׁם וְנָחִיָּה וְלֹא נָמוּת:</p>
<p>3 And Joseph's ten brethren went down to buy corn from Egypt.</p>	<p>וַיֵּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֹׁכֵר עֲבוּרָא מִמִּצְרַיִם:</p>	<p>3 וַיֵּרְדּוּ אַחֵי-יוֹסֵף עִשְׂרָה לְשֹׁכֵר עֲבוּרָא מִמִּצְרַיִם:</p>

(55) ותרעב כל ארץ מצרים. שהקיצה תצואתם שאכרו, חוץ משל יוסף (צ"ר לא, ה): אשר יאמר לכם תעשו. לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשצאו אלל פרעה ואומרים כך הוא אומר לנו, אמר להם ולמה לא צצרתם צר, והלא הכריז לכם ששני הרעב באים, אמרו לו אספנו הרצה והקיצה, אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר על התצואה והקיצה, מה אם יגזור עלינו ונמות:

(56) על כל פני הארץ. מי הם פני הארץ, אלו העשירים (צ"ר סס): את כל אשר בהם. כתרגומו די צהון עיצורא: וישבר למצרים. שבר לשון מכר ולשון קנין הוא, כאן משמש לשון מכר, שצרו לנו מעט אכל, לשון קנין. ואל תאמר אינו כי אם תצואה, שאף ציין וחלצו מזינו, ולכו שצרו צלוא קסוף ובלוא מחיר יין וסלצ (ישעיה נה, א):

(57) וכל הארץ באו מצרימה. אל יוסף לשבור, ואם תדרשהו כסדרו, היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף: (1) וירא יעקב כי יש שבר במצרים. ומהיכן ראה, והלא לא ראה אלא שמע, שנאמר הנה שמעתי וגו', ומהו וירא, ראה באספקלריא של קדש שעדיין יש לו שבר במצרים, ולא היתה נצואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף: למה תתרא. למה תראו עמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים, כי צאואתה שעה עדיין היה להם תצואה (תענית י:). (ולי נראה כפשוטו למה תתראו, למה יהו הכל מסתכלין בכם, ומתמהים בכם שאין אתם מצקשים לכם אוכל צטרם שיכלה מה שצידכם). ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחיה, למה תהיו כחושים צרעב, ודומה לו ומרנה גם הוא יורא (משלי יא, כה):

(2) רדו שמיה. ולא אמר לכו, רמזו למאחיס ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין רדו: (3) וירדו אחי יוסף. ולא כתב בני יעקב, מלמד שהיו מתחטרטים במכירתם, ונתנו לכם להתנהג עמו באחיה, ולפדותו בכל

<p>But Benjamin, Joseph's brother, 4 Jacob sent not with his brethren; for he said: 'Lest peradventure harm befall him.'</p>	<p>וְאֶת־בְּנֵימִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן־ יִקְרָאנוּ אִסּוֹן: אָמַר דְּלָמָּא יַעֲרֻעֲנִיה מוֹתָא:</p>	<p>4 וְאֶת־בְּנֵימִין אֲחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אֲחָיו כִּי אָמַר פֶּן־ יִקְרָאנוּ אִסּוֹן:</p>
<p>And the sons of Israel came to buy 5 among those that came; for the famine was in the land of Canaan.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁכַּר בָּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְאֵתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא בְּגוּ עֲלִיָּא אֲרִי הָיָה כַּפְנָא בְּאֶרֶעָ דְּכְנַעַן:</p>	<p>5 וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִשְׁכַּר בָּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:</p>
<p>And Joseph was the governor over 6 the land; he it was that sold to all the people of the land. And Joseph's brethren came, and bowed down to him with their faces to the earth.</p>	<p>וַיֹּסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־אֶרֶעָ הוּא מְזַבֵּין עֲבוּרָא לְכָל עַמָּא דְּאֶרֶעָ וְאֵתוּ אֲחָיו יוֹסֵף וְסִגִּידוּ לִיה עַל אֶפְיֵהוּן עַל אֶרֶעָ:</p>	<p>6 וַיֹּסֵף הוּא הַשְׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְשַׁבִּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ־לּוֹ אִפְיָם אֶרְצָה:</p>
<p>And Joseph saw his brethren, and 7 he knew them, but made himself strange unto them, and spoke roughly with them; and he said unto them: 'Whence come ye?' And they said: 'From the land of Canaan to buy food.'</p>	<p>וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁכַּר־אֶכָּל: וַיִּחַזַּא יוֹסֵף יֵת אֲחָוְהִי וַאֲשַׁתְמוּדְעָנוּ וַחֲשִׁיב מָא דִּימְלִיל עֲמָהוּן וּמְלִיל עֲמָהוּן קִשְׁיִין וַאֲמַר לְהוֹן מִנֵּן אֲתִיתוּן וַאֲמָרוּ מֵאֶרֶעָ דְּכְנַעַן לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:</p>	<p>7 וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וַיִּכְרָם וַיִּתְנַבֵּר אֲלֵיהֶם וַיַּדְבֵּר אִתָּם קָשׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ כְּנַעַן לִשְׁכַּר־אֶכָּל:</p>
<p>And Joseph knew his brethren, but 8 they knew him not.</p>	<p>וַיִּכְרַ יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ: וַאֲשַׁתְמוּדְעַ יוֹסֵף יֵת אֲחָוְהִי וְאִנּוּן לֹא אֲשַׁתְמוּדְעִיהִי:</p>	<p>8 וַיִּכְרַ יוֹסֵף אֶת־אֲחָיו וְהֵם לֹא הִכְרָהוּ:</p>
<p>And Joseph remembered the 9 dreams which he dreamed of them, and said unto them: 'Ye are spies; to see the nakedness of the land ye are come.'</p>	<p>וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־ עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם: וַאֲדַכֵּר יוֹסֵף יֵת חֲלֻמָּא דְּהָיָה חֲלִים לְהוֹן וַאֲמַר לְהוֹן אֲלֵי־ אֲתוּן לְמַחְזִי יֵת בְּדַקָּה דְּאֶרֶעָ אֲתִיתוּן:</p>	<p>9 וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת אֶת־ עֲרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם:</p>
<p>And they said unto him: 'Nay, my 10 lord, but to buy food are thy servants come.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא רַבּוֹנִי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:</p>	<p>10 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדַנִּי וְעַבְדֶּיךָ אֲתוּ לְמִזְבֵּן עֲבוּרָא:</p>

ממון שיפסקו עליהם: עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתיב ואת בנימין אחי יוסף לא שלח, אלא לענין האחוה היו חלוקין לעשרה, שלא הייתה אחיזה כולם ושנאת כולם לו, אבל לענין לשבור צר, כלם לב אחד להם (ב"ר זא, ז):
(4) פן יקראנו אסון. וצדית לא יקראנו אסון, אמר רבי אליעזר בן יעקב, מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה (ב"ר שם ט):

(5) בתוך הבאים. מטמינין עמנן שלא יכירום, לפי שזוהי להם אציהם שלא יתראו כולם בפתח אחד, אלא שיכנס כל אחד בפתחו, כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכולס נאים וכולס גזורים:

(6) וישתחוו לו אפים. נשתמחו לו על פניהם, וכן כל השתחואה פשוט ידיים ורגלים הוא (שזועות טז):
(7) ויתנבך אליהם. נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות (ב"ר זא, ז):

(8) ויכר יוסף וגו'. לפי שהניחם חתומי זקן (ב"מ לט: כתובות כז:). והם לא הכירוהו. שינא מאללם בלא חתימת זקן. ועכשיו מלאוהו בחתימת זקן. ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו, כשנסעו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם, והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחיה:

(9) אשר חלם להם. עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו: ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש., כמו את מקדשה הערבה (ויקרא כ, יח), וכמו ערום ופגוע (יחזקאל טז, ז), וכן כל ערוה שבמקרא לשון גילוי. ותרגם אונקלוס בדקא דארעא, כמו דקדק הציט, רעוע הציט, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא:

<p>11 We are all one man's sons; we are upright men, thy servants are no spies.'</p>	<p>כִּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְרֻגְלִים: אֲנִי־לִי: כִּי־נִי אֲנַחְנָא לֹא הוּוּ עֲבָדֶיךָ אֶל־לִי:</p>	<p>11 כִּלְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד נַחֲנוּ בְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עֲבָדֶיךָ מְרֻגְלִים:</p>
<p>12 And he said unto them: 'Nay, but to see the nakedness of the land ye are come.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת: וַיֹּאמֶר לָהֶן לֹא אֲלֵהֶן בְּדָקָה דְּאֶרְעָא אֶתִּיתֹן לְמַחְוִי:</p>	<p>12 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לֹא כִי־עָרֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם לִרְאוֹת:</p>
<p>13 And they said: 'We thy servants are twelve brethren, the sons of one man in the land of Canaan; and, behold, the youngest is this day with our father, and one is not.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִין אֶחָדִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהַנֶּגֶד הִקְטָן אֶת־ אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ: וַיֹּאמְרוּ תְּרֵי עָסָר עֲבָדֶיךָ אַחִין אֲנַחְנָא בְּנֵי גִבְרָא חַד בְּאֶרְעָא דְּכְנָעַן וְהָא זְעִירָא עִם אֲבוּנָא יֻמָּא דִּין וְחַד לִיתוּחֵי:</p>	<p>13 וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֶחָדִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהַנֶּגֶד הִקְטָן אֶת־ אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:</p>
<p>14 And Joseph said unto them: 'That is it that I spoke unto you, saying: Ye are spies.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶן יוֹסֵף הוּא דְּבִרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם: וַיֹּאמֶר לָהֶן יוֹסֵף הוּא דְּמַלִּילִית עִמָּכוֹן לְמִימַר אֶל־לִי אַתּוֹן:</p>	<p>14 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דְּבִרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרֻגְלִים אַתֶּם:</p>
<p>15 Hereby ye shall be proved, as Pharaoh liveth, ye shall not go forth hence, except your youngest brother come hither.</p>	<p>בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פֶרְעָה אִם־ תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אַחִיכֶם הִקְטָן הֵנָּח: בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פֶרְעָה אִם תִּפְקֹדוּ מִכָּא אֲלֵהֶן בְּמִיתִי אֲחוּכֹן זְעִירָא הִכָּא:</p>	<p>15 בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חֵי פֶרְעָה אִם־ תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבוֹא אַחִיכֶם הִקְטָן הֵנָּח:</p>
<p>16 Send one of you, and let him fetch your brother, and ye shall be bound, that your words may be proved, whether there be truth in you; or else, as Pharaoh liveth, surely ye are spies.'</p>	<p>שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־ אַחִיכֶם וְאַתֶּם הֹאֲסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבִרְיִכֶם הֲאִמַּת אֶתְכֶם וְאִם־לֹא חֵי פֶרְעָה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם: שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־ אֲחוּכֹן וְאַתּוֹן תִּתְּאֲסְרוּן וְתִבְחָנוּן פְּתִגְמִיכֹן הִקְשׁוּט אֶתּוֹן אֲמָרוּן וְאִם לֹא חֵי פֶרְעָה אֲרִי אֶל־לִי אַתּוֹן:</p>	<p>16 שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־ אַחִיכֶם וְאַתֶּם הֹאֲסְרוּ וַיִּבְחָנוּ דְּבִרְיִכֶם הֲאִמַּת אֶתְכֶם וְאִם־לֹא חֵי פֶרְעָה כִּי מְרֻגְלִים אַתֶּם:</p>
<p>17 And he put them all together into ward three days.</p>	<p>וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים: וַיִּבְנֶשׂ יִתְהוֹן לְבֵית מִטְרָא תְּלַתָּא יוֹמִין:</p>	<p>17 וַיֹּאסֶף אֹתָם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:</p>
<p>18 And Joseph said unto them the third day.' This do, and live; for I fear God:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחְיוּ אֶת־ הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרָא: וַיֹּאמֶר לָהֶן יוֹסֵף בְּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה דָּא עֲבִידוּ וְאַתְקִימוּ מִן קֳדָם יי אֲנָא דְּחִיל:</p>	<p>18 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף בְּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עֲשׂוּ וַחְיוּ אֶת־ הָאֱלֹהִים אֲנִי יִרָא:</p>

- (10) לא אדני. לא תאמר כן, שהרי עבדיך צאו לשבר אוכל:
 (11) כלנו בני איש אחד נחנו. נלנה צהם רוח הקדש וכללוהו עמהם, שאף הוא צן אציהם: כנים. אמתיים כמו צן דְּפִרְקָא (שמות י, כט), צן צְנוּת לְפָקֶד דְּלֶמֶת (צמדצר כו, ז), וְעָבְדוּ לֹא כֵן צְדִי (ישעיה טו, ו).
 (12) כי ערות הארץ באתם לראות. שהרי נכנסתם צעורה שפרי העיר, למה לא נכנסתם צעור אחד (צ"ר לא, ו).
 (13) ויאמרו שנים עשר עבדיך וגו'. ובציל אותו אחד שאינו, נתפזרו צעיר לצקשו:
 (14) הוא אשר דברתי. הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים, הוא האמת והנכון, וזה לפי פשוטו. ומדרשו, אמר להם, ואילו מנא אתם אותו ויפקדו עליכם ממון הרצה, תפדוהו, אמרו לו הן, אמר להם, ואם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו, אמרו לכך צאנו, להרוג או ליהרג, אמר להם הוא אשר דברתי אליכם, להרוג צני העיר צאתם, מנחש אני בגזע שלי, ששנים מכס החריצו כרך גדול של שכם:
 (15) חי פרעה. אם יחיה פרעה, כשהי' נשבע לשקר הי' נשבע צחיי פרעה: אם תצאו מזה: מן המקום הזה:
 (16) האמת אתכם. אם אמת אתכם. לפיכך ה"א נקוד פתח, שהוא כמו צלשון תימה, ואם לא תצאוהו חי פרעה כי מרגלים אתם:
 (17) משמר. צית האסורים:

<p>19 if ye be upright men, let one of your brethren be bound in your prison-house; but go ye, carry corn for the famine of your houses;</p>	<p>אם כִּי־נִי אֲתוֹן אֲחוּכֹן חַד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִטְרָחֹן וְאֲתוֹן אִיזִילוּ אוֹכִילוּ עֲבוּרָא דְחֶסֶר בְּבֵיתֵיכֶן:</p>	<p>אם-כִּנִּים אַתֶּם אֲחֵיכֶם אֶחָד יֵאָסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ שָׁבֶר רַעֲבֹן בְּתֵיכֶם:</p>	<p>חמישי</p>
<p>20 and bring your youngest brother unto me; so shall your words be verified, and ye shall not die.' And they did so.</p>	<p>וְיָת אֲחוּכֹן זְעִירָא תִּיתָן לְחֵי וְיִתְהַמְנוּן פִּתְגָמֵיכֹן וְלֹא תָמוּתוּן וְעַבְדוּ כֵן:</p>	<p>וְאֶת-אֲחֵיכֶם הַקָּטָן תִּבְיֹאוּ אֵלַי וְיֵאָמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וְיַעֲשׂוּ-כֵן:</p>	<p>20</p>
<p>21 And they said one to another: 'We are verily guilty concerning our brother, in that we saw the distress of his soul, when he besought us, and we would not hear; therefore is this distress come upon us.'</p>	<p>וְאָמְרוּ גְבֵר לְאַחֵיהִי בְּקוּשָׁא חֲבִין אֲנַחְנָא עַל אֲחוּנָא דִּחֲזִינָא בְּעֵקֶת נַפְשִׁיהּ כִּד הָהּ מִתְחַנֵּן לָנָא וְלֹא קִבִּילָנָא מִנֵּיהּ עַל כֵּן אֲתַת לָנָא עֲקָתָא הָדָא:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו אָבֹל־אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל-אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בַּהֲתַחֲנוּנוֹ אֲלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל-כֵּן בָּאָה אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:</p>	<p>21</p>
<p>22 And Reuben answered them, saying: 'Spoke I not unto you, saying: Do not sin against the child; and ye would not hear? therefore also, behold, his blood is required.'</p>	<p>וְרֵעֹן רְאוּבֵן אֲתָם לֹא־מָר הָלֹא־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֹא־מָר אֶל-תַּחֲטְאוּ בִּילָד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:</p>	<p>וַיַּעַן רְאוּבֵן אֲתֶם לֹא־מָר הָלֹא־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם לֹא־מָר אֶל-תַּחֲטְאוּ בִּילָד וְלֹא שְׁמַעְתֶּם וְגַם-דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:</p>	<p>22</p>
<p>23 And they knew not that Joseph understood them; for the interpreter was between them.</p>	<p>וְאֲנִין לֹא יָדְעִין אֲרִי שְׁמַע יוֹסֵף אֲרִי מִתוֹרְגָמָן הָהּ בִּינִיָּהוּן:</p>	<p>וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינָתָם:</p>	<p>23</p>
<p>24 And he turned himself about from them, and wept; and he returned to them, and spoke to them, and took Simeon from among them, and bound him before their eyes.</p>	<p>וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיֵּאָסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:</p>	<p>וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת-שִׁמְעוֹן וַיֵּאָסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:</p>	<p>24</p>

- (19) בבית משמרכם. שאתם אסורים זו עכשיו: ואתם לכו הביאו. אל צית אצרכם: שבר רעבון בתיכם. מה שקניחם לרעבון אנשי צריכה:
- (20) ויאמנו דבריכם. יתאמנו ויתקיימו, כמו אמן אמן (צמדזר ה, כז), וכמו יאמן גא דצרך (מלכים-א ח, כז):
- (21) אבל. כתרומתו בקושטא. וראיתי בצראשית רבה (נא, ח) לישנא דרומאה (לשון בני הנגז) הוא, אבל צרם: באה אלינו. טעמו צדי"ת, לפי שהוא בלשון עבר, שכבר באה. ומרגומו אתה לנא:
- (22) וגם דמו. אחין וגמין רביין, דמו, וגם דם הזקן:
- (23) והם לא ידעו כי שומע יוסף. מצין לשונם, וצפניו היו מדצרים כן: כי המליץ בינותם. כי כשהיו מדצרים עמו היה המליץ צדיהם, היודע לשון עברי ולשון מצרי, והיה מליץ דצריהם ליוסף, ודצרי יוסף להם, לכך היו סצורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי: המליץ. זה מנשה בנו:
- (24) ויסב מעליהם. נתרסק מעליהם, שלא יראוהו צוה: ויבך. לפי ששמע שהיו מתחרטין: את שמעון. הוא השליכו לצור, הוא שאמר לנוי הנה בעל הַמְלוּמֹת הִלְקָהָא. דצר אחר, נחכוון יוסף להפרידו מלוי, שמא יתעצו שניהם להרוג אותו: ויאסר אותו לעיניהם. לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקהו (צ"ר נא, ח):

- 25 Then Joseph commanded to fill their vessels with corn, and to restore every man's money into his sack, and to give them provision for the way; and thus was it done unto them.
- 26 And they laded their asses with their corn, and departed thence.
- 27 And as one of them opened his sack to give his ass provender in the lodging-place, he espied his money; and, behold, it was in the mouth of his sack.
- 28 And he said unto his brethren: 'My money is restored; and, lo, it is even in my sack.' And their heart failed them, and they turned trembling one to another, saying: 'What is this that God hath done unto us?'
- 29 And they came unto Jacob their father unto the land of Canaan, and told him all that had befallen them, saying:
- 30 'The man, the lord of the land, spoke roughly with us, and took us for spies of the country.
- 31 And we said unto him: We are upright men; we are no spies.
- 32 We are twelve brethren, sons of our father; one is not, and the youngest is this day with our father in the land of Canaan. .
- וַיֹּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלֵא אֶת-כְּלֵיהֶם וַיְרַחֵם אֶת-כָּל-אִישׁ אֶת-כֶּסְפוֹ וַיִּשְׁלַח שָׂקוֹ וְלִתְתּוֹ לָהֶם צֹדֶה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן׃
- וַיִּשְׂאוּ אֶת-שִׁבְרָם עַל-חֲמֹרֵיהֶם וַיֵּלְכוּ מִשָּׁם׃
- וַיִּפְתַּח הָאֶחָד אֶת-שָׁקוֹ לִתֵּת מִסֻּפּוֹ לַחֲמֹרוֹ בַּמָּלֹךְ וַיִּרְא אֶת-כֶּסְפוֹ וַהֲגִידָהּ הוּא בְּפִי אִמְתָּתוֹ׃
- וַיֹּאמֶר אֶל-אֶחָיו הוֹשֵׁב כֶּסֶף וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתָּתִי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחֲרִדוּ אִישׁ אֶל-אֶחָיו לֵאמֹר מַה-זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ׃
- וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרֶצָה כְּנָעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל-הַקֶּרֶת אֲתָם לֵאמֹר׃
- דִּבֶּר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אִתָּנוּ קָשׁוֹת וַיִּתֵּן אִתָּנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת-הָאָרֶץ׃
- וַנֹּאמֶר אֵלָיו בָּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים׃
- תְּרֵי עָסָר אֲנַחְנָא אַחִין בְּנֵי אָבוֹנָא חֵד לִיתְהוּי וַזְעִירָא יוֹמָא דִּין עִם אָבוֹנָא בְּאֶרֶעָ דְּכְנַעַן׃

(27) ויפתח האחד. הוא לוי שנשאר יחיד משמעון בן זוגו. במלון. במקום שלנו צלילה: אמרתו. הוא שק: (כח)
 (28) וגם הנה באמתחתי. הכסף צו עס המצואה: מה זאת עשה אלהים לנו. להציאנו לידי עלילה זו, שלא הושג
 אלא להסעול עלינו:

<p>And the man, the lord of the land, said unto us: Hereby shall I know 33 that ye are upright men: leave one of your brethren with me, and take corn for the famine of your houses, and go your way.</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וַיֹּאמֶר לָא גֹבֵרָא רַבּוֹנָה דְּאַרְעָא בְּדָא אֲדַע אַרְי כִּינְי אַתּוֹן אַחוּכוֹן חַד שְׁבוּקוֹ לְוִיתִי וְיָת עֲבוּרָא דְחֶסֶד בְּבִתְיָכוֹן סְבוּ וְאִיִּילוּ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כֹנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הַנִּיחֹו אִתִּי וְאֶת־ רַעְבּוֹן בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ: וַיֹּאמֶר לָא גֹבֵרָא רַבּוֹנָה דְּאַרְעָא בְּדָא אֲדַע אַרְי כִּינְי אַתּוֹן אַחוּכוֹן חַד שְׁבוּקוֹ לְוִיתִי וְיָת עֲבוּרָא דְחֶסֶד בְּבִתְיָכוֹן סְבוּ וְאִיִּילוּ:</p>
<p>And bring your youngest brother unto me; then shall I know that ye are no spies, but that ye are upright men; so will I deliver you your brother, and ye shall traffic in the land. 34</p>	<p>וְאִיתוּ יָת אַחוּכוֹן זַעֲרָא לְוִיתִי וְאֲדַע אַרְי לָא אֲלִילִי אַתּוֹן אַרְי כִּינְי אַתּוֹן יָת אַחוּכוֹן אַתּוֹן לָכוּ וְיָת אֲרַעָא תַעֲבְדוּן בְּה סְחוּרְתָא:</p>	<p>וְהָבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא מְרַגְלִים אַתֶּם כִּי כֹנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֲתֵן לָכֶם וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחָרוּ:</p>
<p>And it came to pass as they emptied their sacks, that, behold, every 35 man's bundle of money was in his sack; and when they and their father saw their bundles of money, they were afraid.</p>	<p>וַהֲנָה אֲנֹוֹן מְרִיקִין סְקִיהוֹן וְהָא גֹבֵר צָרָר כִּסְפִּיה בְּסָקִיה וַחֲזֹו יָת צָרָרִי כִסְפִּיהוֹן אֲנֹוֹן וְאֲבוּהוֹן וּדְחִילוּ:</p>	<p>וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וַהֲנָה־אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף בְּשָׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת־צָרָרוֹת כִּסְפִּיהֶם הֵמָּה וַאֲבִיהֶם וַיִּירָאוּ:</p>
<p>And Jacob their father said unto them: 'Me have ye bereaved of my children: Joseph is not, and Simeon 36 is not, and ye will take Benjamin away; upon me are all these things come.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהוֹן יַעֲקֹב אֲבוּהוֹן יְתִי אַתְּכִילְתּוֹן יוֹסֵף לִיתְהוּי וְשִׁמְעוֹן לֹא הָיָה כָּא וְיָת בְּנֵימִין תַּדְבְּרוּן עָלַי הַנֹּאֶה כּוּלְהוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֲתִי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינְנֹו וְשִׁמְעוֹן אֵינְנֹו וְאֶת־בְּנֵימִין תִּקְחוּ עָלַי הֵי כָלֵנָה:</p>
<p>And Reuben spoke unto his father, saying: 'Thou shalt slay my two sons, if I bring him not to thee; 37 deliver him into my hand, and I will bring him back to thee.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן לְאֲבוּהוּ לְמִימַר יָת תְּרִין בְּנֵי תְמִית אִם לֹא אִתְּיֵינִי לָךְ הֵב יָתִיה עַל יָדִי וְאִנָּא אֲתִיבְנִיה לָךְ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֵאמֹר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תְמִית אִם־לֹא אָבִיאֲנֹו אֵלֶיךָ תִּנֶּה אֹתוֹ עַל־יָדִי וְאִנִּי אֲשִׁיבֵנּוּ אֵלֶיךָ:</p>
<p>And he said: 'My son shall not go down with you; for his brother is dead, and he only is left; if harm 38 befall him by the way in which ye go, then will ye bring down my gray hairs with sorrow to the grave.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָא יִיחֹות בְּרִי עִמָּכוֹן אַרְי אַחוּהוּ מִית וְהוּא בְּלַחְדוּתֵיה אֲשַׁתָּא וַיַּעַרְעֵנִיה מוֹתָא בְּאוּרְחָא דְתַהֲכֹון בְּה וְתַחְתּוֹן יָת סִיבְתִי בְּדוּנָא לְשָׂאוּל:</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנִי עִמָּכֶם כִּי־אֲחִיו מֵת וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׂאָר וּקְרָאָהוּ אָסוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרִדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִי בִּיגוֹן שְׂאוּלָה:</p>
<p>XLIII And the famine was sore in the land.</p>	<p>וּכְפָנָא תִקִּיף בְּאַרְעָא:</p>	<p>וְהָרַעַב כָּבֵד בְּאַרְץ: XLIII</p>

(34) ואת הארץ תסחרו. תסוצנו. וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזירים וסוצנים אחר פרקמטיא:

(35) צרור כספו. קשר כספו:

(36) אתי שכלתם. מלמד שמשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף: שכלתם. כל מי שצניו אצודים קרוי שכול:

(38) לא ירד בני עמכם. לא קבל דצריו של ראובן, אמר, צור שועה הוא זה, הוא אומר להמית צניו, וכי צניו הם ולא צני

(צ"ר לא, ט):

<p>And it came to pass, when they had eaten up the corn which they had brought out of Egypt, that their father said unto them: 'Go again, buy us a little food.'</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבֵרוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:</p>	<p>וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבֵרוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:</p>
<p>And Judah spoke unto him, saying: 'The man did earnestly forewarn us, saying: Ye shall not see my face, except your brother be with you.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לֵיהּ יְהוּדָה לְמִימַר אֶסְתָּדָא אֶסְתָּיד בְּנָא גְבָרָא לְמִימַר לֹא תַחְזֹן אִפִּי אֱלֵהִין כִּד אַחוּכּוֹן עִמָּכּוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוּדָה לֵאמֹר הֶעָד הֶעָד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם:</p>
<p>If thou wilt send our brother with us, we will go down and buy thee food;</p>	<p>אִם אֵיתָךְ מְשַׁלַּח יִתְּ אַחוּנָא עִמָּנָא נִיחֹת וְנִזְבֹּן לָךְ עֲבוּרָא:</p>	<p>אִם-יִשְׁקֶךָ מְשַׁלַּח אֶת-אַחִינוּ אִתָּנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכֶל:</p>
<p>but if thou wilt not send him, we will not go down, for the man said unto us: Ye shall not see my face, except your brother be with you.'</p>	<p>וְאִם לֵיתָךְ מְשַׁלַּח לֹא נִיחֹת אֲרִי גְבָרָא אָמַר לָנָא לֹא תַחְזֹן אִפִּי אֱלֵהִין כִּד אַחוּכּוֹן עִמָּכּוֹן:</p>	<p>וְאִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא נִרְדָּ כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֵלֵינוּ לֹא-תֵרָאוּ פָנַי בְּלֹתִי אֲחִיכֶם אִתְּכֶם:</p>
<p>And Israel said: 'Wherefore dealt ye so ill with me, as to tell the man whether ye had yet a brother?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָא אֲבֹאִישְׁתּוֹן לִי לְחַוָּאָה לְגְבָרָא הָעוֹד לְכוֹן אַחָא:</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לְכֶם אָח:</p>
<p>And they said: 'The man asked straitly concerning ourselves, and concerning our kindred, saying: Is your father yet alive? have ye another brother? and we told him according to the tenor of these words; could we in any wise know that he would say: Bring your brother down?'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ שְׁאֵלָא שְׁאֵלָא שְׁאֵיל גְבָרָא לָנָא וְלִידְוֹתֵנָא לְמִימַר הָעָד כְּעַן אַבוּכּוֹן קַיִם הָאִית לְכוֹן אַחָא וְחוּיָנָא לֵיהּ עַל מִימַר פְּתִגְמִיָּא הָאֲלִין הַמִּידַע הַוִּינָא יִדְעִין אֲרִי יִימַר אַחִיתּוֹ יִתְ אַחוּכּוֹן:</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ שְׁאֵלָא שְׁאֵלָא הָאִישׁ לָנוּ וּלְמוֹלְדָּתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד אֲבִיכֶם חַי הִישׁ לְכֶם אָח וְנִגְדָּ-לָו עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִידְוַע נִדְעַ כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ אֶת-אַחִיכֶם:</p>

(2) כאשר כלו לאכול. יהודה אמר להם המתינו לזקן עד שמכלה פת מן הזית: כאשר כלו. כד שז"א (והמדרגה כד ספיקו, טועה, פֶּאֶשֶׁר כָּלוּ הַגְּמָלִים לְשֹׁמֵת, מתורגס כד ספיקו, כששתו די ספוקס הוא גמר שתייתם. אזל זה כאשר כלו לאכול, כאשר תם האוכל הוא, ומתרגמין כד שז"א):

(3) העד העיד. לשון המראה, שסתם המראה מתרה זו צפני עדים, וכן העידתי זָכָם (דברים ל, יט), דָּ הָעָד זָכָם (שמות יט, כא): לא תראו פני בלתי אחיכם אתכם. לא תראוני בלא אחיכם אתכם. ואונקלוס תרגם אלהין כד אחוכון עמכון, יישז הדבר על אופנו, ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא:

(7) לנו ולמולדתנו. למשפחותינו. ומדרשו, אפילו עניני (נ"א עזי) (יש מפרשים לשון עזה, שמדברים ביחידות וזהו עזי) עריסותינו גלה לנו: ונגד לו. שיש לנו אב ואח: על פי הדברים האלה. על פי שאלותיו אשר שאל, הזקקנו להגיד: כי יאמר. אשר יאמר, כי משמש בלשון אס, ואם משמש בלשון אשר, הרי זה שמוש אחד מארבע לשונות שמשמש כי, והוא אי, שהרי כי זה כמו אס, כמו עד אס דְּבָרִי דְּבָרִי:

<p>8 And Judah said unto Israel his father: 'Send the lad with me, and we will arise and go, that we may live, and not die, both we, and thou, and also our little ones.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִבִּי שְׁלַח הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּדָה וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת אַף אֲנַחְנוּ גַם-אַתָּה גַם-טַפְּנוּ:</p>	<p>8 וַיֹּאמֶר יִהְיֶה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אִבִּי שְׁלַח הַנֶּעַר אִתִּי וְנִקְוָמָה וְנִלְכְּדָה וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת אַף אֲנַחְנוּ גַם-אַתָּה גַם-טַפְּנוּ:</p>
<p>9 I will be surety for him; of my hand shalt thou require him; if I bring him not unto thee, and set him before thee, then let me bear the blame for ever.</p>	<p>אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ אִם-לֹא תָבִיאוּתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:</p>	<p>9 אֲנִי אֶעֱרָבָנוּ מִיָּדִי תִבְקָשׁנוּ אִם-לֹא תָבִיאוּתִיו אֵלֶיךָ וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:</p>
<p>10 For except we had lingered, surely we had now returned a second time.'</p>	<p>אֲרִי אֵלַי לֹא פֹון בָּדָא אַחַעֲפִכְנָא אֲרִי כֶעַן תִּבְנָא דְנָן תִּרְתִּין זְמַנִּין:</p>	<p>10 כִּי לוֹלֵא הִתְמַהֲמַהְנוּ כִּי-עָתָה שָׁבְנוּ זֶה פַּעַמִּים:</p>
<p>11 And their father Israel said unto them: 'If it be so now, do this: take of the choice fruits of the land in your vessels, and carry down the man a present, a little balm, and a little honey, spicery and ladanum, nuts, and almonds;</p>	<p>וַיֹּאמֶר לְהֹון יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶון אִם כִּין הוּא דָא עֲבִידוּ סְבוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמַנִּיכֹון וְאַחִיתוּ לְגִבְרָא תְּקֻרִיבְתָּא זְעִיר קִטָּף וְזְעִיר דְּבִשׁ שְׁעָף וְלִטּוּם בּוּטָמִין וְשִׁגְדִין:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אִפּוֹא זֹאת עֲשׂוּ קַחֻ מִזֹּמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָל־יֶכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְהָה מַעֵט צָרִי וּמַעֵט דְּבִשׁ נִבְאָת וְלִט בָּטָנִים וּשְׁגָדִים:</p>
<p>12 and take double money in your hand; and the money that was returned in the mouth of your sacks carry back in your hand; peradventure it was an oversight;</p>	<p>וְכִסְפָּא עַל חַד תִּרְיִן סְבוּ בִידְכוֹן וְיִת כִּסְפָּא דְאַתְתִּב בְּפִם טוּעִיכוֹן תְּתִיבוֹן בִּידְכוֹן דְּלִמָּא שְׁלוּ תִת:</p>	<p>12 וְכִסֶּף מִשְׁנֶה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתִיכֶם תָּשִׁיבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא:</p>
<p>13 take also your brother, and arise, go again unto the man;</p>	<p>וְיִת אַחִיכוֹן דְּבִרוּ וְקוּמוּ תוּבוּ לְוֵת גִּבְרָא:</p>	<p>13 וְאֶת-אַחִיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ:</p>
<p>14 and God Almighty give you mercy before the man, that he may release unto you your other brother and Benjamin. And as for me, if I be bereaved of my children, I am bereaved.'</p>	<p>וְאֵל שְׁדֵי יִתִּין לָכוֹן רַחֲמִין קִדָּם גִּבְרָא וְיִפְטֹר לָכוֹן יִת אַחִיכוֹן אַחֲרָא וְיִת בְּנֵימִין וְאַנָּא כְּמָא דְתַכִּילִית תַּכִּילִית:</p>	<p>וְאֵל שְׁדֵי יִתֵּן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת-אַחִיכֶם אַחֵר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֲנִי כְּאִשֶּׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי:</p>

לט

(8) ונחיה. וננצח ברוח הקדש, על ידי הליכה זו תחיו רוחק, שנאמר ונחיה רוח יעקב ונצחיהם: ולא נמות. צרע, צנימין ספק יתפש ספק לא יתפש, ואנו כלנו מתים צרעז אס לא נלך, מוטע שחניה את הספק ותתפוש את הודאי: (9) והצגתיו לפניך. שלא אציאנו אליך מת כי אס חי: וחטאתי לך כל הימים. לעולם הבא: (10) לולא התמהמהנו. על ידך, כזר היינו שצים עם שמעון, ולא ננטערת כל הימים הללו: (11) אפוא. כל לשון אפוא לשון יתר הוא, לתקן המלה בלשון עזרי, אס כן אזדקק לעשות שאלחנו עמכם, צריך אני לחזור ולצקס איה פה תקנה וענה להשיאכם, ואומר אני זאת עשו: מזמרת הארץ. מתורגם מדמשצח צארעא, שהכל מזמרים עליו כשהוא צא לעולם: נבאית. שעה. צראשית רצה (צא, יא): בטנים. לא ידעתי מה הם, וצפירוש א"צ של רבי מכיר ראיתי, פושטניא"ס, ודומה לי שהם אפרסקין (שפירזינע): (12) וכסף משנה. פי שנים כראשון: קחו בידכם. לשצור אוכל שמה הוקר השער: אולי משגה הוא. שמה הממונה על הצית שכמו שונג:

- 15 And the men took that present, and they took double money in their hand, and Benjamin; and rose up, and went down to Egypt, and stood before Joseph.
- 16 And when Joseph saw Benjamin with them, he said to the steward of his house: 'Bring the men into the house, and kill the beasts, and prepare the meat; for the men shall dine with me at noon.'
- 17 And the man did as Joseph bade; and the man brought the men into Joseph's house.
- 18 And the men were afraid, because they were brought into Joseph's house; and they said: 'Because of the money that was returned in our sacks at the first time are we brought in; that he may seek occasion against us, and fall upon us, and take us for bondmen, and our asses.'
- 19 And they came near to the steward of Joseph's house, and they spoke unto him at the door of the house,
- וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֵה־כֶּסֶף לָקְחוּ בָדָם וְאֶת־בְּנֵימָן וַיָּקְמוּ וַיֵּרָדוּ מִצְרַיִם וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:
- וַיַּרְא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵימָן וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרֵי עַל־בֵּיתוֹ הִבֵּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח טֶבַח וְהָכֵן כִּי אֲתִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים:
- וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:
- וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבָאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דֶּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַּב בְּאִמְתּוֹחֲתֵינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְּגַלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְּנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתְנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ:
- וַיִּגָּשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:
- וַיְסִיבוּ גוֹבְרִיָּא יֵת תְּקֻרֹבְתָא הִדָּא וְעַל חַד תְּרִין כֶּסְפָּא נְסִיבוּ בִידֵהוּן וַיְדַבְּרוּ יֵת בְּנֵימָן וְקָמוּ וַיֵּנַחְתּוּ לְמִצְרַיִם וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף:
- וַחֲזָא יוֹסֵף עֲמָהוּן יֵת בְּנֵימָן וַאֲמַר לְדַמְמָנָא עַל בֵּיתִיהָ אַעִיל יֵת גּוֹבְרִיָּא לְבֵיתָא וְכֹס נְכֶסֶתָא וְאַתְקִין אֲרִי עָמִי אֲכַלִּין גּוֹבְרִיָּא בְּשִׁירוֹתָא:
- וַעֲבַד גּוֹבְרָא כְּמָא דְאָמַר יוֹסֵף וַאֲעִיל גּוֹבְרָא יֵת גּוֹבְרִיָּא לְבֵית יוֹסֵף:
- וַדְּחִילוּ גּוֹבְרִיָּא אֲרִי אֲתַעֲלוּ לְבֵית יוֹסֵף וַאֲמָרוּ עַל עֵיסֵק כֶּסְפָּא דְאִתְחַב בְּשׁוּעָנָא בְּקִדְמִיתָא אֲנַחְנָא מִתַּעֲלִין לְאַתְרֵיכֶרָא עֲלָנָא וּלְאַסְתָּקָפָא עֲלָנָא וּלְמַקְנֵי יִתְנָא לְעַבְדִּין וּלְמַדְבַּר יֵת חֲמֹרָנָא:
- וַקְרִיבוּ לִוְת גּוֹבְרָא דְמִמּוֹנָא עַל בֵּית יוֹסֵף וּמִלִּילֹ עָמִיהָ בַּתְרַע בֵּיתָא:

(14) ואל שדי. מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה, הריני מתפלל עליכם: ואל שדי. שדי צנתינת רחמיו, וכדי היכולת בידו ליתן, יתן לכם רחמים, זהו פשוטו. ומדרשו, מי שאמר לעולם די, יאמר די לצרותי, שלא שקטתי מנעורי, צרת לבן, צרת עשו, צרת רחל, צרת דינה, צרת יוסף, צרת שמעון, צרת בנימין: ושלח לכם. ויפטר לכוך כתרומו, יפטרנו מאסוריו, לשון לקפשי יִשְׁלָחֵנוּ, ואינו נופל בתרגום לשון וישלח, שהרי לשם הם הולכים אללו: את אחיכם. זה שמעון: אחר. רוח הקודש נזרקה צו (צ"ר זא, ז), לרצות יוסף: ואני. עד שזכס אהיה שכול מספק: כאשר שכלתי. מיוסף ומשמעון: שכלתי. מבנימין:

(15) ואת בנימין. מתרגמין ודצרו ית בנימין, לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שזה כלשון ארמי, בדצר הנקח ביד מתרגמין ונסב, בדצר הנקח בהנהגת דצרים מתרגמין ודצר:

(16) וטבח טבח והכן. כמו ולטבח טבח ולהכן, ואין טבח לשון צווי, שהיה לו לומר וטבח: בצהרים. זה מתורגם בשירותא, שהוא לשון סעודה ראשונה כלשון ארמי וצלע"ז דיזנ"ר, ויש הרצה בגמרא, שדא לכלבא שירותיה, צלע אכולא שירותא (צרכות לט:), אזל כל תרגום של צהרים טיהרא:

(18) וייראו האנשים. כחוצ הוא צני יודין, ומרגומו ודחילו: כי הובאו בית יוסף. ואין דרך שאר הצאים לשצור צר ללון צצית יוסף כי אס צפונדקאות שצעיר. וייראו שאין זה אלא לאספס אל משמר: אנחנו מובאים. אל תוך הבית הזה: להתגולל. להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף, ולהיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שמתרגם ולאסתקפא עלנה, הוא לשון להסתעולל, כדמתרגמין עלילת דְּצָרִים, תסקופי מלין, ולא תרגמו אחר לשון המקרא, ולהתגולל שמתרגם לאתצרבצא, הוא לשון גֵּלַת הָעֶבֶד (קהלת יב, ו). וְהִצֵּד גֵּלַתָּה הַעֲלָקָה (נחום ב, ח), שהוא לשון מלכות:

20 and said: 'Oh my lord, we came
indeed down at the first time to buy
food.

וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יָרֵד יִרְדְּנוּ
וַיֹּאמְרוּ בִּכְעֹר רַבּוֹנִי מִיַּחַת
נִחַתְנָא בְּקַדְמִיתָא לְמִזְבֵּן
עֲבוּרָא:

20

21 And it came to pass, when we came to the lodging-place, that we opened our sacks, and, behold, every man's money was in the mouth of his sack, our money in full weight; and we have brought it back in our hand.

22 And other money have we brought
down in our hand to buy food. We
know not who put our money in
our sacks.’

23	<p>And he said: 'Peace be to you, fear not; your God, and the God of your father, hath given you treasure in your sacks; I had your money.' And he brought Simeon out unto them.</p>	<p>וַיֹּאמֶר שְׁלוֹם לָכֶם אֵל-תִּירָאוּ אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְּמוֹן בַּאֲמָתַתְיִכֶם כִּסְפְּכֶם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֶלֶּהֶם אֶת-שִׁמְעוֹן׃</p>	23
----	--	--	----

24 And the man brought the men into Joseph's house, and gave them water, and they washed their feet; and he gave their asses provender.

25 And they made ready the present
against Joseph's coming at noon;
for they heard that they should eat
bread there.

26 And when Joseph came home, they brought him the present which was in their hand into the house, and bowed down to him to the earth.

(20) בי אדוני. לשון צעיא ומחנונים, הוא בלשון ארמי צייא (סנהדרין 7ד): ירד ירדנו. ירידה הוא לנו, רגילים

היינו לפרנס אחרים, עכשיו אנו צריכים לך (צ"ר זכ, ד):

(23) אֱלֹהֵיכֶם. בְּזוּכֹתְכֶם, וְאֵין זְכוּתְכֶם כְּדֹאִי, אֱלֹהֵי אֲנִיכֶם, בְּזוּכֹת אֲנִיכֶם נָתַן לָכֶם מִטְמוֹן:

(24) ויבא האיש. הוצאה אחר הוצאה, לפי שהיו דוחפים אותו חוץ, עד שדצרו אליו פתח הבית, ומשאמר להם שלום לכם,

נמשכו וזאו אחריו:

(25) ויבינו. הזמינו, עטרוהו בכלים נאים:

(26) הביתה. מפרוזדור לטרקלין. (נראה דיוקו דרש"י מהציתה צתראה, ויציאו לו את המנחה אשר צידם הציתה, דקשה

לו הלא כבר הוצאו ביתו של יוסף, אלא על כרחך נריך לומר מפרוזדור לטרקלין, ודו"ק):

27 And he asked them of their welfare, and said: 'Is your father well, the old man of whom ye spoke? Is he yet alive?'	וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר וַיִּשְׁאַל לְהוֹן לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעֲדָנִי חַי׃ הָעֵד כְּעֵן קָיִים׃	27 וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר וַיִּשְׁאַל לְהוֹן לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הַזֶּקֶן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם הַעֲדָנִי חַי׃ הָעֵד כְּעֵן קָיִים׃
28 And they said: 'Thy servant our father is well, he is yet alive.' And they bowed the head, and made obeisance.	וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוֹנָא עַד כְּעֵן קָיִים וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ׃ (כ' וַיִּשְׁתַּחוּ) [ק' וַיִּשְׁתַּחוּ]׃	28 וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאֲבוֹנָא עַד כְּעֵן קָיִים וּכְרַעוּ וּסְגִידוּ׃ (כ' וַיִּשְׁתַּחוּ) [ק' וַיִּשְׁתַּחוּ]׃
29 And he lifted up his eyes, and saw Benjamin his brother, his mother's son, and said: 'Is this your youngest brother of whom ye spoke unto me?' And he said: 'God be gracious unto thee, my son.'	וַיִּסָּף עֵינָיו וַיַּחֲזֵא יֵת בְּנִימִין אַחֲוָהוּ בֶר אִמִּיהָ וַיֹּאמֶר הֲדִין אַחֲוֹכֹן זַעֲרָא דְאִמְרֵתוֹן לִי וַיֹּאמֶר מִן קָדָם יְיָ יִתְרַחֵם עָלֶיךָ בְּרִי׃	29 וַיִּסָּף עֵינָיו וַיַּחֲזֵא אֶת-בְּנִימִין אַחֲוָהוּ בֶן-אִמּוֹ וַיֹּאמֶר הֲזֶה אַחֲיֶכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחְנֵךְ בְּנִי׃
30 And Joseph made haste; for his heart yearned toward his brother; and he sought where to weep; and he entered into his chamber, and wept there.	וַיַּחֲזִי יוֹסֵף אֶרֶץ אֶתְגֹּלְלוֹ רַחֲמוֹהִי עַל אַחֲוָהוּ וּבִעָא לְמַכְבִּי וְעָאֵל לְאֶדְרוֹן בֵּית מִשְׁכָּבָא וּבִכָּא תַמָּן׃	30 וַיַּמְהָר יוֹסֵף כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל-אֲחָיו וַיִּבְקֶשׁ לִבְכּוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְכֶּה שָׁמָּה׃
31 And he washed his face, and came out; and he refrained himself, and said: 'Set on bread.'	וַיִּסְחֵי אַפּוֹהִי וַיִּנָּפֵק וַיֵּאָחֲסֵן וַיֹּאמֶר שׁוּוּ לַחֲמָא׃	31 וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם׃
32 And they set on for him by himself, and for them by themselves, and for the Egyptians, that did eat with him, by themselves; because the Egyptians might not eat bread with the Hebrews; for that is an abomination unto the Egyptians.	וַשׁוּיָאוּ לִיה בִּלְחֻדוֹהִי וּלְהוֹן בִּלְחֻדִּיהוֹן וּלְמִצְרָאִי דְאֶכְלִין עַמִּיהָ בִּלְחֻדִּיהוֹן אֶרֶץ לֹא יִכְלִין מִצְרָאִי לְמִיכַל עִם עֲבְרָאִי לַחֲמָא אֶרֶץ בְּעִירָא דְמִצְרָאִי דְחִלִין לִיה עֲבְרָאִי אֶכְלִין׃	32 וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדּוֹ וּלְהֶם לִבְדָּם וּלְמִצְרָאִים הָאֶכְלִים אֹתוֹ לִבְדָּם כִּי לֹא יִכְלֹן הַמִּצְרָאִים לֶאֱכֹל אֶת-הָעֲבָרִים לָחֶם כִּי-תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרָאִים׃

- (28) ויקדו וישתחוו. על שאלת שלום. קידה כפיפת קדקד, השתחואה משמטת לארץ:
- (29) אלהים יחנך בני. נשאר שצטים שמענו חנינה, אֲשֶׁר תִּנֵּן לְאֱלֹהִים אֶת עֲבָדְךָ, ובנימין עדיין לא נולד, לכן זכרו יוסף בחנינה:
- (30) כי נכמרו רחמיו. שאלו יש לך אח מאס, אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא, יש לך בנים, אמר לו יש לי עשרה, אמר לו ומה שמס, אמר לו, בלע ובכר וכו', אמר לו מה טיבן של שמות הללו, אמר לו כלם על שם אחי והנרות אשר מצאוהו, בלע, שנבלע בין האומות. זכר, שהיה זכור לאמו. אשבל, ששצאו אל. גרא, שנחגייר צאכסניא. ונעמן, שהיה נעים ביותר. אחי וראש, אחי היה וראשי היה. מפיס, מפני אבי למד. וחפס, שלא ראה חופתי ולא ראיתי אני חופתו. וארד, שירד לבין האומות, כדאיתא במס' סוטה (לו:), מיד נכמרו רחמיו: נכמרו. נחממו, ובלשון משנה על הכומר של זיתים (צבא מליעא עד.), ובלשון ארמי במכמר בשרא (פסחים נח.), ובמקרא עורגו קטגור נקמרו, נחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפגי זלעפות רעב. כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונכחוץ:
- (31) ויהאפק. נתאמן, והוא לשון ומציא תפיקים רפה (איוב יז, כא), וכן תפיקי מגנים (שם מא, ז), חזוק:
- (32) כי תועבה היא. דבר שנאוי הוא למזרים לאכול את העזרים, ואונקלוס נתן טעם לדבר:

<p>33 And they sat before him, the firstborn according to his birthright, and the youngest according to his youth; and the men marvelled one with another.</p>	<p>וַיֵּשְׁבוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן כַּבְּכָרְתּוֹ וְהַצֵּעִיר כַּצִּעְרָתּוֹ וַיִּתְמְהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ:</p>	<p>33</p>
<p>34 And portions were taken unto them from before him; but Benjamin's portion was five times so much as any of theirs. And they drank, and were merry with him.</p>	<p>וַיֵּשֶׁא מִשָּׂאת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתֵּרֶב מִשָּׂאת בְּנִימִן מִמִּשָּׂאת כָּל־חֲמֵשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ:</p>	<p>34</p>
<p>XLIV And he commanded the steward of his house, saying: 'Fill the men's sacks with food, as much as they can carry, and put every man's money in his sack's mouth.</p>	<p>וַיֹּצֵא אֶת-אֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ לֹאמֹר מִלֵּא אֶת-אֲמֹתַחַת הָאֲנָשִׁים אֶכֶל כְּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאת וְשִׁים כֶּסֶף-אִישׁ בְּפִי אֲמֹתַחַתוֹ:</p>	<p>XLIV</p>
<p>2 And put my goblet, the silver goblet, in the sack's mouth of the youngest, and his corn money.' And he did according to the word that Joseph had spoken.</p>	<p>וְאֶת-גִּבְעִי גִבֵּיעַ הַכֶּסֶף תָּשִׂים בְּפִי אֲמֹתַחַת הַקֶּטָן וְאֵת כֶּסֶף שִׁכְרוֹ יִעַשׂ כַּדָּבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:</p>	<p>2</p>
<p>3 As soon as the morning was light, the men were sent away, they and their asses.</p>	<p>וַהֲבִקְרוּ אֹזֶר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמֹרֵיהֶם:</p>	<p>3</p>
<p>4 And when they were gone out of the city, and were not yet far off, Joseph said unto his steward: 'Up, follow after the men; and when thou dost overtake them, say unto them: Wherefore have ye rewarded evil for good?</p>	<p>הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אָמֹר לְאֲשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוּם רֵדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגֵּתֶם וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:</p>	<p>4</p>
<p>5 Is not this it in which my lord drinketh, and whereby he indeed divineth? ye have done evil in so doing.'</p>	<p>הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נֹחֵשׁ יִנְחֹשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:</p>	<p>5</p>
<p>6 And he overtook them, and he spoke unto them these words.</p>	<p>וַיִּשְׁגֶּם וַיִּדְבֹּר אֱלֹהִים אֶת-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:</p>	<p>6</p>

(33) הזכר כזכרתו. מכה בגביע וקורא, ראובן שמעון לוי יהודה יששכר וזבולון בני אס, הסבו כסדר הזה שהוא סדר חולדותיכם, וכן כולם, כיון שהגיע לזנמין, אמר, זה אין לו אס ואני אין לי אס, יש אצלי:

(34) משאות. מנות: חמש ידות. חלקו עם אחיו, ומשאת יוסף ואסנת, ומנשה ואפרים: וישכרו אמו. ומיום שמכרוהו לא שמו יין ולא הוא שמה יין, ואותו היום שמו (ב"ר נב, ה) גביע. כוס ארוך, וקורין לו מדריג"ש (רעמר):

<p>And they said unto him: 7 'Wherefore speaketh my lord such words as these? Far be it from thy servants that they should do such a thing.</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יִדְבָּר אֲדֹנִי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה: וַיֹּאמְרוּ לִיה לָמָּה יִמְלִיל רַבּוֹנִי כְּפִתְגָמָיָהּ הָאֵלֶּין חֵס לְעַבְדְּךָ מִלְמַעַבְד כְּפִתְגָמָא הָדִין:</p>	<p>7 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יִדְבָּר אֲדֹנִי כְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה חֲלִילָה לְעַבְדֶּיךָ מַעֲשׂוֹת כְּדִבְרֵי הַזֶּה:</p>
<p>Behold, the money, which we 8 found in our sacks' mouths, we brought back unto thee out of the land of Canaan; how then should we steal out of thy lord's house silver or gold?</p>	<p>הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מָצְאָנוּ בְּפִי טוֹעֲנָנָא אֲתִיבְנָהּ לָךְ מֵאֶרֶץ דְּכַנְעָן וַאֲיִכְדִין נִגְנוֹב מִבֵּית רַבּוֹנְךָ מִנִּין דְּכֶסֶף אוֹ מִנִּין דְּזָהָב:</p>	<p>8 הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מָצְאָנוּ בְּפִי אֲמַתְחִינּוּ הַשִּׁיבָנוּ אֵלָיְךָ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְאִיד נִגְנוֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב:</p>
<p>With whomsoever of thy servants it 9 be found, let him die, and we also will be my lord's bondmen.'</p>	<p>דִּישְׁתַּכַּח עִמָּיה מַעַבְדְּךָ יִתְקַטֵּל וְאִף אֲנַחְנָא נְהִי לְרַבּוֹנִי לְעַבְדִין:</p>	<p>9 אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ מַעַבְדֶּיךָ וְמָת וְגַם-אֲנַחְנוּ נִהְיֶה לְאֲדֹנִי לְעַבְדִּים:</p>
<p>And he said: 'Now also let it be 10 according unto your words: he with whom it is found shall be my bondman; and ye shall be blameless.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר אִף כֶּעַן כְּפִתְגָמִיכֹן כֵּן הוּא דִישְׁתַּכַּח עִמָּיה יְהִי לִי עַבְדָּא וְאַתֹּן תְּהִינן זָכָאִין:</p>	<p>10 וַיֹּאמֶר גַּם-עֲתָה כְּדִבְרֵיכֶם כֵּן- הוּא אֲשֶׁר יִמָּצָא אִתּוֹ יִהְיֶה-לִּי עַבְדִּי וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים:</p>
<p>Then they hastened, and took down 11 every man his sack to the ground, and opened every man his sack.</p>	<p>וַיַּחֲזִיאוּ וַאֲחִיתוּ גִבְרִית טוֹעֲנִיהָ לְאֶרֶץ וּפְתָחוּ גִבְרִית טוֹעֲנִיהָ:</p>	<p>11 וַיִּמְהָרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ אֶת- אֲמַתְחָתוֹ אֶרֶץ וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אֲמַתְחָתוֹ:</p>
<p>And he searched, beginning at the 12 eldest, and leaving off at the youngest; and the goblet was found in Benjamin's sack.</p>	<p>וּבְלֹשׁ בְּרִכָּא שְׂרִי וּבִזְעִירָא שִׁיבִי וַאֲשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּטוֹעֲנָא דְּבִנְיָמִין:</p>	<p>12 וַיַּחְפֹּשׂ בְּגֹדוֹל הַחֹל וּבִקְטָן כָּלָה וַיִּמָּצֵא הַגִּבִּיעַ בְּאֲמַתְחַת בִּנְיָמִין:</p>
<p>And they rent their clothes, and 13 laded every man his ass, and returned to the city.</p>	<p>וּבִזְעוּ לְבוּשֵׁיהֶון וַרְמוּ גִבְרֵי עַל חֲמֹרֵיהֶון וַתָּבוּ לְקִרְתָּא:</p>	<p>13 וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֵתָם וַיַּעֲמֹס אִישׁ עַל-חֲמֹרֹו וַיָּשֻׁבוּ הָעִירָה:</p>
<p>And Judah and his brethren came 14 to Joseph's house, and he was yet there; and they fell before him on the ground.</p>	<p>וַעֲלֵ יְהוּדָה וְאַחֹוהִי לְבֵית יוֹסֵף וְהוּא עַד כֶּעַן תָּמֹן וַנִּפְּלוּ קִדְמוּהִי עַל אֶרֶץ:</p>	<p>מפטיר וַיָּבֹא יְהוּדָה וְאַחֵיו בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנֵי שָׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרֶץ:</p>

- (7) חלילה לעבדיך. חולין הוא לנו, לשון גנאי. ותרגום חס לעבדיך, חס מאת הקב"ה יהי עלינו מעשות זאת, והרצה יש בגמרא, חס ושלום:
- (8) הן כסף אשר מצאנו. זה אחד מעשרה קל וחומר האמורים צמורה, וכלן מניין צבראשית רצה (ז, ז):
- (10) גם עתה כדבריהם. אף זו מן הדין אמת, כדבריהם כן הוא, שכלם חייבים דבר, עשרה שנמצאת גניבה ציד אחד מהם כלם נחפשים, אצל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין, אשר ימצא אחי יהיה לי עבד:
- (12) בגדול החל. שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא:
- (13) ויעמס איש על חמורו. בעלי זרוע היו, ולא הותרו לסייע זה את זה לטעון: וישובו העירה. מטרפולין היתה, והוא אומר העירה, העיר כל שהוא, אלא שלא היתה בעיניהם אלא כעיר ציונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה:
- (14) עודנו שם. שהיה ממתין להם:

<p>15 And Joseph said unto them: 'What deed is this that ye have done? know ye not that such a man as I will indeed divine?'</p>	<p>וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחָשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי:</p> <p>וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה־נֶּאֱמַר לְאֹדְנִי מִה־נִּדְבָר וּמִה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵנֶן עֲבָדָיו הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲשֶׁר־נִמְצָא הִגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ:</p>	<p>15 וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הֲלֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחָשׁ אִישׁ אֲשֶׁר כְּמוֹנִי:</p>
<p>16 And Judah said: 'What shall we say unto my lord? what shall we speak? or how shall we clear ourselves? God hath found out the iniquity of thy servants; behold, we are my lord's bondmen, both we, and he also in whose hand the cup is found.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מָה־נֶּאֱמַר לְאֹדְנִי מִה־נִּדְבָר וּמִה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵנֶן עֲבָדָיו הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲשֶׁר־נִמְצָא הִגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ:</p>	<p>16 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מָה־נֶּאֱמַר לְאֹדְנִי מִה־נִּדְבָר וּמִה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵנֶן עֲבָדָיו הִנֵּנוּ עֲבָדִים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אֲשֶׁר־נִמְצָא הִגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ:</p>
<p>17 And he said: 'Far be it from me that I should do so; the man in whose hand the goblet is found, he shall be my bondman; but as for you, get you up in peace unto your father.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר חֹס לִי מִלְמַעַבְדָּא גִבְרָא דְאִשְׁתַּכַּח כְּלִידָא בְּיָדֵיהּ הוּא יְהִי לִי עֲבָדָא וְאַתּוֹן סְקוּ לְשָׁלָם לְוֹת אֲבוּכוֹן:</p>	<p>קמו פסוקים</p> <p>17 וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מִעֲשׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הִגִּבִּיעַ בְּיָדוֹ הוּא יְהִי־לִי עֲבָד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: (ס)</p>

The Haftarah is I Kings 3:15 - 4:1 on page 253.

<p>18 Then Judah came near unto him, and said: 'Oh my lord, let thy servant, I pray thee, speak a word in my lord's ears, and let not thine anger burn against thy servant; for thou art even as Pharaoh.'</p>	<p>וַיָּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֹדְנִי יְדַבֵּר־נָא עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֹדְנִי וְאֶל־יְיָ אֵפֶה בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:</p>	<p>ויגש מ</p> <p>18 וַיָּגֶשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֹדְנִי יְדַבֵּר־נָא עֲבָדְךָ דָּבָר בְּאָזְנִי אֹדְנִי וְאֶל־יְיָ אֵפֶה בְּעַבְדְּךָ כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:</p>
<p>19 My lord asked his servants, saying: Have ye a father, or a brother?</p>	<p>רַבּוֹנִי שְׂאִיל יְתַּעְבְּדוּהִי לְמִימַר הָאִית לְכוֹן אָבָא אוֹ אַחָא:</p>	<p>19 אֹדְנִי שְׂאֵל אֶת־עַבְדָּיו לֵאמֹר הֵישׁ־לָכֶם אָב אוֹ־אָח:</p>

(15) הלא ידעתם כי נחש ינחש וגו'. הלא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש, ולדעת מדעת ומסכר ואינה כי אתם גנבתם הגביע:

(16) האלהים מצא. יודעים אנו שלא סרחנו, אבל מאת המקום נהייתה להביא לנו זאת, מנא בעל חוב מקום לגבות שטר חובו: ומה נצטדק. לשון דק, וכן כל תיבה שחללה יסודה ד"י והיא צאה לדבר בלשון מתפעל או נחפעל, נותן ט"ת במקום תי"ו, ואינו נותנה לפני אות ראשונה של יסוד התיבה, אלא בצמנע אותיות העיקר, כגון נטדק מגזרת דק, ויִצְטַע מגזרת צע, ויִצְטָרו מגזרת ציר למונים, הִצְטָרו מגזרת קצה לִצְרוּ. ותיבה שחללה סמ"ך או שי"ן כשהיא מתפעלת, התי"ו מפרדת את אותיות העיקר כגון, ויִסְפַּל הסָפַל (קהלת יב, ה), מגזרת סבל. מִשְׁפַּל הוּיַת צִקְנִיָּא (דניאל ז, ח), מגזרת סבל. ויִשְׁפַּר חֲקוֹת עֲמָרִי (מכה ו, טו), מגזרת שמר. וקר מִרַע מִשְׁפּוֹלָל (ישעיה נט, טו), מגזרת מוליד יועצים שוֹלָל (איוב יב, יז). מִשְׁפּוֹלָל צַעֲמִי (שמות ט, יז), מגזרת צִרְךָ לֹא קְלוּלָה (ירמיה יח, טו):

(18) ויגש אליו. דבר באזני אדני. ינסו דברי באזניך (צ"ר נג, ו): ואל יחר אפך. מכאן אתה למד שדבר אליו קשות: כי כמוך כפרעה. חשוב אתה צעיני כמלך, זהו פשוטו, ומדרשו (צ"ר סס). סופך ללקות עליו בצרעת, כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה, על לילה אחת שעבדה. דבר אחר, מה פרעה גזר ואינו מקיים, מצטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי זו היא שימת עין, שאמרתי לשום עיניך עליו. דבר אחר כי כמוך כפרעה, אם תקניטני, אהרוג אותך ואת אדוניך (צ"ר סס):

(19) אדני שאל את עבדיו. מתחלה בעלילה צאת עלינו, למה היה לך לשאול כל אלה, בתך היינו מבקשים, או אחותנו אתה

20	And we said unto my lord: We have a father, an old man, and a child of his old age, a little one; and his brother is dead, and he alone is left of his mother, and his father loveth him.	וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי יִשְׁ-לָנוּ אָב אָבָא סָבָא וְכֵן סִיבְתִין זְעִיר וְאַחִיהִי מִית וְאַשְׁתָּאֵר הוּא בְּלַחְדוּתֵי לְאֻמִּיה וְאַבּוּהִי רַחֵם לִיה:	וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי יִשְׁ-לָנוּ אָב אָבָא סָבָא וְכֵן סִיבְתִין מִית וְאַחִיו מֵת וְיִיתֵר הוּא לְבָדּוֹ לְאֻמוֹ וְאַבּוֹ אֲהָבּוֹ:
21	And thou saidst unto thy servants: Bring him down unto me, that I may set mine eyes upon him.	וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי הוֹרְדֵהוּ אֵלַי וְאַשְׁמִימָה עֵינַי עָלָיו:	וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי הוֹרְדֵהוּ אֵלַי וְאַשְׁמִימָה עֵינַי עָלָיו:
22	And we said unto my lord: The lad cannot leave his father; for if he should leave his father, his father would die.	וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי לֹא-יּוּכַל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעַזֵּב אֶת-אָבִיו וּמָת:	וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנָי לֹא-יּוּכַל הַנֶּעַר לַעֲזֹב אֶת-אָבִיו וְעַזֵּב אֶת-אָבִיו וּמָת:
23	And thou saidst unto thy servants: Except your youngest brother come down with you, ye shall see my face no more.	וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי אִם-לֹא יֵרֵד אֶחָיְכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפֹּן לִרְאוֹת פָּנַי:	וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדָי אִם-לֹא יֵרֵד אֶחָיְכֶם הַקָּטָן אִתְּכֶם לֹא תִסְפֹּן לִרְאוֹת פָּנַי:
24	And it came to pass when we came up unto thy servant my father, we told him the words of my lord.	וַהֲנִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עֲבָדָי אָבִי וְנִגַּד-לּוֹ אֶת דְּבַרִּי אֲדֹנָי:	וַהֲנִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עֲבָדָי אָבִי וְנִגַּד-לּוֹ אֶת דְּבַרִּי אֲדֹנָי:
25	And our father said: Go again, buy us a little food.	וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שְׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:	וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שְׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מִעֵט-אֶכֶל:
26	And we said: We cannot go down; if our youngest brother be with us, then will we go down; for we may not see the man's face, except our youngest brother be with us.	וַנֹּאמֶר אֶל-נֹכַח לְרֵדֶת אִם-יֵשׁ אֶחָיְנוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וְיֵרֵדְנוּ כִּי-לֹא נִכְלֵ לְרְאוֹת פָּנָי הָאִישׁ וְאֶחָיְנוּ הַקָּטָן אִינָנוּ אִתָּנוּ:	וַנֹּאמֶר אֶל-נֹכַח לְרֵדֶת אִם-יֵשׁ אֶחָיְנוּ הַקָּטָן אִתָּנוּ וְיֵרֵדְנוּ כִּי-לֹא נִכְלֵ לְרְאוֹת פָּנָי הָאִישׁ וְאֶחָיְנוּ הַקָּטָן אִינָנוּ אִתָּנוּ:
27	And thy servant my father said unto us: Ye know that my wife bore me two sons;	וַיֹּאמֶר עֲבָדָי אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יָדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלַדָה-לִּי אֲשֶׁתִּי:	וַיֹּאמֶר עֲבָדָי אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם יָדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלַדָה-לִּי אֲשֶׁתִּי:
28	and the one went out from me, and I said: Surely he is torn in pieces; and I have not seen him since;	וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֶךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנֶּה:	וַיֵּצֵא הָאֶחָד מֵאִתִּי וַאֲמַר אֶךְ טָרַף טָרַף וְלֹא רָאִיתִיו עַד-הַנֶּה:

מזקש, ואף על פי כן ונאמר אל אדוני, לא כחדנו ממך דבר (צ"ר שם ח):

(20) ואחיו מת. מפני היראה היה מוילא דבר שקר מפיו, אמר, אם אומר לו שהוא קיים, יאמר הציאהו אלני: לבדו

לאמו. מאותו האם אין לו עוד אח:

(22) ועזב את אביו ומת. אם יעוזב את אביו, דואגים אנו שמא ימות צדק, שהרי אמו צדק ממה:

29	and if ye take this one also from me, and harm befall him, ye will bring down my gray hairs with sorrow to the grave.	וְלִקְחֶתֶם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִמִּי וְיִעְרַעְנִיָּה מוֹתָא וְתַחֲתוֹן יִתְּ סִיבְתִּי בְּבִשְׁתָּא לְשָׂאוּל׃	וְלִקְחֶתֶם גַּם־אֶת־זֶה מֵעִמִּי וְיִעְרַעְנִיָּה מוֹתָא וְתַחֲתוֹן יִתְּ וְקָרְהוּ אֶסּוֹן וְהוֹרְדֶתֶם אֶת־ שִׁיבְתִּי בְּרָעָה שְׂאֵלָה׃	29
30	Now therefore when I come to thy servant my father, and the lad is not with us; seeing that his soul is bound up with the lad's soul;	וְכַעַן כְּמִיתָא לָנוּת עֲבָדָךְ אֲבָא וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עֲמָנָא וְנַפְשִׁיה חֲבִיבָא לִיה כְּנַפְשִׁיה׃	וְכַעַן כְּמִיתָא לָנוּת עֲבָדָךְ אֲבָא וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עֲמָנָא וְנַפְשִׁיה חֲבִיבָא לִיה כְּנַפְשִׁיה׃	30
31	it will come to pass, when he seeth that the lad is not with us, that he will die; and thy servants will bring down the gray hairs of thy servant our father with sorrow to the grave.	וְיִהִי כִּד יַחְזִי אַרִי לִית עוֹלִימָא וַיָּמוּת וַיַּחֲתוֹן עֲבָדָךְ יִתְּ סִיבְתִּי עֲבָדָךְ אֲבוּנָא בְּדוּנָא לְשָׂאוּל׃	וְיִהִי כִּד יַחְזִי אַרִי לִית עוֹלִימָא וַיָּמוּת וַיַּחֲתוֹן עֲבָדָךְ יִתְּ סִיבְתִּי עֲבָדָךְ אֲבוּנָא בְּדוּנָא לְשָׂאוּל׃	31
32	For thy servant became surety for the lad unto my father, saying: If I bring him not unto thee, then shall I bear the blame to my father for ever.	אַרִי עֲבָדָךְ מְעָרַב בְּעוֹלִימָא מִן אֲבָא לְמִימַר אִם לֹא אֵלֶיךָ וְחֲטָאתִי לְאָבִי כָּל־ הַיָּמִים׃	אַרִי עֲבָדָךְ מְעָרַב בְּעוֹלִימָא מִן אֲבָא לְמִימַר אִם לֹא אֵלֶיךָ וְחֲטָאתִי לְאָבִי כָּל־ הַיָּמִים׃	32
33	Now therefore, let thy servant, I pray thee, abide instead of the lad a bondman to my lord; and let the lad go up with his brethren.	וְכַעַן יָתִיב כְּעַן עֲבָדָךְ תַּחַת עוֹלִימָא עֲבָדָא לְרַבּוּנִי וְעוֹלִימָא יִסַּק עִם אַחֵוּהִי׃	וְכַעַן יָתִיב כְּעַן עֲבָדָךְ תַּחַת עוֹלִימָא עֲבָדָא לְרַבּוּנִי וְעוֹלִימָא יִסַּק עִם אַחֵוּהִי׃	33
34	For how shall I go up to my father, if the lad be not with me? lest I look upon the evil that shall come on my father.'	אַרִי אֵיכְדִין אִסַּק לָנוּת אֲבָא וְעוֹלִימָא לִיתוּהִי עִמִּי דְלִמָּא אַחֵוּ בְּבִשְׁתָּא דְתִשְׁכַּח יִתְּ אֲבָא׃	כִּי־אֵיךְ אֵעֲלֶה אֶל־אָבִי וְהִנֵּעַר אֵינְנוּ אִתִּי בְּן אֲרָאָה בְּרַע אֲשֶׁר יִמָּצָא אֶת־אָבִי׃	34
XLV	Then Joseph could not refrain himself before all them that stood by him; and he cried: 'Cause every man to go out from me.' And there stood no man with him, while Joseph made himself known unto his brethren.	וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָּל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנוּדַע יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו׃	וְלֹא־יָכֹל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצָּבִים עָלָיו וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָּל־אִישׁ מֵעָלָי וְלֹא־עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהִתְנוּדַע יוֹסֵף אֶל־אֲחָיו׃	XLV
2	And he wept aloud; and the Egyptians heard, and the house of Pharaoh heard.	וַיִּתֵּן אֶת־קֻלּוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה׃	וַיִּתֵּן אֶת־קֻלּוֹ בִּבְכִי וַיִּשְׁמְעוּ מִצְרַיִם וַיִּשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה׃	2

(29) וקרהו אסון. שהשטן מקטרג צעזעט הסכנה (שס זא, ט): והורדתם את שיבתי וגו'. עכשיו כשהוא אללי, אני מתחנש צו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה, דומה עלי ששלחן מתו ציוס אחד: (31) והיה בראותו כי אין הנער ומת. אזיו מלכתו: (32) כי עבדך ערב את הנער. ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מצחוק, ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנוודה צו עולמות: (33) ישב נא עבדך וגו'. לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה ולמלחמה ולשמע: (1) ולא יכול יוסף להתאפק לכל הנצבים. לא היה יכול לנצל שיהיו מצרים נצים עליו ושומעין שאחיו מתציישין צהודעו להם:

<p>And Joseph said unto his brethren: ³ 'I am Joseph; doth my father yet live?' And his brethren could not answer him; for they were affrighted at his presence.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאַחֵיהִי אֲנִי יוֹסֵף הָעֵד כֵּעַן אָבָא קַיִם וְלֹא יָכִילוּ אֶחָיו לְאַתְבָּא יְתִיָּה פִתְּנָם אֲרִי אֶתְבְּהִילוּ מִן קִדְמוֹהִי:</p>	<p>³ וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי יוֹסֵף הָעֹד אֲבִי חַי וְלֹא-יָכִלוּ אֶחָיו לַעֲנֹת אֹתוֹ כִּי נִבְהָלוּ מִפָּנָיו:</p>
<p>And Joseph said unto his brethren: ⁴ 'Come near to me, I pray you.' And they came near. And he said: 'I am Joseph your brother, whom ye sold into Egypt.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאַחֵיהִי קְרוּבוּ כֵּעַן לֹוִתִּי וְקָרִיבוּ וַיָּבֹאוּ וַיֹּסֶף אֲחֻכּוֹן דְּזַבִּינְתוֹן יְתִי לְמִצְרַיִם:</p>	<p>⁴ וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו גִּשּׁוּ-נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחֵיכֶם אֲשֶׁר-מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרָיִמָּה:</p>
<p>And now be not grieved, nor angry ⁵ with yourselves, that ye sold me hither; for God did send me before you to preserve life.</p>	<p>וְעַתָּה אַל-תַּעֲצֹבוּ וְאַל-יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מָכַרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:</p>	<p>⁵ וְעַתָּה אַל-תַּעֲצֹבוּ וְאַל-יִחַר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מָכַרְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:</p>
<p>For these two years hath the famine ⁶ been in the land; and there are yet five years, in which there shall be neither plowing nor harvest.</p>	<p>אֲרִי דְנָן תִּרְתִּין שְׁנִין כִּפְנָא בְּגוּ אֶרֶצָא וְעוֹד חֲמִישׁ שְׁנִין דְּלִית זְרֵעָא וְחֻצָּדָא:</p>	<p>⁶ כִּי-זֶה שְׁנָתִים הָרָעָב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ וְעוֹד חֲמִשׁ שָׁנִים אֲשֶׁר אֵין-חֲרִישׁ וְקָצִיר:</p>
<p>And God sent me before you to give ⁷ you a remnant on the earth, and to save you alive for a great deliverance.</p>	<p>וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוּאָה לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאֶרֶץ וּלְהַחְיֹת לְכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה:</p>	<p>⁷ וַיִּשְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם לְשׁוּאָה לְכֶם שְׂאֲרִית בְּאֶרֶץ וּלְהַחְיֹת לְכֶם לְפָלִיטָה גְדֹלָה:</p>
<p>So now it was not you that sent me ⁸ hither, but God; and He hath made me a father to Pharaoh, and lord of all his house, and ruler over all the land of Egypt.</p>	<p>וְכַעַן לֹא אֶתוֹן שְׁלַחְתוֹן יְתִי הִלְכָא אֱלֹהִין מִן קִדְּם יְיָ וְשׁוּיִי אָבָא לְפָרְעָה וְרִבּוֹן לְכָל בֵּיתָהּ וְשָׁלִיט בְּכָל אֶרֶצָא דְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וְעַתָּה לֹא-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֱלֹהִים וַיַּשְׁמִנֵּנִי לְאָב לְפָרְעָה וּלְאֲדוֹן לְכָל-בֵּיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>
<p>Hasten ye, and go up to my father, ⁹ and say unto him: Thus saith thy son Joseph: God hath made me lord of all Egypt; come down unto me, tarry not.</p>	<p>אֲחֻוּ וְסִקּוּ לֹוִת אָבָא וְתִמְרוּן לִיָּה כְּדָן אָמַר בְּרָךְ יוֹסֵף שׁוּיִי יְיָ לְרִבּוֹן לְכָל מִצְרָאִי חֹוֹת לֹוִתִּי לֹא תִתְעַבֵּב:</p>	<p>⁹ מְהֵרָה וְעָלוּ אֶל-אָבִי וַאֲמַרְתֶּם אֵלָיו כֹּה אָמַר בְּנִךְ יוֹסֵף שְׁמִנֵּי אֱלֹהִים לְאֲדוֹן לְכָל-מִצְרַיִם רָדָה אֵלַי אֶל-תַּעֲמֹד:</p>

(2) וישמע בית פרעה. ביתו של פרעה, כלומר עצדיו וזני ביתו, ואין זה לשון בית ממש, אלא כמו בית ישראל, בית יהודה, מישנ"דה בלע"ז:

(3) נבהלו מפניו. מפני הצושה:

(4) גשו נא אלי. ראה אותם נסוגים לאחור, אמר, עכשיו אחי נכלמים, קרא להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם שהוא מהול (צ"ר נג, ח):

(5) למחיה. להיות לכם למחיה:

(6) כי זה שנתיים הרעב. עברו משני הרעב:

(8) לאב. לחצר ולפטרון (אם נעשיטער פאטראן):

<p>10 And thou shalt dwell in the land of Goshen, and thou shalt be near unto me, thou, and thy children, and thy children's children, and thy flocks, and thy herds, and all that thou hast;</p>	<p>וְשָׁכַתְּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וּבָקָרְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ וְעֹדֶךָ וְתוֹרְךָ וְכָל-דָּלְךָ:</p>	<p>10 וְשָׁכַתְּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אַתָּה וּבְנֶיךָ וּבְנֵי בְנֶיךָ וּבָקָרְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ וְעֹדֶךָ וְתוֹרְךָ וְכָל-דָּלְךָ:</p>
<p>11 and there will I sustain thee; for there are yet five years of famine; lest thou come to poverty, thou, and thy household, and all that thou hast.</p>	<p>וְאִזְנוֹן יִתֶּךָ תִּמְנָן אֲרִי עוֹד חֲמִישׁ שָׁנִים כִּפְּגָא דְלָמָּא תִּשְׁתַּיְצִי אַתָּה וְאִנְשׁ בֵּיתְךָ וְכָל-דָּלְךָ:</p>	<p>11 וְכָל-כִּלְתִּי אֶתֶּךָ שָׁם כִּי-עוֹד חֲמִישׁ שָׁנִים רָעָב פֶּן-תִּהְיֶה אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל-אֲשֶׁר-לָךְ:</p>
<p>12 And, behold, your eyes see, and the eyes of my brother Benjamin, that it is my mouth that speaketh unto you.</p>	<p>וְהָא עֵינֵיכֹן חֹזֵן וְעֵינֵי אָחִי בְנִימִין אֲרִי כְּלִישָׁנְכוֹן אֲנִי מִמְּלִיל עִמָּכֹן:</p>	<p>12 וְהִנֵּה עֵינֵיכֶם רֹאוֹת וְעֵינֵי אָחִי בְנִימִין כִּי-פִי הַמְדַבֵּר אֵלֵיכֶם:</p>
<p>13 And ye shall tell my father of all my glory in Egypt, and of all that ye have seen; and ye shall hasten and bring down my father hither.'</p>	<p>וְתַחֲוִין לְאָבִא יִתְּ כָל יְקָרִי דְּבִמְצָרִים וְיִתְּ כָל דְּחִזִּיתוֹן וְתַחֲוִין וְתַחֲתוֹן יִתְּ אָבִא הֶלְכָּא:</p>	<p>13 וְהַגִּדְתֶּם לְאָבִי אֶת-כָּל-כְּבוֹדִי בְּמִצְרַיִם וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר רָאִיתֶם וּמַהֲרֶתֶם וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-אָבִי הֵנָּה:</p>
<p>14 And he fell upon his brother Benjamin's neck, and wept; and Benjamin wept upon his neck.</p>	<p>וַיִּפֹּל עַל צוּרְא דְּבְנִימִין אַחוּהִי וּבָכָא וּבְנִימִין בָּכָא עַל צוּרְיָה:</p>	<p>14 וַיִּפֹּל עַל-צוּרְאֵי בְנִימִין-אָחִיו וַיִּבֶּךְ וּבְנִימִין בָּכָה עַל-צוּרְאָרָיו:</p>
<p>15 And he kissed all his brethren, and wept upon them; and after that his brethren talked with him.</p>	<p>וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אַחוּהִי וּבָכָא עֲלֵיהוֹן וּבִתְרָא פֶּן מְלִילוֹ אַחוּהִי עָמִיה:</p>	<p>15 וַיִּנָּשֶׁק לְכָל-אָחִיו וַיִּבֶּךְ עֲלֵהֶם וַאֲחֵרֵי כֵן דִּבְּרוּ אִחָיו אִתּוֹ:</p>
<p>16 And the report thereof was heard in Pharaoh's house, saying: 'Joseph's brethren are come'; and it pleased Pharaoh well, and his servants.</p>	<p>וְקָלָא אֲשַׁתְּמַע בֵּית פַּרְעֹה לְמִימַר אִתּוֹ אָחִי יוֹסֵף וּשְׁפָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו:</p>	<p>16 וְהִקְל נִשְׁמַע בֵּית פַּרְעֹה לְאֹמֶר בָּאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּיטָב בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו:</p>

(9) ועלו אל אבי. ארץ ישראל גזרה מכל הארצות:

(11) פן תורש. דלמא תתמסכן, לשון מוריש ומעשיר:

(12) והנה עיניכם רואות. צנודי, ושאי אחיכם, שאני מהול ככם. ועוד, כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש (צ"ר שם י): ועיני אחי בנימין. השוא את כולם יחד, לומר, שכשם שאין לי שנאה על בנימין אחי, שהרי לא היה במכירתו, כך אין בלבי שנאה עליכם:

(14) ויפל על צווארי בנימין אחיו ויבך. על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן להחרב (מגילה טז): ובנימין בכה על צוואריו. על משכן שילה שעתידי להיות בחלקו של יוסף וסופו להחרב, (ולענ"ד דיוקו של רש"י דביוסף כתיב ויפול ויבך, תרתי משמע, שאני מקדשות ולכך עשה צ' פעולות על זה הרמוז, מה שאין כן בנימין, דלא כתיב רק ובנימין צכה, פעולה אחת, שלא רמז רק על חורבן אחד, ועיין צביאור מרגוש יונתן ששם הוא צדך דרש):

(15) ואחרי כן. מאחר שראוהו צוכה ולצו שלם עמהם: דברו אחיו אתו. שמחלה היו בושים ממנו:

(16) והקול נשמע בית פרעה. כמו צית פרעה, וזהו לשון צית ממש:

17	And Pharaoh said unto Joseph: 'Say unto thy brethren: This do ye: lade your beasts, and go, get you unto the land of Canaan;	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יֹסֵף אָמַר אֶל-אַחֶיךָ זֹאת עֲשׂוּ טַעֲנוּ אֶת-בְּעִירְכֶם וּלְכוּ-בְאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן:	וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל-יֹסֵף אָמַר לְאַחֶיךָ דָּא עֲבִידוּ טַעֲנוּ יָת בְּעִירְכוֹן וְאִיזִילוּ אוֹבִילוּ לְאַרְעָא דְכְנַעַן:
18	and take your father and your households, and come unto me; and I will give you the good of the land of Egypt, and ye shall eat the fat of the land.	וַיֹּאמֶר אֶת-אֲבִיכֶם וְאֶת-בְּתִיכֶם וּבְאוּ אֵלַי וְאֶתַנָּה לָכֶם אֶת-טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת-חֶלֶב הָאָרֶץ:	וְדַבְּרוּ יָת אָבוּכוֹן וְיָת אֲנָשׁ בְּתִיכוֹן וְאִיתוּ לְוָתִי וְאֶתִּין לָכוֹן יָת טוֹב אֶרְעָא דְמִצְרַיִם וְתִיכְלוּן יָת טוֹבָא דְאַרְעָא:
19	Now thou art commanded, this do ye: take you wagons out of the land of Egypt for your little ones, and for your wives, and bring your father, and come.	וְאֶתָּה צִוִּיתָה זֹאת עֲשׂוּ קַחוּ לָכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם עֲגֻלוֹת לְטַפְכֶם וּלְנִשְׁיֵכֶם וּנְשֵׁאתֶם אֶת-אֲבִיכֶם וּבֹאתֶם:	וְאַתָּה מִפְּקֹד דָּא עֲבִידוּ סְבוּ לָכוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם עֲגֻלָּן לְטַפְלָכוֹן וּלְנִשְׁיָכוֹן וְתַטְלוּן יָת אָבוּכוֹן וְתִיתוּן:
20	Also regard not your stuff; for the good things of all the land of Egypt are yours.'	וְעֵינֵיכֶם אֶל-תַּחֲסוּ עַל-כְּלֵיכֶם כִּי-טוֹב כָּל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָכֶם הוּא:	וְעֵינֵיכוֹן לֹא תַחֲסוּ עַל מְנִיכוֹן אֲרִי טוֹב כָּל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם דִּילְכוֹן הוּא:
21	And the sons of Israel did so; and Joseph gave them wagons, according to the commandment of Pharaoh, and gave them provision for the way.	וַיַּעֲשׂוּ-כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף עֲגֻלוֹת עַל-פִּי פַרְעֹה וַיִּתֵּן לָהֶם צֹדֶה לַדֶּרֶךְ:	וְעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה לָהֶון יוֹסֵף עֲגֻלָּן עַל מִימְרָא דְפַרְעֹה וַיִּהְיֶה לָהֶון זְוָדִין לְאוּרְחָא:
22	To all of them he gave each man changes of raiment; but to Benjamin he gave three hundred shekels of silver, and five changes of raiment.	לְכָל־לָאִישׁ חֲלָפוֹת שְׂמֹלֹת וּלְבִנְיָמִן נָתַן שֵׁלֶשׁ מֵאוֹת פָּסָף וַחֲמֵשׁ חֲלָפֹת שְׂמֹלֹת:	לְכוּלָהֶון יִהְיֶה לְגִבְרָא אֶצְטְלוֹן דְּלְבוּשָׁא וּלְבִנְיָמִין יִהְיֶה תְּלַת מֵאָה סִלְעִין דְּכֶסֶף וַחֲמֵשׁ אֶצְטְלוֹן דְּלְבוּשָׁא:
23	And to his father he sent in like manner ten asses laden with the good things of Egypt, and ten she-asses laden with corn and bread and victual for his father by the way.	וּלְאֲבִיו שָׁלַח כֹּזָאֵל עֲשָׂרָה חֲמֹרִים נִשְׂאִים מִטּוֹב מִצְרַיִם וְעֶשֶׂר אֲתֹנֹת נִשְׂאֹת בָּר וּלְחֵם וּמִזֹּן לְאֲבִיו לַדֶּרֶךְ:	וּלְאֲבוּהִי שָׁלַח כְּדִין עֲסָרָא חֲמֵרִין טַעֲיִין מִטּוֹב מִצְרַיִם וְעֶסֶר אֲתָנָן טַעֲיָן עֲבוּר וּלְחִים וְזָדִין לְאֲבוּהִי לְאוּרְחָא:

(17) טענו את בעירכם. תזואה:

(18) את טוב ארץ מצרים. ארץ גושן, ניצא ואינו יודע מה ניצא, סופה לעשותה כמנולה שאין זה דגים: חלב הארץ. כל חלב לשון מיטב הוא:

(19) ואתה צויתך. מפי לומר להם: זאת עשו. כך אמר להם שזרשותי היא:

(23) שלח כזאת. כחשבון הזה, ומהו החשבון, עשרה חמורים וגו'. (רזונו שמלת כזאת המיותרת, ובכ"ף הדמיון, מורה על כי מעולם לא שלח לו עשרה חמורים וי' אתונות, רק הכי קאמר קרא, ולאציו שלח צעגלות כזאת וגו' כלומר כחשבון הזה שהוא משא י' חמורים וי' אתונות. והשטא אחי שפיר, דלא מצינו נכתב אלף וירא את העגלות, ולא שום חמורים ואתונות וק"ל. בשם

24	So he sent his brethren away, and they departed; and he said unto them: 'See that ye fall not out by the way.'	וַיִּשְׁלַח יִתְּ אֶחָוְהִי וְאֶזְלוֹ וַאֲמַר לָהוֹן לֹא תִתְנַצֵּן בְּדֶרֶךְ:	וַיִּשְׁלַח אֶת־אֶחָיו וַיֵּלְכוּ וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֶל־תִּרְגְּזוּ בַּדֶּרֶךְ:	24
25	And they went up out of Egypt, and came into the land of Canaan unto Jacob their father.	וַיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲתָוּ לָאֲרֶעָא דְּכַנְעַן לְוַת יַעֲקֹב אָבוּהוֹן:	וַיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶרֶץ כְּנָעַן אֶל־יַעֲקֹב אָבִיהֶם:	25
26	And they told him, saying: 'Joseph is yet alive, and he is ruler over all the land of Egypt.' And his heart fainted, for he believed them not.	וַחֲוִיאוּ לֵיהּ לְמִימַר עַד כֶּעַן יוֹסֵף קַיָּים וְאָרִי הוּא שְׁלִיט בְּכָל אֲרֶעָא דְּמִצְרַיִם וְהוּאָה מַלְיָא פִּיגֵן עַל לְבִיהּ אָרִי לֹא הֵימִין לָהוֹן:	וַיִּגְדּוּ לוֹ לֵאמֹר עוֹד יוֹסֵף חַי וְכִי־הוּא מִשְׁל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפֹּג לְבֹו כִי לֹא־הֶאֱמִין לָהֶם:	26
27	And they told him all the words of Joseph, which he had said unto them; and when he saw the wagons which Joseph had sent to carry him, the spirit of Jacob their father revived.	וַיַּגִּידוּ אֵלָיו אֶת כָּל־דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת־הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לְשֹׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רֹוח יַעֲקֹב אָבִיהֶם:	וַיַּגִּידוּ אֵלָיו אֶת כָּל־דְּבָרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיֵּרָא אֶת־הָעֲגֻלּוֹת אֲשֶׁר־שָׁלַח יוֹסֵף לְשֹׂאת אֹתוֹ וַתַּחֲי רֹוח יַעֲקֹב אָבִיהֶם:	27
28	And Israel said: 'It is enough; Joseph my son is yet alive; I will go and see him before I die.'	וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל סָגִי לִי חֲדָנָא עַד כֶּעַן יוֹסֵף בְּרִי קַיָּים אֵיזִיל וְאֶחָזִינִיה עַד לֹא אָמוּת:	וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל רַב עוֹד־יוֹסֵף בְּנִי חַי אֲלֵכָה וְאֶרְאֶנּוּ בְּטֶרֶם אָמוּת:	חמישי
XLVI	And Israel took his journey with all that he had, and came to Beer-sheba, and offered sacrifices unto the God of his father Isaac.	וַיֵּטֵל יִשְׂרָאֵל וְכָל דְּלִיהּ וַאֲתָא לְבֵּאָר שֶׁבַע וַיִּדְבַּח דְּבַחִין לְאֱלֹהָא דְּאָבוּהִי יִצְחָק:	וַיֵּסַע יִשְׂרָאֵל וְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וַיָּבֹא בְּאֶרֶה שֶׁבַע וַיַּזְבִּיחַ זִבְחִים לְאֱלֹהֵי אָבִיו יִצְחָק:	XLVI
2	And God spoke unto Israel in the visions of the night, and said: 'Jacob, Jacob.' And he said: 'Here am I.'	וַאֲמַר יְיָ לְיִשְׂרָאֵל בְּחֻזָּא דְּלִילִיָּא וַאֲמַר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַאֲמַר הֵאֲנָא:	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמַרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב יַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הֵנִנִּי:	2

הגאון מהרש"ל: משוב מצרים. מצינו בגמרא ששלח לו יין יסן, שדעת זקנים נוחה הימנו. ומדרש אגדה, גריסין של פול: בר ולחם. כתרוממו: ומזון. ליפתן (כך גירסת רא"ס): (24) אל תרגזו בדרכי. אל תתעסקו בדבר הלכה, שלא תרגזו עליכם הדרכי. דבר אחר אל תפסיעו פסיעה גסה, והכנסו צחמה לעיר. לפי פשוטו של מקרא יש לומר, לפי שהיו נכלמים, היה דואג שמא יריצו בדרכי על דבר מכירתו, להטובת זה עם זה ולומר, על ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עלי, וגרמת לנו לשנאתו: (26) וכי הוא מושל. ואשר הוא מושל: ויפג לבו. נחלף לבו והלך מלהאמין, לא היה לבו פונה אל הדברים, לשון מפיגין טעמן בלשון משנה, וכמו מִלִּין הַפְּגוּת (איכה ג, מט), וְרִחוֹ לֹא נִמְר (ירמיה מח, יא), מתרגמין וריחיה לא פג: (27) את כל דברי יוסף. סימן מסר להם, צמה היה עוסק כשפירש ממנו, צפרשת עגלה ערופה, זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף, ולא נאמר אשר שלח פרעה: ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו: (28) רב עוד. רב לי עוד שמחה וחדוה, הואיל ועוד יוסף בני חיי: (1) בארה שבע. כמו בלצר שבע ה"א בסוף תיבה, צמקום למ"ד בתחלתה: לאלהי אביו יצחק. חייז אדם צנוד אציו יותר מצנוד זקנו לפיכך תלה בציחק ולא באצרהם:

3	And He said: 'I am God, the God of thy father; fear not to go down into Egypt; for I will there make of thee a great nation.	וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי הָאֵל אֱלֹהֵי אָבִיךָ אֶל-תִּירָא מִרְדָּהּ מִצְרַיִם כִּי- לְגוֹי גָּדוֹל אֲשִׁימְךָ שָׁם:	וַאֲמַר אָנָּה אֵל אֱלֹהָא דְאַבְרָם לֹא תִדְחַל מִלְמִיחַת לְמִצְרַיִם אֲרִי לַעַם סִגִּי אֲשׁוּיְנָךְ תַּמּוֹן:
4	I will go down with thee into Egypt; and I will also surely bring thee up again; and Joseph shall put his hand upon thine eyes.'	אֲנֹכִי אֶרֶד עִמָּךְ מִצְרַיִם וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶיךָ גַּם-עֲלֶה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל-עֵינֶיךָ:	אָנָּה אֵיחֻת עִמָּךְ לְמִצְרַיִם וְאָנָּה אֶסְקֶנְךָ אַף אֶסְקֵא וְיוֹסֵף יִשְׁוִי יָדוֹהִי עַל עֵינֶךָ:
5	And Jacob rose up from Beer-sheba; and the sons of Israel carried Jacob their father, and their little ones, and their wives, in the wagons which Pharaoh had sent to carry him.	וַיָּקָם יַעֲקֹב מִבְּעַר שֶׁבַע וַיֵּשְׂאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יַעֲקֹב אָבִיהֶם וְאֶת-טַפָּם וְאֶת-נְשֵׂיהֶם בְּעֶגְלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח פַּרְעֹה לָשֵׂאת אוֹתוֹ:	וַקָּם יַעֲקֹב מִבְּעַר שֶׁבַע וַנִּטְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת יַעֲקֹב אָבוֹהוֹן וְיֵת טַפְלֵהוֹן וְיֵת נְשֵׂיהוֹן בְּעֶגְלוֹתָא דְשָׁלַח פַּרְעֹה לְמַטַּל יְתִיָּה:
6	And they took their cattle, and their goods, which they had gotten in the land of Canaan, and came into Egypt, Jacob, and all his seed with him;	וַיִּקְחוּ אֶת-מִקְנֵיהֶם וְאֶת- רֶכֶשׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ מִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל-זֶרְעוֹ אוֹתוֹ:	וַדְּבִרוּ יֵת גִּיתִיהוֹן וְיֵת קִנְיָהוֹן דְּקִנּוּ בְּאֶרֶעָא דְכְנַעַן וְאוֹתוֹ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וְכָל בְּנוֹהִי עִמָּיה:
7	his sons, and his sons' sons with him, his daughters, and his sons' daughters, and all his seed brought he with him into Egypt.	בָּנָיו וּבְנֵי בָנָיו אוֹתוֹ בְּנֹתָיו וּבְנֹת בָּנָיו וְכָל-זֶרְעוֹ הֵבִיא אוֹתוֹ מִצְרַיִם: (ס)	בְּנוֹהִי וּבְנֵי בְנוֹהִי עִמָּיה בְּנֹתֶיהָ וּבְנֹת בְּנוֹהִי וְכָל בְּנוֹהִי אִיתִי עִמָּיה לְמִצְרַיִם:
8	And these are the names of the children of Israel, who came into Egypt, Jacob and his sons: Reuben, Jacob's first-born.	וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנָיו בְּכֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן:	וְאֵלֵין שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּעָלוּ לְמִצְרַיִם יַעֲקֹב וּבְנוֹהִי בּוֹכְרִיה דְּיַעֲקֹב רְאוּבֵן:
9	And the sons of Reuben: Hanoch, and Pallu, and Hezron, and Carmi.	וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶזְרֹן וְכַרְמִי:	וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנוּךְ וּפְלֹא וְחֶזְרֹן וְכַרְמִי:
10	And the sons of Simeon: Jemuel, and Jamin, and Ohad, and Jachin, and Zohar, and Shaul the son of a Canaanitish woman.	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְיָאֵל וְיָמִין וְאוֹחַד וְיָכִין וְזֹהָר וְשָׂאוּל בֶּר- בִּן-הַכְּנַעֲנִית:	וּבְנֵי שִׁמְעוֹן יִמְיָאֵל וְיָמִין וְאוֹחַד וְיָכִין וְזֹהָר וְשָׂאוּל בֶּר כְּנַעֲנִיתָא:
11	And the sons of Levi: Gershon, Kohath, and Merari.	וּבְנֵי לֵוִי גֶרְשׁוֹן וְקָהַת וּמֶרָרִי:	וּבְנֵי לֵוִי גֶרְשׁוֹן וְקָהַת וּמֶרָרִי:

- (2) יעקב יעקב. לשון חזה:
 (3) אל תירא מרדה מצרימה. לפי שהיה מזר על שנוקק לזאת לחוזה לארץ:
 (4) ואנכי אעלה. הצטימו להיות נקצר בארץ:
 (6) אשר רכשו בארץ כנען. אזל מה שרכש צפון ארס נתן הכל לעשו, צשציל חלקו צמערות המכפלה, אמר, נכסי חוזה לארץ אינן כדאי לי, וזהו אֲשֶׁר קָרִיתִי לִי, העמיד לו צבורין של זה ושל כסף כמין כרי, ואמר לו טול את אלו:
 (7) ובנות בניו. סרחת את אשר ויוכצד צל לוי:
 (8) הבאים מצרימה. על שם השעה קורא להם הכתוב באים, ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו:
 (10) בן הכנענית. בן דינה שנצלה לכנעני. כשהרגו את שכם, לא היחה דינה רוצה לזאת עד שנצדע לה שמעון שישאנה (צ"פ, יא):

12	And the sons of Judah: Er, and Onan, and Shelah, and Perez, and Zerah; but Er and Onan died in the land of Canaan. And the sons of Perez were Hezron and Hamul.	וּבְנֵי יְהוּדָה עֵר וְאוֹנָן וְשִׁלָּה וְפֶרֶץ וְזֶרַח וַיָּמָת עֵר וְאוֹנָן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּהִיו בְּנֵי פֶרֶץ חֲצֹרֶן וְחָמוּל:	12
13	And the sons of Issachar: Tola, and Puvah, and Iob, and Shimron.	וּבְנֵי יִשָּׁשכָר תּוֹלַע וּפּוּוּה וְיֹב וְשִׁמְרוֹן:	13
14	And the sons of Zebulun: Sered, and Elon, and Jahleel.	וּבְנֵי זְבֻלוֹן סֶרֶד וְאֵלֹן וַיַּחֲלָאֵל:	14
15	These are the sons of Leah, whom she bore unto Jacob in Paddan-aram, with his daughter Dinah; all the souls of his sons and his daughters were thirty and three.	אֵלֶּה בְנֵי לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב בְּפַדַּן אֲרָם וְאֵת דִּינָה כָּל נַפְשׁ בָּנוּ וּבָנוֹתָיו שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ:	15
16	And the sons of Gad: Ziphion, and Haggi, Shuni, and Ezbon, Eri, and Arodi, and Areli.	וּבְנֵי גָד צִפְיוֹן וְחָגִי שׁוּנִי וְעִזְבוֹן עֲרִי וְאַרְוִדִי וְאַרְאֵלִי:	16
17	And the sons of Asher: Imnah, and Ishvah, and Ishvi, and Beriah, and Serah their sister; and the sons of Beriah: Heber, and Malchiel.	וּבְנֵי אָשֶׁר יִמְנָה וְיִשְׁוּה וְיִשְׁוִי וּבְרִיעָה וְשֶׁרָח אֲחֹתָם וּבְנֵי בְרִיעָה חֶבֶר וּמַלְכִּיאֵל:	17
18	These are the sons of Zilpah, whom Laban gave to Leah his daughter, and these she bore unto Jacob, even sixteen souls.	אֵלֶּה בְנֵי זִלְפָּה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְלֵאָה בְּתוּלָדָאֵת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב שֵׁשׁ עָשָׂרָה נַפְשׁ:	18
19	The sons of Rachel Jacob's wife: Joseph and Benjamin.	בְּנֵי רָחֵל אִשְׁתׁ יַעֲקֹב יוֹסֵף וּבִנְיָמִן:	19
20	And unto Joseph in the land of Egypt were born Manasseh and Ephraim, whom Asenath the daughter of Poti-phera priest of On bore unto him.	וַיִּוָּלֶד לְיוֹסֵף בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָלְדָה־לּוֹ אֲסֵנַת בַּת פְּוֹטִי פֶרַע (בְּסַפְרֵי תִימָן פּוֹטִיפָרַע בְּתִיבָה אַחַת) כֶּתָן אֵן אֶת־מְנַשֶּׁה וְאֶת־אֶפְרַיִם:	20

(15) אלה בני לאה ואת דינה בתו. הזכרים חלה בלאה והנקבות חלה ביעקב, ללמדך, אשה מזרעת מחלה יולדת זכר, איש מזרע מחלה יולדת נקבה: שלשים ושלש. ובפרטן אי אתה מואל אלא ל"ב, אלא זו יוכדד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנאמר אֲשֶׁר יָלְדָה אֶתָּה לְלוֹי צִמְזִימִים, לידתה צמזמים ואין הורחה צמזמים: (19) בני רחל אשת יעקב. ובכולן לא נאמר בהן אשה, אלא שהיתה עיקרו של בית.

21	And the sons of Benjamin: Bela, and Becher, and Ashbel, Gera, and Naaman, Ehi, and Rosh, Muppim, and Huppim, and Ard.	וּבְנֵי בִנְיָמִן בִּלְעַ וְבֶכֶר וְאַשְׁבֵּל וְגֵרָא וְנַעֲמָן אֶחָי וְרֹאשׁ וְחֻפִּים וְחֻפִּים וְאַרְדִּי:	21
22	These are the sons of Rachel, who were born to Jacob; all the souls were fourteen.	אֵלֶּה בְנֵי רָחֵל אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ אַרְבַּעַת עָשָׂר: עֶסְרִי:	22
23	And the sons of Dan: Hushim.	וּבְנֵי דָן חֻשִׁים:	23
24	And the sons of Naphtali: Jahzeel, and Guni, and Jezer, and Shillem.	וּבְנֵי נַפְתָּלִי יַחְצֵאל וְגֻנִי וְיֶזֶר וְשִׁלֵּם:	24
25	These are the sons of Bilhah, whom Laban gave unto Rachel his daughter, and these she bore unto Jacob; all the souls were seven.	אֵלֶּה בְנֵי בִלְהָה אֲשֶׁר־נָתַן לָבָן לְרָחֵל בְּתוּ וַתֵּלֶד אֶת־אֵלֶּה לְיַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שִׁבְעָה:	25
26	All the souls belonging to Jacob that came into Egypt, that came out of his loins, besides Jacob's sons' wives, all the souls were threescore and six.	כָּל־הַנַּפְשׁ הַבָּאָה לְיַעֲקֹב מִצְרַיִמָּה יֵצְאֵי יֶרֶכּוֹ מִלֶּבֶד נָשֵׁי בְנֵי־יַעֲקֹב כָּל־נַפְשׁ שְׁשִׁים וְשֵׁשׁ:	26
27	And the sons of Joseph, who were born to him in Egypt, were two souls; all the souls of the house of Jacob, that came into Egypt, were threescore and ten.	וּבְנֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר־יָלְדוּ־לּוֹ בְּמִצְרַיִם נַפְשׁ שְׁנָיִם כָּל־הַנַּפְשׁ לְבֵית־יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרַיִמָּה שִׁבְעִים: (ס)	27
28	And he sent Judah before him unto Joseph, to show the way before him unto Goshen; and they came into the land of Goshen.	וַיֵּת יְהוֹדָה שְׁלַח קִדְמוֹתָי לְנֹת יוֹסֵף לַפְּנֹאֶה קִדְמוֹתָי לְגִשֵּׁן וְאֵתוֹ לְאַרְעָא דְגִשֵּׁן:	28

(26) כל הנפש הבאה ליעקב. שיאלו מארץ כנען לצא למצרים, ואין הצאה זו לשון עבר, אלא לשון הווה, כמו פֶּעֶרְבַּיָּהוּ (אסתר ז, יד), וכמו וְהָיָה קָחַל בְּתוֹ אֵלֶּה עִם הָאֵלֶּן, לפיכך טעמו למטה באל"ף, לפי ששיאלו לצא מארץ כנען, לא היו אלא ששים ושש, והשני, כל הנפש לבית יעקב הצאה מצרימה שבעים, הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה צדי"ת, לפי שמשאלו שם היו שבעים, שמשאלו שם יוסף ושני בניו, ונתוספה להם יוכבד צין החומות. (ועיין צדיאור למרגוס יונתן ומשם תמצא לרבות צמאונך בשר"י). ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבעים, צריכים אלו לומר שמתו לפני ירידתו למצרים, שהרי לא נמנו כאן. מלאתי בויקרא רבה (ד, ו) עשו שש נפשות היו לו, והכחז קורא אותן נפשות ציתו לשון רבים, לפי שהיו עוזדין לאלהות הרבה. יעקב שבעים היו לו, והכחז קורא אותן נפש, לפי שהיו עוזדים לאל אחד: (28) להורות לפניו. כמרגומו, לפנות לו מקום ולהורות היאך יתיישב צה: לפניו. קודם שיגיע לשם. ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תלך הוראה:

29	And Joseph made ready his chariot, and went up to meet Israel his father, to Goshen; and he presented himself unto him, and fell on his neck, and wept on his neck a good while.	וַיַּאֲסֹר יוֹסֵף מִרְכָּבָתוֹ וַיַּעַל לִקְרַאת־יִשְׂרָאֵל אָבִיו גִּשְׁשָׁה וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל־צַוְאָלָיו וַיִּבֶךְ עַל־צַוְאָרָיו עוֹד:	29
30	And Israel said unto Joseph: 'Now let me die, since I have seen thy face, that thou art yet alive.'	וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף אֵלֹהִים אֲנִי מָאִית זָמַנָּה הִדָּא מִנַּחֵם אֲנִי בְּתֵר דְּחַיִּיתָנִין לִאֲפֹךְ אֲרִי עַד כְּעַן כִּי־אֵת:	30
31	And Joseph said unto his brethren, and unto his father's house: 'I will go up, and tell Pharaoh, and will say unto him: My brethren, and my father's house, who were in the land of Canaan, are come unto me;	וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֶחָיו וּלְבֵית אָבִיו אֵעָלֶה וְאֶגִּידָה לְפַרְעֹה וְאֹמְרָה אֵלָיו אֶחָי וּבֵית־אָבִי אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ־כְּנָעַן בָּאוּ אֵלַי:	31
32	and the men are shepherds, for they have been keepers of cattle; and they have brought their flocks, and their herds, and all that they have.	וְגֹבְרִיא רְעֵן עָנָא אֲרִי גֹבְרִי מְרִי גִיתִי הָווּ וְעָנְהוּן וְתוֹרִיהוּן וְכָל דִּילְהוּן אִיתִיאוּ:	32
33	And it shall come to pass, when Pharaoh shall call you, and shall say: What is your occupation?	וְהָיָה כִּי־יִקְרָא לָכֵן פַּרְעֹה וְיֹאמֶר מַה־מַּעֲשִׂיכֶם:	33
34	that ye shall say: Thy servants have been keepers of cattle from our youth even until now, both we, and our fathers; that ye may dwell in the land of Goshen; for every shepherd is an abomination unto the Egyptians.'	וְתִמְרוּן גֹּבְרִי מְרִי גִיתִי הָווּ עַבְדֶּךָ מִזְעֻרְיָנָא וְעַד כְּעַן אֲפִי אֲנַחְנָא אֲפִי אֲבַהֲתָנָא בְּדִיל דְּתַתְּבוּן בְּאֶרֶץ דְּגִשְׁן אֲרִי מִרְחֻקִין מִצְרָאִי כָּל רְעִי עָנָא:	34
XLVII	Then Joseph went in and told Pharaoh, and said: 'My father and my brethren, and their flocks, and their herds, and all that they have, are come out of the land of Canaan; and, behold, they are in the land of Goshen.'	וַיָּבֹא יוֹסֵף וַיִּגֵּד לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאֶחָי וְצֹאנָם וּבִקְרָם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהֵנִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן:	XLVII

(29) ויאסר יוסף מרכבתו. הוא עזמו אסר את הסוסים למרכבה, להזדרז לכבוד אביו. וירא אליו. יוסף נראה אל אביו: ויבך על צוואריו עוד. לשון הרצות זכיה, וכן פי לא על איש ישים עוד (איזו לד, כג), לשון רצוי הוא, אינו שם עליו עליות נוספות על חטאיו, אף כאן הרצה והוסיף צדכי יותר על הרגיל, אבל יעקב לא נפל על צוואר יוסף ולא נשקו, ואמרו רבותינו, שהיה קורא את שמע:

(30) אמותה הפעם. פשוטו כחרגומו. ומדרשו, סבור הייתי למות שתי מיתות. בעולם הזה ולעולם הבא, שנסתלקה ממני שכינה, והייתי אומר שיחזעני הקד"ה מיתתך, עכשיו שעודך חי, לא אמות אלא פעם אחת:

(31) ואמרה אליו אחי וגו'. ועוד אומר לו והאנשים רועי זאן וגו':

(34) בעבור תשבו בארץ גשן. והיא זריכה לנס, שהיא ארץ מרעה, וכשתאמרו לו שאין אתם צקיאין במלאכה אחרת, ירחיקכם מעליו ויושיבכם שם: כי תועבת מצרים כל רעה צאן. לפי שהם להם אלהות:

- 2 And from among his brethren he took five men, and presented them unto Pharaoh. ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים ויצגם לפני פרעה: ומקצת אחוהי דבר חמשה גוברין ואקימנון קדם פרעה:
- 3 And Pharaoh said unto his brethren: 'What is your occupation?' And they said unto Pharaoh: 'Thy servants are shepherds, both we, and our fathers.' ויאמר פרעה אל-אחיו מה מעשיכם ויאמרו אל-פרעה רעה צאן עבדיך גם-אנחנו גם-אבותינו: ויאמר פרעה לא-אחיו מא עובדיכון ואמרו לפרעה רען ענא עבדך אף אנחנו אף אבהתנא:
- 4 And they said unto Pharaoh: 'To sojourn in the land are we come; for there is no pasture for thy servants' flocks; for the famine is sore in the land of Canaan. Now therefore, we pray thee, let thy servants dwell in the land of Goshen.' ויאמרו אל-פרעה לגור בארץ כנען כִּי-אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כִּי-כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישובו-נא עבדיך בארץ גשן: ואמרו לפרעה לאתותבא בארשא אתינא ארי לית רעיא לענא דלעבדך ארי תקיף כפנא בארשא דכנען וכען יתבון כען עבדך בארשא דגשן:
- 5 And Pharaoh spoke unto Joseph, saying: 'Thy father and thy brethren are come unto thee; ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך: ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך:
- 6 the land of Egypt is before thee; in the best of the land make thy father and thy brethren to dwell; in the land of Goshen let them dwell. And if thou knowest any able men among them, then make them rulers over my cattle.' ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך:
- 7 And Joseph brought in Jacob his father, and set him before Pharaoh. And Jacob blessed Pharaoh. ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך:
- 8 And Pharaoh said unto Jacob: 'How many are the days of the years of thy life?' ויאמר פרעה אל-יוסף לאמר אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך: אביך ואחיד באו אליך:

(2) ומקצה אחיו. מן הפחותים שזהם לגזרה, שאין גוראים גזורים, שאם יראה אותם גזורים, יעשה אותם אנשי מלחמה. ואלה הם, ראובן, שמעון, לוי, יששכר, וזנמין, אותן שלא כל משה שמותם כשזרכן, אבל שמות הגזורים כפל. וזאת ליהודה שמעוה' קול יהודה, ולגד אמר צרוך מרשיב 7, ולגפסלי אמר גפסלי, ולדן אמר דן, וכן לזבולון, וכן לאשר. זהו לשון בראשית רבה (ה, ד) שהיא אגדת ארץ ישראל, אבל בגמרא צבליה שלנו מנינו, שאותן שכל משה שמותן הם החלשים, ואותן הציא לפני פרעה, ויהודה שהוכפל שמו, לא הוכפל שמום חלשות, אלא טעם יש דבצר, כדאיתא צבא קמא (צ.3). וצבדייתא דספרי שנינו צוזאת הצרכה כמו בגמרא שלנו:

(6) אנשי חיל. צקיאין באומנתן לרעות נאן: על אשר לי. על נאן שלי:

(7) ויברך יעקב. היא שאילת שלום, כדרך כל הגוראים לפני המלכים לפרקים שלודי"ר בלע"ו:

<p>And Jacob said unto Pharaoh: 'The days of the years of my sojournings are a hundred and thirty years; few and evil have been the days of the years of my life, and they have not attained unto the days of the years of the life of my fathers in the days of their sojournings.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לַפַּרְעֹה יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מֵעַט וְרָעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתִי בְיָמֵי מִגּוּרֵיהֶם:</p>	<p>9 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לַפַּרְעֹה יָמֵי שְׁנֵי מִגּוּרֵי שְׁלָשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה מֵעַט וְרָעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיִּי וְלֹא הִשְׁיֵגוּ אֶת־יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתִי בְיָמֵי מִגּוּרֵיהֶם:</p>
<p>And Jacob blessed Pharaoh, and went out from the presence of Pharaoh.</p>	<p>וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב יֵת פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִן קֶדֶם פַּרְעֹה:</p>	<p>10 וַיְבָרֶךְ יַעֲקֹב אֶת־פַּרְעֹה וַיֵּצֵא מִלִּפְנֵי פַרְעֹה:</p>
<p>And Joseph placed his father and his brethren, and gave them a possession in the land of Egypt, in the best of the land, in the land of Rameses, as Pharaoh had commanded.</p>	<p>וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיֵּתֵן לָהֶם אֶחָדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִטְבַּת הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה:</p>	<p>סזעי וַיֹּשֶׁב יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וַיֵּתֵן לָהֶם אֶחָדָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּמִטְבַּת הָאָרֶץ בְּאֶרֶץ רַעְמֶסֶס כַּאֲשֶׁר צִוָּה פַּרְעֹה:</p>
<p>And Joseph sustained his father, and his brethren, and all his father's household, with bread, according to the want of their little ones.</p>	<p>וַיֹּן יוֹסֵף יֵת אֲבוֹהֵי וַיֵּת אֶחָיו וַיֵּת כָּל בֵּית אֲבוֹהֵי לַחֲמָא לִפְנֵי הַטָּף:</p>	<p>12 וַיַּכְלִל יוֹסֵף אֶת־אָבִיו וְאֶת־אֶחָיו וְאֶת כָּל־בֵּית אָבִיו לֶחֶם לִפְנֵי הַטָּף:</p>
<p>And there was no bread in all the land; for the famine was very sore, so that the land of Egypt and the land of Canaan languished by reason of the famine.</p>	<p>וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב:</p>	<p>13 וְלֶחֶם אֵין בְּכָל־הָאָרֶץ כִּי־כָבֵד הָרָעָב מְאֹד וַתֵּלֶה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ כְּנָעַן מִפְּנֵי הָרָעָב:</p>
<p>And Joseph gathered up all the money that was found in the land of Egypt, and in the land of Canaan, for the corn which they bought; and Joseph brought the money into Pharaoh's house.</p>	<p>וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשֹּׁבֵר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתֹהוּ פַרְעֹה:</p>	<p>14 וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת־כָּל־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנָעַן בַּשֹּׁבֵר אֲשֶׁר־הֵם שֹׁבְרִים וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת־הַכֶּסֶף בֵּיתֹהוּ פַרְעֹה:</p>

- (9) שני מגורי. ימי גרותי, כל ימי הייתי גר בארץ: ולא השיגו. בטובה:
(10) ויברך יעקב. כדרך כל הנפטרים מלפני שרים, מזכרים אותם ונוטלים רשות. ומה זרחה זכרו, שיעלה נילוס לרגליו, לפי שאין ארץ מזרים שמה מי גשמים, אלא נילוס עולה ומשקה, ומזכרתו של יעקב ואילך, היה פרעה זא אל נילוס, והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ (תנחומא ישן נשא כו):
(11) רעמסס. מארץ גושן היא:
(12) לפי הטף. לפי הזריק לכל בני ביתם:
(13) ולחם אין בכל הארץ. חוזר לענין הראשון, לתחלת שני הרעז: ותלה. כמו ותלאה, לשון עיפות כתרומו,
ודומה לו קמחלהלה היכה זקיס (משלי כו, יח):
(14) בשבר אשר הם שוברים. נותנין לו את הכסף:

- 15 And when the money was all spent in the land of Egypt, and in the land of Canaan, all the Egyptians came unto Joseph, and said: 'Give us bread; for why should we die in thy presence? for our money faileth.'
- 16 And Joseph said: 'Give your cattle, and I will give you [bread] for your cattle, if money fail.'
- 17 And they brought their cattle unto Joseph. And Joseph gave them bread in exchange for the horses, and for the flocks, and for the herds, and for the asses; and he fed them with bread in exchange for all their cattle for that year.
- 18 And when that year was ended, they came unto him the second year, and said unto him: 'We will not hide from my lord, how that our money is all spent; and the herds of cattle are my lord's; there is nought left in the sight of my lord, but our bodies, and our lands.'
- 19 Wherefore should we die before thine eyes, both we and our land? buy us and our land for bread, and we and our land will be bondmen unto Pharaoh; and give us seed, that we may live, and not die, and that the land be not desolate.'
- וַיָּתֵם הַכֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ כָל־מִצְרַיִם אֶל־יוֹסֵף לֵאמֹר הִבֵּה־לָּנוּ לֶחֶם וְלָמָּה נָמוּת נִגְדָּךְ כִּי אָפֶס כֶּסֶף׃
- וַיֹּאמֶר יוֹסֵף הֲבֹו מִקְנֵיכֶם וְאֶתֶּנָּה לָכֶם בְּמִקְנֵיכֶם אִם־אָפֶס כֶּסֶף׃
- וַיָּבִיאוּ אֶת־מִקְנֵיהֶם אֶל־יוֹסֵף וַיִּתֵּן לָהֶם יוֹסֵף לֶחֶם בְּסוּסִים וּבְמִקְנֵה הַצֹּאן וּבְמִקְנֵה הַבָּקָר וּבְחֲמֹרִים וַיִּנְהֹלֶם בְּלֶחֶם בְּכָל־מִקְנֵיהֶם בַּשָּׁנָה הַהִוא׃
- וַתֵּתֶם הַשָּׁנָה הַהִוא וַיָּבֹאוּ אֵלָיו בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא־נִכְתַּד מֵאֲדָנִי כִּי אִם־תָּם הַכֶּסֶף וּמִקְנֵה הַבְּהֵמָה אֶל־אֲדָנִי לֹא נִשְׁאָר לִפְנֵי אֲדָנִי בְלָתִי אִם־גּוֹיְתָנוּ וְאֶדְמָתָנוּ׃
- לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם־אֶדְמָתָנוּ קָנֶה־אֶתָּנוּ וְאֶת־אֶדְמָתָנוּ בְּלֶחֶם וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְאֶדְמָתָנוּ עֲבָדִים לַפַּרְעֹה וְתֵן־זֶרַע וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת וְהָאֲדָמָה לֹא תִשָּׁם׃
- וַשְּׁלִיִם כֶּסֶף מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּמֵאֶרֶץ כְּנָעַן וַאֲהוּ כָל מִצְרָאִי לֹת יוֹסֵף לְמִימַר הֵב לָנָה לְחֶמָּה וְלָמָּה נָמוּת לְקַבְּלָךְ אֲדֹרִי שְׁלִיִם כֶּסֶף׃
- וַאֲמַר יוֹסֵף הֲבֹו גִיתִיכֹן וְאֶתֶּיִן לָכֹן בְּגִיתִיכֹן אִם שְׁלִיִם כֶּסֶף׃
- וַאֲתִיאוּ יֵת גִּיתִיהֹן לֹת יוֹסֵף וַיִּהֵב לֹהֹן יוֹסֵף לְחֶמָּה בְּסוּסוֹתָא וּבְגִיתִי עֲנָא וּבְגִיתִי תוֹרִי וּבְחֲמֹרִיא וְזִנְנוֹן בְּלֶחֶמָּה בְּכָל גִּיתִיהֹן בְּשִׁתָּא הַהִיא׃
- וַשְּׁלִיִמַת שִׁתָּא הַהִיא וַאֲתֹו לֹתִיהָ בְּשִׁתָּא הַנִּיִּיתָא וַאֲמַרִּי לִיהָ לֹא נִכְסִי מִן רַבּוֹנִי אֱלֹהִין שְׁלִיִם כֶּסֶף וּגִיתִי בְּעִירָא לֹת רַבּוֹנִי לֹא אֶשְׁתָּאֵר קֶדֶם רַבּוֹנִי אֱלֹהִין גּוֹיְתָנָא וְאֶרְעָנָא׃
- לָמָּה נָמוּת לְעֵינֶיךָ אִף אֲנַחְנָא אִף אֶרְעָנָא קִנִּי יִתְנָא וְיֵת אֶרְעָנָא בְּלֶחֶמָּה וְנִהְיֶה אֲנַחְנָא וְאֶרְעָנָא עֲבָדִין לַפַּרְעֹה וְהֵב פֶּר זֶרַע וְנִחִי וְלֹא נָמוּת וְאֶרְעָא לֹא תִבוֹר׃

(15) אפס. כתרנומו שלים:

(17) וינהלם. כמו וינהגם, ודומה לו אין מנהל לה (ישעיה נא, יח), על מי מנחות ינהלני (תהלים כג, ג):

(18) בשנה השנית. שנית לשני הרעב: כי אם חם הכסף וגו'. כי אשר חם הכסף והמקנה, וכל הכל אל יד אדוני:

בלתי אם גויחנו. כמו אם לא גויחנו (וה"ג ר"ס וכן צדפוס ישן ועיין צג"א מישב גירסא שניה):

(19) ותן זרע. לזרוע האדמה, ואף על פי שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר, מכיון שצא יעקב למצרים,

צאה צרכה לרגליו, והתחילו לזרוע וכלה הרעב, וכן שנינו צמספתא דסוטה (י, ח): לא תשם. לא תהא שממה, לא תבור,

לשון שדה צור, שאינו חרוש:

<p>20 So Joseph bought all the land of Egypt for Pharaoh; for the Egyptians sold every man his field, because the famine was sore upon them; and the land became Pharaoh's.</p>	<p>וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפַּרְעֹה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי-חָזַק עֲלֵיהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפַּרְעֹה:</p>	<p>20 וַיִּקֶן יוֹסֵף אֶת-כָּל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפַּרְעֹה כִּי-מָכְרוּ מִצְרַיִם אִישׁ שָׂדֵהוּ כִּי-חָזַק עֲלֵיהֶם הָרָעָב וַתְּהִי הָאָרֶץ לַפַּרְעֹה:</p>
<p>21 And as for the people, he removed them city by city, from one end of the border of Egypt even to the other end thereof.</p>	<p>וַיָּתֵּן עִמָּא אֶעֱבֹר יְתִיב מִקְרִי לְקִרֵי מִסּוּף תְּחוּם מִצְרַיִם וְעַד סוּפִיָּה:</p>	<p>21 וְאֶת-הָעָם הָעֲבִיר אֹתוֹ לְעָרִים מִקְצָה גְבוּל-מִצְרַיִם וְעַד-קִצְהוֹ:</p>
<p>22 Only the land of the priests bought he not, for the priests had a portion from Pharaoh, and did eat their portion which Pharaoh gave them; wherefore they sold not their land.</p>	<p>לְחֹד אֶרֶע פּוֹמְרִיא לֹא קָנָא אֲרִי חוּלְקָא לְכוֹמְרִיא מִן קָדָם פַּרְעֹה וְאֶכְלִין יֵת חוּלְקֵהוּן דִּיהֵב לַהּוֹן פַּרְעֹה עַל כֵּן לֹא זָבִינוּ יֵת אֶרְעֵהוּן:</p>	<p>22 רַק אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לֹא קָנָה כִּי חֵק לַכֹּהֲנִים מֵאֵת פַּרְעֹה וְאָכְלוּ אֶת-חֶקֶם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פַּרְעֹה עַל-כֵּן לֹא מָכְרוּ אֶת-אֲדָמָתָם:</p>
<p>23 Then Joseph said unto the people: 'Behold, I have bought you this day and your land for Pharaoh. Lo, here is seed for you, and ye shall sow the land.</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְעָמָא הָא קִנִּיתִי יִתְכוּן יוֹמָא דִּין וַיֵּת אֶרְעֵכוּן לַפַּרְעֹה הָא לְכוּן בְּרִ זְרַע וַתִּזְרְעוּן יֵת אֶרְעָא:</p>	<p>23 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-הָעָם הֵן קִנִּיתִי אֶתְכֶם הַיּוֹם וְאֶת-אֲדָמָתְכֶם לַפַּרְעֹה הָא-לָכֶם זֶרַע וַיִּזְרְעוּם אֶת-הָאֲדָמָה:</p>
<p>24 And it shall come to pass at the ingatherings, that ye shall give a fifth unto Pharaoh, and four parts shall be your own, for seed of the field, and for your food, and for them of your households, and for food for your little ones.'</p>	<p>וַיְהִי בְּאַעוּלֵי עֲלִלְתָא וַתִּתְּנוּן חֹד מִן חֲמִשָּׁא לַפַּרְעֹה וְאַרְבָּעָא חוּלְקִין יְהִי לְכוּן לְבֵר זֶרַע חֲקֵלָא וּלְמִיכְלָכוּן וּלְאַנְשֵׁי בְּתִיכוּן וּלְמִיכֹל לְטַפְלָכוּן:</p>	<p>24 וַהֲיָה בְּתִבּוּאָת וּנְתַתָּם חֲמִישִׁית לַפַּרְעֹה וְאַרְבַּע הַיָּדָת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וּלְאֹכְלָכֶם וּלְאֲשֶׁר בְּבֵתֵיכֶם וּלְאֹכֹל לְטַפְכֶם:</p>
<p>25 And they said: 'Thou hast saved our lives. Let us find favour in the sight of my lord, and we will be Pharaoh's bondmen.'</p>	<p>וַיֹּאמְרוּ קִיַּימָתָנָא נִשְׁכַּח רַחֲמִין בְּעֵינֵי רַבּוּנֵי וְנָהִי עֲבָדִין לַפַּרְעֹה:</p>	<p>מפטיר וַיֹּאמְרוּ הִחַיְתָּנוּ נִמְצָא-חַן בְּעֵינֵי אֲדֹנֵי וַתִּינֵנוּ עֲבָדִים לַפַּרְעֹה:</p>

- (20) ותהי הארץ לפרעה. קנויה לו:
 (21) ואת העם העביר. יוסף, מעיר לעיר, לזכרון שאין להם עוד חלק בארץ, והושיב של עיר זו בצמצמה. ולא הולך הכמוז לכמוז זאת, אלא להודיעך שזכו של יוסף, שנמכרין להסיר חרפה מעל אחיו, שלא יהיו קורין אותם גולים (חולין ס:): מקצה גבול מצרים וגו'. כן עשה לכל הערים אשר במלכות מצרים, מקצה גבולה ועד קצה גבולה:
 (22) הכהנים. הכומרים, כל לשון כהן, משרת לאלהות הוא, חוץ מאותן שהם לשון גדולה, כמו פֶּהֶן מִזְּקֵן, פֶּהֶן אֵן: חוק לכהנים. חק, כך וכך לחם ליום:
 (23) הא. כמו הנה, כמו וְגַם אֲנִי הָא דְרַבִּינָא צִלָּאשׁ נִמְשִׁי (יחזקאל טז, מג):
 (24) לזרע השדה. שצכל שנה: ולאשר בבתיכם. ולאכול העצדים והשפחות אשר בצתיכם: טפכם. צנים קטנים:
 (25) נמצא חן. לעשות לנו זאת כמו שאמרת: והיינו עבדים לפרעה. להעלות לו המס הזה בכל שנה, לחק שלא יעבור:

<p>26 And Joseph made it a statute concerning the land of Egypt unto this day, that Pharaoh should have the fifth; only the land of the priests alone became not Pharaoh's.</p>	<p>וַיַּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֶק עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפֶּרֶעָה לַחֲמִשׁ רֶקֶת אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לַפֶּרֶעָה:</p>	<p>וַיַּשֶׁם אֹתָהּ יוֹסֵף לְחֶק עַד-הַיּוֹם הַזֶּה עַל-אֲדָמַת מִצְרַיִם לַפֶּרֶעָה לַחֲמִשׁ רֶקֶת אֲדָמַת הַכֹּהֲנִים לְבָדָם לֹא הָיְתָה לַפֶּרֶעָה:</p>
<p>27 And Israel dwelt in the land of Egypt, in the land of Goshen; and they got them possessions therein, and were fruitful, and multiplied exceedingly.</p>	<p>וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיָּחֲזְקוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:</p>	<p>וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן וַיָּחֲזְקוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד:</p>

The Haftarah is Ezekiel 37:15 - 37:28 on page 255.

<p>28 And Jacob lived in the land of Egypt seventeen years; so the days of Jacob, the years of his life, were a hundred forty and seven years.</p>	<p>וַיַּחַי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנִים וַהֲיָה יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חִמּוֹהֵי מָאָה וְאַרְבָּעֵין וְשִׁבְעַת שָׁנִים:</p>	<p>וַיַּחַי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עָשָׂר שָׁנִים וַהֲיָה יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חִמּוֹהֵי מָאָה וְאַרְבָּעֵין וְשִׁבְעַת שָׁנִים:</p>
<p>29 And the time drew near that Israel must die; and he called his son Joseph, and said unto him: 'If now I have found favour in thy sight, put, I pray thee, thy hand under my thigh, and deal kindly and truly with me; bury me not, I pray thee, in Egypt.</p>	<p>וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָנָהּ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֵיה אִם כֵּעַן אֶשְׁכַּחַת רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ שׁוּ כֵעַן יָדְךָ תַּחְתִּי יָרְכֵי וְתַעֲבִיד עִמִּי טִיבוּ וְקָשׁוּט לֹא כֵעַן תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:</p>	<p>וַיִּקְרָבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוּת וַיִּקְרָא לְבָנָהּ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לֵיה אִם כֵּעַן אֶשְׁכַּחַת רַחֲמִין בְּעֵינֶיךָ שׁוּ כֵעַן יָדְךָ תַּחְתִּי יָרְכֵי וְתַעֲבִיד עִמִּי טִיבוּ וְקָשׁוּט לֹא כֵעַן תִּקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם:</p>
<p>30 But when I sleep with my fathers, thou shalt carry me out of Egypt, and bury me in their burying-place.' And he said: 'I will do as thou hast said.'</p>	<p>וַאֲשַׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְתִטְלַנִּי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אָנָּה אֶעֱבִיד כַּפֶּתְנֶיךָ:</p>	<p>וַאֲשַׁכּוּב עִם אֲבֹתַי וְתִטְלַנִּי מִמִּצְרַיִם וְתִקְבְּרֵנִי בְּקִבְרֵתָם וַיֹּאמֶר אָנָּה אֶעֱבִיד כַּפֶּתְנֶיךָ:</p>

(27) וישב ישראל בארץ מצרים. והיכן בארץ גשן, שהיא מארץ מנרים: ויאחזו בה. לשון אחוזה:
(28) ויחי יעקב. למה פרשה זו סחומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מִקְרַת הַשְּׁעָצוּד, שהתחילו לשעצדם. דבר אחר, שזקש לגלות את הקץ לצניו, ונסתם ממנו (צ"ר לו, א):
(29) ויקברו ימי ישראל למוות. כל מי שנאמר בו קריצה למוות, לא הגיע לימי אבותיו (צ"ר שם ג), (יזחק ח ק"פ ויעקב קמ"ז, צדוד נאמר קריצה, אצו חי ת' שנים והוא חי ע'): ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה יכולת צידו לעשות (צ"ר שם ה): שים נא ירך. והשזע: חסד ואמת: חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מנפה לתשלום גמול: אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה כניס (ומקשטין תחת גופי), ושאין מתי חוזה לארץ חיים אלא צער גלגול מחילות, ושל א יעשוני מנרים עצודת אלילים, צ"ר (שם):
(30) ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחוצר למעלה לתחלת המקרא, שים נא ירך תחת ירכי והשזע לי, ואני סופי לשכב עם אצותי, ואמת תשאני ממנרים, ואין לומר ושכבתי עם אצותי השכיבני עם אצותי צמעה, שהרי כתבי אחריו ונשאתני ממנרים וקצרתני בקצורתם, ועוד, מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אצותיו היא הגויעה, ולא הקבורה, כמו וישפץ דוד עם אצותיו,

31 And he said: 'Swear unto me.' And he swore unto him. And Israel bowed down upon the bed's head.

וַיֹּאמֶר הַשְׁבָּעָה לִּי וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל-רֹאשׁ הַמִּטָּה: (פ)

XLVIII And it came to pass after these things, that one said to Joseph: 'Behold, thy father is sick.' And he took with him his two sons, Manasseh and Ephraim.

וַיְהִי אַחֲרַי הַיָּדְבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חָלָה וַיִּקַּח אֶת-שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת-מְנַשֶּׁה וְאֶת-אֶפְרַיִם:

2 And one told Jacob, and said: 'Behold, thy son Joseph cometh unto thee.' And Israel strengthened himself, and sat upon the bed.

וַיַּגֵּד לְיַעֲקֹב וַיֹּאמֶר הִנֵּה בִנְךָ יוֹסֵף בָּא אֵלֶיךָ וַיִּתְחַזַּק יִשְׂרָאֵל וַיָּשֶׁב עַל-הַמִּטָּה:

3 And Jacob said unto Joseph: 'God Almighty appeared unto me at Luz in the land of Canaan, and blessed me,

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה-אֵלַי בְּלוּז בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיְבָרֶךְ אֹתִי:

4 and said unto me: Behold, I will make thee fruitful, and multiply thee, and I will make of thee a company of peoples; and will give this land to thy seed after thee for an everlasting possession.

וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּנִי מִפְרֶךָ וְהִרְבִּיתֶךָ וְנִתְּתִיךָ לְקָתָל עַמִּים וְנָתַתִּי אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶחָדָת עוֹלָם:

5 And now thy two sons, who were born unto thee in the land of Egypt before I came unto thee into Egypt, are mine; Ephraim and Manasseh, even as Reuben and Simeon, shall be mine.

וְעַתָּה שְׁנֵי-בָנֶיךָ הַנוֹלָדִים לָךְ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד-בָּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיִמָּה לִי-הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ-לִי:

ואחר כך וַיַּקְצֵר בְּעֵיר דָּוָד (מלכים-א ז, י):

(31) וישתחו ישראל. שְׁעָלָה בְּעֵידָנִיהָ סָגִיד לִיה: על ראש המטה. הפך עצמו לזד השכינה, מכאן אמרו (שבת יב: נדרים מ.), שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה, על שהיתה מטתו שלמה ולא היה זה רשע, שהרי יוסף מלך היה, ועוד שנשבע לזין הגויים, והרי הוא עומד בצדקו:

(1) ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים, והרי זה מקרא קצר. ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בצלמוד, וכשחלה יעקב בצרך גושן, הלך אפרים אלל אציו למצרים להגיד לו: ויקח את שני בניו עמו. כדי שיצרכם יעקב לפני מותו:

(2) ויגד. המגיד ליעקב, ולא פירש מי, והרבה מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר, אף על פי שהוא צני, מלך הוא, אחלק לו כבוד, מכאן שחולקין כבוד למלכות. וכן משה חלק כבוד למלכות, וַיִּרְדּוּ כָל בְּצָדִיק אֱלֹהֵי (שמות יא, ח), וכן אליהו וַיִּשְׁנֶם מִתְּנִיּוֹ וְגו' (מלכים-א יח, מ):

(4) ונתתיך לקהל עמים. צרני שעתידיים לזאת ממני עוד קהל ועמים, ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים, גוי אמר לי על צנימין, קהל גוים, הרי שנים לצד מצנימין, ושז לא נולד לי צן, למדנו שעתידי אחד משצטי ליחלק, ועתה אותה מתנה אני נותן לך:

(5) הנוולדים לך וגו' עד בואי אליך. לפני בואי אליך, כלומר שנולדו מִשְׁפָּרָשָׁם ממני עד שבאתי אללך: לי הם. צמצון שאר בני הם, ליטול חלק בצרך איש כנגדו:

- 6 And thy issue, that thou begetteth after them, shall be thine; they shall be called after the name of their brethren in their inheritance. וּמוֹלֶדְתְּךָ אֲשֶׁר-הוֹלִידְתָּ וּבְנֵי דִתּוּלִיד בְּתַרְיָהוֹן דִּילְךָ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחֵיהֶם יִקְרְאוּ בְּנִחְלָתָם:
- 7 And as for me, when I came from Paddan, Rachel died unto me in the land of Canaan in the way, when there was still some way to come unto Ephrath; and I buried her there in the way to Ephrath—the same is Beth-lehem. וְאֲנִי בִבְאִי מִמֶּדֶן מָתָה עָלַי רָחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ בְּעוֹד כְּבֶרֶת-אֶרֶץ לְבָא אֶפְרָתָה וְאֶקְבְּרָהָ שָׁם בְּדֶרֶךְ אֶפְרָת הוּא בֵּית לֶחֶם:
- 8 And Israel beheld Joseph's sons, and said: 'Who are these?' וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת-בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּסֶף וַיֹּאמֶר מִי-אֵלֶּה:
- 9 And Joseph said unto his father: 'They are my sons, whom God hath given me here.' And he said: 'Bring them, I pray thee, unto me, and I will bless them.' וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אָבִיו בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר-נָתַן-לִי אֱלֹהִים בְּזֶה וַיֹּאמֶר קַח-סָגָא אֵלַי וּבָרַכְם:
- 10 Now the eyes of Israel were dim for age, so that he could not see. And he brought them near unto him; and he kissed them, and embraced them. וַעֲיַנֵּי יִשְׂרָאֵל כִּבְדּוֹ מֵזָקֵן לֹא יוּכַל לִרְאוֹת וַיִּגַּשׁ אֹתָם אֵלָיו וַיִּשָּׁק לָהֶם וַיַּחֲבֹק לָהֶם:

(6) וּמוֹלֶדְתְּךָ וגו'. אם תוליד עוד, לא יהיו צמנין בני, אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים, ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה. ואף על פי שנחלקה הארץ למנין גלגלותם, כדכתיב לְרֹצַת סְרָפָה נָחֻלָּהּ, וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הזכורים, מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו, (להטיל גורל הארץ, למנין שמות השבטים, ונשיא לכל שבט ושבט, ודגלים לזה ולזה):

(7) ואני בבואי ממדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להקבר בארץ כנען, ולא כך עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם: כבדת ארץ. מדת ארץ, והם אלפים אמה, כמדת תחום שבת, כדברי ר' משה הדרשן, ולא תאמר שעבדו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחצרון, עת הגרד היה, שהארץ חלולה ומנוקצת ככברה: ואקברה שם. לא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ, וידעתי שיש בלצך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבור קברתיה שם, שמהא לעזרה לבניה, כְּשֶׁיֵּגְלָה אותם נצורו אדון והיו עוזרים דרך שם, יאחז רחל על קברה וצוכה ומצקשת עליהם רחמים, שנאמר קול צְרָמָה נִשְׁמָע וגו' (ירמיה לא, יד), והקצה"ה משיבה ג' שָׁקֶר לַפֶּעֱלָתָךְ נָאֵם ה' וגו' וְשָׂבוּ צִנִּים לְגִבּוֹלָם. ואונקלוס תרגם קְרוֹב אֶרֶץ, כדי שיעור חרישת יום (ס"א ארץ), ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת, קוריאד"א בלע"ז, כדאמרין קְרוֹב וְקָנִי, קָמָה דְּמַסִּיק תְּעָלָא מִפִּי פֶּרְצָא:

(8) וירא ישראל את בני יוסף. בקש לזכרם ונתחלקה שכניה ממנו, לפי שעמיד ירבעם ואחאז לאחת מאפרים, ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן יאלו אלו שאינן ראויין לזכרה:

(9) בזה. הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה, ובקש יוסף רחמים על הדבר, ונחה עליו רוח הקודש: ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זה שאמר הכתוב, וְאֶנְכִי תְּקַלְסִי לְאֶפְרַיִם קָקֵם עַל זְרוּעָיו (הושע יא, ג), תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים, עד שלקחן על זרועותיו:

<p>11 And Israel said unto Joseph: 'I had not thought to see thy face; and, lo, God hath let me see thy seed also.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַגְתִּי וְהִנֵּה הָרָאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעִי:</p> <p>וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף מַחְזִי אִפְּדֵ לֹא סִבְרִית וְהֵא אֲחֹזִי יְתִי יִי אִף יֵת בְּנֶךָ:</p>	<p>11 וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יוֹסֵף רְאֵה פָנֶיךָ לֹא פָלַגְתִּי וְהִנֵּה הָרָאָה אֹתִי אֱלֹהִים גַּם אֶת-זֶרְעִי:</p>
<p>12 And Joseph brought them out from between his knees; and he fell down on his face to the earth.</p>	<p>וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכּוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו אֶרְצָה:</p> <p>וַאֲפִיק יוֹסֵף יִתְּחוּן מִן קֶדְמוֹהִי וּסְגִיד עַל אֲפֹהִי עַל אֶרְעָא:</p>	<p>12 וַיּוֹצֵא יוֹסֵף אֹתָם מֵעַם בְּרַכּוֹ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאַפָּיו אֶרְצָה:</p>
<p>And Joseph took them both, Ephraim in his right hand toward Israel's left hand, and Manasseh in his left hand toward Israel's right hand, and brought them near unto him.</p>	<p>וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת-אֶפְרַיִם בְּיַמִּינוֹ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשְׂמָאלוֹ מִיְּמִין יִשְׂרָאֵל וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו:</p> <p>וַדְּבַר יוֹסֵף יֵת תְּרֻיָּהוּן יֵת אֶפְרַיִם בְּיַמִּינֵיהָ מִסְּמָאלָא דִּישְׂרָאֵל וְיֵת מְנַשֶּׁה בְּסְמָאֲלִיהָ מִיְּמִינָא דִּישְׂרָאֵל וְקָרִיב לְתֵיתָהּ:</p>	<p>13 וַיִּקַּח יוֹסֵף אֶת-שְׁנֵיהֶם אֶת-אֶפְרַיִם בְּיַמִּינוֹ מִשְׁמָאל יִשְׂרָאֵל וְאֶת-מְנַשֶּׁה בְּשְׂמָאלוֹ מִיְּמִין יִשְׂרָאֵל וַיַּגֵּשׁ אֵלָיו:</p>
<p>14 And Israel stretched out his right hand, and laid it upon Ephraim's head, who was the younger, and his left hand upon Manasseh's head, guiding his hands wittingly; for Manasseh was the first-born.</p>	<p>וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהָיָה הַצָּעִיר וְאֶת-שְׂמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂכַל אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:</p> <p>וַאֲוֹשִׁט יִשְׂרָאֵל יֵת יְמִינֵיהָ וַיָּשִׁי עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וְהָיָה זַעֲרָא וְיֵת סְמָאֲלִיהָ עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה אַחֲכִימָנוֹן לִידוּהִי אֲרִי מְנַשֶּׁה בּוֹכְרָא:</p>	<p>14 וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל אֶת-יְמִינוֹ וַיָּשֶׁת עַל-רֹאשׁ אֶפְרַיִם וְהָיָה הַצָּעִיר וְאֶת-שְׂמָאלוֹ עַל-רֹאשׁ מְנַשֶּׁה שְׂכַל אֶת-יָדָיו כִּי מְנַשֶּׁה הַבְּכוֹר:</p>
<p>15 And he blessed Joseph, and said: 'The God before whom my fathers Abraham and Isaac did walk, the God who hath been my shepherd all my life long unto this day,</p>	<p>וַיְבָרֵךְ יֵת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יִי דְפָלְחוּ אֲבֹהָתִי קֶדְמוֹהִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק יִי דִּזֵּן יְתִי מְדַאֲתֵנִי עַד יוֹמָא הַדִּין:</p> <p>וַיְבָרֵךְ יֵת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יִי דְפָלְחוּ אֲבֹהָתִי קֶדְמוֹהִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק יִי דִּזֵּן יְתִי מְדַאֲתֵנִי עַד יוֹמָא הַדִּין:</p>	<p>15 וַיְבָרֵךְ יֵת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר יִי דְפָלְחוּ אֲבֹהָתִי קֶדְמוֹהִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק יִי דִּזֵּן יְתִי מְדַאֲתֵנִי עַד יוֹמָא הַדִּין:</p>
<p>16 the angel who hath redeemed me from all evil, bless the lads; and let my name be named in them, and the name of my fathers Abraham and Isaac; and let them grow into a multitude in the midst of the earth.'</p>	<p>מְלָאכָא דְפָרַק יְתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרֵךְ יֵת עוֹלִימָיָא וַיִּתְקַרֵּי בְּחוּן שְׁמִי וְשׁוּם אֲבֹהָתִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק וַיְכַנּוּנִי יוֹמָא יִסְגּוּן בְּגוֹ בְּנֵי אִנְשָׁא עַל אֶרְעָא:</p> <p>מְלָאכָא דְפָרַק יְתִי מִכָּל בִּישָׁא יְבָרֵךְ יֵת עוֹלִימָיָא וַיִּתְקַרֵּי בְּחוּן שְׁמִי וְשׁוּם אֲבֹהָתִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק וַיְכַנּוּנִי יוֹמָא יִסְגּוּן בְּגוֹ בְּנֵי אִנְשָׁא עַל אֶרְעָא:</p>	<p>16 הַמַּלְאָךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע יְבָרֵךְ אֶת-הַנְּעָרִים וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמִי וְשֵׁם אֲבֹתִי אֲבָרְהָם וַיִּצְחָק וַיִּדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:</p>

- (11) לא פלגתי. לא מלאני לזי לחסוד מחשבה שאראה פניך עוד. פללתי, לשון מחשבה, כמו דביאי עצה עשו פלילה (ישעיה טז, ג);
- (12) ויוצא יוסף אתם. לאחר שנשקס, הוליאס יוסף מעס צרכיו, כדי ליצבם זה לימין וזה לשמאל, לסמוך ידיו עליהם ולצרכם: וישתחו לאפיו. כשחזר לאחריו מלפני אביו;
- (13) את אפרים בימינו משמאל ישראל. הצא לקראת חצרו, ימינו כנגד שמאל חצרו, וכיון שהוא הצבור מִיָּמֵן לצרכה;
- (14) שכל את ידיו. כחגומואסְקְמִינוֹן, צהשכל וחכמה השכל את ידיו לכך, ומדעת, כי יודע היה כי מנשה הצבור, ואף על פי כן לא שט ימינו עליו;
- (16) המלאך הגואל אותי. מלאך הרגיל להשתלח אלי צרתי, כענין שנאמר ויאמר אלי מלאך הקללים צלום יעקב וגו' אֲנִי הָאֵל צִית אֵל: יברך את הנערים. מנשה ואפרים: וידגו. כדגים הללו שפָּרִים וְרָבִים ואין עין הרע שולטת בהם:

- 17 And when Joseph saw that his father was laying his right hand upon the head of Ephraim, it displeased him, and he held up his father's hand, to remove it from Ephraim's head unto Manasseh's head.
- 18 And Joseph said unto his father: 'Not so, my father, for this is the first-born; put thy right hand upon his head.'
- 19 And his father refused, and said: 'I know it, my son, I know it; he also shall become a people, and he also shall be great; howbeit his younger brother shall be greater than he, and his seed shall become a multitude of nations.'
- 20 And he blessed them that day, saying: 'By thee shall Israel bless, saying: God make thee as Ephraim and as Manasseh.' And he set Ephraim before Manasseh.
- 21 And Israel said unto Joseph: 'Behold, I die; but God will be with you, and bring you back unto the land of your fathers.'
- 22 Moreover I have given to thee one apportion above thy brethren, which I took out of the hand of the Amorite with my sword and with my bow.'
- וַיֵּרָא יוֹסֵף כִּי־יָשִׁית אָבִיו יָד־יְמִינוֹ עַל־רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיִּרְעַב בְּעֵינָיו וַיִּתְמַךְ יָד־אָבִיו לְהַסִּיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ־אֶפְרַיִם עַל־רֹאשׁ מְנַשֶּׁה:
- וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אָבִיו לֹא־כֵן אָבִי כִּי־זֶה הַבְּכֹר שִׁים יְמִינְךָ עַל־רֹאשׁוֹ:
- וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יָדְעֵתִי בְנִי יָדְעֵתִי גַם־הוּא יִהְיֶה־לָעָם וְגַם־הוּא יִגְדֹל וְאוֹלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדֹל מִמֶּנּוּ וְזָרְעוֹ יִתְּנָה מְלֶאֱהֻגִים:
- וַיְבָרֶכֶם בַּיּוֹם הַהוּא לְאֹמֹר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמְךָ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וַיֵּשֶׁם אֶת־אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשֶּׁה:
- וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הִנֵּה אָנֹכִי מֹת וְהָיָה אֱלֹהִים עִמָּכֶם וְהִשִּׁיב אֶתְכֶם אֶל־אֶרֶץ אֲבֹתֵיכֶם:
- וְאֲנִי נָתַתִּי לְךָ שְׂכָם אֶחָד עַל־אֲחִיךָ אֲשֶׁר לְקַחְתִּי מִיַּד הָאֹמֹרִי בַּחֲרָבִי וּבִקְשָׁתִּי: (פ)
- וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶרֶץ אֲרִי שְׁנֵי אֲבוֹהֵי יָד יְמִינִיה עַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם וּבְאִישׁ בְּעֵינֹהִי וְסַעְדָּה לִידָא דְאֲבוֹהֵי לְאַעֲדָאָה יְתָה מֵעַל רִישָׁא דְאֶפְרַיִם לְאַנְחוּתָה עַל רִישָׁא דְמְנַשֶּׁה:
- וַאֲמַר יוֹסֵף לְאָבוֹהֵי לֹא כֵן אֲבֹא אֲרִי דִין בּוֹכְרָא שׁוֹ יְמִינְךָ עַל רִישִׁיה:
- וְסָרִיב אָבוֹהֵי וַאֲמַר יָדְעָנָא בְּרִי יָדְעָנָא אִף הוּא יְהִי לָעָם וְאִף הוּא יִסְגִי וּבָרַם אָחוּהִי זַעֲרָא יִסְגִי מִצִּיה וּבְנוּהִי יִהְיוּ שְׁלֹטִין בְּעַמּוּמָא:
- וּבְרִיכְנוּן בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימַר בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל לְמִימַר יִשְׁוִינְךָ יְיָ כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה וְשׁוֹי יֵת אֶפְרַיִם קֳדָם מְנַשֶּׁה:
- וַאֲמַר יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֵאֱנָא מָאִית וְיְהִי מִימְרָא דִּי בְּסַעֲדָכוֹן וְיִתִּיב יִתְכוֹן לְאַרְעָא אֲבִתְהִיכוֹן:
- וְאֵנָּא יִהְיִית לְךָ חוֹלָק חָד יִתִּיר עַל אֲחִיךָ דְנִסְבִּית מִיָּדָא דְאֹמֹרָאָה בַּחֲרָבִי וּבִקְשָׁתִּי:

(17) ויתמך יד אביו. הרימה מעל ראש בנו ותמכה צידו:
 (19) ידעתי בני ידעתי. שהוא הזכור: גם הוא יהיה לעם. ויגדל, שעמיד גדעון לנחת ממנו, שהקצ"ה עושה נס על ידו: ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו. שעמיד יהושע לנחת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל: וזרעו יהיה מלא הגוים. כל העולם יתמלא בנחת שמעו ושמנו, כשיעמיד חמה צגצעון וזרע צעמק אילון:
 (20) בך יברך ישראל. הצא לצרך את בניו, יצרכם בצרכתם, ויאמר איש לבנו ישימך כאפרים וכמנשה: וישם את אפרים. בצרכתו לפני מנשה, להקדימו דגלים וצמחוכת הנשיאים:
 (22) ואני נתתי לך. לפי שאתה טורח להתעסק בצקורת, וגם אני נחתי לך נחלה שתקצר צה, ואיוז, וז שכם, שנאמר ואת עממות יוסף אשר העלו בני ישראל ממזרים קצרו בשכם: שכם אחד על אחיך. שכם מממש, היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך: בחרבי ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם, וקצר יעקב כלי מלחמה כנגדן. דבר אחר שכם אחד, הוא הזכורה, שיעלו בניו שני חלקים, ושכם לשון חלק הוא, כתרומו, והרבה יש לו

<p>XLIX And Jacob called unto his sons, and said: 'Gather yourselves together, that I may tell you that which shall befall you in the end of days.</p>	<p>וַיִּקְרָא יַעֲקֹב לְבָנָיו וַיֹּאמֶר אֲתָכֶנּוּ וְאֶחָיו לָכֵן יֵת דִּיעָרֵעַ יִתְכּוֹן בְּסוֹף יוֹמָיָא:</p>	<p>רביעי מג וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל־בָּנָיו וַיֹּאמֶר הֶאֱסַפּוּ וְאֶגִּידָה לָכֶם אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָא אֲתֶכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים:</p>
<p>2 Assemble yourselves, and hear, ye sons of Jacob; And hearken unto Israel your father.</p>	<p>אֲתָכֶנּוּ וְשָׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְקִבְּלוּ אֶלְפָן מִן יִשְׂרָאֵל אֲבוֹכֹן:</p>	<p>2 הִקְבְּצוּ וְשָׁמְעוּ בְנֵי יַעֲקֹב וְשָׁמְעוּ אֶל־יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם:</p>
<p>3 Reuben, thou art my first-born, My might, and the first-fruits of my strength; The excellency of dignity, and the excellency of power.</p>	<p>רְאוּבֵן בּוֹכְרִי אֶת חִילִי וְרִישׁ תּוֹקֶפִי לְךָ הֵנָּה חֲזִי לְמִסַּב תִּלְתָּא חוֹלְקִין בְּכִירוּתָא בְּהוֹנָתָא וּמִלְכוּתָא:</p>	<p>3 רְאוּבֵן בְּכֹרִי אֶתָּה כְּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֵתֶר שְׂאת וַיֵּתֶר עָז:</p>
<p>4 Unstable as water, have not thou the excellency; Because thou wentest up to thy father's bed; Then defiledst thou it—he went up to my couch.</p>	<p>עַל דִּאֲזֻלָּת לְקַבִּיל אַפָּךְ הָא כְּמֵיָא בְּרַם לֹא אֶהְיֵתָא חוֹלֵק יֵתֵר לֹא תִסַּב אָרִי סְלִיקָתָא בֵּית מִשְׁכְּבִי אֲבוּךְ בְּכִין אֲחִילָתָא לְשִׁינֵי בְּרִי סְלִיקָתָא:</p>	<p>4 פָּחַז כַּמִּים אֶל־תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבִי אֲבִיךָ אֲז חִלְלָתָ יְצוּעֵי עָלָה: (פ)</p>
<p>5 Simeon and Levi are brethren; Weapons of violence their kinship.</p>	<p>שָׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחִין גּוֹבְרִין גְּבָרִין בְּאַרְעַ תּוֹתְבוּתָהוֹן עֲבָדוּ גְבוּרָא:</p>	<p>5 שָׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחִים כָּלִי חֲמָס מְכַרְתֵּיהֶם:</p>

דומים במקרא, כי תשיטמו שָׁקֶס (תהלים כא, יג), תשית שונאי לפני לחלקים, אֲחֻלָּקָה שָׁקֶס (שם ס, ח), דָּרַךְ יִרְאָחוּ שָׁקֶמָה (הושע ו, ט) איש חלקו, לַעֲזָדוּ שָׁקֶס אֲחָד (נפניה ג, ט): אשר לקחתי מיד האמורי. מיד עשו, שעושה מעשה אמורי. דבר אחר, שהיה נד אצו באמרי פיו: בחרבי ובקשתי. היא חכמתו ותפלתו. (ועיין צרא"ס שכתב דאי אפשר לפרש על חרצם של שמעון ולוי, דהא לא עשו מדעתו, שהרי כעס עליהם על זה. ולענד"ג צאלו הכי אי אפשר לפרש עליהם, דמה נתינת טעם יהיה על שנחנו ליוסף מפני שלקחוהו שמעון ולוי בחרצם וצקשם, והלא אדרבה מזה הטעם ראוי שינתן לשמעון ולוי ולא ליוסף וד"ק):

(1) ואגידה לכם. צקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים (צ"ר כא, ז):
(3) וראשית אוני. היא טפה ראשונה שלו, שלא ראה קרי מימיו (צ"ר ס ד): אוני. כוחי, כמו מְאֻתִּי אֲזִין לִי (הושע יב, ט), מְרַב אוֹנִים (ישעיה מ, כו), וְלֵאזִין אוֹנִים (שם כט): יתר שאת. ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה, לשון נשיאות כפיים: ויתר עז. במלכות, כמו וַיִּשָּׁן עֹז לְמִלְכּוֹ (שמואל"א ז, י), ומי גרס לך להפסיד כל אלה:
(4) פחז כמים. הפחז והבהלה אשר מהרת להראות כעסך, כמים הללו הממהרים למרוצתם. לך: אל תותר. אל תרצה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראיות לך, ומהו הפחז אשר פָּחַז: כי עליית משכבי אביך אז חללית. אותו שם שעלה על יצועי, והיא השכינה שהיה דרכה להיות עולה על יצועי: פחז. שם דבר הוא, לפיכך טעמו למעלה, וכולו נקוד פת"ח, ואלו היה לשון עבר, היה נקוד חצוי קמ"ץ וחצוי פת"ח, וטעמו למטה: "יצועי". לשון משכב, על שם שמציעים אותו על ידי לְדָדִין וקְדִינָן, והרבה דומים לו, אֲס וְקִרְטִידָה על יצועי (תהלים סג, ו), אֲס וְעָלָה על עָרֶשׁ יְצוּעֵי (שם קלב, ג):
(5) שמעון ולוי אחים. בעצה אחת, על שכם ועל יוסף. ויאמר איש אל אחיו וגו' וַעֲסָה לְכוּ וְנִהְיֶה, מי הם, אֲס תאמר ראובן או יהודה, הרי לא הסכימו בהריגתו, אֲס תאמר בני השפחות, הרי לא היתה שנתן שלמה, שנאמר והוא נער קֶת דְּגִי בְּלָהָה וְאֵת דְּגִי וְלָקָה וגו', ישכר וזבולון לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים מהם, על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אציהם אחים: כלי חמס. אומנות זו של רציחה חמס הוא צידכם, במרכת עָשָׂה היא, זו אומנות שלו היא, ואֲתָם חמסתם אותה הימנו: מכרתיהם. לשון כלי זיון, הסייף בלשון יוני מכי"ר (נחומא ויחי ט). דבר אחר מכרתיהם, בדרך מגורתם נהגו

<p>Let my soul not come into their council; Unto their assembly let my glory not be not united; For in their anger they slew men, And in their self-will they houghed oxen.</p>	<p>בְּרִיזְהוֹן לֹא הָיָה נַפְשִׁי בְּאַתְכַּפְנוּשִׁיהוֹן לְמִהְרָה לֹא נִחְתִּית מִן יָקָרִי אֲרִי בְּרוּיָהוֹן קָטְלוּ קָטוֹל וּבְרִיעוּתָהוֹן תִּרְעוּ שׁוֹר סָנְאָה:</p>	<p>בְּסֻדָּם אֶל-תָּבֹא נַפְשִׁי בְּקִהְלָם אֶל-תִּתֵּד כְּבֹדִי כִּי בְּאַפָם תִּרְגּוּ אִישׁ וּבְרִצָּנָם עָקְרוּ-שׁוֹר:</p>
<p>Cursed be their anger, for it was fierce, And their wrath, for it was cruel; I will divide them in Jacob, And scatter them in Israel</p>	<p>לֵיט רוּיָהוֹן אֲרִי תִקֵּף וְחִימָתָהוֹן אֲרִי קִשְׂיָא אֶפְלָגְנוּ בִּיעָקֵב וּבְיִשְׂרָאֵל:</p>	<p>אֲרוּר אַפָם כִּי עָז וְעִבְרָתָם כִּי קִשְׂתָּהּ אֶחָלָקָם בִּיעָקֵב וּבְיִשְׂרָאֵל (פ)</p>
<p>Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee.</p>	<p>יְהוּדָה אַתָּה אֲדִיתָא וְלֹא בְּחִיתָתָא בְּיָד יוֹדוֹן אֶחָד יָדָה תִּתְקַף עַל בִּעְלֵי דְבִבְרָה וְתִבְרוֹן סָנְאָה יְהוֹן מַחְזִירֵי קָדָל קָדָמָה יְהוֹן מִקְדָּמִין לְמַשְׁאֵל בְּשִׁלְמָה בְּנֵי אָבוֹד:</p>	<p>יְהוּדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אֶחָד יִדָּה בְּעֶרְףְּ אִיבֵיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אָבִיךָ:</p>
<p>Judah is a lion's whelp; From the prey, my son, thou art gone up. He stooped down, he couched as a lion, And as a lioness; who shall rouse him up?</p>	<p>שְׁלִטוֹן יְהִי בְּשִׁירְיָא וּבְסוּפָא וְתִרְבֵּא מִלְכָּא מִדְּבֵית יְהוּדָה אֲרִי מְדִין קָטָלָא בְּרִי נַפְשָׁה סְלִיקָתָא יְנוּחַ יִשְׂרִי בְּתִקּוּף כְּאֲרִיא וּכְלִיתָא וְלִית מִלְכוּ דְּתַעֲזֻעֵיהָ:</p>	<p>גֹּר אֲרִיָּה יְהוּדָה מִטֶּרֶף בְּנֵי עֲלִית פֶּלַע רַבִּץ כְּאֲרִיָּה וּכְלִיָּא מִי יְקִימֵנו:</p>

עזמן בכלי חמם, כמו מכורוסיך ומוֹלְדוֹסִיךָ (יחזקאל טז, ג), וזה תרגום של אוגוסטוס:

(6) בסדם אל תבא נפשי. זה מעשה זמרי, כשנתקצו שבטיו של שמעון להציא את המדינית לפני משה, ואמרו לו זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה, צח יתרו מי התיירה לך, אל יזכר שמי צדצר, שנאמר וְמָרִי בֶן סִלּוּא נָשִׂיא צִית אֶבְרָם לְשִׁמְעוֹן, ולא כתב בן יעקב (צ"ר טז, ו). בקהלים. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי, את כל העדה על משה ועל אהרן: אל תחד כבודי. שם אל יתחד עמהם שמי, שנאמר קרח בן יִזְהָר בן קָהַת בן לֵוִי, ולא נאמר בן יעקב, אבל דצברי הימים (א ו, כב), כשנתיחסו בני קרח על הדוכן, נאמר בן קרח בן יִזְהָר בן קָהַת בן לֵוִי בן יִשָּׂרָאֵל: אל תחד כבודי. כבוד לשון זכר הוא, ועל כרחק אמה נריך לפרש פְּמִדָּר אל הכבוד, ואומר אמה כבודי אל תתחד עמהם, כמו לא תסד תסד אֶתְּסָה בְּקִבּוּרָה (ישעיה יד, כ): כי באפם הרגו איש. אלו חומר ואנשי שכם, ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר בגדעון, וְהִפִּיט אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד וְכֵן בַּמֶּצְרִים סוּס וְרוֹכְצוֹ רָמָה צִים, זהו מדרשו. ופשוטו, אנשים הרבה קורא איש, כל אחד לעצמו, באפם הרגו כל איש שכעסו עליו, וכן וְלִמַּד לְטָרֵף טָרֵף אֶתְּסָה אֶתְּסָה (יחזקאל יט, ג): וברצונם עקרו שור. ראו לעקור את יוסף שנקרא שור, שנאמר כְּבֹר שׁוֹרוֹ דָּרָר לוֹ. עקרו אשרישו"ר בלע"ז, לשון אֶת סוּסִיָּהּ פְּעֻקָּה (יהושע יא, כ):

(7) ארור אפם כי עז. אפילו בשעת תוכחה לא קלל אלא את אפם, וזהו שאמר בלעם מִה אֶקְבֵּל לֹא קִצָּה אֵל: אחלקם ביעקב. אפרידם זה מזה, שלא יהא לוי צמנין השבטים, והרי הם חלוקים. דצר אחר, אין לך עניים וסופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון, כדי שיהיו נפוצים, ושבטו של לוי עָשָׂא מְסַר על הגרנות לתרומות ולמעשרות, נתן לו תפוצתו דרך כבוד:

(8) יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהוכיח את הראשונים בְּקִטְרוּכִים, התחיל יהודה לסוג לאחוריו (צ"ר צח, ה) (שלא יוכיחו על מעשה חמר), וקראו יעקב דצברי רָאוּי, יהודה לא אתה כמותם: ידך בערף איביך. בימי דוד, וְאֶבְרָם פְּסָה לִי עֶרְךָ (שמואל-ב כב, מא): בני אביך. על שם שהיו מנשים הרבה, לא אמר בני אמן, כדרך שאמר יצחק:

(9) גור אריה. על דוד נתנבא בתחלה, גור, בהיות שאל מלך עלינו אתה היית המוציא והמביא את ישראל (שם ה, ז), ולצטוף אריה, כשהמליכוהו עליהם. וזהו שתרגם שְׁלֵטוֹן יְהִי בְּשִׁירְיָא, בתחלתו: מטרף. ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף

<p>10 The sceptre shall not depart from Judah, Nor the ruler's staff from between his feet, As long as men come to Shiloh; And unto him shall the obedience of the peoples be.</p>	<p>לֹא יֵעָדִי עֲבִיד שׁוּלְטָן מִדְּבִית יְהוּדָה וְסִפְרָא מִבְּנֵי בְנוֹהֵי עַד עֲלָמָא עַד דְּיִיתִי מְשִׁיחָא דְּדִילִיָּה הִיא מְלָכוּתָא וְלִיָּה יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמֵיָא:</p>	<p>10 לֹא יִסּוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה וּמַחְקָק מִבֵּין רִגְלָיו עַד כִּי־יָבֹא שִׁילָה וְלֹו יִקְהָת עַמִּים:</p>
<p>11 Binding his foal unto the vine, And his ass' colt unto the choice vine; He washeth his garments in wine, And his vesture in the blood of grapes;</p>	<p>יִסְחַר יִשְׂרָאֵל לְקִרְתִּיהָ עֵמָּא יִבְנוּן הִיכְלִיהָ יְהוֹן צְדִיקָא סְחֹור סְחֹור לִיָּה וְעַבְדֵּי אוֹרִיתָא בְּאוֹלֶפֶן עֲמִיהָ יְהִי אֲרָגוֹן טָב לְבוּשִׁיהָ וְכִסּוּתִיהָ מִלָּא מִלָּא צָבַע זְהוּרִי וְצִבְעֻנִין:</p>	<p>11 אֶסְרִי לַגֶּפֶן עִירָהּ וּלְשִׁרְקָה בְּנִי אֲתַנּוּ כִפְס בִּלְיִן לְבָשׁוּ וּבָדָם־ עֲנָבִים סוּתָהּ:</p>
<p>12 His eyes shall be red with wine, And his teeth white with milk.</p>	<p>יִסְמְקוּן טוּרוֹהֵי בְּכַרְמוֹהֵי יִטּוּפוֹן נַעְוֹהֵי בְּחִמְרֵי יַחְוָרִין בְּקַעֲתִיהָ בַּעֲבוּר וּבַעֲדֵרֵי עֲנִיָּה:</p>	<p>12 חֲכָלִילִי עֵינַיִם מִיַּיִן וּלְבָן־שָׁנִים מַחְלָב: (פ)</p>
<p>13 Zebulun shall dwell at the shore of the sea, And he shall be a shore for ships, And his flank shall be upon Zidon.</p>	<p>זְבוּלוֹן עַל סִפְר מְמֵיָא יִשְׂרָי וְהוּא יִכְבִּישׁ מַחְוִזִין בְּסַפִּינִין וְטוֹב יִמָּא יִיכּוֹל וְתַחְוּמִיהָ יְהִי מְטִי עַד צִידוֹן:</p>	<p>13 זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִיָּת וְיִרְכָּתוּ עַל־ צִידוֹן: (פ)</p>

סִיָּה רָעָה אֶקְלָטָהּ, וְזֶהוּ יְהוּדָה שְׁנַמְשַׁל לְאֶרֶץ: בְּנֵי עֲלִית. סְלַקְסָת עַמְמָא וְאַמְרַת מֶה צָעֵל וְגו', וְכֵן צִהְרִיגַת תַּמְרָה שֶׁהוּדָה צָדָקָה מִמֶּנִּי, לְפִיכָךְ כָּרַע רֶצֶן וְגו', צִמִּי שְׁלָמָה אִישׁ שָׁסַת גִּפְנוֹ וְגו' (מַלְכִּים־א ה, ה):

(10) לֹא יִסּוּר שִׁבְט מִיְהוּדָה. מַדּוּד וְאֵילָךְ אֵלּוּ רֹאשֵׁי גְלוּיֹת שֶׁצִּבְצַל (סְנֵה־דְרִין ה), שְׂרֹודִים אֵת הָעַם צִשְׁצַט, הַמְמוּנִים עַל פִּי הַמְּלָכוֹת: וּמַחְקָק מִבֵּין רִגְלָיו. תַּלְמִידִים, אֵלּוּ נִשְׁיֵאֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: עַד כִּי יָבֹא שִׁילָה. מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁהַמְּלוּכָה שָׁלוֹ, וְכֵן תַּרְגּוּמוֹ אוֹנוֹקְלוֹס. וּמִדְּרַשׁ אַגְדָּה, שִׁילֹו, שִׁי לוֹ שְׁנֵאִמֶּר יוֹצִילֹו שִׁי לְמוֹרָא (תַּהֲלִים עו, יז): וְלוֹ יִקְהָת עַמִּים. אֲסִיפַת הָעַמִּים, שֶׁהִי"ד עֵינֶקֶר הִיא צִיטוֹד, כְּמוֹ יִשְׁעָקָד, וּפַעַמִּים שְׁנוּפֶלֶת מִמֶּנּוּ, וְכֵמָּה אוֹתוֹת מִשְׁמָשׁוֹת צִלְשׁוֹן זֶה, וְהֵם נִקְרָאִים עֵינֶקֶר נּוּפֵל, כְּגוֹן נֹר"ל שֶׁל נּוּגַף, וְשֶׁל נּוּשָׁךְ, וְאֵל"ף שֶׁצִּבְצַלְתִּי צִבְצַלְתִּי (אִיּוֹז יג, ז), וְשֶׁצִּבְצַלְתִּי קֶרֶב (יִחְזָקָאֵל כֹּא, כ), (וְהוּא לְשׁוֹן חֶרֶב וּפִירוּשׁ אִימַת חֶרֶב וְהוּא לְשׁוֹן זִינ) וְאֶסְוֶךְ שָׁמֶן (מַלְכִּים־ז ד, ז), אֵף זֶה יִקְהָת עַמִּים, אֲסִיפַת עַמִּים, שְׁנֵאִמֶּר אֵלּוּ גּוֹיִם יִדְקָשׁוּ (יִשְׁעִיָּה יא, י), וְדוּמָה לוֹ עֵץ תִּלְעַג לְאֶב וְאֶב לִיקְהָת אֵם (מַשְׁלִי ל, יז), לְקִצּוֹץ קַמְטִים שֶׁצִּפְנִיָּה מִפְּנֵי זִקְנָתָהּ, וְצִגְמָרָא דִּיתְצִי וּמִקְהוֹ אֶקְהָתָא צְשׁוּקִי דְּנֶהֱדָעָא [דְּפּוּמַצְדִּיתָא] צִמְסַכַת צִמְמוֹת (קִי), וְיִכּוֹל הִיא לוֹמַר קִהִיִּית עַמִּים:

(11) אֶסְרִי לַגֶּפֶן עִירָהּ. נִתְנַצָּא עַל אֶרֶץ יְהוּדָה שֶׁתִּהְיֶה מוֹשְׁכַת יִינ כְּמַעֲיִין, אִישׁ יְהוּדָה יֹאסֹור לַגֶּפֶן עִיר אֶחָד, וְיִטְעֲנוּ מִגֶּפֶן אֶחָד, וּמִשׁוּרֵק אֶחָד צֵן אֶחָד: שְׂרָקָה. זְמֹורָה אֲרוּכָה, קוֹרִי"רָא צִלְע"ז: כִּבְס בִּינִין. כֹּל זֶה לְשׁוֹן רְצוּי יִינ: סוּתָהּ. לְשׁוֹן מִין צִגְד הוּא, וְאֵין לוֹ דְּמִיּוֹן צִמְקָרָא: אֶסְרִי. כְּמוֹ אוֹסֶר, דּוּגְמַתּוֹ מִקִּימִי מַעֲסָר דָּל (תַּהֲלִים קיג, ז), הִלְשָׁצִי צִשְׁמִים (שם קכג, א), וְכֵן צִנִּי אֲחוּנוֹ כְּעִנִּין זֶה. וְאוֹנוֹקְלוֹס תַּרְגֵּם צִמְלָךְ הַמְּשִׁיחַ. גֶּפֶן הֵם יִשְׂרָאֵל, עִירָהּ זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שׁוּרָקָה אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, וְאֶנְכִּי נְטַעֲתִיךָ שְׂרָק (יִרְמִיָּה ז, כֹּא): בְּנֵי אֲחֵנוּ. יִצְנוּן הִיכְלִיָּה, לְשׁוֹן שְׂעַר הָאֵיחָוֶן צִסְפֶּר יִחְזָקָאֵל (מ, טו), וְעוֹד תַּרְגּוּמוֹ צִפְנִים אַחֲרִים. גֶּפֶן אֵלּוּ צִדִּיקִים, צִנִּי אֲחוּנוֹ עֲצָדִי אוֹרִיָּיתָא צִאֲוִלְפָן, עַל שֶׁסֶּר לְאֲחֵנוֹת לְחוּרוֹת: כִּבְס בִּינִין. יֶהֱא אֲרָגוֹן טָב לְבוּשִׁיהִי, שֶׁצִּבְעוֹ דּוּמָה לִינִין, וְצִבְעוֹנִין הוּא לְשׁוֹן סוּתָהּ, שֶׁהָאֵשָׁה לוֹצֶשֶׁתָּהּ, וּמִסִּיתָה צֵן אֵת הַזִּכָּר לִיתֵן עֵינֵי זֶה. וְאֵף רְצוּתִינוּ פִּירוּשׁוֹ צִגְמָרָא, לְשׁוֹן הַסִּתָּה שְׂכָרוֹת, צִמְסַכַת כְּחוּצוֹת (קִיא), וְעַל הֵינִן, שִׁמָּא תִּאֲמַר אֵינוּ מְקוּרָה, תַּלְמוּד לוֹמַר סוּתָהּ:

(12) חֲכָלִילִי. לְשׁוֹן אֹדֶם, כְּתַרְגּוּמוֹ, וְכֵן לְמִי סְקָלְלוֹת עֵינַיִם (מַשְׁלִיכֵג, כט), שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ שׁוֹתֵי יִינ עֵינֵיהֶם מֵאֵדִימִין: מַחְלָב. מֶרֶז חֲלָב, שִׁיחַ צִבְרָנוֹ מֶרְעָה טוֹב לַעֲדֵרֵי אֵלָךְ, וְכֵן פִּירוּשׁ הַמִּקְרָא, אֲדוּם עֵינַיִם יִהְיֶה מֶרֶז יִינ, וְלָצֵן שָׁנִים יִהְיֶה מֶרֶז חֲלָב. וְלִפִּי תַּרְגּוּמוֹ עֵינַיִם לִי הִרִים שִׁמְשֵׁם לֹא פִּיִּס לְמֶרְחֹק. וְעוֹד תַּרְגּוּמוֹ צִפְנִים אַחֲרִים, לְשׁוֹן מַעֲנִיּוֹת וּקִילוֹת הַיִּקְצִים, נְעֻוָּהִי, יִקְצִים שָׁלוֹ, וְלִשׁוֹן אֲרָמִי הוּא צִמְסַכַת עֲבוּדָה זֶה (עד:), נְעֻוָּה אֲרַחְחוֹ, יִסְוֹרֶן צִקְעָתִיהָ תַּרְגֵּם שָׁנִים, לְשׁוֹן שְׁנֵי הַסֵּלִעִים:

- 14 Issachar is a large-boned ass,
Couching down between the
sheep-folds.
- 15 For he saw a resting-place that it
was good, And the land that it was
pleasant; And he bowed his
shoulder to bear, And became a
servant under task-work
- 16 Dan shall judge his people, As one
of the tribes of Israel.
- 17 Dan shall be a serpent in the way, A
horned snake in the path, That
biteth the horse's heels, So that his
rider falleth backward.
- 18 I wait for Thy salvation, O Lord.
- יִשְׁשַׁכַּר חֲמֹר גָּרָם רֶבֶץ בֵּין
הַמְשָׁפְתִים:
וַיֵּרָא מְנוּחָה כִּי טוֹב וְאֶת־הָאָרֶץ
כִּי נָעֲמָה וַיֵּט שִׁכְמוֹ לְסִבְלָ וַיְהִי
לְמַס־עֲבָד: (ס)
דָּן יִדִּין עַמּוֹ כְּאַחַד שְׁבֵטֵי
יִשְׂרָאֵל:
וַיְהִי־דָן נָחֵשׁ עַל־דֶּרֶךְ שְׁפִיפָן
עַל־אַרְחַת הַנָּשִׁיךְ עֲקֵב־סוֹס
וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ אָחֹר:
לִישׁוּעָתְךָ קִנִּיתִי יְהוָה: (ס)
לְפִוְקֶךָ סְבִירִית יי:

(13) זבולון לחורף ימים. על חוף ימים תהיה ארצו, חוף, כתרוממו ספר, מרק"א זלע"ז, והוא יהיה מזוי תדיר אל חוף אניות, במקום הנמל, שאניות מציאות שם פרקמטיא, שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא, וממציא מזון לשבט יששכר, והם עוסקים בתורה, הוא שאמר משה שָׁמַח זְבִילָן בְּאֶתְכֶם וַיִּשְׁשַׁכְר בְּאֶהְלֶיךָ (דברים לג, יח), זבולון יוצא בפרקמטיא, ויששכר עוסק בתורה צאהלים (תנחומא ויחי'א): וירכתו על צידן. סוף גבולו יהיה סמוך לצידון, וירכתו, סופו, כמו וְלִי־קָדְשִׁי הַמִּשְׁכָּן:

(14) יששכר חמור גרם. חמור צעל עצמות, סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משא כבד: רבץ בין המשפתיים. כחמור המהלך ציוס וזלילה ואין לו לינה צצית, וכשהוא רוצה לנוח, רוצץ בין החומיין בתחומי העיירות שהולין שם פרקמטיא:

(15) וירא מנוחה כי טוב. ראה לחלקו ארץ מצורכת וטובה להוציא פירות: ויט שכמו לסבל. עול תורה: ויהי. לכל אחיו ישראל: למס עבד. לפסוק להם הוראות של תורה וסדרי עזריין, שנאמר ומִצְנֵי יִשְׁשַׁכַּר יוֹדְעֵי צִיָּה לַעֲשִׂים לְדַעַת מֶה יַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל דְּאֵשִׁיקֶם מֵאֲתִים (דברי הימים"א יב, לג), מאתים ראשי סנהדראות העמיד, וכל אחיהם על פיהם: ויט שכמו. השפיל שכמו, כמו וַיֵּט שְׁמִים הַטּוֹ אֶן־יָקִים. ואונקלוס תרגם צניס אחרים, ויט שכמו לסבול מלחמות, ולכבוש מחוזות, שהם יושבים על הספר, ויהיה האויז כבוש תחתיו למס עובד:

(16) דן ידין עמו. ינקוס נקמת עמו מפלשטים, כמו פי' דין ה' עמו: באחד שבטי ישראל. כל ישראל יהיו כאחד עמו, ואת כלס ידין, ועל שמשון נצא נבואה זו. ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל, כמיוחד שבטצטים, הוא דוד שבא מיהודה: (17) שפיפן. הוא נחש, ואומר אני שקראו כן על שם שהוא נושף כמו וְאֶתְהָ תִּשְׁוֹפְנוּ עֲקֵב (בראשית ג, טו): הנושך עקבי סוס. כך דרכו של נחש. ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס. ויפל רכבו סוס. שלא נגע בו, ודוגמתו מצינו בשמשון, וְלִפְתָּ וְגו' אֶת שְׁנֵי עַמּוּדֵי הַפְּזָן וְגו' (שופטים טז, כט), ושעל הגג ממנו. ואונקלוס תרגם פְּחִינִי חוֹרְקֵן, שם מין נחש שאין רפואה לנשיכתו, והוא קָפְעוֹנִי, וקרוי חורמן על שם שעושה הכל חרם, וקָפְעָנָה, כמו פתן, יכמון, יארוז:

19 Gad, a troop shall troop upon him; But he shall troop upon their heel.	דְּבִית גָּד מִשְׁרִית מְזִינִין יַעֲבֹרֹן יָת יִרְדְּנָא קָדָם אַחִיהוֹן לְקָרְבָּא וּבְנִכְסִין סְגִיֵּאִין יְתוּבוֹן לְאַרְעָהוֹן:	גָּד גָּדוּד יְגוּדְנוּ וְהוּא יִגָּד עֶקֶב: (ס)
20 As for Asher, his bread shall be fat, And he shall yield royal dainties.	דְּאָשֶׁר טָבָא אַרְעִיהּ וְהִיא מְרַבֵּיא תַפְנוּקֵי מַלְכִין:	מֵאֲשֶׁר שְׂמִנָהּ לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי-מֶלֶךְ: (ס)
21 Naphtali is a hind let loose: He giveth goodly words.	נַפְתָּלִי בֶּאֱרַע טָבָא יִתְרַמִּי עַדְבִּיָּה וְאַחֲסִנְתִּיהּ תְּהִי מִעֲבָדָא פִּירִין יְהוֹן מוֹדֵן וּמִבְּרִין עֲלִיהוֹן:	נַפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחַת הַנֶּתָן אִמְרֵי-שֹׁפָר: (ס)
22 Joseph is a fruitful vine, A fruitful vine by a fountain; Its branches run over the wall. .	בְּרִי דְסָגִי יוֹסֵף בְּרִי דְאַתְבָּרָךְ כְּגוּפָן דְנֹצִיב עַל עֵינָא דְמִיָּא תְּרִין שְׁבָטִין יַפְקִין מִבְּנוֹהֵי יִקְבְּלוּן חוּלְקָא וְאַחֲסִנְתָּא:	בֶּן פֶּרֶת יוֹסֵף בֶּן פֶּרֶת עַל־עֵין בְּנוֹת צַעֲדָה עַל־שׁוּר:

(18) לישועתך קויתי ה'. נתנבא שינקרו פלשתיים את עיניי, וסופו לומר זְכַרְנִי נָא וְסִקְנִי נָא אֵךְ הַפֶּעַם (שם כח):
(19) גד גדוד יגודנו. כולם לשון גדוד הם, וכך חזרו מנחם. ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתי"ן, יש לומר גדוד שם דבר צריך שני דלתי"ן, שכן דרך חביבה בן שתי אותיות להכפל בצופה, ואין יסודה אלא שתי אותיות, וכן אמר פֶּפֶר לְנוֹד (משלי כו, ז), מגורת וּפְצֵעֵי נָדָדִים (איוב ז, ד), שם נָפֶל שְׁדוּד (שופטים ה, כז), מגורת יָשׁוּד לְהָרִים, אף יגוד יגודנו, וגדוד מגורה אחת הם, וכשהוא מדבר בלשון יפעל, אינו כפול, כמו יגוד, יגוד, ירום, יגוד, יגוד, וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים, הוא כפול, כמו יתגודד, יתגודד, יתרום, יתגודל, יתגודל, יתגודד, ובלשון מפעיל יתום וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד (תהלים קמו, ט), לְשׂוֹבֵב יַעֲקֹב אֱלֹוֹ (ישעיה מט, ה), מְשׂוֹבֵב נְטִיבוֹת (שם נח, יז), אף יגודנו האמור כאן אינו לשון שיפעילוהו אחרים, אלא כמו יגוד הימנו, כמו צָנִי וְאֶחָדִי (ירמיה י, כ), יֵאָלוּ מִמֶּנִּי. גד גדוד יגודנו, גדודים יגודו הימנו, שיעברו הירדן עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ: והוא יגד עקב. כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר הירדן, ולא יפקד מהם איש: עקב. דרכן ובמסילותם שהלכו ישובו, כמו וַעֲקֹבְתִּיךָ לֹא נִזְדָּעוּ (תהלים עז, כ), וכן בַּעֲקֹבִי הָאֵל (שיר השירים א, ח), בלשון לע"ז תרצ"א"ס:

(20) מאשר שמננה לחמו. מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שָׁמֶן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו, והוא מושך שמן כמעין, וכן ברכו משה וְטוֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רָגְלוֹ, כמו ששינו במנחות (פה), פעם אחת הוֹרִיכוּ אֲנָשִׁי לִדְקָא לְשִׁמּוֹן וכו':

(21) אילה שלחה. זו בקעת גינוסר, שהיא קלה לבשל פירותיה, כאילה זו שהיא קלה לרוץ, אילה שלוחה, אילה משולחת לרוץ: הנתן אמרי שפר. כתרגומו. דבר אחר, על מלחמת סיסרא נתנבא, וְלִקְחָם עִמָּךְ עֲשָׂרָת חֲלָפִים אִישׁ מִצְּבִי נִפְסָלִי וְגו' (שופטים ד, ו), והלכו שם בזריזות, וכן נאמר שם לשון שלוח, בַּעֲמֹק שְׁלַח צְרָגָלָיו. הנתן אמרי שפר. על ידו שָׁרוּ דְצוּרָה וּבִרְקָ שִׁירָה. ורבותינו דרשוהו על יוס קצורת יעקב, כשערער עָשָׂו על המערה, במסכת סוטה (יג.). ותרגומו יְתַרְמֵי עַדְבָּה, יפול חבלו, והוא יודה על חלקו אמרים נאים ושבה:

(22) בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי, אפריון נְמִטִּיָּה לְרִבִּי שִׁמְעוֹן, בסוף ברא מַצִּיעָא (ק"ט): בן פרת עלי עין. חָנוּ נְטוּיֵי עַל הָעֵין הַרוּאָה אוֹתוֹ: בנות צעדה עלי שור. בנות מזרים היו לועדות על החומה להסתכל ביפוי, ובנות הרבה צעדה כל אחת ואחת במקום שמוכל לראותו משם. (דבר אחר כ"ל, כי לפירוש ראשון הוא שור חומה וק"ל). עלי שור. על ראייתו, כמו אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב. (במדבר כד, יז) ומדרש אגדה יש רבים, וזה נוטה ליישב המקרא. פרת. תי"ו שבו הוא תקון הלשון, כמו על דְּצַרְתָּ צָנִי הָאֵלָדָם (קהלת ג, יח). שור. כמו לשור. עלי שור, בשביל לשור. ותרגום של חנוקלום בנות צעדה עלי שור, פָּרִין שְׂבָטִין יַפְקִין מִבְּנוֹהֵי וכו', וכח בנות, על שם בנות מנשה, בנות כלפחד, שנטלו חלק בשני עברי הירדן. בְּרִי דְיִסְכָּי יוֹסֵף, פורת לשון פריה ורביה. ויש מדרשי אגדה זו המתישבים על הלשון, בשעה שצא עָשָׂו לקראת יעקב, בזולן קדמו האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות, וברחל כתיב נָגַשׁ יוֹסֵף וְיָכַל וַיִּשְׁפָּטוּ, אמר יוסף, רשע הזה עינו רמה, שמא יתן עיניו באמי, יֵאָלוּ לַפְנֵיהֶם וְשָׂרְבָב קוֹמָתוֹ לְכַסּוֹתָהּ, והוא שברכו אצו בן פורת, הגדלת עַלְמָן יוֹסֵף עלי עין של עָשָׂו, לפיכך זכית

- 23 The archers have dealt bitterly with him, And shot at him, and hated him;
וַיִּמְרְרוּהוּ וַרְבוּ וַיִּשְׁטְמוּהוּ בַעֲלֵי חֲצִים:
וַאֲתַמְרְרוּ עִמָּיהּ וַנְקַמּוּהּ וַאֲעִיקוּ לִיהּ גּוֹבְרִין גְּבִרִין בַּעֲלֵי פִלְגוּתִיהּ:
- 24 But his bow abode firm, And the arms of his hands were made supple, By the hands of the Mighty One of Jacob, From thence, from the Shepherd, the Stone of Israel,
וַתִּשָּׁב בְּאִיתָן קִשְׁתּוֹ וַיִּפְּזוּ זְרָעֵי יָדָיו מִיַּדֵּי אַבִּיר יַעֲקֹב מִשָּׁם רָעָה אָבֶן יִשְׂרָאֵל:
וְתַבַּת בְּהוֹן נְבִיטִיהָ עַל דְּשָׁיִם אוֹרִיתָא בְּסִתְרָא וְשׁוּי תוֹקְפָא רוּחְצָנִיהּ בְּכֹן יִתְרָמָא דְּהַב עַל דְּרַעוּהִי אַחֲסִין מְלָכוּתָא וְתַקִּיף דָּא הָנֹת לִיהּ מִן קָדָם אֵל תַּקִּיפָא דְּיַעֲקֹב דְּבִמְיָרִיהּ זֶן אֲבָהֶן וּבְנִין זֶרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל:
- 25 Even by the God of thy father, who shall help thee, And by the Almighty, who shall bless thee, With blessings of heaven above, Blessings of the deep that coucheth beneath, Blessings of the breasts, and of the womb.
מֵאֵל אֲבִיךָ וַיַּעֲזְרֶךָ וְאֵת שְׁדֵי וַיְבָרְכֶךָ בִּרְכַּת שָׁמַיִם מֵעַל בִּרְכַּת תְּהוֹם רַבְצַת תַּחַת בִּרְכַּת שָׂדִים וְרֶחֱם:
מִיִּמַר אֱלֹהָא דְּאֲבוּךָ יְהִי בְּסַעֲדָךָ וְיֵת שְׁדֵי וַיְבָרְכֶנְךָ בִּרְכֹן דְּנַחְתָּן מִשְׁלָא דְּשִׁמְיָא מְלַעִילָא בִּרְכֹן דְּנִגְדָן מִמַּעַמְסֵי אֶרְעָא מְלַרְע בִּרְכָתָא דְּאֲבוּךָ וְדִאֲמָךָ:

לגדולה: בנות צעדה עלי שור. להסתכל בך צלחתך על מזרים. ועוד דרשוהו לענין שלא ישלטו בזרעו עין הרע, ואף כשנך מנשה ואפרים, זרכס כדגים, שאין עין הרע שולטת בהם:

(23) וימררוהו ורבו. וימררוהו אחיו, וימררוהו פוטיפר ואשתו לאסרו, לשון וימררוהו את חציהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב, ואין הלשון הזה לשון פעלו, שאם כן היה לו לינקד ורבו כמו המה מי מריצה אשר רבו וגו', ואף אם לשון רביית חצים הוא, כן היה לו להנקד, ואינו אלא לשון פועלו, כמו שמו שמים (ירמיה ב, יב), שהוא לשון הושמו, וכן רומז מעט, שהוא לשון הורמו, אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים, ולשון שמו, רמו, רבו, מאליהם הוא, משוממים את עצמם, נתרוממו מעצמם, נעשו אנשי ריב, וכן למי יפגי אי, כמו נדמו. וכן תרגם אוגוסטוס ונקמוהו: בעלי חצים. שלשונם כחך, ותרוממו מרי פלגותא, לשון וקסה המקנה, אותם שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה:

(24) ותשב באיתן קשתו. נמישצה בחוזק: קשתו. חזקו: ויפזו זרעי ידיו. זו היא נתינת טבעת על ידו, לשון וקב מופז, זאת היתה לו מידי הקצ"ה שהוא אביר יעקב, ומשם עלה להיות רעה אבן ישראל, עקרון של ישראל, לשון אבן קרש, לשון מלכות, ואוגוסטוס אף הוא כך תרגמו, ומשם. וקצת בהון נציאותיה, החלומות אשר חלם להם, על דקיס אורייתא בסתרא, מוספת הוא ולא מלשון עצרי שזמקרא, ושיי בתוקפא רותצניה, תרגום של צאיתן קשתו, וכך לשון התרגום על העצרי, ומשם נבואתו, שצביל שאיתנו של הקצ"ה היתה לו לקשת ולמצטת. בן יתקרא דהב על דרעוהי, לכך ויפזו זרועי ידיו, לשון פז: אבן ישראל. לשון נוטריקון, אב וכן אבן וצנין, יעקב וצנין: ורבותינו דרשו ומשם צאיתן קשתו, על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחך. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיאל הזרע מבין אצבעות ידיו. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיאל הזרע מבין אצבעות ידיו. שנתתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא במוטה (לו):

(25) מאל אביך. היתה לך זאת, והוא יעזרך: ואת שדי. ועם הקצ"ה היה לך כשלא שמעת לדברי אדונתך, והוא יצרכך: ברכת שדים ורחם. זרכתא דאזא ודאמא. כלומר יתברכו המולידים והיולדות, שהיו הזכרים מוריעין טיפה הראויה להריון, והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל ועוצריהן: שדים. ילה ייגה מתרגמין אישקדאי יפגדאי, אף שדים כאן על שם שהזרע יורה כחך:

26 The blessings of thy father Are mighty beyond the blessings of my progenitors Unto the utmost bound of the everlasting hills; They shall be on the head of Joseph, And on the crown of the head of the prince among his brethren.

בְּרַכְתָּ אָבִיךָ גִּבְרוּ עַל-בְּרַכְתֵּי הוֹרֵי עַד-תְּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נֹזֵר אֶחָיו: (פ)

עַל בְּרַכְתָּא דְּלִי בְּרִיכוּ אֲבֹהֵי דְחַמְדוּ לְהוֹן רַבְּרֵינָא דְּמֵן עֲלָמָא יְהוֹן כָּל אֱלִין לְרִישָׁא דְיוֹסֵף גּוּבְרָא פְּרִישָׁא דְאַחֵוּהִי:

26 בְּרַכְתָּ אָבִיךָ גִּבְרוּ עַל-בְּרַכְתֵּי הוֹרֵי עַד-תְּאוֹת גִּבְעַת עוֹלָם תִּהְיֶינָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקֶדֶד נֹזֵר אֶחָיו: (פ)

26

27 Benjamin is a wolf that raventh; In the morning he devoureth the prey, And at even he divideth the spoil.'

בְּנִימִן בְּאֶרְעָה תִּשְׁרִי שְׂכִינְתָּא וּבְאַחְסִנְתִּיהּ יִתְבְּנִי מְקַדְשָׁא בְּצַפְרָא וּבְפִנְיָא יְהוֹן מְקַרְבִּין כְּתִנְיָא קוּדְבָנָא וּלְעֵדֵן רַמְשָׁא יְהוֹן מְפִלְגִין מוֹתֵר חוּלְקֵהוֹן מְשָׂאָר קוּדְשִׁיא:

27 בְּנִימִן זֶאֱבִי יִטְרֹף בִּבְקָר יֹאכֵל עַד וְלַעֲרֵב יַחְלֹק שָׁלָל:

ששי
מג*

28 All these are the twelve tribes of Israel, and this is it that their father spoke unto them and blessed them; every one according to his blessing he blessed them.

כָּל-אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אָבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ בְּכֹד אוֹתָם:

28 כָּל-אֵלֶּה שְׁבֻטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְזֹאת אֲשֶׁר-דִּבֶּר לָהֶם אָבִיהֶם וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרַכְתּוֹ בְּכֹד אוֹתָם:

28

(26) ברכת אביך גברו וגו'. הזכרות שזכרנו הקצ"ה גצרו והלכו על הזכרות שזיך את הורי: עד תאות גבעת עולם. לפי שהזכרות שלי גצרו עד סוף גצולי גבעות עולם, שנתן לי זכרה פרוצה בלי מנרים, מגעת עד ד' קצות העולם, שנאמר ופרנס ימה וקדמה וגו', מה שלא אמר לאברהם אבינו וליצחק. לאברהם אמר לו שא עיניך וקדמה וגו' פי' את כל הקרץ אשר אספה לך אספננה, ולא הראהו אלא ארץ ישראל בצד. ליצחק אמר לו פי' לך ולקרעך אספן את כל הארצות האלו והקמתי את השבט וגו', זה שאמר ישעיה והכללתיך נחלת יעקב אביך (ישעיה נח, יד), ולא אמר נחלת אברהם: הודי. לשון הריון, שהורוני צמעי אמי, כמו הורה גצר (איוב ג, ג): עד תאות. עד קצות, כמו והתאיתם לךם לגבול קדמה (צמדצר לד, י), שתאז לזא טמט (שם ח): תאות. אשמו"ץ, כך חצרו מנחם בן סרוק: תהיין. כולם לראש יוסף: נזיר אחיו. פרישא דאחיו, שנצדל מאחיו, כמו וינצרו מקדשי בני ישראל, קורו אחור. ורבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו, על כבישת יצרו באשת אדוניו, וקוראו קשת על שם שהזרע יורה כחך. ויפזו זרועי ידיו. כמו ויפזו, שיא הזרע מצין אכזעות ידיו. מידי אביר יעקב. שנראה לו דמות דיוקנו של אביו וכו', כדאיתא בסוטה (לו:). ואונקלוס תרגם תאות עולם, לשון תארה וחמדה, וגבעות עולם לשון מנציך קרץ, (והם הזכרות) שחמדתן אמו והזיקתו לקבלם:

(27) בנימין זאב יטרף. זאב הוא אשר יטרף. נצא על שיהיה עתידין להיות חטפנין, וחטפפם לךם איש אשפו (שופטים כא, כא), בפלגש בגבעה. ונצא על שאלו שיהיה נוצח באיזיו סביב, שנאמר ושאול לךד המלוקה וגו' וילקם צמואז ובאדום וגו' וכלל אשר יקנה ירשיע (שמואל"א יד, מז): בבקר יאכל עד. לשון ביזה ושלל, המתורגם עדא. ועוד יש לו דומה בלשון עברית, קז חלק עד קלל (ישעיה לג, כד). ועל שאלו הוא אומר, שעמד בתחלת צוקקן (ס"א פריחתן) וזריחתן של ישראל: ולערב יחלק שלל. אף משתקע שמשן של ישראל, על ידי נצודנצר שיגלם לצבל: יחלק שלל. מרדכי ואסתר שהם מצנימין, יחלקו את שלל המן, שנאמר הנה בית המן נספי לאסתר. ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש:

(28) וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם. והלא יש מהם שלא זכרם אלא קנטרן, אלא כך פירשו, וזאת אשר דבר להם אביהם מה שנאמר צנין, יכול שלא צרך לראובן שמעון ולוי, תלמוד לומר ויברך אותם, כולם צממע: איש אשר כבדכחו. זכרה העמידה לצא על כל אחד ואחד: ברך אותם. לא היה לו לומר אלא איש אשר כבדכחו ברך אותם, מה תלמוד לומר ברך אותם, לפי שנתן ליהודה גבורת ארי, ולצנימין חטיפתו של זאב, ולנפתלי קלותו של אילה, יכול שלא כללן כולם בכל הזכרות, תלמוד לומר ברך אותם:

<p>29 And be charged them, and said unto them: 'I am to be gathered unto my people; bury me with my fathers in the cave that is in the field of Ephron the Hittite,</p>	<p>וַיִּצְו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-הַמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדָה עֶפְרֹן הַחִתִּי:</p>	<p>29 וַיִּצְו אוֹתָם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֲנִי נֹאסֵף אֶל-עַמִּי קְבְּרוּ אֹתִי אֶל-הַמְעָרָה אֲשֶׁר בְּשֵׂדָה עֶפְרֹן הַחִתִּי:</p>
<p>30 in the cave that is in the field of Machpelah, which is before Mamre, in the land of Canaan, which Abraham bought with the field from Ephron the Hittite for a possession of a burying-place.</p>	<p>בְּמַעְרָה אֲשֶׁר הַמְכַפֶּלֶה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי לְאַחֲזֹת-קֶבֶר:</p>	<p>30 בְּמַעְרָה אֲשֶׁר הַמְכַפֶּלֶה אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי-מַמְרֵא בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר קָנָה אַבְרָהָם אֶת-הַשְּׂדֵה מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי לְאַחֲזֹת-קֶבֶר:</p>
<p>31 There they buried Abraham and Sarah his wife; there they buried Isaac and Rebekah his wife; and there I buried Leah.</p>	<p>תָּמָן קְבְּרוּ יֵת אַבְרָהָם וְיֵת שָׂרָה אִתָּתִיָּה תָּמָן קְבְּרוּ יֵת יִצְחָק וְיֵת רִבְקָה אִתָּתִיָּה וְתָמָן קְבַרְתִּי יֵת לֵאָה:</p>	<p>31 שָׁמָּה קְבְּרוּ אֶת-אַבְרָהָם וְאֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ שָׁמָּה קְבְּרוּ אֶת-יִצְחָק וְאֵת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ וְשָׁמָּה קְבַרְתִּי אֶת-לֵאָה:</p>
<p>32 The field and the cave that is therein, which was purchased from the children of Heth.'</p>	<p>וְכִינִי חָקְלָא וּמַעְרָתָא דְּבִיהַּ מִן בְּנֵי חֲתָאָה:</p>	<p>32 מִקְנֵה הַשְּׂדֵה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי-חֲתָת:</p>
<p>33 And when Jacob made an end of charging his sons, he gathered up his feet into the bed, and expired, and was gathered unto his people.</p>	<p>וַשִּׁיבִי יַעֲקֹב לִפְקֹדָא יֵת בְּנוֹהֵי וּכְנֹשׁ רַגְלֵהִי לַעֲרֹסָא וְאַתְּנִיגִיד וְאַתְּכְנִישׁ לְעַמִּיָּה:</p>	<p>33 וַיִּכַּל יַעֲקֹב לְצַנֹּת אֶת-בָּנָיו וַיֹּאסֶף רַגְלָיו אֶל-הַמֶּטֶה וַיָּגוּעַ וַיֹּאסֶף אֶל-עַמִּיו:</p>
<p>L And Joseph fell upon his father's face, and wept upon him, and kissed him.</p>	<p>וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל אִפֵּי אָבוֹהֵי וּבָכָא עֲלוֹהֵי וַנִּשָּׁק לֵיהּ:</p>	<p>L וַיִּפֹּל יוֹסֵף עַל-פְּנֵי אָבִיו וַיִּבָּךְ עָלָיו וַיִּשָּׁק-לוֹ:</p>
<p>2 And Joseph commanded his servants the physicians to embalm his father. And the physicians embalmed Israel.</p>	<p>וַיִּצְו יוֹסֵף יֵת עַבְדֵּהִי יֵת אֶסְנֹתָא לְמַחְנֵט יֵת אָבוֹהֵי וַחֲנֻטוֹ אֶסְנֹתָא יֵת יִשְׂרָאֵל:</p>	<p>2 וַיִּצְו יוֹסֵף אֶת-עַבְדָּיו אֶת-הַרְפָּאִים לְחַנֵּט אֶת-אָבִיו וַיַּחֲנֻטוּ הַרְפָּאִים אֶת-יִשְׂרָאֵל:</p>
<p>3 And forty days were fulfilled for him; for so are fulfilled the days of embalming. And the Egyptians wept for him threescore and ten days.</p>	<p>וּשְׁלִימוֹ לִיה אַרְבַּעִין יוֹמִין אַרְי כֹּן שְׁלִמִין יוֹמֵי חֲנִיטָא וּבְכוּ יֵתִיָּה מִצְרָאִי שְׁבַעִין יוֹמִין:</p>	<p>3 וַיִּמָּלְאוּ-לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֹן יִמְלָאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִּים וַיִּבְכוּ אֹתוֹ מִצְרַיִם שְׁבַעִים יוֹם:</p>

(29) נאסף אל עמי. על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גניזתן, שיש חסיפה בלשון עברי שהיא לשון הכנסה, כגון ואין איש מאסף אותם הביתה (שופטים יט, טו), ואספתו אל תוך ביתך (דברים כב, ז), באסף את פדושת הארץ (ויקרא כג, לט), הכנסתם לבית מפני הגשמים, באסף את מעשיכם, וכל חסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אל אבתי. עם אבותי:

(33) ויאסף רגליו. הכניס רגליו: ויגוע ויאסף. ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת (תענית ה:):
(2) לחנט את אביו. ענין מרחקת צאמים הוא:

<p>4 And when the days of weeping for him were past, Joseph spoke unto the house of Pharaoh, saying: 'If now I have found favour in your eyes, speak, I pray you, in the ears of Pharaoh, saying:</p>	<p>וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר:</p>	<p>וַיַּעֲבְרוּ יְמֵי בְכִיתוֹ וַיְדַבֵּר יוֹסֵף אֶל-בֵּית פַּרְעֹה לֵאמֹר אִם-נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֵיכֶם דַּבְּרוּ-נָא בְּאָזְנֵי פַרְעֹה לֵאמֹר:</p>
<p>My father made me swear, saying: Lo, I die; in my grave which I have digged for me in the land of Canaan, there shalt thou bury me. Now therefore let me go up, I pray thee, and bury my father, and I will come back.' .</p>	<p>אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאָשׁוּבָה:</p>	<p>אָבִי הִשְׁבִּיעַנִי לֵאמֹר הִנֵּה אֲנֹכִי מֵת בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי וְעַתָּה אֶעֱלֶה-נָּא וְאֶקְבְּרָה אֶת-אָבִי וְאָשׁוּבָה:</p>
<p>6 And Pharaoh said: 'Go up, and bury thy father, according as he made thee swear.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה סֶק וקִבֵּר יֵת אָבִיךָ כַּמָּה דְּמִיִּים עֲלֶיךָ:</p>	<p>וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה עֲלֶה וקִבֵּר אֶת-אָבִיךָ כַּמָּה דְּמִיִּים עֲלֶיךָ:</p>
<p>7 And Joseph went up to bury his father; and with him went up all the servants of Pharaoh, the elders of his house, and all the elders of the land of Egypt,</p>	<p>וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל-עֲבָדֵי פַרְעֹה וְזִמְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִמְנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם:</p>	<p>וַיַּעַל יוֹסֵף לִקְבֹּר אֶת-אָבִיו וַיַּעֲלוּ אִתּוֹ כָּל-עֲבָדֵי פַרְעֹה וְזִמְנֵי בֵיתוֹ וְכָל זִמְנֵי אֶרֶץ-מִצְרַיִם:</p>
<p>8 and all the house of Joseph, and his brethren, and his father's house; only their little ones, and their flocks, and their herds, they left in the land of Goshen.</p>	<p>וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וְכָל בֵּית אָבִיו רַק טֶפֶף וְצֹאנָם וּבָקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:</p>	<p>וְכָל בֵּית יוֹסֵף וְאֶחָיו וְכָל בֵּית אָבִיו רַק טֶפֶף וְצֹאנָם וּבָקָרָם עָזְבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:</p>
<p>9 And there went up with him both chariots and horsemen; and it was a very great company.</p>	<p>וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם-רֶכֶב גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד:</p>	<p>וַיַּעַל עִמּוֹ גַּם-רֶכֶב גַּם-פָּרָשִׁים וַיְהִי הַמַּחֲנֶה כְּבֹד מְאֹד:</p>
<p>10 And they came to the threshing-floor of Atad, which is beyond the Jordan, and there they wailed with a very great and sore wailing; and he made a mourning for his father seven days.</p>	<p>וַיָּבֹאוּ עַד-גֵּרֶן הָאֲטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכְבֹד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֵל שִׁבְעַת יָמִים:</p>	<p>וַיָּבֹאוּ עַד-גֵּרֶן הָאֲטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ-שָׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכְבֹד מְאֹד וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אָבֵל שִׁבְעַת יָמִים:</p>

- (3) וימלאו לו'. השלימו לו ימי חניטתו עד שמלאו לו ארבעים יום: ויבכו אותו וגו'. ארבעים לחניטה ושלשים לזכיה, לפי שזאה להם זכיה לרגלו, שְׁקָלָה הרעצו והיו מי נילוס מתזכרין;
- (5) אשר כריתו לי. כפשוטו, כמו פי יְכַרֶּה אִישׁ (שמות כא, לג). ומדרשו, עוד מתישב על הלשון כמו אשר קניתי, אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים היו קורין למכירה כירה. ועוד מדרשו לשון פְּרִי, דְּגִיר, שנטל יעקב כל כסף והזב שהביא מצית לזון, ועשה אותו כרי, ואמר לעשו, טול זה בשביל חלקך במערה:
- (6) כאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך, אצל ירא לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעבור על שבועה שנשבעתי לך, שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודך על שבעים לשון, ואחא אינך מכיר זו, כדאיחא במסכת סוטה (לו:);
- (10) גרן האטד. מוקף הָטָדִין היה. ורבותינו דרשו (סוטה יג.) על שם המאורע, שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל

- And when the inhabitants of the land, the Canaanites, saw the mourning in the floor of Atad, they said: 'This is a grievous amourning to the Egyptians.' Wherefore the name of it was called Abel-mizraim, which is beyond the Jordan.
- And his sons did unto him according as he commanded them.
- For his sons carried him into the land of Canaan, and buried him in the cave of the field of Machpelah, which Abraham bought with the field, for a possession of a burying-place, of Ephron the Hittite, in front of Mamre.
- And Joseph returned into Egypt, he, and his brethren, and all that went up with him to bury his father, after he had buried his father.
- And when Joseph's brethren saw that their father was dead, they said: 'It may be that Joseph will hate us, and will fully requite us all the evil which we did unto him.'
- וַיֵּרָא יוֹשֵׁב הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֶת הָאֵבֶל בְּגֵרֹן הָאֲטָד וַיֹּאמְרוּ אֵבֶל-כְּבֹד זֶה לַמִּצְרָיִם עַל-כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֵבֶל מִצְרַיִם אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן:
- וַיַּעֲשׂוּ בָנָיו לּוֹ כִּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם: דְּפָקִידָנֹן:
- וַיִּשְׂאוּ אֹתוֹ בָּנָיו אֶרֶצָה כְּנַעַן וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּמַּעְרָת שָׁדָה הַמַּכְפֵּלָה אֲשֶׁר קָנָה אֲבֹרָהֶם אֶת-הַשָּׂדֶה לְאַחֲזֹת-קֶבֶר מֵאֵת עֶפְרֹן הַחִתִּי עַל-פְּנֵי מַמְרֵא:
- וַיָּשֶׁב יוֹסֵף מִצְרַיִמָּה הוּא וְאָחָיו וְכָל-הָעָלִים אֹתוֹ לִקְבֹּר אֶת אָבִיו אַחֲרֵי קִבְּרוֹ אֶת-אָבִיו:
- וַיֵּרְאוּ אָחֵי-יוֹסֵף כִּי-מֵת אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ לוֹ יִשְׁטַמְּנוּ יוֹסֵף וְהַשֵּׁב יִשִּׁיב לָנוּ אֶת כָּל-הָרָעָה אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ אֹתוֹ:
- וַחֲזָא יְחִיב אֶרֶע כְּנַעֲנָה יֵת אֵבֶלָּא בְּבֵית אֲדָרִי דְּאֲטָד וַאֲמָרוּ אֵבֶל תִּקְרִי דִּין לַמִּצְרָאִי עַל כֵּן קָרָא שְׁמָהּ אֵבֶל מִצְרַיִם דְּבַעְבְּרָא דִּי־יַרְדֵּנָא:
- וַנְּטִלוּ יִתְיָה בְּנוֹתָי לְאֶרֶעָ דְּכְנַעַן וַקְבְּרוּ יִתְיָה בַּמַּעְרָת חֲסַל כְּפִלְתָּא דִּזְבוֹן אֲבֹרָהֶם יֵת חֲקֵלָא לְאַחֲסֶנֶת קְבוּרָא מִן עֶפְרֹן חִתָּאָה עַל אֲפִי מַמְרֵא:
- וַתָּב יוֹסֵף לַמִּצְרַיִם הוּא וְאָחָיו וְכָל דְּסָלִיקוּ עִמָּיה לְמִקְבֹּר יֵת אָבִיוִּהּ בְּתֵר דְּקִבֵּר יֵת אָבִיוִּהּ:
- וַחֲזֹו אָחֵי יוֹסֵף אֲרִי מֵית אָבִיוֹהֹן וַאֲמָרוּ דְּלִמָּא יִשְׂרָא לָנָא דְּבָבוּ יוֹסֵף וְאַתְבָּא יְחִיב לָנָא יֵת כָּל בְּשַׂתָּא דְּגַמְלָנָא יִתְיָה:

למלחמה, וכיון שראו כתר של יוסף תלוי בצארונו של יעקב, עמדו כלן ותלו בו כתריהם, והקיפוהו כתרם כגון המוקף סייג של קוויים:

(12) כאשר צוים. מהו אשר צוים:

(13) וישאו אותו בניו. ולא בני בניו שכך צוים, אל ישאו מטתי לא איש מצרי ולא אחד מצריכם שהם מצנות כנען, אלא אחס, וקבע להם מקום, ג' למזרח, וכן לארבע רוחות, וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן. לוי לא ישא, שהוא עמיד לשאת את הארון. ויוסף לא ישא, שהוא מלך. מנשה ואפרים יהיו תחתיהם, וזהו איש על דגלו צאות, צאות שמסר להם אציהם לישא מטתו:

(14) הוא ואחיו וכל העולים איתו. בחזרתן כאן הקדים אחיו למצרים העולים איתו, וזה ליתכן הקדים מצרים לאחיו, שנאמר ויעלו איתו כל עדדי פרעה וגו' ואחר כך כל בית יוסף ואחיו, אלא לפי שראו כבוד שעשו מלכי כנען, שחלו כתריהם בצארונו של יעקב, נהגו בהם כבוד:

(15) ויראו אחי יוסף כי מת אביהם. מהו ויראו, הכירו במיתתו אלל יוסף, שהיו רגילים לסעוד על שולחנו של יוסף, והיה מקרבן שציל כבוד אציו, ומשמת יעקב לא קרבן: לו יִשְׁטַמְּנוּ. שמה יִשְׁטַמְּנוּ. לו מתחלק לעניינים הרבה, יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי, כגון לו יהי כדצדק, לו שִׁמְעֵנוּ, ולו הוֹלֵנוּ, לו מְחַנוּ. ויש לו משמש בלשון אס ואלוי, כגון לו סְכָמוּ, לו הקשָׁדָם לְמִזְוָסִי, ולוא אֲנִי שָׁקֵל עַל פִּי. ויש לו משמש בלשון שמה, לו יִשְׁטַמְּנוּ, ואין לו עוד דומה במקרא, והוא לשון אולי, כמו אֲלִי לא תִלָּךְ הָשָׁפָה אַחֲרִי, לשון שמה הוא. ויש אולי לשון בקשה, כגון אולי יִקָּהֶה ה' צְעִינִי, אולי ישוה ה' אותי, הרי הוא כמו לו יהי כדצדק. ויש אולי לשון אס, אולי יִשְׁטַמְּשִׁים לְדִיקָס:

16	And they sent a message unto Joseph, saying: 'Thy father did command before he died, saying:	וַיִּצְוּ אֶל-יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: וּפָקִידוּ לְוֹת יוֹסֵף לְמִימְרֵי אָבִיו פָּקִיד קֶדֶם מוֹתִיהָ לְמִימְרֵי:	16
17	So shall ye say unto Joseph: Forgive, I pray thee now, the transgression of thy brethren, and their sin, for that they did unto thee evil. And now, we pray thee, forgive the transgression of the servants of the God of thy father.' And Joseph wept when they spoke unto him.	כִּדְבַר יוֹסֵף אֲנִי שָׂא נָא פֶּשַׁע אֲחֵיךָ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה גָּמְלוּךָ וַעֲתֵדָה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ יִיבָרְךָ יוֹסֵף בְּדַבְרָם אֵלָיו:	17
18	And his brethren also went and fell down before his face; and they said: 'Behold, we are thy bondmen.'	וַיָּלְכוּ גַם-אֲחָיו וַיִּפְּלוּ לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ הִנֵּנוּ לְךָ לַעֲבָדִים:	18
19	And Joseph said unto them: 'Fear not; for am I in the place of God?'	וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף אֶל-תִּירָאוּ כִּי הִתַּחַת אֱלֹהִים אָנִי:	19
20	And as for you, ye meant evil against me; but God meant it for good, to bring to pass, as it is this day, to save much people alive.	וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֱלֹהִים חֲשַׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּינֹם הַזֶּה לְהַחְיֹת עַם- רַב:	20
21	Now therefore fear ye not; I will sustain you, and your little ones.' And he comforted them, and spoke kindly unto them.	וַעֲתֵדָה אֶל-תִּירָאוּ אֲנִי אֶכְלָכֶל אֲתֶכֶם וְאַתֶּם טַפְכֶּם וַיְנַחֵם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּם:	שְׂנֵיעִי
22	And Joseph dwelt in Egypt, he, and his father's house; and Joseph lived a hundred and ten years.	וַיָּשָׁב יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם הוּא וּבֵית אָבִיו וַיְחִי יוֹסֵף מֵאָה וְעֶשְׂרִי שָׁנִים:	22

(16) ויצו אל יוסף. כמו ויצו אל יוסף. וזה למשה ולאחריו להיות שלוחים אל בני ישראל, אף זה, ויצו אל שלוחם, להיות שליח אל יוסף לומר לו כן. ואת מי צו, את בני בלעה, שהיו רגלין אללו, שנאמר והוא נער את צגני בלעה: אביך צוה.

שני דברים מפני השלום, כי לא היה יעקב כן, שלא נחשד יוסף בעיניו (יצמות סה):

(17) שא נא לפשע עבדי אלהי אביך. אם אביך מת אלוהיו קיים, והם עבדיו:

(18) וילכו גם אחיו. מוסף על השליחות:

(19) כי התחת אלהים אני. שמה במקומו אני, בתמיה, אם הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול, והלא אתם כולכם חשבתם עלי רעה והקציה חשבה לטובה, והיאך אני לצדי יכול להרע לכם:

(21) וידבר על לבם. דברים המתקבלים על הלב, עד שלא ירדחם לכאן, היו מרגישים עלי שאני עבד, ועל ידיכם נודע שאני בן חורין, ואם אני הורג אתכם, מה הצרות אומרות, כח של צהורים ראה, ונשתבח בהם, ואמר אחי הם, ולצפון הרג אותם, יש לך אם שהורג את אחיו. דבר אחר, עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד כו':

<p>23 And Joseph saw Ephraim's children of the third generation; the children also of Machir the son of Manasseh were born upon Joseph's knees.</p>	<p>וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל־בְּרֵכֵי יוֹסֵף:</p>	<p>מפטיר וַיֵּרָא יוֹסֵף לְאֶפְרַיִם בְּנֵי שְׁלֹשִׁים גַּם בְּנֵי מָכִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה יִלְדוּ עַל־בְּרֵכֵי יוֹסֵף:</p>
<p>24 And Joseph said unto his brethren: 'I die; but God will surely remember you, and bring you up out of this land unto the land which He swore to Abraham, to Isaac, and to Jacob.'</p>	<p>וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְאֶחָוָהוּ אָנָּה מָאִית וַיֵּי מִדְּכָר דְּכִיר יִתְכּוֹן וַיִּסַּק יִתְכּוֹן מִן אֶרֶץ הָדָא לְאֶרֶץ דְּשֵׁיִם לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:</p>	<p>24 וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת וְאֱלֹהִים פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהֵעֲלָה אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:</p>
<p>25 And Joseph took an oath of the children of Israel, saying: 'God will surely remember you, and ye shall carry up my bones from hence.'</p>	<p>וַאֲזַמִּי יוֹסֵף יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר מִדְּכָר דְּכִיר וַיִּתְכּוֹן וַתִּסְקוּן יְת גְּרָמֵי מִכָּא:</p>	<p>25 וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֵעֲלֶתֶם אֶת־עַצְמוֹתַי מִזֶּה:</p>
<p>26 So Joseph died, being a hundred and ten years old. And they embalmed him, and he was put in a coffin in Egypt.</p>	<p>וּמִית יוֹסֵף בַּר מֵאָה וְעֶסֶר שָׁנִין וַחֲנָטוּ יְתִיָּה וְשִׁמוֹנִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>	<p>פס פסוקים וַיָּמָת יוֹסֵף בֶּן־מֵאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וַיַּחֲנְטוּ אוֹתוֹ וַיִּשֶׂם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:</p>

The Haftarah is I Kings 2:1 – 2:12 on page 257.

(23) על ברכי יוסף. כתרוממו. גדלן צין זרכיו:

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִמָּה אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ:	שמות	NOW THESE are the names of the sons of Israel, who came into Egypt with Jacob; every man came with his household:
רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה:	2	Reuben, Simeon, Levi, and Judah;
יִשָּׁשְׁכָר זְבֻלֻן וּבִנְיָמִן:	3	Issachar, Zebulun, and Benjamin;
דָּן וְנַפְתָּלִי גָד וְאַשֶּׁר:	4	Dan and Naphtali, Gad and Asher.
וַיְהִי כָל־נֶפֶשׁ יֹצְאֵי יֶרֶךְ־יַעֲקֹב שִׁבְעִים נֶפֶשׁ וַיֹּסֶף הָיָה בְּמִצְרָיִם:	5	And all the souls that came out of the loins of Jacob were seventy souls; and Joseph was in Egypt already.
וַיָּמָת יוֹסֵף וְכָל־אֶחָיו וְכָל־הַדּוֹר הַהוּא:	6	And Joseph died, and all his brethren, and all that generation.
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיִּעְצְמוּ בְּמֵאדָּ מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: (פ)	7	And the children of Israel were fruitful, and increased abundantly, and multiplied, and waxed exceeding mighty; and the land was filled with them.
וַיָּקָם מֶלֶךְ־חֲדָשׁ עַל־מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא־ יָדָע אֶת־יוֹסֵף:	8	Now there arose a new king over Egypt, who knew not Joseph.
וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֹצְמִים מִמֶּנּוּ:	9	And he said unto his people: 'Behold, the people of the children of Israel are too many and too mighty for us;
הִבֵּה נִתְחַכְמָה לָּו פֶּן־יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי־ תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסָף גַּם־הוּא עַל־ שִׁנְאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:	10	come, let us deal wisely with them, lest they multiply, and it come to pass, that, when there befalleth us any war, they also join themselves unto our enemies, and fight against us, and get them up out of the land.'
וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכְּנוֹת לַפַּרְעֹה אֵת־ פִּתּוֹם וְאֶת־רַעַמְסֵס:	11	Therefore they did set over them taskmasters to afflict them with their burdens. And they built for Pharaoh store-cities, Pithom and Raamses.
וּכְאֲשֶׁר יִעֲנֶה אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:	12	But the more they afflicted them, the more they multiplied and the more they spread abroad. And they were adread because of the children of Israel.
וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרָיִם אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכֹפֶר:	13	And the Egyptians made the children of Israel to serve with rigour.
וַיִּמְרְדּוּ אֶת־חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָּנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֵת כָּל־ עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר־עָבְדוּ בָהֶם בְּכֹפֶר:	14	And they made their lives bitter with hard service, in mortar and in brick, and in all manner of service in the field; in all their service, wherein they made them serve with rigour.
וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְמִי־לֹדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחָת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית פּוּאָה:	15	And the king of Egypt spoke to the Hebrew midwives, of whom the name of the one was Shiprah, and the name of the other Puah;

וַיֹּאמֶר בִּלְדָּכָן אֶת־הָעִבְרִיּוֹת וַרְאִיתֶנּוּ
עַל־הָאֲבָנִים אֲס־בֶּן הוּא וְחָמַתֶּנּוּ אִתּוֹ
וְאִם־בֵּת הוּא וְחָיָה:

16

and he said: 'When ye do the office of a midwife to the Hebrew women, ye shall look upon the birthstool: if it be a son, then ye shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.'

וַתִּירָאנָה הַמִּיּוֹלֶדֶת אֶת־הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵיהֶן מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַתַּחְיֶינָה
אֶת־הַיִּלָּדִים:

17

But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the men-children alive.

הפטרות

הפטרת בראשית

The Haftarah is Isaiah 42:5 – 43:10.

כֹּה־אָמַר הָאֵל | יְהוָה בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם
וְנוֹטִיָּהֶם רִקְעַת הָאָרֶץ וְצִאֲצִיאָהּ נִתָּן נְשָׁמָה
לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלָּכִים בָּהּ:

XLII:5

Thus saith God the LORD, He that created the heavens, and stretched them forth, He that spread forth the earth and that which cometh out of it, He that giveth breath unto the people upon it, And spirit to them that walk therein:

אֲנִי יְהוָה קָרָאתִיךָ בְּצֶדֶק וְאַחֲזַק בְּיָדְךָ
וְאַצְרִיךָ וְאַתְּנֶנֶךָ לְבְרִית עִם לְאוּר גּוֹיִם:

6

I the LORD have called thee in righteousness, And have taken hold of thy hand, And kept thee, and set thee for a covenant of the people, For a light of the nations;

לִפְקֹחַ עִינִים עוֹרוֹת לְהוֹצִיא מִמְסְגָר
אֲסִיר מִבַּיִת כָּלֹא יִשְׁבִּי חֹשֶׁךְ:

7

To open the blind eyes, To bring out the prisoners from the dungeon, And them that sit in darkness out of the prison-house.

אֲנִי יְהוָה הוּא שְׁמִי וְכִבְדִּי לֹא־אֶתֵּן
וְתַהֲלֹתִי לִפְסִילִים:

8

I am the LORD, that is My name; And My glory will I not give to another, Neither My praise to graven images.

הָרָאשֹׁנוֹת הַנֶּחֱבָאוּ וְחֲדָשׁוֹת אֲנִי מְגִיד
בְּטֶרֶם תִּצְמַחְנָה אֲשֻׁמִּיעַ אֶתְכֶּם: (פ)

9

Behold, the former things are come to pass, And new things do I declare; Before they spring forth I tell you of them.

שִׁירוּ לַיהוָה שִׁיר חֲדָשׁ תַּהֲלֹתוֹ מִקְצֵה
הָאָרֶץ יוֹרְדֵי הַיָּם וּמִלְאוֹ אִיִּם וַיִּשְׁבִּיהֶם:

10

Sing unto the LORD a new song, And His praise from the end of the earth; Ye that go down to the sea, and all that is therein, The isles, and the inhabitants thereof.

יִשְׂאוּ מִדְּבַר וְעָלְיוּ חֲצָרִים תִּשָּׁב קֶדֶר
יִרְנֻ יִשְׁבִּי סֹלֶעַ מִרֹּאשׁ הָרִים יִצְחָחוּ:

11

Let the wilderness and the cities thereof lift up their voice, The villages that Kedar doth inhabit; Let the inhabitants of Sela exult, Let them shout from the top of the mountains.

יְשִׁימוּ לִיהוָה כְּבוֹד וְתַהֲלֹתוֹ בְּאִיִּם יְגִידוּ:

12

Let them give glory unto the LORD, And declare His praise in the islands.

יְהוָה כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת
יַעִיר קִנְאָה יִרְעֵל אֶף־יִצְרִיחַ עַל־אֹיְבָיו
יִתְגַּבֵּר: (ס)

13

The LORD will go forth as a mighty man, He will stir up jealousy like a man of war; He will cry, yea, He will shout aloud, He will prove Himself mighty against His enemies.

הַחֲשִׁיתִי מְעוֹלָם אַחֲרִישׁ אֶתְאַפֵּק כִּי־לֹדָה
אֶפְעֶה אֲשֶׁם וְאֶשְׂאֵף יָחַד:

14

I have long time held My peace, I have been still, and refrained Myself; Now will I cry like a travailing woman, Gasping and panting at once.

אַחֲרִיב הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל־עֶשְׂבָם אֹבִישׁ
וְשִׁמְתִּי נְהָרוֹת לְאִיִּם וְאֶגְמִים אֹבִישׁ:

15

I will make waste mountains and hills, And dry up all their herbs; And I will make the rivers islands, And will dry up the pools.

והוֹלֵכְתִּי עֲוֹרִים בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתְיֹבוֹת
לֹא-יָדְעוּ אֲדָרִיכֶם אֲשִׁים מִחֲשָׁד לִפְנֵיהֶם
לְאוֹר וּמַעֲקָשִׁים לְמִשּׁוֹר אֵלֶּה תִּדְבָּרִים
עֲשִׂיתֶם וְלֹא עֲזַבְתֶּם:

16 And I will bring the blind by a way that they knew not, In paths that they knew not will I lead them; I will make darkness light before them, and rugged places plain. These things will I do, And I will not leave them undone.

נִסְגּוּ אַחֲוֹר יִבְשׁוּ בִשֶׁת הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל
הָאֲמָרִים לְמַסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ: (פ)

17 They shall be turned back, greatly ashamed, That trust in graven images, That say unto molten images: 'Ye are our gods.'

הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעֲוִרִים הִבִּיטוּ לְרֹאוֹת:

18 Hear, ye deaf, And look, ye blind, that ye may see.

מִי עֹר כִּי אִם-עֲבָדִי וְחֹרֵשׁ כִּמְלֹאכִי
אֶשְׁלַח מִי עֹר כִּמְשָׁלֵם וְעֹר כְּעֶבֶד יִהְיֶה:

19 Who is blind, but My servant? Or deaf, as My messenger that I send? Who is blind as he that is wholehearted, And blind as the LORD'S servant?

(כ' רֹאית) [ק' רֹאוֹת] רַבּוֹת וְלֹא תִשְׁמַר
פְּקוּחַ אָזְנוֹם וְלֹא יִשְׁמַע:

20 Seeing many things, thou observest not; Opening the ears, he heareth not.

יִהְיֶה חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יִגְדִּיל תּוֹרָה
וַיֵּאדִיר:

21 The LORD was pleased, for His righteousness' sake, To make the teaching great and glorious.

וְהוּא עַם-בְּזוּז וְשֹׁסִי הִפַּח בַּחֲוִירִים כָּלֶם
וּבְבִתֵּי כָלָאִים הִחָבְאוּ הֵיוּ לְבוֹ וְאֵין מַצִּיל
מִשָּׁסָה וְאֵין-אֹמֵר הָשֵׁב:

22 But this is a people robbed and spoiled, They are all of them snared in holes, And they are hid in prison-houses; They are for a prey, and none delivereth, For a spoil, and none saith: 'Restore.'

מִי בָכֶם יֵאָזֵן זֹאת יִקְשֹׁב וַיִּשְׁמַע לְאַחֲוֹר:

23 Who among you will give ear to this? Who will hearken and hear for the time to come?

מִי-נָתַן (כ' לַמְשׁוּסָה) [ק' לְמִשְׁסָה] יַעֲקֹב
וַיִּשְׂרָאֵל לְבִזְזִים תִּלְוָה יִהְיֶה זֶה חֲטָאֵנוּ
לֹא וְלֹא-אָבּוֹ בְּדֶרֶכֵּי תִלְוָה וְלֹא שָׁמְעוּ
בְּתוֹרָתוֹ:

24 Who gave Jacob for a spoil, and Israel to the robbers? Did not the LORD? He against whom we have sinned, And in whose ways they would not walk, Neither were they obedient unto His law.

וַיִּשְׁפֹּךְ עָלָיו חֲמָה אָפוּ וַעֲזָזוּ מִלְחָמָה
וַתִּלְהַטְהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדָע וַתִּבְעַר-בּוֹ
וְלֹא-יָשִׁים עַל-לֵב:

25 Therefore He poured upon him the fury of His anger, And the strength of battle; And it set him on fire round about, yet he knew not, And it burned him, yet he laid it not to heart.

וַעֲתָה כֹּה-אָמַר יִהְיֶה בְּרָאךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ
יִשְׂרָאֵל אֶל-תִּירָא כִּי גֹאֲלִיךָ קָרָאתִי
בְּשִׁמְךָ לִי-אַתָּה:

XLIII:1 But now thus saith the LORD that created thee, O Jacob, And He that formed thee, O Israel: Fear not, for I have redeemed thee, I have called thee by thy name, thou art Mine.

כִּי-תַעֲבֹר בַּמַּיִם אֶתְּךָ-אֲנִי וּבִנְהָרוֹת לֹא
יִשְׁטָפוּךָ כִּי-תֵלֵךְ בַּמּוֹ-אֵשׁ לֹא תִכְוֶה
וְלֹהֲבָה לֹא תִבְעַר-בָּךְ:

2 When thou passest through the waters, I will be with thee, And through the rivers, they shall not overflow thee; When thou walkest through the fire, thou shalt not be burned, Neither shall the flame kindle upon thee.

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעַךָ נָתַתִּי כְפָרְךָ מִצָּרִים כּוֹשׁ וּסְבָא תַּחְתֶּיךָ:	3	For I am the LORD thy God, The Holy One of Israel, thy Saviour; I have given Egypt as thy ransom, Ethiopia and Seba for thee.
מֵאֲשֶׁר יִקְרָת בְּעֵינֵי נִכְבְּדָתָּ וְאֲנִי אֶהְבֶּתִּיךָ וְאֶתֵּן אָדָם תַּחְתֶּיךָ וְלְאֻמִּים תַּחַת נַפְשְׁךָ:	4	Since thou art precious in My sight, and honourable, and I have loved thee; Therefore will I give men for thee, And peoples for thy life.
אִל־תִּירָא כִּי אִתְּךָ־אֲנִי מִמִּזְרָח אָבִיא זֶרַעְךָ וּמִמַּעֲרָב אֶסְבְּצֶךָ:	5	Fear not, for I am with thee; I will bring thy seed from the east, And gather thee from the west;
אֹמַר לְצָפוֹן תָּנִי וּלְתִימָן אִל־תִּכְלָאִי הִבִּיאי בְנֵי מִרְחֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ:	6	I will say to the north: 'Give up', And to the south: 'Keep not back, bring My sons from far, and My daughters from the end of the earth;
כָּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בִּרְאִיתִי יַצְרֵתִיו אֶף־עָשִׂיתִיו:	7	Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him.'
הוֹצִיא עִם־עוֹר וְעִינָיִם יֵשׁ וְחֹרָשִׁים וְאָזְנוֹת לָמוֹ:	8	The blind people that have eyes shall be brought forth, and the deaf that have ears.
כָּל־חֲגוּזִים נִקְבְּצוּ יַחְדָּו וַיֵּאסְפוּ לְאֻמִּים מִי בָהֶם יִגִּיד זֹאת וְרֹאשֹׁנוֹת יִשְׁמִיעֵנוּ וְיִתְּנוּ עֲדִיהֶם וַיִּצְדְּקוּ וַיִּשְׁמְעוּ וַיֹּאמְרוּ אִמְתָּ:	9	All the nations are gathered together, and the peoples are assembled; who among them can declare this, And announce to us former things? Let them bring their witnesses, that they may be justified; And let them hear, and say: 'It is truth.'
אַתֶּם עֲדֵי נְאֻם־יְהוָה וְעַבְדִּי אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי לְמַעַן תֵּדָעוּ וְתֵאֱמִינוּ לִי וְתִבְּיִנוּ כִּי־ אֲנִי הוּא לִפְנֵי לֹא־נֹצֵר אֵל וְאַחֲרַי לֹא יִהְיֶה: (ס)	10	Ye are My witnesses, saith the LORD, and My servant whom I have chosen; that ye may know and believe Me, and understand That I am He; before Me there was no God formed, neither shall any be after Me.

הפסרת נח

The Haftarah is Isaiah 54:1 – 55:5. On Rosh Hodesh, read the Maftir and Haftarah on page 259.

רָנִי עֲקָרָה לֹא יָלְדָה פִּצְחִי רִנָּה וְצַהֲלִי לֹא־חֲלָה כִּי־רַבִּים בְּנֵי־שׁוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה אָמַר יְהוָה:	LIV:1	Sing, O barren, thou that didst not bear, Break forth into singing, and cry aloud, thou that didst not travail; For more are the children of the desolate Than the children of the married wife, saith the LORD.
הִרְתִּיבִיו מְקוֹם אֹהֶלְךָ וִירֵיעוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִטּוּ אִל־תַּחֲשֹׁכִי הָאֲרִיכִי מִיתְרֶיךָ וַיִּתְּדֶיךָ תִּזְקִי:	2	Enlarge the place of thy tent, And let them stretch forth the curtains of thy habitations, spare not; Lengthen thy cords, and strengthen thy stakes.

כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצִי וְזָרַעְךָ גִּזְגִּים יִירָשׁ
וְעָרִים נְשֻׁמוֹת יִוָּשְׁבוּ:

3

For thou shalt spread abroad on the right hand and
on the left; And thy seed shall possess the nations,
And make the desolate cities to be inhabited.

אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבּוֹשִׁי וְאֶל־תִּכְלָמִי כִּי
לֹא תַחֲפִירִי כִּי בָשַׁת עַל־וִמְלֹךְ תִּשְׁכַּחִי
וְחֶרֶפַת אִלְמְנוּתֶיךָ לֹא תִזְכְּרִי־עוֹד:

4

Fear not, for thou shalt not be ashamed. Neither be
thou confounded, for thou shalt not be put to shame;
For thou shalt forget the shame of thy youth, And the
reproach of thy widowhood shalt thou remember no
more.

כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֹאֲלֶךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ יִקְרָא:

5

For thy Maker is thy husband, The LORD of hosts is
His name; And the Holy One of Israel is thy
Redeemer, The God of the whole earth shall He be
called.

כִּי־כָאִשָּׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרָאךָ
יְהוָה וְאִשָּׁה נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵס אָמַר
אֱלֹהֶיךָ:

6

For the LORD hath called thee As a wife forsaken and
grieved in spirit; And a wife of youth, can she be
rejected? Saith thy God.

בְּרֵגַע קָטָן עֲזַבְתִּיךָ וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים
אֶסְבְּצֶךָ:

7

For a small moment have I forsaken thee; But with
great compassion will I gather thee.

בְּשַׁעֲפָה קָצָף הִסְתַּרְתִּי פָנַי רָגַע מְמֹךְ
וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחֲמֶיךָ אָמַר גֹּאֲלֶךָ
יְהוָה: (ס)

8

In a little wrath I hid My face from thee for a
moment; But with everlasting kindness will I have
compassion on thee, Saith the LORD thy Redeemer.

כִּי־יָמִי נָחָל זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעַבָר
מִי־נָח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקֶּצֶף
עָלֶיךָ וּמִגֹּעַר־בֶּדֶךָ:

9

For this is as the waters of Noah unto Me; for as I have
sworn that the waters of Noah should no more go
over the earth, so have I sworn that I would not be
wroth with thee, nor rebuke thee.

כִּי הָהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמְוֹטֶינָה
וְחֶסֶדִי מֵאַתָּה לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא
תִמּוּט אָמַר מֵרַחֲמֶיךָ יְהוָה: (ס)

10

For the mountains may depart, and the hills be
removed; but My kindness shall not depart from thee,
neither shall My covenant of peace be removed, saith
the LORD that hath compassion on thee.

עֲנִיָּה סַעְרָה לֹא נִחַמָּה הִנֵּה אֲנֹכִי מֵרַבִּיץ
בַּפּוֹךְ אֲבִנֶיךָ וְיִסְדֶּיךָ בַּסַּפִּירִים:

11

O thou afflicted, tossed with tempest, and not
comforted, behold, I will set thy stones in fair colours,
And lay thy foundations with sapphires.

וְשִׁמְתִּי כְדָכָד שְׁמֹשֶׁתֶיךָ וְשַׁעֲרֶיךָ לְאַבְנֵי
אֶקְדָּח וְכָל־גְּבוּלֶךָ לְאַבְנֵי־חַפְצִין:

12

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates
of carbuncles, and all thy border of precious stones.

וְכָל־בְּנֶיךָ לְמוֹדֵי יְהוָה וְרַב שְׁלוֹם בְּנֶיךָ:

13

And all thy children shall be taught of the LORD; and
great shall be the peace of thy children.

בְּצִדְקָה תִּכּוֹנְנִי רַחֲמֵי מַעֲשֶׂיךָ כִּי־לֹא
תִירָאִי וּמִמַּחְתָּה כִּי לֹא־תִקְרַב אֵלֶיךָ:

14

In righteousness shalt thou be established; be thou far
from oppression, for thou shalt not fear, And from
ruin, for it shall not come near thee.

הֵן גָּזַר יָגוּר אֶפְסָ מֵאוֹתֵי מִי־גָר אֶתָּה עָלֶיךָ
יָפֹול:

15

Behold, they may gather together, but not by Me;
Whosoever shall gather together against thee shall
fall because of thee.

(כ' הן) [ק' הנה] אֲנֹכִי בָרָאתִי חֶרֶשׁ נֶפֶחַ
בְּאֵשׁ פָּחָם וּמוֹצִיא כָּלִי לְמַעֲשָׂהוּ וְאֲנֹכִי
בָרָאתִי מִשְׁחִית לְחַבֵּל:

16 Behold, I have created the smith That bloweth the fire of coals, And bringeth forth a weapon for his work; And I have created the waster to destroy.

כָּל-כְּלִי יוֹצֵר עָלֶיךָ לֹא יִצְלַח וְכָל-
לְשׁוֹן תִּקְוֹם-אֶתְךָ לְמִשְׁפָּט תִּרְשָׁעִי זֹאת
נִחְלַת עַבְדִּי יְהוָה וְצִדְקָתָם מֵאֵתִי נָא-
יְהוָה: (ס)

17 No weapon that is formed against thee shall prosper; And every tongue that shall rise against thee in judgment thou shalt condemn. This is the heritage of the servants of the LORD, And their due reward from Me, saith the LORD.

הֲוֵי כָל-צִמָּא לָכוּ לַמַּיִם וְאִשֶּׁר אֵין-לוֹ
כֶּסֶף לָכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא-
כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר נֵין וְחָלַב:

LV:1 Ho, every one that thirsteth, come ye for water, And he that hath no money; Come ye, buy, and eat; Yea, come, buy wine and milk Without money and without price.

לָמָּה תִשְׁקְלוּ-כֶסֶף בְּלוֹא-לֶחֶם וַיִּגְיעַכֶּם
בְּלוֹא לְשִׁבְעָה שְׁמֻעוֹ שְׁמֻעַ אֱלֹהִי וְאִכְלוּ-
טוֹב וְתִתְעַנֵּג בְּדָשׁן נִפְשְׁכֶם:

2 Wherefore do ye spend money for that which is not bread? And your gain for that which satisfieth not? Hearken diligently unto Me, and eat ye that which is good, And let your soul delight itself in fatness.

הִטּוּ אָזְנוֹכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֻעוּ וּתְחִי נִפְשְׁכֶם
וְאִכְרַתָּה לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדֵי דָוִד
הַנֶּאֱמָנִים:

3 Incline your ear, and come unto Me; Hear, and your soul shall live; And I will make an everlasting covenant with you, Even the sure mercies of David.

הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתִיו נָגִיד וּמִצֻּחַ
לְאֲמִים:

4 Behold, I have given him for a witness to the peoples, A prince and commander to the peoples.

הֵן גֹּי לֹא-תִדְעַל תִּקְרָא וְגֹי לֹא-יִדְעוּךָ
אֱלֹהֶיךָ יִרְצֻנוּ לְמַעַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְקִדְוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל כִּי בָאָרְךָ: (ס)

5 Behold, thou shalt call a nation that thou knowest not, And a nation that knew not thee shall run unto thee; Because of the LORD thy God, And for the Holy One of Israel, for He hath glorified thee.

הפטרות לך לך

The Haftarah is Isaiah 40:27 – 41:16.

לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה
דְּרָכִי מִיְּהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטִי יַעֲבוֹר:

XL:27 Why sayest thou, O Jacob, and speakest, O Israel: 'My way is hid from the LORD, and my right is passed over from my God?'

הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שְׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי עוֹלָם
יְהוָה בּוֹרֵא קִצּוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיָּאֵף וְלֹא
יִיָּגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ:

28 Hast thou not known? hast thou not heard That the everlasting God, the LORD, The Creator of the ends of the earth, Fainteth not, neither is weary? His discernment is past searching out.

נָתַן לַיָּאֵף כֹּחַ וּלְאֵין אֹנִים עֲצָמָה יִרְבֶּה:

29 He giveth power to the faint; And to him that hath no might He increaseth strength.

וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגָּעוּ וּבְחוּרִים כָּשׁוּל
יִכְשְׁלוּ:

30

Even the youths shall faint and be weary, And the young men shall utterly fall;

וְקוֹנֵי יְהוָה יַחְלִיפוּ כֹחַ יַעֲלוּ אֶבֶר כַּנְּשָׁרִים
יָרוּצוּ וְלֹא יִיָּגְעוּ יֵלְכוּ וְלֹא יִיָּעֲפוּ: (ס)

31

But they that wait for the LORD shall renew their strength; They shall mount up with wings as eagles; They shall run, and not be weary; They shall walk, and not faint.

הַחֲרִישׁוּ אֵלַי אֲיִים וּלְאָמִים יַחְלִיפוּ כֹחַ
וְנָשׁוּ אֲנִי וְדַבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפָּט נִקְרָבָה:

XLII

Keep silence before Me, O islands, And let the peoples renew their strength; Let them draw near, then let them speak; Let us come near together to judgment.

מִי הֵעִיר מִמִּזְרַח צָדֵק וְקִרְאָהוּ לְרִגְלוֹ וַיִּתֵּן
לְפָנָיו גּוֹיִם וּמַלְכִּים וְרִדָּ וַיִּתֵּן כַּעֲפֹר תַּרְבּוֹ
כַּקֶּשׁ נִדְּף קִשְׁתּוֹ:

2

Who hath raised up one from the east, At whose steps victory attendeth? He giveth nations before him, And maketh him rule over kings; His sword maketh them as the dust, His bow as the driven stubble.

יִרְדֹּפֶם יַעֲבֹר שָׁלוֹם אַרְחַ בְּרִגְלָיו לֹא
יָבוֹא:

3

He pursueth them, and passeth on safely; The way with his feet he treadeth not.

מִי־פָעַל וַעֲשָׂה קִרְאָה הַדְּרוֹת מֶרֶאשׁ אָנִי
יְהוָה רִאשׁוֹן וְאַתְּ־אַחֲרָנִים אָנִי־הוּא:

4

Who hath wrought and done it? He that called the generations from the beginning. I, the LORD, who am the first, And with the last am the same.

רָאוּ אֲיִים וַיִּלְאוּ קִצּוֹת הָאָרֶץ יַחֲרָדוּ
קִרְבּוֹ וַיָּבִיאוּ:

5

The isles saw, and feared; The ends of the earth trembled; They drew near, and came.

אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וְלֹא־חֵיו יֹאמַר חֲזֹק:

6

They helped every one his neighbour; And every one said to his brother: 'Be of good courage.'

וַיַּחֲזֵק הַרָשׁ אֶת־צֹרֵף מַחְלִיק פְּטִישׁ אֶת־
הַזֶּלֶם פָּעַם אָמַר לְדֹבֵק טוֹב הוּא וַיַּחֲזִקְהוּ
בַּמַּסְמָרִים לֹא יָמוּט: (ס)

7

So the carpenter encouraged the goldsmith, And he that smootheth with the hammer him that smiteth the anvil, Saying of the soldering: 'It is good'; And he fastened it with nails, that it should not be moved.

וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּחַרְתִּיךָ
זָרַע אַבְרָהָם אֱהָבִי:

8

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend;

אֲשֶׁר הִחַזְקַתִּיךָ מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ
קִרְאתִיךָ וָאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אָתָּה בָּחַרְתִּיךָ
וְלֹא מָאֲסִיתִיךָ:

9

Thou whom I have taken hold of from the ends of the earth, And called thee from the uttermost parts thereof, And said unto thee: 'Thou art My servant, I have chosen thee and not cast thee away';

אֶל־תִּירָא כִּי עִמָּךְ־אָנִי אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־
אָנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף־עֲזָרְתִּיךָ אֶף־
תַּמְכְּתִיךָ בְּיָמִין צְדָקִי:

10

Fear thou not, for I am with thee, Be not dismayed, for I am thy God; I strengthen thee, yea, I help thee; Yea, I uphold thee with My victorious right hand.

הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל הַנִּנְחָרִים בָּךְ יַהֲיוּ
כְּאֵין וַיִּאֲבְדּוּ אֲנָשֵׁי רִיבֶךָ:

11

Behold, all they that were incensed against thee Shall be ashamed and confounded; They that strove with thee Shall be as nothing, and shall perish.

תִּבְקֹשׁוּם וְלֹא תִמְצְאוּם אֲנָשִׁי מִצְתָדָךְ יְהוֹי
כִּי־אֵין וְכַאֲפֹס אֲנָשִׁי מִלְחָמָתְךָ:

12 Thou shalt seek them, and shalt not find them, Even them that contended with thee; They that warred against thee Shall be as nothing, and as a thing of nought.

כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲנִיךָ יְמִינְךָ הָאֹמֵר
לֵךְ אֶל-תִּירָא אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ: (ס)

13 For I the LORD thy God Hold thy right hand, Who say unto thee: 'Fear not, I help thee.'

אֶל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מְתֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי
עֲזָרְתִּיךָ נְאֻם-יְהוָה וְגֹאֲלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל:

14 Fear not, thou worm Jacob, And ye men of Israel; I help thee, saith the LORD, And thy Redeemer, the Holy One of Israel.

הִנֵּה שֹׁמְתִיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חָדָשׁ בְּעַל
פִּיפְיוֹת תִּדְּוֹשׁ הָרִים וְתִדָּק וּגְבָעוֹת כִּמְזֻז
תִּשָּׂים:

15 Behold, I make thee a new threshing-sledge Having sharp teeth; Thou shalt thresh the mountains, and beat them small, And shalt make the hills as chaff.

תִּזְרֹם וְרוּחַ תִּשָּׂאם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ אוֹתָם
וְאַתָּה תִּגְלִל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
תִּתְהַלֵּל: (ס)

16 Thou shalt fan them, and the wind shall carry them away, And the whirlwind shall scatter them; And thou shalt rejoice in the LORD, Thou shalt glory in the Holy One of Israel.

הפטרות וירא

The Haftarah is II Kings 4:1 - 4:37.

וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי-הַנְּבִיאִים צָעָקָה
אֶל-אֵלִישָׁע לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה
יָדָעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ הָיָה יָרָא אֶת-יְהוָה
וְהַנֶּשֶׁה בָּא לְקַחַת אֶת-שְׁנֵי יְלָדָי לֹא
לְעֲבָדִים:

IV:1 Now there cried a certain woman of the wives of the sons of the prophets unto Elisha, saying: 'Thy servant my husband is dead; and thou knowest that thy servant did fear the LORD; and the creditor is come to take unto him my two children to be bondmen.'

וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישָׁע מָה אֶעֱשֶׂה-לָּךְ
הַגִּידִי לִי מַה-יֵּשׁ-[כ' לְכִי] [ק' לָךְ] בַּבַּיִת
וְתֹאמְרִי אֵין לְשִׁפְחָתְךָ כֹּל בַּבַּיִת כִּי אִם-
אֶסְדֹּךְ שֶׁמֶן:

2 And Elisha said unto her: 'What shall I do for thee? tell me; what hast thou in the house?' And she said: 'Thy handmaid hath not any thing in the house, save a pot of oil.'

וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֲלִי-לָךְ כֵּלִים מִן-הַחוּץ
מֵאֵת כָּל- [כ' שְׁכֻנְכִי] [ק' שְׁכֻנְיָךְ] כֵּלִים
רַקִּים אֶל-תִּמְעָטִי:

3 Then he said: 'Go, borrow thee vessels abroad of all thy neighbours, even empty vessels; borrow not a few.

וּבָאת וּסְגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעַדְךָ וּבְעַד-בְּנוֹיךָ
וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל-הַכֵּלִים הָאֵלֶּה וְהַמָּלְאָה
תִּסִּיעִי:

4 And thou shalt go in, and shut the door upon thee and upon thy sons, and pour out into all those vessels; and thou shalt set aside that which is full.'

וַתֵּלֶךְ מֵאֵתוֹ וַתְּסַגֵּר הַדֶּלֶת בְּעַדָּהּ וּבְעַד
בְּנֵיהָ הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא (כ)
מִיצֶקֶת] [ק' מוֹצֶקֶת]:

5 So she went from him, and shut the door upon her and upon her sons; they brought the vessels to her, and she poured out.

וַיְהִי כִּמְלֵאת הַכֵּלִים וַתֹּאמֶר אֶל-בְּנֶהָ
הַגִּישָׁה אֵלַי עוֹד כָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין
עוֹד כָּלִי וַיֵּעָמַד הַשֶּׁמֶן:

6 And it came to pass, when the vessels were full, that she said unto her son: 'Bring me yet a vessel.' And he said unto her: 'There is not a vessel more.' And the oil stayed.

וַתָּבֹא וַתִּגְדַּל לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר
לְכִי מִכְרִי אֶת-הַשֶּׁמֶן וְשַׁלְמִי אֶת- (כ)
נְשִׁיכִי] [ק' נְשִׁיךְ] וְאַתָּה (כ' בְּנִיכִי) [ק'
וּבְנִיךְ] תְּחַיֵּי בְנוֹתַי: (פ)

7 Then she came and told the man of God. And he said: 'Go, sell the oil, and pay thy debt, and live thou and thy sons of the rest.'

וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲבֹר אֱלִישָׁע אֶל-שׁוּנֵם וְשָׁם
אִשָּׁה גְדוֹלָה וַתַּחֲזֶק-בּוֹ לֶאֱכֹל-לֶחֶם וַיְהִי
מִדֵּי עָבְרוֹ יָסַר שָׁמָּה לֶאֱכֹל-לֶחֶם:

8 And it fell on a day, that Elisha passed to Shunem, where was a great woman; and she constrained him to eat bread. And so it was, that as oft as he passed by, he turned in thither to eat bread.

וַתֹּאמֶר אֶל-אִשְׁתָּה הִנֵּה-נָא יֹדְעֵתִי כִּי אִישׁ
אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָמִיד:

9 And she said unto her husband: 'Behold now, I perceive that this is a holy man of God, that passeth by us continually.

נַעֲשֶׂה-נָא עֲלֵית-קִיר קְטַנָּה וְנָשִׂים לוֹ שָׁם
מִטָּה וְשֻׁלְחָן וּכְסֵא וּמְנוֹרָה וְהָיָה בְּבֹאוֹ
אֵלֵינוּ יָסוּר שָׁמָּה:

10 Let us make, I pray thee, a little chamber on the roof; and let us set for him there a bed, and a table, and a stool, and a candlestick; and it shall be, when he cometh to us, that he shall turn in thither.'

וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹא שָׁמָּה וַיָּסֶר אֶל-הָעֲלִיָּה
וַיִּשְׁכַּב-שָׁמָּה:

11 And it fell on a day, that he came thither, and he turned into the upper chamber and lay there.

וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ קְרָא לְשׁוּנַמִּית
הַזֹּאת וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמַד לְפָנָיו:

12 And he said to Gehazi his servant: 'Call this Shunammite.' And when he had called her, she stood before him.

וַיֹּאמֶר לוֹ אָמַר-נָא אֵלֶיהָ הֲנִה חֲרָדָתִי |
אֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה הַזֹּאת מָה לַעֲשׂוֹת
לָךְ הַיֵּשׁ לְדַבֵּר-לָךְ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-
שַׂר הַצָּבָא וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנִכִּי יֹשֶׁבֶת:

13 And he said unto him: 'Say now unto her: Behold, thou hast been careful for us with all this care; what is to be done for thee? wouldest thou be spoken for to the king, or to the captain of the host?' And she answered: 'I dwell among mine own people.'

וַיֹּאמֶר וּמָה לַעֲשׂוֹת לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיחֲזִי אַבְל
בֶּן אִין-לָהּ וְאִשְׁתָּה זָקֵן:

14 And he said: 'What then is to be done for her?' And Gehazi answered: 'Verily she hath no son, and her husband is old.'

וַיֹּאמֶר קְרָא-לָהּ וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמַד
בַּפֶּתַח:

15 And he said: 'Call her.' And when he had called her, she stood in the door.

וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חֲזָה (כ)
 אַתָּה [ק' אַתָּה] חֲבֵקֶת בֶּן וְתֹאמַר אֶל-אֲדֹנָי
 אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-חֲכֹזֵב בְּשַׁחֲתָהּ:

16 And he said: 'At this season, when the time cometh round, thou shalt embrace a son.' And she said: 'Nay, my lord, thou man of God, do not lie unto thy handmaid.'

וַתַּהַר הָאִשָּׁה וַתֵּלֶד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת
 חֲזָה אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֵלֶיהָ אֱלִישָׁע:

17 And the woman conceived, and bore a son at that season, when the time came round, as Elisha had said unto her.

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא אֶל-אָבִיו
 אֶל-הַקְּצָרִים:

18 And when the child was grown, it fell on a day, that he went out to his father to the reapers.

וַיֹּאמֶר אֶל-אָבִיו רֹאשִׁי | רֹאשִׁי וַיֹּאמֶר
 אֶל-הַנָּעַר שָׂאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ:

19 And he said unto his father: 'My head, my head.' And he said to his servant: 'Carry him to his mother.'

וַיִּשְׂאֵהוּ וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל-אִמּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלָהּ
 בְּרַכְיָה עַד-הַצֹּהָרִים וַיָּמָת:

20 And when he had taken him, and brought him to his mother, he sat on her knees till noon, and then died.

וַתֵּלֶךְ וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים
 וַתִּסְגֹּר בַּעֲדוֹ וַתֵּצֵא:

21 And she went up, and laid him on the bed of the man of God, and shut the door upon him, and went out.

וַתִּקְרָא אֶל-אִשְׁתָּהּ וַתֹּאמֶר שְׁלַחַה נָא לִי
 אֶחָד מִן-הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתֹנֹת וְאֶרְוֶצָה
 עִד-אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאֶשׁוּבָה:

22 And she called unto her husband, and said: 'Send me, I pray thee, one of the servants, and one of the asses, that I may run to the man of God, and come back.'

וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ (כ') אַתָּה [ק' אַתָּה] (כ)
 הֲלֹכֶת [ק' הֲלֹכֶת] אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֹדֶשׁ
 וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שְׁלוֹם:

23 And he said: Wherefore wilt thou go to him today? it is neither new moon nor sabbath.' And she said: 'It shall be well.'

וַתַּחֲבֹשׁ הָאֲתוֹן וַתֹּאמֶר אֶל-נַעֲרָהּ נָתַן לָךְ
 אֶל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֹכֵב כִּי אִם-אֲמַרְתִּי לָךְ:

24 Then she saddled an ass, and said to her servant: 'Drive, and go forward; slacken me not the riding, except I bid thee.'

וַתֵּלֶךְ וַתָּבֹא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-
 הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹהִים
 אֹתָהּ מִמֶּגֶד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֲזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה
 הַשּׁוֹנְמִית הַלִּז:

25 So she went, and came unto the man of God to mount Carmel. And it came to pass, when the man of God saw her afar off, that he said to Gehazi his servant: 'Behold, yonder is that Shunammite.'

עֲתָה רֹוץ-נָא לִקְרֹאתָהּ וְאָמַר-לָהּ הַשְׁלוֹם
 לָךְ הַשְׁלוֹם לְאִשְׁךָ הַשְׁלוֹם לְיָלְדָהּ וַתֹּאמֶר
 שְׁלוֹם:

26 Run, I pray thee, now to meet her, and say unto her: Is it well with thee? is it well with thy husband? is it well with the child? And she answered: 'It is well.'

וּתָבֹא אֶל-אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הָהָר וַתִּחַזַּק
בְּרַגְלָיו וַיִּגֶשׁ גִּיחֲזִי לְהִדָּפָה וַיֹּאמֶר אִישׁ
הָאֱלֹהִים הִרְפֵּה-לָהּ כִּי-נִפְשָׁה מָרָה-לָהּ
וַיִּהְיֶה הָעֲלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי:

וַתֹּאמֶר הַשְׁאֵלְתִּי בֶן מֵאֵת אֲדֹנָי הֲלֹא
אֲמַרְתִּי לֹא תִשְׁלָה אֹתִי:

וַיֹּאמֶר לְגִיחֲזִי חֲגֹר מִתְנִיָּךְ וְקַח מִשְׁעֲנִתִּי
בְיָדְךָ וְלֶךְ כִּי-תִמְצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ
וְכִי-יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תִעֲנֶנּוּ וְשִׁמַּת מִשְׁעֲנִתִּי
עַל-פָּנֵי הַנֶּעֱר:

וַתֹּאמֶר אִם הִנֵּער חַי-יִהְיֶה וְחַי-נִפְשֶׁךָ
אִם-אֶעֱזָבְךָ וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ:

וַיִּגְחֲזִי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיִּשֶׂם אֶת-הַמִּשְׁעָנָה
עַל-פָּנֵי הַנֶּעֱר וַאֲיִן קוֹל וַאֲיִן קֶשֶׁב וַיֵּשֶׁב
לְקִרְאָתוֹ וַיַּגִּד-לּוֹ לֵאמֹר לֹא הִקִּיץ הַנֶּעֱר:

וַיָּבֹא אֶל־יִשָּׁע הַבֵּיתָה וַהֲנֶה הַנֶּעֱר מֵת
מִשְׁכָּב עַל-מִטָּתוֹ:

וַיָּבֹא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל
אֶל-יְהוָה:

וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל-הַיֶּלֶד וַיִּשֶׂם פִּיו עַל-
פִּיו וְעֵינָיו עַל-עֵינָיו וְכַפָּיו עַל-כַּפָּיו וַיִּגְהַר
עָלָיו וַיִּחַם בָּשָׂר הַיֶּלֶד:

וַיָּשֶׁב וַיֵּלֶךְ בַּבֵּית אַחַת הַנָּה וְאַחַת הַנָּה
וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּזְוָר הַנֶּעֱר עַד-שִׁבְעַ
פַּעֲמִים וַיִּפְקַח הַנֶּעֱר אֶת-עֵינָיו:

וַיִּקְרָא אֶל-גִּיחֲזִי וַיֹּאמֶר קְרֵא אֶל-הַשְּׁנַמִּית
הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ וַתָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאִי
בִנְךָ:

וַתָּבֹא וַתִּפֹּל עַל-רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אֶרְצָה
וַתִּשָּׂא אֶת-בְּנָהּ וַתֵּצֵא: (פ)

And when she came to the man of God to the hill,
she caught hold of his feet. And Gehazi came near to
thrust her away; but the man of God said: 'Let her
alone; for her soul is bitter within her; and the LORD
hath hid it from me, and hath not told Me.'

Then she said: 'Did I desire a son of my lord? did I not
say: Do not deceive me?'

Then he said to Gehazi: 'Gird up thy loins, and take
my staff in thy hand, and go thy way; if thou meet any
man, salute him not; and if any salute thee, answer
him not; and lay my staff upon the face of the child.'

And the mother of the child said: 'As the LORD
liveth, and as thy soul liveth, I will not leave thee.'
And he arose, and followed her.

And Gehazi passed on before them, and laid the staff
upon the face of the child; but there was neither voice,
nor hearing. Wherefore he returned to meet him,
and told him, saying: 'The child is not awaked.'

And when Elisha was come into the house, behold,
the child was dead, and laid upon his bed.

He went in therefore, and shut the door upon them
twain, and prayed unto the LORD.

And he went up, and lay upon the child, and put his
mouth upon his mouth, and his eyes upon his eyes,
and his hands upon his hands; and he stretched
himself upon him; and the flesh of the child waxed
warm.

Then he returned, and walked in the house once to
and fro; and went up, and stretched himself upon
him; and the child sneezed seven times, and the child
opened his eyes.

And he called Gehazi, and said: 'Call this
Shunammite.' So he called her. And when she was
come in unto him, he said: 'Take up thy son.'

Then she went in, and fell at his feet, and bowed
down to the ground; and she took up her son, and
went out.

הפטרת חיי שרה

The Haftarah is I Kings 1:1 – 1:31.

והמלך דוד זקן בא בימים ויכסהו
בבגדים ולא יחם לו:

11 Now King David was old and stricken in years; and they covered him with clothes, but he could get no heat.

ויאמרו לו עבדיו יבקשו לאדני המלך
נערה בתולה ועמדה לפני המלך ותהי
לו סכנת ושכבה בחיקו ויחם לאדני
המלך:

2 Wherefore his servants said unto him: 'Let there be sought for my lord the king a young virgin; and let her stand before the king, and be a companion unto him; and let her lie in thy bosom, that my lord the king may get heat.'

ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל
וימצאו את אבישל השונמית ויבאו אתה
למלך:

3 So they sought for a fair damsel throughout all the borders of Israel, and found Abishag the Shunammite, and brought her to the king.

והנערה יפה עד-מאד ותהי למלך סכנת
ותשרתהו והמלך לא ידעה:

4 And the damsel was very fair; and she became a companion unto the king, and ministered to him; but the king knew her not.

ואדניה בן-חגית מתנשא לאמר אני
אמלך ויעש לו רכב ופרשים וחמשים
איש רצים לפניו:

5 Now Adonijah the son of Haggith exalted himself, saying: 'I will be king'; and he prepared him chariots and horsemen, and fifty men to run before him.

ולא-עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה
עשית וגם-הוא טוב-תאר מאד ואתו
ילדה אחרי אבשלום:

6 And his father had not grieved him all his life in saying: 'Why hast thou done so?' and he was also a very goodly man; and he was born after Absalom.

ויהיו דבדיו עם יואב בן-צרויה ועם
אביתר הכהן ויעזרו אחרי אדניה:

7 And he conferred with Joab the son of Zeruiah, and with Abiathar the priest; and they following Adonijah helped him.

וצדוק הכהן ובניהו בן-יהוידע ונתן
הנביא ושמעיה ורעי והגבורים אשר לדוד
לא היו עם-אדניהו:

8 But Zadok the priest, and Benaiah the son of Jehoiada, and Nathan the prophet, and Shimei, and Rei, and the mighty men that belonged to David, were not with Adonijah.

ויזבח אדניהו צאן ובקר ומריא עם אבן
הזחלת אשר-אצל עין רגל ויקרא את-
כל-אחיו בני המלך ולכל אנשי יהודה
עבדי המלך:

9 And Adonijah slew sheep and oxen and fatlings by the stone of Zoheleth, which is beside En-rogel; and he called all his brethren the king's sons, and all the men of Judah the king's servants;

ואת-נתן הנביא ובניהו ואת-הגבורים
ואת-שלמה אחיו לא קרא:

10 but Nathan the prophet, and Benaiah, and the mighty men, and Solomon his brother, he called not.

וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-בַּת-שֶׁבַע אִם-שְׁלֹמֹה
לֹאמַר הֲלוֹא שָׁמַעְתָּ כִּי מָלַךְ אֲדֹנִיָּהוּ בֶן-
חַגִּית וְאֲדֹנִינוּ דָּוִד לֹא יָדָע:

11 Then Nathan spoke unto Bath-sheba the mother of Solomon, saying: 'Hast thou not heard that Adonijah the son of Haggith doth reign, and David our lord knoweth it not?

וְעַתָּה לְכִי אֵיעָצְךָ נָא עֲצָה וּמַלְטִי אֶת-
נַפְשְׁךָ וְאֶת-נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה:

12 Now therefore come, let me, I pray thee, give thee counsel, that thou mayest save thine own life, and the life of thy son Solomon.

לְכִי וּבֹאִי אֶל-הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו
הֲלֹא-אַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲמָתְךָ
לֹאמַר כִּי-שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא
יָשֵׁב עַל-כִּסְאִי וּמָדוּעַ מָלַךְ אֲדֹנִיָּהוּ:

13 Go and get thee in unto king David, and say unto him: Didst not thou, my lord, O king, swear unto thy handmaid, saying: Assuredly Solomon thy son shall reign after me, and he shall sit upon my throne? why then doth Adonijah reign?

הִנֵּה עוֹדָךְ מְדַבֵּרֶת שָׁם עִם-הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי
אָבוֹא אַחֲרֶיךָ וּמִלֵּאתִי אֶת-דְּבָרֶיךָ:

14 Behold, while thou yet talkest there with the king, I also will come in after thee, and confirm thy words.'

וַתָּבֹא בַת-שֶׁבַע אֶל-הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה
וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאַבִּישָׁג הַשְּׁוֹנַמִּית מְשָׁרֵת
אֶת-הַמֶּלֶךְ:

15 And Bath-sheba went in unto the king into the chamber.—Now the king was very old; and Abishag the Shunammite ministered unto the king.—

וַתִּקְדַּבְתְּ שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ מַה-לָּךְ:

16 And Bath-sheba bowed, and prostrated herself unto the king. And the king said: 'What wouldest thou?'

וַתֹּאמֶר לוֹ אֲדֹנִי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַּיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לַאֲמָתְךָ כִּי-שְׁלֹמֹה בְנֶךָ יִמְלֹךְ
אַחֲרַי וְהוּא יָשֵׁב עַל-כִּסְאִי:

17 And she said unto him: 'My lord, thou didst swear by the LORD thy God unto thy handmaid: Assuredly Solomon thy son shall reign after me, and he shall sit upon my throne.

וְעַתָּה הִנֵּה אֲדֹנִיָּה מָלַךְ וְעַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
לֹא יָדָעְתָּ:

18 And now, behold, Adonijah reigneth; and thou, my lord the king, knowest it not.

וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא וְצֹאן לָרֹב (פ) וַיִּקְרָא
לְכָל-בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וּלְיֹאָב
שַׂר הַצָּבָא וּלְשְׁלֹמֹה עַבְדְּךָ לֹא קָרָא:

19 And he hath slain oxen and fatlings and sheep in abundance, and hath called all the sons of the king, and Abiathar, the priest, and Joab the captain of the host; but Solomon thy servant hath he not called.

וְאַתָּה אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עֵינֵי כָל-יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ
לְחַגִּיד לָהֶם מִי יָשֵׁב עַל-כִּסֵּא אֲדֹנִי-
הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו:

20 And thou, my lord the king, the eyes of all Israel are upon thee, that thou shouldest tell them who shall sit on the throne of my lord the king after him.

וְהִנֵּה כְשֶׁכֶּב אֲדֹנִי-הַמֶּלֶךְ עִם-אֲבֹתָיו
וְהָיִיתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חַטָּאִים:

21 Otherwise it will come to pass, when my lord the king shall sleep with his fathers, that I and my son Solomon shall be counted offenders.'

וְהִנֵּה עוֹדָנָה מְדַבֵּרֶת עִם-הַמֶּלֶךְ וְנָתָן
הַנָּבִיא בָּא:

22 And, lo, while she yet talked with the king, Nathan the prophet came in.

וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנָּבִיא
וַיִּבֹּא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתָּחוּ לַמֶּלֶךְ עַל־
אִפְיוֹ אֲרָצָה:

23 And they told the king, saying: 'Behold Nathan the prophet.' And when he was come in before the king, he bowed down before the king with his face to the ground.

וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֵתָּה אֲמַרְתָּ
אֲדֹנִיָּהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי:

24 And Nathan said: 'My lord, O king, hast thou said: Adonijah shall reign after me, and he shall sit upon my throne?

כִּיּו יָרַד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא וְצֹאֵן
לָרֶב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרֵי
הַצָּבָא וּלְאַבְיָתָר הַכֹּהֵן וְהַנָּשִׁים אֲכָלִים
וְשָׁתִים לִפְנֵי וַיֹּאמְרוּ יְחִי הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִיָּהוּ:

25 For he is gone down this day, and hath slain oxen and fatlings and sheep in abundance, and hath called all the king's sons, and the captains of the host, and Abiathar the priest; and, behold, they eat and drink before him, and say: Long live king Adonijah.

וְלִי אֲנִי־עֲבָדְךָ וְלִצְדָק הַכֹּהֵן וּלְבַנְיָהוּ
בֶן־יְהוֹיָדָע וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדְךָ לֹא קָרָא:

26 But me, even me thy servant, and Zadok the priest, and Benaiah the son of Jehoiada, and thy servant Solomon hath he not called.

אִם מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נִהְיָה הַדָּבָר
הַזֶּה וְלֹא הוּדַעְתָּ אֶת־(כ' עבדיך) וְ
עֲבָדְךָ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ
אַחֲרָיו: (ס)

27 Is this thing done by my lord the king, and thou hast not declared unto thy servant who should sit on the throne of my lord the king after him?

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמֶר קְרֹאוּ־לִי לְבַת־
שֶׁבַע וַתְּבֹא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַתַּעֲמֵד לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ:

28 Then king David answered and said: 'Call me Bath-sheba.' And she came into the king's presence, and stood before the king.

וַיִּשָּׁבַע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חֵי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה
אֶת־נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה:

29 And the king swore and said: 'As the LORD liveth, who hath redeemed my soul out of all adversity,

כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָךְ בֵּיתְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְנִי יִמְלֹךְ
אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּאִי תַחְתָּי כִּי כֵּן
אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה:

30 verily as I swore unto thee by the LORD, the God of Israel, saying: Assuredly Solomon thy son shall reign after me, and he shall sit upon my throne in my stead; verily so will I do this day.'

וַתִּקְדּוּ בַת־שֶׁבַע אַפָּיִם אֲרָץ וַתִּשְׁתָּחוּ
לַמֶּלֶךְ וַתֹּאמֶר יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד
לְעֹלָם: (פ)

31 Then Bath-sheba bowed with her face to the earth, and prostrated herself to the king, and said: 'Let my lord king David live for ever.'

הפטרת תולדות

The Haftarah is Malachi 1:1 – 2:7. On Erev Rosh Hodesh, read the Haftarah on page 262.

מִשָּׂא דְּבַר־יְהוָה אֶל־יִשְׂרָאֵל בֶּיַד
מַלְאָכָיו:

1:1 The burden of the word of the LORD to Israel by
Malachi.

אֶהְבֵּתִי אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאַמַּרְתֶּם בְּמִנָּה
אֶהְבֵּתָנוּ הֲלֹא־אֵח עָשָׂו לְיַעֲקֹב נָאִם־יְהוָה
וְאֶהְבֵּ אֶת־יַעֲקֹב:

2 I have loved you, saith the LORD. Yet ye say: 'Wherein
hast Thou loved us?' Was not Esau Jacob's brother?
Saith the LORD; Yet I loved Jacob;

וְאֶת־עָשָׂו שָׂנְאִיתִי וְאֶשְׂאִים אֶת־הָרִיו שְׂמִמָּה
וְאֶת־נַחֲלָתוֹ לַתְּנוּת מִדְּבָר:

3 But Esau I hated, And made his mountains a
desolation, And gave his heritage to the jackals of the
wilderness.

כִּי־תֹאמַר אֲדָוָם רָשָׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב וְנִבְנֶה
חֲרֻבוֹת כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת הֵמָּה יִבְנוּ
וְאֲנִי אֶהְרֹס וְקִרְאוּ לָהֶם גְּבוּל רָשָׁעַה
וְהָעָם אֲשֶׁר־זָעַם יְהוָה עַד־עוֹלָם:

4 Whereas Edom saith: 'We are beaten down, But we
will return and build the waste places'; Thus saith the
LORD of hosts: They shall build, but I will throw
down; And they shall be called The border of
wickedness, And The people whom the LORD
execrateth for ever.

וְעֵינֵיכֶם תִּרְאֶינָה וְאַתֶּם תֹּאמְרוּ יִגְדֵּל
יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל יִשְׂרָאֵל:

5 And your eyes shall see, And ye shall say: 'The LORD is
great beyond the border of Israel.'

בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעֶבֶד אֲדֹנָיו וְאִם־אָב אֲנִי
אֵינִי כְבוֹדִי וְאִם־אֲדֹנִים אֲנִי אֵינִי מוֹרָאִי
אָמְרוּ יְהוָה צְבָאוֹת לָכֶם הִפְתִּינוּ בִּזְיוֹן
שְׁמִי וְאַמַּרְתֶּם בְּמִנָּה בְּזִינוּ אֶת־שְׁמִי:

6 A son honoureth his father, And a servant his master;
If then I be a father, Where is My honour? And if I be
a master, Where is My fear? Saith the LORD of hosts
Unto you, O priests, that despise My name. And ye say:
'Wherein have we despised Thy name?'

מְגִישִׁים עַל־מִזְבְּחִי לֶחֶם מְגָל וְאַמַּרְתֶּם
בְּמִנָּה גֹאֲלֵנוּךְ בְּאַמְרְכֶם שְׁלַחַן יְהוָה נִבְזָה
הוּא:

7 Ye offer polluted bread upon Mine altar. And ye say:
'Wherein have we polluted thee?' In that ye say: 'The
table of the LORD is contemptible.'

וְכִי־תִגִּישׁוּן עֹר לְזִבְחַת אֵין רָע וְכִי תִגִּישׁוּ
פֶסֶח וְחִלָּה אֵין רָע הִקְרִיבְתוּ נָא לְפָנֶיךָ
הַיִּרְצֶה אוֹ הַיִּשָּׂא פְנִיךָ אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת:

8 And when ye offer the blind for sacrifice, is it no evil!
And when ye offer the lame and sick, is it no evil!
Present it now unto thy governor; will he be pleased
with thee? Or will he accept thy person? Saith the
LORD of hosts.

וְעַתָּה חֲלוּ־נָא פְנֵי־אֵל וְיִחַנְּנוּ מִיָּדְכֶם
הַיִּתֵּה זֹאת הַיִּשָּׂא מִכֶּם פְּנִים אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת:

9 And now, I pray you, entreat the favour of God That
He may be gracious unto us!— This hath been of your
doing.— Will He accept any of your persons? Saith
the LORD of hosts.

מִי גַם־בְּכֶם וּבְסֹגֵר דְּלֹתִים וְלֹא־תֹאֲרִירו
מִזְבְּחִי חֲנֹם אֵין־לִי חֶפֶץ בְּכֶם אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת וּמִנְחָה לֹא־אֶרְצֶה מִיָּדְכֶם:

10 Oh that there were even one among you that would
shut the doors, That ye might not kindle fire on Mine
altar in vain! I have no pleasure in you, Saith the
LORD of hosts, Neither will I accept an offering at
your hand.

כִּי מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ וְעַד־מְבֹאֵי גְדֹל שְׁמִי
בְּגוֹיִם וּבְכָל־מְקוֹם מְקַטֵּר מִגֶּשׁ לְשְׁמִי
וּמִנְחָה טְהוֹרָה כִּי־גְדֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת:

וְאַתֶּם מְחַלְלִים אוֹתוֹ בְּאַמְרֵיכֶם שְׁלֹתָן
אֲדֹנִי מִגֹּאֶל הוּא וְנִיבֹו נִבְּוֹה אֲכָלוּ:

וְאַמְרֵיכֶם הִנֵּה מִתְלַאֵה וְהַפְחַתֶּם אוֹתוֹ
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְהִבֵּאתֶם גָּזוֹל וְאֶת־
הַפְסֵתָ וְאֶת־הַחֹלִי וְהִבֵּאתֶם אֶת־הַמִּנְחָה
הָאֲרֻצָּה אוֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר יְהוָה: (ס)

וְאֲרוּר נֹכַח וְיֵשׁ בְּעֵדְרוֹ זָכָר וְנָדָר וְזִבְחַ
מִשְׁחָת לְאֲדֹנִי כִּי מִלֶּךְ גְּדֹל אָנִי אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת וְשְׁמִי נִרְאָה בְּגוֹיִם:

וְעַתָּה אֲלִיכֶם הַמִּצְוָה הַזֹּאת הַכֹּהֲנִים:

אִם־לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ עַל־לֵב
לְתֵת כְּבוֹד לְשְׁמִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
וְשִׁלַּחְתִּי בְכֶם אֶת־הַמְּאֹרָה וְאֲרוֹתִי אֶת־
בְּרִכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֲרוֹתֶיהָ כִּי אֵינְכֶם שְׁמִים
עַל־לֵב:

הִנְנִי גֹעַר לְכֶם אֶת־הַזֶּרַע וְזִרְתִּי פֶרֶשׁ
עַל־פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם וְנִשָּׂא אֶתְכֶם
אֲלֵיו:

וְיָדַעְתֶּם כִּי שִׁלַּחְתִּי אֲלֵיכֶם אֶת הַמִּצְוָה
הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶת־לְוִי אָמַר יְהוָה
צְבָאוֹת:

בְּרִיתִיו הִיְתָה אִתּוֹ חַיִּים וְהַשְׁלוֹם
וְאַתֶּנָּם־לּוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי שְׁמִי נָחַת
הוּא:

תּוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא־
נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר הִלְךְ
אִתִּי וּרְבִים הָשִׁיב מֵעוֹן:

For from the rising of the sun even unto the going
down of the same My name is great among the
nations; And in every place offerings are presented
unto My name, Even pure oblations; For My name is
great among the nations, Saith the LORD of hosts.

But ye profane it, In that ye say: 'The table of the
LORD is polluted, And the fruit thereof, even the
food thereof, is contemptible.'

Ye say also: 'Behold, what a weariness is it!' And ye
have snuffed at it, Saith the LORD of hosts; And ye
have brought that which was taken by violence, And
the lame, and the sick; Thus ye bring the offering;
Should I accept this of your hand? Saith the LORD.

But cursed be he that dealeth craftily, Whereas he
hath in his flock a male, And voweth, and sacrificeth
unto the Lord a blemished thing; For I am a great
King, Saith the LORD of hosts, And My name is
feared among the nations.

And now, this commandment Is for you, O ye priests.

If ye will not hearken, and if ye will not lay it to heart,
To give glory unto My name, Saith the LORD of hosts,
Then will I send the curse upon you, And I will curse
your blessings; Yea, I curse them, Because ye do not lay
it to heart.

Behold, I will rebuke the seed for your hurt, And will
spread dung upon your faces, Even the dung of your
sacrifices; And ye shall be taken away unto it.

Know then that I have sent This commandment unto
you, That My covenant might be with Levi, Saith the
LORD of hosts.

My covenant was with him Of life and peace, and I
gave them to him, And of fear, and he feared Me,
And was afraid of My name.

The law of truth was in his mouth, And
unrighteousness was not found in his lips; He walked
with Me in peace and uprightness, And did turn many
away from iniquity.

כִּי־שִׁפְתֵי כֹהֵן יִשְׁמְרוּ־דֵעַת וְתוֹרָה יִבְקְשׁוּ
מִפִּיהוּ כִּי מַלְאָךְ יְהוָה־צְבָאוֹת הוּא:

7

For the priest's lips should keep knowledge, And they should seek the law at his mouth; For he is the messenger of the LORD of hosts.

הפטרת ויצא

The Haftarah is Hosea 12:13 – 14:10.

וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל
בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמַר:

XII:13

And Jacob fled into the field of Aram, And Israel served for a wife, And for a wife he kept sheep.

וּבִנְיָא הֶעֱלָה יְהוָה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
וּבִנְיָא נִשְׁמַר:

14

And by a prophet the LORD brought Israel up out of Egypt, And by a prophet was he kept.

הַכְּעִיס אֶפְרַיִם תַּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו
יָפוּשׁ וְחִרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ אֲדֹנָיו:

15

Ephraim hath provoked most bitterly; Therefore shall his blood be cast upon him, And his reproach shall his Lord return unto him.

כַּדְבָר אֶפְרַיִם רָתַת נִשָּׂא הוּא בִּישְׂרָאֵל
וַיֵּאָשֶׁם בִּבְעַל וַיָּמָת:

XIII:11

When Ephraim spoke, there was trembling, He exalted himself in Israel; But when he became guilty through Baal, he died.

וַעֲתָהּ יוֹסִפוּ לַחֲטֹא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסֵּכָה
מִכִּסְפָּם כְּתִבּוּנָם עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים
כָּלָה לָהֶם תָּם אַמְרִים זִכְתִּי אָדָם עֲגָלִים
יִשְׁקֹון:

2

And now they sin more and more, And have made them molten images of their silver, According to their own understanding, even idols, All of them the work of the craftsmen; Of them they say: 'They that sacrifice men kiss calves.'

לָכֵן יִהְיוּ כַעֲנַן־בֹּקֶר וְכֹטֵל מִשְׁכִּים הֹלֵךְ
כַּמִּזְ יֹסַעַר מִגֶּרֶן וּכְעָשָׁן מֵאַרְבֶּה:

3

Therefore they shall be as the morning cloud, And as the dew that early passeth away, As the chaff that is driven with the wind out of the threshing-floor, And as the smoke out of the window.

וְאֲנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאַל־הֵימָּה זֹלָתִי לֹא תִדַּע וּמֹשִׁיעַ אֲנִי
בְּלִתִּי:

4

Yet I am the LORD thy God From the land of Egypt; And thou knowest no God but Me, And beside Me there is no saviour.

אֲנִי יָדַעְתִּיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ תְּלָאָבוֹת:

5

I did know thee in the wilderness, In the land of great drought.

כַּמִּרְעִיתָם וַיִּשְׂבְּעוּ שָׂבְעוּ וַיִּגְרָם לָבָם עַל־
כֵּן שָׁכַחוּנִי:

6

When they were fed, they became full, They were filled, and their heart was exalted; Therefore have they forgotten Me.

וְאֵתִי לָהֶם כַּמֹּז־שָׁחַל כְּנֹמֵר עַל־דֶּרֶךְ
אֲשׁוּר:

7

Therefore am I become unto them as a lion; As a leopard will I watch by the way;

אֶפְגָּשָׁם כְּדֹב שְׂכֹל וְאֶקְרַע סִגּוֹר לָבָם
וְאֶכְלֵם שֵׁם כָּל־בִּיא חֵית הַשָּׂדֶה תִּבְקָעֵם:

8

I will meet them as a bear that is bereaved of her whelps, And will rend the enclosure of their heart; And there will I devour them like a lioness; The wild beast shall tear them.

שְׁחַתֵּתָּ יִשְׂרָאֵל כִּי־כִי בְעֲזָרְךָ:	9	It is thy destruction, O Israel, That thou art against Me, against thy help.
אֱהִי מִלְכָּךָ אֲפֹא וְיוֹשִׁיעֶךָ בְּכָל־עָרֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תִּנְהֲלֶי מֶלֶךְ וְשָׂרִים:	10	Ho, now, thy king, That he may save thee in all thy cities! And thy judges, of whom thou saidst: 'Give me a king and princes!'
אֶתֶּן־לְךָ מֶלֶךְ בְּאַפִּי וְאֶקַּח בְּעִבְרָתִי: (פ)	11	I give thee a king in Mine anger, And take him away in My wrath.
צָרוּר עֵץ אֶפְרַיִם צָפוּנָה חֲטָאתוֹ:	12	The iniquity of Ephraim is bound up; His sin is laid up in store.
חֲבִלִי יוֹלֵדָה יָבֹאוּ לוֹ הוּא־בֵן לֹא חָכֵם כִּי־עַת לֹא־עֹמֵד בְּמִשְׁפַּח בָּנִים:	13	The throes of a travailing woman shall come upon him; He is an unwise son; For it is time he should not tarry In the place of the breaking forth of children.
מִיָּד שְׂאוּל אֶפְדֵם מִמּוֹת אֲנָאֶלֶם אֱהִי דְּבָרֶיךָ מוֹת אֱהִי קִטְבְּךָ שְׂאוּל נָחֵם וַיִּסְתַּח מֵעֵינַי:	14	Shall I ransom them from the power of the nether-world? Shall I redeem them from death? Ho, thy plagues, O death! Ho, thy destruction, O netherworld! Repentance be hid from Mine eyes!
כִּי הוּא בֵּין אֲחִים יִפְרִיא יָבֹוא קָדִים רוּחַ יִהְיֶה מִמֶּדְבָּר עָלָה וַיִּבְּשׁ מְקוֹרוֹ וַיִּחַרֶּב מַעֲיָנֹו הוּא יִשְׁסֶה אוֹצָר כָּל־כְּלֵי חֲמֻדָּה:	15	For though he be fruitful among the reed-plants, An east wind shall come, the wind of the LORD coming up from the wilderness, And his spring shall become dry, and his fountain shall be dried up; He shall spoil the treasure of all precious vessels.
תֵּאשָׁם שְׁמֹרוֹן כִּי מָרְתָה בְּאַלְהֶיהָ בַּחֲרֹב יִפְּלוּ עַל־לִיתָם יִרְטָשׁוּ וְהָרִיתוּ יָבָקָעוּ: (פ)	XIV:1	Samaria shall bear her guilt, For she hath rebelled against her God; They shall fall by the sword; Their infants shall be dashed in pieces, And their women with child shall be ripped up.
שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בְּעֲוֹנְךָ:	2	Return, O Israel, unto the LORD thy God; For thou hast stumbled in thine iniquity.
קַח עִמָּכֶם דְּבָרִים וּשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אֱמַרְוּ אֵלָיו כָּל־תְּשׁוּאָה עוֹן וְקַח־טוֹב וְנִשְׁלָמָה פָּרִים שְׁפָתֵינוּ:	3	Take with you words, And return unto the LORD; Say unto Him: 'Forgive all iniquity, And accept that which is good; So will we render for bullocks the offering of our lips.
אֲשׁוּרוֹ לֹא יוֹשִׁיעֵנו עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֶׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בָּךְ יִרְחַם יְתוֹם:	4	Asshur shall not save us; We will not ride upon horses; Neither will we call any more the work of our hands our gods; For in Thee the fatherless findeth mercy.'
אֲרַפֵּא מְשׁוֹבְתָם אֲהַבֵם נִדְבָה כִּי שָׁב אֲפִי מִמֶּנּוּ:	5	I will heal their backsliding, I will love them freely; For Mine anger is turned away from him.
אֶהְיֶה כְּטֵל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשַׁנָּה וַיִּגַּד שְׂרָשׁוֹ כְּלִבְנוֹן:	6	I will be as the dew unto Israel; He shall blossom as the lily, And cast forth his roots as Lebanon.

7	His branches shall spread, And his beauty shall be as the olive-tree, And his fragrance as Lebanon.
8	They that dwell under his shadow shall again Make corn to grow, And shall blossom as the vine; The scent thereof shall be as the wine of Lebanon.
9	Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cypress-tree; From Me is thy fruit found.
10	Whoso is wise, let him understand these things, Whoso is prudent, let him know them. For the ways of the LORD are right, And the just do walk in them; But transgressors do stumble therein.

הפטרת וישלח

The Haftarah is Obadiah 1:1 – 1:21.

1:1	The vision of Obadiah. Thus saith the Lord GOD concerning Edom: We have heard a message from the LORD, And an ambassador is sent among the nations: 'Arise ye, and let us rise up against her in battle.'
2	Behold, I make thee small among the nations; Thou art greatly despised.
3	The pride of thy heart hath beguiled thee, O thou that dwellest in the clefts of the rock, Thy habitation on high; That sayest in thy heart: 'Who shall bring me down to the ground?'
4	Though thou make thy nest as high as the eagle, And though thou set it among the stars, I will bring thee down from thence, saith the LORD.
5	If thieves came to thee, if robbers by night— How art thou cut off!— Would they not steal till they had enough? If grape-gatherers came to thee, Would they not leave some gleanings?
6	How is Esau searched out! How are his hidden places sought out!
7	All the men of thy confederacy Have conducted thee to the border; The men that were at peace with thee Have beguiled thee, and prevailed against thee; They that eat thy bread lay a snare under thee, In whom there is no discernment.

הֲלֹא בַיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר-יִהְיֶה וְהִאֲבֹדְתִי
חֲכָמִים מֵאֶדוֹם וְתִבְנוּנָה מִתַּר עֲשׂוֹ:

8

Shall I not in that day, saith the LORD, Destroy the
wise men out of Edom, And discernment out of the
mount of Esau?

וְחִתּוֹ גִּבּוֹרֵיךָ תִּימָן לְמַעַן יִכָּרֶת-אִישׁ מִתַּר
עֲשׂוֹ מִקַּטָּל:

9

And thy mighty men, O Teman, shall be dismayed,
To the end that every one may be cut off from the
mount of Esau by slaughter.

מִחַמַּס אָחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּנָּה בּוֹשָׁה וְנִכְרַתָּ
לְעוֹלָם:

10

For the violence done to thy brother Jacob shame
shall cover thee, And thou shalt be cut off for ever.

בַּיּוֹם עָמַדְתָּ מִזֵּגֶד בַּיּוֹם שָׁבוֹת זָרִים חִילוּ
וְנִכְרְאִים בָּאוּ שַׁעְרֹו וְעַל-יְרוּשָׁלַם יָדוּ גוֹזְלֵל
גַּם-אֶתָּה כְּאַחַד מֵהֶם:

11

In the day that thou didst stand aloof, In the day that
strangers carried away his substance, And foreigners
entered into his gates, And cast lots upon Jerusalem,
Even thou wast as one of them.

וְאַל-תִּרְאֵה בַּיּוֹם-אָחִיךָ בַּיּוֹם נָכְרוֹ וְאַל-
תִּשְׂמַח לִבְנֵי-יְהוּדָה בַּיּוֹם אָבְדָם וְאַל-
תִּגְדֹּל פִּיךָ בַּיּוֹם צָרָה:

12

But thou shouldest not have gazed on the day of thy
brother In the day of his disaster, Neither shouldest
thou have rejoiced over the children of Judah In the
day of their destruction; Neither shouldest thou have
spoken proudly In the day of distress.

אַל-תִּבּוֹא בְּשַׁעַר-עַמִּי בַּיּוֹם אִידָם אַל-
תִּרְאֵה גַם-אֶתָּה בְּרַעְתּוֹ בַּיּוֹם אִידּוֹ וְאַל-
תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בַּיּוֹם אִידּוֹ:

13

Thou shouldest not have entered into the gate of My
people In the day of their calamity; Yea, thou
shouldest not have gazed on their affliction In the day
of their calamity, Nor have laid hands on their
substance In the day of their calamity.

וְאַל-תַּעֲמֹד עַל-הַפֶּתַח לְהַכְרִית אֶת-
פְּלִיטָיו וְאַל-תִּסְגֹּר שְׂרִידָיו בַּיּוֹם צָרָה:

14

Neither shouldest thou have stood in the crossway, To
cut off those of his that escape; Neither shouldest thou
have delivered up those of his That did remain in the
day of distress.

כִּי-קָרֹב יוֹם-יְהוָה עַל-כָּל-הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לָּךְ גְּמֻלָּה יֵשׁוּב בְּרֹאשְׁךָ:

15

For the day of the LORD is near upon all the nations;
As thou hast done, it shall be done unto thee; Thy
dealing shall return upon thine own head. .

כִּי כַּאֲשֶׁר שָׁתִיתֶם עַל-הַר קָדְשִׁי וְשָׁתוּ
כָּל-הַגּוֹיִם תִּמְיֹד וְשָׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא
הָיוּ:

16

For as ye have drunk upon My holy mountain, So
shall all the nations drink continually, Yea, they shall
drink, and swallow down, And shall be as though
they had not been.

וּבְהָר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדֵשׁ
וְיָרְשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם:

17

But in mount Zion there shall be those that escape,
And it shall be holy; And the house of Jacob shall
possess their possessions.

וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְחֶהָה
וּבֵית עֲשׂוֹ לֶקֶשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא-
יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ כִּי יְהוָה דִּבֶּר:

18

And the house of Jacob shall be a fire, And the house
of Joseph a flame, And the house of Esau for stubble,
And they shall kindle in them, and devour them;
And there shall not be any remaining of the house of
Esau; For the LORD hath spoken.

וְיָרְשׁוּ הַנֹּגֵב אֶת-הָהָר עֲשׂוֹ וְהַשְּׂפֵלָה אֶת-
פְּלִשְׁתִּים וְיָרְשׁוּ אֶת-שָׂדֶה אֶפְרַיִם וְאֶת
שָׂדֶה שִׁמְרוֹן וּבִנְיָמִן אֶת-הַגִּלְעָד:

19

And they of the South shall possess the mount of Esau,
And they of the Lowland the Philistines; And they
shall possess the field of Ephraim, And the field of
Samaria; And Benjamin shall possess Gilead.

וּגְלַת הַחֲלִיָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-
בְּנִעְנִים עַד-צָרְפָּת וּגְלַת יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר
בְּסִפְרָד יִרְשׁוּ אֶת עָרֵי הַנֶּגֶב:

וְעָלוּ מוֹשָׁעִים בְּתֹר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת-תֹּר
עֲשׂוֹ וְהָיְתָה לַיהוָה הַמְּלוּכָה:

20 And the captivity of this host of the children of Israel,
That are among the Canaanites, even unto
Zarephath, And the captivity of Jerusalem, that is in
Sepharad, Shall possess the cities of the South.

21 And saviours shall come up on mount Zion To judge
the mount of Esau; And the kingdom shall be the
LORD'S.

הפטרת וישב

The Haftarah is Amos 2:6 – 3:8.

כֹּה אָמַר יְהוָה עַל-שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל-אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֵנּוּ עַל-מִכְרָם
בְּכֶסֶף צְדִיק וְאֶבְיוֹן בְּעִבּוֹר נַעֲלִים:

הַשֹּׂאפִים עַל-עַפְרָאֲרֵץ בְּרֹאשׁ דָּלִים
וְדָרְדַּר עֲנִיִּים יָטוּ וְאִישׁ וְאָבִיו יֵלְכוּ אַל-
הַנִּעְרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת-שֵׁם קָדְשִׁי:

וְעַל-בְּגָדִים חִבְלִים יָטוּ אֵצֶל כָּל-מִזְבֵּחַ
וַיֵּין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם:

וְאֲנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי אֶת-הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר
כְּגִבָּה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֹסֶן הוּא כְּאֱלוֹנִים
וְאֲשַׁמֵּד פְּרִיָּו מִמַּעַל וְשָׁרְשָׁיו מִתַּחַת:

וְאֲנֹכִי הֵעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאֵילָף אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה
לְרֶשֶׁת אֶת-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי:

וְאָקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרֵיכֶם
לְנָזִירִים הֲאֵף אֵין-זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נֹאֲם-
יְהוָה:

וַתִּשְׁקוּ אֶת-הַנָּזִירִים יַיִן וְעַל-הַנָּבִיאִים
צִוִּיתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ:

הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תַּעֲקֹל
הַעֲגֻלָּה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר:

II:6 Thus saith the LORD: For three transgressions of
Israel, Yea, for four, I will not reverse it: Because they
sell the righteous for silver, And the needy for a pair
of shoes;

7 That pant after the dust of the earth on the head of
the poor, And turn aside the way of the humble; And
a man and his father go unto the same maid, To
profane My holy name; .

8 And they lay themselves down beside every altar Upon
clothes taken in pledge, And in the house of their
God they drink The wine of them that have been
fined.

9 Yet destroyed I the Amorite before them, Whose
height was like the height of the cedars, And he was
strong as the oaks; Yet I destroyed his fruit from
above, And his roots from beneath.

10 Also I brought you up out of the land of Egypt, And
led you forty years in the wilderness, To possess the
land of the Amorites.

II And I raised up of your sons for prophets, And of your
young men for Nazirites. Is it not even thus, O ye
children of Israel? Saith the LORD.

12 But ye gave the Nazirites wine to drink; And
commanded the prophets, saying: 'Prophecy not.'

13 Behold, I will make it creak under you, As a cart
creaketh that is full of sheaves.

וְאֶבֶד מְנוּס מִקָּל וְחִזָּק לֹא־יִאֲמָן כָּחַ וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:	14	And flight shall fail the swift, And the strong shall not exert his strength, Neither shall the mighty deliver himself;
וְתַפֵּשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֹכֵב הַסּוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:	15	Neither shall he stand that handleth the bow; And he that is swift of foot shall not deliver himself; Neither shall he that rideth the horse deliver himself;
וְאִמָּץ לְבוֹ בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בַּיּוֹם־ הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה: (פ)	16	And he that is courageous among the mighty Shall flee away naked in that day, Saith the LORD.
שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:	III:1	Hear this word that the LORD hath spoken against you, O children of Israel, against the whole family which I brought up out of the land of Egypt, saying:
רַק אַתֶּכֶם יָדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנוֹתֵיכֶם:	2	You only have I known of all the families of the earth; Therefore I will visit upon you all your iniquities.
הֵיכֵלְכֵן שְׁנַיִם יֵחָדּוּ בְלֹתִי אִם־נֹעְדוּ:	3	Will two walk together, Except they have agreed?
הִישָׁאג אַרְיֵה בַּיַּעַר וְטֶרֶף אֵין לוֹ חַיִּיתוֹ כִּפִּיר קוֹלוֹ מִמְּעֵנֹתוֹ בְּלֹתִי אִם־לָקַד:	4	Will a lion roar in the forest, When he hath no prey? Will a young lion give forth his voice out of his den, If he have taken nothing?
הַתֶּפֶל צָפוּר עַל־פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הִיעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה וְלָקוּד לֹא יִלְקוּד:	5	Will a bird fall in a snare upon the earth, Where there is no lure for it? Will a snare spring up from the ground, And have taken nothing at all?
אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעָם לֹא יִחָרְדוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהִי לֹא עָשָׂה:	6	Shall the horn be blown in a city, And the people not tremble? Shall evil befall a city, And the LORD hath not done it?
כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר כִּי אִם־גִּלָּה סוֹדוֹ אֶל־עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים:	7	For the Lord GOD will do nothing, But He revealeth His counsel unto His servants the prophets.
אַרְיֵה שָׁאָג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר מִי לֹא יִנְבֵּא:	8	The lion hath roared, Who will not fear? The Lord GOD hath spoken, Who can but prophesy?

הפסרת מקץ

The Haftarah is I Kings 3:15 – 4:1.

וַיִּקֶץ שְׁלֹמֹה וְהִנֵּה חֲלוֹם וַיָּבֹא יְרוּשָׁלַם
וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי אָרוֹן בְּרִית־אֲדֹנָי וַיַּעַל
עֹלוֹת וַיַּעַשׂ שְׁלָמִים וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־
עַבְדָּיו: (פ)

III:15 And Solomon awoke, and, behold, it was a dream; and he came to Jerusalem, and stood before the ark of the covenant of the LORD, and offered up burnt-offerings, and offered peace-offerings, and made a feast to all his servants.

אָז תְּבֹאנָה שְׁתֵּים נָשִׁים זָנוֹת אֶל־הַמֶּלֶךְ
וְתַעֲמִדְנָה לִפְנָיו:

16 Then came there two women, that were harlots, unto the king, and stood before him.

וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֶחָת בִּי אֲדֹנָי אֲנִי וְהָאִשָּׁה
הַזֹּאת יָשְׁבָת בְּבֵית אֶחָד וְאֶלֶד עִמָּה
בְּבֵית:

17 And the one woman said: 'Oh, my lord, I and this woman dwell in one house; and I was delivered of a child with her in the house.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְלִדְתִּי וְתֵלֵד גַּם־
הָאִשָּׁה הַזֹּאת וַאֲנַחְנוּ יַחְדָּו אֵין־זָר אֶתְנֹנוּ
בְּבֵית זֵוִלְתִּי שְׁתֵּים־אֲנַחְנוּ בְּבֵית:

18 And it came to pass the third day after I was delivered, that this woman was delivered also; and we were together; there was no stranger with us in the house, save we two in the house.

וַיָּמָת בֶּן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת לַיְלָה אֲשֶׁר שָׁכְבָה
עָלָיו:

19 And this woman's child died in the night; because she overlay it.

וְתָקַם בְּתוֹךְ הַלַּיְלָה וַתִּקַּח אֶת־בְּנִי
מֵאֲצְלִי וַאֲמַתָּהּ יָשְׁנָה וַתִּשְׁכַּיְבֶהוּ בְּחִיקָה
וְאֶת־בְּנֵה הַמֵּת הִשְׁכַּיְבָה בְּחִיקִי:

20 And she arose at midnight, and took my son from beside me, while thy handmaid slept, and laid it in her bosom, and laid her dead child in my bosom.

וְאָקַם בַּבֹּקֶר לְהֵינִיק אֶת־בְּנִי וְהִנֵּה־מָוֶת
וְאֶתְבוֹנֵן אֵלָיו בַּבֹּקֶר וְהִנֵּה לֹא־הָיָה בְנִי
אֲשֶׁר יָלַדְתִּי:

21 And when I rose in the morning to give my child suck, behold, it was dead; but when I had looked well at it in the morning, behold, it was not my son, whom I did bear.'

וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֶחָרֶת לֹא כִּי בְנִי הָחַי
וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִּי בְנֵךְ הַמֵּת
וּבְנִי הָחַי וְתַדְבֵּרְנָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

22 And the other woman said: 'Nay; but the living is my son, and the dead is thy son.' And this said: 'No; but the dead is thy son, and the living is my son.' Thus they spoke before the king.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתְּ וְזֶה־בְנִי הָחַי
וּבְנֵךְ הַמֵּת וְזֹאת אֲמַרְתְּ לֹא כִּי בְנֵךְ הַמֵּת
וּבְנִי הָחַי: (פ)

23 Then said the king: 'The one saith: This is my son that liveth, and thy son is the dead; and the other saith: Nay; but thy son is the dead, and my son is the living.'

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָחוּ לִי־חֶרֶב וַיָּבֹאוּ הַחֶרֶב
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

24 And the king said: 'Fetch me a sword.' And they brought a sword before the king.

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גְּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד הָחַי לְשְׁנַיִם
וְתֵנוּ אֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֶחָת:

25 And the king said: 'Divide the living child in two, and give half to the one, and half to the other.'

וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֲשֶׁר-בְּנָהּ חַיִּי אֶל-הַמֶּלֶךְ
כִּי-נִכְמְרוּ רַחֲמֶיהָ עַל-בְּנָהּ וַתֹּאמֶר בִּי
אֲדֹנָי תִּנּוּ-לָהּ אֶת-הַיָּלִיד חַיִּי וְהָמַת אֶל-
תְּמִיתָהּ וְזֹאת אֲמַרְתָּ גַם-לִי גַם-לָךְ לֹא
יִהְיֶה גְזֹרוֹ:

26

Then spoke the woman whose the living child was
unto the king, for her heart yearned upon her son,
and she said: 'Oh, my lord, give her the living child,
and in no wise slay it.' But the other said: 'It shall be
neither mine nor thine; divide it.'

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר תִּנּוּ-לָהּ אֶת-הַיָּלִיד
חַיִּי וְהָמַת לֹא תְמִיתָהּ הִיא אִמּוֹ: (ס)

27

Then the king answered and said: 'Give her the living
child, and in no wise slay it: she is the mother
thereof.'

וַיִּשְׁמְעוּ כָל-יִשְׂרָאֵל אֶת-הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר
שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיִּירָאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי
רָאוּ כִּי-חֲכָמַת אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת
מִשְׁפָּט: (ס)

28

And all Israel heard of the judgment which the king
had judged; and they feared the king; for they saw
that the wisdom of God was in him, to do justice.

וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל-כָּל-
יִשְׂרָאֵל: (ס)

IV:1

And king Solomon was king over all Israel.

הפסרת ויגש

The Haftarah is Ezekiel 37:15 – 37:28.

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:

XXXVII:15

And the word of the LORD came unto me, saying:

וְאַתָּה בֶן-אָדָם קַח-לָךְ עֵץ אֶחָד וּכְתֹב
עָלָיו לַיהוּדָה וּלְבָנֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו וּלְקַח
עֵץ אֶחָד וּכְתֹוב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם
וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו:

16

'And thou, son of man, take thee one stick, and write
upon it: For Judah, and for the children of Israel his
companions; then take another stick, and write upon
it: For Joseph, the stick of Ephraim, and of all the
house of Israel his companions;

וְקִרְבֵּם אֹתָם אֶחָד אֶל-אֶחָד לָךְ לַעֲץ אֶחָד
וְהָיוּ לְאַחָדִים בְּיָדְךָ:

17

and join them for thee one to another into one stick,
that they may become one in thy hand.

וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלָיךְ בְּנֵי עַמְּךָ לֵאמֹר
הֲלוֹא-תִגִּיד לָנוּ מִה-אֵלֶּה לָּךְ:

18

And when the children of thy people shall speak unto
thee, saying: Wilt thou not tell us what thou meanest
by these?

וַיֹּבֶן אֲלֵהֶם כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה
אֲנִי לֹקַח אֶת-עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד-אֶפְרַיִם
וּשְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל חֲבֵרֹו וְנָתַתִּי אוֹתָם עָלָיו
אֶת-עֵץ יְהוּדָה וַעֲשִׂיתֶם לָעֵץ אֶחָד וְהָיוּ
אֶחָד בְּיָדִי:

19

say into them: Thus saith the Lord GOD: Behold, I
will take the stick of Joseph, which is in the hand of
Ephraim, and the tribes of Israel his companions; and
I will put them unto him together with the stick of
Judah, and make them one stick, and they shall be
one in My hand.

וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר־תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיָדְךָ
לְעֵינֵיהֶם:

20

And the sticks whereon thou writest shall be in thy hand before their eyes.

וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה הִנֵּה
אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר הִלְכוּ־שָׁם וְקִבַּצְתִּי אֹתָם מִסָּבִיב
וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל־אֲדָמָתָם:

21

And say unto them: Thus saith the Lord GOD: Behold, I will take the children of Israel from among the nations, whither they are gone, and will gather them on every side, and bring them into their own land;

וְעָשִׂיתִי אֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי
יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם לְמִלְךָ
וְלֹא (כ' יִהְיֶה) [ק' יִהְיֶה] לְשֹׁנֵי גוֹיִם וְלֹא
יִחָצוּ עוֹד לְשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת עוֹד:

22

and I will make them one nation in the land, upon the mountains of Israel, and one king shall be king to them all; and they shall be no more two nations, neither shall they be divided into two kingdoms any more at all;

וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלּוּלֵיהֶם וּבִשְׁקוּצֵיהֶם
וּבְכָל פִּשְׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם מִכָּל
מוֹשְׁכֵתֵיהֶם אֲשֶׁר חָטְאוּ בָהֶם וְטִהַרְתִּי
אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעָם וְאֲנִי אֱהִיָּה לָהֶם
לֵאלֹהִים:

23

neither shall they defile themselves any more with their idols, nor with their detestable things, nor with any of their transgressions; but I will save them out of all their dwelling-places, wherein they have sinned, and will cleanse them; so shall they be My people, and I will be their God.

וְעַבְדִּי דָוִד מֶלֶךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד
יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטַי יֵלְכוּ וּחְקוֹתַי
יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם:

24

And My servant David shall be king over them, and they all shall have one shepherd; they shall also walk in Mine ordinances, and observe My statutes, and do them.

וַיֵּשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְעַבְדִּי
לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָּהּ אֲבוֹתֵיכֶם וַיֵּשְׁבוּ
עָלֶיהָ הֵמָּה וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם
וְדָוִד עַבְדִּי נָשָׂא לָהֶם לְעוֹלָם:

25

And they shall dwell in the land that I have given unto Jacob My servant, wherein your fathers dwelt; and they shall dwell therein, they, and their children, and their children's children, for ever; and David My servant shall be their prince for ever.

וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית עוֹלָם
יִהְיֶה אוֹתָם וְנִתְּתִים וְהִרְבֵּיתִי אוֹתָם וְנִתְּתִי
אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם:

26

Moreover I will make a covenant of peace with them—it shall be an everlasting covenant with them; and I will establish them, and multiply them, and will set My sanctuary in the midst of them for ever.

וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם
לֵאלֹהִים וְהִמָּה יִהְיֶה־לִּי לְעָם:

27

My dwelling-place also shall be over them; and I will be their God, and they shall be My people.

וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוֹה מְקַדֵּשׁ
אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם
לְעוֹלָם: (פ)

28

And the nations shall know that I am the LORD that sanctify Israel, when My sanctuary shall be in the midst of them for ever.'

הפסרת ויחי

The Haftarah is I Kings 2:1 – 2:12.

וַיִּקְרָבוּ יְמֵי-דָוִד לָמוּת וַיִּצֹו אֶת-שְׁלֹמֹה
בְּנוֹ לֵאמֹר:

II:1 Now the days of David drew nigh that he should die;
and he charged Solomon his son, saying:

אֲנִכִּי הִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ כָּל-הָאָרֶץ וְחִזַּקְתָּ
וְהָיִיתָ לְאִישׁ:

2 'I go the way of all the earth; be thou strong therefore,
and show thyself a man;

וּשְׁמַרְתָּ אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ וְיָהוָה אֱלֹהֶיךָ לִלְכֹּת
בְּדַרְכּוֹ לְשֹׁמֵר חֻקָּיו מִצְוָתָיו וּמִשְׁפָּטָיו
וְעִדּוּתָיו כַּכְתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן
תִּשְׁכִּיל אֶת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֵת כָּל-
אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם:

3 and keep the charge of the LORD thy God, to walk in
His ways, to keep His statutes, and His
commandments, and His ordinances, and His
testimonies, according to that which is written in the
law of Moses, that thou mayest prosper in all that
thou doest, and whithersoever thou turnest thyself;

לְמַעַן יָקִים יְהוָה אֶת-דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
עָלַי לֵאמֹר אִם-יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת-דִּרְכָּם
לִלְכֹּת לִפְנֵי בְּאֻמַּת כָּל-לְבָבָם וּבְכָל-
נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא-יִכָּרֵת לְךָ אִישׁ מֵעַל
כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל:

4 that the LORD may establish His word which He
spoke concerning me, saying: If thy children take
heed to their way, to walk before Me in truth with all
their heart and with all their soul, there shall not fail
thee, said He, a man on the throne of Israel.

וְגַם אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב
בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי-שָׂרֵי צְבָאוֹת
יִשְׂרָאֵל לְאֲבִנֵּר בֶּן-נֵר וּלְעַמָּשָׂא בֶן-
יִתָר וַיַּהַרְגֵם וַיָּשֶׂם דְּמֵי-מִלְחָמָה בְּשָׁלֹם
וַיִּתֵּן דְּמֵי מִלְחָמָה בַּחֲגֹרְתּוֹ אֲשֶׁר בְּמַתְנָיו
וּבִנְעָלוֹ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו:

5 Moreover thou knowest also what Joab the son of
Zeruiah did unto me, even what he did to the two
captains of the hosts of Israel, unto Abner the son of
Ner and unto Amasa the son of Jether, whom he slew,
and shed the blood of war in peace, and put the blood
of war upon his girdle that was about his loins, and in
his shoes that were on his feet.

וַעֲשִׂיתָ כְּחִכְמָתְךָ וְלֹא-תוֹרַד שִׁיבְתָּ
בְּשָׁלֹם שְׂאֵל:

6 Do therefore according to thy wisdom, and let not
his hoar head go down to the grave in peace.

וּלְבָנֵי בְרוּזַי הַגִּלְעָדִי תַעֲשֶׂה-חֶסֶד וְחַיִּי
בְּאֲכָלֵי שֶׁלֶחֶן כִּי-כֵן קָרְבוּ אֵלַי בְּבָרְחִי
מִפְּנֵי אֲבִשָׁלוֹם אֲחִיקָי:

7 But show kindness unto the sons of Barzillai the
Gileadite, and let them be of those that eat at thy
table; for so they drew nigh unto me when I fled from
Absalom thy brother.

וְהִנֵּה עִמָּךְ שִׁמְעִי בֶן-גֵּרָא בֶן-הַיְּמִינִי
מִבְּחָרִים וְהוּא קָלָלָנִי קָלִלָה נִמְרָצָת בְּיוֹם
לְכֹתִי מִחֲנַיִם וְהוּא-יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן
וְאֶשְׁבַּע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם-אֶמְיתָךְ
בְּחֶרֶב:

8 And, behold, there is with thee Shimei the son of
Gera, the Benjamite, of Bahurim, who cursed me
with a grievous curse in the day when I went to
Mahanaim; but he came down to meet me at the
Jordan, and I swore to him by the LORD, saying: I
will not put thee to death with the sword.

וְעַתָּה אֵל-תִּנְקְהוּ כִּי אִישׁ חָכָם אַתָּה
וְיָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לּוֹ וְהוֹרֵדְתָּ אֹת-
שִׁיבָתוֹ בְּדָם שְׂאוֹל:

וַיִּשְׁכַּב דָּוִד עִם-אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֶר בְּעִיר
דָּוִד: (פ)

וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל-יִשְׂרָאֵל
אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ שִׁבְעַת שָׁנִים
וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים:

וּשְׁלֹמֹה יָשָׁב עַל-כִּסֵּא דָּוִד אָבִיו וַתִּכָּן
מַלְכָּתוֹ מֵאָדָּה: (ס)

9 Now therefore hold him not guiltless, for thou art a wise man; and thou wilt know what thou oughtest to do unto him, and thou shalt bring his hoar head down to the grave with blood.'

10 And David slept with his fathers, and was buried in the city of David.

11 And the days that David reigned over Israel were forty years: seven years reigned he in Hebron, and thirty and three years reigned he in Jerusalem.

12 And Solomon sat upon the throne of David his father; and his kingdom was established firmly.

מפטיר לשבת ראש חודש

The Maftir for Shabbat Rosh Hodesh is Numbers 28:9 – 15.

וביום השַׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׁים בְּנֵי־שָׁנָה
תָּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ:

XXVIII:9

And on the sabbath day two he-lambs of the first year without blemish, and two tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, and the drink-offering thereof.

עֹלֹת שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד
וְנִסְכָּה: (פ)

10

This is the burnt-offering of every sabbath, beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה
פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם וְאַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תָּמִימִם:

11

And in your new moons ye shall present a burnt-offering unto the LORD: two young bullocks, and one ram, seven he-lambs of the first year without blemish;

וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לַפָּר הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֹת
מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאַיִל הָאֶחָד:

12

and three tenth parts of an ephah of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for each bullock; and two tenth parts of fine flour for a meal-offering, mingled with oil, for the one ram;

וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרִים סֵלֹת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן
לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחֹחַ אֲשֶׁה
לַיהוָה:

13

and a several tenth part of fine flour mingled with oil for a meal-offering unto every lamb; for a burnt-offering of a sweet savour, an offering made by fire unto the LORD.

וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי תֵהֵן לַפָּר וְיֵהֵן לְרֵם
וְרֵבִיעֵת תֵהֵן לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת
עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

14

And their drink-offerings shall be half a hin of wine for a bullock, and the third part of a hin for the ram, and the fourth part of a hin for a lamb. This is the burnt-offering of every new moon throughout the months of the year.

וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת לַיהוָה
עַל־עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: (ס)

15

And one he-goat for a sin-offering unto the LORD; it shall be offered beside the continual burnt-offering, and the drink-offering thereof.

הפטרת שבת ראש חודש

The Haftarah for Shabbat Rosh Hodesh is Isaiah 66:1 – 24.

כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ תַּחֲמִי
רַגְלִי אֵי־זֶה בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ־לִי וְאֵי־זֶה
מָקוֹם מְנוּחָתִי:

LXVI:1

Thus saith the LORD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place?

וְאֵת־כָּל־אֲלֹהֵי יָדַי עֲשֵׂתָה וַיְהִיו כָּל־אֲלֹהֵי
נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵל־זֶה אֶפְשִׁי אֶל־עָנִי
וְנִכְחֵ־רוּחַ וְחִרָד עַל־דְּבָרִי:

2

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the LORD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word.

שׁוֹחֵט הַשּׁוֹר מִכֶּה-אִישׁ זֹבֵחַ הַשֶּׁה עֶרְפָּה
כָּלֵב מַעֲלָה מִנְחַח דָּם-חֲזִיר מִזְכִּיר לְבָנָה
מִבְרָךְ אֲנֹן גַּם-הִמָּה בָּחֲרוּ בְּדַרְכֵיהֶם
וּבִשְׁקוּצֵיהֶם נַפְשָׁם חִפְצָה:

גַּם-אֲנִי אֶבְחַר בְּתַעֲלָלֵיהֶם וּמִגִּוֹרָתָם
אָבִיא לָהֶם יָעַן קְרָאתִי וְאֵין עֹנָה דְּבַרְתִּי
וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינַי וּבִאֲשֶׁר
לֹא-חִפְצָתִי בָּחֲרוּ: (ס)

שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל-דְּבָרוֹ
אָמְרוּ אֲחֵיכֶם שְׂנֵאִיכֶם מִנְדִּיכֶם לְמַעַן שְׁמִי
יִכְבֹּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ:

קוֹל שָׁאוֹן מֵעִיר קוֹל מִהִיכָל קוֹל יְהוָה
מִשְׁלֵם גְּמוּל לְאִיבָיו:

בְּטָרֶם תַּחֲוִיל יִלְדָּה בְּטָרֶם יָבֹוא תֵּבֶל לָהּ
וְהַמְלִיטָה זָכָר:

מִי-שָׁמַע כְּזֹאת מִי רָאָה כְּאֵלֶּה הַיּוֹחֵל
אֶרֶץ בְּנוֹם אֶחָד אִם-יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אַחַת
כִּי-תֵלֶּה גַם-יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת-בָּנֶיהָ:

הֲאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִיד יֹאמֶר יְהוָה
אִם-אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שִׂמְחוּ אֶת-יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל-אֲהֲבֶיהָ
שִׂישׂוּ אִתָּהּ מְשׁוֹשׁ כָּל-הַמְתַּאבְּלִים עָלֶיהָ:

לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׂבַעְתֶּם מִשָּׁד תִּנְחַמֶּיהָ
לְמַעַן תִּמְצְוּ וְהִתְעַנְּגַתֶּם מִזֵּי כְבוֹדָהּ: (ס)

כִּי-כֵּן אֲמַר יְהוָה הִנְנִי נֹתֶה אֶלֶיָּהּ כְּנָהָר
שְׁלוֹם וּכְנַחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקַתֶּם
עַל-צֶדֶד תִּנְשְׂאוּ וְעַל-בְּרָכִים תִּשְׁעֲשְׂעוּ:

כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר תִּנְחַמְנוּ כֵּן אֲנִכִּי אֲנַחֲמָכֶם
וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ:

He that killeth an ox is as if he slew a man; he that sacrificeth a lamb, as if he broke a dog's neck; He that offereth a meal-offering, as if he offered swine's blood; he that maketh a memorial-offering of frankincense, as if he blessed an idol; according as they have chosen their own ways, and their soul delighteth in their abominations;

Even so I will choose their mockings, And will bring their fears upon them; Because when I called, none did answer; When I spoke, they did not hear, But they did that which was evil in Mine eyes, And chose that in which I delighted not.

Hear the word of the LORD, Ye that tremble at His word: Your brethren that hate you, that cast you out for My name's sake, have said: 'Let the LORD be glorified, That we may gaze upon your joy', But they shall be ashamed.

Hark! an uproar from the city, Hark! it cometh from the temple, Hark! the LORD rendereth recompense to His enemies.

Before she travailed, she brought forth; Before her pain came, She was delivered of a man-child.

Who hath heard such a thing? Who hath seen such things? Is a land born in one day? Is a nation brought forth at once? For as soon as Zion travailed, She brought forth her children.

Shall I bring to the birth, and not cause to bring forth? Saith the LORD; Shall I that cause to bring forth shut the womb? Saith thy God.

Rejoice ye with Jerusalem, And be glad with her, all ye that love her; Rejoice for joy with her, All ye that mourn for her;

That ye may suck, and be satisfied With the breast of her consolations; That ye may drink deeply with delight Of the abundance of her glory.

For thus saith the LORD: Behold, I will extend peace to her like a river. And the wealth of the nations like an overflowing stream, and ye shall suck thereof: Ye shall be borne upon the side, and shall be dandled upon the knees.

As one whom his mother comforteth, So will I comfort you; and ye shall be comforted in Jerusalem.

וּרְאִיתֶם וְשֵׁשׁ לִבְכֶּם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׁא
תִּפְרַחְנָה וְנוֹדַעַה יְד־יְהוָה אֶת־עַבְדּוֹ
וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ס)

14 And when ye see this, your heart shall rejoice, and your bones shall flourish like young grass; and the hand of the LORD shall be known toward His servants, and He will have indignation against His enemies.

כִּי־הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבוֹא וְכִסּוּפָה
מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחִמָּה אָפוֹ וְגַעְרָתוֹ
בְּלֹה־בִיאֵשׁ:

15 For, behold, the LORD will come in fire, And His chariots shall be like the whirlwind; to render His anger with fury, And His rebuke with flames of fire.

כִּי בָאֵשׁ יְהוָה נִשְׁפָּט וּבְחַרְבּוֹ
אֶת־כָּל־בָּשָׂר וּרְבּוֹ חִלְלִי יְהוָה:

16 For by fire will the LORD contend, And by His sword with all flesh; And the slain of the LORD shall be many.

הַמְתַּקְדְּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים אֶל־הַגְנוֹת אַחֵר
(כ' אַחֵר) [ק' אַחֵת] בַּתְּנוּךְ אֲכָלִי בָשָׂר
הַחֲזִיר וְהַשֶּׁקֶץ וְהָעֶכְבֵּר יַחְדָּו יִסָּפוּ
נָא־יְהוָה:

17 They that sanctify themselves and purify themselves to go unto the gardens, behind one in the midst, Eating swine's flesh, and the detestable thing, and the mouse, Shall be consumed together, saith the LORD.

וְאֶנֶכִּי מַעֲשֵׂיהֶם וּמַחְשְׁבֹתֵיהֶם בָּאָה לְקַבֵּץ
אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ
אֶת־כְּבוֹדִי:

18 For I [know] their works and their thoughts; [the time] cometh, that I will gather all nations and tongues; and they shall come, and shall see My glory.

וְשִׁמְתִּי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם וּפְלִיטִים
אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוּל וְלֹד וְלֹד וְלֹד מִשְׁכֵּי קֶשֶׁת
תִּבְל וַיּוֹן הָאֵיִם הָרַחֲקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ
אֶת־שִׁמְעִי וְלֹא־רָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ
אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם:

19 And I will work a sign among them, and I will send such as escape of them unto the nations, to Tarshish, Pul and Lud, that draw the bow, to Tubal and Javan, to the isles afar off, that have not heard My fame, neither have seen My glory; and they shall declare My glory among the nations.

וְהֵבִיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם
מִנְחָה לַיהוָה בַּסּוּסִים וּבַרְכָב וּבַצִּבִּיִּם
וּבַפָּרָדִּים וּבַכִּרְכֹּת עַל הָר קָדְשִׁי
יְרוּשָׁלַם אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכֵלִי טָהוֹר בֵּית
יְהוָה:

20 And they shall bring all your brethren out of all the nations for an offering unto the LORD, upon horses, and in chariots, and in fitters, and upon mules, and upon swift beasts, to My holy mountain Jerusalem, saith the LORD, as the children of Israel bring their offering in a clean vessel into the house of the LORD.

וְגַם־מֵהֶם אֶקַּח לַכֹּהֲנִים לְלוֹוִים אָמַר
יְהוָה:

21 And of them also will I take for the priests and for the Levites, saith the LORD.

כִּי כֹאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים לִפְנֵי
נָא־יְהוָה כֵּן יַעֲמֵד זֶרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

22 For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the LORD, so shall your seed and your name remain.

וְהָיָה מְדֵי-חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת
בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל-בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי
אֲמַר יְהוָה:

23 And it shall come to pass, that from one new moon to another, and from one sabbath to another, shall all flesh come to worship before Me, Saith the LORD.

וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּפְּנֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים כִּי
כִי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכָּבֵּה
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל-בָּשָׂר: וְהָיָה מְדֵי חֹדֶשׁ
בְּחֹדְשׁוֹ וּמְדֵי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבוֹא כָּל בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי יְהוָה

24 And they shall go forth, and look Upon the carcasses of the men that have rebelled against Me; For their worm shall not die, Neither shall their fire be quenched; And they shall be an abhorring unto all flesh.

הפטרת שבת מחר חודש

The Haftarah for Shabbat Maḥar Ḥodesh is I Samuel 20:18 – 42.

וַיֹּאמֶר-לוֹ יְהוֹנָתָן מָחָר חֹדֶשׁ וּנִפְקְדָתָ כִּי
יִפְקֹד מוֹשְׁבֶךָ:

XX:18 And Jonathan said unto him: 'To-morrow is the new moon; and thou wilt be missed, thy seat will be empty.

וְשַׁלַּשְׁתָּ תַּחַד מְאֹד וּבֵאתָ אֶל-הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר-נִסְתַּרְתָּ שָׁם בְּיוֹם הַמַּעֲשֶׂה וַיִּשְׁבֶּתָ
אֶצֶל הָאֶבֶן הָאֵזֶל:

19 And in the third day thou shalt hide thyself well, and come to the place where thou didst hide thyself in the day of work, and shalt remain by the stone Ezel.

וְאֲנִי שְׁלַשְׁתָּ הַחֲצִים צָדָה אֹרֶחַ
לְשַׁלַּח-לִי לַמַּטְרָה:

20 And I will shoot three arrows to the side-ward, as though I shot at a mark.

וְהִנֵּה אֲשַׁלַּח אֶת-הַנָּעַר לְךָ מֵצֵא
אֶת-הַחֲצִים אִם-אָמַרְ אֲמַר לַנָּעַר הִנֵּה
הַחֲצִים מִמֶּנִּי וְהִנֵּה קָחְנִי וּנְבָאָה כִּי-שָׁלוֹם
לָךְ וְאִין דְּבַר חַי־יְהוָה:

21 And, behold, I will send the lad: Go, find the arrows. If I say unto the lad: Behold, the arrows are on this side of thee; take them, and come; for there is peace to thee and no hurt, as the LORD liveth.

וְאִם-כֹּה אָמַר לְעֵלָם הִנֵּה הַחֲצִים מִמֶּנִּי
וְהִלָּאָה לָךְ כִּי שָׁלַחְךָ יְהוָה:

22 But if I say thus unto the boy: Behold, the arrows are beyond thee; go thy way; for the LORD hath sent thee away.

וְהַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֲנִי וְאַתָּה הִנֵּה יְהוָה
בֵּינִי וּבֵינֶךָ עַד-עוֹלָם: (ס)

23 And as touching the matter which I and thou have spoken of, behold, the LORD is between me and thee for ever.'

וַיִּסְתַּר דָּוִד בַּשָּׂדֶה וַיְהִי הַחֹדֶשׁ וַיֵּשֶׁב
הַמֶּלֶךְ (כ' ע"ל) [ק' אֶל-] לֶאֱכֹל:

24 So David hid himself in the field; and when the new moon was come, the king sat him down to the meal to eat.

וַיֵּשֶׁב הַמֶּלֶךְ עַל-מוֹשְׁבּוֹ כַּפְּעָם כַּפְּעָם
אֶל-מוֹשֵׁב הַקִּיר וַיִּקָּם יְהוֹנָתָן וַיֵּשֶׁב אַבְנֵר
מִצַּד שְׂאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד:

25 And the king sat upon his seat, as at other times, even upon the seat by the wall; and Jonathan stood up, and Abner sat by Saul's side; but David's place was empty.

וְלֹא־דָבַר שְׁאוּל מֵאוֹמְהָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
אָמַר מִקֶּרֶה הוּא בִּלְתִּי טָהוֹר הוּא כִּי־לֹא
טָהוֹר: (ס)

26 Nevertheless Saul spoke not any thing that day; for he thought: 'Something hath befallen him, he is unclean; surely he is not clean.'

וַיְהִי מִמָּחָרֶת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפָּקֶד מְקוֹם
דָּוִד (פ) וַיֹּאמֶר שְׁאוּל אֶל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ
מִדָּוִעַ לֹא־בָא בֶן־יִשִּׁי גַם־תָּמוּל גַּם־חַיּוֹם
אֶל־הַלֶּחֶם:

27 And it came to pass on the morrow after the new moon, which was the second day, that David's place was empty; and Saul said unto Jonathan his son: 'Wherefore cometh not the son of Jesse to the meal, neither yesterday, nor to-day?'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל נִשְׁאֵל נִשְׁאֵל דָּוִד
מֵעַמְדִּי עַד־בֵּית לָחֶם:

28 And Jonathan answered Saul: 'David earnestly asked leave of me to go to Beth-lehem;

וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי נָא כִּי זָבַחַ מִשְׁפָּחָה
לָנוּ בְּעִיר וְהוּא צָוָה־לִּי אָחִי וְעַתָּה
אִם־מָצָאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ אִמְלֹטָה נָא וְאֶרְאֶה
אֶת־אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶל־שֻׁלְחַן
הַמֶּלֶךְ: (ס)

29 and he said: Let me go, I pray thee; for our family hath a sacrifice in the city; and my brother, he hath commanded me; and now, if I have found favour in thine eyes, let me get away, I pray thee, and see my brethren. Therefore he is not come unto the king's table.'

וַיַּחַר־אַף שְׁאוּל בַּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ
בֶּן־נַעֲוֹת הַמְּרִדּוֹת הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
אֶתָּה לְבֶן־יִשִּׁי לְבָשֶׁתְּךָ וּלְבָשֶׁת עֶרְוַת
אִמִּי:

30 Then Saul's anger was kindled against Jonathan, and he said unto him: 'Thou son of perverse rebellion, do not I know that thou hast chosen the son of Jesse to thine own shame, and unto the shame of thy mother's nakedness?

כִּי כָל־הַיָּמִים אֲשֶׁר בֶּן־יִשִּׁי חַי
עַל־הָאָדָמָה לֹא תִכּוֹן אֶתָּה וּמַלְכוּתְךָ
וְעַתָּה שְׁלַח וְקַח אֹתוֹ אֵלַי כִּי בֶן־מָוֶת
הוּא: (ס)

31 For as long as the son of Jesse liveth upon the earth, thou shalt not be established, nor thy kingdom. Wherefore now send and fetch him unto me, for he deserveth to die.'

וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׁאוּל אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו
לָמָּה יוֹמַת מָה עָשָׂה:

32 And Jonathan answered Saul his father, and said unto him: 'Wherefore should he be put to death? what hath he done?'

וַיִּטֵּל שְׁאוּל אֶת־הַחֲנִית עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ וַיַּדַּע
יְהוֹנָתָן כִּי־כָלָה הָיָא מֵעַם אָבִיו לְהָמִית
אֶת־דָּוִד: (ס)

33 And Saul cast his spear at him to smite him; whereby Jonathan knew that it was determined of his father to put David to death.

וַיָּקָם יְהוֹנָתָן מֵעַם הַשְּׁלָחַן בְּחַרְיֹאף
וְלֹא־אָכַל בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לָחֶם כִּי
נִעְצַב אֶל־דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (ס)

34 So Jonathan arose from the table in fierce anger, and did eat no food the second day of the month; for he was grieved for David, and because his father had put him to shame.

וַיְהִי בַּבֹּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשָּׂדֶה לְמוֹעֵד
דָּוִד וְנָעַר קָטָן עִמּוֹ:

35 And it came to pass in the morning, that Jonathan went out into the field at the time appointed with David, and a little lad with him.

וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מֵצֵא נָא אֶת־תַּחֲצִים
אֲשֶׁר אֲנִי מוֹרֶה הַנָּעַר רֵץ וְהוּא־יָרָה
הַחֲצִי לְהַעֲבֹרוֹ:

36 And he said unto his lad: 'Run, find now the arrows which I shoot.' And as the lad ran, he shot an arrow beyond him.

וַיָּבֹא הַנָּעַר עַד־מְקוֹם הַחֲצִי אֲשֶׁר יָרָה
יְהוֹנָתָן וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא הַחֲצִי מִמֶּנּוּ וְהִלָּאָה:

37 And when the lad was come to the place of the arrow which Jonathan had shot, Jonathan cried after the lad, and said: 'Is not the arrow beyond thee?'

וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנָּעַר מִהֵרָה חֲוָשָׁה
אֶל־תַּעֲמֹד וַיִּלָּקֹט נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־(כ)
הַחֲצִי(ק' תַּחֲצִים) וַיָּבֹא אֶל־אֲדֹנָיו:

38 And Jonathan cried after the lad: 'Make speed, hasten, stay not.' And Jonathan's lad gathered up the arrows, and came to his master.

וְהַנָּעַר לֹא־יָדָע מְאוּמָה אֵד יְהוֹנָתָן וְדָוִד
יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר: (ס)

39 But the lad knew not any thing; only Jonathan and David knew the matter.

וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־הַנָּעַר אֲשֶׁר־לוֹ
וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ הִבֵּא הָעִיר:

40 And Jonathan gave his weapons unto his lad, and said unto him: 'Go, carry them to the city.'

הַנָּעַר בָּא וְדָוִד קָם מֵאֲצֹל הַגִּבּוֹב וַיִּפֹּל
לְאַפּוֹ אַרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
וַיִּשְׁקֻם אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ וַיִּבְכּוּ אִישׁ
אֶת־רֵעֵהוּ עַד־דָּוִד הִגְדִּיל:

41 And as soon as the lad was gone, David arose out of a place toward the South, and fell on his face to the ground, and bowed down three times; and they kissed one another, and wept one with another, until David exceeded.

וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה יִהְיֶה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֵרְעִי וּבֵין
זֵרְעֶךָ עַד־עוֹלָם: (פ)

42 And Jonathan said to David: 'Go in peace, forasmuch as we have sworn both of us in the name of the LORD, saying: The LORD shall be between me and thee, and Between my seed and thy seed, for ever.'

הפטרת פרשת שקלים

The Maftir on Shabbat Shekalim is Exodus 30:11 – 16. The Haftarah is II Kings 12:1 – 17.

בֶּן־שֶׁבַע שָׁנִים יְהוֹאָשׁ בְּמָלְכוֹ: (פ)

XII:1 Jehoash was seven years old when he began to reign.

בְּשֶׁנֶת־שֶׁבַע לַיהוּא מָלַךְ יְהוֹאָשׁ וְאַרְבַּעִים
שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְשֵׁם אִמּוֹ צִבְיָה
מִבְּאֵר שֶׁבַע:

2 In the seventh year of Jehu began Jehoash to reign; and he reigned forty years in Jerusalem; and his mother's name was Zibiah of Beer-sheba.

וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל־יָמָיו
אֲשֶׁר הוֹרָהוּ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן:

3 And Jehoash did that which was right in the eyes of the LORD all his days wherein Jehoiada the priest instructed him.

רק הבמות לא־סרו עוד העם מזבחים
ומקטרים בבמות:

4

Howbeit the high places were not taken away; the people still sacrificed and offered in the high places.

ויאמר יהואש אל־הכהנים כל־כסף
הקדשים אשר־יובא בית־יהוה כסף
עוֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נַפְשׁוֹת עֲרָכּוֹ כָּל־כֶּסֶף
אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לִב־אִישׁ לְהָבִיא בֵּית
יְהוָה:

5

And Jehoash said to the priests: 'All the money of the hallowed things that is brought into the house of the LORD, in current money, the money of the persons for whom each man is rated, all the money that cometh into any man's heart to bring into the house of the LORD,

יקחו להם הכהנים איש מאת מקרו והם
יחזקו את־בֶּדֶק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר־יִמָּצָא
שָׁם בֶּדֶק: (פ)

6

let the priests take it to them, every man from him that bestoweth it upon him; and they shall repair the breaches of the house, wheresoever any breach shall be found.'

ויהי בשנת עשרים ושלוש שנה למלך
יהואש לא־חזקו הכהנים את־בֶּדֶק
הַבַּיִת:

7

But it was so, that in the three and twentieth year of king Jehoash the priests had not repaired the breaches of the house.

ויקרא המלך יהואש ליהויָדָע הכהן
ולכהנים ויאמר אליהם מדוע אינכם
מחזקים את־בֶּדֶק הַבַּיִת ועתה
אל־תקחו־כֶּסֶף מאת מכריכם כִּי־לְבֶדֶק
הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:

8

Then king Jehoash called for Jehoiada the priest, and for the other priests, and said unto them: 'Why repair ye not the breaches of the house? now therefore take no longer money from them that bestow it upon you, but deliver it for the breaches of the house.'

ויאתו הכהנים לבלתי קחת־כֶּסֶף מאת
העם ולבלתי חזק את־בֶּדֶק הַבַּיִת:

9

And the priests consented that they should take no longer money from the people, neither repair the breaches of the house.

ויקח יהויָדָע הכהן אֲרוֹן אֶחָד ויקב
חר בְּדָלָתוֹ ויתן אתו אצל המזבח
(כ' בימין) [ק' מִזְמִין] בְּבֹא־אִישׁ בֵּית
יְהוָה ונתנו־שָׁמָּה הכהנים שְׁמֵרֵי הַסֵּף
את־כָּל־הַכֶּסֶף הַמֻּבָּא בֵּית־יְהוָה:

10

And Jehoiada the priest took a chest, and bored a hole in the lid of it, and set it beside the altar, on the right side as one cometh into the house of the LORD; and the priests that kept the threshold put therein all the money that was brought into the house of the LORD.

ויהי כראותם כִּי־רַב הַכֶּסֶף בְּאֲרוֹן ויעל
סַפֵּר הַמֶּלֶךְ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל ויצרו וימנו
את־הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בֵּית־יְהוָה:

11

And it was so, when they saw that there was much money in the chest, that the king's scribe and the high priest came up, and they put up in bags and counted the money that was found in the house of the LORD.

ונתנו את־הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן עַל־ (כ' יד) [ק'
יד] עֲשֵׂי הַמְּלָאכָה (כ' הַמְּקַדִּים) [ק'
הַמְּקַדִּים] בֵּית יְהוָה ויוציאו־הוּ לַחֲרָשֵׁי
הָעֵץ וְלַבָּנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה:

12

And they gave the money that was weighed out into the hands of them that did the work, that had the oversight of the house of the LORD; and they paid it out to the carpenters and the builders, that wrought upon the house of the LORD,

וּלְגִדְרֵי־וָאֶבֶן וְלִחְצֵבֵי הָאֶבֶן וְלִקְנֹת עֲצִים
וְאֶבְנֵי מַחְצָב לְחַזֵּק אֶת־פֶּדֶק בֵּית־יְהוָה
וְלִכְלֹ אֲשֶׁר־יֵצֵא עַל־הַבַּיִת לְחֻזְקָה:

13 and to the masons and the hewers of stone, and for buying timber and hewn stone to repair the breaches of the house of the LORD, and for all that was laid out for the house to repair it.

אֲךָ לֹא יַעֲשֶׂה בֵּית יְהוָה סְפֹת כֶּסֶף
מִזְמָרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצָצְרוֹת כָּל־כְּלֵי זָהָב
וְכָל־כֶּסֶף מִן־הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית־יְהוָה:

14 But there were not made for the house of the LORD cups of silver, snuffers, basins, trumpets, any vessels of gold, or vessels of silver, of the money that was brought into the house of the LORD;

כִּי־לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֻהוּ וַחֲזָקוֹ־בּוֹ
אֶת־בֵּית יְהוָה:

15 for they gave that to them that did the work, and repaired therewith the house of the LORD.

וְלֹא יַחֲשִׁבוּ אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ
אֶת־הַכֶּסֶף עַל־יָדָם לַתָּת לַעֲשֵׂי הַמְּלָאכָה
כִּי בְאֱמֻנָה הֵם עֹשִׂים:

16 Moreover they reckoned not with the men, into whose hand they delivered the money to give to them that did the work; for they dealt faithfully.

כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חַטָּאוֹת לֹא יוּבָא בֵּית
יְהוָה לַכֹּהֲנִים יְהוֹי: (פ)

17 The forfeit money, and the sin money, was not brought into the house of the LORD; it was the priests.

מפטיר לשבת חנוכה

The Maftir for Shabbat Hanukka corresponds to the day of Hanukka...